TRIGINTA TRES LECTIONES SUPER PRIMUM CAPUT LIBRI S. IOB, HABITAE ROMAE...

Giovanni Battista Cavoto

Digitized by Google

ZIONALE VITT. EMANUELE
OMA
8
— C
6
I. VI 41
I. VIII 5
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

TRIGINTA TRES
LECTIONES
SVPER PRIMVM CAPVT
LIBRI S. IOB,
HABITÆ ROMÆ AD POPVLVM

in Eccleſia Aracæli Fratrum Minorum de Obſer-
uantia Sancti Franciſci,

PER FR. IOANNEM BAPTISTAM CAVOTVM
de Melphia eiuſdem Ordinis.

In quibus ſenſus Litteralis non ſolum, ſed & Moralis abſoluitur; lectoribus, concionatoribuſq. atque omnibus, qui ſacris delectantur litteris, perutiles, ac periucundæ.

Triplici Indice decoratæ, alter materierum; alter rerum notabilium; tertius verò locorum ſacræ Scripturæ.

Domus Romanæ Ministratium

Clericorum Regularium Infirmis

Romæ, Ex Typographia Spadæ, apud Stephanum Paulinum. 1617.

Superiorum Permiſſu, & Priuilegio.

Digitized by Google

Digitized by Google

Fr. Antonius Marſer Ordinis Minorum Regularis Obſeruantiæ, Pater, & in Romana Prouincia Miniſter, & Seruus.

TEnore præſentium tibi Reuer. Patri Fratri Antonio de Introduco ſacræ Theologiæ in hoc Almo noſtro Aracælitano Conuentu Lectori Generali, committimus, quod præſens opus, inſcriptum, Lectiones in Iob, à Reu. Patre Fr. Io. Baptiſta à Melphia eiuſdem Ordinis, & Prouinciæ Theologo, & Patri, compoſitum, diligenter examines; & an vt prælo demandetur dignum exiſtat, per proprium chyrographum fidem facias. In quorum fidem, &c. Dat. Aracæli, die 11. Iunij 1617.

Fr. Antonius Marſer qui ſupra manu propria.

HAs triginta tres Lectiones, quas P. Ioannes Baptiſta de Melphia Ord. Min. Obſeru. Theologus, & Concionator generalis, ſuper primum caput Iob compoſuit, attentius perlegi, & ex commiſſione Adm. Reu. P. Fr. Antonij Marſer, totius noſtri Ordinis Patris, *&* Prouinciæ *Romanæ Miniſtri, diligenter examinaui, nec in eis quicquam Fidei Catholicæ, dictis ſanctorum* Patrum, *bonis moribus, alijſq. noui Indicis Regulis repugnans inueni; imò doctrina, pietate, methodo, ac eruditione plurima refertas agnoui, quarè dignas, quæ Typis excudantur, iudico.*

Fr. Antonius Antrodoco Min. Obſeru. ſacræ Theologiæ Lector generalis Romæ.

Digitized by Google

Imprimatur, ſi placet Reuerendiſs. Patri Magiſtro ſacri Palatij Apoſtolici.

Cæſar Fidelis Viceſgerens.

Ego D. Ioan. Franciſcus Palumbus Clericus Regularis, ſacræ Theologiæ profeſſor. Iuſsu Reuerendiſsimi ſacri Apoſtolici Palatij Magiſtri, Patris Fratris Hyacinthi Petronij. Vidi librum R. P. Fratris Ioannis Baptiſtæ Cauoti de Melphia, Ordinis Minorum de Obſeruantia, qui inſcribitur; *Lectiones in* Iob; nihilque in eo reperi Fidei Catholicæ, vel ſanctis moribus repugnans; quare plurimum exiſtimans, tum ad mores, tum ad conciones proficuum, dignum cenſeo typis mandari. In quorum fidem, &c. Datum Romæ die 17. Septembris 1617.

Ego D. Ioan. Franciſcus P*alumbus Cler. Reg.*

Imprimatur.

Fr. Gregorius Donatus Magiſter, & Reuerendiſs. P.F. Hyacinthi Petronij ſacri Palatij Apoſtolici Magiſtri Socius, Ordinis Prædicatorum.

Digitized by Google

ILLVSTRISS.MO AC REVERENDISS.MO

DOMINO,

D. GABRIELI TREIO

TIT. SANCTI PANCRATII,

S. R. E. Cardinali Ampliſsimo.

QVO tempore cœperunt ingenia, ſudoribus, laboribuſq. ſuis bonarum artium, litterarumq. ornamento, tùm ſcriptis, tùm typis, tamquam non morituri nominis monimenta collocare, ea ipſa Principibus eminentibus, & ſapientibus dare, dicareuè conſueuere. Quo circa Flauius ille Vegetius Imperatori Valentiniano opus illud ſuum laborioſum commendans,

Digitized by Google

peritia tractaſti, vt ſatius, & accommodatius de te dici poſſet, quàm de prophano Cæſare, librum, & enſem in vtraque manu geſtante, ex vtraque Cæſar. Teſtis ſit Eccleſia celeberrima Toletana, quæ dignitatem Archidiaconatus in te collatam, tanto amore proſequuta eſt. Teſtis ſit (quid moror?) purpura iſta tua, in qua Sanctiſsimi Pauli Papæ Quinti, in virtutes tuas, in tua merita cum beneuolentia æſtimatio impreſſa conſpicitur: qua quidem æſtimatione, Summi Pontificis amore, & honore æſtimaris digniſsimus. Teſtis tandem eſt Roma hæc (in qua Vrbe orbis totus ſubſcribitur teſtis) cuius oculos, menteſque, & vultus elegantia, & verborum lenitate, & conuerſationis affabilitate, & liberalitate manuum (in quibus pauperes, & cœnobia ſacra indigentia, & præcipuè Franciſcana paupercula turba, Cererem capiunt, & prouidentiam amplectuntur) ad tui admirationem, ad tui amorem, ad acclamationem nominis tui mirificè attraxiſti. Quapropter labores hoſces meos non infeliciter mihi ceſſiſſe ſum arbitratus, ſi celſitudini nominis tui dedicatos habuerim. Ita enim fiet, vt ſub nominis tui immortalem gloriam, prærogatiuaſque virtutum, quarum præmium numquam intermorietur, & nomen, & omen; & lucem, & vitam valeant adipiſci, quod ſuis viribus, nullo pacto valuiſſent. Huc acceſſerunt Reuerendiſs. Patris Antonij à Trejo, totius Or-

dinis

dinis Sancti Franciſci de Obſeruantia Generalis Moderatoris, & Illuſtriſsimæ Dominationis tuæ Germani dilectiſsimi, maxima in Religionem meam elaborata officia, & beneficia, & in meam perſonam patefacta, re & nomine beneuolentia; cuius præcipuæ, perſpicuæque dotes faſtigia ſumma petunt. Hæc igitur omnia ſuo quaſi iure imperarunt mihi, vt vigilias, & Lectiones haſce meas tibi, vt optimo, ac ſelecto Principi, dicarem; Maiora, & meliora vellem habere, & poſſe, vt tibi maiora, & meliora darem, qui ad optima, & maxima natus es: & quidquid à me erit, quamuis exile, & tenue, dabo, dicabo, addicam tibi, noua ſemper renaſcente voluntate; & librum quemdam meum, cui Promptuarium Margaritarum ſacræ Scripturæ titulum inſcribo, quanto citius ad lucem mittendum ſub tua luce mittam, vt ex theſauro Margaritarum virtutum tuæ Illuſtriſsimæ Amplitudinis, & ex auro fulgidiſsimo auræ fauoris tui, veluti ex benigniſsimo, & lucidiſsimo oriente, lucem conſequatur. Reliquum eſt, vt humaniſſimæ Celſitudinis tuæ pietati, prudentiæ, ſapientiæ, omnia optima, & feliciſsima, & ſaluberrima pleniſsimo animo preces orans obnixè miſericordiarum Patrem, & Deum totius cōſolationis, vt Amplitudinem tuam ad multos annos incolumen conſeruet ad ſui gloriam, & Eccleſiæ Catholicæ vtilitatem. Demum.

cum

cum ingenti gaudio plenum dierum, & bonorum operum ad immortale, & perpetuum ſuum regnum reuocet, & conducat, vbi nullus dignus eſt ſine honore, nec aliquis honoratur indignus. Vale. Romæ xj. Idus Iulij 1617.

Tuæ Illuſtriſs. ac Reuerendiſs. Dominationis

Humillimus ſeruus, & orator,

Fr. Ioannes Baptiſta Cauotus de Melphia.

IN-

Digitized by Google

INDEX MATERIERVM.

PRIMA LECTIO.

De quinque pertinentibus ad hiſtoriam ſancti Iob.

IN qua quinque pertinentia ad hiſtoriam ſancti Iob explanantur. Primum, quòd hæc hiſtoria vera eſt, & non ficta. Secundum, ab omnibus Patribus pro Catholica recepta eſt. Tertium, eius auctor fuit ipſemet Iob. Quartum, ſcripta fuit primo idiomate Syriaco. Quintum, & vltimum, finis illius multiplex eſt. pag. 1

SECVNDA LECTIO.

De imperfectione, & perfectione hominis.

In qua hoc verbum, vir, tripliciter exponitur. Primo pro naturæ humanæ imbecillitate, & debilitate. Secundo, pro honore, & dignitate. Tertium, pro virium fortitudine. 13

TERTIA LECTIO.

De virtute perſeuerantiæ.

In qua duo explanantur. Primum, neceſsitas virtutis perſeuerantiæ ad obtinendam inimicorum victoriam. Secundum, quod inimici ſunt neceſſarij ad victoriam obtinendam. 24

QVAR-

QVARTA LECTIO.

De Dei dilectione:

In qua explanantur duo. Primum, dilectio Dei circa homines ardentiſsima. Secundum, quod omnibus modis, quibus demonſtrari poterat hæc dilectio, Deus nobis innotuit. 35

QVINTA LECTIO.

De virtute Patientiæ.

In qua tria explanantur, quæ per patientiam acquiruntur. Per primum patiens ſuorum inimicorum victoriam refert. Per ſecundum nobilitatem. Per tertium diuitias acquirit. 49

SEXTA LECTIO.

De Chriſti doloribus.

In qua duo explanantur. In primo tractabitur de Chriſti doloribus in vniuerſali. In ſecundo, de eiuſdem doloribus in particulari; & hoc tam in anima, quam in corpore. 63

SEPTIMA LECTIO.

De Chriſtiana ſimplicitate.

In qua quinque gradus Chriſtianæ ſimplicitatis, quos in ſeipſo homo, ac mulier habere debet, explanantur. 74

OCTA-

Digitized by Google

OCTAVA LECTIO.

De Chriſtiana rectitudine.

In qua tres rectitudinis gradus, quos erga proximum homo, ac mulier habere debet, explanantur. 85

NONA LECTIO.

De Fide.

In qua duo explanantur. In primo, quid ſit fides informis. In ſecundo, quid ſit fides formata. 97

DECIMA LECTIO.

De bonis à Deo in iuſtos collatis in hac vita:

In qua de tribus bonis, quæ à Deo in iuſtos, in hac vita conferri ſolent, explanabitur. Et in ſecunda parte ad quid tenentur filij erga parentes, & parentes erga filios. 111

VNDECIMA LECTIO.

De diuitijs, & paupertate.

In qua quatuor explanantur. Primum eſt, diuitias per ſeipſas malas non eſſe: immo prodeſſe eis, qui illis bene vtuntur. Secundum, quo modo homo circa ipſas gerere ſe debet. Tertium, paupertatem etiam malam & bonam etiam fieri poſſe. Quartum, & vltimum, quis verè pauper cenſeri debet. 125

DVO-

Digitized by Google

DVODECIMA LECTIO.

De fidelium Congregatione.

In qua quatuor explanantur. Primum, quòd congregatio hæc filiorum, ſcilicet, Iob, ad conuiuium in vnum collecta, vbi dicitur, Et ibant filij eius, & faciebant conuiuium, fidelium congregationem ſignificat. Secundum, quod domus, vbi conuiuium celebrabatur, vbi dicitur per domos, Eccleſiam Catholicam denotant. Tertium, quod epulæ, quibus veſcebantur, vbi dicitur; Vt comederent, & biberent, partes pœnitentiæ ſunt. Quartum & vltimum, quod conuiuium, quod ſine intermiſſione fiebat, vbi dicitur; Vnuſquiſque in die ſuo, conuerſionem peccatoris differri non debere demonſtrat. 137

TERTIADECIMA LECTIO.

De Dominica die.

In qua quatuor explanantur. In primo, Iob eſſe ſummum ſacerdotem probatur. In ſecundo, de excellentia Dominicæ diei, videlicet, de nomine, de antiquitate, de prærogatiuis, ac de cultu illius loquatur. In tertio, de duplici Chriſti ſacrificio. In quarto, de peccatis, quæ in conuiuijs perpetrari ſolent, ſcilicet, de gula, de crudelitate, de blaſphemia, vel murmuratione, tractatur. 154

QVARTADECIMA LECTIO.

De Dei, Angeli, ac diaboli actionibus.

In qua de actionibus trium perſonarum, videlicet, Angelorum, Dei, & diaboli, tractatur. 169

QVIN-

Digitized by Google

QVINTADECIMA LECTIO.

De interrogatione Dei ad dæmonem, & de reſponſione illius ad Deum.

In qua duo explanantur. Primum eſt interrogatio quædam à Deo facta dæmoni, dicente; Vnde venis? Secundum eſt reſponſio ipſius dæmonis. In primo tractatur, quo modo alloquitur Deus Angelos, Sanctos, & dæmones: & quid vult ſibi iſta interrogatio; & hac occaſione Prædeſtinationis materia daclaratur. In ſecundo poteſtas, & malitia dæmonis detegitur. 183

SEXTADECIMA LECTIO.

De Dei prouidentia.

In qua duo explanantur. Primum eſt, quòd Deus de omnibus creaturis prouidentiam habet. Secundum, quod Deus ſpecialiter Sanctis eius prouidet; & illos contra inimicos defendit. 198

DECIMASEPTIMA LECTIO.

De malignitate, & iudicio temerario.

In qua duo explanantur. In quorum primo tractabitur de effectibus malignitatis. In ſecundo, de iudicio temerario. 212

Digitized by Google

DECIMAOCTAVA LECTIO.

De velocitate Dei ad remunerandum, & de tarditate ad puniendum.

In qua duo explanantur. Quorum primum, quod Deus eſt velocior ad remunerandum. Secundum, tardior ad puniendum. 225

DECIMANONA LECTIO.

De neceſsitate tribulationis.

In qua neceſsitas tribulationis ad iuſti perfectionem explanatur. quæ in patiente tres pretioſiſsimos refert effectus. Primum, quia aperit oculos illius ad cognitionem veritatis. Secundum, quia diuinum conciliat amorem. Tertium, & vltimum, quia gratiam, & gloriam confert. 244

VIGESIMA LECTIO.

De blaſphemia.

In qua tria de blaſphemia explanantur. Primum, quod blaſphemia eſt peccatum mortale, eo magis cum propter nobis collata beneficia, Deum laudare debemus, quæ beneficia in eodem capite explicantur. Secundum, quod eſt peccatum alijs grauius. Tertium, quod Deus contra blaſphemantes magis iraſcitur. 261

VIGESIMAPRIMA LECTIO.

De oratione.

In qua duo explanantur. Primum, quid oratio, & eius vis, & potentia ſit. Secundum, quas condiciones habere debet. 277

VIGE-

Digitized by Google

VIGESIMASECVNDA LECTIO.

De peccato libidinis.

In qua de duobus, quæ à peccato libidinis procedunt, agitur. Primum, de malis, quæ in homine generat, & producit. Secundum, de flagellis Dei aduerſus libidinoſos, & per conſequens è conuerſo de laudibus caſtitatis. 292

VIGESIMATERTIA LECTIO.

De tribus peccatis capitalibus.

In qua de tribus peccatis capitalibus, videlicet, libidinis, ſuperbiæ, & auaritiæ diſſeritur. 311

VIGESIMAQVARTA LECTIO.

De peſsima morte peccatoris.

In qua de morte peccatoris tria explanantur. Primum, mors peccatoris ſæpe à Deo breuis efficitur. Secundum, mors peccatoris dicitur peßima. Tertium, è conuerſo mors iuſti dicitur mors in tempore ſuo. 330

VIGESIMAQVINTA LECTIO.

De iuſtorum armis aduerſus tribulationes.

In qua de quatuor armis, quibus vtuntur iuſti aduerſus tribulationes, agitur; nempe, de audacia, qua tribulationibus opponuntur; de gaudio, quo tribulationes accipiunt: de modo, quo

tribulationes ſuperant, & de fine, quē aduerſus tribulationes habendus eſt. 348

VIGESIMASEXTA LECTIO.

De cogitationibus humanis.

In qua ſex explanantur. Primum, quid eſt cogitatio. Secundum, in qua parte reperitur. Tertium, à quo procedat. Quartum, qua re potius malum, quam bonum cogitari contingit. Quintum, quos effectus producat mala cogitatio. Sextum, quomodo oportet ab ea ſe abſtinere. 366

VIGESIMASEPTIMA LECTIO.

De remedijs contra prauas cogitationes.

In qua quatuor remedia contra prauas cogitationes explanantur. Primum, reuerentia, quam Deo debemus. Secundum, cuſtodia ſenſuum. Tertium, otio carere. Quartum, & vltimum, flabellum quinque pennarum. De tribus primis in hac lectione; de quarto verò in ſequentibus ſermo fiet. 382

VIGESIMAOCTAVA LECTIO.

De flabello ad expellendas prauas cogitationes.

In qua de flabello quinque pennarum tractabitur. Primum, de mortis memoria. Secundum, de paſsionis Chriſti contemplatione. Tertium, de futuri iudicij recordatione. Quartum, de damnatorum pœnarum acerbitate. Quintum, & vltimum, de Beatorum gloriæ ſuauitate. In hac lectione de prima penna erit ſermo. 400

VIGE-

Digitized by Google

VIGESIMANONA LECTIO.

De Paſsionis Chriſti meditatione.

In qua tria explanantur: Primum, Chriſti caritas in paſsione. Secundum, ſalutis ſecuritas. Tertium, paſsionis huius fructus ad omnes ſe extendiſſe. 416.

TRIGESIMA LECTIO.

De futuri Iudicij memoria.

In qua tria explanantur. Primum, iudicium certè futurum fore. Secundum, Chriſtum in maieſtate venturum. Tertium, iudicij ſeueritas. 436

TRIGESIMAPRIMA LECTIO.

De damnatorum pœnis.

In qua tria de damnatorum pœnis explanantur. Primum, de loco vbi morabuntur. Secundum, de pœnis, quas patientur. Tertium, de pœnarum æternitate. 455

TRIGESIMASECVNDA LECTIO.

De Beatorum condicionibus.

In qua quinque condiciones explanantur. Prima de lautiſsima cœna, quam Deus Beatis præparauit. Secunda, de inuitatorum multitudine, & varietate. Tertia, de loco, vbi hæc

cœna

Digitized by Google

cœna celebratur. Quarta, de huius cœnæ miniſtrorum dignitate. Quinta, & poſtrema de inuitantis ad hanc cœnam hilaritate. 471

TRIGESIMATERTIA LECTIO.

De recti colloquij condicionibus.

In qua tria explanantur. Primum, vt ante loquutionem verba conſiderentur. Secundum, quæ loquentur, veritatem retineant. Tertium denique, quæ loquentur, ſint vtilia. 493

FINIS.

PAV-

Digitized by Google

PAVLVS PAPA V.

AD FVTVRAM REI MEMORIAM. Cum, ſicut dilectus filius Stephanus Paulinus in Vrbe noſtra Typographus, nobis nuper exponi fecit, ipſe librum quemdam triginta tres Lectiones ſuper primo capite Iob inſcriptum, & à dilecto etiam filio Ioanne Baptiſta Cauoto Ordinis Fratrum Minorum S. Franciſci de Obſeruantia profeſſore compoſitum, in lucem edere intendat: ac vereatur, ne poſtquam in lucem prodierit, alij, qui ex alieno labore lucrum quærunt, opus huiuſmodi typis cudi facere curent, in ipſius Stephani præiudicium; Nos eius indemnitati, ne ex impreſſione huiuſmodi aliquod diſpendium patiatur, prouidere, ipſumq. ſpecialibus fauoribus, & gratijs proſequi volentes, & à quibuſuis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, alijſque Eccleſiaſticis ſententijs, cenſuris, & pœnis, à iure, vel ab homine quauis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatus extitit, ad effectum præſentium dumtaxat conſequendum, harum ſerie abſoluentes, & abſolutum fore cenſentes, ſupplicationibus ipſius Stephani nomine nobis ſuper hoc humiliter porrectis inclinati, eidem Stephano, vt decennio proximo durante à primæua operis huiuſmodi, dummodo tamen antea à dilecto filio Magiſtro ſacri Palatij approbatum fuerit, impreſſione, computandum, nemo tàm in Vrbe, quàm in vniuerſo ſtatu Eccleſiaſtico, mediatè, vel immediatè nobis ſubiecto, opus huiuſmodi, ſine ſpeciali dicti Stephani, aut eius hæredum, & ſucceſſorum, vel ab eis cauſam habentium, licentia, imprimere, ſeu ab alio, vel alijs impreſſum vendere, ſeu venale habere, vel proponere poſſit, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium concedimus, & indulgemus. Inhibentes propterea vniuerſis, & ſingulis vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus, præſertim librorum impreſſoribus ſub quingentorum ducatorum auri de camera, & amiſſionis librorum, & typorum omnium, pro vna Cameræ noſtræ Apoſtolicæ, ac pro alia eidem Stephano, & reliqua tertijs partibus accuſatori, & Iudici exequenti irremiſsibiliter applicandum, eo ipſo abſque vlla declaratione incurrendum pœnis, ne dicto decennio durante opus præfatum, aut aliquam eius partem, etiam prætextu additionum, aut explanationem, tàm in magno, quàm in paruo folio, ac tam in Vrbe, quam in vniuerſo ſtatu Eccleſiaſtico præfatis ſine huiuſmodi licentia imprimere, aut ab alio, vel alijs impreſſum vendere, ſeu venale habere, vel proponere quoquo modo audeant, ſeu præſumant, mandantes propterea dilectis filijs noſtris, & Apo-

ſtolicæ

Digitized by Google

ſtolicæ Sedis de latere legatis, ſeu eorum Vicelegatis, ac Præſidentibus, Gubernatoribus, Prætoribus, & alijs iuſtitiæ miniſtris, Prouinciarum, Ciuitatum, terrarum, & locorum ſtatus noſtri Eccleſiaſtici præfati, quatenus eidem Stephano, eiuſque hæredibus, & ſucceſſoribus, ſeu ab eis cauſam habentibus, huiuſmodi in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, quandocumque ab eodem Stephano, eiuſque hæredibus fuerint requiſiti, pœnas præfatas contra quoſcumque inobedientes irremiſſibiliter exequantur; Non obſtātibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, ac quibuſvis ſtatutis, & conſuetudinibus, etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, priuilegijs quoque, indultis, & Litteris Apoſtolicis in contrarium præmiſſorum quomodolibet conceſſis, & approbatis, ceteriſque contrarijs quibuſcumque. Volumus autem, quod præſentium tranſumptis, etiam impreſſis, manu alicuius Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Tuſculi ſub Annulo Piſcatoris, die xxv. Septembris MDCXVII. Pontificatus Noſtri Anno Decimotertio.

S. Card. S. Suſannæ.

LE-

LECTIONES IN IOB.

PRIMA LECTIO.

De quinque pertinentibus ad Hiſtoriam Sancti Iob.

IN QVA QVINQVE PERTINENTIA ad Hiſtoriam Sancti Iob explanantur. Primum, quòd hæc Hiſtoria vera eſt, & non ficta. Secundum, ab omnibus Patribus pro catholica recepta eſt. Tertium, eius Auctor fuit ipſemet Iob. Quartum, ſcripta fuit primo idiomate Syriaco. Quintum, & vltimum, finis illius multiplex eſt.

PRIMA PARS.

QVemadmodum cum quis pulchrũ aliquod, ac ordinatè diſpoſitum variorũ florũ, multorumq. fructuum refertũ viridarium ingreditur, non ſtatim calathum, aut ſinum ex ijs, qui prima ſibi fronte obijciuntur, implere feſtinat; ſed illos eligere, ac colligere tantummodo ſtatuit, qui ſibi, familiæq. ſuæ autumat congruere magis. Non ſecus ac lector, qui amplum, amænumq. ſacrarum Scripturarum intrat hortum, ad illos flores, & fructus particularium librorum, mihi videtur ingenij, linguæq. manus porrigere debere, quos aptiores guſtui, vtilitatiq. ſpirituali, populiq. ſimul exiſtimat. Inter quos, cum lectio libri ſancti Iob (vt mea fert opinio) primam ſedem, & di-

Simile.

Hiſtoria S. Iob magnam affert vtilitatem.

Digitized by Google

gnitatem obtineat, egoq. ſuperiorum meorum imperio, iſto in loco docere contendam, circa hanc Hiſtoriam laborare, eiuſq. expoſitionem inueſtigare optimo iure decreui. Omnes veteris Teſtamenti illuſtres, ac virtute præditos viros, & præfiguraſſe, & actionibus ſuis ſignaſſe, ac protuliſſe Chriſtum, manifeſtum planè eſt. Hinc fit, quòd acta Chriſti ad duo principaliter reducuntur capita; ad pœnas, videlicet, quas pro nobis ſuſtinuit, & ad glorias, quas pro ijs à Deo recepit. Ita, actiones, quæ Patriarcharum, ac Prophetarum pœnas, ac glorias continent, Chriſtum adumbrant: ſed quia gaudia huius vitæ potius vmbratica, quam vera; & vice verſa pœnæ veriſſimæ ſint pœnæ: hinc eſt, quòd clarius ab his, quàm ab illis præſignatur: & quia ſanctus Iob in paſſione priorem obtinet locum; Ideò eius actiones magis expreſsè, quàm ceteri Chriſtum adumbrant. Addite nunc vltimam illationem, & conſequentiam, & inquirite; qui nam eſt noſtræ vitæ ſpiritualis ſcopus? Chriſtus. Qui ergò Chriſtum enucleatè indicat, ad nos in ſpirituali via, ac Dei erudiendum, & docendum aptior, idoneorq. eſt. En ergò ratio, quæ me ad magis hunc, quàm alium librum, aut Hiſtoriam eligendum impulit. Sed quia lectores, omneſq. qui tàm in ſcholis, quàm in Eccleſijs publicè docent, antequam adapertè erudiendum ingrediantur, aliqua communia præludia præmittere ſolent; ex quorum agnitione cetera dependent, facillimoq. negotio apprehenduntur. Cum ergo hoc in loco librum ſanctiſſimi, ac patientiſsimi Iob ſim explanaturus, ne à communi conſuetudine aberrare videar, ac aliorum facta vituperare, illos imitabor; & hac vnica lectione neceſſaria principia; ac prælegomina abſoluam. Circa quam materiam quinque neceſſariò procognoſcenda mihi videntur. Primo, vtrum iſta hiſtoria ſit vera hiſtoria, an parabola ficta. Secundo, an hiſtoria iſta, vt catholica recipiatur, & inter Canonicas computetur. Tertio, quis illius auctor fuerit. Quarto, in quo idiomate fuerit conſcripta. Quinto, & vltimo, quorſum tendat, videlicet, quis nempe ſit eius primarius finis, &c. Hæc omnia in hac lectione explanabuntur: quatuor prima in prima, vltimumque in ſecunda parte. Attendite.

Veteris Teſtamenti Patres Chriſtum præſignant.

Chriſti actiones ad duo capita reducuntur.

Scopus noſtra ſpiritalis vita Chriſtus.

Præludia communia præmittenda.

Lectionis diuiſio in quinque capita.

QVo ad primum. Relictis Hebræorum muſſitationibus in Talmud, ac noſtræ tempeſtatis Hæreticorum fallacijs reiectis, qui Catholicam veritatem in dies obſcurare conantur,

tur, hanc veram hiſtoriam eſſe affirmo; & hoc ex triplici capite. Primo, quia ipſemet Iob duobus in locis veteris Scripturæ nominatur, veluti verus, & non fictitius. Iob 2. vbi dicitur de ipſomet Tobia, *vt daretur exemplum patientiæ eius, ſicut & ſancti Iob*. Et in Ezechiele 4. *ſi fuerint tres viri iſti in medio eius Noë, Daniel, & Iob*; & ideò ſicut non ambigitur de Tobia, nec de Noë, nec de Daniele: ſic neque de Iob ambigendum eſt. Hac etiam ratione vtitur D. Ioannes Chryſoſtomus in homil. de diuite Epulone ad confirmandam illam eſſe veram hiſtoriam; quia ibi introducuntur nomina propria, videlicet, Moyſi, Abrahæ, & Lazari. Præterquam, quòd D. Iacobus hoc apertè fatetur in ſua Canonica cap. 5. in illis verbis: *Sufferentiam ſancti Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis*. Secundo, hæc hiſtoria ad exemplum patientiæ ſcripta eſt; & hoc idem ipſi Hæretici fatentur: ergo vera, & non ficta; nam ex re ficta non ſumitur exemplum: & ſi inſtaueris affirmando, quod etiam à fabulis aliquando ſumuntur exempla: hoc verum eſſe fateor, cum res poſſibiles in fabulis continentur; at Hæretici, omnia, quæ de Iob dicuntur, impoſsibilia eſſe affirmant. Tertia, & vltima ratio eſt, quia hæc pro vera Hiſtoria ferè ab omnibus Patribus recipitur.

Iob verum eſſe tribus rationibus demonſtratur.
Tob. 2. 12.
Ezech. 14. 14
Hiſtoria Epulonis eſt vera hiſtoria.
Iacob. 5. 11.
Hiſtoria iſta ad exemplum patientiæ ſcripta eſt.
Hiſtoria Iob pro vera hiſtoria ab omnibus recipitur,

Quo ad ſecundum principale; nempè, quòd hiſtoria hæc inter Canonicas numeretur, hoc ſanctus Hieronymus in Prologo eiuſdem libri affirmat: & hanc Hebræorum ſententiam eſſe fatetur. Accedit, quòd omnia Concilia comprobarunt.

D. *Hieronymus in prologo.*
Hiſtoria Iob inter canonicas cõputatur.
Hiſtoriam Iob omnia Concilia comprobarunt.

Quo ad tertium: benè verum eſt, quòd inter Catholicos reperiuntur aliqui affirmantes, hanc hiſtoriam nõ à Iob, ſed à Moyſe, vel à Salomone, vel ab aliquo alio Propheta eſſe conſcriptam; tamen communis opinio fert, quòd ab ipſomet Iob, & non ab alio compilata fuerit. Primo, quoniam hoc ferè fieri ſolet paſsim in ſacra Scriptura: nam Iudicum libri ab iiſdemmet Iudicibus ſcripti fuerunt: Prophetarum ab iiſdemmet Prophetis: Ioſue ab eodem Ioſue: Heſdra ab Heſdra, & ſic de ſimilibus. Iſta ergo hiſtoria cum tantæ vtilitatis apud catholicos ſit, videlicet, patientiæ inſignis, vt accurate, diligenterq. notaretur, à nemine debebat ſcribi, quàm ab in eadem virtute experto, iuxta illud Eccl. 34. *Qui non eſt tentatus quid ſcit?*

Hiſtoria Iob ab ipſomet, & non ab alio conſcripta eſt.
Scriptura ſacra ab iiſdem, de quibus loquitur, ſcripta fuit.
Eccl. 34. 9.

Quo ad quartũ de inſcriptione, & idiomate, licet alij aliter ſentiant: rationabilius tamen eſt, eam Syriace eſſe ſcriptam, cum ipſe Idumæus fuerit; quorum erat hac lingua

Iob Idumæus.

Digitized by Google

vti; à qua in Hebræum, & ab Hebræo in Græcum tranſlata fuit.

Quo ad quintum, & vltimum, finis iſtius hiſtoriæ multiplex eſt; vel finis multipliciter accipitur: & hinc ponderatè, quòd quamuis materia vnica ſit; fines tamen diuerſificantur: & hoc euenit cum ſit materia ſacra, quæ principaliter diuinas comprehendit operationes, quæ adeò ingentes, & magnificæ ſunt, vt quælibet illarum vbique extendatur, iuxta illud Pſal. 110. *Magna opera* Domini: *requiſita in omnes voluntates eius:* quaſi dicat, Dei operationes à veſtris differunt, veſtræ enim anguſtæ, breues, & vix cogitationibus veſtris reſpondent: Dei autem non ſic; ſed omnibus ſatisfaciunt. Ideoque ſacra Scriptura circa ſimplicem rem vnam diuerſos conſiderat ſenſus: & ſunt quatuor; litteralis, allegoricus, moralis, & anagogicus: & hoc accidit (inquit Diuus Thomas in 1. part. quæſt. 1. artic. 10.) quia cum auctor ſacræ Scripturæ Deus ſit, in cuius poteſtate eſt, vt non ſolum voces ad ſignificandum accommodet, quod etiam homo facere poteſt: ſed etiam res ipſas; & ideo, cum in omnibus ſcientijs voces ſignificent, hoc habet proprium iſta ſcientia, quòd ipſæ res ſignificatæ per voces, etiam ſignificant aliquid. Illa ergò prima ſignificatio, qua voces ſignificant res, pertinet ad primum ſenſum, qui eſt ſenſus hiſtoricus, vel litteralis. Illa verò ſignificatio, qua res ſignificatæ per voces, iterum res alia demoſtrant, dicitur ſenſus ſpiritualis, qui ſupra litteram fundatur: & eum ſupponit: Is autem ſenſus ſpiritualis trifariam diuiditur: ſicut enim dicit Apoſtolus Hebr. 7. Lex vetus figura eſt nouæ Legis; & ipſa noua Lex (vt dicit Dionyſius in Eccleſ. Hierarch.) eſt figura futuræ gloriæ. In noua etiam Lege, ea quæ in capite ſunt geſta, ſunt ſigna eorum, quæ nos agere debemus. Secundum ergo, quòd ea, quæ ſunt veteris Legis, ſignificant ea, quæ ſunt nouæ Legis, eſt ſenſus allegoricus. Secundum verò, quòd ea, quæ in Chriſto ſunt facta, vel in his, quæ Chriſtum ſignificant, ſunt ſigna eorum, quæ nos facere debemus, eſt ſenſus moralis. Prout verò declarant ea, quæ ſunt in æterna gloria, eſt ſenſus anagogicus. Vnde verſus:

Dei operationes ad omnia ſe extendunt.
Pſal. 110.
D. Thom. in 1. p. q. 1. ar. 10.
Sacræ Scripturæ auctor Deus eſt.
Hebr. 7.
Lex vetus eſt figura nouæ legis.
Dionyſ. in Eccl. Hierar.

Littera geſta docet, quid credas Allegoria,
Moralis quid agas, quid ſperes Anagogia.

Et hoc

Senſus litteralis eſt, quem Auctor intendit

Et hoc prouenit, quia ſenſus litteralis eſt, quē auctor intēdit. Auctor autem ſacræ Scripturæ Deus eſt, & quia omnia ſimul ſuo intellectu cōprehendit, nō eſt inconueniens, vt dicit Aug. 12. Conf. Si etiam ſecundum litteralem ſenſum in vna littera Scripturæ plures ſint ſenſus. Et D. Greg. 15. Moral. ait. Sacra Scriptura omnes ſcientias ipſo locutionis ſuæ more tranſcendit; quia vno, eodemq. ſenſu, dum narrat geſtum, prodit myſterium. Hinc eſt, quòd Hebræus textus, & tranſlatio S. Hieronymi, vbi nos in vulgata legimus: *Magna opera Domini: exquiſita in omnes voluntates eius*, ait, *exquirenda in omnes voluntates eorum*. Non eſt ergo vnus ſimplex finis in libris Iob, ſed plures ſimul ſunt.

D. Auguſtinus 12. confeſſionū.
D. Gregorius 15. Moralium
Textus Hebr.
D. Hieronymi tranſlatio

Primus finis eſt, ad repræſentandum totaliter Chriſtum Dominum: nam (vt ait D. Greg. in Prolog. moral. 6.) ſicut iuſtorum omnium Chriſtus eſt finis; ſic e conuerſo iuſti Chriſtum præfigurant: & quia iuſtorum pœnæ Chriſti pœnas: & gloriæ iuſtorum Chriſti glorias demonſtrant. Attamen, quia pœnæ in hac vita realiſsimæ ſunt pœnæ (vt ſupra diximus) & ſenſu percipiuntur; & delectationes, ac gaudia huius vitæ, veluti vmbræ ſunt: ideò tormenta, paſſioneſque melius, quàm gloriæ, Chriſtum adumbrant. Et quia Iob præ omnibus paſſus eſt; ergo magis Chriſtum expreſsè repræſentat. Hinc eſt, quòd non ſolum in communi, ſed in particulari hoc perficit. Et primo de Iob dicitur, quòd *erat in terra Hus vir*, Iob 1. per antonomaſiam vir, homo virilis, ac fortis, vt in textus explanatione dicemus. Hus conſilium interpretatur, & Chriſtus columna veritatis, & ſapientiæ dicitur; vnde Prouerb. 8. *Ego ſapientia habito in conſilio*. Iob ſignificat dolens, & Chriſtus fuit doloribus plenus. Vnde Iſai. 53. vocat eum virum dolorum. Iob fuit Rex (vt poſtea probabimus) & Chriſtus R*ex Regum*. Apoc. 19. Iob fuit magnus inter omnes orientales: & de Chriſto dicitur, *Oriens nomē eius*, Zach. 6. Iob inſignis pietatis circa ſuos, quòd ipſemet teſtatur. *Oculus fui cæco; pes claudo, & manus laxas roborabam*. Iob 29. & Chriſtus tranſibat omnes benefaciendo, Actor. 10. Iob dicit, quòd non comedebat ſolus bucellam panis, ſed impertiebatur peregrinis. Iob 31. & Chriſtus non ſolum multiplicauit panem, & piſces turbis, Lucæ 22. ſed dixit: *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum*, Luc. 22. Iob dum plagis, & flagellis anguſtiabatur, venerūt ad eum amici eius; & præ dolore, quem in ipſo cognouerunt, manſerunt ibi ſeptem dies,

D. Gregorius in prologo Mor. 6.
Chriſti ad Iob comparatio
Iob 1. 1.
Chriſtus columna ſapientiæ, & veritatis
Prouerb. 12.
Iob dolens ſignificat
Iſai. 53. 3.
Apoc. 16.
Zacha. 6. 12.
Iob 29. 15.
Actor. 10. 38
Iob 31. 17.
Ioan. 6. 11.
Luc. 22. 15.

Digitized by Google

Iob 2. non valentes loqui. Iob 2. Et Apoſtoli,dum Chriſtus eorum Magiſter manebat in Horto, tanto afficiebantur mærore, vi-
Mar.14.57. dentes eum, vt præ triſtitia cogerentur dormire. Mar. 14.
Iob 1. Iob permittitur tentari à Satana. Iob 1. At Chriſtus ſemetipſum tradidit in poteſtatem non tantum diaboli, ſed & miniſtrorum eius, *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebra-*
Luc.22.53. *rum*. Luc. 22. Iob in Sterquilinio manens, eò peruenit, vt
Iob 2. 8. amici adſtantes minimè agnouerint eum. Iob.2. Et de Chri-
Iſai.53.2. ſto ſcriptum eſt: *Vidimus eum, & non erat aſpectus*. Iſai.53.
Iob 2. 9. Iob à coniuge propria fuit illuſus. Iob 2. & Chriſtus à diſci-
Ioan.13. 2. pulo traditus: *Vt traderet eum* Iudas *Iſcariotes*. Ioan.13. Iob
Iob 4. ab amicis, & familiaribus fuit ſpretus, Iob 4. Et Chriſtus à
Matt.27.40. ſuis Hebræis: *Vah, qui deſtruis templum* Dei. Matth.27. Iob dicebat, *quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ an-*
Iob 6. 7. *guſtia cibi mei ſunt*. Iob 6. & Chriſtus fuit felle, & aceto po-
Matt. 27.34. tatus. Matth. 27. Iob dicebat: *Concidit me vulnere ſuper*
Iob 16. 15. *vulnus*. Iob 16. Et de Chriſto dicitur, quod poſt plagas
Ioan. 19.33. manuum, & pedum *lancea latus eius aperuit*. Ioan. 19. Iob
Iob 42. 10. orat pro amicis, qui eum affligebant. Iob 42. & Chriſtus
Luc. 23.34. pro ſuis crucifixoribus. Luc. 23. Iob reſtitutus eſt à Deo in
Iob 42. 10. priſtinum, Iob 42. & Chriſtus tertia die reſurrexit. Ioan. 20.
Ioan. 20.14. Ecce quomodo ſimillimi ſunt? In vno tantummodo differunt, videlicet, quòd Iob in tormentis non perijt; at Chriſtus paſſus eſt vſque ad mortem incluſiuè: dicere tamen poſſumus, quod licet mortuus non fuerit, parum tamen abfuit præ magnitudine dolorum, & plagarum, quin moreretur.

Iob etſi non corpore, voluntate tamen mortuus eſt.

Præter quam quod ſi haud mortuus fuit quo ad corpus; voluntate tamen mortuus eſt, cum ſemper ad moriendum paratus fuerit: & hoc ſufficientiſsimum fuit ad eum omnimodè æquiparandum Chriſto, ſicut obedientiſſimus Iſaach, licet non fuerit realiter immolatus, & mortuus: voluntatem tamen pro opere, & ſui, & patris accepit Dominus.

Voluntas pro opere habetur.

Vnde ipſemet dixit Abrahæ; *Quia non pepercisti proprio filio tuo propter me*.
Gen. 22. 12. Gen. 22. Sic etiam de Iob fateri poſſumus, & concludere, quòd ipſe non ſolum in communi, ſed etiam in particulari fuit Chriſti expreſſa imago.

Deus cum tribulatis copulatus eſt.

Adhuc eſt alius finis in hac Hiſtoria; & eſt ad Dei bonitatem oſtendendam, qui non ſolum adeſt, ſed ſemper cum iuſtis in tribulationibus copulatus eſt. Vnde licet Iob afflictionibus plenus fuerit; non tamen ab eo Deus receſſit, quod ip-
Iob. 19.26. ſemet affirmans cap. 19. ait: *Et in carne mea videbo Deum Salua-*

Digitized by Google

Saluatorem meum. In carne mea, dicit, non circa carnem meam. Quæ verba, licet ad alium ſenſum transferri poſſint (vt ſuo loco dicemus) nunc tamen hoc etiam verum eſt, exiſtentiam Dei, ſcilicet, in tribulatis his verbis ſignificari voluit: & idcirco dixit. In carne mea videbo Deum Saluatorem meum: hoc eſt, licet hæc caro, hoc corpus ſit totum laceratum,& afflictum,nihilominus tamen mihi Deus præſens eſt; & omnes afflictiones meas, & plagas oculatim intuetur, hoc etiam innuere voluit Pſal.90. cum dixit: *Cum ipſo ſum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum*. cum ipſo ſum dicit, non circa ipſum.

Deus omnes tribulationes noſtras intuetur. Pſal. 90.15.

Non loquor modo (Patres Theologi) de illa præſentia, qua Deus in omnes creaturas illabitur, & qua creaturis intimior Deus eſt, quam ipſæ in ſemetipſis ſint: neque de illa immenſitate fateor, qua omnia comprehendit. Vnde Ægyptij Theologi Sphæræ ipſum comparauere: nam, ſicut cæleſtis ſphæra ſublunares res omnes comprehendit, & ipſa à nemine continetur: ſic Deus eminenter in ſe continet omnia, & ipſe non comprehenditur. Vnde Græci Alexandrini eorum Deum, ex diuerſis lignis, diuerſiſque metallis componebant: loquor tamen ego de effectu, vel affectu, aut gratuito influxu quoquo nomine appelletur;cum quo Deus cum iuſtis moratur, & quieſcit: & præſertim tempore, quo magis affliguntur, anguſtianturque.

Deus in omnes creaturas illabitur.

Aegyptij Theologi ſphæræ Deū comparabant.

Græci Alexandrini quomodo Deum componebant.

Inuenietis aliquando Dominum aliquem, qui famulum, ſeu filium ex corde diliget, non ſecus, ac pupillam oculi ſui: fortuna iſte ſeruus, vel filius ab inimicis capietur; & ſtrictus funibus, in carcerem ducitur; vi amoris coactus, ipſemet Dominus cum ſeruo, aut filio vult catenis ligari, & in carcerem duci: quod quidem totum ſapientiſsimè in Sap.10. exprimitur, cum dicitur de Deo: *Deſcenditque cum illo in foueam; & in vinculis non dereliquit eum*. Mirabilis res. Tres pueri ligatis manibus, & pedibus mittuntur in fornacem, & Deus permittit cum iiſdem manibus, & pedibus ſe ligari; & deſcendit cum ipſis in foueam numquam derelinquens eos. Res verè, & conſideratione digna. In memoriam reducite rubum illum ſpinoſum in Exod. 3. qui ardebat: & Deus præſentem Moyſem de medio ignis, & ſpinarum allocutus eſt. Hic quæritur, cur ignis de medio ſpinarum, & non alibi? Reſpondeo ad repræſentandum ſpinas tribulationum Hebræorum in Ægypto. Et quare Deus permittit in

Simile.

Sap. 10.13.

Deus deſcendit cum tribus pueris in foueam.

Exod. 3. 2.

tit in his ſpinis percipi? Ad docendum nos, quòd ipſe cum Hebræis in oneribus, & laboribus erat, ex quo factum eſt, quod dicitur: *Agnus occiſus eſt ab origine mundi*, Apocal. 13. Quia ſemper tribulationibus iuſtorum interfuit incipiendo à perſecutione, & occiſione Abel, & aliorum iuſtorum omnium: & iſta eſt potiſſima ratio, quæ debet omnes homines, mulierеſque inducere ad ſufferendum libenter pro Dei amore quaſlibet pœnas, & tormenta.

Agnus quare dicitur occiſus ab origine mundi? Apoc. 13. 8.

Quid amplius? non ſolum tribulationibus iuſtorum adeſt, ſed peccatorum etiam. Audite Iſai. 43. (& eſt res notatu digna) vbi Deus populum Hebræorum alloquens, ait, (ſe cum ipſis propter eorum peccata mancipium Caldæorum effectum fuiſſe) *ſeruire me feciſti in peccatis tuis: & præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis:* quaſi diceret; Scito ſceleſte Populе me etiam propter tua flagitia tecum mancipari. Miſerande peccator, ac peccatrix, & quæ pœna ad tua delicta punienda ſatis erit? Quoniam tuis peccatis non ſolum Deum offendis; ſed (ſi mihi fas eſt dicere) Deum ipſum conſtringis, & in carcere trudis. Vnde optimo iure D. Auguſt. aiebat, Hebræos ſemel Chriſtum; peccatores verò ſingulis diebus, & horis crucifixiſſe; ſed quia hodie meus finis eſt hac vnica lectione me à pręambulis liberare, circa moralia, affectuſque non immorabor: præſertim, cum non deerit tempus in expoſitione textus id faciendi. Interim duos fines, & duo obiecta hucuſque Hiſtoriæ ſancti Iob habemus: primum ad Chriſtum repræſentandum: Secundum ad Bonitatem Dei manifeſtandam, qui ſemper ſua perſeueranti gratia adeſt iuſtorum tribulationibus. Sunt & alij fines huius Hiſtoriæ; ſed de illis in ſecunda Parte. Requieſcite.

Iſai. 43. 24.

Deus adeſt non ſolum tribulationibus iuſtorum, ſed etiam peccatorum.

D. Auguſt.

Peccator ſingulis horis Deum offendit.

SECVN-

SECVNDA PARS.

DVOS fines vſque adhuc circa Hiſtoriam S. Iob narrauimus. Primum ad Chriſtum Dominum repræſentandum. Secundum ad Dei bonitatem inſinuandam: quæ iuſtis ſemper præſens eſt. Adhuc ſuperſunt alij; & tertium eſt iuxta mentem Diui Thomæ ad diuinam prouidentiam circà ſuas creaturas dilucidandam, & declarandam. Et Albertus Magnus affirmat, iſtum totius huius libri finem eſſe; nàm, cum amici Iob dixerint, vt inferius narrabimus, quod ſi Deus malum iuſtis permittit; hoc accidit, aut quia partialis eſt, aut quia iſta inferiora non videt neque conſiderat, & abſque prouidentia aliqua indifferenter præmiat, ac punit. Itaque iuxta D. Tho. expoſitionem, amici Iob operationibus humanis temporales tribulationes tantummodo correſpondere opinabantur. Quem errorem D. Tho. atque Lyranus in fine 2. c. ipſis adſcribunt. Hinc euenit, ait Burgenſis 1. c. 3. quòd Iob diuinam prouidentiam defendere, ac comprobare conabatur. Attamen, cùm Iob in poteſtate temporali magnus fuerit, & in ſcientia ſpirituali, ac Theologica inſtructus (vt ſuo loco dicemus) non facile, creditur amicos, & familiares in ſcientia Dei ineruditos, atque inſcios de animarum immortalitate habuiſſe, ipſumque Iob ſe tantis, ac talibus ſubtilibus rerum Theologicarum, ac diuinarum cum viris adeò ignaris, ac de hac ſcientia imperitis immiſcuiſſe diſputationibus. Dicamus ergo, vt pluribus in locis in textus interpretatione explicabimus, quod de præmiatione bonorum, ac punitione malorum prouidentia in futura vita præſuppoſita, diſcutitur, An Deus in hac vita de rebus temporalibus, & terrenis ſimiliter ſe habeat. Et vtrum bonis ſolum bona, & mala malis impartiatur: & hoc eſt, quòd Iob nititur probare, videlicet Deum in hac vita etiam bonis mala, & bona malis permittere euenire.

D. Thom.

Albertus Magnus.

D. Thom.

Amici Iob operationibus humanis temporales tribulationes correſpondere exiſtimabant.

D. Thom.

Lyranus Burgēſis 1 c. 3.

Iob magnus in poteſtate temporali.

Iob nititur probare diuinā prouidentiam.

Quartus finis (vt ait Dionyſius Areopagita de diu: nomin:) cap. 14. fuit ad litem, ac diſputationem inter Deum, & Satanam ortam declarandam: aiebat enim Deus hominem reperiri, in quo nullam Dęmon partem habebat; & contra quam

Dionyſ. Areop. de diu. nom. 14.

Dæmon confiſus quia primum ſuperauit hominē.

quam nunquam valuit præualere: ac Dæmon e contra dicebat nullum hominem reperiri, qui tentationibus, & laboribus reſiſtere poſſet, ſumma facilitate confiſus, qua primum ſuperauerat; & hæc potiſſima ratio eſt quare Deus diabolum in omnibus (excepta morte) Iobum tentare permiſit. Qui Iob victor euadens, victuſq; Dæmon, veracem Deum, Diabolum mendacem redderet: ac de ipſo diceretur, quòd olim de lucta Iacob cum Angelo dicebatur: *Certamen forte dedit illi, vt vinceret, & ſciret quoniam omnium potentior eſt ſapientia. ſap.* 10.

Deus quare permiſit diabolum tentari Iob:

Sap. 10.12.

Quinctus finis eſt ad magnitudinem bonitatis ipſiuſmet Iob declarandam, & manifeſtandam; nam Deus electis ſuis non ſolum in cęlo præmium largitur; ſed vult in terris etiam eos laudari, ac honorari, quod Sancti Patres quadam ſententia ipſius Iob probant c. 40. Secundum translationem Septuaginta, quam Theophylactus ſic legit, Numquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me, vt tu iuſtificeris, vt laus iſta, & encomium hoc ſit ſingulare, ipſemet Deus iuſto materiam meriti, ac laudis ſubminiſtrat.

Iob 40.3.

Septuaginta Theophyl.

Deus iuſto materiam laudis adminiſtrat.

Sextus, & vltimus finis eſt non ſolum pro gloria ſpeciali Iob, ſed etiam ſimul totius ſuæ Eccleſiæ: nam (vt ita loquar) hac mercatura eam ſemper auxit, & dilatauit. Nolite cogitare, Deum iuſtorum tribulationes pro vili pretio, ſed pro ingenti auro, & plurimis gemmis vendere. Reperitur aliquis, qui fert aliquem lapidem pretioſum Adamantem, vel alium quempiam de monte, vel minerali extractum: qui cum non ſit adhuc expolitus, rudis, & turpis apparet; eum cuidam ruſtico oſtendit, qui cum minime agnoſcat, & cum illum ſic rudem contempletur, nihil æſtimat: oſtendit eum mercatori, ac gemmario, qui illum verè pretioſum eſſe cognoſcens magno pretio comparare, & in formam pulcherrimam reduci procurat. *Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius*, ait Regius vates Pſal. 105. Martyrum mortē, ac iuſtorum tribulationes rudes, ac viles oculis carnalium, & ſenſualium apparere, verum eſſe fateor; ſed Dei oculis pretioſiſſimas, & pulcherrimas. Et ideo, ſicut mercator poſtquam lapidem emerit, expulit, atque aptat eum, ac auro circumdat, deinde ipſo pileum, aut digitum ſponſæ ornat; vt quiſquis intuens in eum, admiretur. Ita Deus tribulationes, & tormenta Iob permiſit, vt in Eccleſia cognoſcantur, illaque omnes admirentur. Ita Deus martyria iuſto-

Simile.

Deus vendit tribulationes iuſtorum pro ingenti pretio.

Pſal. 105.5.

Tribulationes iuſtorum pretioſiſſimę Dei oculis.

Tribulationes Deus iuſtis permittit, vt imitētur.

Digitized by Google

Iuſtorum in Eccleſia, permittit, vt quiſquis ea videt; admiretur, imitarique contendat. Iccirco Scriptura Sacra, de Tobiæ tribulationibus verba faciens, ait. *Hanc tentationem ideò permiſit Deus euenire illi, vt poſteris daretur exemplum patientiæ eius*. Tob. 2. Et optimo iure, nàm, cum noctu lucerna, ac candela accenditur, non ſub cubili illam abſconditis; ſed ſuper candelabrum (inquit Chriſtus) eam ponitis, *vt luceat omnibus qui in domo ſunt*, Luc. 8. Et quid aliud exempla patientiæ Sanctorum, & martyrum ſunt; niſi lux quædam viua, quæ ſingulis tam in oriente, quàm in occidente morantibus reſplendet? igitur neceſſe eſt, vt omnibus pateat: ideò in candelabro Eccleſiæ tamquam lucerna relicta eſt. Et hoc patientiæ exemplum tanti eſt ponderis, vt quãuis Dei filius in mundum venerit ad Adæ peccatum purgandum, & hominem ad Paradiſum reuocandum, & reducendum, venit etiàm in exemplum patientiæ: immo, cum eſſet tantæ æſtimationis, D. Petrus in ſua 1. Can. 2. ad hanc virtutem omnia refert, dicens. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius.* Et quod nam erat exemplum hoc? Patientiæ vtique; nam, *cum malediceretur, non maledicebat*. Hinc oritur, cum Chriſtus in Monte Tabor transfiguratur. Matt. 17. vbi ſuam oſtendit gloriam, vt audiant, tantum Apoſtolis præcipitur, dicens, *ipſum audite*. Quando verò in monte Sinai paſſionis, mortiſque ſuæ figuram oſtendit. Exod. 25. præcipit non tantum, vt audiant, & aſpiciant; ſed omnia minutè etiam contemplentur, & operentur. *Inſpice* (inquit) *& fac ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt*. Hinc etiam fit, quòd vbi Tabor mons auditionis interpretatur: Caluarius vero inſpicionis dicatur; Dum ſponſus ſponſæ pulchrum aliquod largitur, aut Gemmam, vel quodcumque ſingulare donum, non tantum optat, vt ipſa læto animo, hilarique vultu recipiat, & meminerit; ſed in aliqua patenti ſui corporis parte reponat, vt ſic omnibus manifeſtum fiat, admirationemque præbeat; ipſique ſponſo maioris lætitiæ cauſa ſit, ad hoc alludens ſponſus. Cant. 8. ſponſæ dicebat. *Pone me, vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum*. Ego te tali gemma decoraui (ait Deus Eccleſiæ ſanctæ) quæ? Patientiæ filij mei, ac ſanctorum exemplo. Iccircò, vt id non tantum in corde fixi reponas, vehementiſſimè cupio, ſed, vt brachium tuum etiam circumdes, vt omni-

Tob. 12. 12.

Simile.

Luc. 8. 17.

Chriſtus venit in exemplũ patientiæ.

1. Pet. 2. 21.

Mat. 17. 5.

Exod. 25. 40.

Montes Caluarius, & Tabor quo modo interpretantur.

Simile.

Cant. 8. 6.

Patientia Chriſti, & Sanctorũ.

omnibus patens exemplum præbeat patientiæ. Hinc eſt, quòd licèt Chriſtus, ſanctique eius omnium ferè virtutum reliquerit exemplum: patientiæ tamen tanti ponderis eſt, vt alijs comparatum, primum obtineat locum. Quod quidem optimè ex D. Paulo Hebr. 12. extrahitur (& eſt locus notatu dignus) vbi ait. *Ideoque nos tantam habentes impoſitam nubem teſtium, deponentes omne pondus, & circumſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen.* Quis modus loquendi? nàm teſtes, nos ſcimus, eſſe martyres, martyrium nubes quæ eſt? niſi patientiæ exemplum, quòd reliquerunt? Et quia nubes abundantiſſima eſt, cum pariat pluuiam, per quam pingueſcit, & humectatur terra ad fructus producendum. Ideò ait D. Paulus. Martyres peruenerunt ad brauium; & quaſi ſpectatores nos ſpeculantur, cum tãtæ reliquerint patientiæ exemplum. Quod, ſi amplexi fuerimus; facillimè ad gloriæ brauium perueniemus in ſæcula ſæculorum Amen.

Hebr. 12.6.

Martyrum nubes exemplum patientiæ eſt.

SECVNDA

Digitized by Google

SECVNDA LECTIO.

De imperfectione, & perfectione hominis.

IN QVA HOC VERBVM, VIR, TRIPLICITER exponitur. Primo, pro natura humana imbecillitate, & debilitate. Secundo, pro honore, & dignitate. Tertio, pro virium fortitudine.

Vir erat in terra Hus nomine Iob. Iob 1.

PRIMA PARS.

SICVTI in homine in hac vita trium bonorum genera, corporis, videlicet, animiq. fortunæq. reperiuntur. Ita ſanctiſſimi, patientiſſimique Iobi actiones omnes tam intrinſecus, quàm extrinſecus Spiritus ſanctus exprimere intendens, ſingula quæque amplecti, complectique fuit neceſſe. Ideò in primis quinque capitibus, prima, ſecunda, ac tertia bonorũm genera deſcribit. Quo ad primum genus, videlicet, corporis, nomen, patriam, gentem, ſanitatemq. enarrat. Quo ad ſecundum, nempe, fortunæ, diuitias, filios, familiam, dignitatem, ſupremamq. poteſtatem diſtinguit. Quo ad tertium denique, puritatem, ſimplicitatem, rectitudinem, ſuiq. animi integritatem, propriorum filiorum educationem, pietatem erga proximum, Religionemq. erga Deum enumerat. Hæc tria, inquam, ſunt, omnia, quæ dicuntur de Iob, complectentia. Nos ergo (vt ſingula explicare poſſimus) omnia ordinatè narrabimus. A corporis bonis igitur exordiamur. *Vir erat in terra Hus nomine Iob*. *Vir*. Hinc incipiendo, quare dicitur Vir, & non homo? Scietis enim tria ſignificata hoc nomen habere poſſe. Primum, vir, naturæ humanæ imbecillitatem ſignificat. Secundum, honorem, & dignitatem

Hominis in hac vita tria bonorum genera reperiuntur.

Quot modis vir interpretetur.

Lectionis diuiſio in tria capita. gnitatem exprimit. Tertium virium fortitudinem, & (vt vulgo, dicitur) virilitatem denotat. Singula iſta tria in hac lectione declarabimus: duo prima in prima; vltimum in ſecunda parte: & iſta pro materia huius lectionis deſeruient. Attendite.

Vir pro debilitate naturæ humanę interpretatur a Græcis. VIr erat, &c. In quem locum Græci expoſitores pro imbecillitate, & debilitate humanæ naturæ in Iob intellexerunt: ex quo tamen tantæ fortitudinis, & potentiæ exemplum emanauit; & hoc prouenit, quia cum ipſi Septuaginta interpretatione vtantur, inuenerunt hoc nomen non Auer, *Auer in græco ſignificat vir; Antropos homo.* quod vir ſignificat, ſed Antropos, quod homo: quod nomen homo in ſacris litteris pro humanę naturæ imbecilitate, ac fragilitate accipitur, vt idem Iob c. 7. teſtatur, dùm dicit, Iob 7. 17. *quid eſt homo quia magnificas eum?* quaſi diceretur, quare hominem ità extollis, ac magnificas? qui aliud non eſt, niſi vile quoddam, & vanum? quod quidem ex miſerijs, in quas *Origenes.* Iob incidit, probare conatur. Ita in hoc loco Origenes fatetur: & D. Chryſoſt. ait. Hic fragilitatem naturæ humanæ *D. Chryſoſtomus in cantica.* communis deſcribi affirmat, nè alij patientiam ſancti Iob nō communem, ſed alienam, & extra aliorum naturam ſuſpicentur. Nam mos eſt apud ſacros ſcriptores, qui dùm aliquid difficile, & quod ſuperet vires humanas explicare contendunt, a debili, & infirma perſona perpetratum oſtendunt, eo modo, quo gladium tunc ſubtilioris acuminis dicere ſolemus, cum a brachio infirmo, debilique veluti mulieris, vel pueri validiorem ictum, & inciſionem inducit, iuxta illud ſancti Iacobi 5. Mirabilem orationis virtutem expli- Iac. 5. 16. cantis, qui poſtquàm dixit, *orate pro inuicem, vt ſaluemini: multum enim valet deprecatio iuſti aſsidua.* Eliæ exemplo vſus eſt ſimplici oratione cælum reſerantis, ac claudentis; *Elias oratione clauſit atq. reſeranit cælum.* vndè adiunxit. *Elias erat homo ſimilis nobis, paſsibilis:* vndè Græca tranſlatio ad hāc infirmitatem expreſsius repreſentanda gemina illa verba, nempè, ſimilis, paſſibilis, vnico tantùm complectitur verbo, ſcilicet O*miopathes*, quod ver- *Elias ſimilis nobis.* bum non ſolum ſimilem paſſionem & operationem, ſed etiam calamitatem, vexationem, & miſeriam ſignificat. Quaſi diceret, Elias erat nobis ſimilis, non ſolùm in humanis paſsionibus, ſed etiam in tentationibus, in infirmitate, in vexatione, & ſimilibus: attamen oratione media, mirabilia operatus eſt, ità, vt cælum ad pluuiam, vt ſibi placuit, clauſit, reſera-

Digitized by Google

reſeraueritque. Ex qua re etiam occaſionem acceperunt expoſitores orationis Mulieris Cananęæ in Euangelio viſu extollere; dum dicta ſimplex mulier Cananæa, ideſt maledicta, pro filia a dæmone vexata precatur, & tamen ità Chriſtum (ſi fas eſt mihi dicere) ſuperat, & vincit, vt non ſolum gratia, quam cupit, illi impertiatur: verum, & meruit a Chriſto domino magno encomio, & eximia laude extolli, & honorari, ità, vt ei dicat, *Mulier magna eſt fides tua*.

Orationis mulieris Cananææ vis & potentia.

Matt. 15.28.

Hoc idem illud Pauli, & Barnabæ in Actibus Apoſt. 14. iunxit, vbi Ciſtrentes miracula, ac eorum operationes intuentes, eos ſupra humanam naturam reputantes, dixerunt, *Et nos mortales ſumus, ſimiles vobis*, homines ſimiles, ideſt, paſſibiles, ac fragiles, eiuſdem ſenſus, ac intentionis eſſe exiſtimo illud Apoſtol. ad Epheſ. 6. cum dixit, *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem; ſed aduerſus Principes, & Poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum*: vt ſic diceret. Animaduertite vobis contra quoſdam inimicos præliandum eſſe, vt vbi nos, quaſi in tenebris; ipſi verò in lumine, dimicantur. D. Ioan. etiam de hoc extollens ſe, dicebat Apocal. 2. ſe pugnare vbi ſedes erat Satanæ; dicere volens. Glorior pugnam mihi non ſolum cum hominibus, verum & cum dæmonibus eſſe. Sic & de Iob fateri fas eſt: qui ſimilis nobis exiſtens, & non ſolum cum vxore, amiciſque; ſed cum ipſomet dæmone, cui ipſum tentandi, & affligendi poteſtas data fuit, in certamen deſcendens, victor euaſit. Ideò exemplum hoc mirabile eſt, cum ex re ità debili, fragilique effectus excelſus, & dignus, magna oriatur admiratione.

Actor. 14.15.

Ephes 6. 12.

Apocal. 2.13

Vir erat, &c. Quo ad ſecundam verò conſiderationem, & ſignificationem poteſt nomen hoc ſumi pro dignitate, & honore; & hoc paſſim reperitur in ſacra ſcriptura, videlicet, Prouer. 8. Vbi manifeſtè videtur diſtinctio horũ duorum nominum, viri, videlicet, & hominis, dùm dicitur. *O viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum*. Quo in loco vox viri pro nobilibus accipitur, & hominis pro ignobilibus: quaſi diceret Propheta, tàm nobilibus, quam ignobilibus loquor. Et in Iſai. 2. *Incuruauit ſe homo, & humiliatus eſt vir*, hoc eſt, tàm plebs, quàm Principes idola venerantur. Et 1. Reg. 26. Vbi dignitatem Ducis Abner cupiens Regius Propheta explicare, ait *Numquid non vir tu es, & quis alius*

Prouerb. 8.4.

Diſtinctio inter virum, & hominem.

Vir pro nobilibus, homo pro ignobilibus.

Iſa. 1.2.9.

1. Reg. 26.15.

Digitized by Google

Homo tripliciter accipitur. *alius ſimilis tui in* Iſrael? Vbi nota, quòd tripliciter accipitur hæc vox, homo, in ſacra Scriptura. Primo loco Adam, ſecundo Enos, tertio Is. Adam, ideſt, rubeus, propter terram rubeam, ex qua formatus fuit. Enos, ideſt, miſer, & ſalutis expers. Is Hebraicè, ideſt, vir in Latino; & hoc non ſolum pro ſexu à muliere diſtincto, ſed propter dignitatem, ac poteſtatem, quam habet ſupra mulierem: & nonnulli doctiſſimi Hebraicæ linguæ hoc pronomen Is, abſtrahunt à verbo ſubſtantiuo Ies, quod exiſtentiam ſignificat. Is, ideſt, quaſi ens, aut primo exiſtens.

Hinc fit, quòd quotieſcumqne mulieri excelſum, aut honoratum quidquam tribuitur officium, quod homini potius quā mulieri conuenit, maſculino articulo exprimitur, iuxta Ruth 4. 11. illud Ruth 4. Cum Booz orabat pro matrimonio Ruth aiebat: F*aciat Dominus hanc mulierem, qui ingreditur domum tuam, ſicut Rachel, &* Lia, *quæ ædificauerunt domum Iſrael, vt ſit exemplum virtutis in* Ephrata, *& habeat celebre nomen in* Bethlehem; Strenuè, & cum virtute agere, & habere celebre nomen, potius homini, quàm mulieri, competit. Et Prou. 31. 13. Prouerb. 31. de muliere forti dicitur: *Quæſiuit lanam, & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum*, ac in toto capite laudes huius mulieris comprehendens actiones *Mulieris prudentis actiones viro attribuuntur.* fortis mulieris demonſtrat. Quæ actiones licet mulieris ſint: attamen, quia per prudentem, & honore dignam peractæ ſunt, homini attribuuntur: vnde ſequitur: *Nobilis in portis vir eius: ſedetq. cum* Senatoribus *terræ*. Vnde oritur, quòd, dum in Geneſi fit mentio inter hominem, & mulierem, quo ad eſſe naturale, magna reperitur differentia. Primò homo, vir ſemper; mulier verò adiutorium nuncupatur. Icirco Gen. 2. in mulieris formatione dictum fuit: F*aciamus* Geneſ. 2. 18. *ei adiutorium ſimili ſibi*, cum coniunctionis nomen minus ſit eo, cui adiungitur, vt in brutis apparet: quæ, cum in adiutorium hominis creata ſint, ab eo in omnibus plurimum diſtant. Secundo, quia, vbi de homine dicitur, ad Dei ſimilitudinem formato, de muliere verò formata ad hominis ſimilitudinem, vbi clarè nobilitatis differentia apparet: quod quidem D. Paulus exponens, 1. Corinth. 11. ait. Quod vbi vir capite diſcooperto orare debet, mulier verò velata; rationemq. ſubiungit, *Quoniam* (loquens de viro) *imago, & glo-* 1. Cor. 11. 28 *ria Dei eſt, mulier autem gloria viri*. Nunc ad meam ſenſentiam redeundo, cum Iob ſummus ſit Princeps, immò regali

Digitized by Google

gali dignitate ornatus, hoc nomen. Vir, optimo iure, ſibi vindicat; quod honorem (vt dixi) ac dignitatem importat. Et licet non me lateat, Caietanum, Iobum Regem fuiſſe, negare, ſuper verbis eiuſdem Iob 29. nixum, aientem: *Cumque ſederem quaſi Rex, circumſtante exercitu.* Ex quibus duo colligit. Primum, quia Regem non ſe nominat, ſed quaſi Regem; ideò magnum eſſe Principem, & Ducem exercitus concedit. Secundum, Principem, & Ducem exercitus fuiſſe; ſed huic opinioni omnes, qui hanc materiam pertractant, aduerſantur; ſignanter Theophanes Nicænus in epiſt. de pœnit. vbi ait: *A capite enim vſque ad pedes inſanabilis, & doloribus plenus, & nudus ſuper fimum ſedet; qui paulo ante potens, & Rex erat.* Regem etiam Iſydorus illum appellat lib. de vita, & morte Sanctorum. Sic Cæſarius Germanus, Gaudentius Briſcinus, Proſper de promiſſionibus, Philippus, Beda, & alij, præterquam quod ex diuerſis alijs locis eiuſdem Iob colligi poteſt, vt in expoſitione illorum dicturi ſumus, ſignanter cap. 19. vbi idem Iob inquit: *Abſtulit coronam de capite meo.* ac in cap. 3. *Nunc dormiens ſilerem, & ſomno meo quieſcerem cum Regibus, & Conſulibus terræ.* Quamuis melior, ac probabilior auctoritas Septuaginta inueniri non poteſt, qui in fine cap. 42. ipſiuſmet Iob aiunt: *Hi ſunt Reges, qui regnauerunt in Edom*, cuius regiminis etiam ipſe Iob nominatus eſt. Secundo, hoc idem ex trium eius amicorum verbis comprobari poteſt: qui calamitatem, quam ſubſtinuit, peccato Tyrannidis in eius regno, ab eo, vxore, filijſque ſuis perpetratæ adſcribentes, aiebant eueniſſe. Vnde cap. 41. ipſum Iob leonem, vxorem eius leænam, filioſque leunculos appellant. Immò cap. 15. 22. 36. verum Regem ipſum fatentur. Tertio probatur ex 2. cap. Tob. Vbi tres amici Iob nominantur, qui cum ipſum Iob non excellerent, cum eſſent familiares; immò potius inferiores (vt infra videtur) & tamen Reges appellantur. Ergo nec ipſi eſt talis dignitas deneganda: immo non ſolum Regem, ſed Regem Regum (vt alibi probabimus) cenſeri debet; quippe qui in tali regione, cum in ſublimi tribunali reſideret, appellationis locum ab alijs regibus, ac dominis ſibi vſurpabat. Ex dictis ſufficienter improbatur Iob legitimum Regem fuiſſe, non ſucceſſione hæreditaria (vt aliqui aiunt, & hoc euenit, quia Septuaginta de eius ſucceſſoribus loquentes, eos Reges minimè appellant) ſed propter vitæ ſanctimoniam,

Iob 29. 25.
Iob Regem eſſe probatur.
Theophanes Nicænus in epiſt. de pœnit.
Iſidorus lib. de vita, & morte Sanctorum.
Cæſarius Germanus.
Gaudentius Briſcinus.
Proſper de promiſſionibus.
Philippus, Beda
Iob 19. 9.
Iob 3. 13. & 14.
Septuaginta
Iob amici Reges appellãtur.
Iob amici Reges ſunt.

Digitized by Google

Iob Rex per electionem. ac in regendo prudentiam, ſuffragijs populorum electum. Quomodocunque ſit, Rex legitimus erat: & ideò hæc noſtra expoſitio probabilior apparet; quia, cum Iob Rex eſſet, hoc nomen vir ſupremam dignitatem, ac honorem ſignificat. Vir igitur erat in terra Hus, hoc eſt, Rex quidam magnus, glorioſus, ac potens. omneſque alios in illa Regione antecellens. Remanet tertia expoſitio huius verbi vir: ſed de hoc in ſecunda Parte. Quieſcite.

SECVNDA PARS.

Vir accipitur pro fortitudine. TERTIO loco nomen Vir accipitur à Latinis in contrarium ſenſum, prout à Græcis vſurpatur: nam, vbi Græci (vt ſupra diximus) pro debilitate, infirmitateque humanæ naturæ, à Latinis verò pro virilitate, fortique animo interpretatur; q. d. fuit vir, ideſt, homo fortis, homo ſtrenuus, qui pugnans aduerſus dæmonem, tribulationeſque patientiæ telis victor glorioſus euaſit: de quo affirmari poteſt quod Latinus Poeta canit:

Virgil. Aen. 1. *Arma, virumque cano.*

Suida. Et Suida de eodem loquens, ait: Sic extitit fortis, vt aduerſarium omnibus progreſſibus proſtrauerit. Et Proſper de *Proſper de Prædeſt.* prædeſtin. prima parte cap. 22. Diabolum ſuperaſſe affirmat: qui omnes animi fortitudinem (vt dixi) virilitatemq. oſtendunt. Quaſi diceret, V*ir*, ideſt, homo inuictus, & (vt etiam *Iuſtus maſculus, peccator femina dicitur: Origenes ſuper Exod. 1. 16.* vulgo dicitur) homo virilis. Ideò in ſacra Scriptura homo iuſtus, maſculus: è contra verò peccator femina nuncupatur. Qua propter Origenes illud Exod. 1. exponens: *Quando obſtetricabitis Hebræas, & partus tempus aduenerit, ſi maſculus fuerit, interficite eum, ſi femina, reſeruate*, ait, quod pro femina carnis infirmitas: pro maſculo verò rationis firmitas intelligitur; quæ cæleſtia contemplans, *Iuſtus terrena aſpernitur.* terrena aſpernatur: quoniam qui ſenſualitati addicti ſunt, veluti feminæ ſæpe ſæpius à dæmone ſuperantur, & vincuntur: è conuerſo qui ſenſualitates, luxuſque abhorrent, maſculorum, ac fortium more reſiſtentes, palmam aduerſus *Numer. 1. 2.* hoſtem reportant. Ideoque cum in Numerorum libris præcipit Deus, vt populus numeretur; de maſculis ſolum, & non de feminis verba facit: immò inter maſculos eos ſolum-

modo

Digitized by Google

modo elegit, qui ad perfectam ætatem, videlicet, viginti annorum peruenerint: Quo tempore homo viribus pollet: *Tollite*, ait, cap. 1. *Summam vniuerſæ Congregationis filiorum Iſrael per cognationes, & domos ſuas: & nomina ſingulorum, quidquid ſexus eſt maſculini à vigeſimo anno, & ſupra omnium virorum fortium ex Iſrael*, excludens mulieres, pueroſque; necnon aduenas Barbarorum, quia in his mores ex ſe improbiſſimi erant: in illis verò vis debilis, ac tenuis exiſtebat. Solummodo verò homines bellicoſos, ac ſtrenuos eligens, vt nobis annueret iuſti fortitudinem.

Vnde optimo iure palmæ iuſtus in ſacra Scriptura comparatur, iuxta illud Pſalm. 91. *Iuſtus, vt palma florebit*; & hoc pluribus cauſis. Prima, quia palma in inferiori parte aſpera, duraque exiſtit. Sic Iuſtus in inferiori parte ſenſus difficultates, aſperitateſque patitur: vnde Diuus Paulus 2. Corinth. 11. *Fui in laboribus plurimis*. Secundo, palmam in ſummitate venuſta, pulchraque eſt: ſicut iuſtus in cælo ſpecioſiſsimus erit: vnde Sap. 3. *Fulgebunt iuſti ſicut Sol*. Tertio; palma fructus ſuos ſero producit: & ideò quanto antiquior, tanto vberior eſt. Sic iuſtus gloriæ fructus non adipiſcitur, niſi longo labore, ſudoreque vexatus: *Ecce Agricola* (inquit Diuus Iacobus Apoſt. 5.) *expectat pretioſum fructum*. Quarto, & vltimo (quod ad rem noſtram attinet) Palma, inſtar bellantium, ſeu gladiatorum enſium folia habet. Sic Iuſtus contra inimicorum ictus, nempe carnis, mundi, diabolique continuo tela tendit, ac vibrat: & quod folijs veſtitur palma; totidem virtutum enſibus induitur Iuſtus: vnde in Cantic. 3. *En lectulum* Salomonis *ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael; omnes tenentes gladios, & ad tela doctiſſimi vniuſcuiuſque enſis ſuper fæmur ſuum*. Quid Salomonis lectulus ſignificat, niſi militantem Eccleſiam? Qui verò milites cuſtodientes, niſi iuſti, qui varijs, diuerſiſque virtutibus amicti ipſam cuſtodiunt, ac ſeruant? Sic D. Gregorius homil. 17. ſuper Ezechiel. locum iſtum intelligit.

Pſal. 91. 13.

Iuſtus palmæ comparatur pluribus de cauſis.

2. Cor. 11. 13

Sapient. 3. 7.

Iacob. 5. 7.

Iuſtorum gladij.

Cant. 3. 7.

Per lectulum Salomonis Eccleſia ſignificata.

D. *Greg. ſuper Ezechiel.*

Hinc oritur, quod de Eccleſia aſſeritur, ipſam non feminas, ſed maſculos generare, videlicet, fortes, ac iuſtos homines: vnde ad hoc annuere voluit locus ille Iſai 66. vbi ait: *Antequam parturiret peperit: antequam veniret par-* Iſai. 66. 7.

tus eius peperit maſculum. In quem locum Euſebius Cæſa-
Euſebius Cæſar. hiſt. Eccl. lib. 1. cap. 4. riensis Hiſt. Eccleſ. lib. 1. cap. 4. & Diuus Ambroſius in ex-
D. Ambroſius in exhortatione ad Virgines. hortat. ad Virgines pro ſancta Eccleſia interpretantur, quæ breui temporis interuallo tot fideles, & iuſtos paritura erat: quod non ſolum mūdo, ſed etiam ipſimet Prophetæ admirationem induxit. Iccirco idem Propheta ſubiungit: *Quis audiuit vnquam tale? Et quis vidit huic ſimile? Numquid parturiet terra in die vna? Aut parturietur gens ſimul, quia parturiuit, & peperit* Sion *filios ſuos?* Et quidem, ſicut for-
Eccleſia paritura erat fideles plurimos. tis, ac virilis animi illi exiſtimari debent, qui fortiter tentationibus reſiſtunt. Sic è conuerſo infirmi, effeminatique animi cenſendi ſunt illi, qui paſsim tentationibus ſuccumbunt.

Peccatum quatuor mala generat. Ad quatuor mala peccatum principaliter inducit, & eadem generat. Primum (& equidem luctuoſum) eſt, quòd ab anima Deum expellit; non quòd Deus à peccati mali-
Deus recedit ab anima peccatrice. tia ſuperetur; & iccirco violenter expellatur; ſed quia Deus ex anima peccatrice recedit; & demeritoriè expelli dicitur: nā ſicut Deus, media gratia, animam Chriſtianam inhabitat, veluti in eius aula ſingulari, ac peculiari: quæ cum à peccati labe polluatur, optimo iure Deus, qui in ſordibus nō delecta-
Anima demeritorie expellit Deum ab ipſa. tur, ab ipſa recedit, & elongatur: & hoc modo peccatorem ab eius anima Deū expellere dicitur. Exēp. gratia. Si tu pulchrę Dominę in matrimonium coniunctus eſſes, & quodam
Simile. die in domum tuam coram illa publicam meretricem induceres, & in menſa reſidentem, vxori præciperes, vt illi inſeruiret, obſequiumque præſtaret: non ne legitimè poſſet à te recedere, lamentarique ſemper? In hunc ſenſum poſſunt
Geneſ. 31. verba Iacobi, quæ ad eius vxores habuit Gen. 31. explicari, aientis: *Volo recedere hinc: non enim reſpicit me Laban, ſicut heri, & nudius tertius*. Sic Deus cum peccatore, qui gratiam amiſit, ſe gerit: non enim ipſe peccator Deum ipſum reliquit; ſed Deus, qui peccatum odit, ab ipſo recedit,
Pſal. 50. 13. iuxta illud prophetæ Dauid Pſalm. 50. *Ne proijcias me à facie tua, &c.* Secundum verò damnum eſt, quòd operationes omnes, licet optimæ ſint, mediante gratia perpetratæ, per peccatum iacturam patiuntur: & merito, quia, ſicut recedente Principe ab aliqua ciuitate, recedunt cū eo cariores, familiareſque omnes: ſic recedente à peccatore Deo Optimo Maximo, omnes, & ſingulæ operationes ab eius gratia effectæ,

& coa-

& coadunatę, dilabuntur. Qua re Ezechiel. 18. ait: *Si autem verterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem ſecundum abbominationes quas operari ſolet impius, nunquid viuet? omnes iuſtitiæ eius, quas fecerit, non recordabuntur.* Et Eccleſ. 9. *Et qui in vno peccauerit, multa bona perdet:* non ſecus, ac mors cum corpus interficit, omnes eius pulchritudines, ac omnia dona naturalia demolitur, & deijcit: ita peccati labes, quæ animæ mors, deſtructioq. dicitur, omnes pulchritudines, operationeſq. in gratia perpetratas aufert ab ea; quod quidem merito per illud Moyſi in Exod. adumbratum fuit, qui populum occaſione vituli aurei idolatrantem inueniens; ſtatim (vt Scriptura enarrat) ab eo receſſit, ac in parte longinqua, & ab alijs remota, conopæum ſuum, reſq. omnes locauit, ac fixit. Ita Deus à peccatore recedens, ſecum omnia bona quæque à ſua gratia procedunt: & ſunt opera meritoria: aufert, & tollit; & hoc præcipuè eſt, quod maximè à Doctoribus animaduertitur: nempè, Chriſtianos maximoperè attendere debere, nè pro tam leui voluptate, & luxu tot, tantaque bona amittere. Tertium damnum eſt, quòd peccatum eò peccatorem ducit, vt quantumuis bonum operari molitur; numquam tamen meritorium, & vita æterna dignum perpetrari poſsit. Nam, ſicut qui mancipium emit, & tota die ipſum laborare cogit, nullamque ei reddens mercedem, quia mancipium illius eſt; ſic peccator, mediante peccato, ita diaboli ſeruus efficitur, vt omnes operationes eius ad ipſum pertineant: Vnde Ioan. 8. dicitur: *Qui facit peccatum ſeruus eſt peccati.* Iam non affirmo operationes eius omnes à peccatore perpetratas eſſe dicenda peccata, vt impius Lutherus aſſeruit: aſſero tamen vita æterna eſſe indignas. Hoc autem optimo figuratur miraculo illo Coniugis Loth in ſalis ſtatuam verſæ. Geneſ. 19. Sterilitatis eulogium, ariditatem peccatoris annuens, à quo æternæ vitæ fructus proficiſci non poteſt. Iudææ Rex à Nabuchodonoſor captus, oculis orbatus fuit. Sic Dæmon ita peccatorem exiccat, vt ipſemet peccator, quid agat, ignoret, ſed ſemper in tenebris ambulat. Quartum, & vltimum damnum, & omni lamentatione dignum eſt, hominis, ac mulieris liberum arbitrium debile, ac infirmum ita reddit, vt merito dici poſsit virilem animum illos amiſiſſe, & effœminatum penitus euaſiſſe: cauſa huius mali eſt, quia cum appetitus ſenſitiuus non totaliter ſubditur rationi, homo

Ezech. 18. 24. Eccleſ. 9. 18. *Peccatum animæ mors.* Exod. 33. *Chriſtianus non debet pro breui voluptate tanta bona amittere.* *Peccatũ reddit hominem ſeruũ diaboli.* Ioan. 8. 34. Gen. 19. 26. *Peccatum liberum arbitrium debilitat.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

non poteſt etiam in ſtatu gratiæ venialia peccata euitare: vnde dicitur Prouerb. 24. *Septies enim cadit iuſtus;* eo magis homo gratia orbatus: & per conſequens pars rationalis totaliter Deo rebellis effecta (qui noſtrarum operationum finis eſt) non poteſt circa media non errare, mortaliter peccare, vltimoque fini aduerſari. Quare Diuus Gregorius lib. 25. Moral. cap. 12. aiebat: *Peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox ſuo pondere ad aliud trahit*. Et D.Chryſoſtomus in Matthæum 12. Super illa verba, ſoluite, & adducite mihi, ait: *Sicut nauis timone priuata, eò tendit, quò minimè vellet: ſic homo ſine diuinæ gratiæ timone, ſæpe ſæpius, non ſicut debet, & vellet, operatur*.

Prou. 24. 16.

D.Greg. lib. 25. Moral cap. 12.

D. Chryſoſt. in Matth. 12.

Et merito quidem: nam primi parentes propter vnum ſolummodo peccatum ita debiles, infirmiq. euaſerunt, vt non tantum ipſos, ſed poſteros omnes infecerunt. Quanto magis peccatoris anima debilis, fragiliſq. propter tot, tantaq. ſcelera, ac peccata, quæ in dies admittit, euadet? Et magna quidem Methamorphoſis, ſeu tranſmutatio in fidelium Eccleſia apparet. Nam, vbi in primitiua homines, ac mulieres, virili, fortiq. animo reperiebantur: qui nec mortem ipſam metuebant: nunc verò adeo viluerunt, exterritique ſunt, vt chriſtianitatis nomen vix retineant; quod abſque admiratione, ingentique ſtupore contemplari nequit; & hoc ex multiplici capite. Primo, quoniam Deo inſeruire, ac ipſum venerari, & diligere, homini à natura eſt, cum quodlibet opus naturali propenſione Factori ſuo inclinetur: iccirco quilibet effectus ſuæ cauſæ aſſimilari cupit: Nam, ſi vas intelligentia præditum eſſet, ab artifice ſuam perfectionem obnixe poſtularet: & quoniam Dei opus ſumus, hac de cauſa omnes naturaliter ad illum amandum inclinamur. Vnde Eccleſ. 7. *In omni virtute tua dilige eum, qui te fecit*. & 47. *Dilexit eum, qui fecit illum*. Secundo quilibet artifex, quo propius fini accedit, & perfectius, & velocius operatur. Vnde Philoſophus, inquit, Motum in fine velociorem eſſe: & cum nos in hac tempeſtate vltimo fini propinquiores ſimus, maiori attentione, & vigilantia diuinis incumbere deberemus. Tertio, ex parte gratiæ: nam Chriſtus Dominus, ait Ioan. 10. *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant*. Si ergo Deus in principio ſufficientem gratiam dedit hominibus, qua eum ſequi, amareque poſſent; multo vberiorem nunc nobis dabit, cum in manifeſtiori neceſſitate reperiamur. Quarto, &

Eccleſia mutatio

Deo ſeruire naturale eſt.

Eccleſ. 7. 32. & 47. 10.

Ariſtot.

Ioan. 10. 10.

Digitized by Google

to, & vltimo, quanto magis prælium prolongatur, & fini appropinquatur: tanto feruentius, fortiuſque inſtauratur: & nos cum iudicio in dies appropinquamus. Vnde Paul. Eph. 5. exclamabat: *Videte fratres, quoniam dies mali ſunt*, ad conflictum contra inimicos, tentationeſque maiori conatu nos præparare, & vincere debemus: *Quia* (2. Thimot. 2. dicitur) *non coronatur, niſi legitime certauerit*, ideſt, vſque in finem, & fortiter certauerit. Perpendite modo, ſi omnibus his prænarratis rationibus, feruentiores, & deuotiores Eccleſiæ primitiuæ chriſtianis eſſe deberemus: tamen contrarium apparet. Ex gratia reperitur miles quidam ſtrenuus, ac fortis, qui per multas acies fortiſsimè ſe geſſit: ex quibus apud omnes ingentem æſtimationem comparauerit; attamen tempore carniſuiuij fœminilibus pannis indutus, ita perſonatus incedat, vt fœminam in omni actione ſua adamuſſim præſeferat: & qui eum antecognouit intuens huiuſmodi mutationem valde admiratur. Sic de noſtræ tempeſtatis viris, ac mulieribus affirmare poteſt: nam, vt primi chriſtiani omnibus virtutibus; nempe patientia, fortitudine, paupertate, abſtinentia, caritate erga Deum, & proximum, ſingulíſque virtutibus præditi erant. Nunc verò è conuerſo ferè ab omnibus virtutes in vitia commutatę ſunt. Vnde Iſai. 13. ad hoc alludens, inquit: *Vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit, facies combuſta vultus eorum.*

Iudicio appropinquantes feruentiores eſſe debemus.

Epheſ. 5. 16.

2. Tim. 2. 5.

Simile.

Iſai. 13. 8.

TERTIA LECTIO.

De virtute Perſeuerantiæ.

IN QVA DVO EXPLANANTVR. PRIMVM; neceſſitas virtutis Perſeuerantia ad obtinendam inimicorum victoriam. Secundum, quòd inimici ſunt neceſſarij ad victoriam obtinendam.

Iob 1. Vir erat in terra Hus, nomine Iob.

PRIMA PARS.

SICVT ad accingendum ſe prœlio fortis, viriliſq. animus neceſſarius eſt: Sic itidem ad obtinendam ex bello victoriam neceſſaria etiam eſt in prœliando Perſeuerantia. Inimicuſq. cum quo prœliandum eſt, *Vir erat in terra Hus, nomine Iob*. V*ir*, en fortis, viriliſq. ad bellum animus: vt in præterita lectione notificatum eſt. E*rat*, en in conflictu Perſeuerantia: *in terra Hus*, en Hoſtis accinctus: quo cum confligendum, vt in præſenti. E*rat*; Perſeuerantiam in prœliando inueniemus, & erit pro primæ partis materia. I*n terra Hus*: hic inimicos ad bellum paratos inueniemus; & erit pro ſecundæ partis materia. Attendite.

Diuiſio lectionis in duo capita.

ERat. Exordiamur hinc: & quidem cum aliqua textus inter noſtram vulgatam, & ſuum originale Hebræum, nempe, & Græcum differentia intercedat. Nam in illis textibus habetur, *fuit vir*, tempore perfecto: immo & ſeptuaginta idem tranſtulerunt: noſtra verò vulgata habet, *erat* tempore imperfecto, non modicam affert difficultatem. Ad hoc reſpondetur, quod in Hebræo textu nulla eſt difficultas, cum in eo idem ſit perfectum, ac imperfectum; & idem eſt dicere fuit, ac dicere, erat; & in hoc non eſt difficultas. Sed quare vulgata potius *erat*, quam *fuit*, vſa eſt? & licet in He-

Textus differentia.

Digitized by Google

bræo idem eſſe concedamus, ſcire vellem, cum apud eos differant: cur ergo vulgata potius hoc imperfectum, quàm illud perfectum accepit? Et qua re non dixit fuit, ſed potius erat? Et quamuis prima facie iſta ſubtilis, & nimis curioſa quæſtio videatur: attamen, quia ex ipſa materiam vtilem, ac neceſſariam pro explanatione textus huius in medio afferemus, non ab re fore ſpero, ſi eam dilucidauerimus, ac explanauerimus. Ad quod breuiter reſpondeo, quòd vulgata exprimere intendens, rationem continuam vitæ Iob tempore imperfecto, & non perfecto vti neceſſe fuit: quia perfectum finem, & rei conſummationem deſignat: non autem imperfectum, quod potius durationem, ac continuam actionem demonſtrat. Nam imperfectum eſt in fieri; perfectum verò in facto eſſe. Hinc prouenit, quòd in omnibus locis ſacræ Scripturæ, vbi continuatio hæc inſinuatur, vulgata transfert, *erat*: & vbi in originali habetur, *fuit*; hic, *erat*. Ita in Geneſi 10. vbi textus Hebræus, ait: *Nembroth fuit robuſtus venator coram Domino*: vulgata verò tranſtulit, *erat robuſtus venator*, ideſt, continuo ſe circa venationem exercebat. Hoc idem in eadem Geneſi 42. Vbi Hebræus habet, *fuit fames in terra*: vulgata verò, *erat fames in terra*, videlicet, fames in illa regione in dies creſcebat: ſic in Exod. 8. ibi, *fuerunt Cinifes*, hic, *erat Cinifex*, videlicet, quotidie augebantur: ſic 3. Reg. 5. ibi: *Fuit pax inter Hiram, & Salomonem*, hic, *erat pax*, videlicet, ſtabilis, firma, continuaque familiaritas. Sic in Daniel 4. ibi: *Ego Nabuchodonoſor quietus fui in domo mea*; hic, *eram quietus*, videlicet, in continua pace, tranquillitateque morabar. Sic tandem de ſancto Iob: *Vir fuit*, Hebræus textus ait; ſed noſtra vulgata, *erat vir*, videlicet, vt intelligatis hunc hominem non ſolum fuiſſe virilem, ac fortem; ſed hanc virilitatem, & fortitudinem in eo fuiſſe continuam, & ſine aliqua mutatione in bono ſemper perſeuerantem: &, vt nobis duo à principio vitæ Iob innoteſcant. Primum nempe, vt dixi, perſeuerantiæ virtus: Secundum, quos effectus gignat.

Geneſ. 10.9. Gen. 42.6. Exod. 8. 17. 3. Reg. 5.12. Daniel 4.1. *Iob perſeuerans in bono.*

Quo ad primum. Perſeuerantia nil aliud eſt, niſi quoddam nobiliſsimum inſtrumentum, quo finis noſter acquiritur: Vnde Christus Dominus, Matth. 10. dixit: *Non qui inceperit, ſed, qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit*. Et ſanctus Ioannes Apocalyp. 3. ait: *Qui vicerit, faciam*

Matth. 10.24 Apocal. 3.12

ciam illum columnam in templo Dei *mei : & ſcribam ſuper*
eum nomen Dei *mei* : quaſi diceret , bonum nuncium annun-
cio vobis , Fratres ; nam qui vicerit , & de inimicis trium-
phauerit , *ponam illum columnam in templo* Dei *mei: & ſcri-*
Eccleſia templũ Dei. *bam ſuper illum nomen eiuſdem* Dei . Eccleſiam catholicam ,
congregationemque fidelium eſſe templum Dei, nefas eſt
dubitare ; nam ſic Regius Vates eam appellat pſalm. *44.*
Pſalm. 44.16. illis verbis . *Afferentur in lætitia , & exultatione ; adducen-*
tur in templum Regis . Quod templum iuxta D. Auguſti-
D. Auguſtinus. num pro Eccleſia capitur . Et Iſai. *6. Plena erat omnis domus*
Iſai. 6.2. *maieſtate eius : & ea , quæ ſub ipſo erant, replebant templum.*
D. Hieron. & D Gregorius in Ezechiel. Vbi D. Hieronymus , & D. Gregorius in Ezechiel, pro tem-
plo Eccleſiam intelligunt: & ita omnes Patres . Nunc ve-
ro peto , huius Eccleſiæ quæ ſunt columnæ? Sancti. Primo lo-
Sancti columnæ Eccleſiæ. co Apoſtoli ; deinceps cæteri omnes ; vndè Regius Vates
pſalm. *74.* inquit *Ego confirmaui columnas eius* . Et D. Au-
Pſal. 74.4. guſt. pro ſanctis locum iſtum accipit . Qui ergo ſanctus erit ,
D. Auguſtinus. quia Eccleſiæ Dei columna efficitur, hic de ſuis inimicis
victoriam reportabit . Doctores vnanimes aiunt impoſſibile
eſſe , hominem , mulieremque ſuæ ſalutis certitudinem ha-
bere : quod quidem verum eſt, quoniam operationibus no-
Operationibus noſtris præmium correſpondet. ſtris ſalutis præmium correſpondet:& hæ in tantum ſunt me-
ritoriæ , in quantum a Deo acceptantur . Verum , quia ne-
mo ſcit,an odio vel amore dignus ſit , hinc prouenit , nemi-
nem eſſe certiorem, vtrum intra vel extra gratiam Dei ſit .
Gratiæ ſigna reperiuntur. Attamen non nulla ſigna reperiri affirmant Doctores,ex qui-
bus hanc veritatem extrahi poſſit . Inter quæ principem
locum (puto) perſeuerantia in bono incepto obtinere .
Illi ergò,qui quaſi columnæ ſtabiles,& firmę in bono incepto
perſeuerant : iſti , inquam aliquam diuinæ gratiæ certitudi-
nem habere poſſunt : ideò textus Apocal. ſubiungit . *Et ſcri-*
Simile. *bam ſuper eum nomen* Dei *mei* . Admirandum certè perſeue-
rantiæ præmium . Num vidiſtis aliquando , quòd cum ali-
quis columnam , aut Coloſſum aliquod erexerit , in illius
apice eius nomen exarat ? Quid in bono perſeuerantes ſunt ,
niſi columnæ a Deo erectæ ? In iſtarum columnarum fronti-
ſpitio Deus ſuum nomen inſcripſit . Et quid hæc inſcriptio
Perſeuerantes in bono quid ſunt. ſit operatura , niſi quòd ab alijs eum diſtinguet , & illi in-
dicium præbebit , quo in Dei gratia eſſe , ſe poſt gloriam ac-
cepturum fore .

Contingit , aliquem nobilem iter facturum, & per inimi-

corum

Digitized by Google

corum neceſſario tranſiturum terras, quid facturum exiſtimamus? Principem Regionis adit, a quo diploma ſigillo Principis inſignitum impetrans, ſecurè, & abſque offendiculo aliquo inter inimicos tranſit. *Et ſcribam ſuper eum nomen Dei mei*. Homo ille, vel mulier, quæ in bono perſeuerans, eſt, & in hac virtute in dies creſcens, optimum exiſtimari debet ſignum. Nam diploma a Deo ſignatum, & eius gratia munitum, affert, quo ex hac vita ſecurè, & abſque vlla moleſtia ſit tranſiturus. De Ioſeph in Geneſi 37. dicitur habuiſſe tunicam talarem: vndè legitur, *Nudauerunt eum tunica talari, & polimita*; Et hoc prouenit, quia dicta tunica pertingebat vſque ad talos ſecundum Hieronymum. Quem locum D. Greg. lib. 1. Moral. c. vlt. exponens, ait. Solus Ioſeph inter fratres talarem tunicam habuiſſe perhibetur: quia ipſe ſolus inter fratres vſque in finem perſeueraſse deſcribitur. Quid enim (inquit) eſt talaris tunica, niſi actio conſummata? Quaſi enim talaris tunica talum corporis cooperit, cum bona actio ante Dei oculos vſque ad vitę terminum nos tegit. Hinc eſt, quòd Chriſtus apparuit Ioanni indutus veſte Sacerdotali in Apoc. 1. quæ erat vſque ad talos, ad oſtendendum amorem, qui in ipſo fuit talaris, id eſt vſque ad finem vitæ pertingens, iuxta illud Io. 13. *Cùm dilexiſſet ſuos, vſque in finem dilexit eos*. Eadem tunicæ talaris expoſitio traditur ab Eligio Nouionenſi Epiſcopo ad pœnitentes, & refertur in appendice Bibliothecæ Patrum. Vbi addit idem ſignificari a Chriſto, cum de ſe ait Apocal. 1. *Ego ſum Alpha & Omega. id eſt principium, & finis*, vt nimirum non ſolum bono principio contenti ſimus; ſed finem etiam bonum habere ſtudeamus.

Simile. *Gratia Dei diploma perſeuerantis.* Gene. 37. 23. *D. Hieronymus.* D. Greg. li. 1. Moral. c. vlt. *Chriſtus quare apparauit Ioan. indutus veſte ſacerdotali?* Apoc. 1. 13. Ioan. 13. 1. *Eligius Nouionenſis Epiſcopus ad pænitentes.* Apocal. 1. 8.

Poteſt Perſeuerantia aſſimilari lauro; primo ratione viriditatis, eo quod ſuo virore nec hyeme, nec æſtate hæc arbor ſpoliatur. Sic ergò debet homo perſeuerare in bono, vt nec hyeme aduerſitatis, nec æſtate proſperitatis virorem virtutis omittat. Secundo ratione ſecuritatis: hæc enim arbor eſſe dicitur, quæ ſeruat a fulminibus, & phantaſmatibus. Propter primum dicitur in eius hiſtoria, quod Tiberius Cæſar, cælo tonante, laurum in capite ſolitus erat ferre, nè poſſet a fulmine lædi. Propter ſecundum dicitur, quòd Rebecca propter morem gentium, quem in parentibus viderat, ſertum lauri capiti ſuo impoſuit: & ramis herbæ, quæ Agnus caſtus dicitur, incubuit, vt viſiones veras videret, & phan-

Simile. *Perſeuerantia aſſimilatur lauro.* *Laurus ſeruat a fulminibus, & phantaſmatibus*

Dioſcor. & phantaſticas non ſentiret. Quantum ad tertium, Dioſcor. inquit, quòd folia eius viridia, ſi conteruntur, multum odorifera ſunt; &, ſi appoſita fuerint ad puncturam apum & veſparum, omnem tumorem lædunt; libros, & veſtes, cum quibus ponuntur a tineis, & a vermibus tutos ſeruant: ſimiliter perſeuerantibus in bono nec fulmina aduerſitatum, nec Phantaſmata dæmonum, nec puncturæ infirmitatum nocent; ſed omnia finaliter his proſunt. Tertio ratione dignitatis: laurus enim dicitur a laude, eo quòd eius ramis, & folijs cum laudibus victorum capita olim coronabantur, vt auctor eſt Iſidorus. Sic ſola perſeuerantia laudem, & coronam meretur nam ſine perſeuerantia (vt Gregorius inquit) nec pugnans victorem, nec victor accipit palmam.

Perſeuerantibus in bono, nec fulmina aduerſitatum, nec phantaſmata dæmonum nocent.

Iſidorus.

Laurus ſignum victoriæ.

Gregorius.

D.Hieronymus. Eccleſ. 11.

D.Hieronymus exponens illa verba Eccleſiaſt. 11. *Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere nè ceſſet manus tua, quia neſcis quid magis oriatur hoc, aut illud, & ſi vtrumque ſimul, melius erit* (ait) *cum beneſeceris, numquam a bono opere deſiſtas, matutinam iuſtitiam veſper inueniat, & veſpere miſericordiam ſolis ortus accumulet: incertum eſt enim, quòd opus placeat Deo, ex quo tibi fructus iuſtitiæ præparetur; aliter in adoleſcentia, & in ſenecta æquus tibi labor ſit, nè dicas, dum potui laborare, debeo in ſenectute quieſcere: neſcis enim vtrum in iuuentute, an in ætate longæua placeas* Deo; *nec prodeſt adoleſcentiæ fragilitas, ſi ſenecta ducatur in luxu: in quacumque enim die errauerit iuſtus, veteres eum iuſtitia a morte liberari non poterunt. Quòd ſi iuxta vtramque interpretationem ſemper beneſeceris, & in omni ætate æqualem curſum habueris, videbis Deum Patrem dulciſſimum lumen.* Hæc ille. Quod quidem rationi conſentaneum eſt; nam ſicut conſuetudo, & continuata poſſeſſio legem affert, & ius; nempè vſucapionem, vel præſcriptionem: ſic in bono incæpto perſeuerantia in iuſti mentē legem inducit, qua certificatur de præmio, quod bonis operationibus correſpondet. Venatoris canis leporem inſequitur, & ſi a vepribus ſpinis, rupibus, foueis. ac alijs impedimentis tardatur: attamen, vt feram conſequatur, omnia pro nihilo ducit. Qui nauigat mare, & ſi a tempeſtate corripiatur, non tamen vela extendere negligit. Et qui tandem ad brauium currit, etiam, ſi lapidum, ac aliarum rerum impedimenta inueniat, numquam in curſu deſierit, donec ad præſcriptum locum perueniat. Vnde D.Paulus *Quis nos ſeparabit a caritate*

Conſuetudo legē inducit.

Simile.

Rom. 8. 18.

Dei

Dei: tribulatio, an anguſtia, an fames, an perſecutio, an gladius?

E conuerſo verò de non perſeuerantibus in bono incæpto, & de recidiuantibus ad ſenſualitatem, & peccatum; quia, cum contrariorum eadem ſit diſciplina, ſicut in bono perſeuerantes pro certiſſimo habent, ſe ſalutem conſequuturos; hi autem certiſſimam de ſua damnatione cognitionem habent: Hos duabus ſtellis ab Aſtrologis nominatis in capite, & cauda Draconis poſitis aſſimilare poſſumus; quæ, cum in firmamento moueantur, & ſuo proprio motu à Leonis ſigno ad Cancri ſignum tranſeant: & ideò, ſicut Leo eſt fortiſſimus animalium, ita Cancer tenuiſsimus, & è contrario graditur greſſu: ita, qui in bono non perſeuerant, ad inſtar Leonis incipiunt, & more Cancrorum retrogradi finiunt: vnde Apoſt. Gal. 3. *Cum ſpiritu cæperitis, nunc carne conſummamini.* **Simile.** **Gal. 3. 3.**

Num vidiſtis ornatum militem, qui per plateas, & vicos gladio cinctum, fortem ſe præſeferat? attamen, ſi caſu inimicus eius compareat, ſtatim terga vertit; hoc innuit Spiritus ſanctus, Pſal. 77. cum ait: *Filij Hephraim intendentes, & mittentes arcum, conuerſi ſunt in die belli.* Sic aliqui magno feruore Deo inſeruire incipiunt, & poſtea turpiter ab incæpto deſiſtunt. **Simile.** **Pſal. 77. 9.**

Pueri in medijs plateis varia conſtruunt, alij de laterum fragmentis domum ædificant, alij in puluere ſcribunt, alij in alijs puerilibus ſe exercent: quæ omnia beui interuallo ipſimet deſtruentes, ad nihilum reducuntur. Vnde Sapient. 12. *Propter hoc tamquam pueris inſenſatis iudicium in deriſum dediſti.* Et quid aliud ſunt illorum Chriſtianorum non in bono perſeuerantium opera, niſi puerorum ludi, qui breui tempore durant, & à ſemetipſis fœdantur? Quot reperiuntur in orbe terrarúm vniuerſo, qui in Paſchate, & nonnulli in Quadrageſima benefacere incipiunt, & poſtea peiores euadunt, quam incæperunt? Et quidem ſacri Doctores aiunt, peiorem, ac damnatiorem eſſe recidiuationem, quam ſit peius perpetratum peccatum: nam iſta dæmoni, ac tentationibus maiorem occaſionem præbet. Vnde Chriſtus Dominus noſter dixit Luc. 11. *Fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.* Et hoc mirum figuratum eſt in hiſtoria coniugis Loth, quæ in ſalis ſtatuam eſt conuerſa. Hic quæritur, quare in ſale, & non in alia materia fuerit conuerſa? Reſpondetur, quia inter creata omnia nihil reperitur aridius, ſteri- **Simile.** *Recidiuantes tamquam pueri æſtimantur.* Sap. 12. 25. *Recidiuatio peior peccato prius commiſſo.* Luc. 11. 26.

liſque

liuſque ſale. Hinc eſt, quòd, quando aliqua ciuitas demoſitura, iubetur, vt numquam amplius ædificetur, ſale conſpergitur. Loth coniux retroſpexit, & ſal ſterilisſimus effecta eſt. Sic Chriſtianus, qui à bono incępto retrocedit, ſterilis bonorum operum penitus euadet. Sed, quia Iob in bono perſeuerantisſimus fuit. Ideò Scriptura, vt innueret hoc, vſa eſt verbo, *erat*: non autem *fuit*.

SECVNDA PARS.

Terra diuerſimode accipitur in ſacra Scriptura.

ERat, igitur ſanctus Iob in bono opere, iugiter perſeuerans: ſed vbi? *In terra Hus*. Hic plura quærunt expoſitores. Primum, quo modo hoc vocabulum *terra*, hic capiatur, cum in ſacra Scriptura diuerſimode accipiatur; nam aliquoties vniuerſaliter pro vniuerſo orbe, veluti

Gen. 2. 5. in Gen. 2. *Non erat qui operaretur terram*, ideſt, in toto orbe non operabatur; aliquoties, pro vno vel pluribus regnis

3. Reg. 15. 11 ſimul, vt 3. Reg. 15. *Fecit Aſa rectum, & abſtulit effeminatos de terra*, hoc eſt, de ſuo regno. Nonnumquam pro vna

Deut. 24. 14. tantummodo ciuitate, vt Deuter. 24. *Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, ſiue aduenæ, qui tecum moratur in terra*, hoc eſt, in patria tua. Ideò, ſi tu hic à me ſcire deſideras, quo modo capitur? pro toto regno, intelligi reſpondeo. Nam, cum ſupra probauerimus, Iob Regem eſſe; ſequitur ergo, quod de toto ſuo Regno intelligatur, dum ait, in terra. Secundum; quæ terra, quod regnum hæc erat? Ecce, *in terra Hus*, quæ Idumæam eſſe in finibus Arabiæ poſitam, communiter Doctores affirmant: ſed quo-

Terra Hus Gentilium habitatio.

modocumque ſit, hoc nobis parum refert: ſufficit ſcire, fuiſſe Gentilium regionem, & gentium habitatam, quæ veri Dei cognitionem ignorabant: immo populum omnium vitiorum, & peccatorum refertum. Vnde ipſemet Iob ait: *Frater fui*

Iob 30. 29. *Draconum, & ſocius ſtruthionum*. Iob 30. Ex hoc ego quæro, Cur permiſit Deus Iob naſci inter gentes adeò peſſimas?

D. Gregorius. D. Gregorius ait, quòd ad maiorem gloriam, & honorem ipſius Iob, & omnium iuſtorum hoc Deus permittit: neque enim valde laudabile eſt (ait D. Gregorius) bonus eſſe cum bonis, ſed bonus eſſe cum malis. Et merito quidem: nam, ſicut qui inter bonos, & ſanctos moratur, & malus eſt, vitu-

Deus quare permittit ſuos naſci inter gentes peſſimas. D. Gregorius.

perio

perio eſt dignus: ſic è conuerſo, qui inter malos moratur, & bonus eſt, magno honore, & laude afficiendus eſt. Ideò D. Petrus in 2. ſua Canonic. 2. mirè extollit ſanctum Loth, quia inter peſſimos peccatores ſe innocentem, & incolumem ſeruauit. Et D. Paulus ad Philipp. 2. diſcipulos ſuos commendare cupiens, dixit: *In medio nationis praua, & peruerſa, inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo*. Et in Apocal. 2. Epiſcopus Pergamenſis de hoc peculiariter laudatur; vnde dicitur: *Scio vbi habitas, vbi ſedes eſt Satana, & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam*. Sponſus de hoc idem ſponſam commendans, ait. Cant. 2. *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias Ieruſalem*, omnes (inquam) vnanimes, vt nos doceant, quòd habitare inter malos, attamen bene viuere, maximè encomij, & laudis eſt. Hoc indicare voluit, idem Iob cap. 16. cum dixit: *Tenuit ceruicem meam, confregit me, & poſuit me ſibi quaſi in ſignum. Tenuit*; loquitur ad modum hominis debilis, cuius caput tenetur à fortiſsimo, eum pro ſua voluntate conterentem: *Et poſuit me quaſi ſignum*, videlicet, in quo omnia tela ſua conieccrat. Vnde ſtatim ſubiungit: *Circumdedit me lanceis ſuis*: quem locum D. Gregor. de fideli populo myſticè exponens: *Iccirco* (inquit) *ſignum ponitur, vt ſagittarum emiſsione feriatur. Fidelis itaque populus in ſignum hoſti ſuo poſitus: quia cum ſemper ſuis ictibus impetit, ſuiſq. perſecutionibus affligitur. Qui enim in hac vita aſsidua mala tolerat, veluti in ſignum poſitus, ictus excipit ferentis*: vnde Paulus Theſſal. 3. cum perſecutionum mala toleraret, atque ſub perſecutione aduerſariorum generet teneram diſcipulorum mentem de ſuis afflictionibus conſulens, ait: *Ipſi enim ſcitis, quòd in hoc poſiti ſumus*: ac ſi eis aperte diceret (inquit D. Greg.) quòd in hoc tempore vulnera noſtra miramini? Qui, ſi æterna gaudia quærimus, huc ad hoc venimus, vt feriamur; eodem ſenſu dixit de Chriſto Simeon. Luc. 2. *Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum, cui contradicetur*: Sic enim eum locum intellexit Tertullianus; vbi diſputans aduerſus Marcionem negantem veram in Chriſto carnem: *Cognouimus* (inquit) *adimpleri propheticā vocem Simeonis ſuper adhuc recentem Dominum infantem, pronuntiantem, Ecce, hic poſitus eſt, in ſignum, cui contradicetur: ſignum natiuitatis Chriſti* ſecundum Iſa. 7. *Propterea hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum: Ecce Virgo conci-*

2. Petr. 2.
Philipp. 2. 15
Apoc. 2. 13.
Cant. 2. 2.
Iob. 16. 13.
D. Gregorius.
Theſſal. 3. 7.
D. Gregorius.
Luc. 2. 34.
Tertullianus.
Iſai. 7. 14.

concipiet, & pariet filium. Agnouimus enim ſignum contradicibile, conceptum, & partum Virginis Mariæ. Nota tamen primo, quod nomen, & ratio ſigni, & ſcopi quoddam, & certum præfixum omnibus publicè denotat, ad quod omnes poſſunt impunè iaculari, amici pariter, & inimici, noti, & ignoti. Nota ſecundo, quòd ſignum quoddam præfixum, & ineuitabile ſignificat, vt dicere poſſit, cum ſemel Deus doloribus, & ærumnis iuſtum aliquem exercere decreuit numquam aberrare à ſcopo, cum intendit arcum, numquam non collimare, numquam dare ſignificationem, vt fugiant à facie arcus; ſed ita Deus miniſtrari ſemper, vt minas, atque terrorem ictus ſequatur: & nullus (vt dixit alibi idem Iob 3.) *Timor, quem timebam, euenit mihi: & quod verebar accidit.* Et Paulus loco ſuperadducto, rem hanc perſequens, ſic ſubijcit: *Nam, & cum apud vos eſſemus, prædicabamus vobis paſſuros vos tribulationes, ſicut, & factum eſt, & ſcitis.* Non ſic agit Deus cum improbis, vt cum perpetuas illis intentet minas, & gladium ſuum vibret, arcum ſuum tendat, & paret illum, & in eò paret vaſa mortis, atque ſagittas ſuas ardentibus efficiat: numquam tamen, vel ad minus raró, illos collimet diuina vltio. Et hoc prouenit, vel quod illi fugiunt, & à laboribus ſe ſubducunt, vel quòd Deus intendat arcum; numquam verò remittat chordam: aut itá remittat, vt terriret tantum, non configat; hac tamen indulgentia, niſi nunc conuertantur, erunt profectò poſtea ſcopus, ad quem ſe tandem exercitent, & iaculentur vniuerſæ creaturæ cum pro Deo pugnabunt; neque aberrabunt: ibunt nimirum directè emiſſiones fulgurum, & tamquam à bene curuato arcu nubium exterminabuntur: & ad certum locum inſilient, videlicet, in caput impiorum; neque in fruſtra erit illa per Hierem. 30. comminatio: *Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens in capite impiorum conquieſcet:* & poſtea, *in nouiſsimo dierum intelligetis ea, &c.*

Signum & ſcopum quid indicent.

Pſal. 59. 6.

Iob 3. 25.

1. Theſſ. 3. 4.

Improbis ſæpe minatur Deus, vt in hac vita raró illos collimet.

Pſalm. 7.

Sapient. 5.

Hierem. 30. 23.

Secundo loco permittitur etiam ad vtilitatem, & meritum iuſtorum; nam ex malorum perſecutione, ad eorum virtutem exercendam plurimum adiuuantur; torpet enim abſque certamine virtus. Homo cibum ore mandit, & ad ſtomachum immittit, ſtatim, vtque cibus peruenit illuc, naturalis calor in illum agere intendit, & non quieſcit donec in ſuam ſubſtantiam eum conuertat; & hoc modo ſtomachus, immò totum corpus ſimul nutritur, vnde Iud. 19. dicitur: *Guſta*

Perſequutio ad vtilitatem iuſtorum permittitur.

Iud. 19. 1.

prius

prius puſilum panis , & conforta ſtomachum . Quid enim ſunt tribulationes , ac impiorum exempla, niſi cibus pro ſtomacho , ideſt, gloriæ , meritique materia ? E conuerſo , vbi ſtomachus vacuus eſt in ſeipſum agit; & ſic tandem conſumitur ; nam, cum à nemine torqueatur, ſolet ab ira, luxuria, vanagloria, alijſque vitijs vexari . Sic iuſtus abſque occaſione meritum adipiſci nequit : nam quo modo dilectionis præceptum abſque inimicis adimpleri poteſt? Quo modo patientiæ virtus ſine tribulatione apparebit ? & ſic de ſingulis. Nauis profundum nauigans mare , ſæpe ſæpius in tempeſtate proſpere ſe gerit: in tranquillitate verò naufragium patitur. Vnde hoc prouenit ? quia in tempeſtate nautæ cautè ſe gerunt ; & illis vtuntur medijs , quæ neceſſaria iudicant : at in ſerenitate negligentes aliquando in ſcopulis nauis colliditur aliquando in arena frangitur , ac diuerſimodè perit . Vnde Eccleſ. 33. dicitur : *Sapiens non odit mandata, & iuſtitias, & non illuditur quaſi in procella nauis* . Iuſtus in tribulationibus melior efficitur, & quaſi aurum purificatur . Hoc autem prouenit, quia cautè ambulat ; ſed in proſperitatum tranquillitate, ſæpe in luxu, aut ſaltem in vanagloria mergitur .

Tribulationes ſunt cibus iuſtorum.

Inimicorum dilectio non poteſt ſine inimicis adimpleri.

Simile.

Eccleſ. 33. 2.

Tertio loco , permittit hoc Deus iuſtis , vt agrum Eccleſię ad maturitatem perducat, & verificari parabola. Matt. 13. in qua Chriſtus ait, vt vſque ad finem zizania cum tritico creſcat , vt tunc in æſtate , cum totum ad maturitatem peruenerit , zizania à tritico ſeligatur, hoc in horreum reponatur : illud verò in ignem deijciatur . Nam veniet æſtatis, ſeu iudicij tempus ; & tunc fiet ſeparatio bonorum à prauis : hi in ignem mittentur: illi verò in horreum cæli collocabuntur. interim ſinite creſcere ſimul (ait Deus) ideſt , neceſſe eſt in præſenti vita, & omnes ſimul conuiuant .

Matth. 13.

Iudicij tempus æſtas dicitur.

Quarto , tandem permittit hoc ad vtilitatem ipſorummet peccatorum, ſeu impiorum; quia vbi Deus ſæpe malitia ſuorum peccatorum prouocatur: è conuerſo bonitate iuſtorum, ne ad vindictam procedat, retinetur. Interim ſecum ad confabulandum aliquis nobilis , ac eius amicus reperitur , qui cum pro ſeruis inſtanter rogans pœnæ dilationem impetrat. Hoc totum ad litteram annuere voluit Spiritus ſanctus Ezechiel 22. cum dixit : *Et quæſiui de eis virum , qui interponeret ſæpe , & ſtaret oppoſitus contra me pro terra , nè diſſiparem eam* . Quoties propter eius flagitia cogitauit Deus de perditione populi Hebræi ; ſed Moyſi oratione remoratus

Iuſtorum bonitate Deus retinetur.

Simile.

Ezech. 22. 30

Oratione Moyſi Deus remoratus eſt.

ſſ C eſt:

Exod. 32.10. eſt : vnde ipſemet aiebat Exod. 32. *Dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos.* Hinc duo extrahuntur. Primum, quia, cùm multi peccatores ſimul reperiantur, & quia Deus ad longum diſtrahit punitionis tempus : minori ſeueritate puniendos ſe cogitant. Immò, cum Deus magis offendatur, feruentiori ira caleſcit, & celerius ad iram, & flagella prouocatur. Secundum, quam longe falluntur illi, qui ſe à bonorum commercio abſtinent, cum ex illorummet bonorum oratione, & deprecatione à furore ſuo quodam modo coërceatur Deus. Et hic me continere nequeo, quin exclamem. Si enim boni inter malos meliores fiunt, Deiq. iram placant, quanto magis ad vindictam propter peccata tua (ò Chriſtiane) prouocabitur? Cum non ſolum inter bonos manens, ſed in meliori loco, vbi caput, & fundamentum Eccleſiæ locata, radicataque, vbi ſanctorum Martyrum vndique fluunt exempla: immò quaſi ipſemet ſanguis ex parietum lateribus emanare videtur : illorum dico, qui tormentis affecti, mortiq. traditi ſunt, vt agrum hunc Eccleſiæ ad perfectionem reducerent, fructuumque gloriam cumularent. Nihilominus vbi vberiores fructus reddere deberes, vice verſa in lolium, ac zizania in dies creſcis, & adoleſcis.

Deus peccatorũ malitia prouocatur.

QVAR-

Digitized by Google

QVARTA LECTIO.

De Dei dilectione.

IN QVA EXPLANANTVR DVO. PRIMVM, dilectio Dei circa homines ardentiſſima. Secundum, quòd omnibus modis, quibus demonſtrari poterat, hac dilectio, Deus nobis innotuit.

Vir erat in terra Hus, nomine Iob. Iob 1.

PRIMA PARS.

CVM in duabus præteritis lectionibus de virilitate, & perſeuerantiâ, ac inimicorum ſancti Iob truculenta malitia, occaſione moti, trium priorum verborum primæ clauſulæ tractauerimus: nempe, *vir erat in terra Hus*. Quartum modo remanet verbum, ſcilicet, *nomine Iob*: quaſi diceret. Strenuus iſte miles in bello contra varios hoſtes perſeuerans vocatur Iob. Et quia quatuor modis hoc nomen Iob ab expoſitoribus interpretatū inuenio, videlicet. Primo, *cariſsimus Deo*. Secundo, *patientia*. Tertio, *dolens, aut gemens*. Quarto, *inimicitia*. De his omnibus quatuor in ſubſequentibus lectionibus verba faciam. Et à prima incipiendo, *nomine Iob*, ideſt, cariſsimus Deo; nam, ſic interpretatus eſt D. Cyprianus aduerſus Iudæos. Et iure quidem, quandoquidem ipſemet Deus talem eum appellat, omnibuſq. denunciat, dum addit: *Non eſt ſimilis illi in terra, ſimplex, & rectus*: Ergo Deo cariſsimus. Quæ caritas eſt eadem illa, quam, docti aiunt, eſſe eamdem cum gratia. Nam gratia eſt, qua mediante, creatura diligit Deum: caritas, verò, qua creaturam amat Deus. De qua dilectione duo dicemus. Primum, quòd dilectio hæc, qua Deus nos diligit, ardentiſ-

Iob ab expoſitoribus quatuor modis declaratur.

Iob, ideſt, cariſsimus Deo.

D. Cyprianus aduerſus Iudæos.

Lectionis diuiſio in duo capita.

ſima eſt. Secundum, quòd omnibus modis, quibus amor iſte manifeſtari licuit apertiſsimè omnibus protulit. Quæ omnia in hac lectione explanabimus: duo prima capita in prima: tertium in ſecunda parte. Attendite.

QVo ad primum, *nomine Iob*, ideſt, cariſſimus Deo. Et hinc incipiendo, antequam ad alia me transferam, aliqua notatu digna explicabo. Primum eſt, quòd Deus circa ipſa diligibilia in primo ſigno diligit finem, ſcilicet, ſeipſum, qui omnium eſt alpha, & omega, principium, & finis. In ſecundo ſigno, diligit ea, quæ poſſunt viſione, & fruitione participare dictum finem, ſicut ſunt creaturæ rationales, ſcilicet homines, & Angeli. In tertio ſigno, diligit media ad habendum illum finem, ſicut ſunt gratia, virtutes, & gloria. In vltimo, diligit creata alia, quæ propter nos facta ſunt: nam 2. Phyſ. dicitur, quòd nos ſumus quodam modo ſigna omnium: vbi proſpicis totum Dei amorem in creaturas rationales diffundi.

Deus quo modo ſe gerit circa diligibilia.

Ariſt. 2. Phyſ.

Secundo, notandæ ſunt tres in hac materia veritates. Prima eſt, quòd amor noſter ab amore Dei differt, & ſpecialiter in hoc; quia amor noſter cauſatur à bonitate rei, & ab ipſa mouetur: ſed amor Dei cauſat bonitatem rerum, & bonitas in rebus ex amore Dei profunditur: declaratur, quia ipſa rei bonitas, ſiue ſit vera, ſiue æſtimata, tamquam obiectum prouocat nos ad amandum rem talem, & cauſat in nobis talis rei amorem. Vnde, non, quia rem diligimus, ideò res eſt bona, ſed è conuerſo, quia res eſt bona; ideò eam diligimus: ſed amor Dei cauſat, & profundit bonitatem in rebus; quia bonitas Dei eſt ratio volendi omnia alia, & eius amor eſt cauſa omnium bonitatum: vnde Auguſtinus de Doctrina Chriſt. inquit. Quia Deus bonus eſt, ſumus: ſed quia dilectione, & caritate ſumus, ideò diligimus Deum: quam caritatem infundit nobis Deus ex mera ſua bonitate, qua nos diligit, vt ſimus boni, & Deum amantes. Ergo amor Dei eſt cauſa exiſtentiæ, & bonitatis noſtræ, atque noſtri amoris.

Amor Dei differt ab amore noſtro.

D. Aug. de doct. Chriſtiana.

Secunda veritas, dilectio Dei, qua nos diligit, duplex eſt, vna æternalis prædeſtinationis, videlicet, qua nos Deus ab æterno dilexit iuxta illud Hierem. 31. *Et in caritate perpetua dilexit te*. Altera eſt dilectio Dei temporalis, ſcilicet, iuſtificationis, qua nos Deus ex tempore diligit; &

Hier. 31. 3.

huius

huius dilectionis temporalis eſt quadruplex effectus, quos Amor Dei in nobis gignit, & parturit. Primus eſt gratiæ infuſio. Secundus, gratiæ conſeruatio. Tertius, gratiæ augmentatio. Quartus tandem gratiæ conſummatio, ſcilicet, in gloria.

Tertia, & vltima veritas eſt, quòd de ratione caritatis principalius, & prius Deus diligit hominẽ, quàm homo diligat Deum: & ratio eſt, quia homo per caritatem eſt Deo carus; & quia in Iob Deus hanc ſuam caritatem, & gratiam infunderat, vt ipſemet de illo teſtatur, cum dixit, quòd non ſit ſimplex, & rectus in terra ſimilis illi; quæ omnia ſunt effectus caritatis, & gratiæ: ſequitur. Ergo, quòd erat Deo carus; & ſecundum hanc interpretationem Iob cariſſimus dicitur: immò non ſolum Iob, ſed de quolibet homine, aut muliere in gratia exiſtente hoc dici poteſt: nempè, quòd ſit Deo cariſsimus.

Et hoc prouenit, quia amor Dei erga creaturam eſt amor verus, & ardens: vnde ipſemet in Exod. 34. manifeſtauit, dum dixit: *Noli adorare Deum alienum, Dominus Zelotes nomen eius, Deus eſt æmulator.* Quem locum Origenes interprætans, ait: *Reſpice quantus ſit amor Dei erga hominem, qui non tantum negat amorem aliorum, verumetiam illorum imaginem apud ſe retinere vetat*: de quo huius rei Ezech. 16. clariſſimum exemplum habemus, vbi loquens Deus de Synagoga, quaſi de ſimplici Virgine ab eo ſumme dilecta; attamen ad alios amorem ſuum diuertiſſe lamentatur, dicens: *Et tranſiui per te, & vidi te, & ecce tempus tuum, tempus amantium*: aut (vt alij vertunt) *tempus amorum*, ſeu, *vberum*, vt Septuaginta tranſtulerunt, *tempus diuertentium*: & hoc optimo iure: nam pubertatis tempore, in quo mulieribus pectus excreſcere ſolet, vocatur *tempus vberum*; & eſt illud, quo homines, mulieresque ad amores diuerſos diuerti ſolent. Sequitur Ezechiel: *Et expandi amictum meum ſuper te, & ingreſſus ſum pactum meum, & facta es mihi: & laui te aqua, & emundaui ſanguinem tuum ex te; & vnxi te oleo, & veſtiui te diſcoloribus, & calciaui te hyacintho, & cinxi te byſſo, & indui te ſubtilibus*: & cum alia plura addat beneficia illi impartita, ſubiunxit, *& habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo.* Tum verò ſequitur ob dictam fornicationem Dei indignatio, dicens: *Ecce ego extendam manum meam ſuper te, & auferam iuſtificatio-*

Exod. 34. 14.
Origenes.
Ezech. 16. 8.
Septuaginta.

nem tuam. Alij verò vertunt; diminuam *ſtatutum cibum tibi*: ex quo loco tria colliguntur. Primum homini à Deo beneficia impertita complectens. Secundum errorem, quem committit homo, relinquendo Deum, & creaturæ ſe tradendo. Tertium, diuinam indignationem, qua Deus flagitium hoc punit. Quæ omnia ardentiſſimum Dei amorem, quo creaturam diligit, apertè oſtendit; & quo Deus Zelotes iure optimo nuncupatur. Vbi notandum eſt, Zelum nihil aliud ſignificare, niſi mentis effectus, quo amans cupit ſe ab amata ita diligi, vt vniuerſus eius amor erga illum feratur; nec vnam quidem huius amoris ſcintillam in alium, niſi in ſe, ferri patitur. Et quia Deus creaturam hanc taliter amat; ideò eius amor ignitus, ac Zelotes vocatur.

Zelotes quid ſignificat.

Deus diligit creaturam amore Zelanti.

Quam dilectionem quinque ſignis dignoſcere poſsumus (& erit ſecundum caput noſtræ Lectionis.) Primum verbis, & eſt cum amantis cor amoris igne ita eſt plenum, vt verbis oſtendat: vnde Chriſtus, Matth. 12. ait: *Ex abundantia enim cordis os loquitur*. Secundum, ob ſingularia beneficia amatæ exhibita ab amante: & hoc primum antecellit; cum non parui inueniantur, qui bona verba proferunt, factis autem minimè reſpondeant. Qua re D. Gregorius ait: *Probationem dilectionis eſſe operis exhibitionem*. Tertium, ob obſequium perſonale amatæ ab amante præſtito; & hoc tertium duo priora excedit; nam plures inueniuntur, qui amicabiliter in verbis, & beneficijs cum amata ſe gerunt: attamen perſonalia obſequia amatæ præſtare nolunt. Et huiuſmodi fuit amor Iacobi cum Rachele, pro qua quatuordecim annis Laban ſeruiuit. Quartum, propter aduerſitatem, & perſequutionem, quam amans propter amatam patitur; & propter illam omnia aduerſa negligens. Et hoc quartum tria priora longiſsimè ſuperat; nam multi reperiuntur, qui amica verba amatæ proferunt; munera largiuntur, obſequiaq. præſtant; tamen pauci reperiuntur, qui aduerſa ſufferre audeant. Huiuſmodi erat D. Pauli amor, dum. 2. Corinth. 12. aiebat: *Ego autem libentiſſimè impendam, & ſuper impendar ipſe pro animabus veſtris*. Quintum tandem, & vltimum ob amantis patientis maieſtatem. Et quidem, ſi vnus amicus pro alio æquali amico aliquid patiatur, hoc plurimum eſt. Sed, vt Rex ſe morti pro pauperculo obijciat, hoc omnem ſuperat amorem. Nunc ad meam reuertens ſententiam, cum Deus ſingula hæc homini amoris ſigna oſtenderit; clarè apparet,

Amor verus quatuor ſignis cognoſcitur.

Matth. 12. 34

D. Gregorius.

Iacobi amor erga Rachelem.

1. Cor. 12. 15

paret, illum excelſum, intenſum, ignitumque amorem eſſe.

Primo, amorem ſuum verbis oſtendit; & hoc per Moyſen, & Prophetas, quibus medijs populo Hebræo legem, præcepta, conſiliaq. præſcripſit: qua re Leuit. 18. dixit: *Cuſtodite leges meas, atque iudicia*: & hoc eximium amoris ſignum fuiſſe, Baruch. 4. declarauit, dum ait: *Beati ſumus, Iſrael, quia, quæ Deo placent, ſunt manifeſta nobis*.

Amoris Dei primum ſignum.

Leuit. 18. 5.

Baruch 4. 4.

Secundo, ob exhibita beneficia; & hoc ante legem, tempore legis, & poſt legem peregit; nam temporibus omnibus homini, mulieriq. omnia bona, tam corporalia, quam ſpiritualia contulit, cæleſtiaq. dare promittens. Icciro Chriſtus dixit. Matth. 6. *Non ne anima plus eſt, quam eſca? Et corpus pluſquam veſtimentum. Quærite ergo primum regnum Dei*; quo in loco pro anima bona ſpiritualia capiuntur, per corpus verò, ac veſtimenta temporalia, & per Dei regnum cæleſtia bona: & merito quidem, quia Deus, cum deſideret tribuere nobis cæleſtia bona, prius ſpiritualia impertitur; & ſi ſpiritualia, eò magis corporalia, & temporalia tribuit: & qui maiora dat, minora non negat.

Matth. 6.25. & 33.

Tertio loco, noſtram carnem aſſumens, tertium amoris ſignum oſtendit: nempe nobis per ſpatium triginta annorum corporaliter, & præſentialiter inſeruiendo, proprijſque adminiſtrando manibus: vnde ipſemet de ſe dixit. Matth. 20. *Sicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare*: & iure optimo, cum totam ſuam curam, ac diligentiam collocauerit in claudos, cœcos, debiles, & infirmos alios curandos, atque mortuos ſuſcitandos. Qua re de ipſo dicebatur, quòd tranſibat omnibus benefaciendo. Et licet in duobus alijs ſignis maximi amoris indicia præ ſe tulerit: hic tamen, quaſi ſemetipſum ſuperauit; cum nemo reperiri potuerit, qui cupiens, ſuis gratijs, ac donis frui nequiuerit: qua propter in duobus locis peculiariter in ſacra Scriptura ſolis nomen tribuitur ei. 1. Malach. 4. vbi dicitur: *Et orietur vobis* (loquens de Meſſia) *timentibus nomen meum* Sol *iuſtitiæ*: *& ſanitas in pennis eius*. Et Cant. 1. de ipſomet dicitur: *Nolite conſiderare, quòd fuſca ſim, quia decolorauit me Sol*. Et non immeritò: nam, ſicut Sol quatuor generat effectus, quibus rebus omnibus deſeruit: ita Chriſtus quatuor modis toto mundo prodeſt. Primo, Sol omnia corpora cæleſtia quantitate excellit iuxta Aſtronomorum opinionem: ita Chriſtus

Amoris Dei tertium ſignum.

Matt. 20.28.

Chriſtus ſe Incarnando oſtendit nobis tertiũ ſignum amoris.

Malach. 4.2.

Cant. 1. 6.

Chriſto Solis nomen tribuitur.

Digitized by Google

omnes Sanctos in magnitudine gratiæ ſuperat non ſolum vt Deus, ſed etiam vt homo: nam gratia non ad menſuram collocata fuit ei, hoc eſt, totaliter, non particulariter, quantum ad omnes effectus gratiæ. Aut non ad menſuram, ideſt, ſuper omnem proportionem reſpectu aliorum hominum. Aut non ad menſuram, ſed in plenitudine, vt etiam in alios reredumdet. exempli gratia. Capite vos aliquod vas, ac replete illud aqua, vel alio liquore, & poſtquam fuerit repletum, ſuperimponite aliam aquam; ſtatim videbitis effluere, & dimanare hinc illinc ex vaſi labris: ſic in Chriſto gratia non ad menſuram, ſed inſuper abundantia, ita excreſcens; quòd in alijs redumdauerit. Secundo, Sol in claritate ſingula cæleſtia corpora ſuperat: nam (vt ait Ariſtoteles in lib. de proprietatibus elementorum) ſicut de rebus calidis datur vna prima cauſa: ſic etiam de lucidis vnum principium, & hoc eſt Sol. Iccirco vocatur Sol, quaſi ſolus lucens. Ita Chriſtus omnes lumine ſapientiæ, & ſcientiæ anteit. De quo meritiſsimè dicitur Ioan. 1. *Quod erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*: taliſque fuit, vt omnibus tribuens, merito dicitur, quòd omnes de eius plenitudine accepimus. Tertio, Sol in dignitate, & maieſtate corpora cæleſtia excellit, iuxta illud Eccleſ. 43. *Sol in aſpectu annuncians in exitu vas admirabile*. Ita Chriſtus in maieſtate, dignitateque ſuperat omnes; cum, vt Deus, ſit æqualis Patri; vt verò homo, omnium Beatorum glorioſior eſt. Vnde Ioan. 1. dicitur: *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre*: & D. Paulus Hebr. 1. *Sedet ad dexteram maieſtatis in excelſis, tanto melior Angelis effectus*. Taliſque fuit hæc dignitas, quòd hic in terra morans, hominibus etiam reliquerit, qui inſtar locum tenentium inter homines conſeruarent; Petro prius, deinde, reliquis ei legitimè, ac apoſtolicè ſuccedentibus: & hoc determinatum fuit illis verbis: *Tibi dabo claues regni cælorum*. Quarto tandem, & vltimo, cum Sol maiori virtute ſit præditus, præ ceteris alijs cæleſtibus corporibus generandi ſuper omnia creata in terra virtutem retinet. Vnde Eccleſ. 42. *Sol illuminans per omnia reſpexit*. Sic de Chriſto dici poteſt, quòd in regenerando ſpiritualiter homines omnes, qui ad hoc miſsi fuerunt, longiſsimè ſuperauit. Qua re ipſemet dixit Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum* Dei. Quam poteſtatem non ſolum alijs in terra reliquit:

Chriſtus omnes Sanctos ſuperauit in gratia.

Gratia in Chriſto non ad menſuram collocata fuit.

Sol in claritate ſuperat ſingula corpora cæleſtia.

Ariſtoteles de proprietatibus elementorum.

Sol, ideſt, Solus lucens.

Ioan. 1. 9.

Chriſtus in ſcientia, & ſapientia omnes ſuperat.

Eccleſ. 43. 2.

Chriſtus, vt Deus, æqualis Patri, vt homo, glorioſior omnibus.

Ioan. 1. 14.

Hebr. 1. 4.

Eccleſ. 42. 16

Ioan. 3. 5.

Digitized by Google

reliquit: ſed etiam propria auctoritate ſtatuit, ac ſtrictè, medijs Sacramentis ordinauit: & hoc non alia de cauſa, niſi ad vtile iuuamen, &, vt, veluti Sol, qui ſuo continuo gyro vniuerſa producit, & regit: ſic ipſe ſpiritualia cuncta ſuo nutu gubernaret, ac regeret. Quà re Apoſtolus ad Hebræos, ſcilicet de ipſo loquens, ait: *Factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ.* Quam ob rem caput Eccleſiæ digniſsimè nuncupatur, cum ad inſtar capitis ſuas virtutes Eccleſiæ membris diffuſe diſpartiatur.

Sol habet virtutem generandi ſuper omnia creata inferiora.

Hebr. 5. 9.

Immò iccirco ob talem hominibus exhibitam ſeruitutem agricolæ, ac paſtoris nomen adeptus eſt. Agricola: *Pater familias plantauit vineam.* Matth. 21. tantumq. circa illam impendit laboris, vt omnia, ac ſingula quæque neceſſaria, nempe & ſepem, & torcular, & turrim, & quidquid ad hoc neceſſe fuit diligentiſsimè extruxerit. Paſtor: *Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco oues meas.* Ioan. 10. In qua actione notificatur obſequium hoc amore ardentiſsimo plenum. Primo, quia paſtoris miniſterium laborioſiſsimum eſt, cum propter cuſtodiendas oues ſoli, vento, pluuiæq. continuò expoſitus ſit. Secundo, cum diuerſas habeat oues, nempe, homines, & angelos: de homine tamen tantam curam habuerit. Tertio, ex centenario numero ouium, quas habebat, nonaginta nouem in deſerto (ideſt in cælo) reliquit: & hanc vnam perditam quærere venit. Quarto, poſt tot labores eam inueniens, non iraſcitur illi; ſed ſuauiſsime blandiendo illi, ſupra proprios humeros deferendam ponit. Quinto, tanta fuit lætitia repletus, tantoq. gaudio effectus, vt in ſe quaſi conſiſtere nequiens, vicinos, ac familiares ad ſecum congratulandum conquirat: ita, vt tota cæleſtis curia huius rei ingentem lætitiam oſtenderit. Hinc cognoſcere poteſtis hunc tertium amoris radium per obſequium, & ſeruitutem corporalem ab ipſo homini præſtitum, quantæ admirationis dignum ſit. Remanet quartum, & vltimum amoris ſignum; ſed de hoc in ſecunda parte.

Chriſtus Agricola.

Matt. 21. 33.

Chriſtus Paſtor.

Ioan. 10. 11.

Paſtoris miniſterium laborioſum.

Digitized by Google

SECVNDA PARS.

Apellis opera. CVM aliquando rogaretur inſignis ille picturæ magiſter Apelles, vt in parua tabella Gigantis figuram pingere vellet, prius diuerſis cogitationibus ſuper hoc preſſus; tandem poſt aliquantulum temporis ad id ſe accingens, bracchium tantum Gigantis in illa ſculpſit; & indictæ tabellæ ſummitate duos ſatyros, qui brachij manum, & digitos dimetiebantur. Ex cuius opera facile ab omnibus
Dei amor gigãs maximus. reliqua corporis magnitudo comprehendi poterat. Sed dicito, quæſo, quid eſt Dei amor? Vel (vt melius dicam) Dei erga homines amoris affectus? niſi altiſsimus Gigans, & talis, tantuſq. vt in hac breui lectione conſiſtere nequeant? & ad me pro viribus declarari poſsit? Icciro brachium tantummodo vobis oſtendo, vt à vobis comprehendi, ac eius magnitudo, & immenſitas dimetiri intellectu quodam modo poſsit. Vſque adhuc tres amoris radios cõnumerauimus. Nunc ad quartum alios tres ſuperantem accedamus. Dixi vobis ſecundum præexcellentem primum: tertium, primum, & ſecundum: hoc verò quartum tribus prioribus præſtantius eſſe haud dubito: quod quidem ex contrarijs aduerſiſq.
D. Bernardus. rebus patefacit; & congruentiſsimè D. Bernardus, inquit: *Quia pro nobis paſſus eſt dura verba, duriora verbera, & duriſsima crucis tormenta.*

Quam amoris magnitudinem mirificè Ioannes in Apoc. 1.
Apoc. 1. 5. inſinuauit dicens: *Princeps Regum terræ, qui dilexit nos: & lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Vbi licet plura notari poſsint. Primo, ſanguinis abundantia, qua nos lauit; quia, cum parua quantitas ad abluendum ſufficiens eſſet: attamen totum effundere voluit. Hinc eſt, quod Pſ. 129. appellauit copioſam, ac abundantem ablutionem, dicens:
Pſal. 192. 4. *Quia apud Dominum miſericordia: & copioſa apud eum re-*
Luc. 9. 31. *demptio.* Et Luc. 9. vocat eam exceſſum, vbi dicitur: *Et dicebant exceſſum eius*: cuius figura Ægyptiaci populi in mari
Sacrificiũ Chriſti in quo differat ab antiquis. rubro ſubmerſio fuit. Secundo, addens D. Ioannis textus, *in ſanguine ſuo*, differentiam huius ab antiquis ſacrificijs indicat: nam, vbi illa brutorum ſanguine perficiebantur; iſtud verò per ipſummet ſanguinem filij Dei conſummatum eſt.

Vnde

Digitized by Google

Hebr. 9. 12.

Vnde D. Paulus Hebr. 9. *Neque per ſanguinem hircorum, aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta.* Tertio loco rem notatu dignam innuit nobis: nam, cum ſanguinis natura ſit inficere, atque ſordeſcere: iſte tamen lauat, ac mundat, vnde Iſaias 1. de eodem ait:

Iſai. 1. 18.

Si fuerint peccata veſtra, vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & , ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt. Vbi, licet communis opinio pro difficultate, qua peccatum deletur, accipiendum eſſe affirmet: Tertullianus contra Marcionem lib. 4. cap. 10. D. Auguſtinus lib. 12. contra Fauſtum Manichæum; D. Baſilius in Aſcetibus diſputationibus 10. D. Cyprianus lib. 21. teſtimoniorum aduerſus Iudæos cap. vltimo, tamen affirmant colores ad Chriſti ſanguinem referendos eſſe, quaſi dicat. Si noſtra flagitia, & peccata coccineo colore (ideſt, Chriſti rubeo ſanguine) fuerint reſperſa, vt Nix, lanaque dealbabuntur. Hoc idem in Pſalm. 50. habetur, cum dicitur: *Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.* Vbi leproſi mundationi cum hyſſopo, ac ſanguine paſſeris factæ alludens, vt habetur Leuit. 14. Et vbi tacite regius vates peccato ſe aſperſum affirmans, de alia re loqui non poteſt, quam de Chriſti ſanguinis lotione: quo Adami peccatum purgari debuerat. Qua re Iſaias 52. *Iſte aſperget gentes multas.* Et Iacob Patriar. Geneſ. 42. huic myſterio alludens, dum, morti propinquus, filium ſuum Iudam, benedicens, ait: *Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum.* Quo loco nil dubij eſt, quin de Chriſti ſanguine loquebatur, qui ex Iudæ Tribu carnem ſumere debebat. Et licet per pallium, & ſtolam communiter accipiatur pro gloria Chriſti accidentali, quam eius ſanctiſſima humanitas in paſſione meruit.

Tertullianus cötra Marcionem lib. 4. c. 10.
D. Auguſt. lib. 12 contra Fauſtum manichæum.
D. Baſilius in aſcetibus diſputationibus 10.
D. Cyprianus lib. 21. teſtimoniorum aduerſus Iudæos cap. vlt.
Pſal. 90. 91.
Leuit. 14.
Iſai. 52. 14.
Gen. 49. 11.

Attamen Origenes homil. 17. in Geneſim pro Eccleſia, ſanguine Chriſti, abluta intelligit. Hoc idem D. Auguſtinus libro de benedictionibus Patriarcharum, cap. 4. lib. 12. contra Fauſtum: ſic Diuus Chryſoſtomus hom. 45. in Ioan. qui hunc locum pulchra ſimilitudine declarans, dicit: *Sicut ferrum in liquefacto auro immerſum remanet inauratum: ſic anima in Chriſti ſanguine immerſa; decorata, ornataq. eius gratia remanet.* Quarto, & vltimo loco in verbis Ioannis reperiuntur illa tria verba: *Princeps Regum terræ:* in quibus huius amoris magnitudinem mirificè oſtendit. Quaſi diceret, quòd actio hæc non à commu-

Origenes homil. 17. in Geneſim.
D. Aug. lib. de benedict. Patr. c. 4. lib. 12. contra Fauſtum.
D. Chryſ. hom. 45. in Ioannem.
Sanguinis Chriſti pulchra ſimilitudo.

communi, & vulgari perſona procedit, ſed à Principum Principe, ac Dominorum domino. & ſequitur: *Qui dilexit nos*, vbi in illo *qui*, & *nos* admirabilis iuxta poſitio, & nempe *qui*, ideſt, maximus Dominus cæli, terræq. noſq. creaturæ fœdiſsimæ, & ſuarum manuum opera plurimum minima.

Epheſ. 2. 3. Quem amorem D. Paulus Epheſ. 2. appellauit nimium: *Eramus natura filij iræ, ſicut & ceteri: Deus autē, qui diues eſt, in miſericordia. Propter nimiam caritatē ſuam, qua dilexit nos.*

Rom. 5. 8. Et ad Rom. 5. *Commendat autem Caritatem ſuam Deus in nobis; quoniam, cum adhuc peccatores eſſemus, ſecundum tempus Chriſtus pro nobis mortuus eſt*. Itaque ſi in alijs tribus ſignis ſingularem erga nos amorem oſtendit; in hoc quarto adeò excellit, vt ſe totum amore erga nos ſuccenſum eſſe videatur.

Simile. Cuidam iuueni ſi auferatur ab inimicis dilecta, quam ſupra vitam diligit, quid cogitatis illum facturum? Dicam, licet ſibi mortem impendere videat, cum inimici maiores, fortioreſq. eò ſint. Attamen amore ſponſæ flagrans, audacter perſequitur eos vſque ad mortem. Certè Chriſtus ſciebat Iudæos ſibi mortem parare: nihilominus non ſolum non fugit, ſed potius vltro illos adire quærit; & hoc non alia de cauſa, niſi propter ingentem amorem erga genus humanum, pro quo mori non metuit, iuxta illud Abachuc 3.

Chriſtus mortem non timuit.

Abac. 3. 5. *Ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius*. Hoc idem inſinuauit D. Ioannes Apoc. 1. cum dixit, ſe vidiſſe Chriſtum pedes habere ſimiles auricalco, ſicut in camino ardenti: pedes, cum extrema corporis pars ſint; extremum etiam vitæ Chriſti denotant: qui ſic forti animo ad mortem accintus fuit, vt illius merito dici poſsit eum duriſſimis metallorum pedibus acceſsiſſe. Attamen in camino ardenti propter ingentem erga nos ſui amoris magnitudinem. Et in cap. 5. dixit: *Se vidiſſe Agnum, tanquam occiſum, habentem cornua ſeptem*; Cornua pro fortitudine notaſſe nemo dubitat, vt in Pſal. 17. dicitur: *Protector meus, & cornu ſalutis meæ*; numerum verò ſeptenarium perfectionem ſignaſſe, hoc etiam verum eſt. Quaſi diceret, hic immaculatus Agnus ita mortem ſpontè, & tali animi fortitudine mortem quæſiuit, vt maior inueniri nequeat. Vnde Abacuch 3. Poſtquam dixit: *Cornua in manibus eius*, addit; *ibi abſcondita eſt fortitudo eius*.

Apoc. 1.

Chriſti fortitudo in morte.

Apoc. 5.

Pſal. 17. 3.

Abauc. 3. 4.

Simile. Apprehendite lampadem vnam, ac eam illuminate, lumen reddet.

reddet. Sumite aliam: maius lumen; decem, centum, mille, & plures; & ſic multiplicabuntur lumina, vt, tenebris omnibus euacuatis, cælum totum ſerenum, ac apertum quodam modo videatur. Hic Chriſti amor non inſtar vnius lampadis fuit, neque ſcintillæ vnius; ſed *Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum*, ait Cant. 8. Aliquoties ſolet auolare aliqua pars: ignis per domum, quæ adminiculo paruæ aquæ facile extinguitur. Aliquoties tamen ita inualeſcit, vt, licet tota Ciuitas auxilium porrigendo occurrat: extinguere tamen non ſufficiunt, quia nimium ignis inualuit. Hinc eſt, quòd poſtquàm Spiritus ſanctus in loco Canticorum præallegato, dixit: *Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum*, adiecit: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem*. Chriſti amor talis fuit, vt contrarietatum, ac tribulationum nulla potuerit extinguere. Legitur in Leuit. . . . . quòd ignis ille, qui ad ſacrificia comburenda de cælo deſcendit, ita ſuper altare aſſeruabatur, vt nec pluuia, nec nix, aut vlla contrarietas extinxerit vmquam. Sed quid iſte ignis eſt, ait D. Cyrillus lib. 4. D. Greg. lib. 3. Moral. D. Bernardus ſer. 4. in feſto omnium Sanct. niſi Chriſti amoris ignis? Contra quem nihil aduerſum præualuit. Naturales aiunt in Cypri inſula Gumbi quoddam reperiri, cui, ſi ignis applicetur, ita igneſcit, vt, ſi aquarum miniſterio extinguere volueris, ita inualeſcit, vt deinceps extingui totaliter nequeat: *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi*: dilectus meus (inquit ſponſa de Chriſto Domino) ſimilis eſt Cyprinæ Gumbi, cui quanto magis ei aqua tribulationum infunditur, eo magis accenditur.

Cant. 8. 6.
Simile.
Chriſti amor igni maximo cõparatur.
Cant. 8. 7.
D. Cyrill. lib. 4.
D. Greg. lib. 3. Mor.
D. Bernardus ſerm. 4. in feſto omnium Sancti.
Cant. 1. 14.

Hinc accidit ipſummet Chriſtum loquentem de ſua morte, ipſam miribus verbis, ac epithetis nominare: & iure optimo; nam, ſi Chriſtum rogas, quæ illa eſſent flagella, quæ tormenta, qui claui, quæ cruces, quæ ad mortem ipſum duxerunt? Commodum, & molle dicet eſſe cubile; & quod verum ſit, vbi omnes Prophetæ, & præſertim Dauit Pſalm. 68. nominauit dictam mortem acerba feritate repletam, immò, mare, tempeſtatem, & ſimilia, dicens: *Veni in altitudinem maris: & tempeſtas demerſit me*: ipſe autem calicem, crateram, dulce poculum, ac ciathum ſuauibus liquoribus plenum appellauit, dicens: *Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis, vt bibam illum*? O domine, quæ comparatio eſt iſta? Si Spiritus ſanctus Prophetarum ore nominauit tuam paſſionem profun-

Pſal. 68. 3.
Paſſio Chriſti mare ſpatioſum.
Ioan. 18. 11.

Digitized by Google

profundum, ac calamitoſum æquor: & merito, quoniam in-te, tàm paruo temporis ſpatio omnes poſſibiles pœnas inuentione fabricandas tui inimici collocauere: tu verò contra ſuauem Calicem putas; vnde filijs Zebedæi dexteram in regno tuo petentibus, tuam offerens paſſionem, reſpondiſti: *Calicem quidem meum bibetis*. Quid vult iſtud, niſi lætitiam internam oſtendendi cauſa, qua pœnas, ipſamq. mortem pro nobis amplectebaris?

D. Bernardus. Quid amplius? D.Bern.ait,certum eſſe quantum Chriſtus ſubſtulit, ipsũ pro inimicis ſubſtuliſſe,vt D.Paulus affirmauit

Rom.5.10. Roman.5. *Si enim cum inimici eſſemus,reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius*: & iure optimo, quia peccata delendi, ac peccatores vitiorum maculis,quæ omnes ſunt eius hoſtes,

Chriſtus pro inimicis mortuus eſt. mundandi cauſa mortem ſubijt. Attamen,ſi ab illo petis,pro quibus paſſus es, reſponſum tibi dabit, pro amicis. Vnde

Ioan. 15.13. ipſemet Ioan. 15. dixit: *Maiorem hanc dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*. Qua re,ergo, Paulus ait, pro inimicis: ipſe verò pro amicis mortem, & paſsionem ſuſtuliſſe? niſi eiuſdem paſsionis lætitiam,quam pro noſtri amore patiebatur, declarandi cauſa.

D Aug. de conſenſu Euangel. lib.3.c.5. D. Auguſtinus de conſenſu Euangeliſtarum lib.3. c.5. admirans dixit: O *magnum, & incredibile factum, illi inſidias immiſit* Iudas; *Hebræi falſa accuſant*; *Gentiles iniuſtè condemnant*; *Satellites omni crudelitate ei mortem inferunt. Attamen, ſi flagitas, quis tibi mortem intulit? dicet à Patre hoc eueniſſe. Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis, vt bibam illum?* En maximi amoris ſignum.

Simile. Erit Princeps,qui gemmam ardenti animo diligit, tantum curat, vt dominus ei illam denique vendat, & illius tanto ardore flagrans, ſoluit pro illa maius pretium, quòd conſtat. Quid agit inde? ſuis amicis oſtendit,dicens, hanc mihi amicus ille donauit; licet caro emerat. Chriſtus pro noſtris culpis, noſtriſque peccatis multum, quod non debuerat, ſol-

1. Petr. 1.18. uit. Vnde Diuus Petrus 1. eius Canonica 1. dixit: *Scientes, quod non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis, de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi immaculati Agni Chriſti*. Et D. Auguſt. ſuper verba, *Redempti eſtis*, dixit, ideſt, ſæpius eſtis; & merito (vt omnes Doctores aiunt) poſtquam quælibet eius actio, ſatis, ſuperque erat ad mundum redimendum: attamen labores, ſudores, itinera,& quaſlibet ærumnas: demum ipſam

animam

Digitized by Google

animam poſuit; immo verò, ſi poſtulabis hanc hominis redemptionem, quanto tibi conſtat? reſpondebit, illam a Patre munerum accepiſſe, dicens. *Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi*. Et alio in loco: *Quos dediſti mihi, non perdam ex eis quemquam*: quæ omnia ab ardenti amore defluere nullus haud dubitat. *Chriſtus ſuã Paſſionem donum reputat.*

Plus vltra. Nullum dubium eſt, omnes dolores, omnia tormenta, omneſq; pœnas, quas nos pro primi parentis peccato merebamur, ipſum ſuſtuliſſe, & aſſumpſiſſe; Vnde Iſaias 53. *Vere languores noſtros ipſe tulit: & dolores noſtros ipſe portauit*. Attamen ſingula iſta dulce, ſuaueq; balneum appellat. Vndè loquens de ſua paſſione dixit. *Baptiſmo habeo baptizari*. Hinc Cyrillus, ac Origenes exclamantes aiunt, quid eſt hoc? vt tribulationem; & pœnarum pelagus immenſus, & profundus, fons, ac balneum ſuaue nominetur, niſi ſui immenſi amoris erga nos euidens ſignum? Hinc eſt, quod capite 5. Cant. ipſemet ſuam vocans ſponſam, & agricolæ ſe comparans, inquit. *Veni in hortum meum, ſoror mea ſponſa, miſcui myrrham meam cum aromatibus meis*. Quaſi diceret, ſicut Agricola in fructuum collectione maxime lætatur iuxta illud Iſaiæ 9. *Lætabuntur coram te, ſicut qui lætantur in meſſe*. Sic ego ob amorem nimium erga vos in tormentis, & paſſionibus meis. Ideò miſcuit myrrham cum aromatibus: Myrrham propter dolorum amaritudinem, Aromatibus propter amoris dulcedinem. Iſai. 53. 4. Cant. 5. 1. Iſaia. 9. 3.

Omnes prophetæ de eius morte loquentes maxima ignominia, ac vituperio plenam appellant: vndè Iſaias 53. *Et cum ſceleratis deputatus eſt*. Et eodem capitulo, *Vidimus eum & non erat aſpectus & deſiderauimus eum deſpectum, & nouiſſimum virorum*, apertè de Meſſia loquens. Quodquidem Ioannes Apoc. 1. iterans dixit. *Hæc dicit primus, & nouiſſimus*: immo vbi in textu Iſaiæ ſecundum noſtram vulgatam legimus, *nouiſſimus virorum*: hebræus verò, vt magis illorum magnitudinem exprimat, habet, *ceſſauit a viris*; & merito, quia in paſſione, quaſi hominis figuram amiſit. contra verò, ipſe amore repletus, gloriam, honorem, & & exaltationem eſſe affirmat, vndè patrem, vt paſſionis tempus acceleret, rogans dixit. Ioan. 12: *Pater clarifica nomen tuum, &c*. Et Ioan. 8. Iudæos de ſua morte alloquens inquit. *Cum exaltaueritis filium hominis; tunc cognoſcetis, quia ego ſum*. Et Origenes Homil. 6. in Exod. dixit, *Proſpi-* Iſai. 53. 12. Apoc. 1. 18. Ioan. 12. 28. Ioan. 8. 28. *Origen. hom. 6. in Exod.*

cite

Digitized by Google

cite amoris magnitudinem, vbi pro maxima ignominia maxima reputatur gloria: Quod quidem Salomon Cant. 3. prophetans aiebat. *Egredimini, & videte filiæ ſion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater ſua in die deſponſationis illius: & in die lætitiæ cordis eius.*

Cant. 3. 11.

Et (vt huic materiæ finem imponam) iſte amor talis, tantuſq; fuit, vt Chriſtum pœnarum, paſsionumq; non ſaturandum reddiderunt. Accedit aliquando priuatus Dominus ad regis præſentiam, qui maximè illum diligens permittat ſimul Promptuarium Regium ingredi: tunc Rex non ſolum gemmas pretioſas illi oſtendit; ſed de ijs, poſt vnam, aliam, & aliam largitur: & licet dictus dominus ſatis eſſe affirmet: attamen Rex continuo illum nouis donis ditat, & cumulat. Sic Chriſtus, qui inimicorum hominum inuentionibus non contentus, voluit, & diaboli inſidias, & malitias in paſſione experiri. Vnde ipſemet Iudæos alloquens dixit. *Sed, hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.* Vndè totum hoc, quod dixit Salomon Cant. 2. exprimere cupiens, aiebat. *Introduxit me Rex in cellam vinariam: ordinauit in me caritatem: fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo. Introduxit me in cellam vinariam.* Quæ ſunt hæ cællæ (inquit D. Bernardus ſerm. 17. in Cant.) niſi Dei magnitudines, & dona? *Ordinauit in me caritatem*, Quæ ſingula amore incitatus, hominibus impertitus eſt? Sed, cum hæc omnia ſibi parua viderentur, voluit pro eis accerbiſſimam paſſionem, & mortem ſubire. Et quia amore flagrabat, & languebat, omnia, & ſingula ſibi flores videbantur. Aqua ardenti ſiti percuſſus vſque ad horam paſſionis triſtem ſe eſſe dicebat Mar. 14. *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem*: nam qui magno affectu aliquid cupit, donec ad illud perueniat, & conſequatur, quælibet hora pro anno ab ipſo computatur, & numeratur: ſic Chriſtus Dominus in Paſſione.

Lucæ 22. 53.
Cant. 2. 4.
D. Bernard. ſer. 17. in Cant.
Mar. 14. 34.

QVIN-

Digitized by Google

QVINTA LECTIO.

De virtute Patientiæ.

IN QVA TRIA EXPLANANTVR, QVAE per Patientiam acquiruntur; Per primum Patiens *ſuorum inimicorum victoriam refert; Per ſecundum nobilitatem; Per tertium diuitias acquirit.*

Vir erat in terra Hus, nomine Iob. Iob 1.

PRIMA PARS.

IN præterita Lectione explanata fuit nominis Iob æthimologia, iuxta interpretationem Diui Cypriani, ideſt, *Cariſsimus Deo:* & hac occaſione de Dei erga hominem amore pertractauimus. Nunc ad expoſitionem Didami deuenientes, aſſerimus etiam *patientiæ* nomen eſſe, Iob, ideſt, *patiens*. Et quidem ad comprobandum hoc, parum mihi laborandum eſt: cum hoc ſit ſancti Iob peculiare encomium. Qua re apud omnes patientiſsimus Iob nominatur. Quæ virtus in illo adeò emicuit, quòd, licet diuerſis decoraretur virtutibus; ab hac tamen nomen accepit. Immò aliqui aſſerunt, hoc nomen Iob poſt tribulationes, & perſecutiones, quas paſſus eſt, ſibi impoſitum fuiſſe, vt nobis indicaret, quia, cum omnia aduerſa patientiæ armis viciſſet, hoc nomen Iob merito hæreditaſſe: & iure optimo, cum nulla virtus reperiatur, quæ maiorem afferat homini, mulierique perfectionem, quàm patientia. Tria priuilegia, media virtute patientiæ adipiſcitur homo. Pri-

Iob, ideſt, patiens.

Lectionis diuiſio in tria capita.

Patientia affert

huiuſmodi maiorem perfectioñ. mo ſuorum inimicorum victoriam refert. Secundo, ſeipſum nobilitat. Tertio, poſſeſsor ipſius diues euadit. Quæ ſingula in hac Lectione declarabuntur: Duo prima in prima: vltimum in ſecunda Parte. Attendite.

Patientia tria priuilegia confert.

QVo ad primum; Patientem inimicorũ ſuorum victoriam reportaſse, dubitandum haud eſt. Tria inimicorum genera habemus, diabolum, carnẽ, & mundum. De primo dicitur: *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem; ſed aduerſus Principes, & poteſtates tenebrarum harum.* De ſecundo: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.* De tertio tandem ipſemet Iob fatetur, dicens: *Frater fui draconum, & ſocius fui ſtructionum.* Tres etiam ſunt patientiæ clypei, quibus patiens ſe ab ipſis defendit. Primus iniurias libenter, & ſine murmuratione ſufferre. Secundus, paratum ſe præbere ad alias recipiendas. Tertius, male nobis facientibus bona rependere. Primo, dæmon vincitur. Secundo, caro. Tertio, mundus. De primo dicitur, Prouerb. 26. *Ne reſpondeas ſtulto, iuxta ſtultitiam ſuam.* De ſecundo, Chriſtus Dominus, Matth. 5. *Sed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi, & alteram.* De tertio, idem: *Benefacite his, qui oderunt vos.*

Inimicorũ tria genera.

Iob 30. 29.

Prouer. 26.4.

Matth. 5.39.

Matth. 5.44.

Compertum eſt (Patres Theologi) quamuis Doctores aſſerant, virtutum habitus differre à donorum habitibus, & donorum ab illis beatitudinum, & beatitudinum ab illis fructuum: & rationem afferunt; nempe, quia differunt numero in actibus, & obiectis: in numero, quia virtutum numerus differt à donorum, & donorum à beatitudinum numero: &, ſic de ſimilibus. In actibus, obiectiſque, quia actus, & obiecta virtutum differunt ab actibus, & obiectis donorum, ac beatitudinum: vnde Philoſophus 2. de anima ait: quòd habitus, & actus per obiecta diuerſificantur. Nihilominus tamen meæ ſectæ adhæreo, & cum Scoto præceptore affirmo in 3. diſtinct. 34. quòd omnium dictorum non ſunt aſſignandi alij, quàm virtutum, habitus. Et ſicut virtutum omnium non ſunt, niſi ſeptem habitus: nempe tres Theologales, & quatuor Cardinales: ita ſeptem ſolummodo donorum, fructuum, ac beatitudinum ſunt habitus. Et merito, quia, ſicut in naturæ operibus non eſt ſine neceſsitate danda multiplicatio in entibus; eò magis hoc ſeruari debet

Habituum differentia.

Ariſt. 2. de anima.

Scotus in 3. diſtinct. 34.

Virtutum habitus ſolum reperiuntur.

Digitized by Google

debet in opere gratiæ, ac donorum gratuitorum. Et quia ad viatoris perfectionem circa quodcumque obiectum ſolummodo ſeptem habitus dantur, qui ſunt ſeptem in genere virtutes: ergo ad iſtos tantummodo omnes alij reducendi ſunt. Homo cum Deo, cum proximo, & cum ſeipſo conuenire debet: cum Deo medijs tribus Theologalibus virtutibus; nempe Fide, Spe, & Caritate: Spes, ac Caritas manuducunt voluntatem, Fides verò intellectum; quia Caritate Deum diligit, Spe tenet, Fide credit, & confitetur. Ita etiam cum proximo, & ſeipſo debet medijs Cardinalibus virtutibus: nempe Iuſtitia, Fortitudine, Prudentia, ac Temperantia, ordinari: media Iuſtitia punit, ac diſtribuit; Temperantia proprias moderatur paſsiones, Prudentia humanas gubernat actiones: Fortitudine tandem aduerſa ſuſtinet. Et quia ad has omnes ſeptem Spiritus ſancti dona, ac fructus reducuntur. Cum ergo Patientia ex duodecim fructibus vnus ſit (vt Diuus Paulus ad Galatas 5. enumerat) igitur ad aliquem iſtorum ſeptem reducendum; nempe ad Fortitudinem. Cum ergo ſit fortiſsima virtus, mirum non eſt, ſi omnes eius inimicos homo, media Patientia, ſuperat, & vincit. Paratus eſt exercitus circa aliquam arcem ad capiendam, & expugnandam illam; & in hoc, die, noctuque laboratur. Miles quidam ſtrenuus, fortis, ac animoſus ſcalam quamdam, quæ arcis ſummitatem ſuperet, apprehendit, ac per ipſam ita graditur, vt ab omnibus illam arcem cuſtodientibus defendat: tandem illam ſubintrans, eamdemque expugnans, inimicos interficit, arceque potitur. Et nobis, vt verè inimicos noſtros expugnemus, neceſſaria eſt Patientiæ ſcala, nouem continens gradus. Primus eſt, non reddere malum pro malo: *Nulli malum pro malo reddentes:* Romanorum 12. Secundus, non ſolum non inferre iniuriam, ſed nec mente deſiderare: *Qui autem odit fratrem ſuum in tenebris eſt*. 1. Ioan. 2. Tertius non ſolum re, ſed deſiderio non debemus offendere aliquem, ſed bona illi reddere: *Benefacite his, qui oderunt vos;* Matth. 5. Quartus, non ſolum re, ſed etiam mente alijs benefacere debemus: *Diligite inimicos veſtros:* Matt. 5. Quintus, non ſolum eis benefacere debemus, ſed nec turbare dum nos offendunt: *Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini*. 1. Petr. 3. Intelligens tamen

Homo medijs virtutibus ordinatur cum Deo, cum proximo, & cum ſemetipſo.

Galat. 5.

Simile.

Patientia ſcala expugnãtur inimici.

Rom. 12. 17.

1. Ioan. 2. 11.

Matth. 5. 44.

Matth. 5. 44.

1. Petr. 3. 14.

(vt aiunt Doctores) de timore à præceptorum obſeruantia retrahente. Et hucuſque noſtræ ſcalæ Gradus quinque tenemus. Primus, ad Iuſtitiam pertinet. Secundus, tertius, & quartus, ad Caritatem. Quintus verò, ad Patientiam. Remanent modo alij quatuor ſcalæ gradus. Primus eſt, vt, dum affligimur, & perſequimur, non ſolum patienter ſufferre debemus abſque vlla animi perturbatione; ſed

Iacob. 1. 2. potius lætari, & gaudere: *Omne gaudium exiſtimate (fratres cariſsimi) cum in varias tentationes incideritis:* Iacob. 1. Secundus, quod non tantum gaudere debemus, ſed vehe-

Matth. 5. 11. menter gaudere: *Beati eſtis cum maledixerint vobis, & perſequuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos, mentientes propter me gaudete, & exultate:* Matth. 5. Ecce vis geminati Verbi. Tertius, gaudium non ob paucum, ſed ob multum malum nobis illatum: *Cum dixerint omne malum, &c.* Quartus tandem, & vltimus eſt, gaudium hoc non ante, nec poſt, ſed ſtatim, atque infertur nobis malum, exiſtere debet. Ideò de præſenti tempore loquitur: *Cum maledixerint vobis homines, & perſequuti vos fuerint, &c.*

Aſinus ſilueſter inimicos curſu vincit.

Naturales aiunt, aſinum ſilueſtrem, quamuis inermem, & tenuem: attamen leonem, vrſum, ac lupum, qui ſunt tres eius inimici, ſuperare affirmant; & hoc non niſi veloci curſu, & fugam rapiendo: nam ita in curſu velox eſt, quòd perſequentes inimicos defatigando, ab ipſis incolumis

Pſal. 58. 8. relinquatur: *Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine.* Pſalm. 54. Scitote (ait Regius vates) me inimicos meos non aliter ſuperaſſe, quàm fugam arripiendo, & patienter ſufferendo.

Et collum ſponſæ Cantic. 4. Quòd turri Dauidicæ comparatur, quæ ita optimè armis munita erat, vt de ea di-

Cant. 4. 4. cebatur: *Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea: omnis armatura fortium*, quid ſibi velit, niſi Patientiæ virtutem deſignare, quæ contra omnes fortiſſimos inimicos, tanquam turris fortiſsima, ac munitiſsima ſe defendit?

Chriſtus in cruce patientia, nō potentia, quære viſus eſt.

Dum Chriſtus in cruce manebat, Hebræi ei dicebant: Matth. 27. *Deſcendat nunc de Cruce, & credemus ei.* Qua-

Matt. 27. 41. re ergò non deſcendit, ſi hoc miraculo totum mundum ad ſe tra-

ſe trahere poterat? Ad hoc ait D. Auguſtinus: Congruentius fuiſſe, Chriſtum patientiæ exemplum in hoc loco dediſſe, quam potentiæ: quia patientiæ armis, & non potentiæ fidem ſuam ſtabilire debebat, ſuoſque debellare inimicos: & merito quidem; nam, ſi potentia aliquis de inimicis ſuis triumphat; non tamen de ſeipſo victoriam reportabit. Qua re de magno Alexandro dicitur, quòd victorem Alexandrum ira uicit; ſed patientiæ clypeo non ſolum inimicos, verum & ſeipſum vincit: quod plurimum refert. Qua re D. Petrus 1. Epiſt. 4. ad hoc alludens ait: *Chriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini.* D. Auguſt. 1. Petr. 4. 1.

Inter Darij Aulicos orta fuit illa inſignis quæſtio, quid, ſcilicet, in mundo videretur fortius? Alij propoſuerunt tempus, alij veritatem, alij vinum, alij mulierem: ego autem melius, & ab illorum opinione diſcedens, patientiam ſupra omnia, ac omnium dominari affirmo. Hinc prouenit eamdem talem fortitudinem habere, vt non tantum creaturis, ſed, & Creatori admirationem præbeat; en D. Paulus 1. Corinth. 4. *Quia ſpectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus: qua re? quia maledicimur, & benedicimus; perſecutionem patimur, & ſuſtinemus blaſphemamur, & obſecramus.* Quaſi diceret Paulus, Patientiæ virtus ita ceteras virtutes excellit, vt omnes creaturas non ſolum; immò, & Deum ipſum ſpectatorem habeat. *Patientia non ſolum creaturis, ſed & Creatori admirationem præbet.* 1. Corin. 4. 9. & 12.

Hinc ortum habuit palmam patientiæ ſymbolum eſſe; nam palma quanto magis deprimitur, eò magis extollitur. Sic verus patiens quanto ab inimicis angitur, & præmitur, tanto roboratur, ac eleuatur. Iuxta illud: *Iuſtus, vt palma, florebit.* Ac de populo Hebræo legitur, qui poſt plurimas ſuperatas difficultates, & ærumnas, tandem ad limpidum fontem peruenit: vbiq. inuenerunt ſeptuaginta palmas; vt nobis indicet vniuerſalem victoriam de inimicis reportatam. Pſal. 91. 13.

Quantum verò ad ſecundum, ideſt, quo ad nobilitatem, patiens ex tali virtute plurimum amplificationis, ac dignitatis acquirit: nam ijſdem armis, quibus ab inimicis impugnatur, vtitur ad illos expugnandos. Princeps quidam præliaturus induit ſe lorica, ita artificialiter confecta, vt non ſolum inimicorum ictus ſuſtineat: verum illa retorquendo retro, ſuoſmet iaculantes offendit, & occidit, iuxta illud Regij *Patiens virtute patientia nobilitatur.* *Simile.*

Pſal. 36. 15. vatis. Pſal. 36. *Gladius eorũ intrat in corda ipſorum, & arcus eorum confrigetur*. Quatuor armis ſpiritualibus debet Chriſtianus veſtiri. Primum eſt, peccatorũ confeſſio: vnde Pſ. 103. *Confeſſionem, & decorem induiſti*. Secundum, vitæ Chriſti exemplum, quod à Chriſtiano in omnibus imitandum eſt. *Deponere vos ſecundum priſtinam conuerſationem, veterem hominem, qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris, renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem*, ideſt, Chriſtum. Epheſ. 4. Tertium, eſt pœnitentia: *Induite vos armaturam Dei*. Epheſ. 6. 11. Quid hoc? Pœnitentia. Quartum tandem, & vltimum, eſt Patientia, quæ non ſolum poſſeſſorem defendit, ſed inimicos offendit. Vnde Prouerb. vlt. *Fortitudo, & decor indumentum eius*. Fortitudo, quia numquam virtutis iter deſerit; decor, quia proprijs armis inimicos debellans decoratur, & nobilitat patientem.

Pſal. 103. 2.

Epheſ. 4. 22.

Epheſ. 6. 11.

Prouerb. vlt. 25.

Patientia poſſidenti eam magnum aff. rt dominium.

Simile.

Secundo loco, patientia poſſidenti magnum dominium affert, cum eius inimici famulari, ac obſequi cogantur. Dux ad prœliandum proficiſcens, redienſque victor, plura mancipia ſecum ligata ducens ad plura, ac diuerſa negotia, ac ſuæ domus obſequia, nec non ſuæ perſonæ diſponit, ac ordinat. Vnde Prouerb. 11. *Qui ſtultus eſt, ſeruiet ſapienti*. & meritiſsimè quidem, nam perſecutores nil aliud faciunt veris patientibus, niſi more mancipiorum inſeruire; cum, ſicut illa operibus ſuis ærarium Domini repleant, & gloriam Domini extollant: ſic iſti veræ patientiæ præmia patientibus aggregant, honorumq; magnitudinem cumulant.

Prou. 11. 29.

Deus ſutoris officium patienti facit.

Simile.

Quid amplius? Patientiæ virtus tantæ nobilitatis eſt, eximijq. meriti, vt Deus ipſe ad illam exornandam ſutoris officio quodammodo cum patiente fungi cogatur. Ruſticus quidam ad ſutorem afferens ſecum pannum ſericum, ſutorem conuenit, & ab eo inſtanter quærit, vt ex illo panno eius ſponſæ nouiter ductæ veſtem conficiat; qui prius dimetiendo; deinde pannum hinc inde diuidendo in diuerſas partes, & fragmenta congruenter, &, vt opportunitas exigit, ipſum pannum diuidit: Ruſticus autem hoc attentè conſiderans, artemq. ignorans, ſutoremq. cogitans deſtruere pannum, lamentatur. Cui ſutor, ſine me facere; tu patientiam habe, & in fine me non erraſſe cognoſces: tunc pannum iungit, ſuoq. loco fragmenta diſponit, & ita proportionabiliter veſtem ſuit, vt ad

Digitized by Google

vt ad extremum ruſticus veſtem contemplans, illius pulchritudinem admiretur, artiſque ſutoriæ ſeipſum inſcium fateatur. Vnde Iſaias 30. ad hoc reſpiciens ait: *In ſilentio, & in ſpe erit fortitudo veſtra*. Deus calamitates, aduerſitateſque aduerſum te immittit. Tu autem patienter vſque in finem omnia ſuſtine: noli te loco dimouere, ſile; nam ipſe optimè nouit quid faciendum ſit: & quamuis appareat te dilacerare, & incommodare, non eſt ita; ſed potius te accommodat, & diſponit: aufert à te terrenorum luxuum occaſionem, vt ſpiritualibus cogitationibus perfruaris. Terreſtres diuitias tibi aufert, alijs largitur, vt te bonis ſpiritualibus ditet: filios tuos morti tradit, vt teipſum in filium adoptet, & tandem ad nihil aliud eius opus tendit, niſi, vt te hac pulcherrima patientiæ veſte exornet, & nobilitet. Diuus Ioan. Apoc. 19. ait, ſe vidiſſe Sanctos candido byſſo veſtitos; & ſeipſum declarans ait, veſtem, ac byſſum hunc, iuſtificationes eſſe Sanctorum. Hic quæritur, cur potius veſtes has byſſinas, & non alterius materiæ referantur? Reſpondeo, byſſum ex herba fragili, debiliq. cortice confici aſſerunt: attamen, media arte, ac induſtria igne cocta, ac recocta eò venit, vt materia fortis, ac pulchra poſtremò appareat; ita, vt ex illa byſſus effectus, magni æſtimetur: qua de re de Epulone dicitur, quòd purpura, & byſſo ob luxum induebatur. Et cum tu homo, & mulier fragili, ac debili carne ſis indutus, vt minimo vento patiaris, numquam candido byſſo more Sanctorum Apocalypſis veſtieris, niſi fortis, ac robuſtus deuenias. Ideò te iterum, atque iterum patientiæ igne examinandum præbeas. Hæc tandem eſt veſtis illa nuptialis, qua nos induere Chriſtus tantopere in Euangelio commendat, & hortatur.

Iſai. 30. 15.

Apoc. 19. 8.

Byſſus quomodo conficitur.

Veſtis nuptialis quæ dicitur.

Quid plura? Inter omnes virtutes patientiæ virtus, præ omnibus alijs, nos Deo ſimiliores efficit: nam de Deo in Nahum propheta, ideſt, dicitur: *Dominus patiens, & magnus fortitudine*; quo loco patiens eſt Hebraicè: *Ærecapbaim*, ideſt, latus naribus: Græcè, *longanimis*; Caldaicè, *longam propellens iram*. Quibus omnibus verbis ſignificatur Diuina patientia. Etenim qui anguſtis ſunt naribus citius fumos concipiunt ex cordis æſtu aſcendentes, & cum impetu efflant propter meatuum anguſtias: at verò, quo latiora ſunt narium foramina, eò plus frigidi aeris concipiunt ad refrigerandum cor: eiuſmodi homines ſunt natura placidiores, at-

Patientia præ omnibus alijs nos Deo ſimiles efficit.

Nahum 1. 3.

Digitized by Google

Romani patientia orbis imperium obtinuerunt.

1. Mach. 8. 3.

Gloſſa.

que adeò patientiores. Hac patientia dicitur, Romani Imperium orbis obtinuiſſe: quem ad modum legitur 1. Machab. 8. *Poſſiderunt omnem locum conſilio ſuo, & patientia*; vbi Græcè (quemadmodum diximus) pro patientia, & longanimitate accipitur. Et quamuis Gloſſa interprætetur de toleranti a laborum, qui in bello feruntur: poſſumus tamen per Machochimiam eam longanimitatem intelligere, qua Romani ſic ferebant Reges, rebelleſque populos, vt eos non ſtatim penitus deſtruerent, ſed ad faciendam vltro deditionem generoſe expectarent. De hac etiam patientia accipi illud poteſt, quod dicitur Prouerb. 14. *Qui patiens eſt, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam.* Seu (vt habent Septuaginta:) *Patiens vir multus in prudentia; & impatiens fortis ſtultus.* Quo loco pro patiens eſt Græcè, *longanimis*: pro impatiens verò *anguſtanimis*. Hebraicè eſt, *qui breuis eſt ſpiritu*: illud verò, quod ſubiungitur: *Exaltat ſtultitiam ſuam*, hunc ſenſum efficit, ſtultitiam ſuam manifeſtam facit: quòd enim in ſublime tollitur, omnibus fit conſpicuum. *Exaltat ſtultitiam ſuam*, ideſt, magnam oſtendit ſtultitiam. Ideò Apoc. 2. commendatur Epiſcopus Epheſinus, non ſolum, quòd patiens laborum fuerit; ſed etiam, quòd longanimis in ſuſtinendis, & expectandis peccatoribus ad pœnitentiam. Quæ virtus maximè in quolibet Principe, & Prælato neceſſaria eſt, vt patientia ſua, & longanimitate ſubditos etiam feroces, & rebelles conetur diſſimulando, expectando emollire, & quodammodo cicurare id, quod ipſius Dei exemplo Prælatis commendat.

Septuaginta.

Prou. 14. 29.

Apoc. 2.

Epiſcopus Epheſinus non ſolum patiens laborũ, ſed in expectandis peccatoribus laudatur.

D. Greg. 2 par. paſtor. curæ c. 10 exponens illud Iſa. c. 57.

D. Greg. 2. par. paſtor. curæ cap. 10. exponens illud Iſai. 57. *Mentita es, & mei non es recordata; neque cogitaſti in corde tuo, quia ego tacens, & quaſi non videns.* In quem locum hæc habet Greg. *Diſſimulauit ergo culpas, & indicauit, quia & contra peccãtem tacuit; & hoc ipſum tamen, quia tacuerit, dixit*: *Nonnulla enim vel apertè toleranda ſunt; cum, videlicet, rerum minimè opportunitas congruit, vt apertè corrigatur: nam ſecta immature vulnera deterius inferueſcunt; ſed cum tempus ſubditis ad correptionem quæritur; ſed ipſo culparum pondere præſentia præſulis exercetur. Vnde bene per Pſalmiſtam* 128. *dicitur: Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores: in dorſo quippe onera ſuſtinemus. Supra dorſum igitur ſuum fabricaſſe peccatores conqueritur: ac, ſi apertè dicat. Quos corrigere nequeo, quaſi ſuperimpoſitum onus porto.* Remanet

Pſal. 128. 3.

Digitized by Google

manet tertium caput de diuitijs comparandis. De quo in ſecunda Parte.

SECVNDA PARS.

QVO ad tertium tandem caput, patientia hominem, & mulierem diuitem, & locupletem reddit Vir quidam nobilis in hæreditatem Patris ſuccedens; attamen ære alieno oppreſſus, ſic victui, ſumptibuſque parcit, atque ita frugaliter in omnibus ſe gerit, vt non ſolum breui debita ſoluat, ſed etiam Patris hæreditatem accreſcat, & augeat: vltimo totum prudenter conſeruat. Sic primo virtute patientiæ debitorum præteritorum debita ſoluit: iuxta quod dicitur Roman. 5. *Patientia autem probationem operatur*, ideſt, à peccato purgationem, ait Gloſſa: deinde merita cumulare quærit; vnde Pſal. 115. *Pretioſa in conſpectu* Domini *mors Sanctorum eius*. Tertio, tandem acquiſita ſapienter retinet: nam (vt ait Sapiens Prouerb. 19.) *Qui impatiens eſt, ſuſtinebit damnum*.

Simile.

Patientia peccata ſoluit, & merita acquirit, & conſeruat.

Rom. 5. 4.

Pſal. 115. 15.

Prou. 19. 19.

Hinc oritur, vt patientiæ virtus auro pretioſiſſimo aſſimilari poſſit: & hoc ob quatuor cauſas, iuxta illud Sapient. 3. *Tamquam aurum in fornace probauit electos* Dominus. Prima quo ad firmitatem, ac ſoliditatem illius: nam in igne poſitum ſolitum non deperdet pondus, ſed ſolum mixtam imperfectionem relinquit, lucidius, pulchriuſque euadit. Vnde Pſal. 16. *Igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas*. Ita, qui patientiæ aurum poſſidet, ſic firmus efficitur, vt tribulationis, perſecutioniſq. igne examinatus, nec ira fumeſcit, nec in virtutibus diffidentia diminuitur, nec accidia conſumitur; ſed lucidior, ac ſplendidior in virtutibus redditur. Secunda cauſa, quo ad obedientiam; nam, aurum malleo fortiter percuſſum, non ſolum non frangitur; ſed potius in ſubtiliſſimam, & quaſi impalpabilem figuram extenditur. Hinc eſt, quòd Exod. 25. Deus præcipiebat, vt de auro puriſſimo vniuerſa ducibilia efficerent. Sic perfectus patiens perſequutionibus non ſe opponens, & tormenta, ac ærumnas patienter ſuſtinens, inconſtantia non frangitur, nec maleuolentia diuiditur, ſed potius in ampliſsimam caritatem, amoremq. dilatatur: ideò dicitur Rom. 5. *Caritas Dei diffuſa*

Patientia auro comparatur.

Sapient. 3.

Pſal. 16. 3.

Aurum percuſſum non frangitur.

Exod. 25.

Deus præcepit, vt vniuerſa ducibilia de auro puriſſimo efficerentur.

Roman. 5. 5.

diffuſa eſt in cordibus veſtris. Tertia,quo ad ſilentium: nam inter cetera metalla aurum malleo fortiter percuſſum non reſonat, neque ſtrepit. Sic perfectus patiens in perſecutionibus nec reſonat maledicendo,nec ſtrepit detrahendo,iuxta
Pſal.43.22. illud Pſal. 43. *Propter te mortificamur tota die*. Quarta, & vltima cauſa eſt (& ad noſtrum facit inſtitutum) ſicut aurum inter vniuerſa metalla eſt pretioſiſsimum, & poſsidentem præ ceteris ditat,de quo theſauri eriguntur: ſic vera patientia meritis, & virtutibus poſsidentem ornat, & ditat: ideò
Matt.13.52. ait Chriſtus, Matth. 13. *Simile eſt regnum cælorum homini patri familias, qui profert de theſauro ſuo noua, & vetera*.
Vgo Card. ſuper verba Pauli Rom.5.3. Vnde Vgo Cardinalis ſuper illa verba Pauli ad Rom. 5. *Tribulatio patientiam operatur*, ait, patientiam terræ frugiferæ eſſe ſimilem, quæ tribulationibus aratur, colitur, & fructificatur
Geneſ.2. eò modo, quo de Adamo Geneſ. 2. dicitur; qui ad hoc in paradiſo poſitus, ac locatus fuit, vt operaretur,& cuſtodiret illum.

Simile. Pater quidam familias operarijs iubet,vt ad vineam ſuam accedentes, eam foueant, poſt labores illis mercedem promittens: accedunt operarij,quorum alij ligonem deferentes, terram operantur: alij verò ſine ligone accedentes, tota die otioſi morantur;recipiendi mercedem tempus aduenit: tunc
Operantibus ſolum datur pretium. Dominus laborantibus pretium ſoluens, otioſos vacuos dimittit,qui conquerentes dicunt: Nos etiam ad vineam conducti fuimus; etſi ſocij in labore non fuimus, hoc accidit, quia ſine ligone acceſſimus. Reſpondens autem pater familias, ait. Vos eſtis in culpa; an neſcitis, quia ligone vobis ad operandum opus erat? Sic pariter verum eſſe fateor,
Patientia ligone Eccleſia colitur. Deum nos poſuiſſe in Eccleſiæ ſanctæ vinea ad eam excolendam, & operandam hoc pacto, vt, medijs laboribus, vitæ, gloriæq. æternæ mercedem reciperemus. Sed quo nam medio putatis hanc vineæ terram eſſe exercendam, niſi patien-
Hebr. 10.36. tiæ ligone? Ideò D. Paulus dicit: *Patientia vobis neceſſaria eſt, vt, voluntatem Dei facientes, reportetis promiſsionem*. Hebr. 10. Qui ergo ſine ligone Patientiæ reperietur vacuus, de mercede æternæ vitæ vacuus etiam remanebit.

D. Gregorius. D. Gregorius in Moral. ait, homines, mulieresq. in mun-
Homines vellent virtutes acquirere, ſed laborare nolunt. do reperiri, qui virtutibus præditos eſſe vellent, ſed earum effectus, nempe labores, & incommoda,nollent. Dicet aliquis, paupertatem non abhorrerem; ſed nihil mihi deficere vellem: quod quidem fieri non poteſt: nam paupertatis effectus,

fectus, ægeſtas eſt. Alius dicet, humilem me eſſe vellem: ſed deſpici nollem; hoc etiam eſſe non poteſt; nam in contemptu noſcitur humilitas. Tertius addit, caſtum me eſſe cuperem; ſed corpus affligere nollem; hoc effici nequit: nam carnem macerare caſtitatem parit. Quartus tandem, me patientem eſſe deſiderarem; ſed iniurias ferre nollem: hoc etiam patientiæ virtuti maximè repugnat, cum iniurias ferre ſit eius peculiaris effectus.

Faber ferrarius vult ferrum ignire; ſed prius carbones plurimos in fornacem mittit, & follis vento eos accendit, & quanto plus ſufflat, tanto magis ferrum ignitum redditur: *Ego creaui fabrum ſufflantem in igne prunas*, ait Iſa. 54. Sed quis eſt hic faber? perſecutor, qui perſecutionum vento, & impetu, iuſtorum caritatis aurum magis, ac magis augens, totaliter illos amoris igne accendit. *Simile.* *Tribulatio caritatis diuitias confert.* Iſai. 54. 16.

Vir quidam diues plurima bona ſtabilia poſsidens, nempe domus, agros, vineas, hortos, & ſimilia: hæc omnia vendit, vt pagum aliquem perutilem, ac delectabilem emat; ex quo plurimos redditus percipiens, breui tempore diues efficitur: *Omne gaudium*, inquit D. Iacobus 1. *exiſtimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis, ſcientes, quod probatio veſtræ fidei patientiam operatur*, quaſi diceret. Scitote fratres, quòd licet virtutum ſeries copioſa valde ſit: attamen longus earum numerus ad vnum textum reducitur, nempe ad virtutem patientiæ: in hac omne gaudium ſpirituale, & diuitiæ Chriſtianæ exiſtunt. Vnde Chriſtus D. Paulo dixit: *Virtus in infirmitate perficitur*: cui Apoſtolus, vt Chriſti doctrinæ ſatisfaceret, inquit: *Gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti*. Vnde prudenter, & ſapienter Tertullianus lib. de patientia cap. 11. dixit nullam reperiri virtutem perfectam ſine patientia: & in cap. 12. D. Pauli locum illum 1. Corinth. 13. *Caritas patiens eſt*, exponens ait: *Caritatis theſaurum patientiam ſolam eſſe, & ipſammet caritatem à patientia, quaſi doctiſſima magiſtra doceri, ac erudiri.* *Simile.* *Virtutum numerus ad patientiam reducitur.* Iacob. 1. 2. 2. Cor. 12. 9. Ibidem. *Tertullianus libro de patientia, cap. 11.* 1. Cor. 13. 4.

Princeps ille magni pretij brauium effici iubet, ac in ciuitatis medio patenter affigi ſtatuit, vt qui illud lucrari cupit, ad curſum accingatur. Hinc fit, quòd inter plures currentes, vnus alijs fortior, ac diligentior, omnes ſuperans præmium adipiſcitur. *Per patientiam* (inquit Paulus Hebr. 12. *Simile.* *Gloria brauium per patientiam acquiritur.* Hebr. 12. 1.

curra-

curramus ad propoſitum nobis certamen. & Chriſtus ait, Matth. 5. *Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*: nam perſecutores ſunt illi, qui patientem ad brauium comitantur, qui in curſu ab ipſo deuicti, & poſt ipſum remanentes brauium amittunt: perſecutus autem victor remanet: ideoque perſecutiones non conſecutiones vocantur: adeò, vt per patientiam gloriæ theſaurus, ac brauium acquiratur, ac recipiatur.

Matt. 5. 10.

Perſecutores patientem ad brauium comitantur.

Cant. 1. 14. Locum illum Cantic. 1. In quo legitur: *Botrus Cypri dilectus meus*, alia tranſlatio aliter exponit, nempe, *racemus camphora amor meus mihi:* nam naturales aiunt, gummam iſtam in Cypri inſula naſci in arbore nuncupato *Alcamphor*; & hanc retinere naturam, quòd illius granum in aquam immiſſum, & illud igni applicatum taliter ardet, ac ſi in oleo perfectiſsimo eſſet. Sed quid ſunt tribulationes, niſi profundiſſimæ aquæ, iuxta illud Pſal. 68. *Intrauerunt aquæ vſque ad animam meam*; & granum gummæ Cypriæ, niſi patientia? quæ tantam ad ſe caritatem attrahit, vt inter miſeriarum aquas huius vitæ ardeat, & reluceat.

Pſal. 68. 2.

Patientia caritatem attrahit.

Si chirurgus peritiſsimus inueniretur, qui vulneri tantæ virtutis medicinam adhiberet; vt illud non ſolum inſtanter ſanaret, verumetiam omnem liuorem, ac ſignum à plaga remoueret, non ne medicina illa magni æſtimaretur pretij? *Omni tempore* Spiritus ſanctus, inquit, *te liberabit, & in omnibus te eripiet*: quaſi diceret, quid patientia operatur? Medicina quædam eſt, quam, ſi tu animæ vulneri adhibebis, illam totaliter à peccatis, & ab eorum reliquijs, & imperfectionibus liberabit.

Simile.

Agricola arat, fodit, ſeminat, nullo labori parcens, vt terram omni meliori modo, quo ſcit, & poteſt, colat, fructum ex illa maxima cum patientia expectans: cum autem tempus colligendi fructus aduenit, ipſos colligendo, & in eius horreum collocando, non ſolum diues efficitur; ſed & maximo gaudio, ac exultatione repletur: *Ecce Agricola expectat pretioſum fructum terræ*, inquit Iac. 5. *patienter ferens donec accipiat temporaneum, & ſerotinum:* ita patiens contumelijs, iniurijſque affectus, cunctaque patienter, hilariterque ferens, gaudio tandem cumulatur maximo præmio repletus. Hoc idem innuere voluit Regius vates Pſal. 9. cum dixit: *Dum ſuperbit impius, incenditur pauper*, ideſt, dum ab im-

Iacob. 5. 7.

Pſal. 9. 2.

ab impio iuſtus ingentes contumelias, perſecutioneſque patitur. tanta repletur caritate, vt in illo Diuini Amoris ignis mirabiliter ardere videatur.

Si ſecretum tibi quoddam reuelatum fuiſſet, vt manum, vel pedem in ignem immiſſum non arderet, proculdubio ſecretum illud pro re mirabili non ſolum, ſed apud omnes ingenti æſtimaretur pretio. Hoc idem patientiæ virtus in illum poſſidente effici, ait Eccleſ. 51. *Dum*, inquit, *in medio ignis non ſum æſtuatus*: vt, ſi diceret, magnum, & ſingulare ſecretum eſt patientiæ virtus, quæ ab igne tribulationum, & perſecutionum poſſidentem mirabiliter liberat, & incolumem reddit. Dum canes latrant, tacitus homo pertranſiens non remanet ſuum proſequi iter, donec ad domum perueniat: *Ego autem tamquam ſurdus non audiebam; & ſicut mutus non aperiens os ſuum*. Pſal. 37. Dic mihi quæſo (inquit Regius Vates) perſecutiones huius ſeculi quid ſunt, niſi canum latratus? Si tu ergo tacebis iniurias patienter ferens, proculdubio pertranſieris, ad cæli palatium incolumis, ac tutus perueniens. Ideò Chriſtus Dominus aiebat, Matt. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere*.

Patientia virtus liberat ab igne perſecutionum.

Eccl. 51. 6.

Pſal. 37. 14.

Matth. 10. 28

Mulier adultera aliquando inuenitur, quæ ita ſe adultero ſubijcit, vt non ſolum verbera, ſed & vulnera, cicatriceſque etiam in faciem ab eo ſæpe ſæpius recipiat. Interrogata, quæ nam ſunt hæ cicatrices, & à quo ſibi effectæ fuerunt: Reſpondit, ſe cæcidiſſe, & caſu ſibi eueniſſe. Attamen, legitimus eius vir illam minimo colapho cædat, ſtatim abſque vllo rubore ſtrepit, vociferatur, conuocat conſanguineos, & vicinos, de quo cum illis valde conquerens lamentatur: hoc expreſsè in Prouerb. 12. habetur, vbi ſic Spiritus ſanctus affatur: *Fatuus ſtatim indicat iram ſuam. Qui autem diſſimulat iniuriam callidus eſt.* Attendite quæſo malitiam, iniquitatemq. immò dementiam hãc. Mundus adulter eius ſequacibus ærumnas plurimas, perſecutiones, calamitateſque in dies præbet, & largitur: nam in luxurioſum infirmitates incurabiles inducit, luſoris bona conſumit, guloſum podagra replet, & ſic de ſimilibus: nihilominus de eo non conqueruntur: immò ſinguli ſingula patienter ferunt. At, ſi Deus eorum vtilitatem reſpiciens, in eos aliquas immittit tribulationes; ſtatim ira repleti non ſolum conqueruntur, & vociferantur: ſed etiam Sanctos, ac Deum ipſum maledicunt,

Prou. 12. 16.

Deus procurat medijs tribulationibus nos virtutis patientiæ exercitari,

D. Aug. in Pſal. 21. cunt, & blaſphemant: & tamen, vt D. Auguſtinus in Pſ. 21. ait. Hæc omnia aduerſa ab omnipotentis Dei manu, tamquam animæ medicinas, & non tamquam vulnera, & pœnas accidere, & euenire. Et ideò hæc omnia patienter ſufferentes, Deo, qui tanta eos virtute ditauit, maximas gratias reddere, ac referre deberent.

Tandem Iob interpratatur *Inimicitia*, *& dolens inimicitia*, circa quod differere non refert, cum omnibus pateat ipſum perpetuam inimicitiam cum inimicis (ideſt peccatis) habuiſſe, & incolumem ſe ſeruaſſe: de cuius innocentia ipſe Deus met teſtimonium reddens dicit, non reperiri rectum, & ſimplicem ſimilem illi. Et hoc ſufficiat de nominis Iob interpratatione *dolens*: nec de hoc verba faciam, cum ſic fuerit doloribus plenus, quòd à planta pedis vſque ad verticem, non erat in eo ſanitas.

SE-

SEXTA LECTIO.

De Chriſti doloribus.

IN QVA DVO EXPLANANTVR.
In primo tractabitur de Chriſti doloribus in vniuerſali.
In ſecundo, de eiuſdem doloribus in particulari; & hoc
tàm in anima, quam in corpore.

Vir erat in terra Hus, nomine Iob. Iob. 1.

PRIMA PARS.

QVATVOR modis nomen Iob à di-
uerſis Auctoribus diuersè interpręta-
tum eſſe iam vobis declaraui; & in
duabus expoſitis lectionibus, Iob,
ideſt, *cariſsimus Deo*, in vna. Iob, ideſt,
patiens, in altera; & hoc auctoritate
duorum grauium Patrum, Cypriani, *Cyprianus.*
videlicet, & Didami. Nunc verò ter- *Didamus.*
tia, & quarta expoſitio remanet de- *Gregorius.*
claranda. Tertia, D. Gregorij, D. Chryſoſtomi, ac ſancti *Chryſoſtomus.* *Hieronymus.*
Hieronymi. Quarta vero, Origenis. Et (vt ad primos re- *Origenes.*
deamus) hoc nomen Iob *dolens*, *gemens*, ſignificare dicunt, *Iob, ideſt gemẽs.*
ideſt, doloroſum, afflictum, anxium, virum denique, qui
multorum tormentorum, ac pœnarum cauſa gemat, doleat, *Dolor multipli-*
& lamentetur. Vbi primo eſt notandum, dolorem in ſacris *citer in ſacris*
litteris diuerſimodè exponi; aliquando pro naturali dolore, *ſcripturis vſur-* *patur.*
qui continuo germinat, iuxta illud Eccleſ. 2. *Cuncti dies* Eccleſ. 2. 23.
eius (de hominibus loquens) *doloribus, & ærumnis pleni*
ſunt. Interdum pro ſenectutis dolore, iuxta illud Pſal. 89. Pſal. 89. 10.
Si autem in potentatibus octoginta anni: & amplius eorum
labor, & dolor. Sæpè pro nimia huius vitæ ſolicitudine, vt
etiam in Pſal. 126. *Surgite poſtquam ſederitis, qui manduca-* Pſal. 126. 2.
tis panem doloris. Præterea pro mortis dolore. Baruc. 2. *Mor-* Baruc 2. 25.

tui

Pſal. 47. 8.

Iob in omnibus perſecutionem ſuſtinuit.

Iob in pœnis expreſſum Christi typum geſſit.

Lectionis diuiſio in duo capita.

tui ſunt in doloribus peſsimis. Denique pro tribulatione, & perſecutione. Pſal. 47. ***Ibi dolores, vt parturientis*** : ***in ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis***. Et in hoc vltimo ſenſu, hoc loco vſurpatur Iob, ideſt, *Dolens, afflictus, perſecutus, tribulatus* : Quod quantum illi conueniat, vobis putandum eſt; poſteaquam, & in ſe, & in amicis, conſanguineis, & in ipſa denique vita multas ærumnas paſſus eſt, ſicuti ſuo loco verbà facturi ſumus. Verum eſt, magis ei conuenire hoc nomen, vt vera, & expreſſa Chriſti imago, & figura, quàm ipſimet : nam Iobum in pœnis verum typum Chriſti geſſiſſe, & in hoc alio ſuperaſſe in exordio harum lectionum luculentius tractari. Et quia figuratum magis, quam figura àd nos pertinet, de hoc in præſenti Lectione mihi dicere fas eſt. Igitur, vt Chriſtus figuratus in imagine Iob, vltimos dolores vniuerſaliter, & particulariter, & quo ad animam, & quo ad corpus paſſus ſit, ſermonem habebimus: de doloribus in vniuerſali in prima Parte : de particularibus verò in ſecunda. Attendite.

Pſal. 109. 7.

D. Auguſtinus. D. Hieronymus. Theodoretus.

Phil. 2. 9.

1. Pet. 1. 11.

D. Hieronym. *Chriſti dignitas à Dauide declaratur.*

Hebr. 5. 8.

ET hinc incipiens. O quantum verum eſt hoc nomen dolens optimè conuenire Domino noſtro Chriſto tamquam verò figurato Iobo. Quod exprimere intendens Regius vates Pſal. 109. ait : *De torrente in via bibet*; vbi non ſolum vnanimes Doctores de Chriſto in Paſsione intelligunt; ſed & D. Auguſtinus, D. Hieronymus, & Theodoretus docens, obſeruandam eſſe in hac ſententia illam conſecutionem : *Propterea exaltauit caput*. Verè enim Chriſtus cum Paſsionis torrentem bibit, caput exaltauit, iuxta illud Philipp. 2. *Propter quod Deus exaltauit illum*. Vnde apud D. Petrum 1. ſua epiſt. 1. Gloria corporis Chriſti, & ipſius nominis celebritas, poſteriores gloriæ appellantur. Secundo, obſeruandum eſt cum D. Hieronymo; nam priuſquam Regius Vates diceret : *De torrente in via bibet*, præmiſit Chriſti dignitatem, & magnitudinem; nimirum, vt, ſpectata eius altitudine, commendabilior nobis eius humanitas videretur : *Quis bibit* (inquit) *de torrente in via? Ille, cui dictum eſt, ſede in dextris meis; ille, qui audiuit, Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech. Ille, qui confregit in die iræ ſua Reges.* Hæc Hieronymus. Quo etiam artificio vſus eſt D. Paulus Hebr. 5. cum dixit: *Et quidem cum eſſet filius* Dei, *didicit ex ijs, quæ paſſus eſt, obedientiam.*

Tertio,

Digitized by Google

Tertio, aduertendum, bibiſſe Chriſtum aquam de torrente Paſsionis; quæ cum ex ſe turbidæ eſſent, & per conſequens amariſſimæ, ſuo contactu ſuaues redderet, quo etiam ſenſu, vt annotauit D. Chryſoſtomus in Matth. Chriſtus filijs Zebedæi dixit: *Poteſtis bibere Calicem, quem ego bibiturus ſum?* Et paulo poſt: *Calicem quidem meum bibetis*; vbi notanda ſunt dicta verba, *meum*, *& quem bibiturus ſum*. Quaſi diceret: Martyrij Calix, in quo bibituri ſitis, eſt idem, in quo egomet prius bibi; ideò illius amaritudines, haud formidandæ ſunt; & ſanè merito, cum ex eius labijs omnes gratiæ redundent, & ſtillent, iuxta illud Pſal. 44. *Diffuſa eſt gratia in labijs tuis*; ideoq. in Cant. 5. Labia eius lilia dicuntur. Hanc quoque vim habet illud 2. Cor. 4. *Semper mortificationẽ Ieſu in corpore noſtro circumferentes*, vbi Græce eſt, *mortificationem Domini Ieſu*, quo loco Paulus addit, Domini cognomen, ne ſimilia pati ſeruos pigeret, ſed mortificationem libenti animo ſuſciperent, quæ, & à Chriſto Domino vniuerſorum, propter hominum ſalutem ſuſcepta videbantur; quamquam & illam etiam ob cauſam cognomen Domini additum eſt, nè mortis nomen Chriſto contenptum afferre videretur; nè ipſi iguominiæ loco duceremur, Chriſto in iniurijs, laboribuſq. ferendis ſimiles eſſe; ſed potius id maximè ferendum glorioſum, & honorificum putaremus. Iccirco enim 1. Petr. 2. cum de Chriſto ſub nomine lapidis à Iudæis reprobati diſputarent, eum ſic deſpectum honorem fidelium appellauit: A*d quem* (inquit) *accedentes lapidem viuum, & ab hominibus quidem reprobatum: à Deo autem electum, & honorificatum, & ipſi tamquam lapides viui ſuperædificamini*. Et paulò poſt: V*obis igitur honor credentibus*, ideſt, Chriſtus ipſe ab hominibus quidem reprobatus, ſed à Deo electus, & honorificatus eſt honor credentibus: hæc enim eſt germana huius loci expoſitio. Quarto, & poſtremo, & ad noſtrum faciens inſtitutum, notandum, dici Chriſtum, bibiſſe de torrente in via non ſolum, quia citò defuit eius paſsio; ſed quia ſummo cum deſiderio paſſus eſt; etenim verò videtur Regius Vates eò in loco Chriſtum Dominum quaſi viatorem æſtu laborantem intelligere: qui cum in torrentem incidit, non poteſt præ ſiti ſibi temperare, quin inauidiſſimè bibat, vnde Eccleſ. 26. *Sicut viator ſitiens ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet*. Eam igitur ob cauſam, quia maximè optabat pati pro hominibus. Quæ

D. Chryſ. h. 7. in Matth.

Matth. 22. 3. & 23.

Calicis amaritudo à Chriſti labijs ablata.

Pſal. 44. 3.

Cant. 5. 13.

2. Cor. 4. 10.

1. Petr. 2. 4.

Chriſtus cum ſummo deſiderio paſſus eſt.

Eccleſ. 26. 15

Chriſtus ſitibundus paſſionis ſuæ.

ſitis tanta in eò fuit, vt in immenſis paſſionis aquis extingui non potuerit, quin potius in Cruce mirum in modum adhuc ſitiens exclamauerit, *ſitio*. Hinc eſt, quòd vbi Regius Vates hanc Chriſti paſsionem, ſitim, Hieremias verò famem, cõmemorat,
Thren. 3. cũ Thren. 3. dicat: *Dabit percutienti ſe maxillam: ſaturabitur opprobrijs*: ſane illud Chriſto opprobria pro cibo, pro potu tormenta fuiſſe indicatur; & multo verius, quam Michæam ſuſtentatum fuiſſe pane tribulationis, & aqua anguſtiæ. Itaque ſicut poſt ſumptum cibum potum exigimus; ita Chriſtus poſt tam multa opprobria, quaſi poſt cibum ſibi gratiſsimum, potum laborum requirens, dixit in Cruce: *Sitio*.

Iſai. 53.1. Quas pœnas expreſsius, & clarius Iſaias 53. deſcripſit. In quo à principio, vſque ad finem capitis, pœnas, quas ſuſtulit Deus in paſsione, pluries iterans, & poſtquam de Meſsia in initio capitis ſe locutum fuiſſe declarauit, vocans illum *bracchium*, ac *virgultum*, ante eius conſpectum dicens:
Paſsio Chriſti ab Iſaia exactè deſcripta. *Quis credidit auditui noſtro? Et bracchium Domini, cui reuelatum eſt*. Et *aſcendet ſicut virgultum coram eo; ſicut radix de terra ſitienti*, addit: *Non eſt ſpecies ei, neque decor. Et vidimus eum, & non erat aſpectus: & deſiderauimus eum*: immò parum ſe dixiſſe cogitans, addit, *deſpectum, & nouiſsimum virorũ, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem, & quaſi abſconditus vultus eius, & deſpectus; vnde nec reputauimus eum*; & iterũ: *Vere languores noſtros ipſe tulit; & dolores noſtros ipſe portauit: & nos putauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo, & humiliatum*; & cum non ſatis ſe dixiſſe videretur, de nouo dicit: *Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras: attritus eſt propter ſcelera noſtra*. Et (vt breuiter ab hoc me expediam) vt abyſſum (vt ita dicam) pœnarum omnium in hoc capite in Chriſti perſonam cumulatum comprehendat, omnes pœnas circa ipſum commemorat.
Hebræi ſuo more contradicũt. Et licet Rabi Salomon, & Rabi Dauid, alijq. iuniores Hebræi ſuo more in hoc capite tergiuerſantes, totumque hoc caput de Populo Hebræorum ad litterã interpretantes, contendentes Iſaiam, de eo, quaſi de vno homine loqui, quemadmodum, & Deus
Exod. 4. 22. ipſe etiam loquitur in Exod. 4. cum ait: *Filius meus primogenitus Iſrael*: deſcribiq. à Propheta luculentiſsimis verbis omnes illas calamitates, quas modo in iſtã grauiſsima, & acerbiſsima captiuitate patitur: Iccirco nimirum appellari *deſpectum, nouiſsimum virorum, virum dolorum, neſcientem infirmitatem, leproſum, percuſſum à Deo, & humiliatum, vulneratum*.

neratum,& vſque adeò deformatum,vt nulla pulchritudinis, atque decoris veſtigia in eo viderentur: tamen merũ Iudæorum figmentum eſſe clarè videtur; quoniam cum ipſo Iſaiæ contextu apertiſsimè pugnet. In primis namq. is,de quo ſermonem habet propheta, tanta vitæ, morumq. ſanctitate memoratur excellere,*vt iniquitatem non fecerit,nec inuentus ſit dolus in ore eius*,tanta in perferendis iniurijs patientia,vt pro ſuis perſecutoribus, atque interfectoribus orauerit, quæ in Hebræorum populum nullo pacto conueniunt; quem conſtet eſſe maiore ex parte vſuris, auaritia, cupiditate,maleficijs, alijſq. flagitijs implicatum; atque totum ferè ex innumeris dolis,fraudibus,alijſq. in omni genere ſceleribus concretum: adeoq. à vera iniuriarum tolerantia, & malorum perpenſione abhorrentem, vt quotidie tribus vicibus in ſuis Synagogis Romani Imperij, immò Chriſti Eccleſiæ euerſionem impijs, & execrandis vocibus à Deo efflagitet. Sicut in Thalmulth legitur, vt Hebræi quibuſcumque malis,& incommodis potuerint, omnes Chriſtianos efficiant, in fraudem impellant, fortunis euertant, oblataque opportuna occaſione trucident, vt fusè refert Magiſter Hieronymus cognominatus ex Iudaiſmo ad fidem Chriſti conuerſus. Ex quo manifeſtè reijcitur Rabi Salomon nullo pacto caput illud Iſaiæ poſſe Hebræorum genti accommodari. Eſt etiam, & alia ratio; nam is, de quo Iſaias ſermonem inſtituit, dicitur, illa omnia propter aliorum ſalutem tolerare: *Vere* (inquit) *languores noſtros ipſe tulit*. Ex quibus verbis liquido colligitur huiuſmodi Dei ſeruum, de quo loquitur Propheta non propter ſua ipſius ſcelera paſſum eſſe, ſed propter crimina ceterorum, ac reliquos omnes, eius ægritudine ſanitatem, liuore pulchritudinem, vulneribus medicinam, attritione integritatem, morte denique vitam fuiſſe conſequutos; quæ omnia non ſolum Iudaico populo, ſed nulli alio conuenire poſſunt, niſi Chriſto Domino. Accedit tertia denique ratio, quia Propheta vocat eum *brachium Domini*; qui, cum verè filius Dei ſit, optimo iure bracchium Dei nuncupatur. Remanet igitur hoc vaticinium nullo pacto ad Iudaicum populum ſpectare: nec verò quique alius aſsignabitur, cui ea, quæ eo capite comprehenduntur,tribui queant,præter vnum Regem Meſsiam: ipſe enim dumtaxat ea futurus erat ſanctitatis, meritorumque magnitudine, vt ſolus ipſe pro vniuerſorum hominum peccatis poſſet cumulatiſsimè ſatisfa-

Meſsiæ innocentia.

Iudaici populi noſtri temporis vitia.

Iudæi quotidie tribus vicibus in Synagogis Romani Imperij, ac Eccleſiæ euerſionem efflagitant.

Magiſter Hieronymus ad ſanctam fidem conuerſus.

Chriſtus pro alijs paſſus eſt.

Meſsiæ vaticinium.

cere, tamquam ardentibus aduerſus homines amoris facib-
bus inflammatus, vt ob eorum ſalutem innumeris ſe ſe op-
probrijs, contumelijſque proſcindendum, atque acerbiſsi-
mis, & grauiſsimis tormentis excruciandum ſuis hoſtibus
obijceret; tandemq. in Cruce cum ſummo dedecore, & igno-
minia ſanguinem, vitamq. profunderet. Quæ omnia eo ca-
pite complexus eſt Iſaias, vt merito, tamquam Iob verus fi-
guratus *dolens*, & *gemens* pro tormentorum magnitudine
dici poſsit.

Amor perfectus perfectum generat dolorem. Et merito vbi perfectus ardet Amor, ibi perfectus dolor
reperitur; nam tanto dolore rei amatæ afficimur, quantus
eſt amor, quo illam proſequimur, cum anima, vt amans,
magis in re amata, quam in re, cui eſt forma, reperiatur. Et
ſicut intellectus mutat res, quas intelligit, in ſeipſum; ita
voluntas è conuerſo in res optatas, & amatas ſe transfert.
Amor sub doloris nomine. Hinc oritur in ſacris Litteris, *doloris nomine amorem repe-
riri*, ſicuti Hieremiæ 4. Vbi de populo Iſrael loquens ait.
Hier. 4. 30. *Contempſerunt te amatores tui*. Et alia tranſlatio, inquit,
ſuſpiratores tui, ideſt, illi, qui pro tui amore ſuſpirant, &
dolore moriuntur. Et Daniel 14. De illis duobus ſenibus
Dan. 13. 10. Suſannam amantibus ſermonem faciens, dixit: *Erant er-
go ambo vulnerati amore eius: neque indicauerant ſibi vi-
ciſsim dolorem ſuum*, ideſt, amorem ſuum reuelare. Et quia
Chriſtus Dominus noſter genus humanum perfecto proſe-
quebatur amore, cum omnia in ipſo ſummam perfectionem
habeant. Ergo, vt ipſum recuperaret, neceſſe fuit, vt ſum-
mo, & perfecto affligeretur dolore: vnde Diuus Paulus Ga-
Gal. 2. 20. lat. 2. aiebat: *Qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro
me*. Quaſi diceret. Si ſcire optatis dolorum Chriſti ma-
gnitudinem, quam noſtrum gratia ſuſtulit, contemplami-
ni amorem, quo nos diligebat. Et Regius Vates Pſalm. 87.
vt hunc dolorem incomparabilem fuiſſe demonſtraret, dixit:
Pſal. 87. 4. *Quia repleta eſt malis anima mea*, non plena ſimpliciter,
ſed repleta: additque Gloſſa: *Non quidem peccatis, ſed hu-
manis malis*, ideſt, doloribus. Et vt denique huic mate-
riæ finem imponamus, dolores Chriſti tàm acerbi extite-
runt, vt homo, & Angelus ignorent; ſed ſolus Deus Pa-
ter, qui illos permiſit, & Filius, qui paſſus eſt, intellige-
Pſal. 68. 20. re poſſunt. Vnde Regius Vates Pſalm. 68. *Tu ſcis impro-
perium meum, & confuſionem meam, & reuerentiam meam*
quaſi diceret, mei dolores tàm acerbi, duriq. fuerunt, vt ſolus

Christi dolores in passione soli Deo patebant.

meus

Digitized by Google

meus pater intellexerit, & cognouerit. Vnde iure optimo ſancti Doctores affirmant, ſi diuinitatis vi virtutem humanitatis non ſuſpendiſſet, non fieri poterat, vt in tormentis tandiu viueret, ſed citius morte illum afficerent, & hoc ſufficiat quo ad dolores in vniuerſali. Si nunc in particulari illos intelligere cupitis, quieſcite aliquantulum, quia in ſecunda parte dicturi ſumus.

SECVNDA PARS.

POSTEA quam in hac prima parte noſtræ lectionis, vſque adhuc vniuerſaliter dolores Chriſti duriſſimos, acerbiſsimoſque fuiſſe demonſtrauimus: nunc ad particulares accedentes diſtinctè in iſta ſecunda parte ſingulos tractabimus. Vbi, vt omnia exactè declarentur, aliqua prius in hac materia notanda ſunt. Primum, Chriſtus omnes dolores in ſpecie non ſuſtulit, nec paſſus eſt, quoniam, cum multi inueniantur dolores ex contrarijs cauſati (verbi gratia) vt, ſi quis in igne aſſus eſt, ſubmerſus in aquis, & ſimil. Quæ, cum Chriſtus non ſuſtulerit, neceſſe eſt dicere, hunc dolorem non toleraſſe: & hoc, quia duo contraria in eodem ſubiecto, eodemq. tempore eſſe non poſſunt. Secundum, ſcimus, alijs, qui ſecum crucifixi ſunt, gena rupta fuiſſe, ipſi verò non: ergo nec hunc dolorem ſuſtulit. Tertium, dolores Chriſti ſimpliciter non ſuperiores fuerunt omnibus doloribus; nam minor pœna damnatorum in inferno eſt maior, qua in hac vita tolerare poſſimus; quod Durandus in 3. Sentent. diſt. 15. declarans, ait: Sicut Beatorum gloria ſine dubio quamlibet huius vitæ gloriam ſuperat, ita damnatorum pœna quoſlibet dolores, ac ærumnas huius vitæ vincit, & ſupereminet. Quartum dolores Chriſti, tàm externi, quàm interni, omnes huius vitæ dolores ſuperauere: vnde ipſemet Thren. 12. dicebat: O *vos omnes, qui tranſitis per viam, attendite, & videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus*. Cernite vos flumina, quæ in mare ineunt, in illo omnes vires amittunt, iuxta illud Eccleſ. 1. 7. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat*. Sic ſi omnes noſtros dolores Chriſti doloribus comparabimus, nullarum virium, ac momenti ſunt. Quintum denique quamquam Chriſtus omnes

Chriſtus omnes dolores in ſpecie non eſt paſſus.

Pœna qualibet damnatorum, ſuperat dolores omnes huius vitæ.

Durandus in 3. Sent. diſt. 15.

Thren. 12. 1.

Dolores Chriſti in paſſione ſuperauere omnes dolores huius vitæ.

Eccleſ. 1. 7.

Simile.

nes dolores in ſpecie haud paſſus eſt: tamen ſingulos in genere ſuſtulit. Vnde Regius Vates Pſalm. 41. *Omnia excelſa tua, & fluctus tui ſuper me tranſierunt*, hoc eſt, omnes dolores, addit Gloſſa. Quos dolores (vt dixit) tam in anima, quam in corpore tolerauit.

Pſal. 41. 8.

Paſſiones in homine, quæ dolorem extremum afferunt, ſunt tres.

Et quo ad animam certum eſt, omnes dolores toleraſſe, qui ſufferri poſſunt, cum tres ſint præcipuè paſſiones in homine, quæ extremum afferunt dolorem, hoc eſt, triſtitia, & hæc prima. Timor, & hic ſecundus. Tædium, & hoc tertium. Quas omnes, cum Chriſtus ſuſtuliſſet, ſequitur, in anima extremum toleraſſe dolorem: ideò Matth. 26. dicitur, quo ad triſtitiam, *cœpit contriſtari*; quo ad timorem, *pauere*; & quo ad tædium, *tædere*. Igitur, cum omnes dolores in anima toleraſſet, omnes in hac paſſione ſuſtulit. Quod Regius Vates exprimere intendens, dixit: *Sicut aqua effuſus ſum: & diſperſa ſunt omnia oſſa mea. Factum eſt cor meum tamquam cera liqueſcens in medio ventris mei. Aruit tamquam teſta virtus mea. Aruit tamquam teſta*, ecce paſſio triſtitiæ, quæ oſſa ipſa ſiccat, & ardet; *diſperſa ſunt omnia oſſa mea*, ecce timoris paſſio, quæ membra relaxat. *Factum eſt cor meum tamquam cera liqueſcens in medio ventris mei*, ecce tædij paſſio, à qua illius ſanctiſsima anima omni ex parte circumdata fuit. Primo dicitur, *cœpit contriſtari*, triſtitia paſſio à malo præſenti cauſatur (verbi gratia.) Quis magnum ſcelus perpetrauit, & in iudicis poteſtate reperitur; & quia diuerſa incommoda patitur, affligitur, & dolet. Chriſtus in illa hora duo meditabatur. Primum, hominis peccatum, quo grauiter Dei maieſtatem offenderat. Alterum mala in genus humanum ab eodem peccato producta, cum ambo ipſi diſplicerent, vehementer doluit, & mæruit. Præterea perſpiciens, quòd, licet pro genere humano moreretur: tamen plurimi eius gratia abutentes damnandi erant, ideò doluit. Signanter pro populi Hebræi damnatione, quia Deo effectus peculiariter erat. Denique pro damnatione Iudæ, qui ad Apoſtolatum ſingulari gratia, & fauorem electus fuerat. *Cœpit pauere*, timoris paſſio à præuiſo malo cauſatur; nam in hoc differunt triſtitia, & timor: illa enim à præſenti, & hic à futuro procedit malo. Et hoc prouenit, quia, cum Chriſtus tormenta, quæ pati debuerat, contemplaretur, neceſſe fuit, vt illa timeret; quæ timoris paſsio à duobus ab illius ſanctiſsima anima præuiſis incrementum

Matt. 26. 37.

Chriſtus paſſus eſt in anima extremum dolorem.

Pſal. 21. 15.

Triſtitia quid ſit.

Simile.

Chriſtus qua re contriſtatus in horto.

mentum

mentum cœpit. Primum, propter totius mundi peccatorum multitudinē ſub eius humeris poſitorum, iuxta illud Pſ. 128. *Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores*. Secundum, ex Dei ſeuera iuſtitia apparata, quòd eius perſonæ pœna daretur, exempli gratia. Aliquis ſub iudicis poteſtate reperitur, qui diuerſa flagitia perpetrauerit, ſciens, iudicem ſeuerum eſſe, & ſeuere ipſum caſtigaturum, magno timore iuſtitiæ executionem expectat. Chriſtus in illa hora totius generis humani multitudinem peccatorum, ac Dei patris iuſtitiam conſiderauit, quæ iam ſuper eius ſanctiſsimam humanitatem vnire parauerat, timore affectus fuit (timore, ſcilicet, in appetitu naturali cadente) timuit etiam dæmoniorum iram, ac feritatem, quibus ſuper eius humanitatem tunc poteſtas conceſſa fuit, iuxta illud Lucæ 22. *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum*. Tandem *cœpit tædere*; tædij paſsio aliud non eſt, quàm quidam cruciatus, quo nonnullus afficitur dum torquetur, & affligitur; cum vnde refrigerandi, ac capiendi remedium non habeat. Chriſtus illa hora ab omnibus relictus fuit; & diuinitas ipſa ita humanitatem dereliquit, vt pati, ac mori poſsit. Vnde in mortis articulo merito dicere potuit. Marc. 15. *Deus Deus meus, vt quid dereliquiſti me*. Et quo ad hoc, Chriſti tormenta omnes Martyrum pœnas ſuperauere, quia Martyres, dum erant in tormentis, à diuina gratia aliquid refrigerij receperunt: Chriſtus verò hoc auxilio omnino caruit. Itaque, cum eius ſanctiſsima anima ab omnibus tribus illis paſsionibus aggreſſa fuiſſet, nempe, triſtitia, timore, & tædio, è quibus in nobis vniuerſus dolor prouenit, merito dolores (vt dixi) extremos paſſus eſt.

Chriſtus quare timorem in horto paſſus eſt.
Pſal. 128. 3.
Simile.
Chriſti humanitas timuit poteſtatem dæmoniorum in paſſione.
Lucæ 22. 53.
Tædij paſsio quid ſit.
Marc. 15. 34.
Dolores Chriſti martyrum dolores omnes ſuperauere.

In corpore etiam idem affirmari poteſt, omnes in corpore ex quatuor cauſantur dolores. Ex primo, propter ſubiectum, in quo fundantur paſsiones. Ex ſecundo, propter ipſaſmet paſsiones. Ex tertio, propter inimicos, à quibus patitur. Ex quarto tandem, propter finem, pro quo patitur. Quo ad ſubiectum magis patitur caro mollis, ac nobilis, quam dura, & ruſtica; ſed, cum caro Chriſti Spiritus ſancti opera ex puriſsimis Virginis ſanguinibus formata fuiſſet, tenera, ac molliſsima erat. Quo ad tormenta, etiam dolores extremos paſſa eſt: Et hoc ex duobus. Primo, ex numero. Secundo, ab aſperitate. A numero, quia paſſus eſt à capite, vſque ad pedes, iuxta illud Iſaiæ 1. *A planta pe-*

Dolores in corpore ex quatuor cauſantur.

Sancta Brigida in ſuis reuelationibus.

Chriſtus in columna paſſus eſt innumerabilia flagella.

D. Gregorius.

Chriſtus non ſolum paſſus eſt, vt nos redimeret, ſed vt patientiæ exemplū daret.

dis, vſque ad verticem non eſt in eo ſanitas. Vnde ſancta Brigida in eius reuelationibus quaſi innumerabilia flagella Chriſtum in Columna paſſum eſſe affirmat; & merito, quia Pilatus illum vapulari, & flagellari imperauit, vt ſic vulneratus ad pietatem Hebræos inclinaret; & ſic à morte illum liberaret; & ob hanc cauſam poſt flagellationem illis eum oſtendit, dicens, *Ecce Homo*. Et id agendi cauſa miniſtris dictum Pilatum iuſsiſſe, vt aſpere, ſeuereque flagellaretur, credendum eſt: Quia eò, quò flagellatus extitiſſet, magis finem ſuæ voluntatis adeptus eſſet. Et contra, ipſimet Hebræi, nè ipſum Pilatus abſolueret, timore oppreſsi, flagellantibus amplas ſtrenas polliciti fuiſſe cogitandum eſt; vt in ipſa Columna moreretur. Ex flagellorum denique parte, cum poſt tot flagella manus, & pedes illi confixerunt; in quibus propter neruorum concurſum dolor ſummopere inſurgit. Tertio ex parte inimicorum, qui non ſolum homines erga ipſum, ſed dæmones extiterunt. Vnde (ſicut ſupra diximus) ipſemet dixit: *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum*. Et Diuus Gregorius ait: Quidquid Hebræi in Chriſti perſonam tempore paſsionis perpetrati ſunt, dictante diabolo egerunt: poſtea quam tot tormentorum inuentiones excogitare, fieri non poterat, niſi diabolus illos inſtrueret. Quarto, & vltimo, ex parte finis, qui non ſolum ſatisfaciendi gratia fuit, ſed etiam, vt extremæ patientiæ exemplum demonſtraret. Itaque ad hoc perficiendum quamlibet pœnam pati neceſſe fuit. Immo horum omnium haud contentus alias circumſtantias, tàm circa corpus, quàm circa animam adiecit;nam, ſublato paſſionum concurſu, vna haud alteram impediuit, vt quælibet pœna, & paſsio ſuo officio fungeretur. Et ſicut in nobis paſſiones ita ſe mutuo impediunt, tàm in anima, quàm in corpore; quòd, ſi dum ab vna opprimimur, alia maior ſuperuenerit, minor non affliget exempli gratia,circa animam, quæ dum à triſtitiæ paſſione, vel alia ſimili afflicta eſt, ſi maior illa ſuperuenerit, prima torqueri deſinit, haud ſaltem eius moleſtia non affligit. Præterea ratio tali modo conturbatur, vt quaſi ſtolida non ſentiat paſsionis acerbitatem: non ſic in Chriſto, qui licet poſt primam paſsionem ſecunda timoris, & tertia tædij aggreſſus fuiſſet; tamen prima, nempe, paſsionis triſtitia, ab eo non recedit, quòd antea paſſus eſt: nec ratio vmquam turbata fuit,quæ continuo pœnarum acerbitatem cognouit.

Quo

Quo verò ad corpus, licet flagella, quæ in columna paſſus eſt, innumerabilia fuerint (vt ſupra dictum eſt) nihilominus crucifixio manuum, ac pedum, quæ maximum intulit dolorem, primorum tormentorum acerbitatem non impediuit. Et quo ad rationem in nobis nimior corporis dolor rationem turbat: non ſic in Chriſto, qui ſemper eodem modo ſe habuit. Et (vt finem imponamus) flagellorum multitudo in nobis ita carnem ſtupidam reddit, vt, iterum verberata, flagella non ſentiat. Sed in Chriſto hoc locum non habuit: Et vltimum, ſicut primum, flagellum intellexit. Et hoc accidit, quia eius ſanctiſsima anima, & eius ſanctiſsimum corpus ita perfectæ formata fuere, vt in nullo deficere poſſent. *Chriſti anima, & corpus ſummè perfecta fuere.* Ab his omnibus, quæ dixi, remanet, dolores in Chriſto principem locum inter dolores obtinuiſſe. Vnde Iſaias merito illum *virum dolorum* appellauit: quaſi diceret, Homo, in quo omnes huius vitæ dolores reperirentur. Ergo ſicut Iob tamquam expreſſa illius figura vocatus eſt *gemens, & dolens,* Iſaias. eò magis hæc nomina Chriſto figurato conueniunt. Ad quorum dolorum contemplationem Diuus Paulus nos admonens aiebat: *Hos enim ſentite in vobis, ſicut & in Chriſto* Ieſu. Philipp. 2. 5. Vbi intelligens de eius paſsione, dicit, *ſentite*, non cogitate, haud loquimini, hoc eſt, transferte in vobis cogitationis, & compaſsionis cauſa aliquos illorum dolorum, poſtea quam ſine ſui ipſiuſmet periculo, ac ſine aliqua experientia calamitatem, acerbitatis, & feritatis eorum ſentire, fieri non poteſt: ideò in veſtro corde illos transferte; & tunc bene ſentietis. Amen.

SET-

SEPTIMA LECTIO.

De Chriſtiana ſimplicitate.

IN QVA QVINQVE GRADVS CHRISTIANAE ſimplicitatis, quos in ſeipſo homo, ac mulier habere debet, explanantur.

Iob 1. Et erat Vir ille ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.

PRIMA PARS.

Homo tria bona habet.

OMNIA bona, ac omnes res huius vitæ ad tria genera, & ad tria capita reduci debere iam vobis à principio ſecundæ Lectionis demonſtraui. Hominis bona tria ſunt. Primum corporis, ſecundum animi, tertium fortunæ. Hinc prouenit, quòd Spiritus ſanctus Iobi vitam exprimere intendens, omnia amplecti, ac deſcribi neceſſe fuit. Et ecce, narratis corporis bonis, hoc eſt, nomine, patria, poteſtate, ac eius magnificentia, ad animi bona deueniens, dicit, *& erat Vir ille ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.* Vbi notantur tres animi virtutes, quæ in ſeruo Dei reperiri debent; nempe, ſimplicitas, rectitudo, & innocentia. Simplicitas in ſe ipſo, rectitudo cum proximo; & innocentia cum Deo. Et ecce hic ſingula à Spiritu ſancto narrata. *Simplex;* hæc eſt ſimplicitas, quàm ipſe habere debet in ſeipſo. Et *rectus*; hæc eſt rectitudo, quam debet habere cum proximo. Ac *timens Deum, & recedens à malo*; hæc eſt innocentia, quam debet habere apud Deum. De his omnibus in tribus ſequentibus Lectionibus ſermonem habebimus. De primo in hac prima

Animi virtutes tres.

Lectio-

Digitized by Google

Lectione, nempe de ſimplicitate: quam ad exemplum Iobi, quilibet Chriſtianus retinere debet. Quæ ſimplicitas, cum quinque gradus, & perfectiones comprehendat, de omnibus his locuturi ſumus. De primis quatuor in prima. De vltimo in ſecunda parte. Attendite. *Lectionis diuiſio.* *Simplicitatis quinque gradus*

ET *erat Vir ille ſimplex, &c.* Et hinc incipiens. Primus ſimplicitatis gradus, qui in Chriſti fidelibus reperiri debet, eſt illa animi, ac mentis interna puritas, quæ à Gregorio Niſſeno in lib. de anima, & reſurrectione animum bonum ſine aliquo malo, ac errore nuncupat. Quo homo, ac mulier à proprio eorum corde omnem malitiam, & calliditatem expellunt. Ad quam ſimplicitatem, & puritatem ſanctus Iacob cap. 4. exhortans dicebat: *Emundate manus peccatores, & purificate corda duplices animo.* Et Chriſtus Dominus. Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Piſtor farinam capit, & ſimpliciter ſine fermento coagulans, placentam conficit, quam ſub cinere coquit: Si tu me interroges quo modo vocabitur? Panis azimus reſpondebo, ideſt, panis non mixtus cum fermento. Vnde D. Paulus 1. Cor. 5. *Itaq. epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ; ſed in azimis ſynceritatis, & veritatis.* Quaſi diceret. Malitia, & iniquitas in hominis, ac mulieris corde nihil aliud eſt, niſi fermentum quoddam, quo cor humanum in peccatis tumeſcit, ac augetur. Hinc oritur, populum Iſrael iuſſum fuiſſe à Deo, vt non ſolum quodam tempore, vbi maior requirebatur puritas, vt pani fermentum non adderet; ſed nec etiam fermentum domi haberet, vt annueret, quamuis in illis ſemper ſimplicitas, & puritas requireretur: præſertim tamen tempore illo determinato: Et quia in Iob erat iſta ſimplicitas; hac de cauſa merito dicitur, *Erat ſimplex.* *Gregorius Niſſenus.* Iacob. 4. 8. Matth. 5. 4. *Simile.* 1. Corin. 5. 8. *Deus quare præcipiebat populo, vt fermento careret.*

Secundus gradus ſimplicitatis in veritate, & ſynceritate conſiſtit, tam intrinſecè, quam extrinſecè, tam verbo, quam opere: & ille ſolus in hoc ſenſu vocatur ſimplex, qui omni fraude, ac ſcelere caret; & hic ſenſus ſimilis eſt Vaticanæ tranſlationi, quæ dicit: *Et erat ille homo verax*, iuxta illud Regij Vatis Pſal. 14. *Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam, qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in lingua eius.* Et D. Paulus Epheſ. 5. puritatem, & ſimplicitatem ſanctæ Eccleſiæ exprimere intendens, aiebat: *Tranſlatio Vaticana.* Pſal. 14. 3. Epheſ. 5. 25. & 26.

Chriſtus

Christus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, vt illam ſanctificaret: mundans lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiuſmodi, ſed, vt ſit ſancta, & immaculata; vbi perſpicitur, D. Paulum rugam, & maculam ſimul addere, quæ aliud non eſt, niſi duplicitas verbo, & opere, quam callidi, ac ſagaces huius ſeculi retinentes, alios decipere conantur, vt omni tempore in principium Curijs, ac aliorum Congregationibus perſpicitur: qui à Salomone, & à Regio Vate naturæ monſtra vocantur; nam, ſi perſpiceretis aliquem duo corda, ac linguas habentem, talem, monſtrum eſſe diceretis: ſic ſunt iuxta mundi opinionem callidi, ac ſagaces, poſtea quam (vt vulgo fertur) aliud in ore, aliud in corde habent. Et, vt verum ſit, audite quæſo, Regium Vatem Pſal. 11. *Vana locuti ſunt vnuſquiſque ad proximum ſuum: labia doloſa in corde, & corde locuti ſunt*. In corde, & corde, ecce duo corda. Et Salomon Prouerb. 8. *Timor Domini odit malum, arrogantiam, & ſuperbiam, & viam prauam, & os bilingue deteſtor*: Ecce duæ linguæ. Aliquis amicum ciuitate egreſſum inueniendi cauſa proficiſcetur; & quia iter duas continet vias, in diuerſas terminantes partes; ſed quia vnuſquiſque eorũ per ſuam ambulat viam, ſimul occurrere nõ poſſunt, iuxta illud Eccl. 2. *Et peccatori terram ingredienti duabus vijs*; & ſunt illi, qui aliud in corde, aliud in ore habent. Narrant Paſtores, aliquando lupos ſe in ouium figuras mutare, qui quamuis à grege reſpiciantur: tamen non cognoſcuntur, & ſic commode illas occidunt, & deuorant. O quot in extremo habitu humiles, ac veraces videntur, & quaſi oues incedunt, qui intrinſecè lupi rapaces ſunt; à quibus nos cauere Dominus noſter Ieſus Chriſtus monebat, dicens. Matth. 7. *Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium: intrinſecus autem ſunt lupi rapaces*. Qui alios honore, diuitijs, vita priuare deſiderant, hoc annuere intendebat Deus. Leuit. 11. Cum populo præcipiebat, nè agrum duobus ſeminum generibus ſeminaret: Et vllus veſtitus eſſet veſte duobus coloribus picta: *Agrum tuum* (aiebat) *nè ſeres diuerſo ſemine: veſte, quæ ex duobus texta eſt, non indueris*. Quæ duo ſemina? Et qui duo colores? niſi duplicitas illorum, qui ficta calliditate, ac inſidijs, verbis à corde diſſonantibus, alios decipere ſtudent, & quærunt?

[Margin notes: Pſal. 11. 3. — Prou. 8. 13. — *Simile.* — Eccleſ. 2. 14. — *Simile.* — Matt. 7. 15. — Leuit. 19. 19. — *Deus præcipiebat nè agrũ duplici ſemine ſererent.* — *Deus præcipiebat nè quis veſte duplicitur texta indueretur.*]

Tertius

Tertius gradus ſimplicitatis eſt illorum quies, qui in ſeipſis retracti longe ab omni cura, mundanaq. ſolicitudine ſibi ipſis incumbunt; & illis ſolis operam præbent, quæ ad corporis, animæq. ſalutem conueniunt. In quo gradu erat Patriarcha Iacob, de quo Geneſ. 25. dicitur: *Iacob autem vir ſimplex, habitabit in tabernaculis*, hoc eſt, ſua domo retractus, quieti vacabat: è contra de eius fratre Eſau, qui, cum hoc ſimplicitatis gradu careret, dicitur: *Erat vir agricola, & venator*; quia mundana cura, nimiaq. ſolicitudine huc, illuc vagabatur; ideò vbi de Eſau dicitur, quòd erat homo piloſus, de Iacob è contra, homo lenis, & ſine pilis, ideſt, ſine ſolicitudine, & cura mundana. *Simplicitatis tertius gradus.* Geneſ. 25.27 *Differentia inter Iacob, & Eſau.*

Quartus ſimplicitatis gradus eſt, conſcientiæ ipſius rectitudo; & eſt illa ſynderesis, quæ naturaliter rei veritatem demonſtrat, ac patefacit: & eſt illa lex à natura in hominis, ac mulieris mente inſita, de qua dicitur. Quod tibi non vis, alteri nè feceris. Et de qua D. Paulus Roman. 2. aiebat: *Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, eiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex*. Pater familias magiſtrum, aut pedagogum quærit, cuius proprios filios committit, qui illos ſic inſtruit, vt nutui obediant, hoc annuere volebat Pſal. 24. de hoc naturali lumine loquens: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*. Et Origenes ſuper 2. cap. Romanorum dicit; quid putatis conſcientiam eſſe, niſi ſynderesim illam, & illud naturale lumen; quod in homine reperitur, cum quo perſpicit, & cognoſcit quidquid ſibi nollet, alijs non faciendum eſſe. His (vt ſupra dixi) eſt magiſter, qui diſcipulos, ideſt, ſenſus dicit, ac animi potentijs imperat, & iubet; qui tanti momenti eſt, vt omnes Moyſis, ac Chriſti leges ampleſtatur. Poſtea quam quod ambo dicunt, omne huic magiſtro, ac lumini conformatur. Vnde D. Paulus Rom. 12. aiebat: *Obſecro vos fratres per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum*. Rationabile obſequium, hoc eſt, naturale obſequium. Et D. Iacobus cap. 1. *Suſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras*. Inſitum, ideſt, à natura in hominis mente inſertum. Et hæc eſt illa lex, tempore naturæ, cuius obſeruantia, antequàm Lex ſcripta daretur, Patriarchas, ac Prophetas Deo gratos, amabileſq. reddit. Hinc oritur illud Græce linguæ pulchrum *Simplicitatis quartus gradus.* Rom. 2.14. Pſal. 4.7. *Origenes ſuper 2. cap. Rom.* Rom. 12.1. Iacob. 1.21.

arcanum:

Verbum diuinum quo modo Græce dicitur.

arcanum : poſteaquam , cum filius Dei vocatur Verbum , Græce dicitur logos , hoc eſt , ratio , quia eius lex rationi , ac naturali legi conſentanea eſſe debebat . Et Diuus Paulus

1.Cor. 14.40

1. Corinth. 14. *Omnia autem honeſtè, & ſecundum ordinem fiant* , hoc eſt , ſecundum naturalem , & rectam rationem .

Homo in ſtatu innocentiæ Deū vehementer lumine naturali diligere poterat.

Fœlix lex, quæ in innocentiæ ſtatu homo hoc ſolo lumine ſine alio gratiæ , ac caritatis habitu vehementer Deum diligere poterat . Et D. Auguſtinus in libro de fide ad Petrum

D. Auguſt. de fide ad Petrum.

dicebat . Spiritus rationales ita creauit Deus, vt ipſum plus diligerent , quam ſeipſos ; & noſter Scotus addit, naturalem rationem docere,reperiri ſummam bonitatem,quæ eſt Deus.

Scotus.

Et quia bonum eſt voluntatis obiectum, ideò voluntas naturaliter , tamquam proprium obiectum vehementer diligit : alias daretur proceſſus in infinitum . Ergo ſine alio caritatis habitu in dicto innocentiæ ſtatu,antequā à peccato iuſtificetur, voluntas ſummopere Deum diligere poterat . Præterea ſi Deus ſine caritate ab eo aliquis diligi non poſſit , dum aliquis reperitur , qui illum diligit, certus eſſet, Deo ſe gratum

Eccleſ. 9. 1.

eſſe , quod falſiſsimum eſt,cum Eccleſiaſt. 9. dicatur : *Neminem ſcire an odio,vel amore ſe dignum eſſe* . Denique quotidie

Gratia eſt neceſſaria ad ſalutē.

perſpicimus, quamplurimos deſperatos ſeipſos occidere; tamen beatitudinem vellent , & illius obiecto frui . Igitur magis beatitudinem,& illius obiectum diligunt, quod eſt Deus, quam ſemetipſos . Et ſi tu infers,Caritas;& gratia ſuperfluæ ſunt . Reſpondeo : Verum non eſſe, quia gratiam, & caritatem de lege , & præcepto Dei neceſſariam eſſe ſtatutum eſt .

Alex. de Alenſ. 3 p.q.13.

Præterea(vt Alexander Alenſis 3.p.q.13.affirmat)licet Deus ſuper omnia naturaliter, tamquam ſummum bonū, & noſtræ proportionatū voluntatis obiectum diligi poſsit; tamen meritoriè,& perfectè,hoc eſt amore amicitiæ, fieri non poteſt in ſtatu naturæ lapſæ.Præſcripto igitur merito ſolis naturalibus viribus voluntas Deum diligere poteſt amore imperfecto concupiſcentiæ , in ſtatu naturæ lapſæ : poterunt tamen in ſtatu naturæ integræ. Et hæc eſt illa ſynderesis,de qua vſque adhuc ſermonem habuimus : quæ omnes inexcuſabiles reddit , ſi Deum non diligunt , & eius præceptis non obtemperant .

Simile.

Reperitur aliquis in obſcuro cubili , in quo nullam rem reſpicit , repente ſocius lumine accenſo occurrit ; ſi ipſe oculus claudit, & ſimiliter nihil videt ; illius, & non luminis quidem culpa eſt. Ita Deus ſingulis hoc naturale lumen præbuit , & omnibus dixit, quod tibi non vis , alteri nè feceris .

Si tu

Digitized by Google

Si tu non obedis, culpa tua eſt. Non nullus iuſto pondere lancem emit, quam poſtea falſificat; lanx per ſe optima erat; ſed poſtea falſificata fuit; Conſcientia, ac ſynderesis naturaliter veritatem docet, & dictat; ſed quia tu illam falſificaſti; non admireris igitur, ſi te fallit, ac decipit. Vnde Deut. 25. *Pondus habebis iuſtum, & verum*; ſed quo modo falſificatur? Fœnore, ac cupiditate; & hominis conſcientia lupi conſcientia fit: non ne prouerbium eſſe ſcitis conſcientiam lupi quid ſignificare vult? Vobis ſigillatim dicam. Aliquando animalia ſimul ſe congregauerunt, & circa lupi damna, quæ ab ipſo omni tempore patiebantur, ſe conſuluerunt: denique inter eos concluſum fuit communem Regem, nempe leonem, adire, cui narrato caſu, aliquo modo eorum incommodis prouideatur. Auditis à leone animalium querelis, lupum citauit, qui ad eius iudicium perueniens, obiectis reſpondit: tandem concluſum fuit, nè die pluſquam decem carnis libras illum edere debere. Qui paucis diebus præcepto obtemperans, poſtea ad priſtinum reddidit; de quo iterum animalia conclamantia, iterum etiam reuocatus fuit lupus, qui, vt ſe ab accuſatoribus liberaret, per ſuam iurauit conſcientiam, ſemper ſe præceptum leonis obſeruaſſe, & in eius lance numquam pluſquam decem carnis libras ponderaſſe: licet die integras oues, & iuuencam ederet. Alia ex parte, quia contrarium cetera animalia ſciebant, ac experta erant, lancem conſcientiæ lupi falſificatam eſſe cognouerunt. Vnde prouerbium natum eſt, conſcientia lupi. Non nulli reperiuntur, qui libere confitentur, ſe decem nummos, vel maiorem, vel minorem ſummam debere; ſed quia creditori ſe aliquod obſequium, vel beneficium præſtaſſe videtur, ideò pecunia non eſſe reddenda. Hic duo ſunt conſideranda, lanx conſcientiæ, quæ illum incitat ad reddendum; & falſificatio excuſationis, quæ ad non reddendum perſuadet. In primo loco ſynderesis eſt lanx iuſta, in ſecundo falſificata. Mercator confitetur, ſe caro vendere merces, huc vſque conſcientia eſt iuſta; ſed poſtea aliquam quærentes excuſationem, dicit, ſe multo impendere pro familia: pro domo ſoluere. In principio iuſta eſt conſcientia: in fine falſificatur: Pater familias ſæpe ſæpius aliquid mercedis famulis defraudaſſe confitetur; ſed aliquando veterem ſubuculam, ac fruſtes calceos ſe illis dediſſe memoratur, ideò ad reſtitutionem nō teneri; primo conſcientia eſt iuſta, ſecūdo falſificata: Et ſic de ſin-

Simile.

Deut. 25. 15.

Conſcientia eſt verum, & iuſtum pondus.

Simile.

Simile.

de ſingulis. Vbi clarè videtur, conſcientiam, & ſyndereſim naturaliter homini, ac mulieri veritatem oſtendere; ſed peccatis vitiatam, falſum determinare videtur.

SECVNDA PARS.

Simplicitatis quintus gradus.

ET erat vir ille ſimplex, intrinſecè, nempe animi, mentiſque puritate. *ſimplex*: extrinſecè, veritate tàm in verbo, quàm in opere. Simplex quiete ſui ipſius: ſimplex denique recta conſcientia, & iuſta ſyndereſi. Nunc quintus remanet ſimplicitatis gradus; & eſt, hominem verè realem eſſe, & talem nominari poſſe: ita affirmant Origenes, ac D. Chryſoſtomus in hoc loco à Septuaginta translatione moti, qui, loco *ſimplex*, verus tranſtulerunt, dicentes: *Et erat ille homo verus*: Et ijdem Doctores addunt, illum verum, ac realem hominem nominari poſſe, qui haud erroribus, ac vitijs imaginem, quam Deus ſuis ipſius illi impreſſit, cum dixit; *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, non polluit, ac maculauit. Circa quam materiam aliqua neceſſaria, quæſo, notate. Primum imago ſecundum D. Thomam p. 1. q. 113. art. 1. diuiditur in duo capita. In primo, pro eſſentiali natura, ſicut imago Regis in ſuo naturali filio: & hoc modo ſolus Filius Dominus noſter Ieſus Chriſtus eſt imago Dei, & naturalis Filius ipſius ſubſtantiæ, ac eſſentiæ; Vnde D. Paulus Coloſ. 1. de ipſo loquens, ait: *Qui eſt imago Dei inuiſibilis*. In ſecundo pro imagine ſimilitudinis, ac figuræ; quæ imago, licet non ſecundum naturam repræſentet; repræſentat tamen ſecundum ſimilitudinem totius, ad differentiam veſtigij, quod ſolum partem refert. Et hoc ſecũdo modo hominis anima, immò ipſius Angeli eſſentia facta ad ſimilitudinem Dei dicitur, iuxta ſpeculi morem, in quo repræſentatur tota imago illius, qui ſe in Deo perſpicit, & contemplatur, & inſtar ceræ, in qua ſignaculum imprimitur. Et meritò, quia, ſicut in Deo in vna, eademque ſubſtantia ſunt tres perſonæ: ità in vna eſſentia animæ, ac Angeli ſunt tres potentiæ; memoria, intellectus, & voluntas: quæ, licet inter ſe formaliter differant; attamen ſunt vnum in ſubſtantia, & eſſentia. Notandum iuxta doctrinam noſtri Scoti totalis imaginis rationem non ſolum conſi-

Origenes, & Chryſoſtomus.

Homo verus quis eſt.

Imaginis primus punctus D. Tho 1. p q. 113. a. 1.

Imago duplex.

Coloſſ. 1. 15.

Imago totum repræſentat, veſtigium vero partem.

In Deo tres perſonæ.

Anima habet tres potentias.

Imaginis ratio conſiſtit in potentijs & operationibus animæ.

conſiſtere in animæ potentijs ſimpliciter conſideratis; ſed etiam in eorum actibus, & operationibus. Et hoc ad omnino repræſentandum in Deo naturæ conſubſtantialitatem, & perſonarum realem diſtinctionem. Sed quia hæc materia ad cathedram potius pertinet, ſcire ſatis eſt, quòd, ſicut in Deo ſunt tres perſonæ in vnica eſſentia (vt dixi) ſic in nobis vna anima cum tribus potentijs; & ſunt memoria, intellectus, & voluntas. Memoria, à qua intelligentia oritur, Patrem refert, qui filium generat. Intellectus, Filium, qui eſt ſapientia Patris; tandem voluntas, Spiritum ſanctum, qui eſt mutuus amor inter Patrem, & Filium: & hoc conſulto Deus ordinauit, vt, ſicut ipſemet ſe intelligit, & amat: ſic anima noſtra illum intelligere, & amare poſſit; & per conſequens illo ſummo bono frui. Vnde D. Auguſt. 14. de Trinit. aiebat: Anima ad imaginem Dei creata, quia poteſt, & meminiſſe, & intelligere, & amare Deum. Secundo, hæc imago in nobis, & in Angelis duplex eſt: Vna naturalis, altera verò gratuita. Naturalis eſt, de qua vſque adhuc locuti ſumus: gratuita eſt quoddam lumen, & quædam qualitas à Deo creata, & in anima infuſa, quæ gratia & caritas nuncupatur. Tertio, per hanc gratuitam imaginem anima ſic cum Deo coniungitur, vt Patrem in memoria, Filium in intellectu, Spiritum ſanctum in voluntate habitare dicatur. Exempli gratia. Princeps iubet magnum palatium, illud, habitandi cauſa, fabricari; non ſatis eſt illi, vt tota moles conſtruatur ad habitandum; ſed, vt pingatur, & diuerſimodè ornetur, curat, & imperat: *Domum tuam Domine decet ſanctitudo in longitudinem dierum.* Quaſi diceret Regius Vates Pſ. 92. Hoc palatium animæ Deum fabricaſſe, vt ibi habitaret: ſed ad hoc perficiendum, neceſſe eſt, vt ornatum etiam ſanctitate, & gratia ſit: & tunc verè eſt dignum ſuæ Diuinæ Maieſtatis hoſpitio. Quarto, notandum, quòd, licet imago naturalis ab anima, ac ab Angelo deleri non poſsit, vt in dæmonibus perſpicuum eſt, qui etiam poſt peccatum illam retinent: imago tamen gratuita deleri, ac annullari poteſt; & hoc peccati cauſa, non quia peccatum gratiam deſtruat; ſed eſt cauſa, vt Deus à nobis gratiam auferat: ideo dicitur, quòd peccatum demeritoriè annihilat gratiam. Exempli gratia. Idem princeps, ædificato palatio, & ſericis ornamentis decorato, vt ſit ſuis ipſius dignum habitaculum; accidit aliqua occaſione, aut triſti aere, aut aliquo alio incommodo eo hinc abire: tunc, quamquam pala-

Memoria generat intelligentiam.

Anima mediante imagine poteſt intelligere, & amare Deũ.

D. Auguſt. 14. de Trinit.

Imaginis ſecundus punctus.

Gratiæ effectus.

Imaginis, tertius punctus.

Simile.

Pſal. 92. 5.

Imaginis quartus punctus.

Peccatum demeritoriè annihilat gratiam.

Simile.

tium iubeat non proſterni; tamen ſericis pannis,pretioſis pi-
cturis, magni pretij ſtatuis, & quidquid in ipſo ornamenti
reperitur, ſpoliari imperat: tunc palatium, quo ad molem,
remanet; ſed taliter ornamentis ſpoliatum, vt principis ho-
ſpitium non ſit,& ſic potius auium nocturnarum, veſpertilio-
num, aranearum, ac aliorum ſimilium animalium habitatio
efficitur; & (quod peius eſt) paulatim cadit, & ruit. Hoc eſt,
Pſal. 48.13. quod Regius Vates Pſal. 48. aiebat: *Homo, cum in bonore
eſſet,non intellexit: Comparatus eſt iumentis inſipientibus,&
ſimilis factus eſt illis*;ac ſi diceret,illud palatium,illa domus,
illa anima, in qua Princeps Principum, & Rex Regum, Deus
omnipotens, & immortalis medijs gratiæ ornamentis habi-
Peccator ſimilis beſtijs. tabat, & morabatur; nunc, medio peccato, brutalium ani-
malium domus euaſit,& effecta eſt: & hoc optimo iure,quia
cum homo, vel mulier peccatis inficitur, in brutorum mo-
res mutantur.

Hinc peccati effectum facillimè colligere poteris, qui ho-
minem in beſtiam, aut (vt melius dicam) in beſtiales mores
Gen. 2. conuertit. vnde Geneſ.2. non dixit Deus Adæ: I*n quacumque
die peccaueris, te interficiam,ſed morieris in manus iniquita-
tis tuæ*; nam ſupremus Iudex numquam obit tortoris munus,
quòd, ſi nemo ſit, qui tortor eſſe velit, certè Regi indignum
eſt, vt ſuis ipſe manibus ſceleratos iugulet, aut in crucem
agat: illum verò digniſſimum à iugulo reuocare tortorem,
Oſeæ 13.8. & capitis reum ab extremo ſupplicio, dicente Oſea 13. *Per-
ditio tua Iſrael tantummodo: in me auxilium tuum*: icciro
Peccatum aſſimilatur piſci Ephimeræ. peccatum ſimilatur piſci Ephimeræ, qui naſcitur ſine concu-
bitu (vt ait Iorach in lib. ſuo de animalibus) ad ſignifican-
Peccatum præter naturæ ordinem generatur. dum, quòd peccatum præter naturæ ordinem ex appetitus
corruptione contrahitur. Vnde D. Auguſtinus dicit, quod
peccatum non eſt natura, ſed vitium naturæ appetentis id,
D. *Auguſt.* quod non eſt ſui ordinis. Et D. Hieron. appellat peccatum ve-
ſtẽ peregrinam. Vnde explicans illa verba Soph. 1. vbi inquit:
D. Hieron. E*t erit in die hoſtiæ Domini, viſitabo ſuper* Principes,*& ſuper
Peccatum veſtis peregrina. omnes filios* Regis, *& ſuper omnes, qui induti ſunt veſte pere-
grina*,ait: V*iſitabo ſuper eos,qui induti ſunt veſtimẽtis alienis,
Sophon. 1.8. qui receſſerunt à protectione, & indumento* Dei; *& ſuo errore
cooperti ſunt.* Hæc ille. & infra ſequitur. I*n die autem iudicij
viſitabit Dominus ſuper omnes, qui induti ſunt veſtimentis
alienis*. V*eſtis filiorum* Regis, *&* P*rincipum indumentum*
Roman. 13. C*hriſtus eſt;quod accepimus in baptiſmo, iuxta illud*: Induite
vos

Digitized by Google

vos Ieſum Chriſtum, & iuxta illud: Et induite vos viſcera miſericordiæ. Coloſſ. 3.12. *In quibus præcipitur, vt induamur nouo homine cæleſti, iuxta Creatorem noſtrum; & proijciamus indumentum veteris hominis cum operibus ſuis. Cum ergo debeamus talibus indui veſtimentis, pro miſericordia induimur crudelitate, pro patientia, impatientia, pro iuſtitia, iniquitate (vt ſemel dicam) pro virtutibus, vitijs, id eſt, pro Chriſto Antichriſto: vnde dicitur de iſtius homine, & indutus eſt maledictione, ſicut veſtimento.* Hæc ille. Cum ergo Hieronymus vocet peccatum veſtem peregrinam, & alienam, vult annuere, non eſſe conforme naturæ, ſed alienum à natura: immò contra naturam; &, per conſequens, hominem in beſtiam mutare, immò non ſolum eſt peregrinum à natura, & contra naturam, ſed deſtructor naturæ: vnde D. Auguſtinus lib. ſoliloq. tom. 9. inquit: *Nunc igitur toties nihil factus ſum, quoties a te ſeparatus ſum, quia bonum, quod tu es, oblitus ſum; & ideò malum effectus ſum. Væ mihi miſero, vt quid hoc non cognoſcebam? quia te deſerens nihil fiebam? Si ergo nihil fui cum ſine te fui, quaſi nihil fui, & quaſi idolum, quod nihil eſt: quòd quidē aures habet, & non loquitur; manus habet, & nō palpat; pedes habet, & non ambulat; & omnia lineamenta habet membrorum ſine ſenſu eorum. Cum igitur fui, ſine te non fui, ſed nihil fui; & ideò cæcus eram, ſurdus, & inſenſibilis, quia, nec bonum diſcernebam, nec malum fugiebam, nec dolorem vulnerum ſentiebam, nec tenebras meas videbam, quia eram ſine te vera luce, quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum. Væ mihi, vulnerauerunt me, & non dolui, traxerunt me, & non ſenſi, quia nihil eram, quia ſine vita eram: ideò Domine, lux mea, inimici mei fecerunt quæcunque voluerunt; percuſſerunt, nudauerunt, polluerunt, corruperunt, vulnerauerunt, & occiderunt.* hæc ille. Ex quibus peccati effectibus liquido colligere poſſumus, verum eſſe quod dixi, peccatum hominem in beſtiam mutare, & illum iumentis comparare.

Peccatum deſtructor naturæ.

D. Auguſt. lib. ſoliloq. tom 9.

Hinc eſt, quòd Eccleſiaſt. vlt. dicit: *Deum time, & mandata eius obſerua, hoc eſt enim omnis homo.* Et vox Hebraica dicit, *totus perfectus*, & quidquid homo eſt: immò ipſa vox latina, omnis, ſæpe ſignificat etiam perfectum, vt ſi diceret: Non poteſt, nec debet homo ille vocari perfectus, qui imaginem gratiæ non habet, ſed potius imperfectus, & ſimilis brutis. Erit Princeps, qui amore flagrans pauperem mulierem

Eccleſ. vlt. 31

Homo perfectus quis eſt.

Simile.

proſequitur, & tali illam induit veſte, vt, videntes eam, inuideant. Sed poſtea in errorem incidentem, Rex, omnibus pretioſis veſtibus, ornamentiſq. iratus, ipſam non modo ſpoliat, ſed è domo ſua magna ignominia, ac dedecore pellit: Tunc quia primo inuidebant ſpernunt, ac illudunt. Quòd optimè

Nahum. 3.5. deſcribens Nahum 3. aiebat: R*euelabo pudenda tua in facie tua; & oſtendam in gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam*. O miſerrimum hominem, qui tam faciliter peccato te tradis; cuius cauſa imagine gratiæ teipſum ſpolias, & omni gratuitu ornamento te priuas: quapropter potius belluam, quam hominem refers. Inter omnia metalla ſolum aurum talis eſſe perfectionis dicunt, quòd numquam rubiginem adducat; & , ſi ad rubiginem peruenerit, ſignum eſt multum incommodi ſuſtuliſſe? *Ruginitum eſt aurum, mutatus eſt color optimus*. O inexcogitatum malum (inquit D. Hieronymus 4. Thren.) aurum princeps metallorum, quod rubiginem nõ ſolet adducere, formam mutauit: ſed dic mihi, quæſo, homo, quis es tu niſi aurum inter metalla? Deus te principem omnium creauit; ſed ad quid te peccatum adduxit? Colorem mutaſti, te in animantium formam transformaſti: Luxuria in ſuem, Gula in Lupum, Auaritia in Tigrem, Muſitatio in venenoſum anguem, itá, vt de te iuſte dici poſsit, Hic *homo cum in honore eſſet*: nempe ornatus gratiæ imagine, propter peccatum poſtea ſpoliatus, *comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.*

Aurum perfectione omnia metalla antecellit.

D. Hieron. 4. Threnorum.

OCTA-

OCTAVA LECTIO.

De Chriſtiana rectitudine.

IN QVA TRES RECTITVDINIS GRADVS, quos erga proximum homo, ac mulier habere debet, explanantur.

Et erat Vir ille ſimplex, & rectus. Iob 1.

PRIMA PARS.

ET erat Vir ille, &c. Non ſolum (vt in proxima diximus lectione) *ſimplex*, ſed etiam *rectus*: vbi, licet prima fronte verbum hoc *rectus* per reduplicationem, ſynonimum, ac expoſitionem primi verbi additum ſit, quaſi diceret, *ſimplex, & rectus*, hoc eſt, erat in iſto homine recta ſimplicitas, perfecta, & vera. Tamen melius eſt dicere hoc verbum *rectus*, ad ſecundam conditionem iuſti pertinere. Qui non ſolum debet eſſe ſimplex in ſeipſo, & quo ad cor, & quo ad linguam, & quo ad operationes; ſed rectus etiam cum proximo, & cum alijs. Quæ rectitudo tres gradus habet. *Rectus*, ideſt, amabilis, amoroſus; hic eſt primus. *Rectus*, qui nihil in ſe mali continet; hic eſt ſecundus. *Rectus*, denique ille dici poteſt, qui rectè ſuo fungitur officio, hic eſt tertius. De quibus omnibus in hac Lectione verba faciemus. De duobus primis in prima: de tertio in ſecunda parte. Attendite.

Iuſti alia conditio.

Lectionis diuiſio in tria capita.

REctus, hoc eſt amabilis, ac gratus gentibus, & proximo; & probandi cauſa illi, qui linguæ Hebraicæ ſtudent, aiunt,

Rectus quid ſignificat.

Digitized by Google

aiunt, quòd hæc dictio deriuatur à verbo Iaſar, quòd non ſolum rectum eſſe, ſed etiam iucundum eſſe, & alijs placere ſignificat. Hac analogia, qua recta ſunt oculis, pulchra, & iucunda. Ita intelligitur locus ille Iſaiæ 40. *Rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri*, ideſt, res facta grata oculis perſpicientium. Et Pſal. 118. *Ad omnia mandata tua dirigebar*, hoc eſt ſuauiter, iucunde ad illa ferebar: & ideò vult dicere Iob non ſolum erat ſimplex, ideſt, ſine permixtione rei ſibi ipſi repugnanti; ſed rectus etiam, hoc eſt, amabilis, omnibuſque gratus. Hæc eſt illa amabilitas, ad quam D. Paulus Coloſ. 3. alios hortans aiebat: *In qua, & vocati eſtis in vno opere, & grati eſtote*. Et Philipp. 4. *Quæcumque amabilia ſunt, hæc cogitate*. Et 1. Cor. 10. *Sicut, & ego per omnia omnibus placeo*. Alia ex parte D. Paulus ſibi ipſi contradicere videtur, cum Galat. 1. dicat: *Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem*. Cui obiectioni idem D. Paulus in eodem loco reſpondit, cum pro hominibus homines carnales intelligat: & eos, qui carnaliter viuentes, quæ Dei ſpiritu ſunt, non ſapiunt. Et iſtis, ait D. Paulus, non placere neceſſe eſt; præſertim in Religionis, ac Fidei materia: ideoque in eodem loco aiebat. Ego non acquieui carni, & ſanguini. Hinc oritur, quòd Euangelium, & Lex Ieſu Chriſti Domini noſtri, quæ cum ſimpliciſſima ſit, & nulla erroris macula permixta in hoc ſenſu recta nuncupari debebat, ideſt, grata, amabilis; & ideò vbi antiquam Legem timore plenam eſſe dicebatur, nouam verò amore plenam eſſe dicitur. Et Origenes verba illa Ioſue 8. *Tunc ædificauit Ioſue altare ex lapidibus integris, quibus ferrum non eſt iniectum*, expendens, ait, *Quid hæc ſibi voluerint? Niſi quòd à Domino noſtro factum dicimus, cum nouam traderet Euangelij legem, & Ieſus noſter poſt ſuperatos dæmones, & vitia, ædificauit altare, in quo Patrem propitium reddat ex fidelibus puris, integris, & qui ignita malignæ iacula concupiſcentiæ non receperint; quiuè ferrum pugnæ, ac litium numquam admiſerint, & pacificis: ſcripſit autem in eorum cordibus Deuteronomium, quod ſecundum legem ſonat, ſcripſit legem amoris, quam vocat ab Eccleſia efflagitatam, cum diceret Pſal. 118. Bonus es tu, & in bonitate tua doce me iuſtificationes tuas: ideſt, ſatis iam te mihi exhibuiſti terribilem, cum me per primam edocuiſti legem; & cum compertiſsimum mihi ſit te ſumma præſtare bonitate, & benignitate; & ingenti me proſequi dilectione, il-*

Iſai. 40.4.
Pſ. 118. 128.
Coloſ. 3.15.
Philipp. 4.8.
1. Cor. 10.33
Galat. 1.10.
Lex vetus timoris.
Lex noua amoris.
Origenes.
Ioſue 8.31.
Pſal. 118.68.

Digitized by Google

ne, illud vnum iam oro,vt in bonitate tua doceas me iuſtificationes tuas, hæc ille. Et D. Ambroſius: *Conſidera*, inquit, *vtilia apponentem medicamenta vulneribus: ea tamen, quæ mordeant vulnerum virus, aut certè ferro putrefacta reſecantem, cum in eo ipſo bonus ſit medicus, quia vtilitatem operatur ægroti, & faciat quod prodeſſe nouerit: tamen quia æger dolorem, aut non vult, aut non poteſt ſuſtinere propter infirmitatem affectus ſui, rogat vt medicus eum quadam bonitate, & ſuauitate ſua curet, & non aſperitatem adhibeat medicamentorum: non ferrus incidat vulnerum fibras: aut, ſi aliter non poteſt, vt cum moderatione faciat, & quadam ſubtilitate mitiget vim doloris.* Et *idcò cum in* Euangelij *bonitate melius, & ſuauius doceatur* Eccleſia *iuſtificationes* Dei, *quam in legis ſeueritate, congruentiſsimè* Lex *vetus dicitur* Lex *timoris: Euangelium autem* Lex *amoris*. *Hinc eſt, quod in* Cantic. 1. Sponſa *poſt hanc doctrinam, ſcilicet, veterem, expectans nouam, aiebat: Oſculetur me oſculo oris ſui: quibus verbis omnem noſtram declarat intentionem; nam, dicens oſculetur me oſculo oris ſui, quod ſignum maximi amoris, & affectus eſt, denotat Euangelium, de quo rogabat totum eſſe amoris, affectuſque plenum*. In *alijs verò verbis, quæ ſequuntur in* Cant. *vbi fit comparatio inter vbera, ac vinum, & vbi ait, quia meliora ſunt vbera tua vino; in vberibus Euangelium è cælo, & in vino* Lex *vetus è terra prodijſſe teſtatur. Nam, quemadmodum vbera carnis carnalia ſunt, eo quod ex eis profertur, ex intimis eiuſdem corporis prolatum, carnale etiam quodammodo eſt, eodem pacto ex Chriſti veri Dei, ac hominis doctrina, diuina, atque cæleſtis dicenda eſt: & quod ex illa profluit, cæleſte, atque diuinum fore dicendum*. Contrarium verò; quia Lex vetus, per vinum ſignificatur, indicare videtur, legem illam eſſe terrenam, atque ex ea nihil, præterquam terrena profluere, cum vinum terrena res ſit, & ex vino terrena tantum proueniant. Hinc Ioan. 1. L*ex per Moyſen data eſt, gratia, & veritas* (*ideſt* E*uangelium*) *per* Ie*ſum Chriſtum facta eſt*. Moyſes terrenus, Chriſtus cæleſtis: ergo doctrina Moyſis terrena, doctrina Chriſti cæleſtis, & per conſequens amoris, ac caritatis plena.

D. Ambroſ. — *Eccleſia ſuauius docet iuſtificationes Dei.* — Cant. 1. 1. — *Lex noua per vbera ſignificatur.* — *Lex vetus per vinum ſignificatur.* — Ioan. 1. 17. — *Lex vetus terrena.* — *Lex noua cæleſtis.*

Rectus eſt, quòd nihil obliqui retinet, ad indicandum, quòd non ſolum ſancti Iob ſingulas operationes rectas eſſe, ſed etiam tales veri fideles, eſſe debent. Vnde Ioan. Apoc. 11. narrat aliquando Deum vidiſſe non ſolum obliquitatem fa- Apoc. 11.

bricæ templi menſura funiculi, ſed etiam rectam illius partem menſura calami metiri. Dicite, quæſo, non ſatis erat relinquendo rectam, obliquam metiri partem? Non, quia Deus non ſolum malum fieri prohibet, ſed & bonum etiam operari omni diligentia iubet. Fertis aliquando aurum aurifici, qui prius, an perfectum ſit probat; deinde in lance appendit,& non ſolum cum ponderibus grauibus penſitat, nempe libra, vncia, & ſimilibus, ſed minimis etiam granis, ac acinis ponderat: *Omnis æſtimatio ſiclo ſanctuarij, ponderabitur*, dicitur Leuitici 27. Vt ſic diceret. Omnis exiſtimatio, hoc eſt, qualibet noſtra operatio, & æſtimatione digna à Deo acino ſanctuarij penſabitur: ideò Prouerb. 16. dicitur, Deum non ſolum hominis intrinſecum, ſed extrinſecum etiam iudicare. Et, vt verum ſit: *Omnes viæ hominis* (inquit) *patent oculis eius, ſpirituum ponderator eſt Dominus*. Morabatur lætus Baltaſar in ſolio ſuo, cogitans operationes eius Deo non diſplicere. Sed ecce repente aſpecta manus in pariete verba hæc ſcribens: T*echel*, quod à Daniele interpratatum eſt, *appenſus es in ſtatera, & inuentus es minus habens*. Dicit ille, meum aureum libra erat, ſed apud aurificem minus inuenitur. Beneficiatus magnis potitur redditibus, quorum eſt ſolummodo diſpenſator, & non dominus, iuxta D. Pauli præceptum: S*ic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorum* Dei, qui licet dictorum reddituum aliquid pauperibus impertiatur: tamen cum fructuum valore comparatum, quaſi pro nihilo reputatur. Mercator bona pluris,quàm valent,vendit: nunc iulium,nunc nummum furans; attamen aliquã paruam eleemoſynam diſpenſat,ita,vt pro mille,iulium ſoluat. Quid eſt hoc? Nihil. Pater familias, cui famuli, ancillæq. inſeruiunt, modo eorum alteri iulium vnum,alteri tres;modo ſcutum alteri furantur, ſic vt tandem vberem, ipſemet cumulum paulatim efficiat; tamen, vel quatrantem,vel vnicum panem interdum propter Deum elargiendo, multa bona perpetraſſe videtur. Demum omnes iſti prouerbium adimplent illius, qui bouem furatur,cornua verò amore Dei elargitur. Quid plura? Vxor erit, vel virgo, aut vidua, quæ famæ, honeſtatiſq. ſuæ decori non obeſſe quæret, ac perſcrutabitur, in feneſtris autem mimos, aut bubones propterea imitari, atque pompoſa, ſeu luxurioſa incedere non definet, ita, vt quamuis non maleſaciat: attamen, vt de ipſa ipſam videntes ſuſpicentur omnes,

Simile.

Leuit. 27. 25.

Prou. 16. 2.

Deus non ſolum extrinſecum, ſed & intrinſecum iudicat.

Daniel 5. 27.

Simile.

1. Cor. 4. 1.

Simile.

facul-

facultatem præbebit: En opera iſta nunc ſiclo ſanctuarij ponderabuntur: ita eſt, à Deo minutim, & examinabuntur, & penſabuntur.

Sed quid accidit, vt aliud, quàm Chriſti Domini noſtri exemplar in hoc velimus, aut quæramus? In quo vniuerſale ipſe iudicium deſcribens, peroptimè declarauit, & innuit quidquid iam deſuper vobis explanaui: nam quidquid in terreo hoc iudicio, ac tribunali efficitur inter nos, totum tunc in vniuerſali iudicio adimplebitur. Duo nempe in hominum iudicio fiunt: in quorum primo citationibus operam datur, quæ quidem tres exiſtunt, ſcilicet, monitoria, præceptoria, ac peremptoria, quibus in vniuerſali iudicio agetur; & quod hoc verum ſit, Paulum mihi in teſtimonium adhibeo 1. Theſſal. 4. exclamantem: *Ipſe Dominus in iuſſu*, en iſta non ne præceptoria? *Et in voce Arcangeli*: non ne monitoria? *Et in tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi*: non ne peremptoria? inſuper (quod ad noſtram rem valde facit) in noſtro iudicio quærenda examinantur: at in vniuerſali perpetrata non ſolum delicta diſcutientur, ſed prætermiſſa videbuntur opera bona. Vnde non modo D. Paulus 11. Roman. aiebat: *In die cum iudicabit Deus occulta hominum: ſecundum Euangelium meum*, iudicabit, occulta hominum intelliguntur illa, quæ ipſimet non cogitant: verum (quod magis expedit) clariſſimè Chriſtus ipſe eſt locutus: *Exuriui enim* (dixit) *& non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & non dediſtis mihi bibere*. quaſi dicat, animaduertite homines, quòd etſi ſatis operatos eſſe vobis videtur cum à peccatis abſtinueritis; hoc non ſufficit; quoniam bene operari, & præſertim miſericordiæ, proximiq. pietati incumbere etiam eſt opus. Secundum, quod noſtrum circa iudicium efficitur, eſt, vt perſonis legitimetur; nam, vt perſonarum tria interueniant genera, eſt neceſſe, ſcilicet, vt Reus, Iudex, & Accuſator aſſiſtant, ideò legiſtæ volunt, quòd iudicium ſit actus legitimus trium perſonarum: ita in vniuerſali iudicio ſequetur: iudex enim Chriſtus erit Dominus noſter; iudex, inquam, viuorum, & mortuorum: Rei, homines, ac mulieres: denique Accuſatores (quod meo conſonat iudicio) non modo dæmones, & ipſamet omnium conſcientia; verum minuta diſcuſſio, atque examen, tam boni, quam mali intrinſece, & extrinſece à Deo exactè conficiendum. Vnde D. Paulus propterea Hebr. 4. dicebat: *Viuus eſt enim ſermo*

1. Theſſ. 4. 15

Rom. 2. 16.

Matt. 25. 35.

Iudicium eſt actus trium perſonarum.

Hebr. 4. 12.

ſermo Dei, *& efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti; & pertingens, vſque ad diuiſionem animæ, ac ſpiritus, compagum quoque, ac medullarum, & diſcretor cogitationum, & intenſionum cordis.*

Simile. Princeps edictum promit, quòd ſub pœna amiſsionis dictarum rerum, ac aliarum pœnarum ſuo arbitrio infligendarum nemo prohibitas apud ſe res, ſuo in edicto contentas, retineat, vel conſeruet: interim adeſt quidam, qui tale Principis non bene legendo edictum, & hinc inde oſcitanter viuendo, nec minus quod debet animaduertendo, ſed incautè nimis, & abſque neceſſaria diligentia, tam ea, quæ non ſunt, quam ea, quæ contra Principis edictum exiſtunt, omnia ſimul inter ſe mixta, atque confuſa tenet venalia: accidit, vt interea eiuſdem Principis exactores exeant, ipſi tandem iſta venalia retinenti occurrentes, & vna eum interrogantes, an contra Principis imperium aliquid venale retineat: negat ipſe; exactores ſuis verbis fidem præſtare nolentes, minutim in officina quærunt, ſoluunt ſaccos, & hippoperas, & arcas aperiunt, ac denique omnia minutiſsime inueſtigant, vbi plurima contra Principis imperium apud ipſum inuenientes, rerum pœnam capiunt indictam, eumdemq. Principis imperio contrafacientem ſeuerè mulctant, quod explicans Propheta,

Ezech. 5.10. Ezechiel cap. 5. talibus minatur verbis: *Et faciam in te iudicia, & ventilabo vniuerſas reliquias tuas in omnem ventum.* Nonnulli exiſtunt, qui incauti, & ignaui in orbe, quaſi iudicio orbati viuunt, ac ſe gerunt (dicit Ezechiel vt ſupra) quibus Miſſam audire, recitare coronam, ſimiliaque operari ſatis videtur, ſic neceſſaria multa, quibus tenentur, præcipueq. pietatis erga proximum, operibus, parui æſtimantes; ſed cum exactor, ideſt, iudex iudicij, ac mortis tempore adueniet, tunc iſti ſuos errores clare ſentient, & cognoſcent. Nulla ars, ſcientiaq. nulla inuenitur, quæ præuio, præmaturoque

Simile. ſtudio non indigeat: Niſi prius diſcit incidere, & ſuere veſtem, eam ſarcinator, nec incidit, nec ſuit vmquam; quod idem euenit in qualibet arte eorum reliquis artificibus: *Di-*

Iſai. 1. 17. *ſcite benefacere*, Iſaias exclamat cap. 1. ac ſi dicere velit; Animaduertite homines; diſcite bene operari, ac benefacere; nec veſtra opera fortuito operamini: ſed diſcite, ideſt, Chriſtianam perfectionem attendite; nam ſuper vos in magno iudicij die cumulatè examinabuntur, ac minutim ve-

Simile. ſtra omnia inquirentur. Eueniet, aliquando, quòd ali-

quis

Digitized by Google

quis potionem bibere vult; at, quia ſuper illa nauſeat, tot alia ei iniungit, vt mali maſſilici ſuccum, ſaccharum, & ſimilia, quòd, ita alterata, ſeu variata potione, fructum minimè affert. Tolle reſinam Virgo filia Egypti, fruſtra multiplicas medicamina, ſanitas non erit tibi. O pauperes Chriſtiani, qui licet Chriſti legis, omnem peccati morbum omnino expellentis, potione fruamini; attamen tot exiſtunt defectus peccatorum, quos medicamini adiungitis, quòd ipſum medicamen, vel parum, vel nihil vobis tandem prodeſſe poteſt.

Hierem. 46. 11.

SECVNDA PARS.

SImplex erat, & rectus. *Rectus*, ideſt, amabilis, & omnium oculis periucundus. Inſuper. *Rectus*, ideſt, abſque labe, & ſine culpa ſuis in operationibus ſe gerens. Rectus demum, quia incumbebat quibus ſuum erat incumbere, quibuſque eum Deus addixerat, eius (vt dici ſolet) artificio, eiuſque mercimonio. Quæ quidem rectitudo quam neceſſariò in Chriſtianis excellere debeat, Doctorum tuba D. Paulus Apoſtolus perbelle nobis patefecit, dicens: *Nos autem non in immenſum gloriabimur, ſed ſecundum menſuram regulæ, qua menſus eſt nobis Deus*: ac ſi diceret: Nos non inquirimus niſi illud artificium, & mercimonium, quibus noſmet Deus addixit, atque decreuit. Iam Chriſtus Dominus noſter ſuis Chriſticolis declarare volens, cui nam debebant artificio incumbere, cuique muneri erant addicti, ipſos mercimonio operam dare eiſdem communicauit; & propterea non modo in Matth. 3. dixit: *Simile eſt regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas*: ſed in eodem Matthæo: *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, ſed theſaurizate vobis theſauros in cælo*. Vbi Deum mercimonijs Chriſtianos addixiſſe perſpicuè cernimus. Vel eſt, (quod non ignorare oportet) quibus iſti debent vacare negotijs. Quæ omnia, vt à nobis exactè percipiantur, ſublimiori ex ſede, vel loco incipienda eſſe cognoſco. Homini, ac mulieri Chriſticolis duas (nulli dubium) cognitiones; rerum, ſcilicet, corporearum, ac viſibilium naturalem: incorporearum, inuiſibiliumque ſupernaturalem Dèus eſt elargitus.

Rectus ille eſt, qui ſuo miniſterio vacat.

2.Cor.10.13

Chriſtiani mercatores effecti.

Matt. 3. 45.

Matt. 6.19.

Duas cognitiones Deus dedit ſuis fidelibus.

Digitized by Google

tus. Naturali, inquam, animantia, plantas, arbores, petras, ceteraq. omnia norit vterque ipſorum, quibus viuentes in orbe vti debent; ſupernaturali verò Deum, Angelos, beatitudinem, & cuncta, quibus in gloria fruentur. Hinc emanat, quòd, vt ipſi vtrumque adipiſcantur, & vtriſque peroptimè dominentur, duo quoque media, actiuam, ſcilicet, & contemplatiuam vitam contulit; vt per actiuam ſicuti laborare debent, pro primarum corporearum, ac viſibilium adeptione laborent; per contemplatiuam verò incorporearum, atque inuiſibilium rerum fructui vacent, hac tamen ratione, quòd vna alteram non impediat, ſcilicet, quòd corporeis, præſentibuſque rebus incumbendo, incorporeas, ſpirituales, ac futuras non prætermittant. Vnde D. Gregorius ſuper 1. Regum cap. 1. illa verba exponens: *Affligebat Annam æmula eius, & vehementer angebat, in tantum, vt exprobraret, quòd Dominus concluſiſſet vuluam eius: ad rem hanc,* inquit ipſe D. Gregorius: *Sic velut in pace vtramque vxorem poſſidet, qui nec tempora operis contemplationi deputat, nec contemplationis otia per intenſionem operis inquietat. Ab æmula autem Anna affligitur, cum immoderata intentio boni operis turbat quietem internæ viſionis: affligitur cum ei illa præponitur, quæ eſſe ignobilior comprobatur, & vehementer angitur, quia electæ mentis contemplatio anguſtiatur, dum is, qui in contemplatione ſublimem eſſe deſiderat, ſe ſe in actiuæ vitæ operibus immoderatius dilatat, mentis quippe viſio ſtringitur, cum impedita occupationibus operum in illa internæ lucis immenſitate dilatatur. Et quia hanc vehementer angere dicitur; notandum eſt, quia etiam boni operis immoderata ſolicitudo contemplationi non parum nocet, Phennam quippe Annam vehementer angit, quia mens dum actiuæ vitæ immoderatè impenditur, valde difficile eſt, vt cum ad diſponenda terrena ſe occupat, in viſione cæleſtium potenter ſurgat; cui etiam velut ſterili Phenna exprobrat: quia dum ex actiua vitæ bonorum operum fructus citò proficimus, ad interna contemplationis gaudia facilè pertingere non valemus. Sterilis iſta cernitur, dum rudes de eius fœcunditate deſperamus. Dum ergo pro fœcunditate Phennam diligimus, Anna affligitur, angitur, & ſterilitatis opprobrio vocatur; quia dum bonarum actionum ſolicitudinem, non ea, qua debemus, diſcretione reſtringimus, puritatem contemplationis tanto nobis difficiliorem reddimus, quanto nobiliorem vitam excellenti ſtudio nequa-*

Fidelis duas habet vitas.

D. Gregorius in 1. Reg. 1.

Digitized by Google

nequaquam retinemus. Porrò Anna flebat, & non capiebat cibum, in fletu quidem ardens, deſiderium Diuinæ *contemplationis oſtenditur: Cibum autem faſtidiebat, ſicut qui dicebat, Renuit conſolari anima mea, quia cibum ſolatij capere de oblectamento rerum conditarum dedignatur; ſed quia epulas deliciarum ſuarum in* Deo *inuenit, ait, Memor fui* Dei, *& delectatus ſum*. Hæc D. Gregorius. Pſal. 76.4.

Hinc ſequitur, quòd, licet vita actiua ſit neceſſaria, tamen, vt pediſſequa, debet inſeruire contemplatiuæ: vnde in Cantic. 7. dicta contemplatiua aſſimilatur mandragoræ, cum dicitur: *Mandragoræ dederunt odorem in portis noſtris*: & merito, primo, propter odoris ſuauitatem: Mandragora enim ſic eſt dicta, ideſt, quòd mala, ideſt, poma, habeat miræ redolentiæ; vnde Plato dicit: *Quaſi autem poma mandragoræ ſunt ſtudia contemplatiuæ vitæ, quæ multum redolent* Deo. Hæc ille. Et ideò in Geneſ. 30. Rachel, quæ contemplatiuam vitam ſignat, mandragoras à Lia accepit, & ſibi filiorum partum concesſit, quia, ſcilicet, vita actiua, quæ per Liam ſignatur, viro ſuo, ideſt, Deo in laboribus, & doloribus præſentis vitæ fructificet, qui per partum filiorum ſignificatur, pro quibus Rachel mandragoras obtinet, quia ſcilicet contemplatiua vita ſuauia Deo, & grata valde ſtudia poſsidet. Et ideò dicit Proſperus lib. 1. de vita contemplatiua: *Actiua vita habet ſolicitum curſum, contemplatiua gaudium ſempiternum: in hac acquiritur regnum, in iſta perficitur; hæc facit pulſare bonorum operum, velut quibuſdam manibus, ianuam, iſta vocat conſummandos in patria: in hac contemnitur mundus, in illa videbitur* Deus; hæc ille. Secundo aſsimilatur mandragoræ propter aſsimilitatem ſaporis, quia huius herbæ cortex vino immixtus, & potatus, hominem inſenſibilem facit, vnde illis, quorum aliqua pars corporis incidenda eſt, datur, nè dolorem ſentiant. Nam, ſicut dicit Dioſcorides, iſta potata, vt dictum eſt, ità dormire facit, quòd omnes dolores compeſcit, ita, vt, nec ferri, nec ignis ſentire dolorem quis poſsit: ſic continuæ contemplationis intuitus cum vino etiam Diuini amoris, atque æternæ conſolationis admixtus abſtrahit animam quandoq. à ſenſibilibus; ſicut, ſecundum Auguſtinum, fuit abſtractus Paulus in raptu; & ideò dixit: *Siue in corpore neſcio, ſiue extra corpus, neſcio;* Deus *ſcit*. Vnde ipſa contemplatio eſt, quæ ſanctos Martyres, dum ſecarentur, & vrerentur, inſenſibiles fecit ſic, vt nihil de illis pœnis curarēt, tamquam

Vita actiua debet, vt pediſſequa inſeruire vitæ contemplatiuæ.

Cant. 7. 13.

Plato.

Geneſ 30.15

Rachel vitam contemplatiuam ſignat.

Proſper. lib. 1 de vita contemplatiua.

Mandragora eſ ſectus.

Dioſcorides.

Auguſtinus.

2. Cor. 12. 2.

quam

Digitized by Google

Contemplatio Martyres inſenſibiles fecit.

Conſtantius.

Plinius.

quam ſi eas nullatenus ſentirent. Tertio, contemplatiua vita aſsimilatur mandragoræ propter fœcunditatẽ prolis; quia, ſecundum Conſtantium, & Plinium, mandragora dicitur præbere ſeminis virtutem ad concipiendum; & hoc ſi ex nimio calore matrix ſit impedita; quia cum herba frigida ſit, & ſicca, matricem ad conuenientiam reducit, & ſic ad conceptum diſponit; propter quod mulieres frigidas non iuuaret, ſed potius impediret: ſic contemplatio cæleſtis regni dum ad bene operandum ſolicitat, ipſam animam fructibus meritorum fœcundat: ſi tamen non ſit à contemplatione propter nimiam ſolicitudinem rerum ſenſibilium, & vitæ actiuæ impedita, & frigefacta: vnde Luc. 10. Chriſtus dixit Marthæ: *Martha, Martha ſolicita es, & turbaris circa plurima.*

Contemplatio cæleſtis regni ad bene operandum incitat.

Luc. 10. 41.

D. Auguſt. lib. 4. in Geneſ. ad litteram.

Et D. Auguſt. lib. 4. in Geneſ. ad litteram, ait: *Deus ſanctificauit diem ſeptimum, eum, videlicet, in quo requieuit, non eos, in quibus condidit mundum, ſic dicens;* Deus *nec cum creauit defeſſus eſt, nec cum ceſſauit refectus eſt, ſed nos voluit per ſcripturam ſuam ad quietis exhortare deſiderium, intimando nobis eum diem ſe ſanctificaſſe, in quo quieuit ab omnibus operibus ſuis, nam nuſquam omnium ſex dierum, quibus creata ſunt omnia, legitur aliquid ſanctificaſſe, ſed diem iſtum, in quo requieuit ab omnibus operibus, quæ fecit, ſanctificauit, tãquam, ſi apud ipſum, qui nihil in opere ſuo laborabat, plus quies, quam operatio, valeat: hoc quidem in hominibus Euangelium iſtis intimè præferens Mariam ſedentem ad pedes Domini, Marthæ, quæ ſatagebat circa frequens miniſterium.* Hæc ille.

Qua de re noſtris temporibus contrariè penitus agitur; nam prætermiſſa cæleſtium rerum contemplatione, ad alia non incumbunt, quàm ad terrena, ac fluxibilia: tamq. habendi cupiditas, reiq. creuit, vt iam (quidam Doctor ait) huiuſmodi ſola cauſa dicere poſſumus mundi finem fere attingere, & iure merito, nam à microcoſmo repræſentatur orbis: Orbis, tota eſt iſta mundana moles; microcoſmos autem homo eſt; vnde Græci ipſum microcoſmos vocant, ideſt, paruus mundus: & hoc, quia reſtrictus in ſe omnes continet creaturas. At quando Chriſtus ait: *Ite, prædicate Euangelium omni creaturæ*, de homine, ac muliere intelligere voluit ad vnguem, qui quo ad eſſe eorum inſenſibiles continet creaturas, quo ad incrementum vegetabiles, quo ad ſenſum ſenſibiles, & quo ad intelligere rationales. Inſuper accedit his, quòd

Homo microcoſmos, ideſt, paruus mundus.

Digitized by Google

quòd per omnes illos gradus, per quos ambulat orbis, etiam tranſit per illos microcoſmus. Iſte, qui homo eſt, in pueritia helluoſus fuit; & orbis in ſua origine tàm edoſus extitit, quòd Adam vnico pro pomo ipſimet, ceteriſq. exitium peperit. Homo eſt in adoleſcentia luxuria affectus: at orbis, poſtquam valde multiplicauit, ita luxuriæ morbo laborauit, vt de ipſo diceretur: *Omnis quippe caro corruperat viam ſuam*: Gen. 6. 12. & propterea Deus aquarum inundationem in ipſum immiſit. Microcoſmus in virilitate nimium ſibi placet: at orbis poſt abluuium tanta fuit elatione vſus, quòd Nembrothus vnà Gen. 11. 4. cum ſuis bellum inire volebat in ipſum Deum; & tandem homo ex ſui natura ordinariè eſt in ſenectute auarus: at orbis, cum auaritiæ cumulatum culmen attingat, dicere poſſumus, quòd in illa ſic inueteratus exiſtat, vt ad mundi finem peruenerimus: & iure quidem; nam quo vultis egredimini, & quoſlibet alloquimini, ab ipſis de nihilo, præterquam de re, ac facultate, agitur.

Quod ambulat ſuper manus ex cunctis animantibus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit, ſic legitur Leuit. 11. In Leuit. 11. 27. quo loco, quo ad litteram eſt ſermo de illis animalibus manus humanis manibus ſimiles habentibus, ſicut eſt ſimia, & vrſus, quorum pedes anteriores ſunt quaſi manus: immundum erit, ideſt, illicitum ad comedendum. Vrſus enim excoriatus, & ſimia, habent magnam ſimilitudinem cum homine, & puero excoriatis: & ideò fuit vna ratio prohibitionis, ne per talem eſum inclinarentur Hebræi ad eſum carnis humanæ, ſicut, & aliqui Barbari: quod tamen eſt horrendum. *Auarus ſemper manibus terram tenet.* Myſticè tamen ſignificat auari monſtruoſitatem, qui totaliter cæleſtes opes derelinquens ſemper manibus terram tenet, & quaſi pedibus per terram graditur; ideò ad inſtar monſtri iudicandus eſt: vnde D. Auguſt. in Pſal. 62. explicans illa verba: *Introibunt in inferiora terræ, &c.* ſic ait: *Inferiora terræ* D. *Auguſt. in Pſal.* 62. 10. *ſunt terrenæ cupiditates: omnis, qui contra ſalutem ſuam cupit terrena, ſub terra eſt, quia terram ſibi præpoſuit, terram ſuper ſe poſuit, & ſe ſubterfecit*. Hæc ille. Vnde merito auaritia, terræ ſterili, & infructuoſæ aſſimilatur: primo, propter Ecclypſim, quia dum terra ſe interponit inter nos, & Lunam, cauſat vmbram, & obſcuritatem: ſic auaritia impedit animæ lumen gratiæ; vnde Regius Vates Pſal. 73. *Repleti ſunt qui* Pſal. 73. 20. *obſcurati ſunt terræ domibus iniquitatum*. Et D. Gregorius: *Tenebra animæ eſt cupiditas*. Secundo, propter frigiditatem; D. *Gregorius*.

nam

Ioan. 2. 15.

Auaritia maximè grata eſt dæmonibus.

1. Timot. 6.9

Auarus numquam impletur pecunia.

D. Auguſt. ſer. 48. ad fratres in heremo.

Auaritia fructus diuinæ gratiæ impedit.

nam terra eſt ſicca, & frigida; ſic cupiditas, & auaritia calorem caritatis extinguit: vnde Ioan. 2. *Si quis diligit mundum, non eſt caritas patris in eo*. Tertio, terra ſterilis eſt ſerpentium habitaculum, & colubrorum nutritiua: Ita auaritia maximè eſt ſerpentibus infernalibus accepta, quia maximè per eam animas illaqueant. Vnde D. Paulus 1. Timoth. 6. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli*. Quarto; quia, ſicut terra ſterilis numquam ſatiatur aqua: ſic auarus numquam impletur pecunia. Vnde D. Auguſtinus ſerm. 48. ad fratres in Heremo, ſic ait: O *homo auaritia plenus, an ignoras, quia tria ſunt inſatiabilia, & quartum numquam dicit ſufficit? Niſi animus hominis, qui numquam dicit, ſatis eſt? O homo, an ignoras, quòd omnium malorum radix auaritia eſt, & ſeruitus idolatriæ, mater vſuræ, genitrix ſimoniæ, fomes culpæ, pœnæ via, nutrix gehennæ? O auaritia abyſſus inſatiabilis ſemper fameſcis, ſemper doles, ſemper triſtaris in cunctis. O peſtis interminabilis, ò fametica rabies; nam omnia ſuis terminis clauduntur: ſola auaritia nullo clauditur fine, omnia in homine ſeneſcunt vitia, ſola auaritia iuueneſcit. O rabies omni fine carens: terra ſuis finibus terminatur, aqua ſuis finibus limitatur, aer ſuo fine concluditur, cælum ſuis terminis arctatur, ſola auaritia terminum neſcit. O auare, qui, ſi cæli, & terræ Dominus fueris, numquam quieſceris, donec te Deo adæquaueris, vel fueris ſuperior Altiſsimo. O peſtis dæmone ſæuior; nam dæmon ſimilis Altiſsimo eſſe voluit: ſed auarus ſuper Deum, ſi poſſet, ſe extendere vellet*. Hæc ille. Quinto, & vltimo, ad noſtrum faciens inſtitutum, terra ſterilis eſt infructuoſa; ſic ſemina Diuinorum verborum creſcere, & fructus producere nequeunt vbi eſt auaritia, vel ad minus ſolicita, & frequens cura terrenorum, ita, vt homo ſe totaliter à Dei contemplatione alienet, & procul diſtet. Amen.

NO-

NONA LECTIO.

De Fide.

IN QVA DVO EXPLANANTVR.
In primo, quid ſit Fides informis. In ſecundo, quid ſit Fides formata.

Ac timens Deum, & recedens à malo. Iob 1. 1.

PRIMA PARS.

IN duabus, iam præteritis Lectionibus Iobis bonitatem, & quo ad ſui ipſius ſimplicitatem,& quo ad eiuſdem erga alios rectitudinem copioſè patefecimus. Nunc duæ aliæ eius erga Deum bonitatis condiciones enucleandæ ſuperſunt, quæ quidem ſunt, & prima in adorando eum timor, qui ad informem Fidem pertinet: ſecunda autem à maculis, vitijſq. alienatio, quæ ad formatam Fidem conuenit, & ad Caritatem bonis operibus plenam. De omnibus duabus his hac in hodierna Lectione ſermonem faciemus, ideſt, de informi Fide in prima parte ad rem primæ particulæ huius propoſitæ clauſulæ, in qua de Iob dicitur, quòd erat timens Deum. In ſecunda autem parte de formata Fide ad rem ſecundæ particulæ etiam dictæ clauſulæ, in qua de eodem dicitur: *Et erat* (nam ſic intelligitur) *recedens à malo*. Prima pro primæ partis, ſecunda verò pro ſecundæ partis materiebus nobis inſeruient. Attendite.

Lectionis diuiſio in duo capita.

AC *timens Deum,&c.* Hoc in loco timorem, quo ad latriæ adorationem, pium,ac verum cultum ſignificare, ambiguum minimè eſt,in hoc ideò præſupponens,omnes vos, vel ex vobis maior omnium pars inter adorationem duliam,

Adorationis differentia.

vel hiperduliam, & latriam differentiam ſcire duliam, vel hiperduliam ſanctos conſonam, latriam verò ad Deum pertinentem: nam latria ad omnium doctiorum Græcorum, ac

Fauorinus in lexicon. Fauorini in Theologicum lexicon mentem, nil, præterquam,

Latria pertinet ad donum timoris. actus intrinſecus, intenſus, ac vehemens eſt, qui ad timoris donum pertinet. Vnde D. Thomas in 2. 2. q. 19. art. 9. & q.18. ar.2. honorem, ac cultum, qui Deo debentur, doctè ti-

D. Thom. 2. 2. q.19.ar.9. & q. 18.ar.2. moris dono connectit: immò hoc myſterium à Græcis non modo, verum abipſiſmet Latinis, & apertum, & cognitum fuit. Propterea Ouidius in 5. Metamorph. dixit:

Ouid.5.Metam. *Emathion equi cultor, timiduſque Deorum.*

Hinc ſcaturit, quòd in ſacra Scriptura pro cultu Dei, & Dei adoratione timor perſæpe capitur. At vbi in S. Matth. 4.

Matth. 4.10. Chriſtus dæmoni dixit: *Dominũ Deum tuum adorabis*: tamen in Deuteron. 6. ex quo hoc habemus præceptum, dicitur:

Deuter.6.13. *Dominũ Deum tuum timebis*:& iure optimo, quia latriæ cul-

Latria duo dicit. tus duo refert: cum primo maxima, cui nos cultum præſtamus, obſeruantia denotatur; cum ſecundo autem apertiſsimũ cultum exterioribus cũ cærimonijs habetur: qui ambo actus in ſacris Scripturis ſub timoris nomine ſignificantur, & ap-

Pſal.2.11. pellantur. Primus eſt in Pſal.2. vbi dicitur: *Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore*; videlicet; Deum recta illa, qua debetis cum reuerentia, adorate: ità, quòd coram ipſo bonorum ſeruorum ad inſtar, & gloriari, & congratulari valeatis. Secundus verò in Pſal.137. vbi etiam dicitur:

Pſal.137.2. *Adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo:* ita, vt hoc in loco *timens Deum*, *adorans Deum*, inferre videtur: quod

Lex vetus timoris, noua amoris. quidem vetuſtæ Legi, Legiq. naturali, in qua ſanctus Iob viuebat, quàm nouæ Legi, magis concernebat: quoniam in eo quod iſta Lex appellatur amoris, illa Lex nuncupatur timo-

Rom. 8.15. ris: propterea D. Paulus Roman.8.ait: *Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore: ſed accepimus ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater*. Et ideò dum Lex dabatur, Moyſeſque docebatur, tanto terrore, ac timore id fiebat, quòd Populus in Exod. 20. perclamabat:

Exod.20.19. *Non loquatur nobis Dominus, nè forte moriamur*. Sic eſt igitur (vt ad locum, vnde fui egreſſus, redeam) in hoc timens Deum, illum, qui Deo, tamquam ſupremo, abſolutoq. omnium Domino, debetur, actum intrinſecum vult dicere: quod à Græca voce, noſtraq. iam effecta, latriæ dicitur actus; & ad ſimplicem credulitatem, informemq. Fidem pertinet: dæmones.

Digitized by Google

Fidei nouē prærogatiuæ à patribus traditæ.

mones enim, & credunt etiam, & contremiſcunt. Quæ quidem Fides (ò Patres Theologi) nouem prærogatiuis decoratur, quam prima eſt huius Fidei eſſentia, atque ſubſtantia: ſecunda ſubiectum, ſeu fundamentum ipſius; tertia obiectum, quod perſpicit; quarta actiones, fructuſque, quos producit; quinta neceſſitas; ſexta veritas; ſeptima nobilitas; octaua vnitas, & (vt finiam) nona eiuſdemmet quantitas illius. Prima autem quo ad eſſentiam eius, & quidditatem, quid nam eſt Fides? *Fides eſt ſubſtantia* (dicit D. Paulus Hebr. 11.) *rerum ſperandarum argumentū non apparentium*: vbi duo notantur, vnum, ſcilicet, quod eſt ſubſtantia, & aliud, ſcilicet, quod eſt argumentum: ſubſtantia namq. non propriè dicta, dicit D. Bonau. in 3. diſt. 23. in litterali expoſitione, ſed tranſumptiuè (vt præcipuis terminis vtar) ipſa enim omniū aliarum Theologicarum virtutum baſis eſt, & fundamentum. Argumentum verò eſt, nō quia rationibus demonſtratiuis, ac Scholaſticis res docet; ſed eſt argumentum, ideſt, arguens mentem; nā intellectum ità illuminat, ac patefacit, vt occulta videat, & credat. Et hæc quo ad eſſentiā definitionis Fidei.

Fides quid eſt.

Hebr. 11. 1.

D. Bonauent. 3. diſt. 23 in expoſitione litterali.

Fidei ſubiectum eſt noſter intellectus.

Quo autem ad ſubiectum, & fundamen eiuſdem, ipſum principaliter eſt noſter intellectus: & iure, quia noſtra anima à tribus Theologicis virtutibus, Fide, ſcilicet, Spe, & Caritate, informatur, & ducitur; & ideò veluti Spes, & Caritas voluntatem ducunt, ità Fides comitatur intellectum: & veluti in cælis Spei, Caritatiq ſecuritas correſpondent, & fruitio: ità Fidei Diuinæ eſſentiæ viſio refertur.

Anima tribus virtutibus Theologicis trahitur.

Fidei obiectum quid eſt.

Quoad obiectum. ipſum eſt duplex: formale, videlicet, & materiale. Formale eſt prima veritas reuelata, quæ ipſemet Deus exiſtit, à quo dependent, & procedunt omnes reliquæ veritates. Materiale duodecim ſunt Fidei articuli Apoſtolico in Symbolo contenti, & clarius, ac limpidius in D. Athanaſij Symbolo cum ceteris omnibus, quæ reducuntur, ac in ipſis & habitualiter, & virtualiter continentur.

D. Athanaſius in Symbolo.

Quo ad operationes, & effectus ſuos etiam ipſi duplices ſunt, dicit Albertus Magnus in Compendio Theologicæ veritatis; primi quorum vocantur, & exiſtunt eſſentiales, & accidentales ſecundi ſunt. Eſſentiales profectò ſunt illi, qui animam noſtram, ità, & illuminant, & fulciunt, quod per ipſos initiatiue Dei filij euadimus. Accidentales ſunt illi, qui liberum arbitrium dirigunt, & ducunt, ac voluntatem illigant, ac diuinis reuelationibus, ipſum cōſentiendo abſque diſcurſu

Albertus Magnus in Compendio Theologicæ veritatis.

Fidei effectus. vincunt, & ſine naturalium rerum inquiſitione ad confitendã inducunt, ſcilicet, quòd, ſicut Deus debet à nobis vehementer amari; ita etiã ei ſummopere à nobis Fidem præſtari debet.

Fidei neceſſitas. *D. Damaſcenus.* Quo ad neceſſitatem, Fides (dicit Damaſcenus) ea eſt, vt ſine ipſamet totũ vniuerſum, omniaq. tàm diuina, quàm humana confunderẽtur, cum ſit, quod eorum magis alludat nobis Fides, quam ſcientia: ac inter alias theologica Fides neceſſaria eſt, de qua nunc loquimur; nam *ſine Fide impoſsibile eſt placere Deo*: & iure quidem (dicit Alex. Alenſis. 3. p. q. 78.) quia cum Creatoris cognitio creaturæ neceſſaria ſit; & quia ipſe Creator ſumma eſt Maieſtas, Veritas ſumma, ſummaq. Bonitas; vt ſumma Bonitas, ei debetur amor; vt Maieſtas ſũma, debetur obedientia, atque ſumma veritas, & aſſenſus, & credulitas (in qua Fides conſiſtit) eidem profecto debentur.

Heb. 11. 6.
Alexand. Alenſis, 3. par. q. 78.
Cognitio Creatoris neceſſaria creaturæ.

Fidei veritas. Hoc ſexto in loco conſideranda eſt eius veritas, quia cum à Deo hæc reuelatio procedat, qui fallere non poteſt, neceſſario oportet, quod ſit vera; ſed, vt de ea certi ſimus, tria, (præter naturale lumen) animaduertere debemus; quorũ primum ſcire nobis eſt opus, ſcilicet, qui nam illi exſtiterunt, à quibus hæc reuelatio procedit. Secundario, quid in ea docuerũt. Tertio quibus primo patefacta eſt. Qui ipſam reuelarunt, & docuerunt, Apoſtoli fuere, idiotæ quidem, ſimpliceſq. homines, & conſequenter ad tam alta, ac ſeria docenda, per ſemetipſos non idonei, niſi prius eos Deus inſtruiſſet. Vnde D. Paulus 1. Cor. 1. *Infirma mundi elegit Deus, vt fortia quaq. confundat.* Illi, quibus reuelata fuere, eorum nonnulli doctiſſimi, ac ſapientiſsimi Philoſophi cuiuſlibet ſectæ extiterunt, quemadmodum Dionyſius Areopagita, Lucas, Marcus, & alij, & tandem ob eamet reuelata, omnia ſenſui, & carni aduerſantia, & tamen tanto ardore, amoreq. recepta.

Fidei tria notanda.
1. Cor. 1. 27.

Fidei nobilitas. Septimo loco, eius nobilitas patet, nam hæc ſcientia homines diuina, æternaq. doceat: At, ſi melius eſt (vt inquit Philoſophus) vnicum tantum ſcire Dei myſterium, quam ſingulas mundi ſcientias, tanto magis hæc ſcientia, quæ omnia ſimul, Dei myſteria tam ad intra, quam ad extra inſtruit (ſicut noſtra Chriſtiana Fides docet) omnes excedit.

Ariſtoteles.

Fidei vnitas. Octauo loco, miram habet vnitatem, & hoc patet quia in omnibus credentibus vnica tantum eſt Fides. Vnde ad hanc rem D. Paulus Epheſ. 4. aiebat: *Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma*: & iure, quia, cum vnicum eſt obiectum (ait D. Th. lib. de ſenſu, & ſenſato) vna etiam debet eſſe poten-

Epheſ. 4. 5.

Digitized by Google

potentia; & quia Fidei obiectũ vnicus eſt Deus,ſola,ſimpliciſſimaq. ſubſtantia, vna etiam ſcientia,quæ ipſum reſpiciat, debet eſſe. Sed vbi iſta Fides exiſtit, quæ tales circumſtantias habeat,niſi illa,quam ſancta Romana Catholica,& Apoſtolica tenet Eccleſia?

Fidei quātitas duplex.

Quo ad quantitatem, quæ vltimo loco deſcribitur, duplex ipſa conſideratur; vna intrinſeca, ſcilicet, & implicita: alia autem extrinſeca, & explicita. Explicita in creditarum rerum numero conſiſtit, quoniam plura credit, ideſt, plura in numero Theologus cognoſcit, quàm ſimplex, quæ quidem quamuis ipſe ea ſimpliciter credat, non tamen ea cognoſcit. Implicita verò in rerum claritate conſiſtit credendarum: lucidius enim Theologus Fidei res videt, & cognoſcit, quam rudis idiota; & in hoc ſenſu illud Lucæ dictum 17. percipitur, ſcilicet, *Adauge nobis Fidem*; & omnia alia dicta, vbi ipſe, & alij de Fidei augmento locuti fuere. Luc. 17. 5.

Fidei munus maius extitit in Euangelio, quà in lege Naturæ, & Scripta.

Verum eſt, quòd, & ſi Fidem hanc,hocq. munus ſuis fidelibus, ſuiſq. familiaribus tam in naturæ Lege,quam in Lege ſcripta Deus ſemper dedit; tamen non ita perſpicue, ſicut in noua Lege, patrauit. Hinc eſt, quòd ſponſus laudans in Cant. 7. ſponſam ibidem dicit: *Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum*. Hic quæritur, cur ſponſus Libani turri ſponſæ naſum comparat: quam autem ſymmetriam cum naſo turris habet? & inde quam tanta magnitudine pulchritudinem, aut ſpeciem reddere poteſt? His reſpondetur, quòd, cum naſus odoratus organum perſiſtat, cum quo res, quæ etiam non cernuntur, percipiuntur,& cognoſcuntur, perbelle Fidem noſtram nimis repræſentat, per quam vidimus, & tangimus occulta,& ab omni humana cognitione aliena: ipſam verò ſponſus ſponſam montis Libani turri comparat; quia, cum ipſa turris, & per ſeipſam, & ob ſitum altiſsima ſit, plurima, & alieniſsima, remotiſsimaque cernit, vt ſponſus vobis annuat ſponſam ſanctam Eccleſiam debere Fidei munere non ignorare, ac videre maiora, quàm vidit, fidelium congregatio, & in naturæ tempore,& in tempore ſcriptæ Legis. Hinc oritur, quod Hieremias propheta cap. 1. de hac materia loquens, aiebat: *A, a, a, Domine neſcio loqui*. Ter dixit a, a, a, quæ infantis eſt pronunciatio, qui non dum bene verba explicare valet,vbi è conuerſo Apoſtoli tam eloquentes euaſere, quòd varijs linguis loquebantur; & hoc non aliam ob cauſam,inquam,niſi quod vbi Hie-

Cant. 7. 4.

Spōſæ naſus quare turri Libani comparatur.

Hierem. 16.

remias Fidei obſcuritatem antiquæ Legis annuebat, è conuerſo clariſſimum nouæ Legis lumen Apoſtoli inſinuabant. Ex quibus ſequitur, quòd Apoſtolorum perfectio lateri aſſimilatur: vnde Gloſſa ſuper illud Pſal. 90. *Cadent à latere tuo mille*, dicit, Chriſtum illis in iudicio collaterales fieri promiſiſſe. Quæ ſimilitudo eis triplici ratione conuenit. Primo, ratione compoſitionis; nam partes laterum, quæ dicuntur coſtæ, quia interiora cuſtodiunt, componuntur ex oſſibus: ſunt enim (vt ait Conſtantius) in coſtis 14. oſſa, ſeptena, & ſeptena ex vtroque latere collocata, ſeptem coſtæ, quæ ſunt in latere ſiniſtro, ſunt ſeptem virtutes, tres Theologicæ, & quatuor Cardinales; quibus in præſenti vita Apoſtoli inſtituti, & muniti fuere. Vel forte Spiritus ſancti ſeptem domorum perfectionem repræſentant. Septem verò coſtæ in latere dextro ſignant ſeptem dotes, ſcilicet, tres animæ, quæ ſunt viſio, quæ Fidei; inhæſio, quæ Spei, & fruitio, quæ Caritati ſuccedit, Et quatuor erunt corporis glorificati, ſcilicet claritas, quæ prudentiæ, ſubtilitas, quæ iuſtitiæ, agilitas, quæ temperantiæ, impaſsibilitas, quæ fortitudine reſpondet. Secundo, ratione paſsionis; quia, licet latus multipliciter patiantur ex ventuſitate: tamen ex ciborum multitudide generata miro modo comprimitur; ita, vt ſæpè homo moriatur. Sic Apoſtoli quamuis multa paſſi ſint aduerſa, in eis ventus ſuperbiæ, vel vanægioriæ locum non habuit. Tertio, & vltimo, ratione diſcretionis: diſtinguuntur enim in corpore, duplex latus, ſiniſtrum, ſcilicet, & dextrum. Ex qua diſtnictione intelligitur duplex perfectio eorum. Vna quantum ad ſtatum gloriæ; & iſta ſignificatur per latus dextrum, quod eſt perfectius ſiniſtro. Vnde dextera Dei vocatur, vbi ſunt potiora bona, videlicet, gloriæ: & ideò Chriſtus ibi ſedere dicitur. Alia perfectio eſt quantum ad præſentem vitam; & hoc pertinet ad latus ſiniſtrum: ſiniſtrum enim latus eſt, quod clypeo munitur, quod gladio, vel enſe accingitur, & quod ponderibus portandis ſubijcitur: vnde, & leua vocatur à leuando, eò quòd ſit aptior ad aliquid leuandum, & portandum. Et hæc omnia bene Apoſtolis competunt, quia ipſi ſcutum Fidei fortiter tenuerunt. Enſe, vel gladio verbi Dei fortiter pugnauerunt, ac tribulationum, laborum, perſecutionumque onera longanimiter portauerunt; & ſic Fidei myſteria portando (& quod ad noſtrum facit inſtitutum) omnibus declarauerunt, & clarè prædicarunt:

Apoſtolorũ perfectio aſſimilatur lateri.
Pſal. 90.7.
Conſtantius.
Coſtæ habent 14. oſſa.
Animæ tres dotes.
Corporis quatuor dotes.
Siniſtrum latus leua dicitur à leuando.

runt: vnde optimo iure de ipſis dicitur: *In omnem terram exiuit ſonus eorum*, non ſolum quantum ad prædicationem, ſed etiam quantùm ad declarationem myſteriorum. Pſal. 44.5.

Hoc autem myſterium (vt in Apocalyp. 10. narratur) notabile eſt, videlicet, quòd tonitrua loquebantur. Nos ſcimus tonitrua non loqui; bene quidem reſonant, ſed articulatam vocem, ac aliquid ſignificantem formare non valent: tamen Diuus Ioannes ait, quòd loquuta ſunt tonitrua. Quod Rupertus Abbas exponens ait: *Notate, quod poſt Angeli rugitum loquuta ſunt tonitrua, vt annuerent, quòd ante Chriſti aduentum Prophetæ bene reſonabant, ſed ità obſcurè, vt eos non intelligentes homines, ab iiſdem ipſos articulatim, non loqui dici potuiſſet: ſed, quòd ad inſtar infantium clamabant, vt de Hieremia dicitur, quod deſuper attingimus, ſcilicet, A, a, a, Domine, neſcio loqui. Vbi omne è conuerſo poſt Chriſti aduentum accidit: quoniam tonitrua non modo reſonarunt, ſed ſpeciali priuilegio, portentoque articulatim loquuti ſunt, & ita, vt ab omnibus noſtræ Fidei myſteria, & cognita, & intellecta fuere. Et ideò, vbi Moyſes, tamquam antiquæ Legis Legiſlator, & caput, bleſus, ac lingua hæſitans erat: è conuerſo in noſtra Lege capita, quæ Apoſtoli exſtitere, non modo linguas diſertas, & ſolutas habuere, ſed ſuper ipſos deſcendendo Spiritus ſanctus in igneis linguis venit: & hoc non ad alium finem, niſi, vt ſciremus, quòd, ſicut ignis ſuo virore omnes abſtrahit à rebus imperfectiones, vt in ære, & ſplendere, & nitere vehementer cernitur: ità Apoſtolica prædicatio tantam habere efficaciam debebat, vt vbique micando, obſcuritatemque, & antiquæ Legis velamen expellendo omnibus quoque Dei myſteria apertè communicarent.*

Apoc. 10.

Rupertus Abbas.

* * *

Digitized by Google

SECVNDA PARS.

ET *recedens à malo.* Sanctus igitur Iob non tantum erat timens Deum, ſed recedens etiam à malo, vt dici poſſet: non tantum fidem informem habebat, ſed etiam formatam fidem poſſidebat, ideſt, non tantum rectè credebat, ſed recta etiam opera efficiebat. De informi fide iam in prima huius lectionis parte ſufficienter locuti ſumus: nunc in hac ſecunda de formata Fide verba facere ſupereſt. Sed antequam ad aliud tranſeam. Primo hac in materia aliqua neceſſaria puncta lynceis oculis animaduertite. Quorum primum eſt, quòd nos cũ corporalibus potentijs Deum, (qui totus ſpiritus eſt)nec tangere, nec intelligere valeamus, per ſpirituales potentias, ideſt, per intellectum, & voluntatem, eumdem, & tangere, & intelligere eſt opus: & ita duæ tantum Theologicæ virtutes inuenirentur, niſi eſſet, quòd duas, voluntas, portiones habet, vna commodi, ſcilicet: iuſti altera: à quibus duo exeuntes actus, illis intellectus iunctis, tres inter ſe ſimul, & fiunt, & exiſtunt actus, per quos anima (vt ita dicam) Deum tangit, & percipit; & conſequenter tres etiam exquirit habitus, qui eos poſſint concomitari, & inſtruere debeant: & propterea, cum actus intellectus credere ſit: voluntatis autem, quod ad iuſti actum, amare, & quo ad commodum optare exiſtat, tres habitus etiam ſibi neceſſarij ſunt, ſcilicet, Fides, Spes, Caritas: Fides pro intellectus actu, pro voluntatis actu, quo ad commodum, Spes; &, quo ad iuſtum, Caritas. Secundum punctum eſt, ſcilicet, quòd tribus modis à nobis Deus perpenditur, vel, vt expoſitor, vel vt imperator, vel vt ſponſor: itaque rectè credo, cum illud omne, quod Deus exponit, credo: bene diligo, cum omne, quod præcipit Deus, operor: & non incongruè ſpero, cum quodcumque Deus pollicetur, ſpero. Tertium punctum eſt, quod & ſi inter voluntatem, & intellectum aliqua currit differentia, atque diſtinctio: tamen idemmet realiter ſunt, & vnicam tantum animam componunt, & inferunt: quæ quidem cum ſingularis exiſtat, etiam oportet, vt ſingulariter, ac coniunctim actus intellectus, ac voluntatis ſibi alligatos teneat, ita vt nec vnus ab altero, nec alter ab vno deformetur,

Deus potentijs corporalibus nõ poteſt intelligi.

Anima tribus actibus Deum attingit.

Deus tribus modis à nobis perpenditur.

Anima rationalis licet differat in potentijs, eſt tamen vna.

tur, aut differat. Et ideò ſi intellectus quidquid ei Deus exponit,tenet: Voluntas etiam,quidquid Deus ei præcipit perfectè operari debet: ac', ſi intellectus quidquid ei à Deo exponitur perfectè credit, & voluntas quidquid à Deo ipſo ei præcipitur, non operatur, inter ſe & deformantur, & differunt,ac conſequenter ſeiunguntur: & ſic ſeiuncti Deum perfectè attingere nequeunt; & hinc eſt, quòd intellectus parum intereſt credere (vt iam ſupra dixi) quantum ei Deus expoſuit: ſi voluntas à ſeipſa deformatur, & differt,nec quidquid ei præcepit Deus, inde operatur; & vbi dicere intellectui,ac informi Fidei;facere voluntati,ac formatæ Fidei conueniunt: & quia horum vtrumque Iuſto ſunt opus: propterea ſanctus Iob non tantum erat timens Deum quo ad informem Fidem, & quo ad intellectum, ſed

Recedens à malo quo ad formatam Fidem, & quo ad voluntatem. Quam quidem credendi, aut operandi vnitatem, D. Paulus Hebr. cap. 10. plenitudinem appellauit, dicens: *Accedamus cum vero corde in plenitudine Fidei.* Hinc D.Thomas docte inquit: Duobus modis,Fides plena vocari poteſt, vno modo, ſcilicet, quo ad materiam; quo ad formam, altero: Quo ad materiam Fides tunc plena dicitur,cum quidquid credendum proponitur, creditur. Quo autem ad formam, eſt, cum Fides caritate, ac operibus formatur: vnde idem D. Paulus cap. 13. aiebat: *Plenitudo ergo Legis eſt dilectio*. ac de ſua vocatione dicebat 1. Cor. 15. *Gratia autem Dei ſum id quod ſum,& gratia eius in me vacua non fuit; ſed abundantius omnibus laboraui*; ita, quod ſuam vocationem Fidem plenam aduocat, rationemq. affert, ideſt, quia abundantius laborauerat, ideſt, eam bonis operibus, tandem repleuerat, ac cumulauerat: & cum ſic Iob perpetrauerit,poſtquam de ipſo fuit dictum erat timens Deum, adiungitur.

Hebr. 10.22.

Fides duobus modis poteſt plena nuncupari.

Rom. 13.10.

1.Cor.15.10

Et recedens à malo. Sed qua re Spiritus ſanctus hoc in loco parte potius negatiua, quam affirmatiua, loquitur? Quare citius non dicitur, erat operans bonum, ſed potius, ait: *Recedens à malo*? Vt ſciamus, eidem bona opera grata non eſſe,niſi prius malum,ac peccatum relinquatur. Quamobrem noſtra opera in peccato confecta, licet in ſeipſis bona exiſtant, tamen mortua opera iure vocantur: nam vbi gratia, ibi eſt vita, & vbi peccatum, ibi mors animæ eſt: & conſequenter opera cũ peccato perpetrata Deo diſplicent. Quam quidem doctrinam hanc Chriſtus Dominus noſter docuit per

Fides ſine operibus mortua eſt.

illam

Matt. 25. 1. illam ſapientium, fatuarumq. Virginum parabolam admirandam, ſcilicet, quod vbi prudentes operationum oleum apud ſe habentes ſponſi domus ianuæ ingreſſu dignæ extitere: fatuæ tamen, quia hoc ipſis oleum defecit, excluſæ, ac foris detentæ fuere; nec iſte Chriſti nouus hoc in loco dicendi modus extitit, ſcilicet, fatuos, ac inſanientes vocare illos, qui credunt, & non operantur; nam ſub eodemmet titulo Spiritus ſanctus in Eccleſ. c. 4. quamdiu vocat illos, dicens: Eccleſ. 4. 5. *Stultus complicat manus ſuas, & comedit carnes ſuas*. Vbi notandum eſt, quod manus in ſacris Litteris multipliciter accipitur: aliquando accipitur pro officio, vt in Prouerb. 18. *Mors, & vita in manu linguæ*: aliquando pro poteſtate, vt in Ioſue 9. *Nunc autem in manu tua ſumus*. Aliquando pro flagello, & percuſſione, vt in Iſa. 1. *Conuertam manum meam ad te*. Et in Pſal. 20. *Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat eos, qui te oderunt*. Et in Iob 19. *Manus Domini tetigit me*. Aliquando pro ſpiritu prophetico, vt in Ezech 8. *Et cecidit ibi ſuper me manus* Domini, hoc eſt fui diuino lumine illuſtratus, & raptus, & ſplendore interno ſpiritus prophetici repletus. Aliquando pro diuina conſolatione, & auxilio, vt in eodem Ezechiele 3. *Manus enim* Domini *erat mecum confortans me*. Et in Iſaia 8. *In manu fortı erudiuit me*. Et in Pſal. 138. *Poſuiſti ſuper me manum tuam: & manus tua deducet me*. Denique manus accipitur pro opere, ſic in Aggæo 1. *Factum eſt verbum* Domini *in manu* Aggæi *prophetæ*, hoc eſt, locutus eſt Dominus Aggæo prophetæ, qui talia fecit opera, vt dignatus fuerit Dominus cum ipſo loqui; & ſic accipitur in hoc loco Eccl. *Et manus complicare*, eſt illas ad opera non extendere, ſed turpi otio, & quieti ſe tradere. Carnes autem ſuas comedere, eſt carnis operibus oblectari, & carnis prudentiam ſequi. Et quia merito D. Paulus Rom. 8. mortem appellat, eo quod aduerſus Dominum, qui vita eſt, effrænato impetu feratur, nam ſubdit ſtatim: *Sapientia carnis inimica eſt Deo*: vel (vt poteſt etiam è Græco verti) inimica eſt aduerſus Deum, qui virtutibus non ſtudet, manus, ideſt, operat, claudit; Et è contra carnibus ſuis paſcitur: & oblectatur; quod imprudentium, & ſtultorum hominum eſt. Huc etiam ſpectat illud Prouerb. 24. vbi dicitur: *Per agrum hominis pigri tranſiui, & per vineam viri ſtulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant ſuper faciem eius ſpinæ, & maceria lapidum deſtructa*

Manus in ſacris litteris multipliciter accipitur.

Prou. 18. 21. Ioſue 9. 25. Iſai. 1. 25. Pſal. 20. 9. Iob 19. 21. Ezech. 8. 1. Ezech. 3. 14. Iſai. 8. 11. Pſal. 138. 5. Aggæi 1. 1.

Manus complicare eſt illas ad opera non extendere.

Rom. 8. 7. Prou. 24. 31.

Digitized by Google

ſtructa erat: quem locum expendens D. Hieronymus, ait: *Per agrum, vineamq. pigri, & ſtulti tranſire eſt cuiuslibet vitam negligentis reſpicere, quam vrtica, vel ſpina replent, quia in corde negligentium prurientia terrena deſideria, & punctiones pullulant vitiorum; iuxta quod ſcriptum eſt, in deſiderijs eſt omnis otioſus*; Hæc ille. Igitur ſecundum Hieronymum de mente ſapientis, anima otioſi, ideſt, Fidem ſine operibus retinentis, vinea ſtulti dicitur, & nuncupatur. *D. Hieron. in cap. 24. Prou.*

Hinc fit, quòd retinens Fidem cum operibus plantæ maturos fructus, atque perfectos producenti aſſimilatur. iuxta illud Matth. 7. *Arbor bona bonos fructus facit*; & meritò: Primo, ratione loci, nam arbor, quæ eſt in terra montuoſa (auctore Ariſtotele) quia dulcis eſt, dulcem continet humorem, fructuſque eius citius maturantur, ac ſapidiores, & ſalubriores inueniuntur. Hæc planta in terra montuoſa viri iuſti vita eſt: montuoſa propter operum laborem, & difficultatem: vnde dicitur Matth. 7. *Arcta eſt via, quæ ducit ad vitam*. Secundo, ratione cauſæ; nam planta (auctore Philoſopho in lib. de vegetabilibus, & plantis) recipit tres vires; nam à terra fixionem, ab aqua coadunationem, ab igne conſolidationem, & partium terminationem, ab aere fructuum complectionem, & maturationem habet. Similiter iuſti anima habet fixionem, ideſt, firmitatem in Fide, nam, ſicut terra eſt immobilis, & alijs quietem, & ſtabilitatem tribuit, & concedit: ſic Fidei veritas, & in ſe manet immobilis, & animam ſtabilem reddit. Vnde Dionyſius de diuinis nominibus ait: *Fides eſt perfecta credentium ſtabilitas, quæ eos ſtabilit in veritate*. Ab aqua verò coadunationem habet, ideſt, à Spe; quia, ſicut omnis aqua recolligitur, & coadunatur in mari: ita diuina Spes habet colligi, & collocari in Deo: vnde Pſ. 61. *Sperate in Deo omnis congregatio populi*, habet ſoliditatem patientiæ, & perſeuerantiæ ab igne, & aere, ideſt, à Caritate, quæ in Fidei formatæ operibus reperitur. Quæ Caritas, dum reſpicit proximum, dicitur aer: dum reſpicit Deum, dicitur ignis: nam Dei amor eſt calor ignis interior; & amor proximi eſt calor aeris exterior; & tunc arbor, ideſt, anima, producit maturos fructus, ac dulces: iuxta quod diximus: *Arbor bona bonos fructus facit*. Huc ſpectat etiam illud Ioan. 15. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, & omnem, qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat*. Vbi ſenſus integer, hic eſt: *Ego ſum vitis*

Simile. Matt. 7. 17. *Ariſtoteles.* *Fidem cum operibus retinens plantæ maturos fructus producenti aſſimilatur.* Matt. 7. 14. *Ariſtoteles in lib. de vegetabilibus, & plantis.* *Dionyſius de diuinis nominibus.* Pſal. 61. 9. *Amor Dei eſt calor ignis interior.* Ioan. 15. 2.

tis (inquit Chriſtus) *& Pater meus agricola eſt* : *vos autem, & omnes qui in me credunt, palmites ſunt*. Sicut igitur agricola ſolet in vitæ palmitem, qui fructum faciunt, purgare, & alios, qui fructum non afferunt, reſcindere : ſic pater meus faciet, alios, qui bene operantur, purgabit, vt fructus maiores producant. Sed alios, qui mihi per Fidem informem exterius ſolummodo adhærere, & nomen tantummodo meum profitentur, tollet, & à me reſecabit, quia, cum ſint inutiles, & infrugiferi, tamquam ſtulti recidentur. E conuerſo illi, qui Fidem cum operibus iunctam habent, verè ſapientes vocari poſſunt, ſicuti Chriſtus inquit, & ego ſuperius in Virginum parabola vobis indicaui; nam vbi illis, quas oleum defecit operum, fatuarum nomen impoſitum fuit, quinque fatuæ : aliæ tamen, quæ oleum ſibimetipſis bonorum operum procurarunt, ſapientium nomine ſunt affectæ, quinque prudentes. Ideoq. in ſacris Scripturis perbellum oritur arcanum; quæ quidem (vt hec annuerent myſterium) illorum Patriarcharum tàm æſtimatorum, nedum iucundorum, ac familiarium Deo, ſed ſapientium, ac prudentium, ſcilicet, Abraham, Iſaach, & Iacob nominum notas, ſeu elementa duplicauere, vt intelligeremus, quòd, cum ſit elementum A, alphabeti principium, ac omnium reliquorum elementorum, ex quibus dictiones formantur; & in ipſis Patriarchis ſimplex non erat, ſed duplicata ad ſignificandam Fidem eſt, quæ ianua eſt, & initium ceterorum omnium : at quia illi ſancti homines duplicata, ideſt, informi quo ad credulitatem, & formata quo ad operationem, hac Fide vſi ſunt : propterea in eorum nomine elementum A, reduplicarunt. Et iure quidem optimo, nam miles, quamuis ad bellum proficiſcatur, tamen nec præmium, nec coronam meretur, niſi ſtrenuè pugnet, ac ſuperet : *Hæc eſt victoria, quæ vicit mundum, Fides noſtra*, ſanctus ait Ioannes cap. 5. ac ſi diceret. Animaduertite fratres, quòd non ſufficit, vt Fidem habeatis, & credatis ſimpliciter, quæ Deus nobis reuelauit, ſed credendis ita operari oportet nobis, vt de inimicis victoriam denique reportemus. Si vir ille, ac illa mulier ad eorum domum atra de nocte redire volentes, & ob id quidam maximum eis lumen prouideret : attamen hic, vel hæc in aliquo loco conſiderent; nec vltro plus iter ſequerentur; nihil eiſdem lumen eſſe, aut inſeruire ambiguum non eſt : *Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ comprehendant*, Chriſtus

Fideles palmites ſunt.

Simile.

Ioan. 5. 4.

Simile.

Simile.

Digitized by Google

Chriſtus Dominus noſter in Ioan. cap. 12. ait: tamquam diceret, Fidei munus, quod vobis ſum elargitus, mirabile lumen eſt, & id eſt, quòd, & videre, & percipere Dei ſecretiora facit, & inter noctis tenebras huius vitæ ſic vos ducit, & reſpicit, quòd facilè, ac opportunè domum, quæ cælum eſt, attingere valetis. Interea vos nec pedem figere debetis, nec manum in aſſidue de bono in melius iter conficiendo in via Dei; ſed denique tales adimplere operationes, vt hæc Fides ex informi formata, plenaq. fiat, atque euadat. Fides ſoli aſſimilatur, qui omnia atra, ac frigida illuminat, ac calefacit loca, ea ingrediendo: ſed ianuas claudentibus nullam vtilitatem affert, & fructum: *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol iuſtitiæ; & ſanitas in pennis eius*, c. 4. ait Malachias; tamquam diceret. Reſpicite: Meſsias enim veniet, ac veluti micantiſsimus Sol, & illuminabit, & illuſtrabit mirabili Fidei dono veſtram animam. Et ideò veſtra ex parte huius animæ potentiarum feneſtras patefacite, alioquin, aut parum, aut nihil proderit; & ideò etiam in Apocalyp. cap. 3. exclamabat: *Ego ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis aperuerit, intrabo ad illum*. Demum (vt finem dictis imponam) credere non ſufficit, ſed etiam operari oportet.

Ioan. 12. 35. *Fides eſt quidam lumen.* *Fides eſt Sol.* Malach. 4. 2. Apoc. 3.

Verum eſt, quòd aliqui inueniuntur, qui aliquo pro paruo temporis momento peccata omittere acquieſcunt, ac ea confitendo de eiſdem veniam accipiunt: ſed paulo poſt ad vomitionem redeuntes, eadem peccata, immò peiora, reſumunt. Elianus lib. 12. c. 15. & cap. 23. & Plinius lib. 9. c. 23. & Cælius antiquar. lect. lib. 26. cap. 13. narrant de vipera, quòd, cum ſit callidiſſima ſerpentium ſpecies, ipſa libidine ardens, ad mariſque litus ſe approximans, murenam ſibilo aduocans, antequam carnali inter ſe modo coniungantur, addunt ijdem, quòd hæc in quodam præcipuo loco virus relinquit, ac, ſua euomita libidine, dictum virus reſumendo ad eius ſpecum redit, & latibulum: *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid prodeſt lauatio illius*? Dicit Eccleſ. cap. 34. Quid oportet, quod in paſchate, vel in quouis alio tempore per confeſſionem peccati virus relinquas, ſi paulo poſt iterum idem reſumis? Ille, & illa Patritij, manus, & vultum expolire volunt, ſed prius ex digito annulum, quem habent amouent, in arculam collocant, ac inde, expolito vultu, eundemmet reſumunt: *In circuitu pergit ſpiritus, & in circulos ſuos reuertitur*, ait Eccleſ. cap. 1. tamquam

Simile. *Elianus lib 12. cap. 15. & 23.* *Plinius lib. 9. cap. 23.* *Celius antiqu. lect. lib. 26. cap. 13.* Eccl. 34. 30. *Simile.* Eccleſ. 1. 6.

tamquam diceret, tu ex tuo digito annulum remouiſti peccati, immò ex animæ ceruice demiſti, & optimè hoc effeciſti: verum, ſi paruo temporis ſpatio inde reſumiſti, aut nihil, aut parum tibi proderit; nam, vt credamus, denique non ſufficit; ſed etiam, vt operemur neceſse eſt; quemadmodum ſanctus Iob operabatur, qui non tantum erat timens Deum, immò recedens à malo.

Amen.

DE-

Digitized by Google

DECIMA LECTIO.

De bonis à Deo in Iuſtos collatis in hac vita.

IN QVA DE TRIBVS BONIS, quæ à Deo in Iuſtos, in hac vita conferri ſolent, explanabitur. Et in ſecunda parte ad quid tenentur filij erga parentes, & parentes erga filios.

Natique ſunt ei ſeptem filij, & tres filiæ. Iob 1. 2.

PRIMA PARS.

POSTEAQVAM præcedentibus in verbis hactenus explanatis intrinſeca, ac ſpiritualia ſancti Iob bona Spiritus ſanctus, & numerauit, & enarrauit; nunc proſequens ad exteriora, ac temporalia eiuſdem bona enucleanda pergit, dicens: *Natique ſunt ei ſeptem filij, & tres filiæ*: quæ circa verba plura connotari habent. Primum eſt, cur ſancti Iob extrinſeca, ac corporalia bona enarrare incipiens, à filijs inchoat, & non ab alijs? Secundum eſt, qua re non ſimpliciter ait, quòd filios, & filias habebat, relicto particulari quatuor maſculorum, & trium feminarum numero? Tertium eſt, cur obliquo (ideſt, datiuo) & non recto (ideſt, nominatiuo) vtitur nomine? Qua re non dicit, habebat quatuor filios, ac tres filias, ſed potius ait: *Natiq. ſunt ei quatuor filij, & tres filiæ*? Hæc tria hac in præſenti Lectione explicabimus. Prima duo, ſcilicet, in prima; tertium verò, in ſecunda parte. Attendite.

Bona corporalia in Iob collata à Deo.

Lectionis diuiſio in tria capita.

Natique

Digitized by Google

N*Atique ſunt ei ſeptem filij, & tres filiæ*. At primum hic ego peto, cur Iobis corporalia bona Spiritus ſanctus explicare volens, à filijs exorditur? Hic pernotate, quòd in tribus, & præcipuè, & principaliter Deus hac in vita iuſtis fauet. Primo, quòd illorum memoria apud poſteros numquam decidat, ſed in orbe æternè permaneat, operatur. Secundo vſque ad decrepitatem vitæ diu eos gaudere facit. Tertio, & vltimo, varios filios maſculos, ſcilicet, & feminas eiſdem largitur, & concedit. Prius nomen eorum hac in vita in Scripturis ſacris conſeruari vult, quemadmodum de Abraham, Iſaach, Iacob, Moyſe, Dauid, & decem, & centum legitur. E conuerſo improborum nomina etiam conſeruari, ac in orbis ſcripturis prophanis de illis memoriam haberi, etiam cernimus, & non ignoramus: iuſtis igitur hoc tantum dari priuilegium quo modo verum erit? Huic reſpondeo, quòd, licet vtrorumque memoria ſeruetur: hac tamen fit differentia, ſcilicet, quòd dum reprobi de ipſiſmet memoriam relinquere laborant; iuſti, hoc abutentes, in Dei manus ſe exponunt. Vnde Iſaias ad rem hanc aiebat, de Deo ipſo loquens: *De ventre matris meæ recordatus eſt nominis mei*. Ille filius familias, facultatem patris legitima de hæreditate ſibi conuenire, ſuamq. futuram probè noſcit: tamen dum pater vita gaudet, de eadem ſibi ſolicitudinem committit, nec ſtudium quidem in ea adhibet: *Ego autem non quæro gloriam meam; eſt qui quærat, & iudicet*, ad hoc dicebat inſtitutum Ioan. 18. Chriſtus Dominus noſter. Præcipuam de ipſis curam Deum gerere iuſti optimè norunt: ei ergo eorum famæ, honoris, exiſtimationis, ac nominis eandem curam omittunt; & quod hoc nulli dubium extet, Eccl. c. 15. audite dicentem. *Nomine æterno hæreditabit illum*. Et Iſaias cap. 16. *Nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit*. E conſpectu, inquam, reprobi, quia Deum de ipſis omnem memoriam deleturum perſpiciunt, ſemetipſi, vt illa permaneat, laborant; & ideò ipſimet in Sapient. cap. 2. exclamabant. *Poſt hoc erimus quaſi non fuerimus*, & poſtea addit, *& nomen noſtrum, obliuionem accipiet*. Et in Gen. cap. 11. *Celebremus nomen noſtrum, antequam diuidamur*. Videte, quæſo, vos quem adhibuere in hoc laborem; nam Babylonicam turrim propterea conſtruxere: ſic etiam ſequi mundanos vidimus, ſcilicet, hunc Mauſolea componere, alterum teſtudines, ſeu fornices, Pyramides alium, & iſta iſtum, illaque illum

Differentia inter iuſtos, & reprobos.

Iſa. 49. 1.

Simile.

Ioan. 8. 50.

Ezech. 15. 6.

Iſa. 65. 5.

Sap. 2. 2. & 4.

Gen. 11. 4.

lum ædificare. Secunda differentia, quæ inter reproborum, ac iuſtorum memoriam viget, ea eſt, videlicet, quòd quamquam ambo nominantur, tamen in eo, quòd laudis, & encomij titulis iuſti exaltantur, in eodem opprobrij, ac dedecoris impij nominibus magnificantur. Et ideo Prou. 18. egregie loquebatur: *Impius cum in profundum peccatorum venerit, contendit, ſequitur eum ignominia ſua*. Et vbi proborũ, & iuſtorum bonorũ operum memoria retinetur: improborum, ac peccatorum vitia cõmemorantur, videlicet, peccatorum auaritia, impietas, & huiuſmodi: iuſtorum pietas, & religio. Et (vt denique finem his demus) in quibus iuſtorum nomen ſemper ſupereſt, & excreſcit, in his reproborum nomen deficit, & imminuitur. Exempli gratia, vos dicitis in Autumno agricultorem varia poma ſeligere, illa, quæ marceſcunt, vt Domini eius ore indigna, à ſe abijcit, belluiſq. offert: ſed quæ ſyncera, intactaq. ſunt, ſeruat, vt Dominus cumulate eis in annum potiatur. Et ideò vbi de primis dixit Pſ. 15. *Nec memor ero nominum eorum per labia mea*: de iuſtis autem ait Sponſa Cantic. c. 7. *Omnia poma noua, & vetera ſeruaui tibi dilecte mi*. Immò bona interdum poma ſaccharo, alijſq. aromatis condiri ſolent, vt guſtui gratiora, atque iucundiora exiſtant: ſic iuſtorum nomina, tam pretioſiora euadunt, atque cariora, quod quicumque viuens ea exaltare, & manificare peroptat. Vnde Eccleſ. 49. de ſancto, iuſtoq. Ioſia ait: *Memoria Ioſiæ in compoſitione odoris facta, opus pigmentarij*. Et merito, nam nominis iuſtorum in mundo cuſtodia, ſiue conſeruatio prædeſtinationis in cælo argumentum parit. Pater familias duos libros habet, quorum vnum apud generalem ſuum Procuratorem ſeruat, alterum verò apud ſe tenet: nihilominus quidquid in vno ſcriptum, in altero etiam delineatum eſt, vt inde omnia in ambobus deſcripta, atque delineata æquiparari, & coæquari poſſint. Iuſtus in æterna prædeſtinatione, in Deiq. mente iam deſcriptus, ac delineatus exiſtit, in præſentis vitæ libro etiam deſcriptus, ac delineatus eſſe debet, qui quidem ſacra Scriptura eſt, atque memoria, quam ipſorum omnium Deus ſeruare facit.

Altera differentia inter iuſtos, & reprobos.

Prouer. 18. 3.

Simile.

Pſal. 15. 4.

Cant. 7. 13.

Simile.

Eccleſ. 49. 1.

Prædeſtinationis ſignum.

Simile.

Secundo, eos, vt diu vitam degant, beneficijs afficit: vnde de omnibus Patriarchis, Deique familiaribus dicitur: Mortuus eſt plenus dierum, & præcipue in Geneſ. cap. 35. in Iſaach obitu: *Completi ſunt dies Iſaach centum octoginta annorum, conſumptuſq. ætate mortuus eſt, & appoſitus eſt po-* Gen. 35. 27. 28.

Plenum quid ſignificat.

Gen. 1. 1.

Vacuum dicitur quod non habet totam perfectioni ſua natura.

pulo ſuo ſenex, & plenus dierum. Vbi ſciendum eſt illud appellari plenum, quod habet totam perfectionem ſuæ conſonam naturæ: quo ſenſu in Geneſ. eodem cap. 41. Septem illæ ſpicæ, quas Pharao vidit, fertilitatem ſeptem annorum protendentes, appellantur plenæ; ſicut è contrario vacuum, & inane dicitur quod eam non habet: quo ſenſu terra in principio mundi dum non erat veſtita floribus, conſita arboribus, animalibus referta, *inanis, & vacua* dicitur in Gen. 1. videlicet, quia finem illum, cuius gratia condita erat, non aſſequuta fuerat. Ex quo iam multa intelligas, quæ in ſacris Litteris dicuntur habere, aut non habere plenitudinem. Primum enim is, qui illud vitæ ſpatium ſibi à natura definitum attingit, neque caſu, aut euentu, fortuito, aut ex Dei iudicio ante illud è vita tollitur, dicitur obire diem ſuum plenum, vt de Iſaacho dicitur, vt ſupra, ad illud confirmandum D. Athanaſius in Apologia de fuga ſua affert illud, quod dixit Eliphaz amicus Iob cap. 5. *Venies (ſi iuſtus fueris) in ſepulcrum, vt ſeges matura ſuo tempore demeſſa, & vt manipulus arca in tempore collectus*, ſeu (vt nos habemus) *ingredieris in abundantia ſepulcrum, ſicut infertur aceruus tritici in tempore ſuo*. Hinc colligitur iuſtus vir, tritici aceruus appellari, quia poſt laborum trituram plenos dierum in Dei horreum congregabitur; quemadmodum dicitur Matth. 3. & eleganter expendit D. Gregorius lib. 6. Moral. c. 24. Vbi *recte*, inquit, *dicitur, ſicut refertur aceruus tritici in tempore ſuo: frumentum enim in ſegete ſole tangitur, ventis concutitur, atque ad arcam deductum triturationis pondere præmitur, vt à pallearum connexione ſoluatur*; Denique *relictis paleis ad borreum ducitur: ſic enim anima iuſti in hac vita à ſuperno lumine illuſtratur, tentationibus exercetur cæleſti diſciplina ſuppoſita, correctionis flagella percipit, à ſatietate carnalium mundior recedit; &, relictis paleis, ad borreum ducitur, quia foris remanentibus rebus, ad ſupernæ manſionis gaudia ſubleuentur. Dum enim poſt afflictionem iuſti præmia patriæ cæleſtis inueniunt, quaſi poſt preſſuras ad horreum grana deferuntur*. Hæc Gregorius.

D. Athanaſius in Apologia de fuga ſua.

Iob 5. 26.

Matth. 3.

Greg. lib. 6. mor. cap. 24.

Eccleſ. 19. 3. E contrario de immatura morte impiorum dixit Eccl. 19. *Et tolletur de numero anima eius*. Et Regius Vates Pſal. 54.
Pſal. 54. 24. *Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos*. Vnde
Eccleſ. 7. 18. eſt illud Eccleſ. 7. *Non impie agas multum, & noli eſſe ſtultus, nè morieris in tempore non tuo*. Hinc fit, quòd mors

ſancto-

ſanctorum ſomno in ſacris Litteris aſſimilatur: vnde in Patriarcharum morte ſedulo dicitur: *Dormiuit cum patribus ſuis*. Primo propter dormientis firmitatem; nam, dum homo dormit, nullius aduerſarij potentiam pertimeſcit: ſic ſancti per mortis ſomnum ex omnium aduerſariorum manibus eripiuntur, & æternæ ſecuritatis fiducia perfruuntur: vnde Dominus aiebat Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus: animam autem non poſſunt occidere*. Sic igitur in hoc conueniunt mors, & ſomnus, quia vtraque ſecuritatem tribuunt; ſomnus ex inſenſibilitate, mors ex libertate, de qua dicebat Pſal. 123. *Laqueus contritus eſt: & nos liberati ſumus*. & in Ioan. cap. 11. *Si dormit ſaluus erit*. Secundo propter dormientis figuræ mutabilitatem, quia exterius videtur mortuus, qui maxime interius viuit, ſic ſancti, cum mortui ſint ſecundum carnem, tunc vera viuunt vita. Vnde Pſ. 126. *Cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas* Domini. Tertio, & vltimo (& ad noſtrum pertinet inſtitutum) propter quietis ſuauitatem, quæ tanta eſt, quòd non ſolum nullorum laborum dormiens meminit, & dulciter requieſcit: vnde Apoc. 14. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodo iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis*; ſed eſt ita in ſenſibus plenus, quòd nihil aliud cupit, & quærit. Vnde merito D. Chryſoſtomus homil. 6. in epiſt. ad Theſſal. ſuper illa verba: *Nolumus vos ignorare de dormientibus*, inquit: *Mox in ipſo exordio fundamentum conſolationis iacens; ergo propter mortuos, immodeſtè plangere eorum eſt, qui ſpem non habent. Meritò: animus enim reſurrectionis ignarus, & mortem hanc corporalem mortem eſſe putans, non immeritò mortuos tamquam perditos plangit, atque intolerabiliter luget. Si ergo morientium gratia lugere gentium eſt immodeſtè plangere, genaſque lacerare, quorum eſt, dic quæſo? quam ob rem lamentaris virum ſi credis, & reſurrecturum, & non periiſſe ſomnum, & dormitionem*. Hæc ille. Et D. Hieronymus lib. 1. cap. 3. Prouerb. ſuper illa verba: *Si dormieris non timebis, quieſces, & ſuauis erit ſomnus tuus*, ait, *patet iuxta litteram, quia ſecurus & dormit, & vigilat, & quieſcit & ambulat qui ſe innocentem ante Deum, & iuſtè viuere meminerit: ſed & iuſtus cum in morte dormierit, non ſolum potentias malignorum ſpirituum non metuit, ſed in pace quieſcit, ac ſecurè diem reſurrectionis expectat, quia Deum vbique præceptorem habet, & cuſtodem quale eſt in Pſalm. 22. Nam*

Mors pro ſomno.
Mors ſomno aſſimilatur.
Matt. 10. 28.
Pſal. 123. 7.
Ioan. 11. 12.
Pſal. 126. 3.
Sancti cum mortui ſunt carne, tunc verè viuũt vita.
Apoc. 14. 13.
D. Chryſoſtomus homil. 6. in epiſt. ad Theſſal.
D. Hieronymus lib. 1. c. 3. Prou.
Pſal. 22. 4.

etſi ambulauero in medio vmbræ mortis non timebo mala, quo-niam tu mecum es. Hæc D. Hieronymus.

Tertium beneficium, quod Deus hac in vita in iuſtum contulit, varios filios, amplamq. ſobolem ſibi elargiri eſt, quod quidem, & in naturæ Lege, & in Lege ſcripta præcipuum, ac ſingulare beneficium extabat. Vnde non modo in Gen. 22. Abrahæ inquit: *Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli*; ſed clarius in Pſal. 126. *Cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini filij, merces fructus ventris*. Quod Theodoretus exponens, ait: *Quod Deus Optimus Maximus eius electis tranquillam, ac pacatam vitam elargietur, prole amplam, ac filijs*. Et hoc eſt illud, quod in eodem pſalmo Dauid canebat: *Niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam*, vt demonſtraret plurimorum filiorum poſſeſſionem præcipuum Dei munus exiſtere. Et in Geneſ. cap. 30. expreſſe legitur, quod formoſa Rachel de impotentia ad filiorum generationem cum viro ſuo Iacobo conquerens, aiebat: *Da mihi liberos*, patriarcha Iacob reſpondit ei: *Numquid pro Deo ego ſum?* Vt, ſi dicere vellet, à meipſo filios procreare non valeo, quia, cum hoc ſit præcipuum Dei munus, idem à Deo etiam obtinere oportet. Et in Gen. 33. ab Eſau fratre ſuo dum ad propriam remeabat patriam requiſitus ipſe Iacob, quod nam (inquiente) gentium genus erat illud, quod ſecum ducebat; & ſi caſu ſui erant filij: reſpondit Iacob: *Paruuli ſunt, quos donauit mihi Deus ſeruo ſuo*. Itaque hic clare videtur, & experitur præcipuum exiſtere Dei beneficium, atque priuilegium: Modo cum ſanctus Iob Dei coniunctus exiſteret, ius requirebat, quod hoc etiam beneficio Deus ipſum afficeret: & ecce, quòd eidem Deus maſculos, atque feminas filias elargiens, dicitur, & optime.

Gen. 22. 17. Pſal. 126. 3. Theodoretus ſuper Pſal. Pſal. 126. 1. Gen. 30. 2. Gen. 33. 5. *Liberos habere donum Dei eſt.*

Natiq. ſunt ei ſeptem filij, & tres filiæ. Sed cur hinc ſeptem maſculorum, & trium feminarum præcipuum numerum tantum amplectitur? D. Gregorius 11. Moral. c. 12. ſuo de more locum iſtum allegoricè exponens, ait, quòd intelligitur Chriſtus cum tota Apoſtolorum prædicatione, & quo ad audaciam, qua ab ipſis concionandum erat, & quo ad illorum numerum, qui prædicaturi erant, & quo ad locum, in quo prædicare debebant, & quo ad ipſamet prædicanda. Quo ad audaciam, quia impauidi, & intrepidi prædicationis officium exercere debebant; en, quia textus à virili ſexu orditur, Natiq.

D. Gregorius 11. Moral. c. 12. *Apoſtolorũ prædicatio ſignificata per ſeptem filios Iobi.*

Digitized by Google

tiq. ſunt ei filij,quod virilitatem denotat,& vim. Et quo ad numerum, quia Apoſtoli duodecim eſſe debebant, en, ſeptenarium numerum ſignat, qui (inter ſe vna diuiſis quatuor à ter, & ter à quatuor) mutuo multiplicatus duodecim numerum perficit: nam quatuor per ter multiplicatus duodecim efficit; & ter per quatuor multiplicatus etiam duodecim dicit. Quo ad locum,in quo erant prædicaturi, en quatuor numerum aſſignat, quatuor hoc mundi partes numero ſignificans. Et quo ad prædicanda, quæ myſterium erant ſanctiſſimæ Trinitatis, en ter alterius partis numerus. Ita etiam in femineo ſexu textus inquit: *Et tres filiæ*. Hic (D. dicit Gregorius in prætacto loco) & perfectio annuitur, & imperfectio: Perfectio, ſcilicet, in ternario numero, in femineo autem ſexu imperfectio. Quibus duobus Fidem innuit, ſimul & opus: Fidem, videlicet, Chriſti, cuius Iob perfectiſſimum typum gerebat, fideliumque operationes ex ſemetipſis imperfectorum) ſed ſanctiſſimæ Trinitatis gratia ſtandorum, atque comprobandorum. Non ne hos videtis vos perpulchros allegoricos ſenſus,quos ex hac in Iob textus auctoritate tantus Diuus Gregorius hauritur? Sed hinc ad meam rediens rem, dico, hoc Spiritum ſanctum efficere, etiam, vt maximopere Iobis bonitatem nobis aperiat: Cui quidem, cum dederit, atque diuerſos conceſſerit filios; & beneuolentiam, & amorem Caritatis, quibus erga ipſos afficiebatur,innuit; & præcipuè in ſeptenario maſculorum natorum, & in ternario feminarum filiarum numeris hoc accidit: in ſeptenario equidem numero; nam (veluti Philo ait Hebræus:) *Gaudet natura in hoc numero, quæ ſeptem diebus perfecta fuerit*: Et quemadmodum ſeptem diebus tota mundi moles perfecta extitit: ita ad ſeptenarium numerum tota eiuſdem perfectio. Quæ perfectio etiam ad ternarium reducitur. Vnde Ariſtoteles in lib. de cælo, & mundo dicit, omne trinum eſſe perfectum.

D. Gregorius.

Philo Hebraus.

Septenarius numerus eſt perfectus.

Ternarius numerus perfectionem deſignat

Et hæc pro præſenti hactenus Lectionis prima parte ſufficiant. Quieſcite.

Digitized by Google

SECVNDA PARS.

N*Atique ſunt ei ſeptem filij, & tres filiæ.* Concluſimus adhuc Deum patientiæ typo ſancto Iob tot eſſe natos elargitum, vt hoc munere, hocque beneficio quam gratitudinem ex ipſo acciperet, & quam ipſum amabat idem Deus, experiremur. Nunc exponendum ſupereſt, quare hoc volens Spiritus ſanctus explicare myſteriũ, obliquo, & non recto, caſu, ideſt, datiuo, & nõ nominatiuo, indicauit: nam dicit: N*atique ſunt ei ſeptem filij, & tres filiæ,* & non ait potius; *Habebat ſeptem filios, & tres filias?* Vt parentum erga ſuos filios, dominium, & filiorum è conuerſo in parentes eorum debiti onus indagandi, & mihi, & vobis præſtet occaſionem. Et primum: *Natique ſunt ei ſeptem filij, & tres filiæ,* datiui caſu vtitur hic, vt (inquam) nobis aperiat Patrem in filio dominium habere, & in rebus, & in ipſomet. Quod, vt probem, D. Chryſoſtomus hom. 67. in Geneſim totum, quod in Geneſi cap. 48. ſuo filio Ioſepho Patriarcha Iacob dixit, repræſentat, ſcilicet: D*o tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhei in gladio, & arcu meo.* Certum eſt equidem Iacob filios, & ipſum Iacobum Sichar vrbem cepiſſe: attamen ipſemet eam cepiſſe, dicit, & eſſe aſſequutum: vt nobis hoc ſignificaret ſuum eſſe quidquid ſui adepti ſunt filij, & eiuſdem ipſe Dominus erat, & vt ſuum id agere, & de eodem loqui poterat. Et Ariſtoteles 1. Politic. 8. ait Perſianos eorum filijs, tamquam famulis, ac mancipijs, vti. Hinc oritur, quòd in ſacra Scriptura hæc domini, & patris nomina vna confunduntur: ita in Matth. 11. Chriſtus ait, videlicet: C*onfiteor tibi pater* D*omine cæli, & terræ.* Et in Eccl. 23. D*omine* P*ater, & Dominator vitæ meæ.* Et ideò è conuerſo, cum parentes ſint ſuorum filiorum abſoluti Dominatores, filijs in tribus etiam debent, & tenentur. Primo, vt ipſis iuſtè, æquaque via temporalia bona quærant. Secundo, vt ad ſpiritualia bona dirigant; & tertio, vt bonum eis exemplum præbeant. Primo (inquam) eam æquè facultatem indagare, quam ſuum ſtatum ſpectat, atque condicionem. Secundo, in Dei via perbelle erudire. Et tertio denique, tale eiſdem exemplum communicare, quod, & imitatione, & grati animi de-

Chryſoſt. homil. 67. in Geneſim.

Gen. 48. 22.

Ariſt. 1. Polit. 8.

Perſiani tamquam famulos, ac mancipia filio reputabant.

Matt. 11.25.

Eccleſ. 23. 4.

Parentum obligatio erga filios.

mi demonſtratione omnino dignum exiſtat, & videatur.

Hinc inde etiam debiti onus hauritur, ad quod, & tenētur, & quod etiam habent filij erga ſuos parentes: quoniam, cum abſolutus ſit filij Dominus Pater (vt iam diximus) inde ſequitur, quòd quidquid poſſidet filius patri debet; & id debitum ſic ſupereminet, quòd quamuis Chriſti Domini noſtri tempore omne vitium Phariſæi redolebant: attamen huius tantum in D. Matth. 15. eos redarguit, videlicet, parentes non eſſe veneratos, dicens: *Nam Deus dixit, Honora patrem, & matrem*. & poſtea: *Vos autem dicitis quicumque dixerit patri, & matri munus quodcumque eſt ex me tibi proderit*. An neſcitis qua re? quia hoc præceptum, ità connaturale eſt omnibus creaturis, vt meritò de eo tranſgreſsio, & dedecus maximum, ſummamque pœnam meretur. Et Ariſtoteles 1. Topic. 9. ait, quòd ſi aliquis in hoc dubium quæreret, aut faceret, ideſt, non confitendi magnum debitum, quod erga parentes filius tenet, iſte inſanus eſſet exiſtimandus; & verè eſſet hoc de niue, an alba eſſet, diſceptatio: ac de eodem dici poſſet, quod Valerius Maximus lib. 1. c. 1. de neglecta Religione aſſerit, in quo dicit, quòd Athenienſes Diagoram philoſophum in exilium eiecerunt, quia, an Deus inuenitur diſputationi tradere voluit. Eadem pœna ille mulctari debet, qui (ait Ariſtoteles) dubio vteretur parentibus deberi quidquid eorum filius habet.

Filiorum obligatio erga parentes.

Matth. 15. 4. & 6.

Valerius Maximus lib. 1. c. 1. de neglecta Religione.

Diagora philoſophus.

Ariſtoteles.

Et ob maiorem huiuſmodi materiei Fidem, ac claritudinem vos ignorare nolo. Quatuor nos ducunt, ac de debito, quod parentibus filius habet, certiores faciunt. Primum eſt, quod Deus non modo illud præcipit, ſed omnia inter præcepta primæ tabulæ, quæ ad proximum ſpectant, hoc principale exiſtit: ita quod poſt præcepta, quæ Deum reſpiciunt primæ tabulæ circa proximum, hoc (inquam) primum eſt, & dicit: *Honora patrem tuum, & matrem tuam*. Et, vt demonſtret quantum expediat, ſtatim adiungit quoque tranſgreſſoribus pœnam, ac obſeruantibus præmium, his dicens: *Vt ſis longæuus ſuper terram:* illis autem, *Morte moriantur:* illis, ſcilicet, obſeruantibus vitam: & illis, videlicet, tranſgreſſoribus mortem: quod quidem in reliquis præceptis non inueniens, clarè denotat, quanti apud Deum hoc valeat, ac quantæ eidem ſit gratitudinis, præceptum.

Exod. 20. 12.

Præceptum honorandi parentes gratiſsimũ Deo.

Secundum, quod nos ad huiuſmodi præcepti obſeruantiam impellere debet, veri Patris, Dominatoriſque Chriſti Domi-

Chriſti exempla circa parentum honorem.

 ni no-

Digitized by Google

ni noſtri exemplum eſt; qui talis, ac tantus huius præcepti obſeruantiæ fuit affectus, quòd & viuus, & moriens, ac poſt mortem ſua cara genitrix maximæ ſibi curæ extitit. Viuus, nam ipſis penitus obediuit: vnde apud D. Lucam dicitur c. 2.

Luc. 2. 51. *Et erat ſubditus illis:* & D. Bernardus adiungit: *Quis quibus? Deus hominibus*, ideſt, paululum animaduerte, quòd, & ſi Chriſtus Dominus noſter Deus erat; & Mater, ac putatiuus Pater erant homines: nihilominus eos veneratur, illiſq. ſubeſt.

D. Bernardus.

D. Auguſtinus. Et D. Auguſtinus dicit: *Erubeſcat homo fieri ſuperbus, quia humilis factus eſt Deus*. Eſt veneratus moriens: nam Cruci dum fixus pendebat, numquam ſuorum dolorum obliuione captus genitricem Ioanni commendat. Et eſt eoſdem poſt mortem denique veneratus, quia, eo præſente, maximo cum Angelorum comitatu (vt varij affirmant Doctores) ſecum illam duxit in Paradiſum.

Filij tria bona à parentibus habuerunt. Tertium, quod nobis debitum parit, & quod hac in materia habemus, eſt, quia eſſe à parentibus accepimus, alimoniam, ac documentum; pro eſſe maximè eos venerari debemus, vnde in Eccleſ. 7. *Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ nè obliuiſcaris: memento, quoniam niſi per eos natus non fuiſſes*. Pro eo quod alimoniam accepimus magna erga illos, debemus vti diligentia, ac cura; ita, vt ipſi quemadmodum tanta ſolicitudine in pueritia noſtra nos nutriere, etiam nos ipſi in eorum ſenectute auxilium eis præſtare debeamus: Vnde Eccleſ. 3. *Fili ſuſcipe ſenectam patris tui*. Et tandem, quia ab ipſis documentum percepimus, eiſdem maxime obedire debemus. Vnde D. etiam Paulus Epheſ. 6. ait: *Filij obedite parentibus veſtris in Domino: hoc enim iuſtum eſt*.

Eccleſ. 7. 29.

Eccleſ. 3. 14.

Epheſ. 6. 1.

Quartum, & vltimum, quod ad hunc pietatis actum nos, & impellere, & animare debet, ipſe naturalis eſt inſtinctus, qui non modo rationales creaturas, ſed irrationales etiam docet, vt auxilium dare, & opitulari ſuis in ægeſtatibus parentibus debeant. Quid plura? Inſenſibilia quoque ipſa hanc veritatem non ignorare videntur. Hinc emanat, quòd ipſæmet plantæ, & arbores, dum excreſcunt, circa truncum ramos expandentes, vt illos defendere, ac tegere ab omnibus valeant contrarijs, quæ obeſſe eis poſſent: quaſi memores, quod ab eo & eſſe, & incrementum habuerunt. Atque Ariſtoteles in lib. 9. Ethic. cap. 2. dicit, quòd filius tunc rationabiliter operabitur cum amore parentum, ipſe, vt illos viuos ſeruet, fame periret, cum à ratione non diſtet illis nos eſſe

reddi-

Digitized by Google

reddituros, à quibus accepimus: immò proprijs filijs antepon debent: quoniam multo magis dantibus nobis debemus, quam quibus damus: ſed parentes eſſe dederunt; quod & nos filijs damus: ergo parentibus magis, quam filijs ipſis debemus. Et(vt finem attingam,vti dixi)hoc eſt ſecundæ tabulæ præceptum. Et ideò quemadmodum primum primæ, quod Deo ſeruire eſt, reliquis ſerius exiſtit prætactæ primæ tabulæ: ita hoc ſecundæ tabulæ noſtra magis intereſt.

Parentes præferendi ſunt proprijs filijs.

Et ille quidem, qui erga parentes ferus,atque immanis eſt legitimi filij nomine carere debet, ſed nothi, ac ſpurij illud mereri; nam in parentum ægeſtatibus non conuenire, & eiſdem obedientiam non reddere valde inhumanum eſt,ac contra ipſam naturalem propenſionem. Bernardinus de Buſtis, noſtræ Religionis pater narrat in quodam ſuo opere, quod cum iam inueniretur quædam cuiuſdam vxor, ira, ac furore ardens maximo ſuum in virum, in eius conſpectu ait, quod ex tribus maſculis filijs, quos habebat, vnus tantum legitimus erat,& reliqui duo ſpurij,ac nothi extabant: inde vxor è vita migrauit, & poſt paululum temporis vir etiam eius mortuus eſt, qui verbis ſuæ vxoris motus, in conficiendo teſtamento facultatem omnem tantum illi reliquit,quem ſuum filium legitimum vxor nominauit: mortuo patre,duo filij ab hæreditate excluſi, cum tertio litem iniere, qui paternæ rei hæres remanſit. Iudex cum ambarum partium cauſas,& rationes audiſſet, patrem de ſepulcro extrahi iuſſit, tribuſq. illis fratribus præcepit, quod capto arcu vna cum ſagitta ipſorum quiſque paternum erga cadauer tela dirigeret:quique ſic ea tela dirigens erat,vt paterni cadaueris cor configeret, omnium ſuarum rerum hæreditatis gauderet dominio. Duo fratres, vere nothi, animoſe iacula emittere cœperunt: tandem cum tertij eſſet idem efficere, qui legitimus erat, arcum, ſagittamq. in manus capiens, vt iacularetur, à paterno deuictus affectu, naturaliq. propenſione ſuperatus, ex arcu ſagittam minime emittere volẽs acriter exclamans dixit: Auertat Deus tanta me feritate affici, vt me patri meo viſcera transfigere accingam: & hinc arcum deponens, amittere (dixit) hæreditatem potius gaudeo, quam ita inhumanam, ac diram erga meum patrem proferre actionem: ex qua veritatis lumine iudex ſuffultus, huic tertio filio totam paternam hæreditatem attribuere commiſit. Igitur (vt dixi) amare,honorare parentes, parentibus obedire,& eiſdem ſuis

Parentibus non obedire inhumanum eſt.

P. Bernardinus de Buſtis.

Exemplum notabile.

in ege-

Digitized by Google

in ægeſtatibus opitulari naturale eſſe, naturęq. penitus conforme non ambigitur.

Atque filius, & filia, qui parentes audiunt, & venerantur, ſic grati Deo exiſtunt, quod Moyſes ſancti patriarchæ Ioſeph
Geneſ. 37.2. hiſtoriam incipere volens Geneſ. 37 dixit: *Hæ ſunt generationes eius; Ioſeph, cum duodecim eſſet annorum*. Et quamuis ſanctus Iob duodecim filios haberet: nihilominus in hoc tantum (dixit) totam ſui genealogiam conſiſtere, non ob aliam cauſam, quam propter Ioſephi bonitatem, in parentum amorem, obedientiam, atque auxilium.

Dum Rex Saul Dauid prophetam pro morte inſequebatur, non modo propriam, ſed parentum quoque quæſiuit ſeruarę vitam, ſicuti clare patet in 1. Reg 21. Et propterea in Maſphath pergens, & ſecum parentes ducens, Regi Moab illos
1. Reg. 22.3. vehementiſſime commendauit, dicens: *Maneat (oro) pater meus, & mater mea vobiſcum, donec ſciam quid faciat mihi Deus*: vt ſciremus non ſolum in ſecundis rebus, ſed etiam in aduerſis, vbi perſecutiones, & miſeriæ vigent, ſuis in ægeſtatibus parentes à nobis ſubleuandi memoriam obliuio non deleat.

Et quidem, ſi omnes parentes curare debemus, eò magis pro illis procurare tenemur, qui bonum nobis exemplum communicantes, & chriſtianam, & ſpiritualem vitam degunt: quoniam Deus per bonitatem, & ſanctimoniam parentum plurima in filios beneficia conferre ſolet. Hinc emanat, quod quotieſcumque hebræus populus requirebat, & in eum Deus aliquam gratiam ei conferre debebat, & beneficium, aut alicui in ipſum populum flagello obuiare, ac reijcere, tres illos Patriarchas, ſcilicet, Abraham, Iſaach, & Iacob, in oratione præponebant ipſi, qui cum eſſent tunc totius populi, nec non ſanctiſsimæ vitæ Patres, ſic Deus per ipſos moueretur ad elargiendas eis gratias, quas illum efflagitabant. Ideoque in Scriptura ſæpe ſæpius illud repetitur, ſcilicet, propter Abraham, Iſaach, & Iacob.

Sic Deus moleſte fert paucam venerationem, ac exiſtimationem, quibus filius erga parentes vtitur, quod, vt ſæpius
2. Reg. 18. immaturi cadant, permittit; quemadmodum in 2. Reg. 18. legitur de ingrato Abſalone, ex quo è conuerſo obediens à
Hebr. 7.3. Deo diu ſeruatur, vt D. Paulus egregiè ad Hebræos cap. 7. ſcribit de magno ſacerdote Melchiſedech, dicens: *Melchiſedech ſine patre, & ſine matre, & ſine genealogia, neque ini-*

tium

Digitized by Google

tium dierum, neque finem vitæ habens. Vbi notandum eſt, quod non eſt, Melchiſedech parentes nõ habuiſſe, nec principium, nec finem: ſed hoc in loco inferre vult, tantum temporis vixiſſe, quòd Scriptura longæ antiquitatis cauſa, nec parentes, nec principium, nec eius finem vitæ tangit. Quem Melchiſedech, & D. Hieronymus, & Lyranus expoſitioni Hebræorum cõſonantes, Sem eſſe volunt Noé filium, qui proprio pallio retrogrediens Noë patris ſui pudenda cõtegit, dũ ille vinolentus ſub eo conopæo detectus dormiebat: & hoc in oppoſitum maledicti Cham, qui non modo patrem cooperuit, verum ridens alijs pudenda detecta patefecit. Quam ob rem propter hanc amoris huiuſmodi actionem, quam Sem adimpleuit erga patrem, tanto temporis interuallo viuere meruit, quòd D. Paulus abſque patre, & ſine matre eum proclamat: ita, vt vſque ad Abrahæ tempus ſuperuixerit. *D. Hieronymus* *Lyranus.* D. Paulus.

Aiunt nonnulli, inter animantia nullum eſſe coruo ingratiorem, quoniam in proprium eius nutricium crocitat, qui ſuis manibus diu ipſum aluit: quod quidem alia non perpetrant animantia. Ideoq. ait Salomon, ille filius, & illa filia, quæ ingrati animi fructum parentibus afferunt, vt ipſimet corui eis oculos eruant, merentur, ideſt, vt ingratum animal, ingratum alterum ſibi ſimile puniat: *Oculum, qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ*. Prou. 30. *Exemplum ingratitudinis.* Prou. 30. 17.

Verum, quid de filijs verba faciemus, qui nec minimum quid exiſtimationis ſubſecuntur, nec minus parentum maledicta, nec benedicta timent? Et quo ad benedictionem, quod eam maximi æſtimare debeamus in Geneſ. c. 27. & 28. patet. Vbi legitur, quod, licet ſanctus patriarcha Ioſeph in Ægypto Vicem Regis gereret, & ſuus pater Iacob humilis paſtor eſſet: tamen Ioſeph ad eius pedes genua flectit, & omni erga eumdem humilitate, omniq. obſeruantia benedictionem petit: & deinceps eius vitæ metam ſenio confectum, & cœcum eum adire cognoſcens, ipſemet ſuos præ manibus capiens filios, ideſt, Ephraim, & Manaſſe, vt eoſdem ſua afficiat benedictione, canum patrem expoſtulat. Item ex pluribus ſacræ Scripturæ locis habemus, quòd quotieſcumque ſuum populum benedicere volebat, Abraham, Iſaach, & Iacob nominat Deus. Deus Abraham, Deus Iſaach, & Deus Iacob, vt benedictionem, quam in eos effundebat, non eorum bonitatis gratia, ſed meritorum cauſa illorum Gen. 48. *Benedictio parentum vtilis valde filijs.*

ſuo-

Digitized by Google

ſuorum Patriarcharum effundere ſibi ſignificaret.

Maledictio parentum timenda.

Quo vero ad maledictionem paternam, & maternam, heu, quantum illam formidare debemus. Aliquis pergit, vt quamdam domum dextruat, & euertat, quid nam agit? Scalprum ſumit, & tam pulſat, conuerberat, & accudit, quod illam ſternit, & proculcat: *Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta*. Scitote (ait Eccleſ. 3.) quod ſcalprum non eſt, non eſt ligo, nec vectis; ita ſolidus, nec idoneus ad euertendam domum, vt parentum maledictum ad domum diruendam, perturbandamq. familiam: at filij, & filia inobedientes, atque ſceleſtes, nec in his curam ponitis? ſed potius cauſam maledicendi vobis, voſq. execrandi parentibus affertis? Graue quidem peccatum, tam parentum, quam filiorum eſt; illorum, quia impatientia ſuperati, aſſidua ferè occaſione capta, natos ipſos improperant: iſtorum autem, quoniam opportunitatem nanciſcuntur, vt è parentibus ipſis improperentur.

Simile.
Ezech. 3. 11.

Simile.

Si in regionem incideretis, in qua gentes ita inhumanæ, & barbaricæ viuerent, ac inuenirentur, quòd patres filios, & è conuerſo filij parentes comederent, quid diceretis? Non ne in vos de tali dira, ac barbara gente ſtupor deſcenderet? *Patres comedent filios ſuos in medio tui, & filij comedent patres ſuos*. Scitote (inquit Ezechiel cap. 5.) quod aliquod gentium genus tam à patientia alienarum, & obedientia ſimul: immò tam inhumanitate, immanitateque affectarum, quod parentes comedunt filios, & è contra filij parentes: at en parentes, qui in filiorum imperfectionibus impatientia abundantes, in illos ſtatim maledicta mittunt, & imprecantur. Et è conuerſo en filij, qui, nè parentibus obediant, & venerationem præſtent, vt debent; eis maledicendi, ac eos execrandi ipſis opportunitatem, ſæpiſſime præbent. Ite in pace.

Ezech. 5. 10.

VNDE-

VNDECIMA LECTIO.

De Diuitijs, & Paupertate.

IN QVA QVATVOR EXPLANANTVR. Primum eſt, diuitias per ſeipſas malas non eſſe: immò prodeſſe eis, qui illi bene vtuntur. Secundum, quo modo homo circa ipſas gerere ſe debet. Tertium, paupertatem etiam malam, & bonam fieri poſſe. Quartum, & vltimum quis verè pauper cenſeri debet.

Et fuit poſſeſsio eius ſeptem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoque iuga bouum, & quingentæ Aſinæ, ac familia multa nimis. Eratque vir ille magnus inter omnes orientales. Iob 1. 3.

PRIMA PARS.

CVM in præterita Lectione copioſe ſatis de ſancti Iob excellentia circa filiorum maſculorum, & feminarum numerum à Deo ſibi conceſſum, locuti ſimus: nunc textus ad eiuſdem excellentiæ locutionem circa facultates, & diuitias ipſius tranſit, dicens: Et *fuit poſſeſsio eius,&c.* vt ſupra. Vbi narrata, concluſaq. pecoris quantitate, quam poſsidebat, quæ ſeptem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoque iuga bouum, & quingentas

Digitized by Google

gentas aſinas, ac familiam multam nimis amplectebatur, tandem concludit: *Erat vir ille magnus inter omnes orientales*. Quæ circa verba D. Gregorius Moral. 1. c. 13. Hunc locum allegoricè exponens, ait: *Quo ad oues Hebræum populum intelligi, qui à legis paſcuis ad* Euangelij *pabula profectus fuit: quo ad camelos, qui curua ſunt animantia pro Gentili populo accipi, recta, ac vera cognitione carente: quo ad boues pariter accipi illos, qui fidem non dum amplecti, ſed etiam bene agere debebant:* Et *quo ad aſinos intelligi tandem pigros, ac carnales:* ita, vt hac clauſula D. Gregorius omnem poſt Meſsiam Eccleſiæ ſtatum comprehendat. Præterea in c. 15. illam clauſulam exponens, ſcilicet: Ac *familia multa nimis*, ait, *tunc nos poſſidere, & multam nimis familiam dominari cum noſtrarum curarum varietatem pluribus amplectentes, ſic ipſas attendimus, quòd rationi penitus ſubiaceant, quemadmodum fuit dictum in* Gen. 4. *Sub te erit appetitus tuus*: concluditq. quod ille, qui ita operatur, verè appellari poteſt magnus inter omnes orientales: quoniam ſic, quantum poſsibile eſt, humana natura Angelicæ ſimilis ſit. D. Chryſoſtomus in homil. 2. de pœnitentia dicit: *Scripturam, Iobis diuitias nominare, non vt admirentur, & optentur, ſed per ipſas animum, voluntatemque eiuſdem Iobi perpendat: qui quidem omnes amittens, non propterea* Deum *offendit, non ideò hac re ſe commouit; verum inuincibili patientia, fortique, intrepidoque animo omnia ſuſtulit*. Quæ expoſitiones licet optimæ ſint. Attamen ego ex his plurima fortaſſe, pro legentibus, aut audientibus vtiliora, ac opportuniora exhaurio. Primum quorum eſt, quòd diuitiæ in ſeipſis malæ non ſunt. Secundũ, quo modo eiſdem vti debemus, nè malę efficiantur. Tertium, quòd paupertas in ſeipſa etiam non eſt bona, nec mala. Quartum, & vltimum, qui nam ſunt illi, qui vere pauperes vocari poſſunt? Prima duo pro primæ, ſecundaq. duo pro ſecundæ partis materia inſeruient. Attendite.

D. Greg. Mor. 1. c. 13.

Oues hic pro populo Hebræo accipiuntur.

Cameli pro populo Gentili hic capiuntur.

Boues pro veris fidelibus hic accipiuntur.

Aſini pro carnalibus hic accipiuntur.

Gen. 4. 7.

D. Chryſoſt. homil. 2. de pænit.

Lectionis diuiſio in quatuor capita.

E*T fuit poſſeſsio eius ſeptem millia ouium, &c.* Et à primo incipiens, ideſt, quòd diuitiæ in ſeipſis, & per ſeipſas malæ non ſint, nulli dubium accidit; nam, & Abraham, & Iſaach, Iacob, Dauid, noſter ſanctus Iob, & innumerabiles Dei familiares diuites fuere, & potentes: hinc eſt igitur, quòd clare patet, diuitias minime quidem inutiles, & malas eſſe, quemadmodum ſceleſtis ille Pelagius falſo affirmauit,

vt

vt D.Auguſtinus refert in epiſt.89. q.45. & ſanctus Paulus in D.Auguſt.epiſt.
1.Timoth. 6. abſolute non damnat diuitias, ſed modum 89 q.45.
docet, quo quiſque vti debet, dicens: *Diuitibus huius ſeculi* 1.Tim. 6.17.
præcipe, ne ſublime ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo *viuo*. Et Prouerb.14. diuitiæ ſapientium Prou. 14.24.
corona appellantur: *Corona ſapientium diuitiæ*. Cyrillus *Diuitiæ corona*
autem Ieroſolymitanus Catech.8. dicit,quod diuitiæ dæmo- *ſapientium*.
nis minime ſunt, ſicuti falſo aliqui affirmauere: ſed pro ho- *Cyrillus* Hiero-
minis miniſterio Deus omnia fecit, & ideò perbelle: *Vidit* *ſolymitanus Cathech.8.*
Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona: immò magna Gen. 1, 31.
honoris, ac gloriæ ſapientium pars, in diuitijs ſiſtit, vt in prætactis Patriarchis, ac ſanctis antiquæ Legis videtur, & Legis naturæ; præcipue in D. Iobo.

Sed quid nam eſt, quòd interdum ſacra Scriptura eas pernicioſas vocat, & malas? priuatim in Eccleſ. 5. vbi dicitur:
Eſt alia infirmitas peſſima, quam vidi ſub Sole, *diuitiæ con-* Eccleſ. 5.12.
ſeruatæ in malum Domini *ſui.* Huic obiectioni facile reſpondetur(& pro primæ partis ſecundo capite inſeruiet) quod verum eſt, diuitias in ſeipſis malas non eſſe: ſed quia homines male eis vtuntur, male euadunt; & tunc efficiuntur Principum arca, præda latronum, omnium ludibrium, inſatiabiliumque abyſſus: Deo exoſæ, hominibus abhominabiles, ſibimetipſis formidabiles, infernarumq. belluarum cibus: Et
denique clara patet diſtinctio, quod, licet bonis bona ſint *Diuitiæ vitam,*
omnia, ita prauis omnia praua: bonis diuitiæ vitæ cauſa *& mortem pa-*
ſunt, dummodo Dei voluntate in eorum vſu ſe adhæreant, *riunt*.
& illam à pauperibus emant. Malis mortis ſunt cauſa propriam voluntatem adimplentibus, & à ſemetipſis, illam acquirunt: etiam eadem cauſa diuerſis in argumentis diuerſos producit effectus. Sol ceram liquet, limumq. conſtipat, & ignem; metalla ornat,nigroſq. facit carbones: ergo ab vnica eadem re ſalus dependet, & damnatio, paradiſus, & in-
fernus, mors, & vita: *Omnia munda mundis: coinquinatis* Titi 1.15.
autem, & infidelibus nihil eſt mundum, ait D. Paulus. O quam differunt humilium, ac ſeruorum Dei diuitiæ ab illis magnorum præceptorum mundi: hæ veræ ſunt, apparentes illæ: hæ ſempiternæ exiſtunt, tranſeuntes illæ: hæ deſiderabiles ſunt, fugiendæ illæ; & quod pateat, antitheſim, quam
de his Deus ipſe facit, audite, Iſai.65. *Ecce ſerui mei come-* Iſa.65. 13.&
dent, & vos eſurietis: ecce ſerui mei lætabuntur, & vos con- 14.
fundemini; ecce ſerui mei laudabunt præ exultatione cordis,

& vos

Digitized by Google

& vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus vlulabitis. Et Auctor operis imperfecti ſuper D.Matthæo peroptime ad hanc rem, inquit: *Quia non eſtis de terra, nec de terra veniſtis, ſed pro tempore de terra accepiſtis terram, vt per terram vincatis terram; ſed de cælo eſtis, & de cælo veniſtis, & iterum redituri eſtis in cælum, niſi vltimo remanere volueritis in terra. Illic ergo ſubſtantiam tuam colloca, vbi patriam habes.* Ecce quo modo differunt inter ſe diuites boni, & mali.

Auctor operis imperfecti ſuper Matth.

Theophylactus.

Theophylactus hac de materia agens, pulcherrimam afferens diſtinctionem, inquit: Vobis notandum eſt quemadmodum Chriſtus Dominus noſter dupliciter diuites nominans, diuerſimode ait: & vbi in vno loco difficile aſſerit à diuiti-
Matt. 19.24. bus ſaluari, in alio etiam impoſſibile eſſe ponit. In D.Matt.19. impoſsibile ponit, dicens: *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam diuitem intrare in regnum cælorum.* Marc. autem c. 10. difficile habet, non dum impoſſibile di-
Marc.10.23. cens: *Quam difficile qui pecunias habent in Regnum Dei introibunt.* Qua re nunc varietas iſta? Iſte Doctor reſpondet dicens: Animaduertite, quòd Dominus non ſemper vnimode de his loquitur, ſed ſemel de diuitibus, & ſemel de his, qui diuitijs abundant: eſſe diues, & firmiter tenere abſolutum diuitiarum ſuarum eſſe dominum, & expendere poſſe illas ſicuti ſua ipſum trahit voluptas, ita, vt numquam putet ſe rationem de illis redditurũ. Verum diuitias habere, & recordari, quòd, quamuis diues illis dominatur; recordans tamen à Deo ſe eaſdem accepiſſe, omnia ſecundum Dei voluntatem expendere debet: Itaque qui diuitias habent, ſaluantur, ſed qui diues eſt hoc in ſenſu ſaluari impoſſibile eſt. Et ſi ergo vlterius progredior dicens, quòd camelus per foramen acus pertranſire, intelligi non debet pro cannabo, ſeu pro fune, prout dicere velimus, nec pro acus foramine ſimpliciter acus cauum, ſed pro animali vere camelo vocato; & pro acus foramine quædam Ieruſalem porta ita appellata, quæ cum anguſta exiſtat, & depreſſa, tranſeuntibus per eam camelis, & plurimo labore genuflectere, & per eamdem proficiſci neceſſe erat: nunc Dominus in vtroque tam Matthæi, quam Marci loco quidem pro difficili habet, ſed non pro impoſſibili diuitem ſaluari poſſe: & dicere vult, quòd, ſicuti camelus, pondere oneratus, per anguſtam portam, quæ acus vocatur, tranſiens, ſibi genuflectere, multum pati, & ſufferre

Diuitum diſtinctio pulcherrima.

Camelum per foramen acus pertrãſire quid eſt.

Digitized by Google

ferre laborem eſt neceſſe: ita diues ob diuitiarum pondus,
quod in ſe conſeruat, ipſum maximo labore cæleſte Regnum
adipiſci nulli dubium accidit.

Et quidem quatuor ſunt illa, quæ peccato magnam ſub *Peccatū ex quatuor augetur.*
miniſtrant occaſionem. Primum nobilitas eſt, ſecundum li-
bertas, corporis forma tertium, quartum autem diuitiæ.
Nobilitas, quia nobile, ac potente errante, nullus inuenitur,
qui eum redarguat, & ideò ſecundum voluntatem ſuam
agit: ac, ſi conſulitur, non audit: de hac prima D. Grego-
rius in Paſtoral. loquebatur: *Nemo* (ſcilicet) *tam in Eccleſia* *D. Greg. in paſtorali.*
nocet, quam vir peruerſe agens, ſi nomen vel ordinem digni-
tatis habet, delinquentem autem eum redarguere nullus præ-
ſumit. De ſecunda autem Ariſtoteles 6. Ethic. *Præeminentes* *Ariſt 6. Ethic.*
nihil curant. Secundum, quod peccatum nutrit, ac conſer-
uat, eſt libertas: iuuenes fræno carentes, & duce, facile vi-
tijs ſe committunt, præcipue mulieres. Vnde Eccleſ. 25. hoc
ad inſtitutum aiebat: *Si non ambulauerit ad manum tuam*, Eccl. 25. 35.
confundet te in conſpectu inimicorum. Tertium eſt corporis
forma, quæ quidem niſi à Dei timore cohibeatur, ſtatim ſe
præcipitem dat: *Fallax ſpecies, & vana eſt pulchritudo; mu-* Prou. vlt. 30.
lier timens Dominum ipſa laudabitur, Prouerb vltimo cla-
mant. Quartum, & vltimum diuitiæ ſunt, quæ diuerſa ſub-
miniſtrantes commoda, vt edendi, & bibendi, ſpatiandi, ac
luxuriandi, animas molles, debileſque reddentes eas facile
in peccata præcipites incidere faciunt. Vnde nondum Poë-
ta ille cecinit:

La gola, e'l ſonno, e l'ozioſe piume *Petrarcha.*
Hanno dal mondo ogni virtù sbandita:

Sed Ezech. 16. melius ſatis, dicens: *Hac fuit iniquitas Sodo-* Ezech. 16. 49
mæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, &
otium. Pratum, ſi aqua ſatis abundet, magna quantitate, *Simile.*
flores, herbaſq. emittit; at ſi ſuperfluit aqua, ita coercetur,
ac demergetur, quòd nil producet boni: *Prodijt quaſi ex adi-* Pſal. 72. 7.
pe iniquitas eorum. Quid nam putatis (ait Propheta Dauid
Pſal. 72.) diuitias eſſe? nil quidem aliud ſunt, niſi vberrima
aqua, quæ ob plurima commoda pratum mentis hominis *Diuitiæ vberrima aqua ſunt.*
ſuffocat, & mulieris: eamq. omni virtute, omnique bona
qualitate ſterilem reddit. Aliqui (& doctiſsime quidem) di-
uitias ſic male miniſtratas coëquant montibus Hiperboreis *Simile.*
appellatis, in Scythia exiſtentibus; & hoc tribus ex cauſis. *Diuitiæ ſimiles montibus quibuſdā Scythiæ.*
Primo, quia in ipſis pretioſiora oriuntur, vt aurum, argen

 tum,

tum, margaritæ, & ſimilia. Immò quidam alij dicunt hos montes in producendis talibus diuitijs omnibus alijs ſupereminere; & ideò diuitijs de iure æquari poſſunt. Secundo ex ſiluarum vaſtitate; nam dicti montes à denſiſſimis, vaſtiſſimiſque ſiluis circumdantur. Quamobrem eoſdem difficile aſcendere quiſque poteſt. Sic diuitiæ maxima vigilia cuſtodiuntur, &, vt acquirantur, magnum ineſt onus. Tertio, & vltimo (quod ad noſtrã rem attinet) in dictis ſiluis omnia brutorum ferorum animalium genera, & præcipue quinque immaniſsimorum, ac feraciſſimorũ animantium ſpecies naſcuntur. Quorum prima gryphes ſunt immenſitatis tantæ, quòd non tantum homines, ſed equos, boueſq. in aerem attrahunt & vnguibus, & roſtro. Secunda ſunt pardi diuerſorum colorum animalia. Tertia tygres curſu velociſſimi, ac leuiſſimi. Quarta pantheræ, quæ odore animalia, vt ea deuorare, ac deglutire poſſint, alliciunt. Et demum ſunt tanti valoris, ac immanitatis canes, quòd ipſoſmet tauros interiungunt, leoneſq. interficiunt. Et en ad vnguem tria diuitum genera, quæ in orbe inueniuntur, qui diuitijs male vtentes, quas Deus eis eſt elargitus, peroptime his quinque animalium generibus aſſimilari poſſunt. Et primo, quæſo dicite mihi, quidnam gryphes ſunt, niſi diuites illi, atque potentes, qui per fas, nefaſq. ceterorum facultates volunt? Quid nam ſunt, inquam, niſi tyranni illi, qui vectigalibus, nouiſq. machinationibus pauperum cruorem exugunt? Quibus optimo iure accomodari poteſt illa ouiculæ parabola à Nathan propheta reperta, vt Regi Dauid peccatum, & exprobaret, & improperaret, in pauperem Vriam perpetratum; quemadmodum in 2. Reg. c. 12. legitur, vbi clare dicitur, quòd *diues habebat oues, & boues plurimos valde; pauper autem nihil habebat omnino,* tamquam diceretur; Hoc eſt profecto inhumanum, diuumq. principes, mundiq. domini, tantis potiuntur prouentibus, fructibus tantis, tantiſq. vectigalibus: attamen nouas inuenientes machinationes, parum ſanguinis, quod in pauperum viſceribus viget, ac remanet, vel ſupereſt, etiam bibere diligenter inquirunt. Secundario quid nam pardi ſunt diuerſorum colorum, niſi diuites illi, qui varijs tergiuerſationibus, modiſq. negotiorum, permutationum, emptionum illico maximum diuitiarum cumulum efficere volentes, rem mille iniuſtis modis, ac vijs, milleq. latrocinijs acquirunt? Vnde Prou. 28. ad hoc inſtitutum dicebant: *Melior eſt pau-*

Diuitiæ maxima vigilia cuſtodiuntur.

Diuites mali animalibus brutis aſſimilantur.

2. Reg. 12.

Prou. 28. 6.

per ambulans in ſimplicitate ſua, quam diues in prauis itineribus. Tertio quid nam ſunt tygres in curſu leuiſſimi, niſi illi diuites mercatores, qui ambitione ducti euadendi principes, ac domini, maiori pretio, quam valet vnum pro altero vendunt, & hunc, illumq. modo defraudantes, præcipuè ſimplices, ac pauperes, illos ſtatim domos, vineas, oppida, caſtra emere cernitis, & tam alta petere, quòd aliorum, & domini, & heri efficiuntur? At de his Eccleſ. 13. aiebat: *Diues iniuſte egit, & fremet*. Quarto quid nam ſunt pantheræ, quæ odore alia ad ſe animalia liciunt, niſi diuites illi, qui ſub hypocriſis velamine, vel huius, vel illius rerum ſubſtantias ad ſemetipſos trahunt ita, vt ſæpe ſæpius, & familiæ, & domus, dirutæ, & quaſſatę euadūt? Et de quibus Ezech. 27. clamabat: *Quæ in exitu negotiationum tuarum de mari impleſti populos multos*. Et denique quinto, quid nā ſunt canes tantæ magnitudinis, tantiq. valoris, niſi illi diuites ipſorum inuidi æmulatores omnia optantes, vectigalia, mercimonia, negotiationes amplectuntur, & tandem tamquam famelici canes, nihil eſt, quin præ manibus habere veliat, vt inſatiabilitatem, & rabidum animum, quibus auri, & argenti afficiuntur, ſaturarentur. Et de his aiebat Iſaias 56. *Et canes imprudentiſsimi neſcierunt ſaturitatem*: quemadmodum illi nempe canes, qui hinc, illinc per diuerſoria, per lanienas, per domos vagantur, & qui denique immorantur numquam, nec vmquam ſaturati videntur: ita, inquam, iſti tales vbique, & manus, & curas ponunt, nec præter ipſos neminem negociari, & nundinari poſſe vellent.

Eccleſ. 13. 4.
Ezec. 27. 33.
Iſa. 56. 11.

SECVNDA PARS.

DVO hactenus capita Lectionis percepiſtis Primum quorum fuit, diuitias in ſeipſis malas non eſſe. Secundum extitit, eaſdem tales (ſcilicet malas) euadere cum eis quidam male vtitur. Duo altera nunc enucleanda ſuperſunt, ideſt, quòd etiam paupertas indifferens accidit, & bona, vel mala eſſe poteſt: & demum, paupertas quomodo talis euadit. Hæc ergo duo in hac ſecunda parte exactè tangemus. Et primum, paupertas non modo mala non eſt, ſed tam grata Deo exiſtit, quòd ipſemet pro throno, ſuaq.

Digitized by Google

ſede illam habet. Quod autem hoc veritatem redoleat, audite quid nam de ipſo in Exod. 24. dicitur: *Et viderunt Deum Iſrael, & ſub pedibus eius quaſi opus lapidis ſaphyrini, & quaſi cælum cum ſerenum eſt*. Quem locum expendens D. Ambroſius lib. Examer. cap. 8. ſic legit: *Super quem requieſcam, niſi ſuper pauperem?* Eſſe enim pauper thronus Dei palam eſt: ex Iſai. 66. vbi dicitur: *Ad quem autem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu?* Eſt ergo paupertas thronus ſaphyrinus, in quo Deus cum maieſtate reſidet: nam, ſicut ſaphyrus eſt cæleſtis coloris, ſic paupertas ſaphyrina eſt, ac cæleſtis, in Deo ſolum opem collocans, ipſumque cælorum regnum, tamquam mercedem expectans, iuxta illud Matth. 5. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*. Hinc videre poteſtis igitur quanti ſplendoris apud Deum paupertas habeatur.

Exod. 24. 10. *Ambr. lib. Examer. c. 8.* Iſa. 66. 2. *Paupertas thronus Dei.* *Saphyrus eſt cæleſtis coloris.* Matth. 5. 3. *Pauperum diſtinctio.*

Verum eſt non quemquam pauperem iſtam laudem mereri, ſed tantum verè pauperem. Et hoc ſecundum, & vltimum Lectionis caput erit. Vbi notandum eſt, tria pauperum genera inueniri: pauperes ſcilicet, re non autem ſpiritu: pauperes ſpiritu, & non re: pauperes verò, & ſpiritu, & re ſimul. Primi, qui re, non autem ſpiritu pauperes ſunt, non modo cari, & grati Deo ſunt, ſed potius exoſi, moroſiq. ei ſunt: illiq. exiſtunt, qui licet pauperes ſint, non ideò quieſcunt. Et propterea, vel per fas, nefaſq. indirectè, graſſationum, latrociniorum, & fraudum vijs rem habere, manuſq. implere quærunt: vel ſaltem de Deo conqueruntur, quod tā pauperes eos fecit: & de his ipſemet Deus aiebat, Eccl. 25. *Tres ſpecies odiuit anima mea, & aggrauor valde anima illorum, pauperem ſuperbum*. Secundi ſpiritu non re ſunt paures; & illi ſunt, qui fortunæ bonis gaudentes, ſecundum Dei voluntatem ea expendunt; & relictis rurſus nouis vijs indirectis, nimiaque cura, cum Diuo Paulo dicunt: *Nos autem non immenſum gloriabimur, ſed ſecundum menſuram regulæque menſus eſt nobis Deus*. Tertij (& hi ſunt verè pauperes) re pauperes exiſtunt, & ſpiritu: illiq. ſunt, qui re non abundantes, ſed rem habere poſſunt, rem minime volunt: immò eam paruipendentes, & amore Dei à ſe amouentes, ſponte ſeipſos eis priuant. Et de hoc Chriſti conſilium ſiſtit in Euangelio Matth. 19. cum dixit: *Vade, & vende, quæ babes, & da pauperibus*.

Pauperes bonorum, & non ſpiritus, qui ſunt. *Pauperes ſpiritus, & non bonorū, qui ſunt.* *Pauperes bonorum & ſpiritus qui ſunt.* Eccleſ. 25. 3. 2. Cor. 10. 13 Matt. 19. 21.

Hinc

Hinc eſt, quòd pauper ſpiritu comparatur à non nullis arbori abieti. Vnde Iſai. 55. *Pro ſaliunca aſcendet abies*. Primo, quia abies ipſa ſublimiter augmentatur: vnde ſecundum Iſidorum dicitur, abies ab eundo, eo quod præ ceteris arboribus in altum eundo porrigitur: eſt enim expers terreni humoris; ideoq. leuis arbor eſt. Vnde ſecundum Ariſtotelem, qui arbor ſubtilis humoris eſt; ideò eius naturalis calor à Solis calore fortificatus, humiditatem illam ſurſum trahens, ac illam in ſubſtantiam arboris conuertens, arborem ipſam altam facit, & reddit. Similiter pauper ſpiritu, cum ſit expers terreni deſiderij, ſpiritualiter leuis ad aſcendendum, ſubtiliſque ad contemplandum efficitur. Vnde diuino confortatus amore, ac ſurſum tractus vſque ad cælum miro modo creſcit, ſurgitque, iuxta illud Geneſ. 41. *Creſcere me fecit in terra paupertatis meæ*. Secundo, quia, ſicut abies rectilirealiter eleuatur: eſt enim arbor nihil quaſi habens tortuoſitatis; & hoc propter caloris attrahentis, & humoris obedientis virtutem: ſic pauper ſpiritu recto itinere ad cælum ſcandit: ita quod in nullam partem, neque ad dexteram proſperitatis, neque ad ſiniſtram aduerſitatis retorquetur; quia ex quo mundum contemnit, nec eius aduerſa metuit, nec proſpera quærit; nam calor diuini amoris eum ad ſuperna trahit, cuius abſtractioni animus eius per terrenum affectum non reſiſtens, directo ſpiritu ſurſum tendit, obedit, & ſequitur. Vnde D. Chryſoſt. ſer. 18. ſuper epiſt. ad Hebræos ait, quòd paupertas eſt manuductrix quædam in via, quæ ducit ad cælum, vnctio authentica, exercitatio quædam magna, & admirabilis, & portus tranquillus. Tertio, & vltimo, quia abies eſt faciliter inflammabilis; nam, quia eius humiditas vnctuoſa eſt, igni applicata, facile inflammatur: ſic quoque pauper ſpiritu habet humiditatem vnctuoſam, ideſt, affectionis mentis, deuotam. Ideoq. igni diuini eloquij, vel ipſius ſancti Spiritus applicatus, ſtatim inflammatur. Vnde Pſal. 104. *Eloquium Domini inflammauit eum*.

Simile. Iſa. 55. 13. *Pauper ſpiritu abieti comparatur*. *Iſidorus*. *Ariſtoteles*. Gen. 41. 52. *Pauper ſpiritu nõ retorquetur, nec ad dexterã proſperitatis, nec ad ſiniſtram aduerſitatis*. D. *Chryſoſt. ſer. 18 ſuper epiſt. ad Hebræos*. Pſal. 104. 20.

Et tam hoc in ſenſu pauperes Deo grati ſunt, quòd vbi in alijs occaſionibus, & querelis, quæ ad ipſum pergunt contra peccatores, ſolum pro pauperibus ſpiritu iudex efficitur, & fit iudex ſimul, & paraclitus. Quatuor querimoniarum genera Deum adeunt contra varios peccatores. Primum contra eos, qui naturæ conſuetudinem in contrarium muta-

Deus pro pauperibus iudex, & paraclitus efficitur.

runt; & in hos ſeueriſſimus eſt iudex, ſicut in Gen. 18. cerni-
Gen. 18. 20. tur, vbi dicitur: *Clamor Sodomorum, & Gomorrheorum multiplicatus eſt; & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis*. Secundum eſt in eos, qui mercedem operarijs fraudarunt: vnde
D. Iac. 5. 4. de D. Iacobus 5. aiebat: *Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: & clamor eorum in aures* Domini *Sabaoth introiuit*. Tertium eſt homicidiariorum: vnde Deus de innocenti cruore Abel
Gen. 4. 10. ab iniquo Cain perfuſo dicebat: *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra*. Quartum, & vltimum eſt veros in pau-
Exod. 3. 7. peres oppreſſio: vnde Exod. 3. dixit Deus: *Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem eius audiui*. Omnibus his in locis Deus inquam, vt iudex, ſed in hoc pauperum parte non modo tamquam iudex, ſed tamquam ipſorum patronus, & procurator queſtus intendit, & accipit. Et quod verum
Pſal. 9. 14. extet, audite Pſalm. 9. *Tibi derelictus eſt pauper: orphano*
Simile. *tu eris adiutor*. Quidam patricius gallinam habet domi, & accipitrem: dum ambo viuunt, accipitri ab ipſiſmet heri manibus cibum porrigitur, & ipſe domi, & cõmodis magnis, & blandicijs ſeruatur, ac retinetur: ſed paupercula gallina in pullario, in ſpecu, & ſimilibus in locis clauditur: ſed in morte tandem hoc integrum non ſeruatur, & aliter accidit; gallina interficitur, & bene parata, & condita in argenteis maponomis collocatur, & in mẽſam portatur à ſeruis ſic, vt denique cibus heri fiat, & ipſiuſmet domini. Moritur accipiter, & omni demiſſa æſtimatione, in ſterquilinium deijcitur, & ignem. *Mortuus eſt pauper, & portatus eſt ab angelis in ſi-*
Luc. 16. 22. *nu Abraha: mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno*. Nonne videtis hinc quam gratitudinem pauperes ſpiritu Deo afferunt?

Quam egregiè paupertatis virtutem innuit Spiritus ſan-
Apoc. 2. 9. ctus in Apoc. 2. cum dixit: *Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam; ſed diues es*, & eſt ſenſus, ſcio opera tua bona eſſe, & quod bonorum tuorum temporalium iacturam feceris: ſed quia ſcio etiam, quod omnia libenter ſuſtinuiſti, & voluntariam paupertatem amplexus es; igitur diues es bonorum ſpiritualium, vt intelligant omnes ipſos vna Dei confidentia, & morum probitate diuites, ac potentes eſſe; virtutumq. opibus, ac præſidijs abundare, quæ ſola debet in veris diuitijs poni. Itaque quilibet virtutis ſtudioſus, & ſi pauper ſit quo ad vulgi opinionem; ditiſſimus tamen coram

Deo

Digitized by Google

Deo eſt æſtimandus. Cuius rei gratia traditur ab Vgone Cardinali, videlicet, iuſtus peregrinus eſt, dum hic agit, & inſtar peregrini pauperem vitam ducit; ſed in patria tamen ſua, quæ cælum eſt, habet repoſitas diuitias, ſicuti pauper non debet cenſeri mercator, qui maximis in patria opibus circumfluit, quamquam extra patriam egenus videatur. qua de re legendus eſt D. Auguſtinus lib. 1. de Ciuitate Dei c. 10. Vbi inter alia: *Sancti* (inquit) *amiſerunt omnia, quæ habebant: Numquid Fidem? Numquid pietatem? Numquid interioris hominis bona? Quis eſt ante Deum diues? Ha ſunt opes chriſtianorum*. Hæc ille. Concludendus eſt etiam Clemens Alexandrinus lib. 3. Pedag. c. 6. & D. Paulus 1. Timoth. 6. ait: *Eſt autem queſtus magnus, pietas cum ſufficientia*. Et Regius Vates Pſalm. 64. inquit: *Viſitaſti terram, & inebriaſti eam: multiplicaſti locupletare eam.* Quem locum non de terræ elemento, eo quod hæc terra, qua vtimur, non locupletetur, ſed ipſa potius homines fructuum ſuorum vbertate locupletat: ſed de humano corde, qui tunc dicitur diues cum omnia Dei amore à ſe abiecit, & repulit: vel ſi ei auferuntur, turbationem non patitur, ſed Deum ipſum laudat, & glorificat, vt noſter egit Iob.

Pauper voluntarius diti ſſimus apud Deū. Vgo Cardin.

Auguſt lib. 1. de Ciuit. Dei c. 10.

Clemens Alex. lib. 3. Pedag c. 6.

1. Tim. 6. 6.

Pſal. 64. 10.

Hinc oritur, quòd Scriptura de eius facultatibus mentionem faciens, quatuor animantium genera nominat, ſcilicet, oues, boues, camelos, & aſellos. Et D. Thomas hunc exponens locum dicit: quod in ouibus victus denotatur, & indumentum: Cameli ſignificant quod res ante, & retro ferant, boues pro excolenda tellure, & aſini pro mulorum generatione, qui inde ſibi inſeruient, & alijs curiæ ſuæ magnatibus equitandi. Vlterius idem dicit. Dici etiam poteſt, quòd oues, & boues pro ſacrificijs inſeruiebant, cameli pro prælio, & aſini pro oneribus hinc, illincque ferendis. Et familia multa, vt bene ipſam cuſtodiret. Origenes ait, quòd Iob nec aurum, nec argentum habebat, ſed pecora ſolum: quod quidem eſſe non poteſt; nam, vltra quòd Rex potens eſſet, & diues, hinc eſt quod rationi conſentaneum non eſt, ipſis carere: immò poſt infortunia, vel miſerias dicitur in c. 28. quòd omnes coniuncti inaurem auream vnam ei fuere largiti. Sed Scriptura hæc appellat animantia, vt Iobis bonitatem diuinitus innuat, qui licet facultatibus abundaret: pauper tamen ſpiritu erat; & ideò appellat animalia viua propter ſpiritus viuacitatem: & non ea mortua nomi-

D. Thomas.

Origenes.

Digitized by Google

Ariſtot. 1. Polit. c.5. & 6.
Bona quæ ſunt vera, & natu-ralia.

nat, ſicuti aurum, & argentum; & quia Iob ſolum animam erga illas ob vitæ humanæ fulcrum retinebat: de illis agitur, & non de iſtis. Et propterea ille ab Ariſtotele 1. Polit. cap. 5. & 6. veræ, ac naturales facultates vocantur. Et iure optimo, quia in ipſis humanæ vitæ neceſſitas collocata eſt. E contra noſtris temporibus, niſi aurum, & argentum non quæritur. Et ideò mundi finem attigiſſe dicere poſſumus: nam aurum ſub humo extat: res autem, vt cernimus, in terram reducuntur.

DVO-

Digitized by Google

DVODECIMA LECTIO.

De Fidelium Congregatione.

IN QVA QVATVOR EXPLANANTVR.
Primum, quòd Congregatio hæc filiorum, ſcilicet, Iob, ad conuiuium in vnum collecta, vbi dicitur: Et ibant filij eius, & faciebant conuiuium, fidelium Congregationem ſignificat. Secundum, quòd domus vbi conuiuium celebrabatur, vbi dicitur per domos, Eccleſiam catholicam denotat. Tertium, quòd epulæ, quibus veſcebantur, vbi dicitur, vt comederent, & biberent, partes poenitentiæ ſunt. Quartum, & vltimum, quòd conuiuium, quòd ſine intermiſsione fiebat, vbi dicitur, vnuſquiſque in die ſuo, conuerſionem peccatoris differri non debere demonſtrat.

Et ibant filij eius, & faciebant conuiuium per domos vnuſquiſque in die ſuo. Et mittentes vocabant tres ſorores ſuas, vt comederent, & biberent cum eis. Iob 1. 4.

PRIMA PARS.

CARA equidem, ſemperq. grata Deo ſic extitit pœnitentia, & peccatoris conuerſio, quòd vt ſatisfactionem particularem (vt ita dicam) ipſe de ea demonſtret, & verbis, & factis ſub cenæ, conuiuijq. nomine, & depinxit, & deſcripſit. Et quod pateat quo ad facta, nõ ne reminiſcimini Magdalenæ conuerſionem; quæ, cum fuerit illuſtrior, celebriorq. omnibus, quæ in orbe extitere, Pha- *Conuerſio peccatoris Deo ſemper grata.*

riſæi

riſtri domi fuit confecta, dum ad lautum conuiuium Chriſtus Dominus noſter vocatus fuit? Et quo ad verba, cetera relinquens, dico, quòd non ſolũ ipſemet Chriſtus in Matt. 22. cum conuiuio à magno rege confecto depinxit eam, cum ait: *Simile factum eſt regnum cælorum homini Regi, qui fecit nuptias*; ſed & Spiritus ſanctus hoc in loco myſtice pro Iobis filiorum conuiuio, & innuit, & oſtendit. Et ecce, in his breuis textus verbis omnia conuiuio vniuerſaliter conuenientia inueniuntur. In conuiuio multi vocantur: hic autem Iobis filij. Vnde dicitur: *Et ibant filij eius, & faciebant conuiuium*. Vlterius conuiuium inſignibus, præclariſq. domibus celebratur: en hoc in Iobis filiorum regalibus domibus conficiebatur. Vnde dicitur: *per domos ſuas*: quod ita intelligitur. In tertio loco, in conuiuio varia interueniunt fercula: in hoc autem laute edebatur, & bibebatur, vnde dicitur: *Vt comederent, & biberent*. Et tandem quarto in loco, conuiuium non differtur quemadmodum exorditur: hic verò in determinatis diebus exequebatur: vnde dicitur: *Vnuſquiſq. in die ſuo.* Quatuor hæc ad peccatoris conuerſionem ſpectantia hac in præſenti Lectione enucleabo: duo, ſcilicet, in prima, ceteraque duo in ſecunda parte. Attendite.

Matth. 22. 2.

Conuiuium in præclaris domibus celebratur.

Lectionis diuiſio in quatuor capita.

IBant filij eius, & faciebant conuiuium, &c. At primum textus ait, quod filij maſculi feminas natas vocantes conuiuium celebrabrant. Quod quidem nil aliud myſtice deſignat, quam fidelium congregationem, ex iuſtis compoſitam, & peccatoribus, & prædeſtinatis, & præſcitis: Et quod non ſit dubium, maſculos filios innuere iuſtos, & prædeſtinatos: feminaſque peccatores, & præſcitos, ex ſacris Litteris, & chartis patet. Et ego iam in ſecunda Lectione perfuncta dixi vobis, quod Origenes illum Exod. 1. locum exponens, in quo Pharao obſtetricibus præcepit, quòd in filijs hebræorum recolligendis, maſculos interficientibus, feminas tantum ſeruarent; ait, quòd in feminis carnis debilitas intelligitur; in maſculis verò rationis vis, & fortitudo, quæ nempe rerum cæleſtium ad contemplationem erecta, terreſtres, ac tranſeuntes fugit, & floccifacit. Et ideò dum Deus Numer. 1. præcipit, vt populi numerus deſcribatur, tantum de maſculis mentionem fieri vult, non autem de feminis: immò de illis tantummodo maſculis, qui vigeſimum annum attige-

Fidelium congregatio ex iuſtis, & peccatoribus, nec non ex prædeſtinatis, & præſcitis compoſita.

Exod. 1. 16.

Numer. 1.

Digitized by Google

attigerant: quo in tempore vires magis virent, & valent. quo modo (vt dixi) iuſti pro maſculis, peccatores autem pro feminis deſignantur: & iam tunc diffuſe hæc explicauimus. Nunc addo, quòd omnes iſti vnà vſque ad iudicij diem congregari debent, quo in die boni à malis inde ſeligentur. Hinc eſt, quod Chriſtus Dominus noſter hanc congregationem, & militantem Eccleſiam delineans, nunc agro, frugibus, zizanijſq. repleto comparauit hoc pacto, quòd fruges pro iuſtis, & prædeſtinatis, zizaniæ autem pro peccatoribus, & præſcitis haberentur. Nunc areæ frumento plenæ, & paleolis: frumento, videlicet, pro illis; paleolis, pro iſtis. Nunc verriculo bonis, maliſque piſcibus abundans: bonis, pro illis, malis pro iſtis. Nunc gregi agnis, & ouibus cumulato; Agnis pro illis, ouibus pro iſtis. Nunc Virginum ſapientium, ac fatuarum ſocialitate: ſapientium pro illis, fatuarum pro iſtis. Et (vt his finem imponam) ideò Sponſa in Cantic. 1. pro ſancta Eccleſia dixit: *Nigra ſum ſed formoſa*: nigra dixit, pro malis, formoſa, pro bonis. Et ratio (ò docti) hæc eſt, quòd Eccleſiæ coniunctio non eſt iuſtitia (vti Anabatiſtæ perperam affirmant) & quòd ſoli iuſti in Eccleſia viuant, nec minus eſt prædeſtinatio (vti falſo Caluiniſtæ affirmant) ſed ſancta eſt Fides; itaq. aliquis quamuis magnus operum peccator exiſtet, & licet vti præſcitus debet in peccato mori, & damnari. Attamen veram dum retinet Fidem, dumque illud credit, quod ipſe verè credere, profiteri, & tenere debet, veræ Chriſti Eccleſiæ membrum veriſsime ſemper dici poteſt. Nec minimum quidem obijcitur, quin Eccleſiæ Chriſti ſimus, niſi error in Fide. Duæ vniones, duæq. coniunctiones in Chriſto exiſtunt; vna, ſcilicet, illorum, qui Chriſto vniti ſunt propter iuſtitiam confirmatam, & irreuocabilem; altera illorum, qui vera Fide ſibi ſunt coniuncti. In prima exiſtunt Beati; in ſecunda nos viatores ſumus tam iuſti, quam peccatores. Et ideò dicimus conuiuium, quod filiorum Iob hodie textus narrat, clariſsimam eſſe eius figuram; nam omnes concurrunt, & maſculi, & feminæ; maſculi, pro iuſtis; feminæ, pro peccatoribus.

Eccleſia militãs quibus comparata eſt. Matt. 13.25. Matth. 3.12. Matt. 13.47. Matt. 25.32. Matt. 25.1. Cant. 1.5.

Eccleſia ligamen non eſt iuſtitia, nec prædeſtinatio, ſed Fides.

Per domos vnuſquiſque, &c. Et ecce ſecundum conuiuio neceſſarium, domus, ſcilicet, vbi celebrari debet, quæ, etſi hic à textu plurali numero aſsignatur: hoc (ait Origenes) intelligi debet quo ad præcipua habitacula; nã omnes, tam pater, quam filij palatium habitantes, vt fieri ſolet, ſinguli à ſingulis

Origenes.

gulis

gulis diſtinctum habitaculum habebant: & ideò per domum dici poteſt quo ad principalem domum, domos quo ad ſingulas, atque particulares. Vel (& melius eſt) diuerſis vtebantur habitaculis vno ab alio diſcretis: quoniam illo primogeniti habitaculo ruente, omnibus congregatis, Iobum, vt ei excidium nuntiaret, quidam procul accerſiuit. Ecce ergo quòd eādem domum, nō ſimul habitabant: quinimmò textus dicit: quòd ſingulis domus angulis quatuor ruentibus, omnes etiam corruerunt: quamobrem ipſemet Iob etiam in mortem incideret, ſi domus ipſis vnica tantum fuiſſet: attamen hoc non contrariatur illi, quod ego dixi: nam ſanctæ Eccleſiæ domum repræſentans, per optimè quadrat; quæ licet vnicum corpus extet, tamen diuerſa ei membra exiſtunt, & in Oriente, & in Occidente, & in Septentrione, & in Meridie. Iobis filij diuerſas habitabant domos, verum eſt; ſed pro conuiuio in vnica inde congregabantur. Ità Eccleſiæ variæ ſunt; ſed omnes in Fidei conuiuio celebrando, & Sacramentorum, in vno conueniunt, quod eſt Eccleſia ſancta, Catholica, Romana: & in hac tantum gratia inuenitur, ac peccatorum remiſſio. Vnde iure Chriſtus ſponſus Cant. 6. eius caræ ſponſæ dicebat: *Vna eſt columba mea, perfecta mea.* Et Pſal. 21. *Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis vnicam meam.* Et in Exod. 12. magis ad rem noſtram: *In domo vna comedetur*, ideſt, hoc admirabile conuerſionis peccatoris conuiuium non poteſt fieri, niſi intus hanc domum vnicam Eccleſiæ Catholicæ Romanæ.

Eccleſia licet vnica ſit habet tamen diuerſa memb a.

Eccleſia vniuerſalis vna eſt.

Cant. 6. 8.

Pſal. 21. 21.

Exod. 12. 46.

Hoc innuere voluit Abacuch 3. cum Eccleſiam Lunam nuncupauit, dicens: *Sol, & Luna ſteterunt in habitaculo ſuo.* Quem locum D. Auguſtinus lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 32. de Aſcenſione Domini eſſe vult dicens: *Aſcendit Chriſtus in cælum, & ordinata eſt Eccleſia ſub regno ſuo.* Idem docet epiſt. 119. ad Ianuarium cap. 5. ſuper illud Eccleſ. 27. *Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut Sol, ſtultus ſicut Luna, mutatur*; ſed multo luculentius idem docet in Pſal. 10. ſuper illa verba: *Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum; parauerunt ſagittas ſuas, vt ſagittent in obſcuro*: ſeu (vt habent Septuaginta) *in obſcura Luna rectos corde.* Vbi D. Auguſtinus docet Eccleſiam appellari Lunam, & hoc pluribus de cauſis. Primo, quia ex parte ſpirituali lucet, ex parte autem carnali obſcura eſt, ſicut Lunæ globus ſemper partim lucet, partim verò eſt obſcurus, & aliquando ſpiritualis pars in bo-

Abac. 3. 11.

D. *Auſt. lib.* 18. *de Ciuit. Dei c.* 32. *& in epiſt.* 119. *ad Ianuarium cap.* 5.

Eccl. 27. 12.

Pſal. 10. 3.

Septuaginta.

Eccleſia Luna nuncupatur.

in bonis operibus apparet hominibus: aliquando verò in conſcientia latet, & Deo tantummodo nota eſt, ſicut contingit cum oramus in corde, & quaſi nihil agere videmus, dum non ad terram, ſed ſurſum cor habere iubemus ad Dominum. Igitur non vno modo (inquit Beatus Auguſtinus) *Obſcura Luna dici poteſt; nam & cum finitur menſtruis curſibus, & cum eius fulgor nubilo interpolatur, & cum plena deficit, dici poteſt obſcura Luna. Rectos corde, ſiue adhuc in Eccleſia nouitate, quia non dum terris maior effulſerat, & gentilium ſuperſtitionum tenebras vicerat, ſiue linguis blaſphemorum, & non chriſtianorum male difformantium, quaſi nebulis obtegeretur, videri perſpicua Luna non poterat, ſiue ipſorum Martyrum ceditur, & tanta effuſione ſanguinis tamquam illo defectu, & obſcuratione, qua cruentam faciem Luna videtur oſtendere à nemine chriſtiano debebantur infirmi.* D. Auguſtinus.

Eamdem proſequitur D. Gregorius lib. 17. Moral. cap. 10. vbi locum Abacuch citatum eodem modo cum Auguſtino intelligit ſuper illa verba Iob 25. *Ecce Luna etiam non ſplendet, & ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius, quia* (inquit) *nec ſancta Eccleſia virtute propria tot miraculis emicat, niſi hanc prævenientis gratiæ perfundant, nec ſingulorum bene viuentium mentes a peccatorum maculis mundæ ſunt, ſi, remota pietate, radicentur.* Hæc ille. Ad Eccleſiam etiam refert illud Pſal. 8. *Quoniam videbo cælos tuos opera digitorum tuorum, Lunam, & ſtellas, quæ tu fundaſti.* homil. 17. ſuper Ezechielem: *Solem,* inquit, *nominare voluit; quia, videlicet, ipſi æterno Soli loquebatur, de quo ſcriptum eſt* Malach. 4. *Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol iuſtitiæ: de quo reprobi in fine dicturi ſunt, Sol iuſtitiæ non ortus eſt nobis,* Sap. 5. *Hinc enim Sol non ſolum Solem, Lunam, & ſtellas homines ſanctos ſpiritualiter fecit.* Denique D. Hieronymus in cap. 66. Iſaiæ affert pro Eccleſia illud Cant. 6. *Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol?* Additque Lunam Eccleſiam appellari, quia pace, & perſecutionibus creuit, atque decreuit: & oppreſſa tentationum tenebris, rurſus priſtinum lumen aſſumit, habetque ſplendorem à Sole iuſtitiæ; cum Eccleſia Luna ſit, rectè Chriſto Soli comparatur, quoniam illuminat, implet, perficit, & pulchram, ſpetioſamque reddit. Secundo Eccleſia comparatur Lunæ ratione pulchritudinis; nam ſemper Luna cum ceteris ſideribus comparata, eximium pulchritudinis

D. Greg lib. 17. Moral. c. 10.

Iob 25. 5.

Pſal. 8. 4.

D. Greg. hom. 17 ſuper Ezechiel.

Malach. 4. 2.

D. Hieron. in c. 66. Iſaiæ.

Cant. 6. 9.

Luna ſymbolum eximiæ pulchritudinis.

nis

Digitized by Google

nis ſymbolum fuit. Vnde Ouidius in epiſt. ad Leandrum ait:

Ouid in epiſt. ad Leandrum.

Quantum cum radijs fulges argentea puris
Concedunt flammis ſidera cuncta tuis:
Tantum formoſis formoſior omnibus illa eſt.

Et Horatius dum laudes Deorum, & hominum proſequitur, Auguſtum cum ceteris viris clariſſimis comparat, ceu Lunam cum ſtellis, dicens:

Horatius.

Micat inter omnes
Iulium, ſidus velut inter ignes Luna minores,

Hippolyti pulchritudinem amplificat quoque apud Senecam Chorus.

Conferat tecum, Deus, omne priſcum
Fama miratrix ſenioris aui
Pulchrior tanto tua forma lucet.
Clarior quanto micat in orbe pleno,
Cum ſuos ignes, coeunte cornu,
Iunxit, & curru properante pernox
Exerit vultu rubicunde Phœbeo:
Hæc tenent ſtellæ faciem minores.

Cantic. 6. 9.

Theodoretus.

Qua re etiam ſponſæ comites cum Luna conferunt ſponſæ pulchritudinem Cant. 6. dicentes: *Pulchra vt Luna.* Et Theodoretus inquit: *Vt diſcrimen inter illam, & ſtellas indicarent, & vt ipſius Lunæ perfectionem oſtenderent: quaſi dicerent, vt Luna plena nitens, non exilia oſtentans cornua, non ſemiplena, non decreſcens, ſed perfecta, & toto orbe ſplendida, non quid pia retinens imperfectionis, ſed totum globum lucidum præſeferens.* Hæc ille. Quo indicatur, Eccleſiæ perfectio, & ſanctitas in nocte huius mortalitatis, & præſentis vitæ, nam in futuro reſurrectionis, & beatitudinis die erit electa vt Sol. Qua propter dixit Eccleſ. 43. de Luna: *Vas caſtrorum in excelſis in firmamento cæli reſplendens glorioſe*, id eſt, Lunam eſſe inter reliqua cæleſtis militiæ lumina: vas, inſtrumentum, aut ducem etiam reliquorum militum admirabilem, gloria luminis, & pulchritudinis præpotentem.

Eccleſiæ pulchritudo.

Eccleſ. 43. 9.

Eccleſia vna ſicut Luna.

Denique tertio, & ad noſtrum facit inſtitutum, Eccleſia comparatur Lunæ; quia, ſicut Luna vnica eſt, ſic Eccleſia vna tantum in toto terrarum orbe. Hic animaduertite qui me auſcultatis, quòd ego nunc non loquor de illa numerali vnitate; ſed de illa vnionis, ac conformitatis vnitate, quam non parum D. Paulus Apoſtolus Epheſ. 4. extollebat, dicens:

Soli-

Digitized by Google

Soliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Et, vt, in quid hæc ſtet vnitas, demonſtrem, ab ipſomet D. Paulo non diſcedam, in eodem loco aiente, quod ad iſtam conficiendam vnitatem in vnica hominum congregatione, vt vos reminiſcamini, oportet, ſcilicet, quod *vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ*, & quòd *vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma*: Sancta Romana Eccleſia, quæ ſolum hanc vnitatem habens, ſola etiam remanet Eccleſia, veraque Petri nauicula: extra quam nulla eſt Eccleſia; quia harum vnitatum nulla in illis inuenitur. Et quidem quo ad Spei vnitatem, incertum non eſt, omnes hæreticorum factiones æternam vitam ſperare; ſed media ità differunt, quibus multi eorum diuerſimodè ſperant, quòd Spei vnitas iſta appellari nequit, nec vna Spes illo modo vocari poteſt, quo D. Paulus capit eam. Et hoc plurimum patet; nam inter ipſos alij vitam æternam ſperant, abſque operum merito: alij cum operum merito hactenus in infantibus: alij autem cum operum merito, ſed tantum in adultis; Videte ergo vos, ſi vna Spes eſt. Sic quo ad vnus Dominus. Hoc illud eſt, quod Diuo Petro, in Diuo Matthæo cap. 16. aperuit Chriſtus, dicens: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Hoc illud eſt, quod eidem in D. Ioan. cap. 21. expreſſit, ſcilicet: *Paſce oues meas*. Hoc idem in Diuo Luca etiam c. 22. ſic: *Conuerſus confirma fratres tuos*. Et propterea Eccleſia ſemper nuncupatur regnum, non autem Politia, non Ariſtochratia: & iure quidem; nam cum vnius tantum regimen melius exiſtat: hoc igitur Eccleſiæ attribui debet: *Vnus eligitur; vt capite conſtituto, ſciſmatis tollatur occaſio*; ad hoc inſtitutum Diuus Hieronymus aduerſus Iouinianum aiebat præter centum rationes, & auctoritates centum, quas huic rei conſonas adducere poſſem. Sed huius vnitatis tertium attingamus. Vnum Baptiſma. Circa quod, auditores mei, animaduertite, quòd ego non dico, hæreticorum Baptiſma reiterari debeat: immò non ignoro equidem, vbi materia, forma, & intentio exiſtunt, à quo Baptiſma conferatur, minimè referre. Vlterius ſcio, quòd, cum hæretici materia, forma, atque intentione baptizant, illo vtantur baptiſma, quod proculdubio vnum eſt, & etiam nobis. Sed dico profectò, quòd inter hæreticorum innumeras factiones multi ſunt, qui veri baptiſmatis vice, infatuatis ipſorum cærimonijs vtuntur, quæ baptiſmata minimè appel-

lari

Marginal notes: Epheſ. 4. 3. — *Hæretici habēt ſpem æternæ vitæ, ſed diuerſis medijs.* — Matt. 16. 18. — Ioan. 21. 17. — Luc. 22. 32. — *Eccleſia vocatur regnum, non Politia.* — *Hieron. aduerſus Iouinianum.* — *Hæreticus baptiſmum habens materiam, formam, & intentionem faciendi illud, quod facit Eccleſia Chriſti.*

Hæretici non habent vnitatem Fidei.

lari queunt: Et ideò inter ipſos omnes non datur vnum baptiſma; præter, quod inter eos aliqui interſunt, qui Baptiſma reiterant. Igitur Baptiſma vnum non eſt. Ita quo ad quartum, vna Fides, ſcilicet (ò infelicium hæreticorum Chaos) quorum de integris Angliæ, Germaniæ, Galliæq. prouincijs, ne loquamur: ne loquamur etiam de integris ciuitatibus: ſed, proh dolor, in eadem domo hæc non reperitur vnitas Fidei. Quoties aliud pater credit, tenet aliud filius? aliud vir, vxor aliud? aliud ſoror, frater aliud? aliud ſeruus, herus aliud? inſuper dico quoties ipſemet, & homo, & mulier mutantur? & (quod peius eſt) ijdem, qui docent, quo modo variant? Lutherus quoties circa Sacramentorum numerum titubauit diuerſus? Caluinus circa Euchariſtiam quoties ſententiam mutauit? Auguſtana confeſsio ſaltem ter verſa eſt. At de Vvittembergenſi vrbe Saxoniæ Dux aiebat: Neſcio quid hoc anno credant: quid verò anno proximo futuro credituri ſint vicini mei Vvittembergenſes. Demum Babellica turris eſt hæreſis, in qua Deus ita labium confundit, quòd omnes diuerſimodè credunt, & hinc illa eis Fidei neceſſaria vnitas deeſt: ſed de his hactenus: mihi ſufficit quòd noſtra Romana Eccleſia vna ſit, ſicuti ita infallãter eſt: in qua vnimodè omnes ſperamus, vnimodè baptizamus, vnimodeq. omnes eandem Fidem profitemur. O pulchram vnitatem, vnitatem ſanctam. Et cum glorioſa hæc planta ſuos ramos omnia per climata diffuderit; nunc ab Orientalibus Indijs, & partibus Catholicus egrediatur, ex Perù proficiſcatur; ab alta Ætyopia pergat: vel ab Anglia veniat, vel vltra Polum verſus, vbi viuunt; & multi: omnes iſti ſeparatim interrogentur: reſponſa eorum conferantur: omnia eadem ſimilia eadem extant, cuncta vnum, & dicto ſanctæ Geneſi cap. 11. conforme, ſcilicet: *Erat autem terra labij vnius*; quia Eccleſia vna eſt; quia in ea eſt vna Fides, eſt vna Spes, vnus Dominus, vnum baptiſma: quia tandem vna eſt Petri nauicula in huius mundi mari. Sacroſanctam vnitatem. Cui non neſcitis (ò Roma) quid addatis velim? Vnitatem amoris proximi, fraternæ caritatis vnitatem, complementum, & totius ſpiritualis ædificij perfectionem. Fidei vnitas in intellectu fundatur. Vnde D. Paulus 1. Cor. 1. *Id ipſum dicatis omnes: & non ſint in vobis ſciſmata.* Amoris vnitas in voluntate fundatur. Audite in Act. Apoſt. cap. 4. *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna.* Vnum cor,

Hæretici ſemper inter ipſos diſcordant.

Hæretici quomodo variant.

Catholici vbiq. eandem Fidem profitentur, & habent.

Catholici inter ſe ipſos concordant.

Gen. 11. 5.

Fidelium vnitas in quo conſiſtit.

Fidei & Caritatis vnitas fundatur in intellectu, & in voluntate.

1. Cor. 1. 10.

Act. 4. 32.

cor, & anima vna Chriſticolæ eſſe debent, quia vna præciſe euangelij nauicula erat. Verum eſt, quòd erat in mari, in medio mari, vt demonſtretur Eccleſia Chriſti eſſe laboris, & patientiæ nauis, contritionis, ac pœnitentiæ, ſplendoris, ac doctrinæ, timoris, & confidentiæ, amoris, & benignitatis, fidei, & obedientiæ, humilitatis, & perſeuerantiæ; & ideò militans appellatur Eccleſia; quoniam in hac (o Roma) laborare, inuigilare, pati, timere, ſedare, amare, ſperare, confidere, humiliare, in operationibus difficilibus affici, in orationibus inuigilare, in tribulationibus pati, naufragium pertimeſcere, ſedare afflictiones, proximum amare, ſperare in Deo, in Chriſto confidere, in ſeipſo humiliari, perſeuerare, firmareq. in bono oportet. Hæc ſunt facienda à Chriſti nauim habitare volentibus: *Niſi hi in naui manſerint, vos ſalui fieri non poteſtis,* dixit D. Paulus Actor. 27. ad hanc rem. Sed non neſcitis qua de re? Quia, etſi in mari eſt: attamen qui de non naufragando laborat, eam tutam reddit.

Eccleſia militās eſt laboris, & qua de re.

Actor. 27. 31.

SECVNDA PARS.

VT *comederent, & biberent, &c.* Ex quatuor hodiernæ Lectionis capitibus iam cumulate prima in parte de duobus diſſeruimus. Nunc tertium, quod eſt de epulis, quæ in dicto conuiuio ferebantur, ſequitur: quas lautiſſimas, & copioſiſsimas fuiſſe credendum eſt; quæ quidem epulas, quæ in conuerſione peccatoris interueniunt, coëquant. Sed optimum eſt prius ſcire, quo ad litteræ ſenſum, an iſta conuiuia frequentia, ac quotidiana erant (ſicuti innuere videtur textus) vel rarò, & ſolum à Iobi filijs celebrabantur? Hebræi affirmant, quòd ſemel in integro anno ſeptem continuis diebus celebrarentur: idemque Origenes: Caietanus à dicta ſententia partim in hoc concordat, partimque diſcordat; dicens, quod, etſi frequentia non erant, nec quotidiana; tamen pluries in anno diuerſis temporibus celebrabantur. Aliquo notabili interuallo inter vtrumque vergente, prima ſententia ab Origene probatur, dicens, iſta conuiuia ſancti Paſchatis, Scenophegiæque

An conuiuia filiorum Iob erāt quotidiana.

Hebræorum opinio circa conuiuia filiorū Iob.

Origenes.

Caietanus.

giæque hebraicæ ſimilitudines erant: quæ inde in Lege ſcripta obſeruari debebant, vbi Hebræi celebrantes ea, ſeptem continuis diebus (vt in Deuteron. cap. 16. legitur) iubilabant. Secunda Caietani ſententia hoc probari poteſt, ſcilicet, quoniam frequentia, & quotidiana conuiuia citius ad luxuriæ, ſenſualitatiſque luem inclinant, quo ad caritatis, & amoris fraterni vinculum, ad familiam ab homine inſtructam ea ſapientia, eaque ſanctitate, qua omnes Iob antecellebat, non ſpectabant: præter quod (vt ait Caietanus) quotidiana, ac frequentia conuiuia faſtidiunt, & nauſeant: nihilominus communis ſententia eſt, dicta conuiuia, & quotidiana, & frequentia extitiſſe; quod quidem eodem textu probatur, in quo dicitur, quòd Iob, pro defectibus, qui occurrere dictis in conuiuijs poterant, quotidie ſacrificia offerebat: *Sic faciebat Iob ſingulis diebus*. Et aliorum dictis reſpondens, quo ad Origenis ſententiam, ſcilicet, quòd iſta conuiuia typus, ac ſimilitudo ſeptem dierum feſti Paſchatis, ac Scenophegiæ extarent, dico, quòd nullum habens fundamen, potius ſimplex eſt coniectura, quam aliud; & ideò ab alijs non approbatur. Et quo ad Caietanum, verùm eſt, quod frequentia, ac quotidiana conuiuia, profanè celebrata, ad luxum, ac ſenſualitatem trahunt; ſed quæ ad caritatem, fraternumque amorem ordinantur, ac ſobriè celebrantur, non itá ſe habent: ſed potius fratrum, ac ſororum, mutuum amorem, caritatemque ſeruant: immò ordinatim, ac ſobriè celebrata etiam valitudinem cuſtodiunt. Et hoc conuiuiorum genus non parui æſtimatur: & ſimilia debebant eſſe Iobis filiorum conuiuia. Sed ſi ſic eſt, qua re igitur Iob ſacrificia offert, vt dictis conuiuijs ſatisfaciat? His Diuus Gregorius reſpondens hoc in loco ait, quod Iob non offerebat ſacrificia propriè pro defectibus conuiuiorum, ſed pro aliquo diſcrimine, qui in prætactis conuiuijs perpetrari poterat, cum celebrari non poſſint abſque aliqua labe, præcipuè reſpectu linguæ, quæ à potu calefacta, & à cibo, ad inordinata progredi ſolet. Sed hæc tranſeant: ego autem ad ſupradicta rediens, ſequor, quod, cum conuiuia quotidiana, ac frequentia fuerint, tenendum eſt, epulas etiam bene conditas extitiſſe. Et per conſequens omnia, quæ in peccatoris conuerſione conueniunt, repræſentant.

Deuter. 16.

Conuiuia parca caritatē paternam conſeruāt.

D. *Gregorius*.

Et appoſitè quinque ſunt. Quorum primum eſt gratia Dei

Dei præueniens, de qua dicitur Pſalm. 79. *Conuertere Do-* *Peccator in con-*
mine, & eripe animam meam. Secundum ſeruilis pœnarum *uerſione quinque*
timor; & ideò dicitur Iſa. 11. *Et replebit eum ſpiritus timoris* *Epulas ponit.*
Domini. Tertium, ſpes veniam peccatorum accipiendi: & ideò Pſal. 79. 4.
dicitur Hebr. 11. *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum.* Iſa. 11. 3.
Quartum, Dei amor; & ideò dicitur 1. Petr. 4. *Caritas ope-* Hebr. 11. 1.
rit multitudinem peccatorum. Quintum, & ſupremum, gra- 1. Petr. 4. 8.
tia eſt iuſtificans; & propterea dicitur 1. Corinth. 15. *Gra-* 1. Cor. 15. 10.
tia Dei ſum id, quod ſum. Primo, præuenientis gratiæ fer-
culum neceſſarium eſt; qua Deus peccatorem ad pœniten-
tiam vocat: ex hac inferni pœnarum timor ſcaturit. Ter-
tio in loco in Dei bonitate peccator ſperat. In quarto, ad
eum amandum ſe mouet. Et in quinto, ſe iuſtificat. Pri-
mum Propheta Regius aſſimilat in Pſalm. 63. maris conuer-
ſioni in continente: *Qui conuertit mare in aridam, &c.* Cor Pſal. 63. 6.
peccatoris eſt mare: *Cor impij quaſi mare feruens*, in con- Iſai. 57. 20.
tinens vertitur cum à gratia tactum obedit, ac ad conuer
ſionem ſe diſponit. Secundum, innuitur etiam in Pſal. 63.
in petræ conuerſionem in aquam: *Qui conuertit petram in* Pſal. 63. 6.
ſtagna aquarum: petra peccator eſt, aquæ autem lacry-
mæ ſunt à pœnarum timore emanantes. Tertium, in Ioele eſt
cap. 2. *Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem*: Ioel 2. 31.
Sol pars rationis eſt, Luna ſenſus peccatoris altera pars,
ab vtriſque propter ſpem, quam peccator in Deo habet,
maximus oritur motus. Quartum, in Exod. 15. figuratur, Exod. 15. 25.
in quo dicitur, quòd amaræ Marath aquæ per lignum à
Moyſe in eas profuſum, & immerſum dulces euenere: aquæ
ſunt peccator, amor Dei lignum eſt. Et denique quintum in-
nuitur in Ioan. 2. vbi aqua in vinum verſa eſt: aquæ pecca- Ioan. 2.
ta ſunt, gratia iuſtificans vinum eſt; tunc peccator ex aqua
ſe vertit in vinum, cum è peccato ad gratiam tranſit. Hæc
autem ſunt huius ſacri conuiuij epulæ. Vel dicamus, quòd
in conuerſionis conuiuio Deus vnà cum peccatore concur-
rit, & ambo ſuas ponunt epulas. Peccator tres apppoſite *Ad iuſtificatio-*
ponit, quæ pœnitentiæ ſunt partes, ideſt, contritio, confeſsio, *nem peccatoris*
& ſatisfactio: & reliquas tres ponit Deus, quæ tria ſunt mu *Deus & homo*
nera ad integram pœnitentiam concurrentia, ſcilicet, pecca- *conueniunt.*
torum remiſsio, gratiæ collatio, & gloriæ promiſſum. Et
ità admirandum iuſtificationis peccatorum conuiuium ce-
lebratur.

Et mittentes vocabant ſorores ſuas, &c. Hoc vltimum eſt

à me vobis enucleandum. Textus ait, quòd aſsidue ad conuiuium ſorores, abſque aliqua repugnantia, ſtatimque ad eum adibant. Quòd quam concinnè ſignificet nobis quid peccator efficere debeat in eius ad Deum conuerſione clare patet, ideſt, ſolertia, & celeritas, quibus peccator conuerſionem hanc ad Deum, & hoc admirandum conuiuium celebrare debet, & ocius crimina relinquere, & gratiæ munera perquirere. Et quidem peccator ſex cauſis quam citiſsime, vt ad hoc conuerſionis, & iuſtificationis conuiuium, proficiſcatur, diſponere ſe debet. Primo ob obſeruantiam expectantis eum. Pontifex, Rex, Imperator, vel alius Princeps ſedet expectans hominem, aut mulierem, non tantum, vt audiat eius neceſsitatem; ſed, vt ei iuuamen afferat, & honorem, & coram omnibus ad ſuam cœnam ſecum ducat, regijſque veſtibus eam decoret, & ornet: è conuerſo mulier tam tarda, & ſegnis accedit, quod iratus Princeps, ſententiamque permutans, honoris vice, eam punitione, & dedecore afficere putat: *Nè tardes conuerti ad Dominum: ſubito enim veniet ira illius.* Eccleſ. 5. Peccator, quæſo, dic mihi, quot iam ab hinc dies ſunt, quot menſes, immò quot anni, in quibus Deus te, vt pœnitentiam ageres, expectauit? Attamen nihil quidem decernis, immobilis es? Nè admireris igitur, ſi Deo in diem iraſcente honoris, ac præmij vice, vituperium, & pœnam ab ipſo recipies.

Peccator ſex rationibus debet ad Deum ſe conuertere.

Simile.

Eccleſ. 5. 8.

Secunda cauſa, quæ mouere debet peccatorem, vitæ dubium eſt. Aues ſuper arboribus hilares interdum cantabunt; venator perſpicit eas, & cum tormento, vel cum baliſta ad eas ſe applicans, antequam illæ eum percernant, is iacula dirigit, & interficit: *Niſi conuerſi fueritis arcum ſuum vibrauit, & tetendit illum: & in eo parauit vaſa mortis, &c.* Fieri quidem poteſt (peccatores) quòd non præuideatis mortis venatorem vndique paratum, vt vos interficiat? Qua re ergo tam à cantus ſuauitate ſuperamini? ab huius vitæ ſenſualitate, inquam, quòd inde interfecti ad ſepulcra, & infera aſportabimini? Inſanus quidem ille exiſtimabitur, qui ab hoſtibus circumdatus, à quibus omnibus eius cedes quæritur, quam primum ab ipſorum manibus aufugere, & ſeipſos liberare non peruestigaret: *Poſuit me Dominus quaſi ſignum ad ſagittam*, Threnor. 1. Sed dicite mihi, in quo nam conflictu, vel prælio tanta gens mori

Simile.

Vita humana incertitudo debet peccatorem commouere.

Pſal. 7. 13.

Simile.

Thren. 1. 12.

viſa

viſa eſt,& populus, quemadmodum euenit, & fit, omni ætate, omnique tempore? Numeroſi decidunt ſenes, iuuenes, pueri, & demum mors nemini parcit; attamen peccatores, tamquam columnæ, ſtabiles, à peccatis, & malis operibus numquam ſe abducunt. *Mors nemini parcit.*

Tertia cauſa, ob temporis breuitatem, Autumnus venit, Hyems ingreditur, pluit, iniungit, tempus mutatur, variatur aer, nubes adueniunt: tamen ad aliquem diem illud tranquillatur: & ecce ruſticus, ſeu colonus, ſemen, ac frumentum paratum habens, arat, ſeminat, ac ſerit: qua re tam cito? Ne illud bonum, proportionatumq. tempus conterat: *Numquid adhuc, & in breui conuertetur Libanus in Carmelum?* ait Iſaias cap. *69.* Mons Libanus ex ſeipſo ſterilis eſt, & infructuoſus: & è contra Carmelus fœcundus, & frugifer exiſtit: hoc innuere vult, quòd ſterile citiſsimè in fructuoſum mutari non poteſt. Nil ſterilius peccatore, nihilq. pœnitente fœcundius, & iuſto: modo, vt iſte ſic difficilis fiat tranſitus, tempore eſt opus; & ne occaſio, vel commodum perdatur, res protrahi, & prorogari non oportet; ſed requiritur, vt quam primum mox animus adijciatur. *Simile.* Iſai. 29.17. *Peccatore nil ſterilius.*

Quarta cauſa eſt ſolicitudo, quam de ſua Eccleſia tenet Deus. Pater familias pulchrum parat, & aptat viridarium, & in illo omnia plantarum genera conſerit, & arborum fructiferorum, & expectat, vt creſcant: cum tempus eſt, proficiſcitur, vt fructum legat; & omnes circumſpiciens, aliquas ſteriles, ac infructiferas inuenit: tunc quid agit? hortulanum aduocat, eique dicit: Inſpice, & conſidera; omnes iſtas arbores ſigna infructiferas, & eas eradicando, abijce, nam nolo, vt hic humum occupent: *Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos.* Regius Propheta ait, Pſalm. 54. Scitote (fratres, & ſorores) quòd ſæpe ſæpius eius Eccleſiæ viridarium Deus animaduertens, & intus varias inueniendo plantas infructiferas (peccatores, ſcilicet, qui nihil boni operantur) quid agit? Vitæ curſum amputando eis, mortis viridario imperat, vt mactet eos, & interficiat, & ad ſepulcra trahat: & quoniam cæleſtes fructus producere noluit, & emittere; pro inferorum igne deſeruiat. *Simile.* Pſal. 54.24. *Peccatores plantas infructuoſas repræſentant.*

Quinta ratio eſt, ob iniquitatem, qua tu erga Deum, erga Angelos, proximum, teque ipſum vteris. Erga Deum, inquam, qui aſſidue tuam conuerſionem expectat, & quo magis immoraris, eo magis moleſtia afficitur: *Scis enim ipſe* Tob. 11.4.

Digitized by Google

quoniam dies computat pater meus, & ſi tardauero, vna die plus, contriſtabitur anima eius, dixit ad hanc rem Tobiolus cap. 11. Erga Angelos, quibus procraſtinatur ſolitum gaudium in peccatoris conuerſione ab eis ſentiendum: & de quibus ideò dicitur Luc. 15. *Gaudium eſt in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente*. Hoc, inquam, contriſtatur eos, quo modo contriſtari poſſunt; quoniam *Spes, quæ differtur, affligit animam*. Prouerb. 13. Erga proximum ob malum exemplum, quòd demonſtrat illi. Duo ſimul pergunt, & ambulant; quorum vnus parum cernit, alter autem minus reſpicit; via obſcura eſt, ſaxoſa, foueoſa, offendunt, labuntur, & ambo in eam cadunt: *Si cæcus cæcum ducit, ambo in foueam cadunt*. Proh miſerum mundum malorum exemplorum orbitate plenum, quibus alter alterum in tartari infernalis foueam trahunt. Et tandem erga ſeipſum iniquus eſt; quia peccata redolens propria bona perdit, & aliena. Ille mille ſcutorum cenſum agit, ſtat rei ſoluendæ tempus: illud, non ſoluit; & debitum ita creſcit, vt pro ſatisfactione eius, propriam rem, in qua cenſus fundatur, ſibi vendere oporteat, nec non eius reliqua ſtabilia omnia: *Declinantes autem in obligationem, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem*, ait Pſal. 124. Regius Propheta. Scitote, quòd peccator, & retardando, & prorogando pœnitentiam, & protrahens ſoluere cenſum, cui ſoluere tenetur, quidquid ſui, & aliorum dominatur, perdit: ſui, quia omnia bona opera in peccato perpetrata, perduntur: aliorum, quia ſanctæ Eccleſiæ bona ad vitam æternam capeſſendam nil penitus ſibi proſunt.

Luc. 15. 10. Prou. 13. 12. *Simile*. Matt. 15. 14. *Simile*. Pſal. 124. 5.

Sexta, & ſuprema cauſa eſt, quòd peccatum in homine, & in muliere inueteratum fortius euadit, naturaleſque vires debilitat. Auicennas narrat, quòd viperæ, quibus aromatarij ad conficiendam thericam, & antitodum vtuntur, in plana tellure capi, &, eis decapitatis, decorticari debeant; nam viuas ſeruando, magis viroſæ euadunt, & mortiferæ. Ideo Chriſtus aiebat Phariſæis; Progenies viperarum quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira? ac, ſi diceret. Quid nam peccatum eſt? Viperarum, ac aſpidum virus, quod de repente noſtram animam interficit, & quo magis in ea immoratur, eo magis, & forte, & firmum, robuſtumq. fit; & ideò neceſſe eſt, vt ſtatim per pœnitentiam abijciatur. Item vires naturales in nobis debilitat. De quodam ſancto Patre legitur, quòd de peccati pondere exemplum præbere volens, & de

Auicennas. *Peccatum inueteratum fortius euadit*. Matth. 3. 7. *Peccatum viperarum venenũ*. *Exemplum*.

& de animæ debilitate; ſuos diſcipulos aduocauit; & confe-
cto lignorum faſce, vt eum humeris adaptaret, quaſi cer-
tans, & vim agens; ſed cum magni ponderis extaret, non
potuit eleuare eum: tunc alia ligna addit, & rurſus pro ele-
uando eo vim adiunxit: quod eo minus facere valuit. Ter-
tio ligna denuò addidit, & pondere difficiliori euadente, di-
ſcipuli de magiſtro conqueri cœperunt, qui impotens, mino-
res, maiori quæreret pondere ſuis humeris faſcem impone-
re. Tunc Magiſter reſpondit. Bene eſt. Ità ad vnguem ac-
cidit diu in peccato moranti: quoniam (vt interdum Chri-
ſtus Dominus noſter dixit) Cum ſit aſinaria petra, quo ma- *Peccatum mola aſinaria eſt.*
gis noſtræ innititur animæ, eo magis forte efficitur, & pon Matth. 18.6.
deroſum; ità, quòd ferè impoſſibile ſit, vt liberari, ac euadi
poſſit.

Hinc ſcaturit, quòd peccatores habituati, ac conſuetudi-
narij, & ſæpe ſæpius peccata etiam nolentes, & alliciuntur,
& trahuntur. Videte taurum quam ferox eſt, & immanis:
nihilominus, cum cornibus eius vincula intenduntur, vbi- *Simile.*
cumque aliquis vult, eum trahit: *Iniquitates ſuæ capiunt im-* Prouer. 5.22.
pium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringuntur, aiunt
Prouerb. cap. 5. ac ſi inſinuare vellent. Ea nimirum eſt impio-
rum natura, vt iniquitatem ſuper extendendo, ab ipſa duriſ-
ſime ligetur, ducta ſimilitudine à funibus, qui, vt longiores
efficiantur, alij alijs nectuntur: ſic enim impij iniquitatem *Impij iniquitatem iniquitati, quaſi funi funem addunt.*
iniquitati, quaſi funem funi, addunt. Itaque longiſsimum
funem conficiunt, quo ipſi conſtringuntur. Id verò fit tunc,
cum iniquæ cogitationi iniquum conſenſum, conſenſui opus,
operi conſuetudinem, conſuetudini neceſsitatem, neceſsita-
ti excuſationem, excuſationi defenſionem, defenſioni impœ-
nitentiam, impœnitentiæ deſperationem, deſperationi mor-
tem inferni adijciunt; in qua ligati in æternum manebunt.
Huc etiam ſpectat illud Prouerb. 7. agente de illo adoleſcen-
tulo inſipiente, qui falſis meritricis verbis fidem præſtans,
inſequebatur illam, vbi dicitur: *Statim eam ſequitur quaſi* Prouer. 7.22.
bos ductus ad victimam, & quaſi agnus laſciuiens, ſiue (vt *Impius canis diaboli.*
Septuaginta habent) *tamquam canis ad vincula*; *& neſcit,*
quòd ad vincula ſtultus trahatur. Impius namque victima
diaboli eſt, & canis illius vinculis conſtrictus, qui ad nutum
illi deſeruit. Vnde D. Auguſtinus ſuper Pſal. 67. ſuper illa *D. Auguſt ſuper Pſal. 67.7.*
verba: *Qui educit vinctos in fortitudine, ſimiliter eos, qui*
exaſperant, ſiue (vt ipſe legit) *amaricantes, qui habitant*

Digitized by Google

in ſepulcris; ſic inquit: *Soluit grauia vincula peccatorum, quibus impediebatur, nè ambularent in via præceptorum.* D. verò Hieronymus in hunc etiam locum:

D. Hieronymus.

Peccator differt ab impio.

Diſtat, inquit, *inter peccatorem, & impium, quòd peccator appellatur, omnis, qui, vel in paruis, vel in magnis ſceleribus decidit. Impius autem, qui, vel numquam Fidem recepit, vel enormitate ſcelerum ab ea, quam accepit anathema factus eſt, vel Catholicis publicis flagitijs inuoluti, qui funibus peccatorum ſuorum conſtringuntur cũ inceſſabili augmento ſuæ prauitatis intereunt. Qui enim funem facit torpendo ſemper, vel inuoluendo, Fides fidibus auget: talis eſt fortitudo operum malorum, in quibus praua prauis nectentes, non aliud, quam quo ſe arctius obligantur, agunt.* Hæc ille.

Eccleſ. 9. 12.

Et Eccleſ. 9. ait: *Sicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur, ſic capiuntur homines in tempore malo.* Piſces ità naturaliter ſunt guloſi, & ad cibum auidi, quòd non aduertunt laqueum, ſiue hamum, quo capti, ſe diſſoluere non poſſunt: ſic impij hamo concupiſcentiæ decepti ità prauis operibus ligantur, quòd ex ſe diſſoluere ſeipſos non valent.

Simile.

Hinc eſt, quòd impius poteſt ſeruo malo, & nequam aſsimilari. Primo, quia malus ſeruus ebrioſus eſſe ſolet; ideoq. negligit bona domini ſui: ſic peccator concupiſcentia inebriatur. Vnde Eccleſ. 19. *Operarius ebrioſus non locupletabitur.*

Eccl. 19.1.

Impius ſeruo malo aſſimilatur.

Peccator eſt otioſus.

Peccator diſſipat opera bona.

Matt. 20.7.

Luc. 16. 1.

Secundo, ſeruus malus eſt otioſus; & tempus, quo laborare debet, inutiliter expendit. Sic peccator totum tempus negligit. Vnde Matth. 20. dixit pater familias: *Quid hic tota die ſtatis otioſi?* Tertio, malus ſeruus conſumit domini ſui bona: ſic peccator dona naturalia, ac gratuita diſsipat. Vnde Luc. 16. *Diffamatus eſt villicus, quòd diſsipaſſet bona domini ſui.* Quarto, malus ſeruus etiam admonitus perſeuerat in malo. Sic peccator operi addit conſuetudinem. Vnde Iob 19. *Seruum meum vocaui, & non reſpondit.*

Iob 19. 16.

Peccator conſuetudinarius vſũ conuertit in naturam.

Eccleſ. 33.26

Peccator neceſſitati addit excuſationem.

2. Reg. 19. 26

Eccleſ. 7.22.

Quinto, ſeruus malus vſum conuertit in naturam: ſic peccator, qui ſæpe recidiuat in peccatum. Vnde Eccleſ. 33. *Laxa manus illius, & quærit libertatem.* Sexto, malus ſeruus eſt proteruus: ſic peccator neceſsitati addit excuſationem. Vnde 2. Reg. 19. *Seruus meus contempſit me.* Septimo, ſeruus malus eſt rebellis Domino ſuo: ſic impius excuſationi addit defenſionem. Vnde Eccleſ. 7. *Cunctis ſermonibus, qui dicuntur, nè accomodes cor tuum, ne forte audias ſeruum tuum maledicentem tibi.* Octauo, ſeruus malus tandem efficitur ità durus, vt inimicus domini

Digitized by Google

domini ſui videatur. Sic peccator defenſioni addit impœni- *Peccator excu-*
tentiam. Vnde Matth. 18. *Serue nequam omne debitum di* *ſationi addit im*
miſi tibi. Nono, malus ſeruus domino ſuo inſidias ponit: ſic *pœnitentiam.*
impius impœnitentiæ addit deſperationem. Vnde 4.Reg.21. Matt.18.32.
Tetenderunt ei inſidias ſerui ſui. Decimo, & poſtremo, ſeruus 4.Reg.21.23
malus, poſt multa flagitia ab ipſo perpetrata, tandem carcere, & vinculis punitur, & ligatur: ſic impius deſperationi mors æterna (vt dixi) reſpondet. Vnde Eccleſ.42. *Seruo* Eccleſ. 42.5.
peſſimo latus ſanguinare, vbi Gloſſa dicit: *Seruus, qui ver-* *Gloſſa*,
bis non corrigitur, vulneribus corrigatur. Et hoc hac in materia ſufficiat. Ad primamq. rem rediens, ecce quatuor, quæ vobis dicenda ſum pollicitus. Primum quorum eſt, quòd, cum eſſent filij Iob maſculi, & feminæ in conuiuio, omnium fidelium congregationem repræſentant. Secundum eſt domus, in qua conuiuia celebrabantur, quæ ſanctam demonſtrat Eccleſiam, in qua Fidei conuiuia celebrantur: huius autem conuiuij epulæ pœnitentis ſunt operationes. Et (vt finem dictis imponam) alacritas, qua Iobi nati ad conuiuium accedebant, inſinuat, ac docet alacritatem, & promptitudinem, quam, vt pœniteat, peccator habere debet. Ite in pace.

TER-

TERTIADECIMA
LECTIO.

De Dominica die.

IN QVA QVATVOR EXPLANANTVR. In primo, Iob eſſe ſummum Sacerdotem probatur. In ſecundo, de excellentia Dominicæ diei, videlicet, de nomine, de antiquitate, de prærogatiuis, ac de cultu illius loquatur. In tertio, de duplici Chriſti ſacrificio. In quarto, de peccatis, quæ in conuiuijs perpetrari ſolent, ſcilicet, de gula, de crudelitate, de blaſphemia, vel murmuratione, tractatur.

Iob 1. 5. Cumque in orbem tranſiſſent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & ſanctificabat illos: conſurgenſq. diluculo. offerebat holocauſta per ſingulos: dicebat enim, ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis. Sic faciebat Iob cunctis diebus.

PRIMA PARS.

Differentia inter peccatorem, & iuſtum.

EQVIDEM hæc eſt inter peccatorem, & iuſtum notabilis, ac primaria differentia: hoc eſt, quòd, ſicuti peccator ad peccandum leuiſsimus, & non laxus eſt: ſic è conuerſo iuſtus numquam benefaciendi videt ſatis, nec bene, ac merito operandi. De primo dixit Iſaias cap. 59. *Conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem.* Et de 2. Apoc. 22. *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc:* & ecce

Iſa. 59. 4.

Apoc. 22. 11.

exem-

Digitized by Google

exemplum in noſtro ſancto Iob, qui, cum ſancto ſit homo, & iuſtus; quotidie (ait textus) Deo holocauſta offerebat,& inſtans erat, & perſeuerans, ac diluculo, ſummoq. mane ſurgebat ad immolandum,cunctis diebus: nec vmquam ab iſto ſancto opere ceſſando: *Cunctis diebus* (ait) *quòd immolabat.* Quæ circa verba quatuor dicemus ſecundum ipſummet textum. Quorum primum; An Iob in ſacrificando victimas eſſet ſacerdos. Secundum, qui nam dies erant iſti, in quibus Deo immolabat. Tertium,quæ nam ſacrificia erant iſta. Quartum autem, quæ nam erat cauſa, quæ eum ad immolandum mouebat. De primo dicitur: *Mittebat ad illos* Iob. De ſecundo: *Cumque tranſiſſent dies conuiuij*. De tertio, *& ſanctificabat eos*. De quarto autem, & vltimo: *Dicebat enim, nè forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deum in cordibus ſuis.*

Lectionis diuiſio in quatuor capita.

Primum hic dicitur, Iob vocare filios ad ſacrificium, quòd pro ipſis immolabat: qua opportunitate differunt Doctores, an Iob eſſet ſacerdos, nec non. Vbi, quamuis Albertus Magnus, & quidam alij hoc negent: nihilominus Origenes lib. 1. Chryſoſt. in Catena, Hieronymus in epiſt. ad Eugenium, Philippus presbyter, Beda, & alij affirmant. Quod quidem non dum à quotidianis holocauſtis, quæ immolabat, ſed à regia dignitate, & à primo exiſtimationis gradu, quo illa in regione omnes antecellebat, primum excipiunt: & deinde à ritu, & ab illius temporis conſuetudine, in quo ſemper in Regum primogenito ſacerdotium ſeruabatur: ſicut D. Hieronymus affirmat in prætacta epiſtola, & in Hebræorum traditionibus in Geneſim. Iſidorus in Geneſim cap. 25. & hoc in loco Philippus, & Beda, & Gloſſa in Geneſ. cap. 26. ſuper illis verbis: *Vende mihi primogenita:* & ad Hebræos 12. loquens de Eſau, qui vendidit primitiua ſua. Et D. Thomas 1. 2. quæſt. 105. art. 1. ad 3. & 2.2. quæſt. 87. art. 1. ad 3. omnes iſti, inquam, affirmant, quòd Regum primogenitorum ſacerdotalis dignitas erat. Et D. Hieronymus addit, quòd Melchiſedech ſacerdos magnus Noe primogenitus extiterit. Et tandem concludit, quod vſque ad Aaron aſsidue Regum primogeniti ſacerdotium hæreditarunt; & quòd hæc eſſet primogenitura, quam Eſau fratri Iacob vendidit. Et (quamuis Iſidorus habeat) primogenituram, quam Eſau Iacob vendidit, extitiſſe pretioſas veſtes ſacerdotales, quibus in offerendis ſacrificijs primogeniti

Iob an fuit ſacerdos,

Origen lib. 1.
Chryſoſt. in Catena.
Hieron. in epiſt. ad Eugen.
Philippus presbyter.
Beda.
Hieron. in Hebraorum traditionibus.
Iſidorus in Geneſim c. 25.
Philippus.
Beda.
Gloſſa in Geneſ. c. 25. 31.
D. Thom. 1. 2. q. 105. ar. 1. ad 3. & 2. 2. q. 87. ar. 1. ad 3.
Melchiſedech primogenitus Noe.
Primogenitura quam vendidit Eſau Iacob, quæ fuit?

geniti ſe induebant: tamen, quòd ipſiuſmet ſacerdotij dignitas extiterit, quæ ſibi contingebat, vt primogenito, alij tenent. Qua de re D. Paulus Hebr. 12. vocat Eſau profanum, ferè laicum, non conſecratum, & ſacra adeundi indignum: vocat etiam ipſum fornicarium. Quod vitium de Eſau, cum in nullis, extra hunc, ſacræ Scripturæ locis innoteſcat; hoc demum in ſenſu haberi oportet; hoc eſt, ille, qui ſacerdotij hæreditatem vendendo, inde idololatriæ ſe dicauit, quæ in ſacris Litteris fornicatio appellatur. Et quoniam Iob Zharæ primogenitus extitit, ergo erat ſacerdotio decoratus. At, ſi dicis, quod etiam Abel fuit ſacerdos, quia de primitijs Deo obtulit proprijs manibus ſacrificium, & tamen primogenitus non extitit. Abraham (ait Origenes) ſacerdos fuit, nec fuit Zharæ primogenitus. His facile reſpondi poteſt, ideſt, quòd, licet iſti ſacerdotes erant; non ideò ſummi ſacerdotes. Et Iſidorus 7. ethimol. 12. inquit, apud Romanos etiam eumdem morem vigere, quemadmodum de Numa Pompilio legitur. Et Suetonius ait, Galbam triplicatum ſacerdotium obtinuiſſe. Denique Iob ob ſapientiam ſacerdos fuit: nam ſapientes ordinario ſacerdotes erant; & ideò Mercurius nomen Trimegiſtri obtinuit, hoc eſt, ter maximi, ſcilicet maximus Rex, maximus ſapiens, & maximus ſacerdos. Qui quidem ab Eupolemo in Euſeb. de præparat. Euang. lib. 1. cap. 6. Moyſes alter exiſtimatur, qui ob ſui ſapientiam apud Ægyptios hoc obtinuit nomen. Et quòd pateat, ſapientiam ſacerdotio coniunctam eſſe debere, etiam Barbari cognouere, qui ab eorum ſacerdotibus conſilia, & reſponſa petebant ſuis in neceſſitatibus, nec non opportunitatibus. Cum ergo Iob in naturalibus, & diuinis (vt ex ſuis ſcriptis habetur) ſapientiſſimus extaret: oportet igitur, quòd ne dum, vt Regum primogenitus, verum etiam, vt ſapiens eſſet ſacerdos, & ſummus ſacerdos, & vt is, ad ſacrificium vocando filios, illud pro ipſis Deo immolaret.

Heb. 12. 16.

Idololatria fornicatio in ſacris Litteris appellatur.

Iſidorus 7. ethimol. 12.

Mercurius Trimegiſtri nomen obtinuit propter ſapientiam.

Eupolemus in Euſeb. de præparatione Euangelica lib. 1. c. 6.

Sacerdotio ſapientia coniuncta erat.

Iob ſapientiſſimus.

Dumque tranſiſſent dies conuiuij, &c. Peractis conuiuijs, ideſt, poſt ſeptem dies: nam, cum etiam hoc in numero filij eiuſdem vigerent; & ipſorum quilibet ſuum diem celebrans, ſeptem quoque conuiuiorum dies eſſe oportebat. Vbi videtur (quemadmodum in præterita Lectione vobis explicaui) quòd non ſolum ſemel in integro anno ſecundum originem; ſed aſſiduè inter ſeipſos hæc conuiuandi conſuetudo ſeruabatur. Nam, cumque tranſiſſent dies conuiuij, & non totius

Digitized by Google

tius anni (inquit textus) ac ſi diceret, præteritis omnibus hebdomadæ diebus, in quibus aſſidue Iob filij vna alternatim conuiuabantur, Diuus Gregorius in 1. Moral. cap. 22. hunc locum allegoricè exponens, ait, quòd hic in ſeptenario numero perfecta Euangelij prædicatio intelligi debet: quoniam tunc eſt perfecta, cum per ipſam adimplentur, ac omnia eius myſteria aperiuntur. Sed ad litteræ ſenſum redeamus, & dicamus, quòd poſt ſeptem dies Iob Deo holocauſta offerebat: quod quidem nil aliud figurabat, quam Hebræorum Sabbata, & noſtrum Chriſtianorum Dominicas: dies profecto celebres, Deoque gratiſſimos ob rerum ſpiritualium regimen. Sabbatum autem omittens, quod etiam noſtræ Dominicæ figura fuit, & de ipſa loquens, de notabiliſſimis quatuor diſſerere poſſumus; primum, de nomine; ſecundo, de antiquitate; tertio, de prærogatiuis; & quarto, de cultu. Attendite.

D.Greg 1.Mor. c.22.

Sabbatum Hebræorum ſignificatũ in die quo Iob ſacrificabat pro filijs.

Dominica diei figura.

QVo ad nomen hic dies, dies Solis, poſtea Dominicus appellatus eſt. Quod ſit dies Solis perſpicuum eſt ex eo, quòd ſeptimus ab eo dies, quo Deus requieuiſſe dicitur, fuit dies Sabbati, vt habetur Exod. 20. Quod poſtea verò dies Dominicus ſit appellatus, teſtatur D. Leo epiſt. 81. ad Dioſcorum, & in 6. Synodo tom. 2. Conciliorum Can. 3. eſt: & de ea etiam Concilij Nicæni Can. 20. qui dies triplex ſortitus eſt nomen, dies Dominicus, dies panis, & dies lucis: cuius triplicis appellationis rationem affert D. Chryſoſtomus homil. 5. de Reſurrectione. Dominicus, inquit, dies dicitur, hoc eſt, dies regalis, in quo Imperator aſcendit ab inferis, de quo illud intelligitur, hæc dies, quam fecit Dominus; dies panis, quia in eo nouimus panem reſurrectionis cæleſtis: Denique dies lucis, in quo fugerunt mentis tenebræ, iuxta illud Iſaiæ 9. *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis.*

Dies Dominicus primo dies Solis fuit appellatus.
Exod. 20. 10.
D.Leo ep.81 ad Dioſcorum & in 6. Synodo to.2. Concil.c.3. Concil. Nicæn. can.20.
Dies Dominicus triplex hab[...] nomen.
D.Chryſ hom 5. de Reſurrect.
Iſa. 9. 2.

Hinc colligitur antiquitas huius diei cum ab eo mundus cœpit exordium: cuius meminit etiam D. Ignatius epiſt. ad Magnoſianos; vbi eam Reginam, & Principem omnium dierum appellat. Origenes contra Celſum, Tertullianus de Corona militis, & in Apolog. 1. 16. Gaudentius in ſermonibus, D. Hieronymus aduerſus Vigilantium, Iuſtinus in quæſtionibus à chriſtianis poſitis quæſtione 115. Diuus Baſilius

Diei Dominicæ antiquitas mundus à die Dominico cœpit.
D Ignat ius ep. ad Magnoſian.
Origenes.
Tertullianus.
Gaudentius.
D. Hieronymus
Iuſtinus.

Digitized by Google

D. Baſilius. D. Auguſtinus.

ſilius libro de Spiritu ſancto cap. 27. Diuus Auguſtinus epiſtola 119.

Origenes. Athanaſius. D Hilarius. D Baſilius, D Hieronymus. D. Auguſtinus. D. Leo epiſt. 81. ad Dioſc. c. 1. Sexta Syn. to. 2. Concil. can. 8.

Tertio loco obſeruandæ ſunt eius prærogatiuæ, de quibus agunt Origenes homil. 7. ſuper Exod. D. Athanaſius ſuper illud Matth. 11. *Omnia mihi tradita ſunt à patre meo*. D. Hilarius procœmio. ſuper Pſalm. Diuus Baſilius homil. 2. in Exameron. D. Hieronymus in cap. 4. epiſt. ad Gab. Diuus Auguſtinus ſer. 121. de tempore. D. Leo epiſt. 81. ad Dioſcorum cap. 1. Sexta Synodus tom. 2. Concil. Can. 8. Deſumuntur verò prærogatiuæ à rebus memorabilibus, quæ eò die euenerunt, aut etiam adhuc euenturæ ſunt. Primum enim (vt ſupra diximus) mundus in die Dominico ſumpſit exordium. Secundo, eodem die Hebræi ſiccis pedibus mare rubrum tranſierunt. Ita Synodus Cæſarienſis apud Bedam in epiſt. de celebratione Paſchæ. Tertio, die Dominico primum mane pluit Manna in deſerto, vt in Exod. 16. Quemadmodum docet Origenes, & D. Auguſt. locis citatis, id, quod probat Origenes ex 16. cap. Exod. vbi dicitur: *Sex diebus colligite. In die autem ſeptimo Sabbatum eſt Domini*. Iccirco non inuenietur: *Qua re*, inquit, *ſi die Dominica pluit manna de cælo, & in Sabbato non pluit, intelligant Iudæi iam tunc prælatam fuiſſe Dominicam noſtram Iudaico Sabbato; & iudicatum, quòd in Sabbato ipſorum gratia à Deo ad eos de cælo nulla deſcenderit*. Hæc ille. Quarto, initio diei Dominicæ creditur Chriſtum Dominum fuiſſe natum, vt habet ſexta Synodus Can. 8. Quinto, eodem die ſtella Magis apparuit, quemadmodum docet eadem Synodus. Sexto, baptizatus eſt in Iordane Chriſtus, eadem Synodo teſtante. Septimo, quinque panibus, & duobus piſcibus quinque hominum millia ſatiauit in deſerto, ex eiuſdem Synodi auctoritate. Octauo, Reſurrexit à mortuis, vt eodem die, quo creauit mundum, ipſum renouaret; quemadmodum exponit D. Athanaſius loco citato: *Non aliam* (inquit) *creaturam ſuperaddidit; ſed veterem renouauit, & quam incæpit facere conſummauit, iuxta illud Ioan. 5. Opera enim, quæ dedit mihi Pater, vt perficiam ea: qui enim ab hominibus requieuit, ſignificat quidem ſine, & conſummatione indigere: ideoq. cum creaturam, iuxta ſex dies conditam interpellaret, diem illam huic inſtaurationi conſecratam voluit, quam Spiritus ſanctus per Regium Vatem pronunciat: Hæc eſt dies, quam fecit* Dominus: *Solis enim inſtar*

Mundus in die Dominico ſumpſit exordium.

Synodus Cæſarienſis apud Bedam in epiſt. de celebr. Paſchæ.

Exod. 16. 13.

Origenes. D Auguſtinus,

Exod. 16. 26.

Chriſtus natus initio Dominicæ diei.

Sexta Synodus can. 8.

D. Athanaſius.

Ioan. 5. 36.

Deus

Digitized by Google

Deus exoritur illuſtrans vniuſcuiuſque animum. *Quo circa in ſalutifera paſſione non apparuit Sol indicens finem prioris creaturæ ad eſſe, & principium alterius ſuperuenire, quæ diluculum ſuum in Saluatore conſequuta eſt*. Vnde Zachar. 6. dicitur: *Ecce vir, oriens nomen eius*. Hæc ille. Nono, die octauo poſt Reſurrectionem, hoc eſt, Dominico, ianuis clauſis ingreſſus eſt ad diſcipulos Dominus, eiſque poteſtatem remittendi peccata conceſſit. Decimo, mandauit Apoſtolis, vt Euangelium toto orbe prædicarent; & in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti ſacramentum Baptiſmi conferrent. Vndecimo, Spiritus ſanctus ſuper diſcipulos deſcendit in die Pentecoſtes. Duodecimo, Dominica die futura creditur generalis hominum reſurrectio, vt ait Auguſt. ſerm. 121. de tempore; & D. Hilarius proœm. in Pſalm. *Vbi*, inquit, *propterea Pſal. 8. inſcriptionem habere pro torcularibus vaſculis, videlicet, in nouos fructus præparatis, & ad feruentis muſti liquorem continendum innouatis, perque vaſcula corpora noſtra intelliguntur per Reſurrectionem ad gloriam recipiendam reformata*. Hæc ille. Tertiodecimo, & poſtremo, die Dominicò habuit Ioannes admirandas eius viſiones, quæ in Apocal. continentur, vt ipſemet 1. cap. teſtatur, dicens: *Fui in ſpiritu in Dominica die*, legenda eſt epiſtola Bedæ de celebratione Paſchæ, ſeu de æquinoctio verni, vbi decreta quædam Synodi Cæſarienſis in Palæſtina, & ſex ſacrificationes diei Dominicæ memorantur.

Zachar. 6. 12
Chriſtus die dominico apparuit diſcipulis ianuis clauſis.
Chriſtus in die dominico miſit diſcipulos ad prædicandum.
Spiritus ſanctus miſſus eſt die dominico.
D. Aug. ſer. 121. de tempore.
D. Hilar. proœ. in Pſal.
Pſal. 8.
Die dominico Ioanni fuerunt reuelata ſecreta.
Apoc. 1. 10.
Beda de celebr. Paſchæ, ſeu de æquinoctio verni epiſt.
Synodus Cæſarienſis in Pal.

Quarto, & vltimo de huius diei cultu agit D. Auguſt. ſerm. citato, vbi huiuſmodi obſeruationem docet fuiſſe ab Apoſtolis inſtitutam, eoque die Miſſam eſſe audiendam. Idemque docet Synodus Agathenſis, Concilium Matiſconenſe 2. & ſexta Synodus: immò eius celebritatem Apoſtolus à Chriſto accepiſſe ſcribit Iuſtinus Philoſophus, & Martyr in 2. Apologia pro chriſtianis. Non eſt igitur mirum, quòd, cum hæc dies ita notabilis ſit, Iob in eadem ad ſe filios aduocabat.

D. Auguſt.
Diei dominicæ cultus.
Diei dominicæ obſeruatio ab Apoſtolis inſtituta.
Synodus Agath.
Concilium Matiſcon. 2. & ſexta Synodus.
Iuſtinus.

Et ſanctificabat eos. Hoc tertium erit, quòd vobis fui pollicitus. Textus igitur ait, quòd ſanctus Iob ſuos peraccerſebat filios, & ſanctificabat eos. Ab expoſitoribus quæritur primum, quo modo capitur iſta ſanctificatio. Origenes dicit, quòd iſta ſanctificatio erat, quia Deo preces, & orationes dabat, & de filiorum fœlicitate gratias fundebat

Sanctificatio Iob erga filios, quæ erat.
Origenes.

ad

Eugubinus. ad eumdem. Eugubinus, quòd oblationes, & hoſtias ſa-crificiorum emittebat, vt inde eas pro filijs offerret: & hoc
D. Chryſoſt. habet ex D. Chryſoſtomo, qui Verbo mittere, ſacrificium intelligit. Alij nihilominus volunt, & plures textui confor-mes, quòd Iob filios peraccerſebat certo homine, eoſque ad ſacrificium admittebat; & quòd hoc verum ſit, inde ſe-
Sanctificatio ad ſacrificium pertinet. quitur: *Et ſanctificabat eos:* quod quidem communiter in Scripturis ad ſacrificium ſpectat, vt cernitur in D. Ioan. 7. Vbi dicitur: *Et probis ego ſanctifico*. Vel ſanctificabat hoc
Ioan.19.20. in loco aliquam præcipuam cærimoniam deſignat, qua an-tequam ad ſacrificium adirent, & mundabat, & expiabat. Et ſic holocauſtorum duæ erant actiones, vna purgabat ea, altera verò Deo immolabat. Quod profectò duplex nobis
Chriſti duplex ſacrificium. Chriſti Domini noſtri holocauſtum clare patefacit; vnum, ſcilicet, cruentum in cruce: in altari alterum incruentum: cuius propriam figuram repræſentabant duo illi arietes,
Leuit. 28. quorum in Leuit. 28. præcipiebatur, vt vnus ſuper altari im-molaretur; & alter in deſertum emitteretur peccatis onu-
Arietes Leuitici 26. ſacrificiũ Chriſti repræſentabant. ſtum: ille crucis ſacrificium exprimebat: hoc autem alta-ris Sacramentum. Vnde mittere nomen ſumpſit, ſicuti Miſ-ſa, ſanctæ Miſſæ.

Hinc emanat, quod Iſaias 16. rogando Deum, vt Meſſiam
Iſa. 16. 1. mittat, ab eo ſub Agni typo petit, animalis ſacrificio ma-
Agnus animal aſſuetum ad ſacrificium. gis aſſueti, dicens: *Emitte Agnum Domine, dominatorem terræ; de petra deſerti ad montem filiæ Sion*. In quo loco ex-ploranda eſt primum quædam hebræorum ſententia con-temnentium haberi loco ſermonem ad litteram de centum millibus Agnorum, centumque millibus arietum, quæ prò tributo Meſa Rex Moabitarum mittebat Regi Iſrael, quem-
4. Reg.3.4. admodum refertur 4. Reg. 3. vbi ità Scriptura legit: *Porro Meſa Rex Moab nutriebat pecora multa, & ſoluebat Regi Iſrael centum millia agnorum, & centum millia arietum cum velleribus ſuis: cumque mortuus fuiſſet Achab, præuari-catus eſt fedus, quod habebat cum* Rege *Iſrael*. Cum igitur Rex Moabitarum id tributum mittere recuſaret, volunt he-bræi, prophetam, regnante Ezechia, Moabitas excitare, vt rurſum eiuſmodi tributum potentiſſimo Regi ſoluant. Fa-ctaque ad eos apoſtrophe dicere: *Mitte Agnum dominatori terræ* (ſic enim ipſi legunt) hoc eſt, *mitte Agnos*, ſeu pendi-te tributum centum millium agnorum Ezechiæ regi poten-tiſsimo Principi, & verò, quamuis (vt auctor eſt D. Hiero-

nymus)

Digitized by Google

nymus) vtroque modo legi poſſit, ex Hebræo, videlicet: *Emitte agnum dominatori terræ*: nihilominus hanc Hebræorum ſententiam ſignanter Rabi Ioſeph merum eſſe figmentum, ex eo præcipue oſtendit, quòd illud tributum non regi Iuda, ſed regi Iſrael ſoluebatur, vt patet loco citato 4 Reg. 3. neque adeò non erat, cur Iſaias, Moabites adhortaretur, vt Ezechiæ regi Iudæ illud perſolueret, neque cur ad montem Sion, id eſt, ad Ieruſalem illa agnorum millia mitti præciperentur; ex quo euidenter hebræorum commentum reijcitur: nam, ſi eſſet ſermo de tributo, quod pendebatur regi Iſrael, ad Samariam eius regni Metropolim, non ad Ieruſalem caput regni Iuda illa agnorum multitudo mitti deberet. Accedit, quod Ezechias non potuit abſolute, & ſimpliciter dominator terræ appellari, quippe qui duabus tantum tribubus in vna Palæſtinæ parte imperabat. Nec verò dici poteſt (quo alij confugiunt) per dominatorem terræ accipiendum eſſe Oſæam vltimum regem Iſrael, qui decem tribus obtinebat. Etenim cum hoc vaticinium edebatur, regnabat in Iuda Ezechias, quo regnante, regnum Iſrael fuit omnino euerſum, decemque tribus ab Aſſyrijs in captiuitatem ſubductæ cum Oſæa ipſarum rege: qua re non erant in eo ſtatu res illius regni, vt tam imperioſe mandari potuerit regi Moabitarum, vt tributum illud regi Iſrael perſolueret. Non deſunt etiam ex noſtris qui vaticinium alio detorqueant, velintque eſſe ironiam, qua Moabitarum ferocia, & arrogantia rideatur: quando conuocatis in auxilium Ammonitis aduerſus Ioſaphat regem Iuda, exercitum comparauerunt: vt ſit ſenſus, mitte nunc, ò Moabite, exercitum illum veſtrum dominatorem terræ, qui monti Sion dominetur; ſcilicet, eo ſtatu res veſtræ ſunt, vt aduerſus regem potentiſsimum bellum mouere cogitetis. Itaque iſti per agnum, ſeu potius, vt volunt, arietem inſtrumentum bellicum accipiunt, quod arietem appellamus, aut certè belli duces, ac principes, qui etiam eodem hebraico nomine continentur. Verum, hæc, quæ cum Iudæorum commentis cognitionem habent, omittamus; nec enim eſt à communi expoſitione recedendum, in ijs potiſſimum teſtimonijs, quibus noſtræ fidei myſteria confirmantur.

D. Hieronymus.
Hebræorum figmentum Rab Ioſeph.
4. Reg. 3.
Hebræorum commentum reijcitur.
Aries pro inſtrumento bellico.

Vt ergò perſpicuum ſit hoc loco Meſſiæ regis aduentum poſtulari, qui eſſet ex puriſſima Virgine naſciturus; aduer-

Meſſiæ aduentus poſtulatur.

Digitized by Google

tendum in primis eſt pro eo quod nos habemus, emitte, haberi habraice, emittite, numero multitudinis: tunc verò, vel cum cælis ipſis loquitur Propheta, vt ſentit Vatablus; quemadmodum ex cap. 45. eiuſdem Iſaiæ: *Rorate cæli deſuper, & nubes pluant iuſtum*: vel (vt plerique exiſtimant) ad Deum ipſum ſermonem dirigit, propter myſterium Trinitatis: quæ expoſitio magis quadrat cum editione vulgata, quæ habet: *Emitte Domine*; quamquam enim voci illi, Domine, nullatenus in hebræo textu vox hebræa reſpondeat: credibile eſt tamen, aliquam in hebræo fuiſſe, vel *Eloim*, ſcilicet, vel *Adonai*, quam hebræi more ſuo expreſſerant, vt facilius ſententiam ſuam de rege Ezechia ſtatuerent. At verè Septuaginta Interpretes ad Deum ipſum ſermonem referendum eſſe exiſtimarunt; ſiquidem Deum ità loquentem faciunt: *Mittam Agnum dominantem ſuper terram*. Ex qua tranſlatione nouum ſumitur contra Iudæos argumentum: qui contemnunt legendum eſſe non dominatorem terræ, ſed dominatori terræ; quod tamen aliter Septuaginta interpretes intellexeruut, non dici, videlicet, vt Agnus mittatur dominatori terræ, ſed vt Agnus dominator terræ mittatur. Quo fit, vt non ſit ſermo de tributo, quod regi Iſrael pendebatur: ſed de agno dominatore terræ, hoc eſt, Meſſia; cuius aduentus prædicitur: & quo non rex Moabitarum, ſed Deus ipſe miſſurus ſit. Igitur germana huius vaticinij interpretatio, ea eſt, quam affert D. Hieronymus, poſtulari, videlicet, hoc loco aduentum Meſſiæ, qui agnus ob multa dici debebatur.

Vatablus. Iſai. 45. 8. Septuaginta. Septuaginta. *Argumentũ contra Iudæos.* *D Hieronymus.* *Meſſias Agnus ob multa dicitur.*

Primo ob ſuam admirabilem manſuetudinem, quam in paſſione præſertim exhibuit: quam expreſſit Iſaias 53. dicens: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit; & non aperuit os ſuum, ſicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet*. Quam etiam expendit Diuus Petrus 2. ſua Canonica 1. *Cum malediceretur non maledicebat; cum pateretur non comminabatur*. Verum, quod mirum ſanè videri debet, ob hanc ipſam manſuetudinem, principatum dicitur hic Agnus obtinuiſſe, quem ad modum cecinit Iſa. 16. *Emitte Agnum Domine, dominatorem terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Sion*. Secunda ratio ſumitur ab Innocentia, quemadmodum docet Gregorius Nazianzenus oratione in ſanctum Paſcha. Tertia ex eo, quod Chriſti meritis, tam-

Chriſti manſuetudo in paſſione. Iſa. 53. 7. D. Petrus 2. 23. ſua Canonica 2. Iſa. 16. 1. *Greg. Naz. orat. in ſanctũ Paſch.*

tamquam Agni vellere induimur. Quæ ratio eſt eiuſdem Nazianzeni loco citato, Diui Epiphanij lib. 3. contra hæreſes, Diui Hieronymi ſuper cap. 53. Iſaiæ, qui ait non ſolum ſanguine ſuo nos redemit, ſed etiam lanis operuit, vt in fidelitate degentes, ſua veſte calefaceret, iuxta illud Diui Pauli ad Galat. 3. *Quicumque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis:* & ad Roman. 13. *Induimini Dominum* Ieſum Chriſtum, atque hoc idem vellus, quo agnus iſte cæleſtis nos induit, vere aureum eſt, vt eius obtinendi gratia multo plura ſubire debeamus pericula, quam fuerint illa, quibus Iaſon, & celeberrimi illi Argonautæ ad fabuloſum illud vellus aureum quærendum ſe difficillimæ nauigationi obijcierunt. Quarta, & poſtrema ratio (& ad noſtrum faciens inſtitutum) eſt, quia veluti Agnus fuit pro hominum ſalute in cruce immolatus. Quæ ratio eſt Origenis homil. 24. ſuper Numer. Immò, & Ioannis Baptiſtæ, cum dicitur Ioan. 1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*: nimirum immolatus in cruce; quam etiam ob cauſam fuit olim expreſſus in iuge illo ſacrificio legis veteris Numer. 28. in quo Deus præcepit, vt ſibi quotidie duo Agni immolarentur: *Hæc ſunt ſacrificia, quæ offerre debetis Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocauſtum ſempiternum: vnum offeretis mane, & alterum ad veſperum.* Quo loco eſt obſeruandum, quamquam in lege veteri multa animalium genera ſiue terreſtria, ſiue volatilia litari conſueuerant: nihilominus iuge ſacrificium ex ſolis Agnis præceptum fuiſſe: quod, videlicet; expreſſe Chriſti ſacrificium repræſentaret. Itaque cetera omnia ſacrificia ad hoc ſacrificium iuge, quaſi adiungebantur; quia hoc ſolum quotidianum erat, quo ſignificabatur; licet omnes Sancti, qui pro Chriſto paſſi ſunt, præſint ad ſalutem fidelium: id tamen non habere, niſi quatenus Chriſti ſacrificio adiunguntur. Eamdem ob cauſam fuit Chriſtus expreſſus in ſigno illo; cuius ſanguine præcepti ſunt liniri poſtes, & ſuperliminaria domorum filiorum Iſrael, vt Exod. 12. habetur: quemadmodum præter alios explicauit D. Gregorius homil. 22. ſuper Euang. *Quis*, inquit, *ſit ſanguis Agni non iam audiendo, ſed bibendo didicimus: qui ſanguis ſuper vtrumque poſtem ponitur, quando non ſolum de corpore, ſed etiam de corde hauritur: nam, qui ſic* Redemptoris *ſui ſan-*

Chriſti meritis tamquam agni vellere induti ſumus.
D. Epiph. lib. 3. contra hæreſes.
D. Hieron. ſuper c. 53 Iſaiæ.
Galat. 3. 21.
Rom. 13. 14.
Chriſtus veluti Agnus in cruce immolatus.
Origenes homil. 24. ſuper Num.
Ioannes Baptiſta.
Ioan. 1. 29.
Numer. 28. 3
Iuge ſacrificium ex ſolis Agnis fiebat.
Exod. 12. 7.
D. Gregorius homil. 22. ſuper Euangel.

guinem accipit, vt imitari paſsionem illius nedum velit, in vno tantum poſte ſanguinem poſuit. Quid enim eſt illum ponere in ſuperliminaribus domorum? Mens noſtra domus eſt, cuius domus ſuperliminare eſt ipſa intentio, quæ præminet actioni. Qui igitur intentionem cogitationis ſuæ ad imitationem Dominic*æ paſsionis dirigit, in ſuperliminari domus Agni ſanguinem ponit.* Hæc ille.

SECVNDA PARS.

Sacrificia Iob figura ſacrificij Chriſti Domini.

D*Icebat enim, ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis. Sic faciebat Iob cunctis diebus, &c.* Explicatis iam duobus capitibus principalibus noſtræ Lectionis; die, videlicet, in quo ſanctus Iob ſacrificia offerebat, noſtræ Dominicæ typo, ac figura: ſanctificatione, & ſacrificio, quod pro filijs offerebat, typo, ac figura ſacrificij Chriſti Domini noſtri: nunc remanet tertium declarandum, cauſa, ſcilicet, quæ eum mouebat ad iſtam ſanctificationem, & ad iſtud holocauſtum. Et ecce: D*icebat enim, ne forte peccauerint filij mei*: timor, ideſt, quem habebat, ne filij in conuiuijs Deum offenderint. Tres (ò Roma) ſcopos ſacrificium Deo oblatum habere poteſt: & hoc naturali in homine, & muliere inſtinctu. Primum, vt eum honoret tamquam auctor, & actor omnium; & ideò in ſacrificijs humilitatis argumento creaturæ creatori immolabantur. Secundum, vt gratiæ de accepto beneficio Deo reddantur. Tertium, & poſtremum, vt veniam obtineamus commiſſorum peccatorum, vel tandem, vt aliquod optatum beneficium, & gratiam impetremus, & accipiamus. Hæc, inquam, tria, ita homini naturalia extitere, quod omnis ea in illo primo naturæ ſtatu cognoſcebat: & propterea in ſcripta Legge & declarata, & aperta omnibus fuere: & ecce tria diſtincta ſacrificia, holocauſtum, ſcilicet, hoſtia pacifica, & hoſtia pro peccato: quæ omnia inde in vnico, & admirabili Euchariſtiæ Sacramento comprehenduntur. Et ſic dicere poſſumus, quod ſacrificium à ſancto Iob oblatum, ſit huius Chriſti ſacrifici-

Sacrificia pro tribus offeruntur.

Sacramentum Altaris omnia ſacrificia antiqua complectitur.

Digitized by Google

ſicij expreſſa imago; & eò magis, quod, cum nullum ſciatur præcipuum filiorum crimen, non pro venia impetranda, ideò diſtinctum, ac peculiare pro ipſis holocauſtum immolare. Vnde textus ait: *Nè forte filij mei peccauerint*: ità quod dubitando de hoc, quidquid explanaui clare patet. Sed mihi dices, vnde hoc emanabat: forſitan in ipſo hæc peccatorum cognitio vigebat? Ego, inquam, quod primum hoc à ſanctitate oriebatur, & Iobi bonitate; quoniam homines, ac mulieres ſanctæ nè dum peccata horrent, & fugiunt, ſed quamlibet peccati ſuſpicionem, & commodum quodcumque.

Alterum, quia conuiuia vix celebrari poſſunt abſque aliqua gulæ, vel feritatis, vel inhoneſtatis, vel blaſphemiæ imperfectione, ac defectu, & licet non tot mala, ſaltem murmurationis. *Conuiuia vix celebrari poſsũt abſque aliqua imperfectione.* Gulæ, de diuite Epulone dicitur, quòd *epulabatur quotidie ſplendide*. Duobus modis gulæ peccatum committi poteſt, primo frequenter; ſecundo ſplendide nimium perconuiuando. Ambos iſtos errores ille committit, qui ſic epulis incũbit. Igitur gulæ crimen incurrit. Interdum cernetis quoſdam immanes canes nunc lanienã ingredi hãc, nunc illam, nec eis ſufficit: & ideò nunc vnam, nunc aliam introeant cupidinariam; hinc ad cauponam tranſeunt, & demum numquam ſaturantur: *Simile.* *Et canes impudentiſsimi neſcierunt ſaturitatem*. Iſai. 56. 11. Quid exiſtimatis (ait Iſaias c. 56.) hos guloſos eſſe, qui eorum corpora Deum effinxerunt? Nil aliud quidem, quam immanium canum genus, qui quot in ciuitate foramina exiſtunt, perquirunt, vt deſiderijs eorum ſatisfaciant. Gulæ vitium in homine, & in muliere tres agit effectus; *Gula tria vitia generat.* primo ſenſum à ratione deſciſcit: ſecundo, carnem in aſſiduo prælio, quod cum ſpiritu agit ſupereſſe operatur: tertio tandem, numquam dicit ſatis. Hinc ſcaturit, quod baccanalium tempus, in quo hoc peccatum multo magis præualet, ac viget, tripliciter appellatur. Primo carniſuiuium, carneualium ſecundo, tertio autem carneſcialium. Carniſuiuium; quoniam ob gulæ peccatum noſtra caro iuſtitiæ originalis munere eſt abdicata: quo quidem ſenſus rationi ſubijciebatur: quo pacto in Geneſi cap. 4. dictum fuit: *Sed ſub te erit appetitus eius*. Gen. 4. 7. Vbi è contra pro gula, vel gulæ cauſa ita extitit ratio ſubiecta, quod per hoc vitium, vel huius vitij cauſa etiam infandum idololatriæ crimen inierunt, & incurrerunt; & ideò in Exod. 32. dicitur: *Sedit populus manducare, & bibere: & ſurrexerunt ludere*. Exod. 32. 6. Secundo, carne-

Caro media gula, preualet contra ſpiritum.

ualium vocatur; quoniam per gulam caro aduerſus ſpiritum præpotens eſt magis, quam alio inſtrumento, alioq. medio id operetur. Non ne videtis, quam ſanctus, ac perfectionem redolens erat Loth? Attamen, quia inordinatè comedit, & bibit ſemel tantum, itá inebriatus eſt vino, quod incæſti crimen cum proprijs filiabus incurrit; & propterea Prouer-

Prou. 30.9.

bia c.30. clamabant: *Nè forte ſatiatus illiciar ad negandum.* Denique tertio, carneſcialium nuncupatur: quoniam ſic concupiſcentiam in homine, & in muliere accendit, & ſeruat,

Carneſcialium, dicitur, quia carnis concupiſcentiam in homine nutrit.

quòd numquam tabeſcunt, nec vmquam languent, licet, quomodolibet ſeneſcat, & frigeſcat homo, vel mulier, nam ſi gulæ inordinatè incumbunt, & nimiæ cibi ingurgitationi: tamen caro eos moleſtia afficiet, & ad malum pronos efficiet. Non ne recordamini illos Suſannæ ſceleſtes ſenes, quod, cum eſſent nobiles, diuitijſq. pleni, & conſequenter multis fruerentur commodis, ob formoſam ipſam Suſannam exarſerunt, ac libidinem corruere? Hinc eſt, quod dæmon baccanalium tempore, vt exprobret, & derideat homines, quod eos vicerit per gulam in terreſtri Paradiſo, varios modos, & præ-

Prou. 27. 7.

cipue ridiculos, & iocoſos imitari facit. Vnde Prouerb. 27. aiebant; *Anima ſaturata calcabit fanum.*

Goloſus durus eſt erga pauperes.

Secundo, erga pauperes feritatem, duritiemq. immittit: quoniam ingluuioſus ita de inſaturitate ſui appetitus timet, quod nihil largitur, vel parum pauperi eleemoſynam ab eo

Luc. 16.

petenti; vt legitur de diuite epulone erga mendicum Lazarum. Quidam ſuem domi alit, & nutrit, & quidquid habet

Simile.

porrigit ei, nec pauperibus, nec vllis alijs quidquam, ideſt; braſſicas, lactucas, herba, legumina, & ſimilia elargitur:

Iſai. 5. 12.

Cythara, & lyra, & timpanum, & tibia, & vinum in conuiuijs veſtris, & opus Domini non reſpicitis; opus Domini, ideſt, pauperes. Ingluuioſus quidquid habet in ventrem immittit, nec pauperibus minimum quid largitur.

Tertio, verecundiam expellit; nam, vt ventrem repleant, gentem parum honeſtam verſari, cauponas ſæpe ſæpius viſitare, & ſæpiſsime laniena s, & ſimilia curant. Vnde Eſau ob lenticularum ius tam ignominioſe primogenituram ven-

Gen. 25. 34.

didit. Vnde in Geneſi 27. dicitur: *Abijt paruipendens, quòd primogenita vendidiſſet.*

Et denique à gulæ peccato, peccatum emanat blaſphemiæ, vel ſaltem murmurationis: de murmurationis crimine alias loquemur: nunc blaſphemiam attingamus tantum labijs, non

pro-

prolixis,ſed quo ad hũc Iobi locũ permittitur;in quo dicitur: *Benedicere in Scriptura capitur in bonam & in malam partem.*
Nè forte benedixerint Deum in cordibus ſuis. Vbi notandum eſt,quod hoc verbum benedixerint variè doctores explicant. Et primo certum eſt, quod in ſacris Scripturis hoc verbum in bonam capitur, & in malam partem: in bonam, pro laudare, gratias agere, adorare, & colere: in malam, pro maledicere, irreuerenter, & imprudenter ſe gerere circa aliquem, in Tob. 12. in bonam partem accipitur, vbi dicitur: *Benedicite Deum cæli,& terræ*: & in non nullis alijs locis: in Tob 12.6.
malam capitur partem, vt in 3. Reg. 21. *Benedixit Deum,* 3.Reg.21.10
& Regem, ideſt, maledixit; per anthiphraſim; nam, vbi hiſtoria idem dicit pro factis,anthiphraſis aliud indicit è conuerſo pro rebus:& ideò ecce variæ patent explicationes.
D. Thomas ait, hic accipi in bonam partem quo ad verbum *D Thomas; Benedicere in bonam partem.*
benedixerint, ideſt, gratias egerint, ſed quo ad intentionem in malam; nam hæ laudes, & gratiæ Deo referebantur ob delectationem, & ſalacitatem, quas in conuiuijs percipiebant; quemadmodum inſignis latro Deo gratias agebat, *Simile.*
quod ſibi in manus incidiſſet magna præda, ac magna auri, & argenti quantitas, vt habetur Zachar. 11. vbi Deus Pater Zach. 11.5.
cum Filio illorum malorum paſtorum loquens, qui vice paſcendi oues, interficiebant eas: *Paſce pecora occiſionis, quæ qui poſſederant, occidebant, & non dolebant, & vendebant ea, dicentes, benedictus Deus, diuites facti ſumus.* Quod cum dictum, & expoſitum ſit à tam inſigni Doctore, & reuereri, & venerari debemus. Sed videtur valde durum, vt textui adaptetur; nam, cum magnum ſit hoc peccatum, non oportebat dicere: *Nè forte peccauerint filij mei*, ſed, quod *certe peccauerint*. Caietanus etiam hoc in ſenſu percipit; *Caietanus.*
& licet in aliquo differre videatur, mihi videtur nihilominus idem dicere. Alij volunt, quod hic benedixerint pro adoratione accipiatur, hoc eſt,quod Iobi filij bene ſaturati Angelos adorarent, cum hebraicè dicat: *Adorauerint Eloim*, *Benedicere pro adorare.* Exod.32.6.
quod, cum plurale ſit verbum, interdum pro Angelis capitur. Et hæc poteſt illo loco Exod. 32. ſententia probari, vbi dicitur: *Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere*,ideſt, idololatrare, ait D. Ambroſius lib.6.epiſt. *D. Ambr. lib.6. epiſtol.*
& ſic omnes vſque adhuc verbum benedixerint in bonam partem accipiunt.

Ex alia parte Titelmannus in malam partem accipit,& dicit, quod hic benedicere in contrarium capitur ſenſum: *Titelmannus.*

Benedicere pro maledicere accipitur.

benedicere, hoc eſt, maledicere; & probat alijs Scripturæ locis. Tamen perdifficile eſt credi, quod ſanctus vir, vt Iob erat, aluerit familiam, ita libere blaſphemantem, & execrantem; & quod hæc frequentia, ac quotidiana conuiuia, inde permitteret in Dei offenſam. Et ideò ad expoſitionem veriorem, rationabilioremque deſcendo, quæ Origenis eſt, Baſilij, Policronij, & Olympiodori non tantum, ſed D. Hieronymi, & Bedæ, ſcilicet, quod hic benedicere non modo pro blaſphemia formaliter capitur; ſed pro quouis crimine, etſi minimū, & leuiſsimum exiſtat tam in corde intrinſecum, quam in facto extrinſecum. Quam ob rem hic maledicere pro aliquibus leuitatibus, & imperfectionibus capi poteſt ab ipſis in conuiuijs perpetratis. Itaque ſanctus Iob, cum ſolertiſſimus eſſet de filiorum valetudine, tam in operibus, quam in cogitationibus; ideò iure à D. Chryſoſtomo in homil. in Iob, & Abraham appellatur vir Euangelicus; quoniam ità animæ puritatem æſtimabat, ſicuti nunc præcipitur, & animaduertitur in Euangelio. Et ad dicta redeundo, ita ne dum temporalia curans, ſed & ſpiritualia etiam ad filios ſpectantia, ſanctus Iob, veluti ſummus ſacerdos, Deo holocauſta immolat, vt eos ab aliqua aduerſa imperfectione, quæ ſæpe ſæpius in conuiuijs accidere ſolet, & expiet, & auertat.

Origenes, Baſil. Policron. olympiodor. Hieronymus. Beda.

Benedicere hic accipitur pro aliquibus leuitatibus in conuiuijs perpetratis.

D. Chryſ. homil. in Iob, & Abraham.

Iob, vir Euangelicus appellatur.

QVAR-

QVARTADECIMA LECTIO.

De Dei, Angeli, ac Diaboli actionibus.

IN QVA DE ACTIONIBVS TRIVM perſonarum, videlicet, Angelorum, Dei, & Diaboli tractatur.

Quadam autem die cum veniſſent Filij Dei, vt aſſiſterent coram Domino, adſtitit inter eos etiam Satan. Iob 1. 6.

PRIMA PARS.

IOB actionibus hactenus à Spiritu ſancto narratis, & bonitate, ſanctitate, magnitudinibus, ac prærogatiuis eiuſdem explicatis, & patefactis, vt hæc eadem orbi, & paterent, & clareſcerent ne dum omnibus coram fide dignis tentationum conticula, ſeu æquiparatione, an iſta eius ſanctitas bona erat, vel mala; vera, vel falſa; hypocrita, vel Deo vere cara, & grata, aliquamdiu videri opus extitit. Et ideò ecce *quadam autem die*; die, inquam, peculiari, vna conuenerunt filij Iob: *Cum veniſſent filij Dei*, & ecce primi: *Vt aſsiſterent coram Domino*, ecce ſecundi; & demum innuit etiam, *Satan*, ecce tertius. Hi ergo tres Iobi ſanctitatem, & verbis, & factis vna perpendens eius veritatem detegerunt. Hic igitur de omnibus coheroibus verba faciemus. Et primo *Lectionis diuiſio.*

Quadam autem die; die peculiari, hoc eſt, certo tempo-

Digitized by Google

Iuſtinus in oratione ad Gentes. Plato. D.Gregorius. Dies pro tempore. Act.26.70.

re ; quoniam dies in Scripturis pro tempore accipitur . Ità Iuſtinus ait in oratione ad Gentes ; & addit , quod ipſemet Plato tempus appellabat diem : vel (vt D.Gregorius inquit) hic dies accipitur pro naturali die, nocti oppoſita : in qua Scriptura ſemper ea innuit,quæ bonum effectum ſortiuntur : è contra ea,quæ mala ſunt euentura,dicitur noctu fieri; ideò D. Petrus vbi noctu Chriſtum negauit , interdiu peccatum ſuum,flendo eſt confeſſus : & quia hæ actiones bonæ euenire debebant , & in gloriam , & exiſtimationem ſancti Iob,ideò interdiu , & non internoctu , & perpetratæ, & operatæ ſunt :

Dei filÿ qui ſint. Gen. 6. 2. Septuaginta. D. Auguſt. 15. de Ciuit. Dei c. 23. Philo lib. de Gigantibus. Tertullianus. Iuſtinus. Cyprianus. Clemens Alexandrinus. Angeli paſsionem. Suida. Cyrillus Alex. lib. 9 aduerſus Iulianum. Gen. 4. 26. Theodoretus. Euſebius Emiſſænus. D. Chryſoſt. Aquila tranſlatio.

Cum veniſſent,igitur,*Filÿ Dei*. Hic quærunt expoſitores,qui nam ſint iſti Dei filij , hi primi Heroes: ſuper hoc hebræus textus ait : *Filÿ Eloim*, quod innuere vult filij Iudicum, potentium , fortium, magnatum ; vel filij Dei fortis , potentis, efficacis: hoc totum deſignat Verbum *Eloim*: & ideò ecce tres variæ expoſitiones . Prima, ſcilicet,illorum,qui pro Dei filijs , capiunt bonos Angelos , vti illud , quod in Geneſ. 6. dicitur:*Videntes filÿ Dei filias hominum,quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi in vxores* . Quo in loco Septuaginta aiunt : Videntes Angeli Dei . Quod ſequendo D.Auguſtinus 15. de Ciuit.Dei cap.23. & Philo lib. de Gigantibus, dixerunt, Angelos tam bonos , quam malos mulierum amore captos , inde gigantes generaſſe ; quem in errorem Tertullianus etiam, & Iuſtinus, & Cyprianus,& Clemens Alexandrinus, nec non quam plurimi inciderunt. Errorem , inquam ; nam præter id,quod,ſcilicet, Angeli in eam paſſionem incidere nequeunt, Verbum filij Dei ibi , quod hebraicè eſt *Eloim* , hominum potentium , & inſignium , vel Dei filium, hoc eſt, cultorum, & adorantium verum Deum , innuere vult : vel tandem deſignat , idem verbum *filÿ Dei* , ideſt , Seth , & Enos poſteros . Qui Enos (vt Suidæ , & Cyrillo Alexandrino placet lib. 9. aduerſus Iulianum) fuit in diebus ſuis, & habitus , & appellatus Deus . Et ideò vbi in Geneſ.4. de eo legitur : *Iſte cœpit inuocare nomen Domini*, Theodoretus, Euſebius Emiſſænus, & D.Chryſoſtomus cum Aquilæ tranſlatione legunt , & dicunt,*iſte ſperauit vocari nomine Domini*: ita igitur dum pater Deus appellari fecit , Filij, & poſteri Filij Dei vocati fuere .

D.Chryſoſt. expoſitio.

Secunda expoſitio eſt D. Chryſoſtomi, qui è conuerſo locum exponendo , ait, quod in Scripturis Angeli numquam filij Dei appellati ſunt,& D.Paulum Hebr. 1. in teſtem affert:

vbi

Digitized by Google

vbi dicit: *Cui enim aliquando Angelorum dixit Filius meus es tu?* Ac ſi diceret, Deus hanc filiationis prærogatiuam Angelis numquam dedit, ſicuti Chriſto Domino noſtro eſt elargitus. Quamuis nec etiam hæc quadrat expoſitio; nam D. Paulus ibi de filiatione naturali loquitur; & hic agitur de filiatione gratiæ, & adoptionis; & hoc in ſenſu Angeli optime vocari poſſunt Dei filij: præter id, ſcilicet, quod ſcire nequeo, quo modo delectare poteſt alijs patribus cum dicitur, quod in Scriptura interdum Angeli etiam Dei adoptiui filij non appellentur. Hebr. 1. 5. *Deus numquam dedit filiationis prærogatiuam, niſi Chriſto.*

Et ideò ad tertiam veram, & germanam expoſitionem me confero, ideſt, quod filij nomen in Scriptura eſt indifferens hominibus, & Angelis; eiſque attribuitur, vel pro potentia, vel pro ſanitate. Et ideò vbi in Pſalmo 28. dicitur: *Afferte Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum*, Chaldæus exponit pro Angelis, ideſt, quod Propheta ad laudandum Deum Angelorum choros inuitat; licet quidam alij hoc exponunt pro hominibus, ideſt, filijs celeberrimorum, ac fortium hominum, hoc eſt, Abraham, Iſaach, Iacob, & ſimilium, verorum Dei cultorum, & venerantium, tamquam diceret; ò vos, qui veri Dei cultores eſtis, & oblationibus, & holocauſtis eum veneramini: Et ſic in alijs Scripturæ locis: & iure quidem optimo; nam Deus verus eſt familias pater omnium tam in cælo, quam in terra: ità D. Paulus Epheſ. 3. affirmat, dicens: *Ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra*: ideſt, quamuis Deus natura ſolus eſt vnigeniti ſui Filij Pater: nihilominus & adoptione, & gratia æque eſt Angelorum, & hominum verorum eius cultorum, & adorantium pater: qua de re etſi Angeli ſunt nobilioris naturæ hominibus: tamen quo ad hanc partem filiationis Dei ei aſſimilantur, & coequantur. Et D. Thomas in 3. parte quæſt. 13. de hac diſceptando filiatione, ait, magis Angelis, quam hominibus præcedentiam minime dari; ſed vtroſque filios adoptiuos æque eſſe; verum tamen eſt, quod pluribus rationibus, & prærogatiuis hoc Angelis munus magis conuenit, quam hominibus. Primo, quia ante homines hanc filiationis hæreditatem habuerunt. Secundo, quia in obediendo, & exequendo Dei præceptum promptiores, ac expeditiores exiſtunt. Tertio, quia circa humana feruentiores ſunt in caritate, & amore. Quarto ob ipſammet ethimologiam; nam Angeli vocari poſſunt filij potentis, ac fortis perſonæ, quæ

Filij nomen in Scripturis hominibus, & Angelis commune eſt.
Pſal. 28. 1.
Senſus Chaldæus.
Deus vere pater familias.
Epheſ. 3. 15.
Homines aſſimilantur Angelis quo ad filiationem.
D Thom. in 3 p. q 13.
Angeli in quibus antecellunt homines.

Deus

Digitized by Google

Deus eſt, à quo immediate procedunt. Quinto, & vltimo, quo ad hebraicam phraſim, in qua ita filij capiuntur, ſicuti habentur miniſtri, ac diſcipuli, vt in tot Scripturæ locis cernitur, in qua Prophetarum diſcipuli, Prophetarum filij, appellantur; & quoniam Angeli ſunt vere Dei miniſtri: ergo perbelle hoc ad eos nomen ſpectat. Et ideò ex dictis ſequitur conſequenter, quod, dum noſter textus hodie dicit, quod venerunt filij Dei, vt aſſiſterent coram Domino, hic aduentus, & hæc aſſiſtentia cum hominibus minimè adaptari poſſint, pro Angelis neceſſario eſt, vt habeatur.

Hebraica phraſis.

Angeli vere Dei miniſtri.

Cum veniſſent, vt aſsiſterent. Nulli dubium (Patres Theologi) quod iſta duo verba declaratione indigent. Primum dicit textus: *Venirent*; igitur locum mutarunt. Hinc eſt quod Origenes, Athanaſius, & Gregorius excipiunt, Angelos localiter moueri; &, cum omnibus in locis eſſe non poſsint, eos ſpatium ſuum præfixum, ac determinatum habere expedite. Idem Tertullianus in Apologetico cap. 22. D. Chryſoſtomus ſuper primo ad Hebræos in illis verbis: *Omnes ſunt adminiſtratory ſpiritus*: D. Ambroſius lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 10. Nazianzenus orat. 2. de Theologia, Damaſcenus lib. 2. de fide cap. 3. & tandem omnes illi Patres Iobum exponentes ſuper illis verbis, quæ Satan ait, ſcilicet: *Circuiui terram, & perambulaui eam*, confirmant; & optimo iure; nam, quemadmodum quæcumque ſubſtantia creata loci mutatione eſt capax: ita etiam vnico tantum loco determinatur: ſolus Deus, quia mutari nequaquam poteſt, peculiari loco comprehendi nequit, ſed vbique eſt. Et licet D. Gregorius. 1. moral. cap. 3. dicit, quòd Angelus circumſcribitur à loco, nihilominus ita à loco comprehendi non habetur, ſicuti corporale aliquid comprehenditur; ſed intelligitur diffinitiue tantum. Et hic dicendi modus non tantum apud modernos Scholaſticos, ſed etiam apud alios antiquos Patres, patet, vt in decima Generali Synodo cernitur.

Origenes, Athanaſius. Gregorius. Angelos localiter moueri. Tertullianus in Apolog. c. 22 D. Chryſ. ſuper 1. Hebræos. D. Ambr. lib. 1. de Spiritu ſancto c. 10. Nazianz. orat. 2 de Theologia. Damaſc. lib. 2. de fide c. 3.

Angelus, & qualibet ſubſtantia creata vnico loco determinatur.

D. Gregorius 1. Moral c. 3.

Decima generalis Synodus.

Vt *aſsiſterent*, ecce ſecundum verbum. Vbi de Angelis cum diſſeratur, varijs modis intelligi poteſt; primum, ſcilicet, ſtricte, & proprie; & ita tantum comprehenduntur illi Angeli, qui ſemper coram Deo aſsidue aſsiſtunt, & Seraphini ſunt, Cherubini, Throni, & Dominationes: ita affirmant Dionyſius Areopagita cap. 9. & 13. de cæleſte hierarchia; Gregorius 17. Moral. c. 9. D. Thomas, & in communi omnes

Aſsiſtere quot modis accipitur.

Angeli qui aſsiſtunt ante Deũ. Dionyſ. Areop. Gregorius. D. Thom. & omnes Theologi.

Theo-

Digitized by Google

Theologi, de quibus hic non eſt ſermo; nam dicitur, quòd, venientes, locum mutarunt; quòd non competit ſemper aſſiſtentibus Deo. Secundario aſſiſtere capitur pro laudare, ſicuti in Iſaia 6. fuit dictum, ſcilicet, *Vidi dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum, & ſtantes Seraphim dicentes, Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Nec etiam ita hic capitur; quoniam Angelos rurſus ad laudandum Deum veniſſe dici non erat opus; nam ſemper ipſum laudant, & benedicunt. Tertio, aſſiſtere, innuere vult promptus eſſe, vt omni ipſiuſmet Dei nutui obtemperet, quemadmodum milites Ducis nutibus. Vnde Daniel 12. de Michaele dicitur; *Conſurget Michael princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui.* Nec id hic congruit; quia ſemper Angeli, vt Deo obediant, præparati inueniuntur. Quarto, aſſiſtere, deſignare vult orare: ſic Hieremiæ cap. 18. *Recordare, quod ſteterim in conſpectu tuo, vt loquerer pro eis*: qui quidem dicendi modus huic conſonat loco, in quo dicitur, quòd Angeli veniſſent; & orantes ſancti Iobis bonas operationes Deo offerrent. Quinto loco, aſſiſtere, ſignificat interdum conſulere, ſicuti cum ſuis conſiliarijs rex fieri conſueſcit. Vnde Exod. 18. dicitur, *Sedit Moyſes, vt iudicaret populum, qui aſſiſtebat Moyſi à mane vſque ad veſperam*: & hæc etiam ad huius loci rem faceret, in quo Deus cum Angelis conſilium init, & Iobi actionum iudicium profert. Denique ſextus adeſt aſſiſtendi modus, hoc eſt, tunc dicitur Deo Angelos aſſiſtere, quando ſecum loquuntur, & illuſtrari, & illuminari ſuper, & circa aliquod peculiare negotium, & arcanum ab eo petunt: & hic modus, præter omnes alios, magis huic loco competit; quoniam hic Angeli (vt in reliquis textus partibus ſequentibus indè videtur) Iobi vitæ exitum minutim ſcire peroptabant: & hæc communior eſt Patrum, ideſt, Origenis, Gregorij, Philippi presbyteri, Diui Thomæ, & aliorum opinio.

Aſſiſtere pro laudare. Iſaiæ 6.

Angeli ſemper Deum laudant.

Aſſiſtere pro promptus eſſe ad ſeruiendum. Daniel. 12. 1.

Hier. 18. 20.

Aſſiſtere, ideſt conſulere.

Exod. 18. 13.

Aſſiſtere dicuntur Angeli quando cum Deo loquuntur.

Origenis, Gregorij, Philippi presb. D. Thomæ opinio.

Coram Domino, &c. ecce ſecundus Heros, qui ad hanc mirandam actionem concurrit coram Domino. Coram Domino dominorum, hoc eſt, Deo omnipotente, & immortali aſſiſtentes Angeli comparuere: eo magis, quòd Hebraicus textus, vt nos confirmet, dicit coram *Iehoua*: quod proprium eſt Dei nomen; & iure quidem; nam Angeli alijs obedire, præter quam ſuæ diuinæ maieſtati, non conſtringuntur. At, ſi dices, quòd omnes apparitiones legis na-

Iehoua proprium Dei nomen.

Apparitiones legis naturæ, & legis ſcriptæ ab Angelis perpetratæ fuere.

turæ, & legis ſcriptæ ab Angelis perpetratæ fuere, & non à Deo: verumtamen quia qui per alium facit per ſeipſum facere videtur, dico hunc fuiſſe Angelum, qui ipſummet Deum repræſentabat.

Aſſiſtentia Angelorum in hoc loco an ſit methaphorica, vel hiſtoria vera.

Vnum tantùm ſupereſt dicendum (& inde primæ parti finem impono) hoc eſt, an hæc aſſiſtentia fuit realis hiſtoria: vel hic metaphoricè loquitur. Animaduertite tamen, quòd ego de Iobi plena littera non loquor; nam de hac eadem ſufficienter in prima lectione fui loquutus: in qua multorum Patrum aſſenſu, & Eccleſiæ decreto, veram fuiſſe hiſtoriam, & non fictam parabolam, probaui: verum nunc de hac peculiari actione, & Angelorum coram Deo aduentu ſermonem facio. Hic metaphoricè loqui, aliqui aiunt, vt totum illud explicetur, quòd inde ſancto Iobo accidit: & ideò illa dies, quæ dicitur hic, *quadam die*, tempus deſignat, in quo omnia, quæ hic narrantur, Iobo euenere. Angelorum conuentum, laudes, & encomia, quæ continuò ad Deum profundunt ob præcipuam, quam habet hominum curam deſignant.

Aſſiſtentia Angelorum coram Deo ſignificat fruitionem, quã habent de Deo.

Aſſiſtentia coram ipſo ſignificat fruitionem, qua de diuina eſſentia gaudent. Et denique Satanni præſentia demonſtrat omnia Dei oculis nuda, & aperta eſſe. Alij dicunt hanc fuiſſe quamdam viſionem huius Hiſtoriæ ſcriptoris menti ita à Deo exhibitam, vt in 3. Regum 22. Propheta Micheas, concilium à Deo, & ab Angelis initum vidiſſe narret; in quo Dæmon etiam ſtabat: hanc ſententiam tenet Policron, Vatablus, Hugo, & Euſebius; & hæc expoſitio rationabilior eſt; nam, cum totum Iobi vitæ facinus vera exiſtat hiſtoria; perbellè expedit, quòd totum etiam eius veritati reſpondeat.

3. Reg. 22.

Policron. Vatablus, Hugo, Euſebius.

Aſſiſtẽtia in hoc loco fuit realis.

Tertium, & vltimum eſt, quòd dici poteſt, hanc partem fuiſſe (vti omne reliquum) veram, & realem hiſtoriam; & non Deum propriè, ſed Angelum ex cæli maioribus vice Dei pro tribunali ſedere, quemadmodum omnes & legis naturæ, & legis ſcriptæ apparitiones extitere. Ita Dionyſius, Origenes, Cyprianus, Nazianzenus, Athanaſius, Ambroſius, Thomas, & alij affirmant, & inſuper, quòd alios ad conſilium vocaret, & Satan etiam adeſſet, & ex Dei mandato quidquid circa Iobi perſonam agendum erat, tractaretur, & ipſemet Angelus Deum repræſentans eidem Satanno tentandi, exercendi, & ſolicitandi eum facultatem exhiberet. Nec tamen illud, quòd aliqui moderni tenent hebrææ linguæ periti, ab hac ſen-

Dionyſius, Origenes, Cyprianus, Nazianzenus, Athanaſius, Ambroſius, Thomas.

Digitized by Google

ſententia deuiare debet: qui verbum Domino, cum Iehoua ſcriptum inuenientes, quod ad Deum tantùm ſpectat, & non ad Angelos: & vbi Angeli interdum cum dictione Eloim, & numquam cum Iehoua in ſcriptura appellati reperiuntur: ita hic Iehoua, Deum, & non Angelum ſignificat; nam huic reſpondere facile eſt; quoniam verum eſt, cum Angelus Deum non repræſentat; ſed cum agit, vel loquitur, eius vice, dictionem Iehoua ei adſcribi expedit, quemadmodum Geneſ. 12. 13. 15. 28. cernitur. Vbi tres Angeli, qui Abraham apparuere, ſemper cum, Iehoua, appellantur. Tandem concluſiuè dicamus, quòd conſilium initum fuit: in eo pro Deo Angelus interfuit: ſtantes erant cæteri Angeli; & denique Satan etiam id adiuit; quid verò egerit in ſecundam partem explicabimus.

Gen. 12. 13. 15. 28.

Angelus qui Deum repræſentabat in veteri lege cum Iehoua deſcribitur.

SECVNDA PARS.

QVONIAM in prima parte de duobus Antheroibus ſatis diximus, qui hoc conſilium, Dei, ſcilicet, & Angeli Deum repræſentantis, & cæterorum Angelorum ab ipſo ad conſilium vocatorum adiere: Tertius nunc heros, ſcilicet Satan, diſcutiendus ſupereſt: de ambobus primis dictum fuit, *cum aſſiſterent quadam die filij Dei coram* Domino; At de hoc tertio dicitur, *Aſſuit inter eos etiam* Satan. Hic plura prius ſcire oportet, ideſt, primo, qui nam ſit iſte Satan; qua re hoc retinet nomen: immò hac re quot in ſcriptura Angelorum bonorum, & malorum nomina reperiuntur, cognoſcere. Secundariò quo modo is Satan huc adijt. Quo ad primũ, & quo ad bonos Angelos notare debetis, quòd ex innumerabili multitudine Angelorum pauciſſimos nobis cognitos eſſe, de nomine quidem (ſi ex diuina, certaq. auctoritate loquendũ ſit) tres dumtaxat nominatim appellare poſſumus Michaelem, ſcilicet, Gabrielẽ, & Raphaelem. Michaelem enim legimus in Dan. 10. & 12. in epiſt. can. Iudæ, & in Apocal. 12. Gabrielem in Dan. 8. & 9. & in Luc. 1. Raphaelem in Tobia. Reliqua Angelorum nomina, quæ à pleriſq. afferuntur, non innituntur, neque certa canonici alicuius libri auctoritate, neque antiqua Eccleſiæ traditione, ſed partim ab hebræis accepta, partim in lib. Apocal. inuenta, ad nos vſque

Satan quis ſit.

Angelorũ nomina pauciſſima apud nos noteſcunt.

Dan. 10. & 12. Epiſt. canon. Iudæ. Apoc. 2. Dan. 8. & 9. Luc. 1.

vſq. peruenere, vt ex his, quæ iam dicemus, perſpicuum fiet. Itaque Vrielem legimus in quarto libro Eſdræ, qui non eſt canonicus; ſicut nec tertius eiuſdem. Fit mẽtio in Can. Miſſæ Ethiop. vt refertur in 4. tom. Biblioth. Veterum Patrum. Meminit etiam Beda in Collect. & ſecundus liber Sybillarum carm. Ieremielem habet etiam Eſdra lib. 4. cap. 4. vbi appellatur Archangelus Eromiel, Saniel, & Azael. id nominatur in 2. lib. Sybillarum carm. quæ referuntur in 2. tom. Biblioth. Veterum Patrum, vbi, cum ſermo eſſet de extremo iudicio ſic vaticinatur Sybilla (vt creditur) Heritrea, quæ magnifacit Auguſtinus lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 23.

Can. miſſ. Ethio. vt in 4. tom. Biblio. veterum Patrum.

Eſdr. 4. 4.

Sybillarum Carmina, vt in 2. tomo Bibliot. veterum Patrum.

Sybilla Heritrea.

Tunc Eromiel, Vriel, Saniel, Azaelque,
Quæ mala quiſque hominum patrauerint ante ſcientes,
Et tetris animas tenebris caliginis omnes
Iudicio ſiſtent ad formidabile patris
Magni immortalis ſolium.

Beda in collat.

Rumiel, & Pariel celebrantur à Beda in collat. illiſque ſeipſum commendat his verbis. *Gabriel eſto mihi lorica; Michael eſto mihi balteus; Raphael eſto mihi ſcutum; Vriel eſto mihi protector;* Rumiel *eſto mihi defenſor; Saniel eſto mihi ſanitas.* Hæc ille. Ad hæc Iehudiel, Barachiel, Eſcaltiel nominantur in Lyrano de ſeptem Angelis aſsiſtentibus, quem compoſuit Antonius Ducas, vir famoſiſsimus, qui floruit tempore Pauli Tertij Pontificis Maximi. Denique Ioannes Campnion, vir doctus, Maximiliani Imperatoris Cõſiliarius, cuius à calumniatoribus quibuſdam defendendi cauſa Petrus Galatinus noſtri Ordinis compoſuit libros ſuos de arcanis Catholicæ veritatis, dictoque Maximiliano dicauit. Is igitur Campnion in ſua arte Cabaliſtica, multa alia Angelorum nomina affert ex traditione Cabaliſtarum. Conficiunt enim Cabaliſtæ Dei currum ex quatuor veluti gemmis: atque in dextera parte conſtituunt gemmam, vnde læta omnia proueniunt, quam Michaelem vocant. In ſiniſtra alteram gemmam, vnde ſiniſtra triſta, duraque ortum habent, quam appellant Gabrielem. Deinde tertiam ponunt ex ſuperioribus, quaſi miſtam, quam dicunt Raphaelem. Quartam trium ſuperiorum quaſi diſpenſatricem, quam Vrielem nuncupant. Itaque Michaelem, & Gabrielem pro duabus rotis conſtituunt, Raphaelem pro throno, ſiue ſtella, quæ ſit media inter rotas, Vrielem pro axe circa quem currus voluitur. Denique adijciunt Vrielem, tamquam temonem,

Angelorum diuerſa nomina.

Antonius Ducas.

Ioannes Campnion Maximiliani Imperatoris conſiliarius.

Petrus Galatin. de arcanis Cathol. veritatis.

Cabaliſtarum currus ex Angelis confectus.

cui

Digitized by Google

cui alligatus eſt currus. Voluntque has quinque diuini currus, ſiue gemmas, ſiue partes, expreſſas fuiſſe in Cantic. 3. vbi dicitur: *Ferculum fecit ſibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum*; quia pro eo, quod nos habemus *purpureum* eſt hebraicè *Hargbaman*: Voluntq. in eius nominis literis, quinque nominatos Angelos ſignificari: per primam literam, quæ eſt Aleph, ſignificari Vrielem, qui hebraicè per Aleph initio ſcribitur; per ſecundam R. Raphaelem, per tertiam G. Gabrielem; per quartam M. Michaelem; per quintam H. Hurielem. Hebræi præterea addunt Zamaelem, Zadachielem, & Caphzielem: ſed hæc omnia (vt dixi) incertæ ſunt auctoritatis, præter tria illa Michaelis, Gabrielis, & Raphaelis nomina à nobis antea commemorata. Aliorum Angelorum nomina ſunt nobis incognita.

Cantic. 3. 9. & 10.

Angelorum tria ſolũ nomina reperiuntur Scripturæ ſacræ auctoritate.

Quo verò ad malos angelos; licet diuerſimode appellentur etiam ipſi in Scripturis: verum tamen notabiliores mea ſententia ij quatuor exiſtunt, hoc eſt, primus tigris, draco ſecundus, tertius diabolus, ſatan quartus. Tigris in Iob habetur, vbi dicitur c. 4. *Tigris periit eo quod non haberet prædam*: & Septuaginta verbum tigris tranſtulerunt *Myrmicoleon*; & hoc modo legit Auguſtinus, quem Myrmicoleonem nonnulli negant eſſe animal ad veritatem hiſtoriæ, ſed compoſitione eſſe dumtaxat fabricatum. Alij beſtiolam eſſe aiunt ab Oceano ortam, ſiue è terra procreatam: iccirco verò interire, quod cibo caret, cum eius natura congruente. Quidam etiam affirmant ſine cibo vitam illud animal tueri, ſic Deo ipſi conſulente. Hæ opiniones referuntur ab Olimpiadoro. D. verò Hieronymus eumdem exponẽs locum, inquit: *Septuaginta tranſtuliſſe myrmicoleon, ideſt, formica, & leo, quem dicit: nos verius diabolum dixerimus, qui quando prædã agit de Sanctis, tamquam de maioribus rebus, vt leo habendus eſt, quando verò minima quærit auferre, formica dicendus eſt: & quia ſicut formica grana de area; ita ille cogitationes bonas aufert de cordibus hominum*. Hæc ille. Adde appellari formicam, & leonem, quia infirmis quidem leo eſt, & reſiſtentibus formica, quæ facile pedibus inculcari poteſt. Alij verò *Myrmicoleon* volunt nomen genericum eſſe, quod in diuerſas ſpecies ſecundũ diuerſas eius malitias, & inſidias diſtinguit. Hinc eſt, quod pluribus aſsimilatur beſtijs. Aliquando aſsimilatur buboni, primo quia, bubo ſtercoribus paſcitur:

Angelorum malorum nomina, quatuor reperiuntur.

Iob 4. 11.

Septuaginta.

Auguſtinus.

Myrmicoleon, quid ſignificet.

Olimpiadorus.

D. Hieron.

Diabolus pluribus aſſimilatur beſtijs.

Digitized by Google

tur: ſic dæmon delectatur immundicijs peccatorum, vt ha-
Thren. 4. 5. betur Thren. 4. *Qui nutriebantur in croceis,* ſcilicet, dæmones antequam caderent, *amplexati ſunt ſtercora*, ideſt, im-
Diabolus aſſimilatur buboni. munda peccata, in quibus nunc delectantur. Secundo, quia bubo de nocte ad templa vadit, vt lampadarum oleo ſatietur: templa Dei ſunt fideles, quorum lampades ſunt eorum mentes, quæ plenæ ſunt oleo gratiæ; huiuſmodi oleo nocte, ideſt, latenter, & occulte Sanctorum mentes Dæmon ſatagit euacuare, vt, adueniente ſponſo, non habeant ſecum oleum;
Matt. 25. 12. & ſic à nuptijs cæleſtibus excludantur: vnde Matth. 25. *Amen dico vobis, neſcio vos*. Tertio, quia bubo ab alijs auibus odio habetur: ſic dæmon odio habetur à Sanctis, & deplumatur, quia eius fraudes, & inſidias detegunt, & reuelant, iuxta il-
1. Petr. 5. 8. lud 1. Petr. 5. *Fratres ſobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus, tamquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret*. Quarto, quia bubo pugnat cum Monedola, quæ eſt auis Coruini generis: nam illa de die deſtruit oua bubonis, & bubo de nocte comedit oua eius. Sic pœnitens humilis pugnat cum dæmone, & dum illuceſcit dies gratiæ in eius mente, comedit oua bubonis, deſtruit inſidias dæmonis: ſed aduenientibus noctibus, ideſt, peccati tenebris; bubo, ideſt, dæmon, deſtruit oua, ideſt, bona opera pœniten-
Ioan. 10. 1. tis: ideò Ioan. 10. *Ille fur eſt, & latro*. Similiter dæmon aſ-
Dæmon nyčticoraci aſſimilatur. ſimilatur nycticoraci, quæ lucem fugit, & ſepulturam mortuorum inhabitat; in locis ruinoſis nidificat: oua columbarum deuorat. De die quaſi cœca eſt; de nocte acute videt.
Ioan. 3. 20. ſic dæmon fugit lucem, iuxta illud Ioan. 3. *Et non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius:* ſepultura mortuorum
Pſal. 5. 11. fætida peccatorum corda inhabitat; vnde dicitur Pſal. 5. *Sepulcrum patens eſt guttur eorum*. In locis ruinoſis, ideſt, in eis, qui tentationibus ſtatim conſentiunt, moratur, iuxta il-
Eccleſ. 27. 12 lud Eccleſ. 27. *Stultus, vt luna mutatur*. Oua columbarum, ideſt, ſimplicium deuorat, quia facile eis inſidiatur, iuxta
Eccleſ. 2. 1. illud Eccleſ. 2. *Fili accedens ad ſeruitutem* Dei, *ſta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* De die eſt cæcus, & de nocte eſt videns, quia ſplendor doctrinæ Chriſti ipſum
Eccleſ. 43. 4. obtenebrat, & deſtruit, iuxta illud Eccleſ. 43. *Refulgens radijs quis obcœcat oculos*? Præterea dæmon aſſimilatur pauo-
Dæmon aſſimilatur pauoni. ni: pauon enim habet caput ſerpentinum, cryſtatum, inceſſum occultum: collum modicum, pectus erectum, & ſaphirinum, & caudam oculatam: ſic dæmon habet caput ſerpentinum;

tinum; quia vbi caput in principio tentationis emittit,totus illabitur. Vnde Eccleſ.21.dicitur: *Quaſi à facie colubri fuge peccatum.* Habet cryſtam in quantum in principio prætendit alicuius boni apparentiam. Ideò 2. Cor. 11. *Transformat ſe in Angelum lucis:* latenter incedit,quia occulte trahit hominem ad interitum. Ideò Luc.12. dicitur: *Venit tamquam fur in nocte*. Collum habet curuum; quia,ſi capit hominem,cito deglutit, quia cito facit hominem, qui ei conſentit,ruere in peccatorum profunditatem, iuxta illud Prou.28. *Impius, cum in profundum peccatorum venerit, contemnit.* Pectus, ideſt, appetitum habet erectum,ſcilicet,ſuperbiam,quæ ſemper excelſa appetit. Vnde Iob 41. *Diabolus eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ*. Habet denique caudam oculatam, quia præcipuè ad finem reſpicit, iuxta illud Gen.3. *Tu inſidiaberis calcaneo eius*. Vnde clare apparet eſſe dæmonem myrmicoleonem, qui diuerſas repræſentat animalium ſpecies. Secundo,dæmon,draco nũcupatur pluribus in locis ſacræ Scripturæ: ſignanter Apocal.12. vbi dicitur: *Ecce draco magnus ruſus*. Et hoc propter duo; primo,quo ad ſibilum, quia ſibilando flatum contagioſum emittit: & quo ad morſum, quia valde venenoſum, & mortiferum eſt. Sic dæmon ſibilando per delectationem,& mordendo per conſenſum,mortem peccati inducit, iuxta illud Pſal.103. *Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei.*

Eccl. 21. 2.
2.Cor. 11.14
Luc.12. 39.
Prouer. 18.3.
Iob 41. 25.
Gen.3.15.
Dæmon draco nuncupatur.
Apoc. 12. 3.
Pſal. 103.26.

Tertio loco, dæmon diabolus nuncupatur, ideſt, deorſum cadens, quod nomen dum è cælo ad terram expulſum fuit, hæreditauit; & ideò dum in deſertum ad Chriſtum tentandũ pergit, diuerſimode pergit; nihilominus,cum eum in templi pinnaculum adducit, &, vt ſe deorſum mittat, ei perſuadet, appellatur diabolus: *Tunc aſſumpſit eum diabolus ſuper pinnaculum templi,* ac, ſi Spiritus ſanctus diceret, ille qui deorſum cecidit, Chriſtum ſurſum conducit.

Dæmon quare diabolus dicitur?
Matth. 4.6.

Quarto, & poſtremo, ſatan appellatur: quod quidem nomen Scripturæ varijs etiam in locis reperitur, & præſertim in hodierno Iobi c. 1. in quo dicitur: *Aſſuit inter eos etiam ſatan*. Vbi etſi Eugubinus ait, quod hoc ſatani nomen hic, diuina iuſtitia intelligitur, quæ omnia perſpicit, & animaduertit, & vniuerſum totum ambiens,obuallans,& circinans, omnes noſtras imperfectiones,ac omnia crimina in nobis punire peruestigat,noſipſos in aduerſitatibus,curiſq. firmos,ſtabiles,ac fortes reddendo: & huic ſenſui huius loci textus re-

Iob c. 1.
Eugubinus.
Satan pro diuina iuſtitia.

Hebræorum ſententia.

liqua aptare quærit.Hebræi volunt,quòd peculiaris vir eſſet, diriſſimus Iobi inimicus hoc verè nomine dignus. Alia ex parte tertia,ac communis expoſitio Patrum veriſſima exiſtit: qui dicunt, quòd pro Satana hic dæmon inferni capi debet.

Septuaginta.

Proſper.

Vnde clarius Septuaginta dicunt: *Aſſtitit diabolus*. Et Proſper adiungit, quòd non quilibet dæmon, ſed omnium ſupremus;& ideò eum appellat totius militiæ Principem: qui cum Iobo prælium inire petijt:nec propterea mirum accidit;nam,

Dæmon qui tentauit Iob, vt figuram, tentauit Chriſtum, vt figuratum.

cum Iob Chriſti ſimilitudinem exprimeret, de iure erat, vt ab eomet tentaretur, qui inde Chriſtum tentare debebat, quod quidem D. Hieronymus ab hebræorum ſententia ſuper Abacuch 3. haurit: & hoc munus nominis ethimologiam, ſecum affert: nam Satan nil aliud innuere vult,quàm aduerſus.

D. Hieronymus ſuper Abac. 3.

Matt. 16.23.

Vnde Chriſtus in D.Matt.c.16. dum D.Petrus ei mortem diſſuadere volens,eidem dixit: *Vade poſt me Satan,ſcandalum es mihi*: tamquam diceret,tu mihi aduerſaris,& quæris me impedire,ne illud adimpleam, cuius cauſa caro factus ſum,& in mundum veni; ideoq. alteri verbo *Aſſuit inter eos*, illud additum eſt.

Albertus Magnus.
D. Thomas.

Vbi quamquam Albertus Magnus, & D. Thomas animaduertant, quòd de Angelis dicitur, quòd venirent; *Quadam autem diem cũ veniſſent filij Dei*: de Satana nihilominus dicitur,quòd non venit;ſed aderat,vt coactus ante Iudicem; attamen melius eſt, & magis ad rem noſtram conſonans, quidquid ceteri omnes inquiunt;

Dæmonis cupiditas ad nocendum.

nam hinc rabida habetur volũtas, ſeu cupiditas,qua vtitur iſte Satan verè aduerſus; hoc autem duobus cumulatis modis efficit,in corpus, ſcilicet, & in animam: in corpus præſentia, ac eadem ſubſtantia;vnde tot à ſpiritibus detenti cernuntur:in animam autem per ſuggeſtionem:verum de hac materia alias fortaſſe loquemur: pro nunc ſcire ſufficiat, hunc noſtri infernalem hoſtẽ varia habere nomina, quia diuerſimode noſtrũ perquirit exitium;

Diabolus quomodo expellitur.

& propterea modum ſcire expedit, immò omnibus regulis, vti per quas eum à nobis expellere valeamus.

Pſal. 6.7.

Prima regula eſt dolor,quem homo,& mulier ſe offendiſſe Deum habere debet: & hoc propheta Regius Pſal.6. aiebat: *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum: lacrymis meis ſtratum meum rigabo*.

Dolor de peccatis expellit diabolum.
Simile.
Pſal. 73.13.

Quidam canis coquinam, ſeu tabernam ingreditur: coquinarius timens, ne aliqua popinaria ei ſurripiat, & inde propterea malum eueniat, quid agit? ſuper eum calidam ſpargit aquam: canis fugit, nec ſibi amplius moleſtiam affert: *Tu cõtribulaſti capita draconum in aquis*;

nunc

Digitized by Google

nunc tempus eſt, vt nos ò homo, & mulier, hunc immanem expellamus canem, draconem, inquam, hunc ex noſtro corde; ſed quo cum adminiculo? cum deuotionis, lacrymis, nec non doroſis te offendiſſe Deum, & tamquam Magdalena, quæ *lacrymis cœpit rigare pedes Domini*, & audies tibi dici: *Dimiſſa ſunt peccata tua*. Luc. 7.38.

Secundum antidotum mortificationis eſt baculum. Amens per ciuitatem ambulat, domum cuiuſdam ingreditur, he rus domus cernit ipſum: & de aliquo malo timens, accipit baculum, & eum foras expellit: *Stultitia colligata eſt in corde pueri: & virga diſciplinæ fugabit illam*, aiunt Prou. 21. O pauper peccator, & peccatrix, non ne vides, quod cor tuum ille inſanus, amens ille dæmon eſt ingreſſus, qui ob minimam ſuperbiæ auram, cælum (vt dicitur) obluſit? Animaduerte, quia præter tui damnum, & exitium, aliud non perquiret: & poſtquam hac in vita male te acceperit, in alteram tui damnationem quæret; & ideò quam citius potes, mortificationis, ac diſciplinæ baculum aſſume, cum quo eum à te, & ab anima tua repelle. *Mortificatio expellit diabolum* *Simile*. Prou. 21. 15.

Tertium remedium ieiunium eſt. Lupum ouile, & animalium mandram ſemper inſectantem aliquando cernetis: qui quidem, ſi belluæ ad montem pergunt, pergit ad montem; ſi ad littus proficiſcuntur, proficiſcitur ad littus; & hoc efficit nō alia cauſa, quam vt ipſas deuoret, & ventrem impleat; in loca autem, in quibus talia non habitant animalia, numquam proficiſcitur: *Incraſſata eſt pars eius, & electus cibus illius*, Abac. 1. Scitote (ait iſte Propheta) quod dæmon ad nimiam ciborum ingurgitationem, currit: currit inquam, quo multo ſtudio, diligentiaq. & cibis, & potibus opera datur: verum tamen loca fugit, & deſerit, in quibus ad ieiunium incumbitur, & ſe celat; & propterea ipſum neceſſarium eſt; quoniam in tentatione euaneſcit, & amplius tibi obeſſe non poteſt. *Ieiunium expellit diabolum*, *Simile*. Abac. 1. 16.

Quartum remedium ſancta eſt oratio. Dicunt plurimi, decantatores quibuſdam vti incantamentis, per quæ hydros, ſeu angues è ſpecu extrahunt: *Hoc genus dæmoniorum non eijcitur niſi in ieiunio, & oratione*. Scitote (ait Chriſtus Dominus noſter Matth. 17.) quod vt è ſpecu cordis, & animæ dæmonem attrahamus, antidotum melius non eſt, nec ſalubrius, quam orationis incantamentum. *Oratio expellit diabolum*. *Simile*. Matt. 17. 21.

Et, vt his finem imponam, tria inſuper remedia Salomon *Remedia tria ad expellendū diabolum*.

Digitized by Google

affert, qui, inquit, tria eſſe, quæ extra ſuam domum hominem pellunt: primum *mulier*, ſcilicet, *litigioſa*. Secundum, *ſtillicidium*. & tertium, *fumus*. Sed quæ nam eſt iſta domus, niſi peccatoris anima? Qui nam eſt inhabitor eius? Dæmon per peccatum. Vt igitur eum expellamus, ecce remedia. Primum, ſcilicet, *litigioſa mulier*, hoc eſt, tui amor, & remor-
Iob 40. 16. dens conſcientia. Vnde Iob 40. aiebat: *Sub vmbra dormit in ſecreto calami, & in locis humentibus*. Secundum, videlicet, *ſtillicidium*; hoc eſt, cum domi pluit, homo eam inhabitare non valet: ſcis ne quale iſtud eſt ſtillicidium? Ver-
Iob 25. 14. bum Dei: *Et cum vix paruam ſtillam ſermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri*? inquit Iob 25. Tertium, & poſtremum eſt *fumus*. Scitis equidem, quòd domi fumoſæ inhabitare nequimus. Sed qui nam iſte *fumus*? Aſſidua deuotio, quotidiana eccleſiarum viſitatio, nec non ſtationum, ac indulgen-
Iob 6. 8. tiarum: *Fumus eius extricat ab homine omne genus dæmoniorum*: Tobiæ 6. dicitur.

Et ite in pace.

QVIN-

QVINTADECIMA LECTIO.

De Interrogatione Dei ad dæmonem, & de reſponſione illius ad Deum.

IN QVA DVO EXPLANANTVR. Primum eſt interrogatio quædam à Deo facta dæmoni, dicente; Vnde venis? Secundum eſt reſponſio ipſius dæmonis. In primo tractatur quo modo alloquitur Deus Angelos, Sanctos, & dæmones; & quid vult ſibi iſta interrogatio; & hac occaſione Prædeſtinationis materia declaratur. In ſecundo poteſtas, & malitia dæmonis detegitur.

Cui dixit Dominus, Vnde venis? Qui reſpondens, ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Iob 1. 7.

PRIMA PARS.

FAS quidem erat, quòd infernalis Satan magno coram Deo ſteterit: vel (quemadmodum in præterita Lectione explicaui) coram Angelo, Deum repræſentante, diligentiſsima interrogatione eum perquireret, vnde veniret, & quod nam eius fuiſſet iter; & demum ſibi diceretur: *Vnde venis?* & conſequenter plena reſponſione ipſemet Satan ei reſponderet: *Circuiui terram, & perambulaui eam*: per quem hunc mirabilem dialogum aperirentur, & pateficrent Iobi bonitas, & ſanctitas. Quam ob rem abſque alia inuentione hodiernus textus in ſeipſo

vnicam propoſitionem, & vnicam reſponſionem continet. Propoſitione pro primæ, & reſponſione pro ſecundæ partis materia vtimur. Attendite.

Lectionis diuiſio i: duo capita.

CVi *dixit Dominus, vnde venis?* At primo ait textus, quod in ſua iudiciali cathedra *Iehoua* ſedens, ille, ſcilicet, qui Deum repræſentabat, primum, quod egit, fuit interrogatio ab eodem Satanæ facta, videlicet: *Vnde venis?* Circa quam interrogationē D.Greg.2. Moral.c.5.6.& 7. diligentius hanc materiam explicare volens, ait: Animaduertite, quod, cum Angelus ſit purus ſpiritus, & incorporeus: & Deus etiam cum ſit puriſſimus ſpiritus, eorum locutio à noſtra locutione differt. Et ideò ſecus alloquitur Deus bonos Angelos, & ſecus Angeli boni alloquuntur Deum: ità aliter alloquitur Deus ſanctos, & aliter ſancti Deum alloquuntur. Et denique aliter Deus dæmonem alloquitur, & Deum aliter dæmon. Et primum, cum dicitur, quòd Deus bonos alloquitur Angelos, intelligitur, quòd Deus in eorum mentibus aliquas nouas imprimit reuelationes, in quibus, contemplantes, quidquid & agere, & operari debeant, vident: quæ pro præceptis, & mandatis Dei Angelis inſeruiunt, ſicuti in Geneſ.11. dicitur: *Venite*, igitur ſcilicet, *deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum*. Tunc, inquam, ſui intentionem reuelando eiſdem, præcepit, vt confundentes in Babel linguas, gigantum ſuperbiam, & inſolentiam retunderent, qui cælum pertingere volebant. E conuerſo deinceps Deum Angeli alloquuntur: nā ſuas magnitudines ſpeculantes, eum admirantur, & exaltant. Vnde in Apoc. 5. dicitur: *Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam*. Sic aliter Deus ſanctas alloquitur animas, & animæ Deum alloquuntur: quoniam dum hæ Deum alloquuntur, optatum, quod habent, patefaciunt, hoc eſt, quod quam primum electorum numerus adimpleatur, & iudicium perueniat. Et è conuerſo ſanctas animas Deus alloquitur, dum in eorum mentes noua munera patientiæ in expectando hoc fratrum, & electorum complementum, infundit. Vnde in Apoc. cap.6. dicitur: *Vidi ſubtus altare animas interſectorum propter verbum Dei: & propter teſtimonium, quod habebant; & clamabant voce magna dicentes; vſquequo Domine (ſanctus, & verus) nō iudicas, & nō vindicas ſanguinem noſtrum de ijs, qui habitant in terra?* Ecce deſiderium,

D.Greg. 2.Mor. 5.6.& 7.

Angelus purus ſpiritus.

Deus puriſſimus ſpiritus.

Deus diuerſimode alloquitur Sanctos, & Angelos.

Deus quomodo Angelos alloquitur.

Gen. 11. 6.

Apoc.5.12.

Apoc. 6. 9.

quo

quo ſancti gaudent. Et ſtatim Deus reſpondit. *Et dictum eſt illis; Requieſcite, tempus adhuc modicum donec impleatur numerus conſeruorum, & fratrum veſtrorum*. Ecce noua munera patientiæ in expectando. Ita tertio in loco ſecus dæmonem Deus alloquitur: & ſecus dæmon Deum alloquitur; nam dæmonis ad Deum locutio triplex eſt, primo cum iter peractum ab eo ſibi patefacit. Secundo cum falsò ſuos electos accuſat. Tertio, cum tentandi eos facultatem petit à Deo. De primo, ait, *Circuiui terram, & perambulaui eam.* De ſecundo, *Numquid fruſtra Iob timet Deum?* De tertio, *Extende manum tuam: & tange cuncta, quæ poſſidet*. Sic è contra quadrupliciter dæmonem Deus alloquitur. Primo, cum redarguit eum de eius iniuſtis, & ſceleſtibus operationibus. Secundo, cum iuſtorum bonitatem ei exprobrat. Tertio, cum, vt ſuos experiatur amicos, ſibi permittit. Quarto, cum eidem prohibet, quòd, ſcilicet, peculiaribus in rebus eos tentare non audeat. Cum primo, ait, *Vnde venis?* Cum ſecundo, *Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob?* Cum tertio: *Ecce vniuerſa, quæ habet, in manu tua ſunt*. Cum quarto, *Tantum in eum ne extendas manum tuam*. Nihilominus quo ad Dei locutionem cum Angelis bonis, & cum ſanctis animabus: & è conuerſo quo ad Angelorum, & Sanctorum ad Deum locutiones hic non facit ad rem: ſed benè quo ad Dei cum dæmone loquutionem, & dæmonis cum Deo ipſo: de hoc propriè ſermo habetur: & ideo textus ait,

Deus quadrupliciter dæmonem alloquitur.

Cui dixit Dominus, vnde venis? Et prius ab ipſo dæmone petit Deus, quas per vias, quæ per loca iter habuit. Verum ſi nos non ignoramus Deo omnia clara, nuda, & aperta eſſe, & nulla latere à conſpectu eius: cur igitur petit, & ſcire inquirit à ſatana & locum, & viam, per quam ambulanit? Origenes ait, quòd vbi noſtra vulgata legit *Venis* in præſenti, hebræus textus dicit, *Venies* in futuro. Et hoc non alia cauſa, quàm (vt quidam inquiunt) vt dæmonis naturam oſtendant: qui licet multa perpetrauerit, & commiſerit mala; verumtamen ita rabioſus ſitit noſtrum exitium, vt numquam nos perſequi, & nobis malefacere laxetur, & ſaturetur; & *idcò vnde venies?* ac ſi diceret: Tu magna perpetraſti mala; ſed quòd maiora, & plura perpetrare perquiris, non me latet. Et hoc hebraicæ linguæ proprium eſt, ſcilicet, quòd interdum tempus futurum pro præterito valet; & ita dicitur, Vnde venies? ſicuti Vnde veniſti?

Deus cur petit à Satana ſcire vnde veniet. Origenes.

Dæmon ita ſitit noſtrum exitiū vt nunquā nos perſequi laxatur.

Tamen

Origenes. Tamen ipſemet Origenes probat noſtrum latinum interpretem hoc in præſenti verbum bene tranſtuliſſe: quoniam à verbi proprietate perbellè quidem innuit, quòd Satanæ proprietatem patefacit; & ideo, cum eum interrogat, potius ſe dubium, quàm indubium demonſtrat ſuarum iniquitatum, cum illæ innumeræ, & ferè infinitæ exiſtant: ac ſi diceret; Tu quidem è perpetratis homicidijs, adulterijs, rapinis, & à contractis omnibus iniquitatibus proficiſceris.

D.Gregor.2. Moral.4. Diuus Gregorius 2. moral. 4. ait, quòd vbi Dei in ſcientia præſcientiam innuit: ſic è conuerſo ſcientia Dei prædeſtinationem deſignat. Hinc eſt, quòd fatuis Virginibus Matt. Matt. 25.12. 25. dixit: Amen dico vobis, neſcio vos. & in Geneſ. 3. poſtquam Adam peccauit, neſcire vbi ille eſſet Deus diſſi- Geneſ.3.10. mulans, perueſtigabat eum, & dicebat, *Vbi es?* Non quòd Deus locum neſciret, in quo Adam erat: ſed, vt innuat, quòd cum in peccatum incidiſſet, & conſequenter reprobus euaſiſſet, congruum non erat, quòd Deus oſtenderet ſe locum ſcire, in quo inueniebatur. Et iure quidem, quia ſicuti nos neſcimus, nec ea, quæ in tenebris efficiuntur, cernimus: ita dicitur Deus ignorare opera in peccatis perpetrata, cum peccata tenebræ, ac vmbræ exiſtant. Hinc dicitur Deus peccatorum viam neſcire: quia in peccando cum Deo non communicent eorum intentionem, ab eodem nec auxilium, nec conſilium petunt. Hoc illud eſt, quod Oſea cap. 8. ſic

Deum locum, & actiones peccatorum quare dicitur ignorare.

Oſea 8. 4. aiebat. *Ipſi regnauerunt, & non ex me: principes extitе-* Septuaginta. *runt, & non cognoui*: & Septuaginta tranſtulerunt, *Principes extiterunt, & non indicauerunt mihi*. E contra ab Angelis bonis non petit quidem, Vnde veniſtis: nam viæ, & itinera iuſtorum, & bonorum peroptimè noſcit, quoniam à ſua diuina maieſtate facultatem petunt, & conſilium inquirunt: & cum nomina, & opera eorum non ignoret, hoc clarum eſt prædeſtinationis argumentum.

Deus quare dicitur ſcire operationes iuſtorũ.

Hic etiam animaduertendum eſt, quod quamuis Deus nomina, & vias prædeſtinatorum ſciat; non ideo hæc eius præſcientia, in prædeſtinato neceſſitatem, vel vim ponit. E conuerſo ſi nos ſcimus Deum ſua ſcientia errare non poſſe: igitur certa, ac infallibilis eſt prædeſtinatio: & tamen in Apocal. 3. dicitur. *Tene quod habes, vt nemo accipiat co-* Apoc.3.11. *ronam tuam*. Et Iob 34. *Conteret multos, & innumerabiles,* Iob 34.24. *& ſtare faciet alios pro eis*. qui locus ab omnibus ferè exponitur de regnis, & potentijs, quæ à Deo conferuntur:

Scientia Dei non ponit neceſſitatem in prædeſtinato.

quia,

quia, cum Deus ſit Rex non vnius tantum Regni, ſed cæli, & terræ dominator ſempiternus, vt eleganter Pſal. 144. canit Regius Vates, *Exaltabo te Deus meus Rex, & benedicam nomini tuo in ſæculum, & in ſæculum ſæculi. Magnus Dominus, & laudabilis nimis. Generatio, & generatio laudabit opera tua: & potentiam tuam pronunciabunt.* Ratio huius rei duplex; quia vbi homines vno tantum ſæculo viuere, & regnare poſſunt, & per conſequens vnius ſæculi tantum habent; Deus, qui eſt æternus, eſt etiam rex omnium ſæculorum. Altera, quia omnes regiæ perfectiones in eo reperiuntur: ideo verſ. 6. fortitudinem. 7. diuitias. 8. miſericordiam, & patientiam. 9. lenitatem, & manſuetudinem. 14. conſtantiam, & veritatem. 15. miſerorum prouidentiam. 16. curam paſcendi, & ſubminiſtrandi ſubditis. 19. aures apertas ad miſerorum preces, & clamores. 20. bonorum præmia: tandem 21. iuſtitiam, & ſeueritatem erga improbos in eo reperiri denunciat, in vnum colligens. Hinc eſt, quod diuidit regna, quibus vult: vnde prouerb. 8. *Per me reges regnant, &c.* Et Daniel. 4. *Excelſus in regno hominum, & cuicunque voluerit dabit illud.* Cui dubitationi reſpondendum putauit Diuus Thomas part. 1. q. 23. art. 6. vbi dicit, quod corona, de qua dicitur Apoc. 3. vt ſupra diximus, *Ne alius accipiat coronam tuam*, dupliciter accipitur; vno modo ex prædeſtinatione diuina, quo pacto nullus coronam ſuam amittit: alio modo ex merito gratiæ, qua ratione quilibet coronam ſuam poteſt per lethale peccatum amittere; & alius illam amiſſam accipere, quatenus loco eius ſubrogatur: ſic enim in locum angelorum, qui ceciderunt, inſtituti ſunt homines, & in locum Iudæorum Gentiles. Itaque Diuus Thomas coronam hanc non ad prædeſtinationem, ſed ad præſentem iuſtitiam pertinere exiſtimat. Verumtamen Diuus Auguſtinus lib. de prędeſtinatione, & gratia cap. 13. de prædeſtinationis corona locum planè interpretatur, tum obiectioni reſpondet dictum eſſe illi Angelo Apoc. & omnibus prædeſtinatis, *Tene quod habes, vt nemo tollat coronam tuam*, ne altum ſapiant; ſed cum timore, & tremore ſalutem ſuam operentur. *Quis enim*, inquit, *ex multitudine fidelium, quam diu in hac mortalitate viuitur, in numero prædeſtinatorum ſe eſſe præſumat? Quid id occultari opus eſt in hoc loco, vbi ſic cauenda eſt elatio, vt etiam per Satanæ Angelum, ne extolleretur, tan-*

Pſal. 144. 1. 2. 3.

Deus Rex omniū ſæculorum.

Iob 7. 8. 9. 14 15. 16. 19. 20 21.

Prouer. 8. 15.

Daniel 4. 14.

D. Tho. 1. p. q. 23. art. 6.

Apoc. 3. 11.

Corona quo modo intelligitur poſſe amitti.

D. Aug lib de prædeſtinatione, & gratia c. 13.

tus

Digitized by Google

tus colaphizaretur. Hæc ille. Quam Auguſtini reſponſionem ita poſſumus luculentius tradere, quia ni mirum diuina prædeſtinatio nullam prædeſtinato neceſſitatem afferre; atque adeo illi integrum eſt ex æquo benè, vel malè agere, ac ſi prædeſtinatus non fuiſſet, veriſſimè poteſt, ſi libertas eius ſpectetur, coronam amittere, quemadmodum reprobus eadem ratione poteſt illam acquirere, vel conſequi, quamquam ex hypotheſi, quod alter ſit prædeſtinatus, alter reprobus; hoc eſt, in ſenſu compoſito (vt loquuntur Theologi) implicet, prædeſtinatum coronam amittere, reprobumque eius loco ſuccedere. Nota clarius ſecundum Bonauenturam in 1. diſt. 40. cui concordant D. Thomas, Scotiſtæ, ac Doctores communiter, quòd quamuis prædeſtinatio ponat certitudinem, non tamen ponit neceſſitatem: ſicut nec præſcientia tollit arbitrij libertatem: quod quidem tripliciter declaratur. Primo ex ratione cauſali, quia prędeſtinatio non eſt cauſa ſalutis noſtræ per neceſsitatem, ſed per voluntatem Dei, quæ vult, quòd prædeſtinatio ſit contingens: nam ſecundum Scotiſtas pro generali regula tenendum eſt, quòd quidquid Deus extra ſe vult, contingenter vult fieri. Ergo ſequitur, quòd voluntas Dei non neceſsitat prædeſtinatum ſaluari. Item quia prædeſtinatio Dei non eſt tota cauſa ſalutis noſtræ; ſed cum alia ſimul cauſa, ſcilicet, contingente, videlicet, cum noſtro libero arbitrio. Vnde Auguſtin. ſuper Ioan. dicit, *qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te*. Sed eſt generalis regula, quòd quandocumque aliquis effectus dependet ex cauſa neceſſaria, & vniuerſali, ſimul cum variabili particulari, tunc denominatur à variabili, & non à neceſſaria, ſicut patet in exemplo primi libri Priorum. Concluſio, quæ infertur ex vna de neceſſario, & alia de contingenti, non poteſt eſſe vera, niſi contingenter, quia concluſio ſemper ſequitur partem præmiſſæ debilioris: puta, arguendo hominem neceſſario eſſe animal, & animal contingenter eſt album. ergo ſequitur, quod homo contingenter eſt albus, & non neceſſariò. Sic in propoſito, prædeſtinatio pendet ex cauſa vniuerſali, ſcilicet, ex præſcientia Dei, & ſimul ex cauſa particulari contingente, ſcilicet libero arbitrio. ergo eſt contingens.

Prædeſtinatio non imponit neceſſitatem prædeſtinato.

D. Bonauent. lib. 1. diſt. 40.

Deus quidquid extra ſe vult, cõtingēter vult.

Aug. ſuper Ioan.

Effectus dependens à cauſa vniuerſali neceſſaria, ſimul cum variabili particulari, tunc denominatur à variabili.

Secunda ratio eſt ex modo iuſto ſaluandi; quia Deus neminem vult, nec facit indignè, & iniuſtè ſaluari per ſuam prædeſtinationem tantummodo, ſed per iuſta media, videlicet,

Deus nemině facit indignũ per ſuam prædeſtinationem.

licet, per gratiam,& merita:nec præſcientia Dei facit quemquam damnari, niſi per merita ſecundum iuſtitiam. Ergo non tollit libertatem arbitrij, nec ponit neceſſitatem prædeſtinato, nec etiam præſcientia; alioquin ſequerentur multa inconuenientia erronea & impoſſibilia. Primum inconueniens ſumitur à theologia, quia, ſi prædeſtinatio, & præſcientia imponeret neceſſitatem, fruſtra eſſet fides, & Euangelium Chriſti, ac eius prædicatio; cum neceſſario deberent ſaluari, ac damnari homines, prout Deus præſciuit hos & illos, ſiue crederent, ſiue non. Item tolleretur libertas arbitrij in homine; & ſic Deus non iuſtè puniret malos cum neceſſariò fecerunt mala, quæ Deus præſciuit facienda: nec iuſtè præmiaret Deus bonos, quia neceſſariò fecerant bona, quæ Deus præuidit. Secundum inconueniens ſumitur ex æthicis; quia ſi ſic, tunc periret laus virtutis, & vituperium mali; nec bonis moribus mereremur, nec malis demereremur, cum fierent neceſſario in hominibus. Tertium ſumitur à Politica, quia ſi ſic; tunc in omnipotentia fruſtra eſſet prudentia conſiliatiua; quia, ſiue conſiliarentur, ſiue non, neceſſario omnia euenirent; nam de neceſſarijs euentibus non eſt conſiliari: puta, ſol, debeat ne oriri cras, vel homo moriatur ne aliquando: & ſic fruſtra eſſent leges, & tolleretur omnis iuſtitia. Quartum, & vltimum inconueniens ex Phyſica; quia ſic fruſtra adhiberentur medicamina infirmitatibus, & vulneribus, qua propter Auguſt. lib. de liber. arbit. dicit, quod ſicut memoria mea, licèt ſciat quæ præterierunt: tamen non cogit illa eſſe facta: ſic Dei præſcientia non cogit facienda eſſe quæ futura ſunt. Item ſicut viſio mea, qua certitudinaliter ſcio, quòd iſte facit rotam, vel ollam, non ponit neceſſitatem faciendi rotam: ita in propoſito. Riccardus ad hæc addit exemplum, dicens. Cum Chriſtus dominus Petro prædixit, quod eſſet negaturus: hoc ex Chriſti veritate fuit neceſſarium, & tamen ex hoc non ſequitur, quòd Petrus Chriſtum neceſſario negauerit, ſed contingenter: aliàs non peccaſſet. Similiter eſt de Iuda tradente; cui etiam Chriſtus prædixit, quòd eum eſſet traditurus, & quòd periret in peccato. Similiter de Iudæis Chriſtum crucifigentibus; & tamen contingenter fecerunt, & non neceſſario: alias nec Iudas, nec Iudæi peccaſſent, nec damnari demeruiſſent.

Fides fruſtra eſſet, ſi prædeſtinatio imponeret neceſſitatem.

Aug. de lib. arb.

Riccardus.

Denique nota, quod licèt æterna prædeſtinatio ſine nobis ſit

Prædeſtinatio æterna licet ſit ſi-

Digitized by Google

ne nobis quo ad principium eſt ſine nobis, quo ad effectum.

fit quantum ad principium, quia Deus ſine nobis elegit nos: ſed non eſt ſine nobis quantum ad finem, quia ſine nobis non glorificamur. Ideo Deus opera exigit. Vnde Beatus Petrus in ſua 2. cap. 1. (2. Pet. 1. 10.) *Quapropter fratres, magis ſatagite*, inquit, *vt per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis*. Et Saluator noſter Matt. 19. (Matt. 19. 17.) *ſi autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*. Et D. Paulus Roman. 2. (Roman. 2. 13) *Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur*. Et Iacob. 1. (Iacob. 1. 22.) *Eſtote autem factores verbi, & non auditores tantum, fallentes voſmetipſos*. Et Regius vates ait Pſalm. 102. (Pſal. 102.) quod illi conſequuntur gloriam, qui memores ſunt mandatorum Dei ad faciendum ea. Sic ille Paterfamilias (Matt. 20. 2.) non dedit denarium (per quem æterna retributio intelligitur) operarijs verboſis ſolum. Et Chriſtus Ioan. 15. (Ioan. 15. 2.) ait. *Omnem palmitem in me non facientem fructum, tollet eum pater meus*. Tollere autem eum (vt ipſemet ait, infra) eſt remittere illum in ignem vt ardeat: non tamen condemnatur ab alio, niſi quia fructum non facit. Et Eſai. 1. (Iſai. 1. 17.) *Diſcite*, inquit, *benefacere*: non dixit benedicere. Ex iſtis, & alijs locis ſcripturæ, quos breuitatis cauſa omitto, apertè conſtat, prædeſtinationem non imponere prædeſtinato neceſſitatem.

Vnde venis? Hic litteræ ſenſum relinquendo, & ad moralem me attinendo. At tandem ambiguum non eſt, hæc eadem verba cuilibet peccatori dici, & aptari poſſe. Quatuor vias, quatuorque ſtatus, ſeu condiciones peccator reminiſci deberet.

Peccator quatuor vias reminiſci debet.

Primum, ſcilicet, Vnde venit. Secundo, vbi nunc eſt. Tertio, quo erit. Quarto, quo non erit. Prius reminiſci debet, vnde venit, ideſt, immediatè à Deo; quia immediatè à ſuis manibus conditus eſt, & ad condendum eum ſuæ omnipotentiæ theſaurum aperire oportuit. Ille inſignis artifex varias ſe ponit æris, auricalchi, alijſque ex ſimilibus materijs ad conficiendas imagines, ac inter iſtas inde vnicam ex auro conficit, circa quam, & in qua non modo omnem eius ſcientiam, ac diligentiam immittit; ſed aptat omnes margaritas, ac gemmas, & denique in eadem omnia ſua pretioſiora, & gratiora collocat.

Simile.

Deus egregium artificē ſe oſtendit in creatione diuerſorum animalium.

Deus egregius artifex diuerſa condidit animalia, variaſque creaturas: immo ipſum hominis corpus ex ære, ac auricalco, ideſt, ex terra, & aqua, & ex alijs elementis, formauit: ſed, cùm inde noſtram animam creauit, dicere poſſumus, quod, ſuum the-

theſaurum aperiendo, ex omnibus margaritis, omnibusque ex inſignioribus, & gratioribus muneribus decorauit, quorum erat capax. Et ideo, quemadmodum ille, qui pretioſum vas in manus ferens ſemper per lucentia, ac clara loca ambulare quærit, ne labatur, & decidat: ſic vir, & mulier pro poſſe, & in ſummum peccati tenebras euadere, ac fugere debent. Vnde ad hoc inſtitutum Chriſtus dominus noſter aiebat. *Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ comprehendant.* Ioan. 12. 35.

Secundo, reminiſci debet peccator in quo ſtatu ſe inuenit, qui ſtatus eſt ſtatus peccati, miſerrimus ſtatus, ſtatus amariſſimus; qui, licèt quo ad ſenſum, & aliquo tempore dulcis, leniſq. appareat: tandem certiſsimum eſt, quòd ſemper amarus, difficilisq. ſortitur. Hoc differt inter comędiam, & tragædiã, quòd comædia ex fletu exordiũ trahit, ex riſu autẽ tragædia, ſed hactenus comędia ridendo finit; tragędiaq. flendo: hoc etiam differt inter peccatorem, & iuſtum: iuſtus ex fletu incipit, quia omnibus eius vitæ diebus ſe afficit pœnitentia, & abſtinentia: è conuerſo peccator riſu, ludis, choreis, ſonis, conuiuijs, &c. ſed iuſto cæli, gloriæq. riſus, peccatori autem inferni, ac pœnarum fletus reſpondent. Et hoc illud eſt, quod Hieremias 2. aiebat, ſcilicet, *Scito, & vide quia malum, & amarum eſt reliquiſſe te dominum Deum tuum.* Hier. 2. 19.

Peccator debet reminiſci in quo ſtatu eſt.

Tertio, ſtatum, quo eris, ideſt, in iudicium vniuerſale, in quo omnia opera acta, & à te agenda, diſcutienda, & libranda erunt. Relegatus in ſatellitum poteſtate eſt; arctius, quàm poſſunt, ei vincula adhibent, ac innectunt ſic, quòd ipſe aufugere nequit, ad curialem iuſtitiam conducunt: quo interim quot mala, quotque crimina perpetrauerit mente reuoluit; & conſequenter ſciens iudicem iuſtiſsimum eſſe, & ipſummet digna pœna, ac punitione affecturum. Sed tu peccator, & peccatrix, ſcientes quot mala, quantaque crimina perpetraſtis, & etiam non ignorantes, quòd Deus eſt iudex iuſtus, marmorei eſtis, ſi ſæpè ſæpius non mente reuoluitis hæc, & hęc animaduertentes non formidatis, & non contremitis. Hoc exclamat Dauid Propheta Pſalm. 118. *A iudicijs enim tuis timui*, tamquam diceret: quotieſcumque cogito, quòd ego à te iuſtiſſimo iudice iudicabor, & timore, & tremore me imbuo. Pſ. 118. 120.

Peccator debet reminiſci ſtatũ in quo erit. *Simile.*

Et demum quartum ſtatum, in quo, ideſt, tua culpa, ac dementia non eris: quoniam tua propter crimina illis te pri-

priuaſti bonis æternis, quæ Chriſtus dominus noſter tot laboribus, ſudoribus, & morte tibi acquiſiuit, & tamquam legitimus Pater tibi reliquit in æternum teſtamentum. Ille Paterfamilias toto ſuæ vitæ tempore laborat, vt aurum, argentum, prædia, & denique varias diuitias ſuo filio acquirat. Sed quid? non tam citò hæreditatem accipit filius, quòd omnia diſpergit, ac profundit: de quo nam ipſe conqueri debet de patre, vel de ſemetipſo? De ſeipſo quidem: nam quo ad patrem, vt eum relinqueret diuitem, omnem adhibuit conatum: ſed eius ſcelera eum pauperem fecere. *Perditio tua ex te Iſrael*. Caue homo, caue mulier ne paternam hæreditatem, cæleſtem gloriam paruipendatis, quam hic Chriſtus verus noſter pater vobis acquiſiuit: nam, ſi perditis eam, niſi de vobis ipſis conquerendi cauſam non habebitis. Quieſcite.

Simile.

Oſeę 13. 9.

SECVNDA PARS.

CIRCVIVI *terram, & perambulaui eam, &c.* Hoc eſt Satanę reſponſum. Deus ab eo petit, *Vnde venis?* & ipſe è conuerſo reſpondit ei, *Circuiui terram, & perambulaui eam*. Ego omnem circuiui terram, omnes perambulaui regiones. Vbi D. Gregorius ait: *Mira animaduertitur ſpirituum celeritas, qui tanta feſtinatione vniuerſam terram circuire poſſunt*. Et Tertullianus in Apologetico cap. 22. quòd propter hanc eorum celeritatem, ac feſtinationem ſpiritus in ſcripturis ſępe ſępius aues, & volucres appellantur. Sed hinc ad noſtram rem etiam duo habentur. Primum quorum eſt, quòd magna eſſe videtur dęmonis potentia. Secundum eſt, quod etiam magna eſt ſolicitudo, ac diligentia, quam noſtri exitij habet. Quę duo ob timorem & cautos, & vigilantes nos reddere deberent. quo ad primum, ideſt, quòd dęmonis potentia magna ſit, nulli dubium exiſtere debet; nam ipſemet Iob 41. de illo ait. *Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei*. Et Chriſtus eum appellauit huius mundi Principem. *Nunc Princeps huius mundi eijcietur foras*. & D. Ioan. Apocal. 12. vt nobis amplius perinnueret hanc ſuam potentiam depinxit, eum vidiſſe tamquam draconem dęcem cum cornibus, & ſeptem capitibus,

D. Gregorius ſpirituũ celeritas mira.

Tertullianus in Apologet. c. 22.

Spiritus aues dicuntur propter miram celeritatem.

Iob 41. 24.

Ioan. 12. 31.

D. Ioan. Apocal. 12.

pitibus, & ſuper capita diademata eſſe: quod exponens Vgo Cardinalis, ait, *ſeptem capita eſſe ſeptem peccata lethalia; flagellantem ferè omnes, & interficientem*: vndè iure dicitur, N*on eſt qui faciat bonum non eſt vſque ad vnum*: Decem cornua eſſe decem præceptorum transgreſſionem: & tandem diademata vniuerſalem eſſe victoriam, quam è maiori gentium parte reportat. Animaduertite vos quæ nam potentia eſt iſta. Et in Apoc. 9. legitur, quòd Diuus Ioannes dæmones in locuſtarum forma exire vidit, quibus poteſtas data fuit ſcorpionum ſimilis; & mandatum fuit eis, quòd, relicto fęno intacto, & herbis, & arboribus, damnificarent, & obeſſent illis hominibus, & mulieribus, qui Dei ſignum in fronte non geſtabant. Vbi primum nota dæmonum elationem per ſimilitudinem locuſtarum: nam, ſicut locuſtæ in altum ſaliunt, ſic dæmones per ſuperbiam in altum ſalire voluerunt: iuxta illud Iſai. 14. I*n cælum aſcendam, &c.* Item per caſum ruinæ; quia locuſta poſt ſaltum nimium cadit, iuxta illud etiam Iſai. 14. *Quo modo cecidiſti de cælo lucifer*? Tandem aſſimilatur locuſtæ, quia impetu ſuæ prauę voluntatis, & poteſtatis omnia demolitur, & perdit.

Vgo Card.

Pſal. 13. 1.

Cornua decem erunt decē præceptorum transgreſſiones.

Apoc. 9.

Iſai. 14. 13.

Iſai. 14. 12.

Inſuper eſt malitia, & iniqua diligentia, & ſolicitudo, cum qua aſſiduè noſtrum quærit exitium. Vnde dæmon prædatori affabrè æquari poteſt, vel ſicario. Prædator accingit ſe, vt illum Patricium, illum Dominum interficiat. quid agit? varijs vtitur calliditatibus, ſtratagemmatibus diuerſis, & præſertim quatuor. Prima faciem tegit; ſecunda, prohibita, ac viroſa arma ſecum affert; tertia aliena ſe tegit veſte: quarta autem, & vltima continuò hinc, & inde circumerrat. Primum faciem tegit quantum poteſt, ne cognoſcatur, amictu ſe cooperit, pileum ſub fronte dirigit. P*ortas vultus eius quis aperiet*? Quid nam exiſtimatis, quòd faciat dæmon (ait Iob cap. 41.) affabrè agit vti prædator: ita ſuum tegit vultum, quòd, cum ad te tentandum accedit, tu eum non poteris cognoſcere; nam nunc cum voluptatum perſona, nunc honorum, nunc cum iſto, nunc cum illo velamine quærit, vt te redigat ad omnia perpetranda, quæ deſiderat, vt te in peccata præcipitet, ac perdat.

Militia dæmonis erga nos.

Simile.

Iob 41. 5.

Secundo, prohibita ſecum arma portat, & viroſa. In aliquo prato erit quædam vipera, natura lenta quo ad motum; qui ſui veneni conſuetudinem non habet, videns eam ita in motu lentam, ac manſuetam præ manibus accipit: tunc ea

Simile.

Digitized by Google

ſe ad illum vertit, & mordendo eumdem venenat, & interficit. *Dentes leonis, dentes eius interficientes animas hominum*, quidnam exiſtimatis, quòd Dæmon operetur? armis

Eccle. 21. 3. prohibitis, venenatis armis animam occidit: vix ſuis vel ambitionis, vel auaritiæ, vel carnalitatis ſuggeſtionibus homo aſſentit, quod ſtatim ad peccatum te dirigendo pauperculam tui animam interficit.

Dæmon velut prædo nos perſequitur.

Tertio, Prædator alienis à ſuis ſe veſtibus tegit, easq. immutat conſuetas; & licet ſit egregius miles: nihilominus in pedibus contritos ſe calciat calceos, ruſticum pallium, arpinum capitium, &c. *quis reuelabit faciem indumenti eius*, ait

Iob. c. 41. 4. idem Iob in eodem cap. 41. Diuus Gregorius 4. Moral. 28.

D. Gregor. 4. moral. 28. ait. Vis ſcire quomodo dæmon iſte operatur, tamquam quidem prædo ſic alienas accipit veſtes, quòd ita transfiguratus videtur, quin linceis oculis, & aquilina acie effingi non poſſit: eo magis quod ſe naturalibus veſtimentis cooperit. Et

2. Corint. 11. 14. quòd hoc à veritate non diſtet, audite D. Paul. de eo dicentē, *qui ſe transformat in Angelum lucis.* Videte quantum differt inter bonum, & malum Angelum: Attamen Diuus Paulus ait; ita ſe transformat, quòd vnus non diſtinguitur ab altero. Vbi notandum eſt, quòd Diuus Paulus non inquit, quòd tamquam Angelus pingatur, ſed quòd transformetur, vt Angelus. Hoc differt inter picturam, & effictionem, quòd, ſcilicet, pictor animi motu pingit; ſed effictor oportet, vt naturaliter effingat: ſic equidem dæmon ſe gerit. Ita, quòd

D. Aug. c. 18. in Geneſim. (Diuus Auguſtinus ait cap. 18. in Geneſim) abſque Dei, ac Spiritus ſancti auxilio cognoſci nequit, & ideo vbi latinus textus ait, *Quis reuelabit faciem indumenti eius*; hebræus inquit, quis reuelabit pellem eius. Sic iſte color ſe annectit, quòd ſe in quod repræſentat transformat: ita, vt (idem-

Aug. de ſpiritu, & anima c. 28. met ait Auguſtinus de ſpiritu, & anima cap. 28.) ipſimet Dei ſerui abſque ſpeciali eius auxilio ignorent eum. Et quòd hoc verum ſit; Chriſtus dominus noſter ſuis cum Apo-

Ioan. 6. 70. ſtolis in cœna recumbebat, & dicebat, *Nonne ego vos duodecim elegi? & vbi nunc hi duodecim ſunt?* Ecce, dicere poterant. Minimè, ait Chriſtus, vndecim tantum eſtis; quia *vnus ex vobis diabolus eſt*: & iure; nam impius Iudas ſic ſe affabre in Iuda transformauerat, quòd comedebat, bibebat, & dormiebat cum Apoſtolis, & nequaquam cognoſcebatur.

Quarto, & vltimo, quid prædo operatur? hinc, & inde cir-

Digitized by Google

circumuagatur: nunc in hunc locum, nunc alium cernetis illum, nec vnquam quieſcit quouſque prædationem non perficit, quam perpetrare ſua in mente decreuit: ſic equidem facit dæmon. Et quòd pateat de hoc veritas, ipſemet gloriatur, *Circuiui terám, & perambulaui eam*. Quibus in verbis duo notantur. Primum eſt mira celeritas (vt dixi) ſpirituum, qui tam cito circumeunt, & perambulant vniuerſum mundum. Secundum eſt, quòd in iſto verbo, *Circuiui*, includitur quædam ſedula perſcrutatio videndi, ac minutim peruestigandi omnia: & ideò in hebræo ſenſu adeſt, per, quod innuere vult *perillaſtrare, attente diſcurrere, & circumſpicere*: itá, quòd dum dicit, *Circuiui terram*, dicere vult, non modo vniuerſum perambulaui, ſed etiam omnia minutim animaduerti, & volui circumſpicere, & percipere quæcumque homines, ac mulieres operantur: & etiam minutim conſideraui quanam via eis obeſſe poſſim, & male perdere. Huic etiam D. Petrus ſe inclinare voluit, cum dixit, cap. 5: V*igilate, quia aduerſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret*. Circuit non modo quo ad iter, & viam, cui ſe aſſidue committit; ſed circuit, videt, perſcrutatur, ac animaduertit omnes vies, omneſque modos pro poſſe offendendi quemcumque. Venator inuenitur, qui capere vult quoddam animal, vel quamdam ſilueſtrem feram: quid agit? Venabula, retia, canes, & quodlibet aliud inſtrumentum, quo eam poſſit illaqueare, & innodare, parat: inde ſæpem ingrediens aucupando quamlibet ſæpem, & quemlibet ceſpitem, quouſque eam non aſſequitur, & capit, numquam deſiſtit: & ecce: *Circuiui terram, & perambulaui eam*, tamquam diceret: vſque nunc numquam quieui, quærens alludere, & obſtringere imperio meo mortalium animas. Quædam mulier annulum, vel aliud pretioſum perdit: quid enim agit? Prius lucernam accendit, & inde totam perueſtigat domum, vbique, omnibuſq. in angulis commouet, & remouet ſedes, ſcamna, menſas euertit, & quidquid domi eſt, vt ea inueniat: *Circuiui terram, & perambulaui eam*. Scitote (ait dæmon) me omnem diligentiam adhibere, vt vnicam animam tantum lucrifaciam.

Dæmonis ſedula perſcrutatio.

1. Petr. 5. 8.

Simile.

Simile.

Dæmon vt animas perdat, omnem adhibet diligentiam.

Muliones Mediolano, Neapolique proficiſcuntur, &c. & ſerica, aliaque mercimonia ferentes, etiam ferunt peſtem, quæ illius in locis viget, à quibus diſcedunt: gentes id ignorantes, emunt ea, & per eadem ſeipſos, ſuoſque conciues inficiunt:

Simile.

Pſal. 9.6. ficiunt: A *negotio perambulante in tenebris: ab incurſu, &*
dæmonio meridiano libera me Domine; Deus me euertat (ait
Propheta Regius Pſal. 90. ab hoc impio dæmone, qui illico
Mediolano proficiſcitur Romam, Neapoli ianuam ſuis cum
mercimonijs infectis, ſuis cum ſuggeſtionibus venenatis: &
quot mercimonia fert; tot peſtium generibus venenat, & in-
terficit: quoniam auaritiæ peſte partim interficit, partimq.
ambitionis lue: aliquos carnalitatis morbo: paucos autem
ſuas manus euitant.

Et perambulaui eam, ſcilicet, omnem terram ſubieci, vel
(vt melius inquam) omnes eius inhabitatores meo imperio:
Et ideò iure dæmon lupo aſſimilari poteſt. Primo ratione
Iſidorus. nominis: dicitur enim lupus, quaſi leonis pes (vt dicit Iſi-
dorus) eo quòd quaſi leonis pedibus ſit ei virtus: vnde quid-
Dæmonis pedes ſunt delectationes. quid preſſerit non viuit. Pedes igitur diaboli ſunt delecta-
tiones peccati, per quas in hominem ingreditur, in quibus
eſt tantæ virtutis, vt, ſi eis mentem conſentientem preſſerit,
Prouer. 1. 16. eam finaliter occidit: iuxta illud Prouerb. 1. *Pedes enim illo-*
rum ad malum currunt. Secundo, ratione fraudis: dici-
tur enim, quòd lupus aliquando voces emittit quaſi ho-
minis; aliquando latratum canum fingit, vt ſic paſtores,
& oues decipiat. Sic diabolus aliquando aliquam ſugge-
ſtionem immittit, vt ſub ſpecie boni decipiat. Tertio, ratio-
ne delectationis ludi; quia lupus valde diligit ludum, aucto-
re Plinio. Ideò ſi poteſt puerum rapere, cum eo aliquantu-
Plinius. lum ludit, & poſtea comedit, qualiter autem diabolus cum
peccatore ludat, oſtendit D. Gregorius in Paſtoral. vbi ait:
D. Gregorius in paſtoral. *Diabolus facta aliorum modo grauiora, modo nihil eſſe quod*
perpetratum eſt, modo miſericordem Deum loquitur, modo
adhuc tempus ſubſequens ad pœnitentiam pollicetur, vt dum
per hoc mens decepta ducitur, ab intruſione pœnitentiæ ſuſpen-
Prouer. 14. 9. *datur*. Hæc ille. Et Prouerb. 14. *Stultis illudet peccatum*,
ideſt, diabolus, qui eſt cauſa peccati: poſtquam autem cum
peccatore luſerit, eum comedit. Et D. Ambroſius in quo-
D. Ambroſ. in quodam ſermone. dam ſermone: *Diabolus non diligit filios ſuos, ſed odit: ſic*
enim eos amat, vt perdat, ſicut amat gluto morſellum, vt co-
medat. Hæc ille. Quarto, ratione fortitudinis: nam lupus
habet magnam fortitudinem in capite, & in collo; inteſtina
Diaboli vis eſt in principio tentationis. autem habet debilia, ſcilicet, quia tota vis diaboli eſt in
principio tentationis. Quia, ſi in principio ſibi reſiſtitur,
Ambroſius. poſtea debilis efficitur. Dicit Ambroſius, quòd homo vo-
cem

Digitized by Google

cem perdit, ſi lupus eum primo viderit: ſed, ſi homo lupum ante conſpexerit, audaciam perdit,& caudam deponit; tunc lupus, ideſt, diabolus hominem videndo præuenit, quando eum in principio non reſiſtentem conſpicit, ſed è contra tunc homo lupum prius cernit, cum ſe armat, & præparat ad repellendum tentationis principium: nam poſtea diabolus perdit audaciam, & caudam deponit, quando tentare dimittit, & ad finem intentum ipſam tentationem non pertrahit. Vnde D. Chryſoſtomus ſuper Matthæum: *In primis grauis, & intolerabilis eſt impetus diaboli, quem, ſi quis fortiter ſuſtinuerit, in ſecundo inueniet infirmiorem: quanto enim plus percuſsus fuerit, tanto magis refrigeſcit*. Hæc ille. *D. Chryſoſt. ſuper Matthæum.*
Quinto, ratione breuitatis temporis; nam legitur in lib. de animalibus, quòd quando lupus ſeneſcit, quia non poteſt prædari, vadit de nocte, iuxta ciuitates; & inſidiatur hominibus. Sic diabolus ſciens tempus ſuum eſſe breue, iuxta illud Apoc. 12. *Sciens, quia modicum tempus habet*, iam de hominibus beſtialibus non curat: ſed bonos deuorare feſtinat. Vnde Iſidorus de ſummo bono, tunc contra eum, quem poſſidet, diabolus, acrius ſæuit, quando ſe diuina virtute ab eo expellendum cognoſcit, iuxta illud Apoc. 12. *Væ terræ, & mari, quia deſcendit diabolus ad vos habens iram magnam*. *In lib. de animalibus.* Apoc. 12.12. *Iſidorus de ſummo bono.* Apoc. 12.12.
Sexto, & vltimo (& ad noſtrum faciens inſtitutum) ratione tyrannidis, quia diabolus fortius tentat hominem quando magis videt eum aduerſitatibus fatigatum; legitur enim, quod lupus quando ad ouile vadit contra ventum pergit, nè canes eius odorem ſentiant; per ventum autem intelligitur aduerſitas; vnde diabolus contra ventum vadit quando hominem in aduerſitate exiſtentem iterum tentando inuadit; ſæpe enim, iuſtitia Dei permittente, homini tribulato ex ablatione ſubſtantiæ addit afflictionem in corpore, & deinde tentationem in mente. Sicut patet in eodem Iob, cui primo res abſtulit, deinde filios extinxit, deinde graui vulcere percuſſit: tandem per vxores, & amicos graues tentationes in cor eius emiſit. Et hoc idem vult annuere in illis verbis: *Et perambulaui eam*: quaſi diceret; ſum ita crudelis, & tyrannus, quòd omnimodè, gentem quo ad animam, & quo ad corpus, & quo ad rem perſequi inquiro. Amen. *Fortius diabolus tentat hominem quando videt eum aduerſitatibus fatigatū.*

Digitized by Google

SEXTADECIMA
LECTIO.
De Dei Prouidentia.

IN QVA DVO EXPLANANTVR. Primum eſt, quòd Deus de omnibus creaturis prouidentiam habet. Secundum, quòd Deus ſpecialiter Sanctis eius prouidet; & illos contra inimicos defendit.

Iob 1. 8. Dixitq. Dominus ad eum; Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex,& rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?

PRIMA PARS.

D ILVCIDATA iam in tranſacta lectione clauſula prima mirabilis dialogi inter Deum,& dæmonem peracti: nunc in præſenti ſubſequentem ſecundam dilucidare debemus: quæ quidem etiam propoſitionem vnicam, & vnicam reſponſionem continet: propoſitionem, ſcilicet, Dei, & reſponſionem dæmonis. Propoſitio eſt: *Dixitq. Dominus ad eum; Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, ſimplex, & rectus, ac timens* Deum, *& recedens à malo?* Reſponſio eſt: *Numquid Iob fruſtra timet* Deum, *&c.* Sed de reſponſione in hanc proſequen-

ſequentem verba faciemus; pro nunc tantum de propoſitione agemus.

Numquid conſideraſti, &c. Circa quod verbum, quoniam hebræus ait textus: *Numquid prouidiſti cor tuum ſuper ſeruum meum?* Et Septuaginta, vt hoc melius exprimerent, tranſtulerunt: *Attendiſti mente tua.* Vbi, quia aliud ſignificare non vult, niſi, quòd illud, quod exterioribus oculis cernitur, interiori debeat mente cōtemplari, ac animaduerti, ſecundum quòd dictum eſt in 1. Reg. c. 25. *Nè ponat, oro, Dominus meus Rex cor ſuum ſuper virum iſtum iniquum:* ideſt, non minutim attendat actiones huius iniqui hominis: ità, quòd nil aliud hoc in loco, quàm attentionem, & contemplationem Spiritus ſanctus ad hunc ſenſum innuere volens, ſcilicet: *Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob*, ideſt, fortaſſe animaduertiſti tu, ſicut ego: attendiſti ſedulo, diligenterq. quemadmodum ego attendi: & (vt his finem imponam) minutim cogitatione penetraſti, vti ego, operationes Iob ſerui mei? Hinc, inquam, duo hauriuntur. Primum mira eſt Dei prouidentia, quam habet, (inde præter primum) ſuorum amicorum, ac ſeruorum. Et hæc duo erunt huius Lectionis materia. Prima primæ, & ſecunda ſecundæ partis. Attendite.

Hebræus textus

Septuaginta.

1. Reg. 25. 25

Lectionis diuiſio in duo capita.

N*Vmquid conſideraſti, &c.* Et primo, quòd Deo de omnibus eius creaturis curæ, ſit nulli dubium, accidit. Prouidentia, iuxta Boetij auctoritatem 5. de conſolat. & Iſidor. 10. ethimol. lit. P. dicitur quaſi porro, ideſt, à longe videre; vnde prouidentia, *diuina*, ait Boetius, *eſt ratio in ſummo omnium principe conſtituta, quæ cuncta diſponit.* Item Damaſcenus lib. 1. cap. 28. inquit: *Prouidentia eſt voluntas Dei, ſecundum quam omnia in finem conuenientem deductionem accipiunt.* Itaque prouidentia eſt cura, quæ ex Deo eſt ad exiſtentia, ſcilicet, vt in finem conuenientem deducantur. Hinc eſt, quòd hæc tria, ſcilicet, ſcientia, diſpoſitio, & prouidentia inter ſe differunt: nam artifex præ concipiendo artificiatum ſuum, primo conſiderat finem, ſcilicet, vt faciat domum ad habitandum. Secundo, conſiderat ordinem rei, & ordinem partium ad inuicem, ſcilicet quod fundamentum quale ponat ſub pariete, & parietem ſub tecto; & domus diuiſionem. Tertio, conſiderat ea, quibus promoueatur ad executionem finis, debito modo, & conuenienti: vnde excogitat

Prouidentiæ diffinitio.

Damaſc. lib. 1. cap. 28.

Scientia diſpoſitio, & prouidentia inter ſe differunt.

Artifex quid cōſiderat.

Digitized by Google

gitat tollere impedimenta aptæ inhabitationis; puta, nè fiat domus tenebroſa, &c. feneſtras excogitat, & ianuas ſimiliter, nè domus corruat; cogitat ſuſtentamenta per appendices,

Scientia ratione cognitionis nominatur.

& huiuſmodi. Modo talis excogitatio de domo ratione cognitionis nominatur ſcientia: ratione ordinis excogitati, vocatur diſpoſitio; ſed ratione eorum, quæ promouent in finem, dicitur prouidentia: prouidus enim dicitur qui bene coniectat de conferentibus in finem, & de remouendis his, quæ impedire poſſunt finem. Ad propoſitum ſuo modo in Deo ſcientia dicitur ſecundum quòd Deus habet cognitionem omnium, quæcumque facit, & vult: diſpoſitio dicitur ratione ordinis, quem ponit in rebus, ſecundum quod vniuerſum ordinatur in Deum. Prouidentia verò ſecundum, quòd rebus ita ordinatis tribuit ea, quæ ordinem conſeruent in Deum dirigendo; & huic prouidentiæ omnia ſubeunt: quod quidem Scripturæ auctoritate, Patrum conſenſu, & ratione probatur. Primo probatur auctoritate Scripturæ: vnde Sapient. 12. dicitur: *Non eſt alius* Deus, *quam tu, cui cura eſt de omnibus*. Et Matth. 10. Chriſtus dixit: *Quod nec paſſer cadit ſine patre cæleſti ſuper terram: & capilli capitis hominis omnes numerati ſunt*. Secundo, probatur doctorum dictamine: nam Auguſt. 3. de Trinit. dicit: *Quòd nihil fit nec viſibile, nec intelligibile in mundo, quòd non de aula ſummi* Imperatoris, *ſcilicet*, Dei, *aut iubeatur, aut permittatur ſecundum ineffabilem iuſtitiam pœnarum, & præmiorum, & gratiarum, & meritorum*. Hæc ille. Idem 9. de Ciuit. Dei, cap. 13. dicit: *Prouidentia Dei ſummi, & non fortuita temeritate regitur mundus*. Et 10. de Ciuit. Dei refert etiam Platonem philoſophum iam dixiſſe, quòd ad omnia etiam terrena pertingit Dei prouidentia. Tertio, probatur ratione, quia certum eſt, quòd Deus eſt Rex omnipotens, & omni ſciens, & optimus: ideò ſequitur, quòd in regno talis regis nil geritur ſine eius prouidentia: quia, cum ſit omni ſciens, omnia ſcit ordinare, & diſponere; & cum ſit omni bonus, & optimus; non niſi rectum ordinem, & bonam diſpoſitionem vult facere in omnibus; & quia eſt omnipotens, hanc diſpoſitionem exequi. Vnde Sapient. 7. *Attingit à fine vſque ad finem, fortiter, & diſponit omnia ſuauiter*.

Diſpoſitio ratione ordinis denominatur.

Prouidentia ratione finis denominatur.

Scientia, diſpoſitio, & prouidentia in Deo, quo modo dicuntur.

Prouidentia Dei omnia ſubeunt.

Sap. 12. 13.

Matt. 10. 30.

Auguſt. 3. de Trinit.

Auguſt. 9. de Ciuit. Dei c. 13. & 10.

Plato.

Deus Rex omnipotens.

Sapient. 7. 1.

Auerroes.

Auerroes fuit, qui impiè, ac nefandè dixit, quòd ſi Deus huc deorſum cognoſceret res, eius intellectus vileſceret: ſic, ſi cæli vileſcunt, cur in terrenis influunt; quemadmodum

ſol

ſol vileſceret quia illuminat, ac ſuos emittit radios etiam in limum? Abeat hoc. Cognitio duplex eſſe poteſt, immò triplex: vel cognoſcere res velut primum obiectum mouens, & terminans: vel vt ſecundum, quod terminat, ſed non mouet: vel vti tertium, non terminans, nec mouens. Exempli gratia, duorum primorum, dum ſpeculum reſpicio, & in ſpeculo vos; Speculum eſt meum primum obiectum, & vos ſecundum: quòd ſi aliquid eſt intra vos, illud à me viſum etiam per ſpeculum, inſeruit pro tertio obiecto: At modo Deus benedictus, quia infinitum intellectum habet, à finita quidditate moueri non poteſt; & propterea omnia in ſeipſo videt veluti in pulcherrimo, & lucidiſſimo ſpeculo. Nos per quidditates veritates cognoſcimus: ipſe per ſuam eſſentiam rerum quidditates intelligit, & non per quidditates veritates; ſed per eamdemmet eſſentiam; ecce quomodo Dei intellectus non vileſcit, intelligens hæc deorſum; nam de primo, ac verò obiecto, quòd non percipit ea, quoniam ſeipſum tantum percipit: ſed de ſecundo obiecto, & tertio intelligit, & optime ſcit: & vilitas, eſſet quando pro obiecto primo haberet ea. Et ideò dicitur, quòd Deus niſi ſeipſum intelligit; & ſi dicitur etiam, quòd omnia intelligit, ecce reſponſum, intelligit de obiecto primo tantum ſeipſum; ſed de ſecundo, & tertio omnia: de primo obiecto propriam eſſentiam; de ſecundo res in eſſe intelligibili; de tertio in eſſe eorum reali: & hac diſtinctione omnibus auctoritatibus, quæ in contrarium dicere videntur, reſpondetur.

Dei cognitio triplex.

Deus in ſeipſo tãquam in ſpeculo omnia videt.

Deus intellectus vidẽdo inferiora non vileſcit.

Et pulcher quidem, ac admirandus eſt ordo eſſentiæ, & ſcientiæ Dei. Deus quo ad eſſentiam vnus eſt; & ab vno trinum naſcitur, ideſt, tres perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. A terno naſcitur, & creatur nouem, nouem Chori Angelorum, ſcilicet, Seraphim, Cherubim, & Throni: Dominationes, Poteſtates, & Principatus: Archangeli, Angeli, & Virtutes. Ita quo ad ſcientiam, Deus vnicum tantum obiectum intelligit, quod propria eſt eius eſſentia: verum ab vno trinum naſcitur, primum obiectum, quod mouet, & terminat; ſecundum quod terminat, & non mouet: tertium, quod nec mouet, nec terminat. Et à tertio nouem, & ſunt nouem cognitiones, quibus Deus ſeipſum, & omnes alias res cognoſcit. Quæ quidem cognitiones ſunt, notitia, ſapientia, & ſcientia, præſcientia, prouidentia, & diſpoſitio, reprobatio, prædeſtinatio, & liber vitæ: tribus primis, ſcilicet,

Ordo ſcientiæ Dei.

Angelorum nouem Chori.

Dei cognitiones nouem.

notitia,

notitia, ſapientia, & ſcientia, Deus videt, & cognoſcit ſeipſum: tribus ſecundis, ſcilicet, præſcientia, prouidentia, & diſpoſitione, Deus videt, & cognoſcit omnia: tribus autem vltimis, ſcilicet, reprobatione, prædeſtinatione, & libro vitæ, Deus videt, & cognoſcit Angelos, & præſertim homines.

Deus non acquirit ſcientiam de die in diem.

Hieronymi ſuper Abacuch.

His accedit inſuper, quòd cum infinitus ſit Deus, & æternus, hanc ſuam ſcientiam de die in diem non acquirit prout fiunt res, & accidunt; ſed ab æterno omnia cognouit: & ideò cum D. Hieronymus ſuper Abacuch, ait: *Quòd abſurdum eſſet, ſi ſciret Deus quotidie quot pulices naſcantur*: nouult dicere quòd Deus neſciat quot oriantur quotidie pulices; ſed quòd Deus quotidie neſcit, ideſt, non de die in diem, nec rurſus acquirit rerum ſcientiam, vt ille, qui ab æterno præuidit omnia pro decretis temporibus in eſſentia ſua, & in intellectu, cui vſque ab æterno omnia neceſſaria repræſentantur ab eſſentia per modum naturæ; & omnia contingentia ab eademmet per modum voluntatis. Igitur de his hactenus;

Deum de rebus prouidentiã habere eſt neceſſe.

Deus omnia ab æterno neceſſario videns, oportet, quòd de ipſis (vt dixi) prouidentiam habeat: & vniuerſa ſecundum ſuam ſanctam, & infinitam voluntatem diſponantur.

Exod. 25. 23.

De hoc facto in Exod. 25. mirabilis cernitur figura: in quo Deus præcipiebat, quòd ante arcam teſtamenti, in qua præſertim ſua inhabitabat gratia, menſa eſſet, ſuper qua continuo panis exiſteret, & propoſitionum panis appellaretur: & volebat, quòd ſemper ante eius diuinam maieſtatem vigeret: *Facies & menſam de lignis Sethim, & inaurabis eam auro puriſsimo, & pones ſuper menſam panes propoſitionis in conſpectu meo ſemper*. Tria ſunt notanda hic principaliter; primo, quod menſa lignea erat, & auro puriſsimo tecta; & in medio erat panis. Secundario apud hos panes erant aurea vaſa templi. Tertio, hæc vaſa, & hi panes ante Diuinam Maieſtatem noctu, diuque ſtabant. Quo ad primum Deus præcipiebat, quòd panes ſuper inauratam menſam ſtarent, vt tu ſcias, quòd omnes pauperum ægeſtates ante Dei conſpectum ſunt ſuper caritatem prouidentiæ, & amoris ipſius. Artifex pauper eſt, qui omnes eius labores, moleſtias, & paſſiones, ac calamitates, nec non omnes inopias in prouidentia caritatis Dei repræſentatas conſeruat, qui in ſuo Promptuario aliud non habet, quàm pauperum, ac ſuarum creaturarum ægeſtates. Puer quidam annonæ, ſeu penuriæ tempore

Menſa propoſitioniſque erat?

Deus in ſuo prõptuario neceſſitates pauperum conſeruet.

Simile.

pore

pore cum albo pane vnico in manu per viam ambulat comedens, ſaltans, & iocans, nec penuriæ, nec alicui rei mentem aptans, quia eius patrem habet, qui ei prouidet comeſtionem: *Nolite ergo ſolliciti eſſe, dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater veſter, quia his omnibus indigetis.* Matth. 6. 31. & 32. Vos talis patris filij eſtis (ait Chriſtus) qui ante ſuæ prouidentiæ oculos omnes veſtras ægeſtates conſeruat. Quo ad ſecundum, volebat, quòd iſti panes vna cum vaſis aureis ſtarent, vt nobis ſignificet, eum ita pauperes ſua prouidentia reſpicit, ſicut diuites, & quòd nec vilitas, nec humilitas apud Deum perſonas vileſcit. *Deus ita paupe res ſicut diuites reſpicit.* E conuerſo nec diuitiæ, nec magnitudines huius vitæ vllũ exaltant, & magnificant apud Deum: ſed de omnibus æque prouidentiam habet, iuxta illud Sap. 6. *Puſillum, & magnum ipſe fecit, & aqualiter illi cura eſt de omnibus.* Sap. 6. 8. D. Bonauent. diſt. 39. circa litteram exponens, inquit, quod ly æqualiter non priuat ibi ordinem diuinæ diſtributionis, ſed priuat acceptionem perſonæ: vnde ly æqualiter ſecundum Lyran. dicit ibi æqualitatem proportionis, *D. Bonau. diſt. 39.* *Lyranus.* quia Deus prouidet vnicuique ſecundum conuenientiam ſuæ naturæ; licet ſecundum diuerſos effectus; & inſuper hominibus puſillis, ideſt, pauperibus, & magnis, ideſt, diuitibus ſine acceptione perſonarum æqualiter cura eſt. Hinc eſt quòd D. Thomas in ſcript. lib. 1. diſt. 39. q. 2. art. vlt. inquit, quòd quamuis omnia ſint diuinæ prouidentiæ ſubiecta, tamen non eodem modo, ſed ſecundum conuenientiam vniuſcuiuſque rei debitam, prout nata eſt conſequi finem, ad quem ordinata eſt iuxta ſuum gradum: *D. Th. in ſcript. lib. 1. diſt. 39. q. 2. art. vlt.* alioquin prouidentia diuina deſtrueret ordinem rerum; cum tamen D. Dionyſ. 4. de diu. nomin. dicat, quòd non eſt prouidentiæ diuinæ naturam deſtruere, ſed ſaluare. *Dionyſ. 4. de diuin. nomin.* Vnde quaſdam res inſtituit ſic primo gradu, ſcilicet, vt haberent bonitatem ſecundũ conditionem naturalem tantum ſui eſſe. *Res diuerſimode habent eſſe.* Secundo, alia inſtituit in altiori gradu, ſcilicet, vt haberent eſſe, & viuere. Tertio, alia, vt haberent eſſe, viuere, & ſentire. Quarto, alia, vt haberent eſſe, viuere, ſentire, & intelligere; & vnicuique prouidit, iuxta gradum ſuum: ita, vt, ſi malum contingeret ex defectu alicuius naturæ, hoc ordinaretur in bonum alterius, ſicut videmus in corruptibilibus, quòd corruptio vnius, ſcilicet, formæ, eſt generatio alterius, vt habetur lib. de gener. *Malum vnius creatura ordinatur in bonum alterius.* Item in brutis, quæ inſtinctu naturæ aguntur malum, quòd *Ariſt. lib. de generatione.*

accidit,

accidit, recompenſatur per bonum naturæ, non per bonum præmij: ſicut mors muſcæ eſt victus araneæ, & mors animalis vita lupi, vel leonis, aut corui, & huiuſmodi, &c. Denique in melioribus creaturis, vt in habentibus liberum arbitrium vertibile in malum, hoc ordinauit in bonum iuſtitiæ, culpam iuſte puniendo, & ad correptionem delinquentium, & ad meritum patientiæ iuſtorum, & ſic de alijs, quæ explicari non ſufficiunt. Vnde patet, quòd licet Deus habeat inæqualem prouidentiam, quia circa bonum quaſi intentum, & circa malum non intentum, & niſi per accidens permiſſum, & circa omnes creaturas varijs modis ſecundum gradum illorum: attamen, de omnibus, vt ſua requirit natura, prouidentiam habet. Nota vlterius de ordine diuinæ prouidentiæ ſecundum Guil. in 1. diſt. 44. quòd diuina cognitio prouidet in primo ſigno ad diſponendum de his, quæ ſunt neceſſaria in mundo Archetypo in quo eſt rerum omnium eſſe idæale: & in hoc ſigno eſt neceſſitas; quia quidquid habet in Deo idæam, non poteſt non idæari; Vnde idææ non poſſunt non eſſe. Dato enim, quòd ab æterno Deus diſpoſuiſſet, extra ſe nihil producere, cum omnia extra Deum ſint contingentia, adhuc in ipſo Deo in eſſe ideali mundus lateret pulcherrimus. Secundo ſigno determinatio voluntatis eſt de contingentibus à Deo certitudinaliter præordinatis, ſcilicet, bonis; vt, de Chriſti Incarnatione, futuro iudicio, & ſic de alijs. Tertio ſigno de contingentibus malis, quæ permittuntur: & huiuſmodi, ſicut clades, bella, &c. Ex his omnibus colligitur, quòd licet Deus ſecundum diuinæ diſpoſitionis ordinem variè de rebus prouidentiam habet: nihilominus omnibus ſecundum ſuæ naturæ diſpoſitionem prouidet, vt à principio dixi. Et ideò paupertas (iuxta à me prætacta) Dei prouidentiam non impedit. Vidiſtis ne vmquam mundum coquinarium, qui licet vnctis vtenſilibus, quemadmodum ſunt ollæ, caldaria, & huiuſmodi, vtitur; non ideò ſe coinquinat; & hoc accidit, quia totus eſt mundus, & expolitus: *Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ: & poſteriora dorſi eius in pallore auri.* Audite qualem felicem legem, nobis pronunciat Regius Propheta Pſal. 67 Scitote, quòd quamuis vos pauperes eſtis, ita, vt in miſeriæ vtenſilibus maneatis: verum tamen, ſi in Dei prouidentia ſpem ponetis, columbæ pennas habebitis, quæ tam alte volabit, quòd ægeſtates veſtræ in Dei prouidentiæ

Deus licet habens de omnibus inæqualem prouidentiam tamē circa bonum intentum, & malum nō intentum.

Guilicl. 1. d. 44.

Ideæ in Deo nō poſſunt non eſſe.

Mundus in eſſe idæali in Deo pulcherrimus.

Deus omnibus ſecundū ſuæ naturæ diſpoſitionem prouidet.

Simile.

Pſal. 67. 14.

Spē in Dei prouidentia ponere quam ſaluberrimum.

dentiæ

Digitized by Google

dentiæ menſam reponentur. Et quo ad tertium volebat quod die, noctuque ante Domini conſpectum ſtarent: *Et pones ſuper menſam panes propoſitionis*. Et hebræus legit, *panes facierum*. Sed dic mihi Domine, tu non habes niſi vnicam faciem: quo modo ergo dicitur *panes facierum*? Innuere vult, quod ſuper hoc requieſcit pane tota Dei prouidentia, ac intelligentia, ideſt, circa inopiam ſuarum creaturarum. Si quidam Princeps aliquid attendit, aliud attendere minime poteſt; dum ad abundantiam incumbit, eodemmet tempore curiæ ordini nequit incumbere, nec minus viarum ornamentis, & huiuſmodi, quia tota intentio, ſeu cura eius ad illum finem tantum tendit: quoniam dum homo vnum attendit, eodemmet tempore aliud attendere non valet; ſed Dei prouidentię oculus non ità ſe habet, qui ęqualiter & Angelis, & hominibus, & brutis, omnibuſque ſuis creaturis prouidet. Hoc autem ab infinita eius prouidentia ſcaturit. Non ne reminiſcimini vos illas imagines, quę ex omni parte, ex qua eas aſpicitis, videntur vbique conſpicari? Quod efficiunt non erga vnum, nec duos tantum, ſed erga decem, & centum: ſi illac pergis, te aſpicit; ſi hac, idem facit: omni demum ex parte eundem operatur actum: *Firmabo ſuper te oculos meos*; ſic affabre (ait Pſalmus) ſe gerit Dei prouidentia: ſemper te aſpicit; teque ſemper vbique ducit: immò hebræus textus, vt id melius exprimat, ait: *Ponam oculos meos ſuper te in bonum, & non in malum*: oculus non cogitat, ſed videt illum pauperem, fameſcit; & hac viſione intellectui repræſentat, quod ille auxilio indiget. Videt alterum plagis, & infirmitate affectum, intellectui repræſentat eum medicamine indigere; hoc totum prouidentiæ Dei oculus operatur; & propterea optime ait Dauid, ideſt, *Firmabo ſuper te oculos meos*. Præceptor de ſuo diſcipulo curam habet, & vt omnibus obediat eius nutibus ipſum inſtruit: & ecce, quòd præceptoris ad nutum diſcooperit caput, teget illud, veneratur eumdem, ſtat, ſedet; ſic cernitur oculus præceptoris eſſe diſcipuli ſchola, & ideò optime, ait; *Firmabo ſuper te oculos meos*; ac, ſi diceret. Scias, quod mea prouidentia ſuper omnes æqualiter ſtat, & in omnibus ęgeſtatibus tuis; & quemadmodum in ſolo, vel in ſola viget; ſic tam diues, quam pauper mihi curæ eſt, ſicque ſanus, ſicut infirmus; ſic nobilis, ſicut ignobilis. Hoc eſt illud, quod idemmet Iob dicebat cap. 26. *Spiritus eius ornauit cælos, & obſtriticante manu*

Hebræus textus

Simile.

Simile.

Pſal. 31. 8.

Hebræus textus

Iob 26. 13.

Digitized by Google

nu eius, eductus eſt coluber tortuoſus, tamquam diceret. Scitote (fratres) quòd licet Deus tanta cura, tantaq prouidentia ſtellis, Luna, Sole, totque varijs ornamentis hos cælos ornauit: nihilominus non ideò obliuiſcitur rerum terrenarum, immò obſtetricis officium exercet etiam in lacertæ beneficium, & erga minimum vermiculum inter nos verſantem, ità ſe diuina, & infinita eius prouidentia extendit. Et ideò inquit; *Conſideraſti ſeruum meum* Iob? Fortaſſe contemplaſti omnes ſerui mei Iobi actiones, quemadmodum ego perſcrutatus ſum, qui omnium curam habeo, & exquiſitam prouidentiam teneo? Et de his hactenus. Quieſcite.

Deus cum creaturis officiũ obſtetricis exercet.

SECVNDA PARS.

LVCVLENTER ſatis miram prouidentiam, quam de ſuis creaturis tenet Deus, adhuc probauimus: nunc ſupereſt dicendum eo magis hoc erga iuſtos agere, & peculiari oculo reſpicere, & conſiderare eorum actiones, & operationes; & ecce: *Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob*? Forſan ſedulo es perſcrutatus Iob mei ſerui geſta, ſicut & ego? Equidem tanta, & talis eſt animæ ſanctæ, ac iuſtæ pulchritudo, vt non modo hominum oculos alliciat, ſed ipſiuſmet Dei ad eam reſpiciendam, & diligenter, & maximopere admirandam; ſi ita dicere licet. Hinc eſt, quòd in Zacharia cap. 2. Iuſti oculorum ſuorum pupilla appellantur, dicens: *Qui tetigerit eos, tangit pupillam oculi mei:* & iure; pupilla enim eſt illa, qua attente perſpicitur. Vnde, vt innueret attentionem, qua Deus ſuos reſpicit ſeruos, dicitur habere eos pergratos ſicuti oculorum ſuorum peculiarem pupillam. Hoc erat quod Regius Propheta in Pſal. 16. peroptabat, cum Deo exclamabat: *Cuſtodi me, vt pupillam oculi*. Ac ſi diceret. Ego ſcio, quòd tu ita erga iuſtos oculorum tuorũ pupillam moues, vt fere ipſiſmet te coniungas. Et ideo ſicuti oculorum tuorum curam habes: ſic affabre teneas, & habeas curam de tuis ſanctis, ac iuſtis. Idipſum ſignificare volebat D. Paulus 1. Corinth. 4. cum dixit; *Spectaculum facti ſumus* Deo, *Angelis, & hominibus*, hoc eſt, nos noſtris operationibus non modo hominibus, & Angelis, ſed

Deus peculiari oculo conſiderat actiones iuſtorum.

Zach. 2.8.

Iuſti pupilla Dei oculorũ vocantur.

Pſal. 16.8.

1. Cor. 4.9.

ipſimet Deo, qui diligentiſsime reſpicit, & conſiderat, nos admirationem afferimus. Et Zacharias cap. 3. loquens de Chriſto Domino noſtro, ait eum habere ſeptem oculos: *Super lapidem vnum ſeptem oculi ſunt*; & hoc non ſolum dixit, vt nobis egregiam, quam de ſua Eccleſia tenet, prouidentiam oſtendat; ſed, vt inſinuet attentionem, qua reſpicit, & perſcrutatur ſanctorum, & ſuorum ſeruorum opera. Et de curro Ezechielis cap. 10. in quo glorioſus Deus viſus eſt; dicitur, Cherubinos, qui eum trahebant, oculatos extitiſſe. Et hoc idem eſt, quod etiam hodie innuit. Zach. 3. 9. Ezech. 20. 14

Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob? Accedit inſuper, quod hic non modo peculiarem, quam tenet de ſuis ſeruis, prouidentiam innuit: ſed aperit protectionem, & defenſionem, quam etiam contra eorum inimicos ſumit: quod innuit Spiritus ſanctus in illo verbo *ſeruum meum*: tamquam diceret. Scias iuſtos eſſe meos ſeruos, & conſequenter præcipuam eorum teneo protectionem, & ego ipſe ſecundum opus defendo eos: quod quidem mirabiliter ſignificauit Ezechiel c. 34. cum dixit: *Sicut viſitat paſtor gregem ſuum in die quando fuerit in medio ouium ſuarum diſſipatarum; ſic viſitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis*. Lupus ouiculam cernit: eamq. helluari putat; verum, quia paſtoris oculus, qui illam numquam deſerit, hoc præuidet, canes ſtatim ſoluit, & laxat, obiurgat, ac minatur ei, ouiculamque ita defendit: *Conſiderat peccator iuſtum; & quærit mortificare eum: Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius*. Scitote (ait Propheta pſal. 36.) quod licet Dei ſeruos eorum inimici millies inſidiantur; non propterea Deus eoſdem deſtituit; immò mirabiliter defendit illos, & de ſuis manibus liberat. Nutrix puerulum ſuis in brachijs tenet, in terram, vt ambulet eum linquit; ſed quia dictus puerulus non cadat, & aliquo malo inficiatur, numquam brachia ab eo diſtat, *Cum ceciderit non collidetur quia Dominus ſupponit manum ſuam*. Verum eſt (ait Propheta Pſ. 36.) quod Deus poſuit, & tenet iuſtos, & ſuos ſeruos hic in mundo, in quo varij ſunt ipſorum inimici, quærentes eos moleſtia affici, & deglutire; ſed non propterea præualere queunt; nam continuo manus Dei illos protegit, atque defendit. Admiranda ſacris in Scripturis exempla legimus; & quod ambiguum non ſit. Ioſephus inique à fratribus venditur; ſed Deus quid agit? in Ægypto Putipharem parat, qui emat

Deus non ſolum particularē prouidentiam habet de iuſtis ſed illos protegit, & defendit. Ezech. 34. 12 *Simile.* Pſal. 36. 32. *Simile.* Pſal. 36. 24. *Deus iuſtos defendit.* Gen. 26. 28.

Digitized by Google

Ionas 1. 15. cum, & domus eius dominum conſtituat. Ionas à nautis in mare deiectus eſt, & Deus interim cætum parat, qui eum
Daniel. 3. 20. glutiendo ad littus viuum vomit. Tres pueri Babyloniæ accuſantur, & in ardentem fornacem proijciuntur; at Deus mandat igni, quòd non incendat, nec comburat eos. Elias à
3. Reg. 19. 3. Iezabelle perſecutionem patitur: in ſolitarium locum fugit, vbi pro vitæ ſuſtentatione cibus non adeſt; at Deus præcepit Angelo, vt illum paſcat, & nutriat. Quid plura? Deſunt fortaſſe exempla?

Dan. 14. 28. At inter omnes Danielis hiſtoria cap. 4. admirabilis eſt, ac ceteras ſuperans. Accuſatur Propheta ante Regem; qui cogitur imperare, quòd Daniel in foueam deijciatur, in qua leones habitabant, & ibi ab ipſis deglutiretur: at Deus non tantum leonibus ſtatim præcipit ne obſint illi; ſed decernit,
Deus quare tanta diligētia defendit Danielē. quòd ſummo mane Angelus ad Abacuch prophetam volet, & capillos eius prælendendo eum ducat in locum, vbi Daniel ſtabat, vna cum prandio, quod ipſe Propheta ſuis meſſoribus ferebat. Quo in loco tres ſe nobis offerunt notandæ circumſtantiæ mirabiles diuinæ erga ſuum ſeruum Danielem protectionis. Prima quarum eſt, qua de cauſa ſic ſummo mane comeſtionem mittit illi? Secunda, ſi Angelus hoc à ſeipſo officio fungi poterat, cur Prophetam addere voluit? Tertia, qua re plenum, & cumulatum prandium? Et primum qua de cauſa ſic ſummo mane? non ne poterat vſque ad meridiem expectare, etiam vſque ad veſperam? Vultis cauſam ſcire? Vt nobis oſtendat, quòd non ſolum Deus quærit an-
Deus quaſi impatiens pro ſuis redditur amicis. xijs amicis eius ſubuenire, eoſque protegere: ſed ad hoc efficiendum ferè impatiens euadit; & ferè ad expectandum impotens tempus præuenit. Non ne ſolem cernitis, qui, vix
Malac. 4. 2. à vobis patefacta feneſtra, eam introgreditur? *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol iuſtitiæ: & ſanitas in pennis eius.* Cauete (ait Malachias cap. 4.) quòd ſi vos ex illis eritis qui nomen meum timebitis, & mei permanſeritis amici, ſicuti Sol paratus ſtat ad introgrediendum cubiculum apertis illico feneſtris: ſic meæ protectionis Sol ad vobis opitulandum, & ſubueniendum veloci vtitur curru. Secundo, ſufficiebat Angelum mittere, qui Danieli comeſtionem adminiſtraret quemadmodum adminiſtratum fuit Chriſto in deſerto: & nihilominus voluit Deus, quòd in ſocium Angeli adderetur Propheta: quòd quidem ob maiorem Danielis ſplendorem
Simile. egit. Peculiaris ingenuus Principis, vel Regis domum adit

ab

ab ordinaria domeſtica familia recipitur, & eadem ei inſeruit: fortuito aduenit magnus Dominus, ſeu potentatus; tunc ad ei inſeruiendum dantur curiæ maiores: at modo, vt aperiat Deus, ſuis ex maioribus amicis vnum eſſe Danielem; ecce vult, vt Angeli, & Prophetæ ipſi inſeruiant apud eum maiores. Et demum tertio qua re, ſcilicet, plenum, & cumulatum prandium? non ne parum aquæ, & panis ſatis erat, vt ſubſiſteret quouſque egrediebatur ab illinc? Minime; Deus enim ita ſeruos ſuos ardet, vt numquam in munera, & gratias impertiendas deficiat, aut laxetur. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te*. Magnum quidem eſt (ait Propheta) quod Deus numquam ſeruos ſuos ſuorum donorum participes facere non defatigatur: ſatis enim dicere erat: *Quam magna dulcedo*: & dicit, *multitudo dulcedinis*, quoniam aſſidue, & gratias elargitur, & beneficia impertit.

Deus in partiendo iuſtis beneficia, numquam laxatur. Pſal. 30. 20.

Et iure: nam Daniel, & quicumque iuſtus etiam tres habet condiciones his correſpondentes. Primo iuſtus omnem eius ſpem, & fiduciam in Deo collocauit. Princeps per vrbem ambulat, & pauperes ad ipſum pedes dirigunt, eumque aſpicientes auxilium, & eleemoſynam ab ipſo expectant: at princeps ſtatim crumenam accipit, aperit, & eis ſubuenit. *Leuaui oculos meos in montes: vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum, & terram*. Ego (ille pauper inquit) omnem in Deo ſpem collocaui; & ideò mirum non accidit, ſi ita ad mihi auxiliandum eſt paratus. Secundo, gratior eſt iuſto, cum bona conſcientia, panis, quam omnes mundi diuitiæ. *Melius eſt modicum iuſto, ſuper diuitias peccatorum multas*. Et propterea Deus agit, vt Angelus Danieli inſeruiat, & Propheta: ideſt, plena, dat ei prandium, dulcedine, ac cumulato ſolatio. Tertio, & vltimo, iuſtus illum inquirit cibum, qui verè animam ſaturare poteſt, qui eſt æterna vita: *Satiabor cum apparuerit gloria tua*. Et ideò Deus plenum, & cumulatum prandium Danieli mittit, elargitur eidem quotidianæ gratiæ augmentum, quod hilarem hac in vita ipſum ſuſtinet, vt illi inde in alteram vitam pleniſsimam, & cumulatiſſimam gloriæ comeſtionem donet.

Iuſti tres habent condiciones. *Simile.* Pſal. 120. 11. *Iuſti panis ſuauior eſt, quā omnes mundi diuitiæ.* Pſal. 36. 16. Pſal. 16. 15.

Hinc oritur, quod loquens Spiritus ſanctus de hac protectione Eſdræ 1. cap. 9. in ſæpis formam pinxit eam, quæ vineam circumdando, vel agrum, ab omnibus contrarijs defendit:

Deus iuſtis eſt ſæpes.

1. Eſdr. 9. 9. ſendit, dicens: *Sed inclinauit ſuper nos miſericordiam coram Rege Perſarum, vt daret nobis vitam, & ſublimaret domum Dei noſtri, & extrueret ſolitudines eius, & daret nobis ſæ-*
Pſal. 31. 10. *pem in Iuda, & Ieruſalem.* Et Regius Vates Pſal. 31. *Sperantem autem in Domino miſericordia circumdabit.* Sed lucu-
Zach. 2. 5. lentius in Zach. 2. hoc habetur; vbi hæc protectio igneo mu-
Deus iuſtis eſt murus igneus. ro comparatur, dicente: *Ego ero ei murus ignis in circuitu, & in gloria ero in medio eius.* Murum verò ignis ſe dicit, vt rem terribilem hoſtibus inacceſſam, & in qua nemo audeat, aut tentet irrumpere, niſi ſuo malo: tū etiam ex qua multas ad victum commoditates, lucis, & temperati, proficuique caloris homo petere poſſit. Hunc igitur murum igneum reformidabat leo, qui circuibat rugiens, & quærens quem deuo-
1. Petr. 5. 8. raret, vt 1. Petr. 5. dicitur: territur enim leo, vel accenſo titione; nam cum alia timeat, ſed maxime ignes, vt naturæ
Plin lib. 8. c. 1. ſcriptores tradunt, præſertim Plinius lib. 8. cap. 1. Sed quid mirum Deum muri, & colli vices ſubire pro ſuo iuſto defen-
Deus galea eſt iuſtis. dendo, hoſteq. propulſando? Galea eſt iuſto, vt caput illius coronet, dicente Dauide: *Obumbraſti ſuper caput meum in*
Pſal. 139. 8. *die belli.* Pſal. 139. Scutum, *Scuto circumdabit te veritas eius.*
Pſal. 90. 5. Pſal. 90. Dextera; *Dominus à dextris tuis confregit in die*
Pſal. 119. 5. *iræ ſuæ reges.* Pſal. 119.

Deus eſt in omni loco. Sed dices. Deus in omni loco eſt, id bene: ſed alio modo Chriſtus fuit in domo Zachæi: & alio modo in alijs domibus; nam Chriſtus Zachæo ſuam præſentiam oſtendit, quo factum eſt, vt multis cumularetur beneficijs. Sic aliter eſt in Eccleſia, & inter nos; & aliter inter infideles, & extra Eccleſiam. In Eccleſia namque ſacramentaliter manet verum
Chriſti corpus in Eccleſia ſacramentaliter manet. Chriſti corpus, ita magnum, & integrum, ſicuti eſt: ita merito poſſumus dicere tantam ſalutem nobis eſſe in Eccleſia allatam, quantam olim fuit in domo Zachæi: immò copioſiorem in Eccleſia mediantibus Sacramentis. Sic etiam aliter eſt in iuſtis, & ſanctis, & aliter in alijs; quia vbi in alijs eſt per communem prouidentiam, in iuſtis vero per particularem, & peculiarem. Immò ita illis fauet, vt non ſolum ſit eis ſæpes; ſed, vt illi ſint aliorum duces, & propugnacula. Vnde Rex Oſias, decumbente Eliſæo propheta, exclama-
4. Reg. 2. 12. bat: *Pater mi, Pater mi, currus Iſrael, & auriga eius*; quia cum eſſet Dei amicus, ſuo ſancto exemplo, & doctrina, totum Iſraelem ducebat. Currum vocat, quia virtute ſua, crebriſque orationibus populum ſuſtinebat, ne Deus illis

propter

Digitized by Google

propter peccata ipſorum perderet, hoc ſenſu in veteri lege dicitur Oſeæ 4. Sacerdotes templi comedere peccata populi, quia ſtante ſacerdotio, & iugi ſacrificio, Deus illi populo ſemperque adhærebat; & vtrumque aliter peccantem tolerabat, ſuæque gratiæ beneficijs proſequebatur: quemadmodum cum pater familias, cum famulis eius aliquod ſcelus perpetrarint, quod ſupplicio dignum ſit, ſi quis forte vir nobilis, cui reuerentia debeatur, ſuperueniat, non eos punit; ſed iubet gratias agere circumſtantibus, prædicens tamen fore, vt vbi eos ſolos comprehenderit abſque patronis, tunc pœnas illis dabunt. Eodem modo Deus in hoc ſæculo parcit malis: pœnam eorum differt propter præſentiam Sanctorum, quos diligit, & quos ſingulariter protegit.

Oſeæ 4. 8.

Simile.

Digitized by Google

DECIMASEPTIMA
LECTIO.

De malignitate, & iudicio temerario.

IN QVA DVO EXPLANANTVR.
In quorum primo tractabitur de effectibus malignitatis. In ſecundo de iudicio temerario.

Iob 1. 9. Numquid Iob fruſtra timet Deum?

PRIMA PARS.

CVM in præterita Lectione ſatis expreſſerim propoſitionem, quam Deus omnipotens, & immortalis cum inferni dæmone habuit, dicens: *Numquid conſideraſti ſeruum meum* Iob? modo ſupereſt hac in præſenti Lectione declaranda, & exponenda ipſiuſmet dæmonis ad ipſummet Deum reſponſio. Et ecce: *Numquid*, ſcilicet, Iob, *fruſtra timet Deum*? ac, ſi diceret; Verum eſt, quòd Iob timet Deum, & eum amare demonſtrat; ſed ſeruitus hæc, vſuraria ſeruitus eſt; & hic amor, amor eſt ſeruilis, & non filialis: & iure quidem; hoc enim in loco verbum fruſtra, aliud non ſonat, & aliud, quam gratis, dicere non vult, ideſt, abſque cauſa: ſicuti etiam dictum fuit in Pſalmo 34. *Gratis abſconderunt mihi in interitum laquei ſui*, ideſt, abſque cauſa me perſequuti ſunt: & in altero Pſalm. 68. *Qui oderunt me gratis*: abſque cauſa odio

Fruſtra, ideſt gratis.

Pſal. 34.7.

Pſal. 68.5.

Digitized by Google

odio me habuerunt, ait Diuus Baſilius. Et ſic in hoc loco, *fruſtra*, ideſt, gratis: *Numquid Iob fruſtra timet Deum?* Forſan Iob fruſtra Deo inſeruit, & eũ abſq. cauſa amat? quaſi dicat; minime. Sed quoniam multas in ipſum gratias contuliſti, & eidem multa præſtaſti beneficia; ideò, & non ſecus agit hæc, & ad hæc agenda mouetur. Et quod hec veritatem redoleat, inde ſequitur (ſicut in aliam declarabimus lectionem) *Non ne tu vallaſti eum, &c.* Et poteſt ſecundum ſacros Doctores tres in ſe habere ſenſus, qui tres falſas calumnias continent à Dæmone repertas; contra Iob duas, alteram contra Deum ipſum. Duæ primæ hæ ſunt. Mirum non eſt, quod Iob timere, & amare Deum demonſtrat: quoniam ab ipſo multa bona, multaque munera accepit, ecce prima. Vlterius accipere ſperat, ecce ſecunda. Contra Deum ipſum. Admiratione non indiget, quod te à Iobo timere facias: quoniam, vt ad hoc ſe addiceret, tu ei multa bona es elargitus, & multa munera dediſti. Sed quia hoc totum à malignitate ſcaturit, & à iudicio temerario, & falſo; hac in præſenti Lectione nobis occaſionem præſtat de vtroque verba faciendi. In prima igitur parte de malignitate loquemur, oſtendentes omnia, quæ ait dæmon falſa eſſe, & ex malignitate emanare, & in ſecunda parte temerarium iudicium patefaciemus. Attendite.

D. Baſilius.

Lectionis diuiſio in duo capita.

NVmquid Iob fruſtra timet Deum? Et primum: quod hæc verba dæmonis à malignitate, & non à veritate, procedant, clare patet: diuitiæ enim, & ſtudia, non cauſant, quod ſerui Dei Deum amẽt, & corde timeant; & quod hoc à veritate non diſtet, Deus Abrahã, Iacob, Iſaach, Ioſeph, & alijs innumerabilia beneficia eſt elargitus: nihilominus omni cum ſynceritate, ac veritate, & eũ timuerunt, & eidem ſeruierunt. Nec vera eſt ſecũda, ideſt, quod id agãt propter futuri præmij ſpem: nam ſcimus, quod ceteri timuere, & amauere Deum abſque hac futura re; quemadmodum cernitur in illis tribus egregijs adoleſcentibus Daniel 3. qui Babyloniæ Regi dixerunt: *Ecce Deus noſter, quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis ardentis: quòd, ſi noluerit, notum ſit tibi Rex, quòd Deos tuos non colimus*, ideſt, ſcias, ò Rex, quòd licet nos non lateat, noſtrum Deum ſic volentem ab igne, & à morte liberare poſſe: attamen quamquam nos liberare noluerit, non propterea deficiet in nobis eum adorandi, &

Dæmonis malignitas.

Diuitiæ nõ ſunt cauſa, vt ſerui Dei ipsũ ament.

Daniel. 3. 17.

Digitized by Google

amandi vigor, quoniam ita meretur, & expedit. Tertia au-
tem falſa eſt calumnia ab eodẽ dæmone ad Deum relata, hoc
eſt, quòd ſuis ſeruis ſuffragatur hac re, vt, ſcilicet, ipſi ei in-
ſeruiant, eumque colent, quod quidem, & auctoritate, & ra-
Exod.33.19. tione, veritateq. patet: nam in Exod. 33. Deus ipſe, qui men-
Deus gratis miſeretur. tiri non poteſt, ait: *Miſerebor cui voluero*: vt ſi dice-
ret. Ego faueo illis, qui mihi placent, & abſque aliorum
meritis, mea bona eis impertior. Et Diuus Paulus ad
maiorem dilucidationem, & anthonomaſiam reduplicans
Roman.9.15 verbum *Miſereor*, ait 9. Roman. *Miſerebor cuius miſe-
reor*. Vbi clarè oſtendit, gratias, quas Deus elargitur, tam
Deus gratis ſua largitur præmia. temporales, quam ſpirituales, ipſum non re, nec ſtatus ra-
tione, ſed gratis elargiri: ſcientes enim nos Deum omnium
bonorum originem, ac fontem eſſe, & in ſemetipſo per-
fectiſſimum, nihilo, extra ſeipſum, eget: vnde iure inquie-
Pſal.15.2. bat, quòd, ſcilicet, *bonorum noſtrorum non eget*. Ecce igi-
tur, omnia quæ ex dæmonis verbis elici poſſunt, calumniæ,
Dæmon bonum in malum conuertit. ac falſitates ſunt: quod totum à ſua calliditate, ac maligni-
tate emanat, quæ quidem bonum in malum vertit, & bona
opera baptizat mala, & falſa, ſicut ait Eccleſ. 11. *Bona enim*
Eccleſ.11.33 *in mala conuertens inſidiatur, & in electis imponet macu-
Homo iniquus bona aliorũ opera in malã partem interpretatur. lam*. Iniquus homo omnia bona aliorum opera in malam
partem interpretatur. Et equidem Chriſti portenta admi-
ratione, ac ſtupore plena erant, & vtilitate ſimul: admira-
tione, ac ſtupore, quia omnibus imperabat, & etiam dæmo-
nibus ipſis: vtilitate, quoniam omnibus proderat, præſertim
in à dæmone obſeſſis reddenda valetudine: verumtamen He-
bræi, diſcipuli, & iſtiuſmet impij ſatanæ miniſtri, veneficia,
Luc.11.15. ac faſcina ei adſcribebant, dicentes in D. Luc. c. 9. *In Beelze-
bub principe dæmoniorum eijcit dæmonia*.

Pſal.11.9. Hoc annuere voluit Regius Vates cum Pſal. 11. dixit: *In
Remigius. circuitu impij ambulant*: cuius loci multiplex eſt expoſi-
tio. Prima eſt Remigij, dicentis: *In circuitu impij am-
bulant*, quia numquam intrabunt illam felicitatem, ſeu
octauam, pro qua hic pſalmus inſcribitur, cum ſemper in
miſeria voluantur. Itaque, ſignificat ſecundum Remigium
Deum recta via quærendum eſſe, atque ideò impios, qui in
circuitu ambulant, numquam ad Deum peruenturos, quia
Auguſtini ſententia. numquam ex eo rerum temporalium circulo egrediuntur,
quæ eadem eſt ſententia Auguſtini. Secunda expoſitio eſt
Cardin. Caietani. Cardinalis Caietani: *In circuitu impij ambulant*, videlicet in-
ſtar

Digitized by Google

ſtar puerorum, qui in circuitu ambulantes turbantur, caduntque ſubito: ſic enim impij circumeuntes circa temporalia, continuo perturbantur, & in peccata ſæpiſſime corruunt; interdum etiam, Deo puniente, ſubito moriuntur: quia in re dæmonem imitantur, qui propterea, vt nonnulli aduertunt, læſo ſemper capite, & perturbatus incedit, quia in circuitu ambulat, vt ipſemet ſupra teſtatus eſt. *Circuiui terram, & perambulaui eam.* Et illud 1. Petr. 5. *Circuit quærens quem deuoret.* Tertia expoſitio eſt, quia ſicut circulus, & circuitus non habet principium, neque finem, & qui incedit per illum, numquam ad ſtatum peruenit: ſic qui ſequitur ea, quæ diabolus, & mundus præcipit, numquam quieſcet; ſed ſemper quaſi per circuitum ambulabit. Vnde Hierem. 16. *Seruietis ibi dijs alienis die, ac nocte, qui non dabunt vobis requiem*: in cuius confirmationem duo hic adducunt teſtimonia eorumdem hominum mundo inſeruientium. Alterum viuorum: alterum verò mortuorum. Viuorum tale eſt teſtimonium ditiſſimi, & ſapientiſſimi Salomonis, dicentis Eccleſ. 2. *Ædificaui mihi domos, & plantaui vineas, feci hortos, & pomaria, &c. & vidi in omnibus afflictionem animi.* Teſtimonium mortuorum eſt Sap. 5. Vbi impij poſiti in inferno dixerunt: *Laxati ſumus in via iniquitatis, & perditionis: & ambulauimus vias difficiles; viam autem Domini ignorauimus. Quid profuit nobis ſuperbia?* Porro falſæ Dalidæ illecebræ ad mortem fortem Sampſonem prodiderunt, quem Philiſtæi obcæcatum piſtrino moliturum alligarunt. Eodem modo dum impius huic mundo inſeruit quaſi alterum Sampſonem gyros facit, honores, diuitias, & voluptates huius ſæculi gerens, animoque miſerrimo, & abiectiſſimo eius libidini, inceſtis, ac voluptatibus obtemperare. Quarta, & poſtrema expoſitio, & ad noſtrum faciens inſtitutum, eſt Theodoreti explicantis de perſecutione iuſtorum, quam impij moliuntur iuſtos circuire, & obſidere factis, & verbis conantes. Nam ergo illos non recte ſentientes bona eorum opera in mala conuertent: & ſic in gyro verborum ambulant, iuxta illud Iſai. 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum.* Hinc eſt, quod impius mulo aſſimilari poteſt primo ratione innaturalitatis, quia mulus generatur contra ordinem naturæ, ſcilicet, ex commiſtione duarum ſpecierum, ex equa, & aſino, vel è conuerſo ex aſina, & equo. Vnde dicit Iſidorus, quod Naat nepos Eſau fuit

Peccatores more puerorum in circuitu ambulant.

1. Petr. 5. 8.

Peccator numquam quieſcit.

Hier. 16. 13.

Eccleſ. 2. 4.

Sap. 5. 7.

Impius mundo inſeruiens quaſi Sampſon pergit alligatus.

Theodoret.

Iſai. 5. 20.

Simile.

Impius mulo aſſimilatur.

Iſidorus.

Digitized by Google

primus,qui aſinis equas ſuppoſuit, vt contra naturam muli naſcerentur. Sic etiam peccatum (vt ait D. Auguſt.) non eſt ex natura, ſed vitium naturæ, appetentis id, quod non eſt ſui ordinis. Et ſicut mulus generatur ex eo,quòd aſino equa ſupponitur; ſic etiam naſcitur peccatum, & peruertitur ordo naturæ cum ratio ſenſualitati ſubijcitur; ita, vt non rationi ſenſualitas ſubijciatur, ſed potius rationi ſenſualitas dominetur. Vnde Eccleſ. 10. *Vidi ſeruos in equis, & Principes ambulantes quaſi ſeruos ſuper terram*. Secundo, impius aſſimilatur mulo ratione ſterilitàtis, quia mulus ſterilis eſt natura ab eo ſuum beneficium retrahente; quia quaſi in eius iniuriam contra naturam producitur. Sed Ariſtoteles dicit, quòd muli ſterilitas prouenit ex frigiditatis exceſſu in ipſo dominante.Sic peccatum eſt ſterile,ideſt,abſque fructu, & fœcunditate meriti, vel præmij ipſius gloriæ. Exceſſus autem frigiditatis eſt in anima propter defectum caritatis, quia, ſcilicet, eſt vt calor animæ vitalis, ſine qua opus meritorum vitæ æternæ non producitur. Vnde Matth. 24. *Quoniam abundauit iniquitas, refrigeſcet caritas multorum*. Tertio, & poſtremo, & ad noſtram rem pertinens, ratione vertibilitatis; nam mulus à moliendo eſt dictus, eo quod iugo piſtorum ſubactus ducat in gyro molas, vt auctor eſt Iſidorus. Sic impius, & malignus cum verborum circulis, bonum in malum conuertere conatur: & ita in circuitu ambulat.

Auguſtin.

Peccatum eſt vitium naturæ.

Eccl. 10. 7.

Ariſtotel.

Peccatum eſt ſterile, ideſt, ſine fructu.

Matt. 24. 12.

Iſidorus.

Ad hoc etiam alludit Regius Vates Pſal. 49. dicens: *Cor tuum abundauit malitia: & lingua tua concinnabat dolos*. Vbi primum eſt obſeruandum verbum illud *abundauit*: naſcitur enim malignitas non ex quauis, ſed abundante malitia, quæ ex corde præ ſui affluentia in os ipſum maligni redundat. Deinde notandum eſt cum Remigio verbum illud *concinnabat*: ſolet enim malignus malignitates ſuas armatis verbis componere, & ficto caritatis zelo in ſpeciem adornare. Huic conuenit,quod Ioannes Apocal. 9. commemorat de prodigioſis illis locuſtis myſtice malignos repræſentantibus, qui cum humanas facies habere videantur, ſæuiſsimos tamen leonum dentes in moribus, factiſque hominum infigentes,&(quod omnem humanitatem ſuperat)humanis carnibus, vt leones, veſcentes, inſtar locuſtarum omne viride depaſcunt, & aſſumunt. Vnde eſt illud Pſal. 26. *Dum appropiant ſuper me nocentes, vt edant carnes meas*: eoque alludit Paulus Galat. 5. cum dicit: *Quod ſi inuicem mordetis, & co-*

Pſal. 49. 19.

Malignitas naſcitur ex abundantia malitiæ.

Remig.

Apoc. 9. 4.

Malignus locuſta comparatur.

Pſal. 26. 2.

Galat. 5. 15.

& comeditis, videte ne ab inuicem conſumamini. Quam ob cauſam in Daniel. 7. oſtenſa eſt quarta quædam beſtia terribilis, dentes habens magnos, & ferreos, multaque comedens, atque comminuens, & reliqua pedibus conculcans, habenſque decem cornua. Quæ beſtia, licet, ad litteram Romanum ſignificet imperium, tamen à Gloſſa myſtice accomodatur malignis, & detractoribus. Vbi aduertit, cum tres præcedentes beſtiæ ſuis, ideſt, leonis, vrſi, & pardi nominibus appellatæ à Daniele fuiſſent: ſolius huius quartæ beſtiæ nullum nomen afferre, quia malignorum malitia non poteſt vnico nomine comprehendi. Notandum eſt etiam, quod dicta beſtia habebat dentes ferreos magnos, ad comminuendum, & deuorandum excellentium virorum famam. Denique erat decem armata cornibus propter decem detractionum, & malignitatum genera, quæ ibidem à Gloſſa commemorantur. Vnde Prouerb. 23. *Noli eſſe in conuiuijs potatorum, nec in commeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt*. Sic ait D. Gregor. 14. moral. 1. afferens illa verba Iob. *Qua re*, ſcilicet, *perſequimini me ſicut Deus: & carnibus meis ſaturamini*. Quod ſi beſtia iſta à Daniele viſa alicui animali aſſimilare volueris, ſerpenti comparari poteſt. Primo, quia ſerpens ſilenter morſum infigit, ſicut dicitur de Bypſa quod prius occidit, quam ſentiatur: neque triſtitiam morituro inducit: talis eſt malignus occultus. Vnde Eccleſ. 10. *Si mordeat ſerpens in ſilentio*. Nihil eo minus habet, qui occulte detrahit. In quem locum D. Hieronymus, inquit: *Serpens, & detractor æquales ſunt: quo modo enim ille occulte mordens venenum inſerit, ſic iſte clam detrahens, poſteris ſuis virus infundit*. Hæc ille. Atque hunc merito tamquam ſerpentini generis hoſtem perſequebatur Dauid Pſal. 10. cum dicebat: *Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar*. Quo loco D. Baſilius regul. 26. ex breuibus argumentatur detractores, & malignos eſſe à reliquorum ſocietate, & conſuetudine exterminandos. Secundo, quia ſerpens non recte, ſed tortuoſe incedit: vnde ſecundum Iſidorum vocatur anguis quaſi anguloſus, quia numquam incedit recte, & talis eſt malignus fraudolenter, qui ſolet incipere à commendatione, vt non recte credatur ex odio dicere, ſed poſt commendationem retorquetur ad vituperationem. Vnde Pſal. 139. *Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentes*. Tertio, quia ſerpens terram comedit: ſunt enim quidam

[Margin: Daniel. 7. 7. — *Murmurator beſtiæ terribili comparatur.* — *Gloſſa.* — *Malignorū malitia non poteſt vnico nomine comprehendi.* — Prou. 23. 20. — *D. Greg. 14 moral. 1.* — Iob 19. 21. — *Malignus ſerpenti comparatur.* — Eccleſ. 10. 11 — *D. Hieron.* — Pſal. 100. 5. — *D. Baſil reg. 26. ex breuibus.* — *Iſidor.* — *Malignus fraudolenter incedit.* — Pſal. 138. 4.]

dam

dam ſerpentes, qui latitant in cauernis, & lingunt puluerem, & ſugunt terræ humorem, vt auctor eſt Plinius. Talis eſt malignus, inſidioſus, & maleuolus, qui actibus aliorum inſidiatur latenter: & ſolum illud, quod videt terrenum, ideſt, vile, vel deſpectum, comedit, ideſt, mordendo, & detrahendo dicit. Bona autem, ſi quæ mouit, occultando, ſopiuit: Vnde Iſai. 65. *Serpenti puluis panis eius*. Quarto, quia detractor ſerpentinam linguam habet: Eſt autem, auctore Plinio lib. 5. hiſtor. natur. cap. 37. Serpentis lingua tenuiſſima, trifulca, vibrans, atri coloris; & ſi extrahat prolonga. Sic enim lingua maligni, & detractoris tenuiſsima eſt, quia in detrahendo ſubtiliſſima. Vnde Regius Vates Pſal. 56. acuto gladio comparat: *Lingua eorum gladius acutus*. Et D. Paulus 1. Timoth. 3. *Oportet Epiſcopum eſſe non percuſſorem*: quod D. Hieronymus in Commentarijs ad linguam, non ad pugnos refert, qua aliquis, ſiue per contumeliam, ſiue per malignam detractionem quaſi gladio illum percutit; alioquin quid magnum eſt epiſcopum à pugnis abſtinere? Triplica, quia tribus nocet, ſibi, præſentibus, & quibus malignatur. Vibrans, quia ſemper in motu eſt, vt hic dæmon fatetur: *Circuiui terram & perambulaui eam*. Quam ob cauſam Iſichius presbyter Ieroſolymitanus lib. 6. in Leu. docet malignos, & detractores iuge ſcabie laborare, atque præ prurigine à detrahendo non poſſe deſiſtere: ſic autem exponit legem illam Leuit. 21. quæ ſanciebat, vt homo habens iugem ſcabiem, ab omni ſacro myſterio arceretur. Atri coloris, quia fœtida, ac turpis, & atribili, atque maleuolentia imbuta: cui etiam concinnunt ora locuſtarum, quæ connumerantur à Ioanne in Apocal. loco præallegato, quæ nihil aliud, quam purulentam ſaliuam euomunt.

Plinius. — *Malignus latenter incedit.* — Iſa. 65. 25. — *Plin. lib. 5. hiſt. natur. c. 37.* — Pſal. 56. 5. — 1. Tim. 3. 3. — *D. Hieron. in cõmentarijs.* — *Murmorator quaſi gladio, lingua percutit.* — *Iſichius presbyter Ieroſolymit. lib. 6. in Leuit.* — Leuit. 21. 20.

Poteſt etiam malignus comparari coruo: illi namq. quem Noe ab arca emiſiſſe dicitur, qui non eſt reuerſus in arcam, illectus nimirum aliquo ſupernatante cadauere, qui ſolet eſſe ſuauiſsimus detractorum, & malignorum cibus, quemadmodum docet D. Auguſtinus contra Manichæum cap. 20. E contrario verò columba reuerſa eſt, ramum oliuæ virentibus folijs gerens in ore ſuo, quoniam vir iuſtus, & alienis bonis tamquam ſuis per caritatem gaudens, nihil aliud nouit ore geſtare, quam eorum, de quibus loquitur laudes, & præconia, quæ numquam in eius ore marceſcunt, ſed ſemper per laudabilem, & honorificam commemorationem, quaſi

Simile. — *Malignus aſſimilatur coruo.* — *D. Auguſt. contra Manichæũ c. 20.* — *Iuſti de bonis alterius tanquã de proprijs gaudet.*

quaſi renaſcentia, virentibus folijs veſtiuntur: malignus, & detractor verò tamquam coruus cadaueribus paſcitur, nec inde recordatur ad arcam per ſanctam cum iuſtis conuerſationem reuerti. *Detractor tamquã coruus cadaueribus paſcitur*

Poſtremò comparantur malignus, & detractor ſepulcro aperto; quo ſenſu illud pſal. 13. a pleriſque accipitur *ſepulcrum patens eſt guttur eorum*. Primo, quia os maligni nihil aliud eſt, quam apertum quoddam ſepulcrum ad cadauera inhians, viuosq. homines quod plus eſt in ſe ipſo ſepe liens, ideſt, quantum in ſe eſt, excellentium virorum famã, & nomen obſeruans: quæ expoſitio eſt D. Hieronymi. Secundo, quia ſicut patens ſepulcrum graueolentia ſua aerem inficit: ita malignorum guttur fœtidiſſimum eſt, & graueolens, præſenteſque omnes, cum quibus agit intolerabili maledicentiæ fœtore corrumpens. Denique prolonga, quia ad longiſſima poſitos, immo ad mortuos etiam pertingit. Vnde in pſalm. 56. detractorum, & malignorum verba comparantur armis, & ſagittis, *filij hominum dentes eorum arma, & ſagittæ*: quia non ſolum cominus, vt arma quædam, ſed eminus etiam & longe, vt ſagittæ feriunt. quæ omnia apertè, & clarè in hoc loco videntur, & apparent. Vbi ſatan morſu maligno quærit operationes bonas a Iob perpetratas in ſenſum contrarium extrahere, dicens. *Numquid Iob fruſtra timet Deum*? In quibus verbis non ſolum malitia: verum etiam & eius iudicium temerarium detegitur. Sed de hoc in ſecunda parte, &c. *Simile.* Pſal. 13.3. *Maligni os, & detractoris, eſt ſepulcrum patens.* D. *Hieron.* *Detractorũ guttur fœdiſſimũ eſt.* Pſal. 56.5. *Satan morſu maligno quærit operationes bonas in contrariũ conuertere.*

SECVNDA PARS.

IN hoc equidem mentis oculi ab oculis corporis præcipuè differunt, quòd vbi iſti aſpicere, & cernere nequeunt ſeipſos, & poſſunt alios, & conſequenter alios, & non ſeipſos iudicare: è contrario mentales oculi ſemetipſos cum cernere poſſint; ſemetipſos tantum iudicare queunt. Hinc eſt, quòd qui mentales oculos in corporales transformant, & vertunt, de quibus idem Iob dicebat cap. 10. *Numquid oculi carnei tibi ſunt, aut ſicut videt homo, & tu vides*? ordinem peruertentes naturæ, varia *Differentia inter oculos corporis, & mentis.* Iob 10.4.

ria crimina perpetrant; & iſtis ferè plenus eſt mundus. Vnde Diuus Auguſtinus 9. Confeſſionum inquiebat. *Curioſum eſt genus humanum ad cognoſcendam vitam alienam, deſidioſum ad corrigendam ſuam*. Et Diuus Bernardus in ſuarum meditationum libro, *Multi multa* (inquit) *ſciunt, & ſeipſos neſciunt: alios inſpiciunt, & ſeipſos deſerunt*. Et Gregorius Nazianzenus. *Nihil ſuauius videtur hominibus, quam aliena loqui, & aliena curare, ſed à compoſita mentis arbitrio videtur alienum*. Quod quam Deo diſpliceat, quamque homini exitioſum ſit, nunc aperiemus. Et, vt diſtincte (ſecundum meum morem) procedamus, tria in hac materia notabimus. Primum erit cognoſcere quando peccatum ſit de alijs iudicium facere. Secundum, à quo originem, ac initium habeat hoc peccatum. Tertium denique quod nam malum cauſat, ac producit in homine, ac muliere.

D. Auguſt. 9. Confeſſ.

D. Bernardus.

Gregorius Nazianzenus.

Hominibus nihil ſuauius videtur, quam aliena loqui.

Et primo (vt hanc tam neceſſariam, tamque communem, & offenſu facilem, intelligamus) aliqua puncta, ac peculiaria præambula notare oportet, à quorum intelligentia reliquum totum dependet. Primum eſt, iudicium, quod de proximo fit, & triplex eſt, vnum mentale; cum ſola cogitatione; vocale alterum, & cum verbis. Secundum eſt, quod (ſicuti inquit Ariſtoteles 2. ethic.) inueniuntur aliquæ operationes, quæ ſecum afferunt, & cum proprio nomine ſuam oſtendunt nequitiam, & partim malæ ſunt, quemadmodum adulterium, furtum, & huiuſmodi; & partim ad malum, & bonum differunt, ſicuti bene comedere, & ſimilia. Tertium eſt, quòd hæ poſtremæ, etiam duplices, quædam ſunt ignotæ, quædam autem patentes. Nunc, hac acta diuiſione, quatuor notate regulas cognoſcendi quando ſit, vel non peccatum, alios iudicare. Prima eſt, quòd quotieſcumque proximum tuum iudicas in malum tam mente, quam verbis, de occultis operationibus, vel malis, vel indifferentibus aliquem tangens, ſemper eſt peccatum: & iure, cum enim materia non exiſtat noſtro ſubiecta iudicio, niſi illa, quæ nota, ac patens eſt: & cum hæc ſit occulta, & ſolum Dei iudicio ſubiecta: quis noſtri ergo ponitur ad eam iudicandam, illud ſibi arrogat, quod ſolius eſt Dei, & conſequenter abſque peccato eſſe non poteſt.

Iudicium, quod fit de proximo, eſt triplex.

Ariſtot. 2. ethic.

Iudicium quod fit de occultis, ſemper eſt peccatum.

Secunda regula eſt, quòd etiam iudicare manifeſta, & patentia, quamquam ex ſeipſis mala ſint, tangens aliquem, etiam

etiam peccatum eſt: & hoc accidit, quia, cum iudicium noſtrum tribus cauſis errare poſſit, & de facto errat, ſicuti experientia noſcitur, primum ob nimiam familiaritatem, quæ erga alios habetur, veluti Chriſtus Dominus noſter ait in Luc. 4. *Nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua*. Et D. Paulus 1. Cor. 10. inquiebat: *Libertas mea iudicatur ab aliena conſcientia*. Secundo ex nimio, vel minori amore, quem erga aliquem iudicatum habemus; quoniam qui nobis amore propinquiores ſunt, videntur meliores illo modo, quo videmus, quòd licet Luna minor ſit alijs ſtellis, tamen quia proximior eſt, videtur nobis, & demonſtratur maior. Tertio, & poſtremo, quod verum impedit iudicium, odium eſt, per quod res ſecus, quam exiſtunt, nobis videntur: ſicuti enim longinqua bene perſcrutari non poſſumus: ſic odij paſſio ab aliquo, quem nos odio habemus, ſe abſentans, ſua, eiuſque operationes bene nobis non patefacit. Tertia regula eſt, quòd ſola mente iudicantibus non autem voce, & verbis, quæ ex ſeipſis clariſsime mala ſunt, peccatum non eſt, & iure, quia operationes, quæ ex ſeipſis malæ ſunt, bonæ iudicari, nec poſſunt, nec debent. Verum eſt, quòd tres in hoc concurrunt circumſtantiæ. Prima quidem eſt, quòd licet aliorum operationes malæ ſint, non propterea nos curioſe perueſtigare ad ſciendas eas debemus, præterquam quando accidentaliter nobis præſeferunt. Secunda eſt, quòd nec loqui, neque diſcurrere, nec de ipſis loquutionem audire debemus. Tertia, & vltima eſt, quòd non debemus iudicare, illum, qui nunc male agit, in illo malo perſeueraturum: nam ita iudicando, peccatum eſſet. Quarta, & vltima regula eſt, quòd de patentibus, ac indifferentibus, quæ & in bonam, & in malam partem applicari poſſunt, certum in malam partem, vel voce, vel mente iudicium proferentibus, grauiſsimum eſt peccatum: & in hoc conſiſtit temerarij iudicij ſumma, & cumulus; & de hoc inquit Chriſtus Dominus noſter in Ioan. cap. 8. *Vos ſecundum carnem iudicatis, ego non iudico quemquam*.

Iudicium noſtrũ tribus cauſis errare poteſt.

Luc. 4. 24.

1. Cor. 10. 29

Simile.

Odij paſſionis effectus.

Iudicij temerarij ſumma.

Ioan. 8. 15.

Sed hinc ad ſecundam tranſeamus. Verum dicite mihi, vnde hoc malum, iſteque error emanat, qui tam in hominibus, & mulieribus eſt frequens? ego inquam. Emanat à duobus falſis teſtibus, qui aſsidue apud nos manent; viſio, vel intuitus, ſcilicet, ecce vnus: auditus, ecce alter. Ille, vel illa videt, aut audit aliquid de proximo ſuo indifferens, quod

Iudicium temerarium procedit ex duobus falſis

& in

teſtibus qui ſem per apud nos manent. & in bonam,& in malam partem interpretari poteſt: at quid facit? quia à complacentia ſua abeſt, illico ad temerarium recurrit iudicium, & in malam partem illud interpretatur.

Socrates. Vnde Socrates aiebat: *Oculos, & nares iudicamus teſtes, quia ſæpe per ipſos decipimur.* Et primo quo ad viſionem, Num. 24.5. vel intuitum, ecce in Num. exemplum cap.24. vbi legitur, quòd cum Balaam exercitus hebræorum tentoria acceſsiſſet: quæ cum aquam,ventum, Solem,& tempeſtates omnes, campeſtriæ aduenire conſuetas, ſint experta,nigra, lacerata, ac conſciſſa, & conſequenter viſu turpiſsima eſſe exiſtimandum eſt: attamen Balaam oculis ita pulchra, & venuſta viſa ſunt, vt inde ea deſcribens, nec venuſtum, nec pulchrum inueniatur aliquid, cui non compararentur, ea valles ſiluis plenas, à limpidiſsimis fluminibus rigatas, cedros, oliuas, & agros appellans. Et demum, nullum eſt, quod oculis videatur formoſum, cui, inquam, ea non compararet: *Quam pulchra tabernacula tua Iacob: & tentoria tua Iſrael, &c.* Hoc autem non emanabat, niſi ab inuidia, qua ea proſequebatur: quæ quidem ita ſibi oculos caligine offundebat, vt tamquam falſi teſtes, contrarium iudicabant. Herus erga *Exemplum.* ſuum ſeruum hilarem ſe demonſtrabit aſpectu, ſuper humerum eius manum imponet,&c. Statim hoc alij videntes dicent, ſeruum herum eſſe,& omnibus imperare. Quidam alter Religioſum cernet, vel aliquem alium cum aliqua muliere loquentem, illico male iudicabit; cur, inquam? ob falſi teſtis intuitum, quem ſecum affert.

Et quo ad auditum, omnibus fidem præſtare, qui aliena *Mundus plenus eſt iniquis, & inuidis.* crimina tibi narrat,non debes,ſed apud te eſſe oportet: mundus enim cum inuidis, ac iniquis plenus exiſtat, qui ad alienorum criminum indiſtinctiſſima regiſtra conficienda incumbunt,quòd nè decipiatur,apud ſe peradeſſe eſt opus. Si mundus hypocritis, ambitioſis, & adulatoribus plenus non eſſet, ſicuti eſt, eidem credere poſſemus: ſed hæc crimina tot in homine,& in muliere impedimenta collocant,quod eis quidquid in proximi detrimentum, ac dedecus eſt, vel redundat, credere numquam, ac penitus debemus. Deus omnipotens Gen. 18. 20. in Geneſi c.18. ſemel cum ſuo ſeruo Abraham verſabatur;& ecce coram eo quærimonia, & monumenta, & tabellæ ſupplices comparent,& præſto ſunt contra Pentapolim in Sodoma vrbes: & tot, & talia fuere, quod Deus coactus fuit ipſimet Abrahæ dicere: *Clamor Sodomorum multiplicatus eſt.*

Et

Digitized by Google

Et D. Gregorius 8. moral.c.7. dicit, quòd intelligitur quia res patens, claraq. erat: tunc Abraham inquit Deo: *Domine quid facies eis? Numquid perdes iuſtum cum impio?* Forſan punies eos, eoſque deſtrues? Pedetentim (ait Deus) ambulatur, & agitur; & propterea prius *deſcendam, & videbo ſi vere clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.* Deus peroptime ſciebat Adam peccaſſe; & nihilominus antequam ad punitionem ſe conferat, vocat eum: immò poſt vocationem, ac interrogationem ei factam, quia in mulierem ſe apud eum excuſauit, dicens: *Mulier, quam dediſti mihi, &c.* etiam ipſam vocauit: & quoniam mulier in ſerpentem ſe quoque excuſauit, inquiens: *Serpens decepit me;* eumdem ſerpentem vocauit, & maxima patientia (ait Chryſoſtomus ſanctus) voluit prius interrogare omnes antequam ad punitionem ſe extenderet. Cain interficit Abelem fratrem ſuum, & Deus ei inquit: *Cain vbi eſt Abel frater tuus?* O Domine non ne ſcis iniquitatem Cain, & Abelis bonitatem? qua re tu rurſus ſcire vis quo modo ſe res habeat? Vt nobis demonſtret, qua maturitate ad iudicandum ſuper noſtri proximi cauſam accedere debemus.

D. Gregorius 8. moral. 7.

Deus in punitione Sodomæ mature & tarde ſe geſſit.

Deus in punitione Adæ tarde ſe geſſit.

Gen. 3. 12.

D. *Chryſoſt.*

Deus in punitione Cain tarde ſe geſſit.

Tribus cauſis temerarie iudicandi peccatum graue eſt, & exitioſum. Primum, quia Deo iniuria infertur, imperium eius arrogando: ipſius enim tantum eſt intueri, ac perſcrutari cordis intrinſecum. Vnde Hieremias cap. 17. aiebat: *Prauum eſt cor omnium, & inſcrutabile, quis cognoſcit illud? Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes.* Et D. Paulus: *Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* Secundo, quia eſt directè contra caritatem proximi: nam (vt ait Diuus Thomas) Habere malam opinionem de alijs abſque ſufficientia, & certa ſcientia, aliud non eſt, quàm ſpernere proximum, eique iniuriam afferre: quod quidem totum eſt contra caritatem. Vnde Chriſtus Dominus noſter Ioan. 7. *Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.* Tertio, & vltimo, ob detrimentum quod de hoc redundat, & oritur in ſeipſum: ſicuti enim tu temerarie alios iudicas, ſic etiam iudicaberis. Vnde ipſemet benedictus Chriſtus in D. Matthæo cap. 7. ad hoc inſtitutum ait: *Nolite iudicare, vt non iudicemini.* Et Diuus Paulus Rom. 2. *In quo iudicas alterum, te ipſum condemnas.* Alexander Alenſis ait in 2. par. Summæ. quòd aliorum operationes

Iudicare temerarie tribus de cauſis eſt peccatum.

Hier. 17. 9.

1. Cor. 4. 5.

D. Thom.

Ioan. 7. 24.

Matth. 7. 1.

Roman. 2. 1.

Alexand. Alen. in 2.

Digitized by Google

rationes nobis ignotæ ſunt tribus de cauſis, ob principium, ſcilicet, medium, ac finem: ob principium, quia cauſam ignoramus, quæ ad ita operandum ipſos mouet: ob medium, quia neſcimus voluntatem, qua operantur: & ob finem, quia finis, quem habere debent, nos latet. Et ideò, cum quamlibet operationem, quam faciat homo, vel mulier hæ tres circumſtantiæ aſſocientur, & proſequantur, neceſſario alijs ignota eſt, & conſequenter ad eam iudicandam erratur, & peccatur: cæcus enim non iudicat de coloribus. ſæpe ſæpius frater Leo, ex gratioribus ſocijs vnus, quem inter fratres noſter Pater, Diuus Franciſcus haberet: in ſuæ pœnitentiæ, ac ſanctitatis primordio viſionem habuit, in qua multos in morem proceſſionis fratres pergentes vidit; inter quos Beatus Bernardus Quinctauallenſis Patris, D. Franciſci ſocius, & diſcipulus: qui cum oculos candidos, ac fulgentes haberet quaſi Sol, fuit à fratre Leone, altero ſocio dicti Patris Franciſci, petitum, vnde tantum ſplendor, tantaque in hoc Beato in oculis lux? cui reſponſum fuit. Quia ipſe omnia, quæ ab alijs fieri videbat, interpretabatur, & accipiebat in bonam partem. Si aliquem cernebat, qui veſtem ſua peiorem haberet, quamuis neceſſitate id efficeret, dicebat: En iſte in paupertatis amore me antecellit. Si inde alterum ſericis veſtibus indutum intuebatur, aiebat. Forſan iſte ſub hoc ſplendido habitu, meo humiliorem, ac deuotiorem animum ſeruat. Et ita omnes, quas in alijs cernebat, operationes, applicabat, & interpretabatur in bonum. Et ſic fugiebat, & abhorrebat malignitatem, temerariumq. iudicium: de quibus duobus hactenus ſatis diximus. Ite in pace Amen.

Operationes aliorum tribus de cauſis nobis ignotæ ſunt.

Exempl.

Exempl.

DECI-

DECIMA OCTAVA LECTIO.

De velocitate Dei ad remunerandum, & de tarditate ad puniendum.

IN QVA DVO EXPLANANTVR. Quorum primum, quòd Deus eſt velocior ad remunerandum. Secundum, tardior ad puniendum.

Nonne tu vallaſti eum, ac domum eius, vniuerſamque ſubſtantiam per circuitum, operibus manuum eius benedixiſti, & poſſeſſio eius creuit multa? Iob. 1. 10.

PRIMA PARS.

TAM larga, magnifica, & liberalis eſt erga ſuos deuotos, ſuosq. ſeruos Omnipotentis, ac immortalis Dei manus, *Dei manus admodum liberalis erga ſuos ſeruos.* quòd non tantum eos de ſpiritualibus bonis, & gloria in alteram vitam verum etiam de bonis temporalibus, fortunaque perſæpe premiari expectat: Et quamuis exempla continua ſint, & plurima Abrahæ, Iſaach, Iacobi, & aliorum multorum in ſacra ſcriptura: vnicum hodie habemus clariſſimum in ſancto Iobo, vbi ipſemet dæmon eum cognoſcens, inquit. *Nonne tu vallaſti eum, ac domum eius, &c.* ac, ſi diceret. Tu domine huic homini totam illam dediſti fœlicitatem in hac vita, qua vir affici

 poteſt.

Bona omnia quibus Deus hominem in hac vita afficit.

Deus omnia huius vitæ bona Iob contulit.

poteſt . Et iure quidem : Omnia enim bona , quibus Deus hominem hac in vita afficit, vel ſunt circa perſonam propriam illius,cui Deus fauet, vel ſunt circa domeſticas facultates,vt eſt aurum,argẽtum,ſuppellectilia,& huiuſmodi: vel ſunt circa campeſtria,vel agraria,vt vineæ,agri,viridaria,& ſimilia:vel demum ſunt circa pecora,vt boues,oues, cameli, & huiuſcemodi: & ecce omnia in hoc ſancto Dei homine, & amico coaceruata. Et ideo quo ad perſonam, *Nonne tu vallaſti eum?* &c. quo ad familiam, ac domum eius;quo ad domeſtica,*vniuerſamq. ſubſtantiam*:quo ad agraria,& campeſtria,*Operibus manuũ eius*:& quo ad pecora , *Et poſſeſſio eius creuit multa.* Cernite vos ſi omnia amplectitur : & ego hinc duo haurio ad rem noſtrã facientia. Primum eſt,quòd Deus ad ſuos ſeruos præmiandos velociſſimus eſt.Secundum,quòd è conuerſo tardiſſimus eſt ad peccatores puniendos . Primum pro primæ partis: Secundum pro ſecundæ partis materia inſeruiet. Attendite.

Lectionis diuiſio in duo capita.

Iuſtus quare vallari à Deo dicitur.

NOnne tu vallaſti eum,&c.* quaſi diceret,Diuinum præſidium Iobum vallabat, cuſtodiebat,muniebat:quare tunc vallari iuſtus dicitur,ſimul etiam ſignificatur, paratos eſſe hoſtes humanæ ſalutis ad noſtram impugnationem , qui nos obſideant,& circumeant,& niſi hoc munimento interiecto non poſſe mortales vlla pace,ac tranquillitate potiri: cũ enim Satan circuit,& obſidet,& inuadere conatur, experitur murum ſibi obſtare,& vndiq; negari ſibi acceſſum, prohiberiq. ne iuſtis noceat, quid ſi fortè hoc vallũ etiam pertineat ad paſtoritiam cuſtodiam,qua paſtor circuit gregem ſuum, quærens ne quis deuoret:atq; circuitiones lupi ſua cura, & circuitione inanes reddat;Deum verò cuſtodire homines ſicut paſtor cuſtodit gregem ſuum,dixit Hier.31. Et licèt aliqui hoc cuſtodiæ vallum ad angelorum cuſtodiã referãt, qui dicuntur nos vallare,& cingere,de qua re non ſolum Origenes,velit etiã intra nos multos eſſe Angelos, quibus animarum,corporumq; noſtrorum cura , atq; cuſtodia demandata ſit. Vnde accipit illud pſal.102.*Benedic anima mea Dominũ, & omnia,quæ intra me ſunt,nomini ſancto eius.* Sed etiã ſæpius ſcriptura circa nos illas deſcribit,ſicut cum 4.Reg.6.Syrijs obſidentibus ciuitatẽ Dothan vidit miniſter Eliſæi mõtem plenum equorum,& currum igneum in circuitu Eliſæi. Et illud Pſal.33. *Immittet Angelus Domini in circuitu timẽtium*

Hier. 31. 10.
Deus cuſtodit homines ſicut paſtor gregẽ ſuum.
Origenes.
Pſal. 102. 1.
4.Reg. 6. 17.
Pſal. 33. 8.

ſtum eum, ſingulare pro plurali, ideſt, ſe Angeli immittent, aut diffundent, caſtrametabuntur in circuitu iuſtorum; cingentq. illos militari cuſtodia. Et Hieronymus vertit ab hebræo, *Circumdat Angelos domini in gyro timentes eum*, eodem pertinet illa ſuæ Eccleſiæ promiſſa tutela in Ezechiel 9. *Circumdabo domum meam ex ijs, qui militant mihi euntes, & reuertentes*. Vnde licèt colligere iuſti dignitatem, & pretium apud Deum, quem velit Deus perinde, ac ſeipſum ſuis angelis circumdari, atque ſtipari: id enim eſt angelorum manus eſſe in circuitu Throni, & coronare, ac cingere ſuum regem, ſicut ſcribitur Pſalm. 88. *Deus, qui glorificatur in concilio ſanctorum: magnus, & terribilis ſuper omnes, qui in circuitu eius ſunt*. Attamen melius eſt hoc præſidium ad Deum ipſum referri cum emphaſi illius pronominis tu; quaſi dicere velit, tu ipſe pro muro, & lobo, & domui eius. Tuam ergo cuſtodiam, atque potentiam expertus ſum in illo defendendo, meque prohibendo, ne cum illo colligerem, aut proprius accederem tentaturus: verè hoc quoque dicit dæmon: nam videtur Deus grati animi vicem rependere hominibus. egit enim quondam Dei populus excubias, & cuſtodias inſtar valli, & muri in circuitu Dei, cum caſtrametabantur filij Iſrael per gyrum tabernaculi fœderis: vt in Numeris dicitur: nunc nos ille coronat, & vallat iuſtum ſuum Iob, ac domum eius non ob aliud (vt dixi) niſi, vt citiſsimum, & promptiſſimum remuneratorem bonorum operum iuſti ſui ſe oſtendet.

Angelorum cuſtodia circa homines.

Hieron.

Zachar. 9. 8.

Pſal. 88. 8.

Deus eſt præſidium ſuorum ſeruorum.

Deus eſt citiſſimus remunerator bonorum operum.

Temporales Domini antequam ſuos ſeruos mercede afficiant, diu volunt, vt ipſis ijdem inſeruiant: & interdum vel non largiuntur eam, vel eamdem differunt vſque ad poſtremam ſenectutem. Non ita Deus agit, qui videns, quòd vix operati ſunt, vel bene agere incipiunt, ſtatim habet paratum mutuum, ac retributionem promptam. Admirabilem Eccleſ. 11. *Benedictio Dei in mercedem iuſti feſtinat.* Scitote (ait ſapiens) quòd Deus ſuos non premiat, ſicut premiat mundus, qui vſque ad vltimum cunctatur; & prius hiatum exhalare facit, vt dici ſolet, quàm de tuis laboribus tibi præmium præſtet; ſed feſtinat, currit, præuenit tuas bonas operationes. Agricultor in humum ſemen, atque frumentum ſpargit ſpe inde accipiendi ſuo tempore fructum; & ideo neceſſe eſt, vt patienter

Eccl. 11. 24.

Deus ſuos non præmiat ſicut præmiat mundus.

diebus, & menſibus expectet, antequam legat ipſum. E conuerſo ſi humus inueniretur, quæ, ſparſo ſtatim in ea frumento, fructum daret. O quam egregia hæc eſſet tellus, ò quam pretioſus ager. *Benedictio Dei in mercedem iuſti feſtinat: & in bona veloci proceſſus illius fructificat*. Tellus mundana (nulli dubium) poſt tot, tantisque laboribus aliquem denique fructum producit: ſed prius oportet corde circumlaborare, ſuam impendere iuuentutem in ſeruiendo, in obſequendo; & cum inde laſſus es, & ſepulturæ proximus, aliquod tibi præmium reddit: ſed tellus Dei, & ager, mox, vt ſeptem pſalmos, Virginis officium, & precatorios globulos recitare incipis: vix pauperi manum extendiſti, quòd merces parata eſt. Agricolæ, ſeu operarij ad excolendos agros, vineas, prædia pergunt, Herus manet domi, in Vrbe; & expectans operariorum in ſero reditum, tunc mercedem, quam debet eis, dat illis: ſed ſi herus inueniretur, qui vna cum ipſis ad agrum, ad vineam, ad prædia proficiſceretur, & pretium ſecum ferens, completo vix opere, eis daret mercedem, hic non exiſtimaretur liberaliſſimus, & totus caritate plenus eſſet equidem? *Ecce ſaluator tuus venit; ecce merces eius in eo: opus eius coram illo*. Magnum (ait Iſaias cap. 62.) Deus ſuos fideles in hunc campum, in hanc vineam Eccleſiæ vocat: & dicit eis, quòd circa ipſam operentur, ac laborent, quoniam non faciet ſicut facit mundus, quòd poſt labores oportet ire humiliter ad mercedem poſtulandam cum bireto in manibus, & expectare eum, vt intret cubiculum, vt clauem inueniat, & accipiat; arcam, ſeu menſam aperiat: vel, vt chirographum, ſeu ſchedam ſcribat ad nummulariam tabernam, vt eis ſoluat: ſed ſtatim ſecum in pera nummos afferens, accipit eos, & ſoluit. Hoc illud eſt, quod Deus in Deuteron. 11. populo ſuo memorabat, vt ad bonum ipſum prouocaret, cum ei narrabat differentiam, quæ eſt inter terram Aegypti, & terram promiſſionis, dicens. *Non eſt ſicut terra Aegypti, de qua exiſti, vbi iacto ſemine in hortorum morem aquæ ducuntur irrigua: ſed montuoſa eſt, & campeſtris, de cœlo expectans pluuias, quam Dominus Deus tuus ſemper inuiſit, & oculi illius ſunt à principio anni vſque ad finem eius*. Quidnam vos cogitatis, ait Deus hebræis, quòd, ſcilicet; terra promiſſionis, quam ego vobis dare volo, Aegyptiacæ æqualis ſit, vel ſimilis,

Eccl. 11. 23.

Mundus tardè præmiat.

Exempl.

Iſa. 62. 11.

Deut. 11. 10.

Terra promiſſionis differt ab alia terra.

quæ

quæ poſtquam Aegyptij eam arauerunt, & ſeminauere, volentes facere, quòd germinet, & producat fructum, neceſſe eſt irrigetur, ſicuti affabrè diligentia, & labore horti, & viridaria irrigantur? non, non, equidem ita ſe habet: ſed eſt montuoſa tellus, & inſimul laborioſa: nihilominus ſcitote, quòd pluuia è cælo deſcendit: Deus eſt, qui ſua peculiari gratia, irrigat, & humectat: & ab initio vſque ad finem anni eam reſpicit; tamquam diceret. Verum eſt, quod mundi tellus, & ſeruitus, qua ipſe circum afficitur, plana eſt, videlicet, aliqua cum voluptate, ac delectatione edendi, bibendi, ſpectaculorum, cantionum, ludorum: verumtamen è conuerſo, vt hæ impetrentur voluptates, oportet eam irrigare cum laboribus, cum ſolicitudinibus, cum obſequijs, varijsque moleſtijs: vbi ſeruitutis Dei tellus, licèt aſpera, dura, abſtinentijs plena, & difficultatibus ſit: nihilominus ſemper paratus ſtat fructus: quoniam omnes, quas operabimini, bonæ operationes, à ſua gratia diuina irrigabuntur, & diluentur. Diuus Ioannes Apocal. 4. ait ſe vidiſſe ſeptem lampades, quæ continuò ardebant ante Dei thronum: & ſeipſum declarans, addit, has ſeptem lampades eſſe ſeptem ſpiritus Dei. *Et ſeptem lampades ardentes ante thronum* Dei, *qui ſunt ſeptem ſpiritus* Dei. Circa quem locum aliqui pro iſtis ſeptem lampadibus, quæ ſunt ſeptem ſpiritus capiunt omnes Angelos. Alij pro ſeptem angelis peculiaribus, quibus omnium humanarum rerum cura commiſſa eſt. Alij denique (quod communis eſt patrum opinio) intelligunt eas pro ſeptem ſancti Spiritus donis: quæ quidem iure optimo lampadibus comparantur: ſicut enim iſtæ illuſtrant, & illuminant locum, in quo ſunt: ſic ſancti Spiritus dona hominis mentem illuſtrant, & mulieris: & (quod expedit, & ad rem noſtram facit) continuo ardent ante Dei thronum: nam (ſicuti Gloſſa ait in hoc Apocalypſis loco) munera, gratiæ, & mercedes Dei ſemper paratæ exiſtunt, vt ſe dent non tantum, inquam, illis, qui opus adimpleuere, & laborem; ſed illis vix ad benefaciendum ſe diſponere, & præparare incipientibus. Eadem ratione hæc ipſamet munera interdum in ſacra ſcriptura appellantur brachia, ſicuti in Deuteron. cap. 33. *Non eſt alius Deus, vt Deus rectiſsimi aſcenſor cæli, auxiliator tuus; magnificentia eius diſcurrunt nubes, habitaculum eius ſurſum, & ſubter brachia ſempiterna.*

Mundi tellus differt à tellure Dei.

Dei tellus, licet ſit aſpera, ſemper tamen producit fructum.

Apoc. 4. 5.

Lampades Apocal. quæ ſunt.

Gloſſa.

Merces Dei ſemper eſt parata.

Deut. 33. 26.

Rupertus Abb lib. 2. in Deut. cap 33. *na.* Et Rupertus Abb.lib.2.in Deut.c.33.ait, quòd hic ſcriptura niſi velocitatē,qua Deus ſuos ſeruos præmiat, innuere non vult. & iure:quid enim eſt habitaculum ſupernum, niſi *Chriſtus habitaculū ſupernū dicitur.* Chriſtus dominus noſter? Et brachia ſempiterna quidnam ſunt,niſi illa munera, & illa merces, quam continuò paratā habet pro iuſtis, & pro eum toto corde venerantibus, & ei *Exempl.* ſeruientibus? Interdum optatis aliquem veſtrum amicum, aut coniunctum inuenire: quid nam operamini? Non modò expectatis eum,ſed vbique ciuitatis inquiritis eumdem: & ecce quod vbi eum reperire non putatis, in ipſum inci-Iſai. 65.1. ditis. *Inuenerunt qui non quæſierunt me, dixi, ecce ego.* Ecce ego ad gentem ſic affabrè Deus agit (ait Iſaias cap. 65.)cum non exiſtimatis, tunc proximior eſt, & vicinior.

Cant. 2.1. In Cantic. capit. 2. Chriſtus dominus noſter flos appellatur campi. *Ego flos campi.* In quo loco, quamquam enim dubium ſit, num hæc verba ſponſo, an ſponſæ tribui debeant; nec deſunt qui eum ad ſponſam referendum exi-*Greg. Niſſen in expoſit. trium patrum.* ſtimant, vt Gregorius Niſſænus in expoſitione trium Patrum apud Theophylactum: & alij. Nos autem cum Theo-*Theodoret.* doreto, Diuo Gregorio, Diuo Bernardo, Beda, & com-*D.Greg.* muni ferè ſententia, illam ſponſo tribuimus: & hebraicè *D.Bernard.* pro flore eſt roſa nigro colore, ſed eleganti, & venuſta ſpe-*Beda.* cie, odoreque ſuauiſſimo. Et Paraphraſes Caldaicus hunc *Paraph.Caldaicus.* locum ita tranſtulit. *Ego ſimilis ſum lilio viridi ex paradiſo voluptatis: & opera mea pulchra ſunt ſicut roſa, *Chriſtus omnes delitias cōtinet.* quæ eſt in campo horti voluptatis*, quoniam in eo omnes deliciæ, voluptateſque continentur, vt qui huiuſmodi lilium decerpſerit, eo ipſo omnia voluptatum, deliciarumque genera collocat. Deinde eſſe florem, qui inter ſpinas naſcitur, quoniam Chriſtus inter huius vitæ labores acerbiſſimos, quos pertulit, & inter ipſas paſſionis ſuæ difficulta-*Chriſtus flos eleganti ſpecie.* tes, immo & inter ſpinas, quibus fuit coronatus, quaſi flos extitit eleganti ſpecie, eximioque decore viſendus. quare meritò his verbis ſponſus ſuam ſponſæ commendat pulchritudinem, vt eam ad ſe magis amandum alliciat. Incitauerat quippe illa paulo ante ſponſum ad conſortium thalami commemorata lecti pulchritudine; quem floribus, roſiſque inſparſum dixerat. *lectulus*, inquit, *noſter floridus*: cui contra ſponſus reſpondit, non eſſe opus, vt externam florum pulchritudinem elegantiam deſideret, cum ipſemet ſit flos omnium pulcherrimus: & qui vnus omnium florum,

Digitized by Google

ac liliorum inſtar ipſi ſponſæ eſſe debeat. *ego*, inquit, *flos campi, & lilium conuallium*; cui expoſitioni concinit alia quorumdam tranſlatio: qui ita reddunt, *ego flos ſocietatis*: ſolus enim iſte flos eſt, qui ſuo odore, & pulchritudine ſponſæ, ideſt Eccleſiæ appetitum, & voluntatem implere, ſatiareque poteſt. Quod quidem optimo iure dicitur, quia cum plantauerat Deus in campo ſuæ Eccleſiæ florum diuerſa genera, Patriarchas, Prophetas, Apoſtolos, Martyres, Confeſſores, ac Virgines, quibus dicta Eccleſia flagrat, & valdè condecorata eſt, congruum fuit, vt inter tot flores, & lilia ipſe extiterit omnium pulcherrimus, immo omnium aliorum pulchritudo. Tertio, vocatur flos campi propter conceptionem, quoniam in Virgine nulla viri opera, ſed cæleſti tantum virtute cõceptus eſt. Ad diſcrimen floris, qui in horto aliquo ſolet humana induſtria coli, & irrigari, vt ille, qui in campo naſcitur, cæleſti tantum virtute pluuia, roreq. efloreſcit. Quarto flos fuit in natiuitate, nam natus eſt in vtero virginis quaſi in cæleſti quodam paradiſo, & eius odore vniuerſum orbem impleuit, ita, vt omnes creaturas ad ſe pertraxerit. Vnde Iſai. 35. *Germinans germinabit, & exultabit lætabunda.* & ſubdit. *Gloria libani data eſt ei.* In quibus verbis docuit, quòd ſicut arbores flores, frondes, & fructus parturiunt abſq; conceptione, & dolore, & quæ in libano creſcunt cedri odoriferæ, & pulcherrimæ non ſentientẽ monte ſurgunt, ſed ornatæ tantis arboribus, & veſtitæ tanta florum varietate: ſic ſanctiſſimæ Virginis partus futurus erat, implẽs odore, & ſapore totum terrarum orbem. Vnde Angelus Gabriel Luc. 1. iiſdem vſus eſt verbis. *Benedictus fructus ventris tui.* Quinto fuit flos in vita: nam, cum poſtquã flos iſte adoleuit; tunc verò multo maiorẽ odorem emiſit: præcipue cum laboribus, quos aſſidue patiebatur; quaſi manibus præmebatur: ſicut enim flores manu præmuntur, & attrectãtur magis redolent; ita Chriſtus laboribus, quos præferebat quaſi flos compreſſus odorem emiſit. Iccircò Iſaias ſuper hunc florem ſeptẽplicẽ ſpiritum requieuiſſe teſtatur, dicens, *Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus cõſilij, & fortitudinis, ſpiritus ſcientia, & pietatis: & replebit eũ ſpiritus timoris domini.* Itaq; ſuper hunc florem ſuauiſſimũ ſeptem ſpiritus Domini: hoc eſt vniuerſæ virtutes, quæ per ſeptemplicem ſpiritum ſignificantur, requieuerunt, vt tamquam diuinæ quædam, cæleſteſq. apes ex eo florem,

Chriſtus ſolus ſuo odore, & pulchritudine Eccleſiæ appetitum impleuit.

Chriſtus quare flos campi.

Chriſtus flos in conceptione.

Chriſtus flos in natiuitate.

Iſa. 35. 2.

Luc. 1. 42.

Chriſtus flos in vita.

Iſai. 11. 2.

Chriſtus fuit requies ſeptẽ ſpiritibus domini.

Digitized by Google

ſuauitatem, dulcedinemque haurirent, ſcitum namque eſt vniuerſas virtutes ex ipſo faciliores, ſuauioresq. nobis extitiſſe, quòd Chriſtus earum in ſe ipſo dedit præclara documenta. Itaque humilitas, patientia, ceteræque virtutes omnes, quæ antea inſuaues, ac difficiles hominibus videbantur, exemplo Chriſti dulciſſimæ, ac melliſluæ effectæ fuere; tantamque ex hoc flore ſuauitatem hauſerunt, vt nihil iam ſuauius, atque dulcius ſit hominibus, quàm in illis ſe ſe ad Chriſti exemplum, formamq. componere: nec multum abhorret ab hac ſententia illud pſalmi 117. *Circumdederunt me ſicut apes:* ſeu (vt Græci habent) *Circumdederunt me ſicut apes fauum*: nam virtutes omnes (vt modo diximus) Chriſtum, vt apes florem, circumdederunt, vt inde ſuauitatem, dulcedinemq. conciperent. Sexto in paſſione etiam dicitur flos, quia manibus crudelium Iudæorum contractus, tantum odorem emiſit, vt vel ipſum iudicem propter maximarum virtutum odorem, quem in illo ſentiebat in admirationem adduxerit: ſpinæ verò, inter quas ortus eſt hic flos, fuit circumſeptus ignis: namque amoris, qui in his ſpinis accenditur, vehementiſſimus eſt: magnopere enim amor in Deo conſiderata Chriſti paſſione, & ſpinea eius corona exardeſcit, ſanè ſponſa Chriſtum in paſſione vſque adeò dulcem, odoriferumque ſentiebat, vt eius omnibus contumelijs, cruciatibusq. in vnum collectis, ſe mirificè recreari, oblectarique confeſſa fuerit. Cantic. 1. illis verbis. *Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur*. quo loco per faſciculum myrrhæ accipiendus eſt, faſciculus ex myrrhæ floribus, & folijs confectus: non tamen cuiuſuis myrrhæ, ſed eius, quæ in Syria prouenit, cuius flores, & folia ſuauiſſimi ſunt odoris, & eſt ſponſæ oratio in hanc intelligenda ſententiam. Ceteræ quidem fœminæ ſolent ſibi faſciculos ex floribus contexere, quos & naribus admoueant, & in ſinu recondant. Et ego te ſponſe omnibus floribus, roſisque profero. Itaque tu mihi es ſuauiſſimus florum faſciculus, quem ad cor exhilarandum in ſinu meo geram perpetuo reconditum. Cur verò myrrhæ potius quam alterius generis florum faſciculum nominauerit? Illud eſt cauſæ, quòd cum ſponſus ei in ceteris omnibus gratiſſimus eſſet, atque dulciſsimus: in paſſione tamen ipſa, quam hoc loco myrrham appellat, multo ſuauior, dulciorque

Virtutes à Chriſto dulces effectæ fuere.

Pſal. 117. 11.

Chriſtũ virtutes vt apes florẽ circundederunt.

Chriſtus flos in paſſione.

Cant. 1. 12.

Paſſio Chriſti per faſciculum myrrhæ ſignificata.

ciorq. videbitur. Secundo, fuit etiam flos in reſurrectione, vbi refloreſcens elegantiſſimum ſeſe omnium oculis obiecit: eo namq; myſterio voluit in horto ſepeliri, vt habetur Ioan. 18. *Erat*, inquit, *in loco, vbi crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat:* vt, videlicet, indicaret ſe per reſurrectionem, tamquam pulcherrimum florem ex horto illo producturum, quo ſpectat illud pſalm. 27. Et *refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor ei*, eo namque in pſalm. ad litteram loquitur Chriſtus ſuam à Patre reſurrectionem eleganti ſimilitudine explicauit. *Caro Chriſti*, inquit D. Hieronymus, *in reſurrectione refloruit*: Eodem ſenſu interpretatur D. Auguſtinus. Dicitur autem Chriſtus in reſurrectionem floruiſſe, quoniam qui antea mortalis erat, eo paſſibilis, poſtea immortalis, & impaſſibilis reſurrexit. Octauo fuit flos etiam poſt Aſcenſionem, vbi in Apoſtolis odor manſit, qui eumdem etiam ceteris fidelibus communicarunt; nec mirum: cum enim flos eſt magni odoris, ſi contrectatur, geſteturque in manibus, ſolet in eo, qui geſtauit eadem odoris ſuauitas adhæreſcere, & vero, quòd Apoſtoli Chriſtum, ſeu florem manibus tractauerint ſcriptum reliquit Ioannes Apoſtolus in prima ſua. c. 1. cum dixit. *quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ.* quod vero eius floris odor Apoſtolis adhæſerit, quem deinceps fidelibus communicauerint, docet D. Paulus 2. Corint. 2. illis verbis. *Deo autem gratias, qui ſemper triumphat nos in Chriſto Ieſu, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco, quia Chriſti bonus odor ſumus.* quo loco nomine odoris notitiæ Dei intelligit Chriſtum ipſum. D. Ambroſius, *Odor*, inquit, *notitiæ* Dei *in Chriſto, & per Chriſtum eſt; Odorem autem iccircò dixit: quia ſicut quædam res cum non videantur: per odorem tamen agnoſcuntur: & intelligis in aliquo loco eſſe quod non vides. Ita Chriſtus per aſcenſionem inuiſibilis effectus, per Apoſtolorum prodigia, & ſigna manifeſtaretur.* Hæc ille. Nono, & vltimo, & ad noſtrum faciens inſtitutum, dicitur flos non ſolum, ſed flos cãpi, quia (vt interpretatur Beda) flos campi non paucis tantum, vt flos horti: ſed vniuerſis patet, ſuumque odorem, & pulchritudinem omnibus, qui accedere voluerint, impertitur. Itaque omnes pro libito poſſunt illum ſibi decarpere,

odo-

Chriſtus flos in reſurrectione. Ioan. 18. Pſal. 27. 7. *Hieron.* *Auguſt.* *Chriſtus flos in aſcenſione.* 1. Ioan. 1. 1. *Apoſt. Chriſtũ, tãquam florem manibus contrectauerunt.* 2. Cor. 2. 14. D. *Ambroſ.* *Chriſtus quare flos campi.*

Digitized by Google

Chriſtus propter vniuerſos venit in mundum. odorareque, & (quod maius eſt) antequam etiam ad ipſum peruenias, tibi odorem ſuum tribuit: ſic namque Chriſtus, vt Deus, propter vniuerſos venit in mundum, & omnibus, qui per fidem ei adhærent, ſtatim eos donis gratuitis ornat, & cumulat. Vnde Simeon ſuo illo Cantico Luc. 2. cecinit: Luc. 2.30. *Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. Quod paraſti ante faciem omnium populorum.* Quæ etiam cauſa fuit cur apud Zach. 13.1. Zachariam fons nõ ſignatus, ſed patens appellatur. *In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ieruſalem in ablutionem peccatoris, et menſtruatæ.* Vnde optimo iure diximus, ipſum promptiſsimum ad remunerandũ eſſe. E conuerſo tardiſsimus eſt ad puniendum. Sed de hoc in ſecunda parte.

SECVNDA PARS.

Nonne tu vallaſti eum, ac domum eius, vniuerſamq. ſubſtantiam per circuitum. Et quidẽ hæc duo tantum interſunt, quòd tantum etiam terreſtres affectus à nobis abdicare deberent, & affectibus cæleſtibus nos cumulare, Deiq. amo- *Dei liberalitas debet nos reuocare ad illius amorem.* re, hoc eſt, cogitando, quàm largus ſit Deus, ac paratus in præmiando noſtras bonas operationes: & quã è conuerſo ſit parcus, & tardus in puniendo, ac caſtigando noſtra peccata. De præmio ſatis in prima parte diximus: nunc in hac ſecũda parte de punitione loquemur. Et primum, quòd Deus parcè puniat, neque vllum vectigal, ſeu portorium habeat: nam punit citra condignum, dicunt ſacri Theologi, ſed quòd puniat etiam omni tarditate, clariſsimè patet: cum enim à nobis ſæpe ſæpius offendatur, & menſibus, & annis: verumtamen expectat patientiſſimus, & longanimis. Hinc eſt, Gen. 9.13. quòd in Geneſi cap. 9. ait: *Arcum meum ponam in nubibus cæli. Arcum ponam, non ſagittam,* inquit Ambroſius libro *D. Ambroſ. lib. de Noe, & arca c. 17.* de Noe, & arca c. 17. *Arcum enim inſtrumentum iaculandi ſagittis eſt. Itaque non ipſe arcus vulnerat, ſed ſagitta. Et ideò Dominus in nube arcum magis, quam ſagittam, ponit: ideſt, non illud, quod vulnerat; ſed quod habeat terroris indicium, vulneris effectum habere non ſoleat.* Hæc ille. Hinc Pſal. 59.6. eſt illud Pſal. 59. *Dediſti metuentibus te ſignificationem, et fugiant a facie arcus.* In quem locum D. Auguſtinus, *per tri-* *D. Auguſt.* *bulationes,* inquit, *temporales ſignificaſti tuis fugere ab ira*

ignis

ignis ſempiterni: arcus eſt extentus adhuc in comminatione eſt: & videte quid ſit in arcu, nonne ſagitta in priora mittenda eſt, neruus autem retro extenditur in contrarium, & quanto plus erit eius extenſio retrorſum, tanto maiore impetu illa currit in priora? Quid eſt quod dixi? quanto magis differtur iudicium, tanto maiore impetu venturum eſt. Hæc ille. Quæ etiam expoſitio eſt D.Gregorij lib.19.Moral.c.28. *D.Greg.lib.19.moral.c.28.* Vbi in eumdem ſenſum affert illud Pſal. 7. *Arcum ſuum tetendit, & parauit illum, arcum ſuum*, inquit, *Dominus tetendit, quia cunctis peccatoribus per Scripturam ſacram minas exhibuit.* Hæc ille. Pſal.7.13.

Proterea autem Deus prius minatur, quam puniat, quia *Deus prius minatur quam puniat.* manibus ad punitionem venit, id, quod ex eo eſt perſpicuum, quia virgam, qua percutit, ſolet per indignationem conterere, ſicut pater virgam, qua filium flagellauit, ſolet in ignem proijcere, vt oſtendat ſe inuitum filium verberaſſe: immò ſe verberum pœnitere. Hoc verò habet expreſſum Oſeæ 2. vbi Dominus poſt illatum ſupplicium ſic loquitur: Oſeæ 2.18. *Arcum, & gladium, & bellum conteram de terra*, & luculentius in Iſa.10. *Væ Aſſur virga furoris mei, & baculus ipſe* Iſa. 10. 5. *eſt in manu eorum indignatio mea ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat ſpolia, vt diripiat prædam.* Et paulo poſt, eam virgam ſe fracturum eſſe pollicetur. *Et erit*, inquit, *cum impleuerit Dominus cuncta opera ſua in monte Sion, & in Ieruſalem, viſitabo ſuper fructum magnifici cordis Regis Aſſur, & ſuper gloriam altitudinis oculorum eius.* Et in Ezech.21. de Rege Babylonis contra Sedechiam dicitur: *Mucro, mucro euagina te ad occidendum, lima te, vt interficias, & fulgeas:* Et poſtquam Deus Rege Aſſyriorum pro mucrone vſus eſt, ſubiungit: *Reuertere ad vaginam tuam, in loco, in quo creatus es, in terra natiuitatis tuæ: iudicabo te, & effundam ſuper te indignationem meam in igne furoris mei ſufflabo in te; igni eius cibus:* Propterea in Exod.32. ſic legitur: *Placatus eſt Dominus, ne faceret malũ, quòd locutus fuerat aduerſus populum ſuum.* Vbi Hebræi pro *placatus* transferunt *pœnituit*: verbum enim hebraicum *Naham*, quod ibi legitur ſignificat, & *conſolari*, & *pœnitere*. Denique Iudicum 10. Poſtquam filij Iſrael ad Dominum conuerſi, idola proiecerunt, ſubiungitur: *Doluit Dominus ſuper miſerijs eorum.*

Iſa. 12. Ezech.21.28 Ezech.30. Exod.32.14. Iud. 10.16.

Hinc

Deo ſcriptura ſacra quare tribuit humana membra.

Hinc eſt, quòd ſcriptura ſacra tribuens Deo humana membra, hoc idem ſignificari voluit; oculos enim, palpebras, & viſum habere deſcribitur, quia cum habeat virtutem vniuerſorum conſideratiuam, nihil eum latere poteſt: aures quoque, & auditum habere deſcribitur, quia apud eum propitiationem fore, & deprecationis ſuſceptionem non timemus. Per hunc enim ſenſum vos mites oſtendimus quando deprecantibus aures fauorabiliter inclinamus. Os, faciem, & labia habere dicitur, quia illud velut loquendo per inſpirationem nobis reuelat, quòd hominum cognitio per huiuſmodi organa exprimit, & oſtendit. Guttur, & guſtum habere dicitur, quia in noſtræ iuſtitiæ operibus, tamquam in guſtu delectatur. Nares, & olfatum habere dicitur, quia tamquam odor ſuauiſsimus Domino placet quidquid deuotionis affectus ei exhibetur. Faciem vero habere dicitur, quia per eius opera eius virtutem, & præſentiam perpendimus. Nam perſonam præſentem per faciem cognoſcimus. Manus repræſentant eius ſubtilitatem, & inuiſibilem operationem, quia nos digitis, & manibus, & brachijs ſubtiliora, & fortiora ſperamus. Quando verò ſcriptura dexteram commemorat, clariora Dei, & digniora inſinuat. Vnde & iurare per dexteram dicitur, quando intranſmutabiliter eius conſilium perhibetur; ſed frequenter pauperibus, & indigentibus ſubuenit: & ideo pedes habere dicitur dum ſæpè oſtendit in affectu quod ſolent operari homines pedibus vel inceſſu. Cor, & pectus habere dicitur propter cognitorum iugem recordationem. Ventrem verò, & viſcera propter compaſſionem, quam ſe habere in nobis oſtendit. Iraſci dicitur propter odium malitiæ, & eam, quam adhibet vltionem. Et (quod ad noſtrum facit inſtitutum) dormire, & obliuiſci dicitur propter iniuriæ ſimulationem, & tarditatem, qua vtitur ad puniendum. Vnde eleganter Origenes homil. 1. ſuper cap. 1. Ieremiæ, inquit, *Deus ad benefaciendum promptus eſt, ad puniendum autem eos, qui pœna digni ſunt, diſſimulat, cum poſſit, quippè tacens ſine conteſtatione venturi, puniri eos, quos ſimul dignos ſupplicio iudicat. Numquam hoc facit, ſed & ſi condemnauerit, dicit, quod tibi ſemper dicere propoſitum eſt, vt liberentur à con-*

Deus d'citur dormire, & obliuiſci propter iniuria ſimulationẽ. Origen. homil. 1. ſuper c. 1 Ierem.

à condemnatione per pœnitentiam, qui condemnati fuerant per delictum. Horum exempla cum ex ſcripturis multa poſſimus accipere, ſufficiant incidentia. Niniuitæ *peccatores condemnati erant à* Deo, *adhuc enim quadraginta dies, & futurum, vt* Niniuè *ſubuertatur, noluit eos cum ſilentio* Deus *punire damnatos, ſed dans eis locum pœnitentiæ, & conuerſionis, miſit* Prophetam, *vt dicente illo adhuc quadraginta dies, &* Niniuè *ſubuertetur, qui condemnati erant non perirent, ſed agentes pœnitentiam, impetrarunt miſericordiam Dei, qui in* Sodomis, & Gomorrhis *iam erant exitio deſtinati, vt manifeſtum eſt ex ſermonibus* Dei, *quos locutus eſt ad Abraham: attamen quod erat ſuum fecerunt Angeli, volentes eos ſaluari, qui ſe dignos ſaluare iudicarunt, hæc dicentes ad* Loth. *Eſt tibi hic aliquis gener, aut filij, & filiæ?* Neque *verò ignorabant non eſſe eos ſequuturos* Loth, *ſed oſtenderunt ſuam pariter, & eius, qui eos miſerat, benignitatem in homines, & amorem.* Horum *quidem ſimile inuenimus in* Hieremia *ſcriptum eſſe:* Eſt *enim annotatum tempus prophetiæ eius, quando cœpit prophetare in diebus Ioſiæ filij* Amon Regis *Iudæ vſque ad conſummationem vndecimi anni* Sedechiæ *regis Iuda: & legens didicit, quia per tres reges prophetia eius contexta ſit vſque ad captiuitatem* Ieruſalem *in quinto menſe. quid ergo docemur per hæc? Condemnauerat* Deus *Ieruſalem propter peccata, quæ fecerat; & hæc erat extrema ſententia, vt captiuitati relinqueretur: verumtamen cum hominum ſit amator, nec quidquam velit perire, antequam depopulationis tempus inſtaret, miſit & hunc prophetam, vt per ſermones eius ad pœnitentiam conuerteretur: miſit eumdem, & ſub ſecundo rege poſt primum: miſit quoque ſub tertio, quid plura? Captiuitas iam eminebat, & adhuc adorabatur* Deus, *tribuens (vt ita dicam) & ante vnam diem locum pœnitentiæ. Vnde ſcriptum eſt.* Neque *ad captiuitatem Ieruſalem, & neque ad quintum menſem prophetaſſe* Hieremiam. Iam *hos trium vincula reſtrinxerunt manus; & nihilominus hæc quodammodo aiebat* Deus. *Ecce captiui facti eſtis, agite, licèt ſero, pœnitentiam; rogate me, vt parcam vobis: poſſum eruere de captiuitate, qui tradidi.* Hæc ille. Et Diuus Chryſoſtomus homil. 46. in oper: imperfect. in Matth. explicans illa verba Matthæi 23. *Ieruſalem, Ieruſalem, quoties volui congregare filios*

D.Chryſoſt. homil 46. in oper: imperf. in Matt. 23.

lios tuos ; quemadmodum gallina, &c. ſic ait. *Nam Deus inuitus compellitur cum magno dolore peccatores damnare: non enim ſic dolet, quia ipſe ab eis offenditur, ſed quia quaſi violenter cogitur perdere aliquem, qui omnes cupit ſaluare: nam quemadmodum in nobis alienum eſt benefacere; ſic & Dei contra naturam eſt malefacere, aut perdere*. Hæc ille.

Iſai. 28. 21.
Miſericordia opus Dei, Iuſtitia opus alienum dicitur.
D. *Hier.*

Ideo apud Iſaiam 28. Vbi miſericordia opus Dei, punitio opus alienum ab eo nuncupetur his verbis. *Vt faciat opus ſuum, alienum opus eius, vt operetur opus ſuum, peregrinum eſt opus eius ab eo*. In quem locum Diuus Hieronymus contra ipſos, inquit, *iraſcetur Dominus, vt faciat opus ſuum: non eſt enim opus domini perdere quos creauit, ſed facere opus alienum ab eo, vt puniat, qui eſt*

Thren. 3. 33.

ſaluator, in eumdemque curſum Thren. 3. *Non enim humiliauit ex corde ſuo, & abiecit filios hominum*: ideſt, non eſt cordis ſui punire, ſed id facit prouocatus: quomodo enim

Gen. 6. 6.

ex animo dicitur punire, qui Geneſ. 6. *tactus dolore cordis intrinſecus, delebo*, inquit, *hominem, quem creaui*: atque hanc promptam, & facilem ad miſerendum naturam, Chri-

Chriſtus in morte oſtendit miſericordiam Dei.

ſtus, vbi prius natus eſt, oſtendit: ea enim ipſa die, quã fuit in crucem editus, Romæ in Transtyberinam regionem fontem olei voluit ſcaturire, quam integrum diem ſine intermiſſione manauit, vt argumento eſſet, ipſum, vbi pri-

Chriſtus quã primum fuit incarnatus, oſtendit ſuã miſericordiã.
Sabellius.
Platina in vitis Pontificum.

mum in terris pedem poſuit, ſimul dexterum miſericordiæ pedem quam primum oſtentaſſe, atque ſuæ clementiæ, & miſericordiæ fontem aperuiſſe: ex quo omnia beneficiorum genera continentur, dimanarent. Sic ſcribunt Sabellius, & Platina in vitis Pontificum cum de Ieſu Chriſti natiuitate loquuntur: quamquam hoc prodigium non ipſo die ortus Chriſti, ſed multo ante accidiſſe probabilius videatur: quē-

Euſeb. in Chron.
Paulus Diac. li. 7. de geſtis Romanorum.
Paul. Oroſ. lib. 6. cap. 19.

admodum teſtatur Euſebius in Chron. Paulus Diaconus libro 7. de geſtis Roman. Paulus Oroſius lib. 6. cap. 19. qui addit huiuſmodi ſignum gratiam per Chriſtum effundendam portendiſſe.

Pſ. 114. 5.
Pſ. 111. 4.
Miſericordia Dei plura ſunt opera, quam Iuſtitia.

In eumdem ſenſum dicitur in Pſalm. 114. *Miſericors dominus, & iuſtus, & Deus noſter miſeretur*. & Pſalm. 111. *Miſericors, & miſerator, & iuſtus dominus*. In quibus locis pro vno titulo iuſtitiæ, duplex miſericordiæ ponitur, vt intelligas plura eſſe miſericordiæ opera, quam iuſtitiæ: & quod libentius dominus miſeretur peccatoris

catoris, quàm de illo ſumat vindictam. Ideo 2. Regum 8. dicitur, quòd Dauid menſus eſt duos funiculos ad mortificandum: & impleuit funiculum ad viuificandum, vt plures vitando ſaluaret, quàm occideret, quaſi volens oſtendere, quòd pronior erat ad miſericordiam, quàm ad iuſtitiam: non enim impleuit funiculum, qui ad mortem deſtinatus erat, quod quidem multo melius de Deo noſtro poteſt annui, qui licet funiculus duos habeat, vnum iuſtitiæ, alterum miſericordiæ, attamen funiculus miſericordiæ maior eſt, ſemperque impletur; & funiculus iuſtitiæ aliquando relaxatur: & illius menſuram non implet, cum ad illum peccatores conuertantur. Vnde Sponſa Cantic. 1. canit. *Oleum effuſum nomen tuum:* ſiue (vt alia littera habet) *Vnguentum effuſum nomen tuum. Ideo adoleſcentulæ dilexerunt te*: per oleum enim, aut vnguentum miſericordia deſignatur. Et quia Deus vnguenti, & olei naturam in manſuetudine, & lenitate imitatur: ideo animæ noſtræ illum diligunt, illum ſequuntur, & ad eum accedere non dubitant. Vnde Regius Vates pſal. 33. *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies veſtra non confundentur. Iſte pauper clamauit: & dominus exaudiuit eum*: quaſi dicat. Accedite ad lumen miſericordiæ eius, ſi illuminari, & de tenebris peccatorum ad lumen gratiæ eius transferri cupitis. Et confidite, quòd non confundemini in die nouiſſimo, ſicut confundentur omnes illi, qui ad Deum non acceſſerint. Ego enim cum pauper eſſem; & deſpectus, peccatiſque irretitus, ad eumdem acceſſi, & pro venia ſum deprecatus, qui & exauditus ſum, & cum miſericordia ſuſceptus, ſed non diſſonat à propoſito noſtro verſio felicis, qui ſic ait. *Reſpexerunt ad eum, & cucurrerunt, & illuminati fuere: & vultus eorum non confundentur*: illius enim vultus non confundetur in iudicio; qui ad eum accedit, non quomodocunque, ſed currens, & velox, qui pœnitentiam non differt vanis ſpeciebus præpeditus, & blandicijs carnis, & mundi deceptus. Non enim procraſtinandum eſt in pœnitentia: ſed opportunè, & properè agenda, ne poſtea confuſi impœnitentes ante Dei Tribunal præſentemur. Dicitur enim Eccleſiaſt. 32. *Ante grandinem præibit corruſcatio, & ante verecundiam præibit gratia*. Locum hunc interpretans

2.Reg. 8. 2.

Deus pronior ad miſericordiam, quã ad puniendum.

Cant. 1. 2.

Miſericordia per oleum deſignatur.

Pſal. 33. 6.

Deus lumen miſericordiæ dicitur.

Pœnitens qui nõ differt pœnitentiam, accedere ad Deũ dicitur.

Eccl. 32. 14.

Inco-

Incognitus ſuper pſal. 23. incognitus ſuper pſalm. 23. dicit, quòd per corruſcatio-nem, quæ luminoſa quidem eſt, ſed breuis, niſi peccati de-legatio intelligitur: quæ ad momentum apparet lucida, ſed ſubitò tranſit, quia laus impiorum breuis; ſed grando, qui hanc ſequitur corruſcationem, eſt pœnæ peccato debi-tæ grauitas: ante grandinem enim præcedit corruſcatio; qui culpæ pœnam præcedit, & ante verecundiam præibit gloria. quid enim verecundia, niſi æterna confuſio ſigni-ficatur? quam præcedit gratia: quia ad illam conſideran-dam, vt timeatur, nos diuina gratia inducit. Colligamus ergo ex ijs, quòd tanto maior erit verecundia, & confuſio, quam patiemur, ſi ad Deum illicò non conuertamur: quan-tò maior eſt eius miſericordia, quæ nos inuitat; & gratia, quæ nos præuenit.

Verecundia æternam confuſionem ſignificat.

Ex hoc prouenit, quòd vbi Deum miſericordiam effun-dere, iuſtitiam ſtillare dicitur. Vnde Ezechiel 20. aiebat. *Fili hominis pone faciem tuam contra viam Auſtri, & ſtil-la ad Africum*. Non enim dictum eſt prophetæ effunde, ſed ſtilla ad Africum, quia ſermo eſt de ſupplicijs ad Afri-cum inferendis, quemadmodum in illum Deum obſerua-uit Diuus Hieronymus: vt non, inquit, tota Dei ira videa-tur effuſa; ſed ſtilla quædam, & pars. Si autem ſtilla tan-tæ ſæuitiæ eſt, quid in totis imbribus exiſtimandum erit? Eodem ſenſu dicitur eidem Prophetæ cap. 21. *Fili hominis pone faciem tuam ad Ieruſalem, & ſtilla ad ſanctuaria*. Et Daniel 9. *Stillauit ſuper nos maledictio, & deteſtatio, quæ ſcripta eſt in lib.* Moyſi *ſerui* Dei, *quia peccauimus ei:* cur enim ſtillari dicitur maledictio, Deique ira? Nimi-rum, quia ex phialis funditur, quæ anguſto ſunt ore: hoc eſt, ex diuinis iudicijs, quorum ora miſericordia compri-mit: & ideo anguſta ſunt, & ſtricta, ne fundant, vel ſtillent iram. Miſericordia enim eſt, quæ diuina iudicia conſtrin-git, & temperat iuxta illud pſalm. 77. *Ipſe autem eſt miſe-ricors: & propitius fiet peccatis eorum, & non diſperdet eos*. Cuius rei ſtatim ratio ſubiungitur verbis illis conſe-quentibus. *Et abundauit, vt auerteret iram ſuam: & re-cordatus eſt, quia caro ſunt*. quo loco illud *abundauit* ad miſericordiam pertinet, quæ abundat ſuper iram, quia Deus ſemper plus miſeretur, quàm iraſcatur. Itaque non abun-dauit, vt perderet, ſed, vt auerteret iram ſuam, eamque conſtringeret. Et quamuis iuxta proprietatem linguæ he-bræ,

Ezechiel 20. 46.
Deum miſericordiam effundere, iuſtitiam ſtillare dicitur.
D. Hier.
Ezech. 21. 2.
Dan. 9. 11.
Maledictio quare dicitur ſtillari.
Pſ. 77. 38.
Miſericordia abundare dicitur.

Digitized by Google

bræ, illud, *non accendit omnem iram ſuam*, ſignificet, nullam iram accendiſſe, ſed totam auertiſſe, & remiſiſſe: tamen alij ita accipiunt, vt non omnem iram, ſed partem aliquam accenderit; atque adeò iram per miſericordiam temperauerit, phialæq. os magis compreſſerit. Hinc eſt, quòd Apoc. 15. Phialæ plenæ ira Dei dicuntur aureæ; quoniam ex amore, tamquam ex aurea phiala diuina in nos ira, atque animaduerſio procedit eum: nos in hac vita caſtigat, vt corrigat. Itaq. cum punimur, æſtimare debemus eiuſmodi ſupplicium eſſe veluti pretioſum opobalſamum, quod ex phiala funditur aurea; ſicut è contra maximi ſupplicij loco ducere, cum peccantes minimè punimur.

Apoc. 15. 7.

Phialæ Apocal. quare plenæ iræ Dei dicuntur.

Ideoq ipſemet Deus occaſiones puniendi vitat, iuxta illud Malach. 4. *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam antequàm veniat dies Domini magnus, & horribilis: & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, ne forte veniam, & percutiam terram anathemate.* Hoc eſt, mittam Eliam, vt conuertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres; vt qui tunc increduli fuerint, eamdem fidem accipiant, quam antiqui patres habuerunt; & ita patres, & filij ſeipſos mutuo diligant, nec percutiam terram anathemate, ideſt, ſeparatione ſempiterna. Cernis Dei miſericordiam eò ſpectare, vt, nè cogatur impios punire: iccirco miſſurum Enoch, & Eliam, vt homines prædicatione ſua conuertant, & iræ diuinæ ſubtrahant. Simili affectu dixit Dominus Exod. 33. *Mittam percuſſorem tui Angelum*: non enim aſcendam tecum, quia populus duræ ceruicis es, nè forte diſperdam te in via. Itaque modis omnibus vitat Dominus occaſiones puniendi. Hinc eſt, quod antequam impios puniat, ocius amicos, & prophetas de punitionis tempore, & modo præmonet. Vnde cum de ſuo populo aut puniendo, vel vt in tantis minis deterrendo à peccatis ſtatuit, prius omnia prophetis reuelauit, eoſque monuit, quòd ſi præcatores, & interuentores cito non adſint, meritò conqueritur indulgentiſſimus pater, ac benigniſſimus iudex: atque ex illius nomine Iſaias 64. in inſigni illa pugnali clade, dolens, ait: *Non eſt qui inuocet nomen tuum*, quaſi dicat, Non eſt qui te inuocando, tuamq. clementiam tibi, quaſi in memoriam reuocando, te reuocet à ſupplicio. Non eſt qui clamet, Deus optime, nè ſtringas gladium, nè ſtrictum iam, atque ſplendentem extendas in populum tuum. Non eſt, qui conſurgat,

Malach. 4. 5.

Deus occaſiones puniendi vitat.

Deus mittet Enoch, & Eliam nè punire cogatur.

Exod. 33. 2.

Deus modis omnibus vitat occaſiones puniendi.

Iſa. 64. 7.

gat, & teneat te, quod videtur colludere cum illo Abrahami geſto, quaſi per antitheſim: *Clamauit enim Angelus Domini dicens*, Gen. 22. *Abraham, Abraham ne extendas manum tuam ſuper puerum*. At extendente Deo manum, & arripiente gladium, non eſt qui inuocet illius nomen, & teneat illum. Tenebat porrò Moyſes Deum, cum diceret: *Dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos*. Moyſes autem orabat Dominum Deum ſuum. Hinc manſuetiſſimus Rex ille iuxta cor Dei valde opportunas Abigailis preces gratulatus eſt, dicens: *Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui miſit te hodie in occurſum meum: & benedictum eloquium tuum. Et benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodie, nè irem ad ſanguinem, vt vlciſcerer me manu mea*. Quod ſi præter morem ſtatuat, nullius precibus acquieſcere, dolens ipſe indulgentiſsimus parens, ait Ierem 8. *Ecce ego mittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio*, Chaldæos videlicet, quorum morſus, atque impetus, quod Deus ſic decreuiſſet, nullius prece, aut oratione comprimi, placari, aut debilitari poſsit: *Et mordebunt vos, ait Dominus, dolor meus ſuper dolorem, in me cor meum mœrens ſuper contritione filiæ populi mei, contritus ſum, & contriſtatus, ſtupor obtenuit me*.

Gen. 22. 11.

Moyſes Deum deprecando tenebat.

1. Reg 25. 32. & 33.

Ier. 8. 17.

Huc etiam ſpectat illud eiuſdem Iob 14. *Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abſcondas me, donec pertranſeat furor tuus*. Vbi eſt notandum Iobum in hoc loco non poſtulaſſe aliud perfugium, aut latibulum, quàm illud ipſum, cuius furorem timet, & fugit, & quem latere cupit, nimirum Deum timet, & latere deſiderat, & precatur, vt ipſe Deus illum abſcondat: ſcit enim neminem alium poſſe nos abſcondere, & ſubtrahere diuinæ iræ, non cælum, non infernum, non maris extrema, non tenebras ipſas. Vnde Pſal. 138. *Si aſcendero in cælum tu illic es: ſi deſcendero in infernum ades, &c.* Ergo quod de diuina caritate dum nos flagellat, dixit D. Gregorius in Iob 14. Vna manu protegit & ſuſtentat, altera percutit. Idem nunc dicendum, vna manu protegit, & abſcondit, alia iraſcitur, & quærit quem percutiat, & proſternat. Igitur miſericordia nos diuina, diuinæ iræ ſubtrahi efficit. Propterea enim inter Cherubim Deus in propitiatorio ſedebat, quod erat arcæ operculum aureum, in qua lex, & tabulæ, quæ in arca erant, tegebantur, & quaſi occultabantur. Nam Deus altera manu legem proponit omnibus ſeruandam, lumine, igneque vindictæ de tranſgreſsionibus

Iob 14. 13.

Pſal. 138. 8.

D. Greg. in Iob 14.

Deus vna manu protegit altera percutit.

Deus vna manu legem proponit altera verò abſcondit ipſam.

nibus

nibus ſumendæ corruſcantem, & fulgurantem. Vnde Deuter. 33. dicitur: *In dextera eius ignea lex*. Altera verò manu operit, & occultat legem, & illius transſgreſsiones propitius diſsimulat. Qua re beatos illos prædicat Dauid Pſ 31. *Quorum remiſſæ ſunt iniquitates: & quorum tecta ſunt peccata*, ideſt, qui propitiationem, veniamque peccatorum obtineat à Deo, reſidente in operculo arcæ, quaſi arcam illam tegente, & operiente, & legis tranſgreſsionem, atque ſeueritatem occultante, tranſgreſſoreſque protegente, abſcondente ab ira ſua: licet enim pro me iuſtitia, & ſanctitate impietati, & ſceleri fauere, aut patrocinari nulla ratione poſsit: ſed tamen pro ſua bonitate, & clementia peccatores à ſuæ iræ, & iuſtitiæ ſeueritate abſcondit; & noſtra delicta pro paterna ſua erga genus humanum caritate operit, & diſſimulat, iuxta illud Sap. 11. *Diſsimulans peccata hominum propter pœnitentiam*, eadem hominis à diuina ira, & ſeueritate protectio, aliiſque tranſlationibus, vt Ezech. 16. *Expandi amictum meum ſuper te, & operui ignominiam tuam*. Et Iſai. 38. *Proiecisti poſt tergum tuum omnia peccata mea*. Et quidem his omnibus rationibus homo abſconditur, & occultatur, nè diuinæ ſeueritati, atque iuſtitiæ pateat; deturque commeritis ſupplicijs: & hoc, quia Deus iram ſuam ſtillat: miſericordiam verò effundit. Amen.

Deut. 33. 2.
Pſal. 31. 1.
Sap. 11. 24.
Ezech. 16. 8.
Iſa. 38. 17.

Digitized by Google

DECIMANONA LECTIO.

De neceſſitate tribulationis.

IN QVA NECESSITAS TRIBVLATIONIS ad iuſti perfectionem explanatur; quæ in patiente tres pretioſiſsimos refert effectus: Primum, quia aperit oculos illius ad cognitionem veritatis: Secundum, quia diuinum conciliat amorem: Tertium, & vltimum, quia gratiam, & gloriam confert.

Iob 1. 11. Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi.

PRIMA PARS.

POSTEA quàm ſatan fecit (vt dici ſolet) maiorem, & propoſitionem ſuam, ad conſequentiam, & concluſionem denique deſcendit. Præmiſſa, & propoſitio fuit (ſicuti dixi in tranſacta Lectione) *Numquid fruſtra*, ſcilicet, *Iob timet Deum*? ideſt, quòd ſi Iob timebat Deum, eique inſeruiebat, hoc veram ſanctitatem, & bonitatem Iobi non redolebat; ſed omnia hæc operabatur ob beneficia, quæ in eum diuina ſua manus contulit, & ipſum collaturum ſperabat: modo conſequentia ſequitur:

Digitized by Google

quitur: & hæc eſt, ſcilicet, *ſed extende manum tuam, & tange cuncta, quæ poſſidet, &c.* ideſt, reuoca manum, incipe ferulis, ac tribulationibus eum afficere: tolle ab eo tantam illam felicitatem quam in eum contuliſti; & videbis, quòd non tantum tibi inſeruiet, & te adorabit: *ſed in faciem benedixerit tibi*. Et quidem quamquam dæmon hoç in loco quidquid dicit, praua agit intentione, & malignitate, & inuidia, quam habebat erga ſanctitatem Iobi: nihilominus verum dicit,& iure vtitur: tribulatio enim non modum vtilis eſt, verum neceſſaria Dei ſeruis exiſtit: quæ quidem in ipſis tres generat pretioſiſſimos effectus. Primus quorum eſt, quia notam facit & homini, & mulieri rerum veritatem. Secundum eſt, quoniam erga Dei amorem inflammat. Tertium eſt, & vltimum, quia per ipſam gratia acquiritur, & gloria. Hæc autem erit hodiernæ Lectionis materia. Attendite.

Damō quidquid dicit, & agit, à malignitate procedit.

Tribulatio non ſolum vtilis, ſed neceſſaria eſt.

Lectionis diuiſio in tria capita.

SEd *extende manum tuam, &c.* Et quidem quod tribulatio neceſſaria Dei ſeruis ſit, clare patet in Tobia c. 12. Vbi poſtquam ipſemet ſanctus Tobias orbus, pauper, tribulatione tentus, & illuſus, etiam ab ipſamet vxore euaſit: volens Spiritus ſanctus declarare, qua ratione tanta mala, tantaſque moleſtias paſſus eſt,ait ei Angelus Raphael: *Quia acceptus eras Deo,neceſſe fuit,vt tentatio probaret te*: ac ſi diceret, Tu, cum ſis Dei amicus,& ſeruus, oportebat vi tribulationis,ac moleſtiæ affectum fuiſſe. Moyſes populo hebræo, commemorare vult beneficia, quæ Deus in eum contulit, liberans eum ab Ægypto, & quod ideò dicit: *Recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per deſertum, vt affligeret te, atque tentaret.* Magnum quidem. Vult Moyſes commemorare populo tantum beneficium, quantum eſt id, quo à ſeruitute Pharaonis liberauit; attamen concludit hanc gratiam ſibi largitum eſſe,vt ipſum tentaret, & tribularet: Scitis ne propter quid? vt diſceremus tam neceſſariam eſſe tribulationē Dei amicis, quod inter particularia eius inſignia beneficia ipſam cōmemorat. In Act. Apoſt.c.9. ait Deus Ananiæ: V*ade, & quære in domo Iudæ Saulum nomine* T*arſenſem,quoniam vas electionis eſt mihi. Ego enim oſtendam illi, quanta oportet eum pro nomine meo pati*: tantum in eum confert beneficium, vt vas electionis eum decernat: & inde concludit, quod hoc agit,

Tob. 12. 13.

Deus ſeruus oportet, vt tribulationes patiatur.

Tribulatio tanquam beneficium in ſacra Scriptura recenſetur.

Actor. 9. 11.

Digitized by Google

vt pati, tribularique debeat: non propter aliam, inquam, cauſam, niſi vt neceſſitas demonſtret tribulationis, qua ſe homo facit Deo carum, iucundum, & gratum. Et iure quidem, nam non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. Filij patris veſtigia ſequi debent, & diſcipuli præceptoris: Chriſtus noſtrum caput, Pater noſter, noſtrique præceptor extitit; ipſe paſſus eſt: nos etiam igitur pati debemus. Hoc illud eſt, quod D. Ioannes c.1. innuere voluit, cum loquens de Chriſto, ait: *Hæc dicit primus, & nouiſsimus, qui fuit mortuus, & viuit* (Græce eſt, vixit) hoc eſt poſt mortem reſurrexit: huiuſmodi inſcriptione animatur Smyrnenſis Epiſcopus ad labores; quorum magnam ſiluam, multamque materiam Synagoga ſatanæ ſuppeditabat, forti, & inuicto animo perferendos. Quæ inſcriptio ad hoc perſuadendum tres rationes continet. Prima ducitur ex Chriſti magnitudine, & potentia, qui poſſit ijs, qui propter fidem, & virtutem vitæ ſe diſcrimini obijciunt, opitulari; immò, & vitam, ſi eam amittere contigerit, reſtituere, hoc ſenſu, huc animum deſpondeas, ſi in capitis diſcrimen pro nomine meo adducaris: immò nè ſi mortem ipſam inimici intentent, & afferant, cum ego ſim, *primus, & nouiſsimus*, ideſt, *Alpha, & Omega*, omnium rerum; atque adeò omnia, quæ ſunt, & erunt, poteſtatis amplitudine coërcens, vimq. habens omnia pericula propulſandi: quòd vel ex eo potes intelligere, quòd ego ipſe mortuus fui, & reſurrexi, in hunc ſenſum interpretantur hunc locum Riccardus de ſancto Victore, & Beda, qui illud *primus, & nouiſsimus* ſic exponit, ideſt, qui omnia creauit, & omnia moriendo inſtaurauit. *Aperta*, inquit, *præfatio patientiam ſuaſuro*. Et Rupertus, qui illud primus, & nouiſſimus non principium, & finem interpretatur, ſed ad humanitatem, & paſſionem referuat: quaſi Chriſtus in hunc modum loquatur. Verum quidem eſt te propter fidem, & iuſtitiam pati: ſed ſi ad illum reſpicias, qui, cum eſſet apud Deum primus, ideſt, pretioſiſſimus, omnique honore digniſſimus apud homines: tamen ità nouiſſimus, ideſt, viliſsimus, & abiectiſſimus fuit; iuxta illud Iſaiæ 13. *Vidimus eum deſpectum, & nouiſsimum virorum*: quod omnes in tribulationibus antecellit.

Tribulationis neceſſitas. — *Chriſtus pater, & præceptor noſter eſt.* — Apoc. 2. 8. — *Chriſti magnitudo, & potentia.* — *Chriſtus principium, & finis.* — *Rikardus de S. Victore.* — *Beda.* — *Rupertus.* — *Chriſtus primus & nouiſsimus.* — Iſa. 53. 3.

Huc ſpectat illud Gen. 35. vbi de morte Rachelis tractans dicitur: *imminente iam morte vocauit nomen filij ſui Benoni*, ideſt, *filius doloris mei*. Pater verò appellauit eum

Gen. 35. 18. — *Beniamin filius dextere.*

Benia-

Digitized by Google

Beniamin, ideſt, filius dexteræ. In quo loco non modica infertur occaſio dubitandi, cur Rachel, dum peperit filium, dederit illi nomen *Benoni*, ideſt, filius doloris. Iacob verò pater eius vocauit illum *Beniamin*, ideſt, filius dexteræ? Aliqui dicunt, quòd mater impoſuit ei nomen doloris, quia eius cauſa mortua eſt; pater verò nomen dexteræ, ad exprimendam eius potentiam, & fortitudinem ex morte eius cariſſimæ Rachelis; ſed melius, & facilius reſpondetur; quia iuſtus in hac vita dicitur *Benoni*, ideſt, filius doloris propter afflictionem, & tribulationem, quam patitur; ſed in alia vita, dicitur *Beniamin* filius dexteræ propter beatitudinem, quam merebitur, quia in iudicio ad dexteram collocabitur. Hinc eſt, quòd omnes ferè eius amicos, & dilectos voluit Deus, vt tribulationes, & flagella paterentur. Vnde Geneſ. 22. Iuſsit Abraham, vt immolaret filium. *Tolle*, inquit, *filium tuum, quem diligis Iſaac, & vade in terram viſionis, atque ibi offeres eum in holocauſtum ſuper vnum montium, quem moſtrauero tibi*. Sed numquid tẽtauit Deus Abraham, vt aliquid diſceret, quod prius ignorauerat? Abſit. Sciebat enim optimè fidelitatem ſerui ſui, eiuſque virtutem nouerat; ſed, vt hæc mundo manifeſta fierent. Vnde verba illa à Domino prolata: *Nunc cognoui, quòd timeas Dominum*, ſic interpretatur Lyranus: *Nunc alios cognoſcere feci, quia timeas Dominum*. Hæc ille. Vel, vt ait Paulus Burgenſis metaphorice accipienda ſunt hæc verba: quia Deus ſe habuit circa Abraham per modum tentantis, qui vult accipere experimentum de aliquo ignoto. Contingit, quòd ante oculos noſtros inſtrumentum muſicum afferatur varijs coloribus depictum, & ſummo ingenio elaboratum, monocordium, vel clauicordium, & ſtatim multis de illo experimentum ſumere, illudq. tangere, vt appareat omnibus, vtrum interior muſica exterioribus picturis correſpondeat: quod ſi chordæ illius non ſint bene temperatæ, nequaquam illud poteſtis ferre; at, ſi vocum conſonantia, & harmonia exteris coloribus conformatur, illud ſummis laudibus efferetis: ſic nimirum iuſtus nihil aliud eſt, quam diuinum quoddam inſtrumentum virtutibus, meritis, & gratiarum prærogatiuis depictum. Et quia ſunt etiam hypocritæ eiſdem coloribus, quantum ad exterius ornati, & eamdem ſanctitatis imaginem repræſentant; vult Deus laboribus, & calamitatibus illos tangere, vt eorum virtus magis,

Benoni filius doloris.

Iuſtus Benoni, ideſt, filius doloris.

Iuſtus Beniamin filius dexteræ, quia in iudicio ad dexteram collocabitur.

Gen. 22. 2.

Deus quare Abraham tentauit.

Lyranus.

Paulus Burgenſis.

Simile.

Iuſtus inſtrumento muſico cõparatur.

ac magis mundo nota fiat; & ſic tribulationes eis neceſſarias eſſe clare videtur.

Amos 7.7. Huc ſpectat illud, quod habetur Amos 7. *Hæc oſtendit mihi Dominus, & ecce Dominus ſtans ſuper murum litum, & in manu eius trulla cæmentarij*, Septuaginta. Septuaginta habent; & in manu eius adamas, vbi aduertendum ſecundum D. Hieronymum (*D. Hieron.*) conſuetudinem eſſe Scripturæ ſacræ multoties ſingulare pro plurali accipere. Itaque in manu ſua plures lapides pretioſos, ſiue adamantes habeat: ſed qui nam ſint iſti adamantes in manu Domini exiſtentes, dicitur Sap. 3. *Iuſtorum animæ in manu* Dei *ſunt, & non tanget illos tormentum mortis*: dicuntur enim iuſti adamantes propter eorum in laboribus tolerantiam: fuit enim adamas apud antiquos (vt apud Pierium Valerianum habetur) firmitatis, & infracti animi hieroglyphicum; qui adamas ſui nominis proprietatem obſeruat, etenim indomabilis, quia nullo inſtrumento, vel ferreo, vel æreo domari poteſt: ſic iuſtus in manu Dei exiſtens nullis ictibus, laboribus, aut calamitatibus concutitur; ſed omnibus viriliter reſiſtit. Habet hos adamantes Deus in manu ſua, quos offert diabolo, & mundo, perſecutionibus, & tribulationibus exponit, ac tentari permittit, vt eorum virtus admirabilis manifeſta fiat, & ſic neceſſaria ad iuſti laudem appareat.

Deus quare adamantem in manu fert. — Sap. 3. 1. — *Pierius Valerianus.* — *Adamas, ideſt, indomabilis.* — *Iuſtus tamquā Adamas offertur à Deo, vt probetur à diabolo.*

Sed extende manum tuam, &c. Et hoc contingit, quia, vt dixi tres in tribulato admirabiles effectus generat: cumque primo ita eidem mentis oculos aperit, vt ea, quæ ſequi debet, & amare cognoſcit; Hoc illud eſt, quod Diuus Ioannes Apoc. 3. dicere ſolebat, ſcilicet: *Collyrio inunge oculos tuos, vt videas*. Vbi notandum eſt, quòd cupiens Chriſtus Dominus omnibus Laodiceni Angeli, ideſt, Epiſcopi malis occurrere, cum in illum paupertatis ſuæ, & nuditatis admonuiſſet, atque ad aurum caritatis emendum, bonorumq. operum indumenta accipienda fuiſſe adhortatus; tandem cæcitati, qua etiam laborabat, benigne conſulens, monet, vt collyrio, quod eſt præſtantiſſimum optalmiæ medicamentum, oculos vngat, vt videat. Quid nam ſit huiuſmodi collyrium non vno modo doctores interpretantur. Prima expoſitio eſt per collyrium hoc loco accipiendum eſſe diuinorum eloquiorum contemplationem cum operatione coniunctam. Quam expoſitionem afferunt, & ſequuntur Beda, Riccardus de S. Victore, Pannonius, Primaſius, Vgo Cardinalis, & Ambroſius, Ansber-

Apoc. 3. 18. — *Chriſtus cupit noſtris malis occurrere.* — *Collyrium quid eſt, & ad quid deſeruit.* — *Beda, Riccardus de ſancto Victore, Pannonius, Primaſius, Vgo*

Anſbertus, qui ita hanc admonitionem interpretatur, *Adbibe*, inquit, *diuina præcepta ad mentem cæcam, quatenus, virtutum nuditatem, quam pateris videas, niſi enim quodam eſſent collyrium diuina mandata, non diceret Regius Vates Pſal.* 18. *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. Cum itaque ſuperna aſpiratione quilibet per ſingulas ſcripturarum paginas, quid Dominus iuſſerit legendo, vel audiendo ad mentem reuocat, videt nimirum, vel quantum de virtutibus habet, vel certe ſi nihil habet.* Hæc ille. Id, quod etiam ſignificauit Dominus Deuteron. 6. Nam vbi nos habemus, *ligabis ea*, ideſt, mea mandata, *quaſi ſignum in manu tua, eruntque & mouebuntur ante oculos tuos*. Alij ita tranſtulerunt ex hebræo: *Ligabis ea in manu tua; & erunt quaſi ſpecilla ante oculo tuos*. Etenim verbum hebræum etiam ſpecilla ſignificat: rectè autem ſpecilla appellantur, quia per ea clare conſpicimus quantum Deo debemus, & quantus ſit noſter in virtute progreſſus, quo videtur alluſiſſe Regius Vates cum dixit Pſal. 118. *Tunc non confundar cum perſpexero in omnibus mandatis tuis*. Atque hanc collyrij acceptionem videntur ſuperiores doctores mutuati à D. Gregorio primæ partis paſtoralis curæ cap. 11. Vbi hunc locum Apocal. illuluſtrat: *Collyrio*, inquit, *oculos, vt videamus, inungimus, cum ad cognoſcendam veri luminis claritatem intellectus noſtri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus. Albuginem verò habet in oculo, qui veritatis lumen videre non ſinitur, quia arrogantia ſapientiæ, vel iuſtitia cæcatur. Pupilla namque nigra oculi videt, albuginem tolerans, nihil videt: quia, videlicet, ſenſus humanæ cognitionis, ſi peccatorem ſe intelligit, cogitationem intimæ claritatis apprehendit: ſi autem candorem ſibi iuſtitiæ, vel ſapientiæ tribuit, à luce ſupernæ cogitationis ſe excludit, iuxta illud ad Roman.* 1. *Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt*. Hæc ille.

Cardalis, Ambroſius, Anſbertus.

Pſal. 18.9.

Deut. 6.8.

Præcepta tamquam ſpecilla ante oculos ſunt ponenda.

Pſal. 118.6.

D. Greg. 1 par. paſt. curæ c. 11.

Secunda expoſitio eſt Riccardi de ſancto Victore, & Dionyſij Carthuſiani, aientium per collyrium intelligi amaritudinem pœnitentiæ, quæ per compunctionem clarificat ſenſus cordis, ſicut collyrium per effuſionem lacrymarum oculos carnis.

Riccardus de S. Victore.
Dionyſ Carth.
Pœnitentiæ amaritudo per Collyrium ſignificatur.

Tertia per collyrium alij dicunt memoriam paſſionis Chriſti accipiendam eſſe, pro cuius maiori expoſitione ſciendum eſt, quemadmodum aduertit Franciſcus Valleſius libro ſuo de ſacra Philoſophia cap. 42. ad abſtergendas incte-

Franciſcus Valleſius lib. de ſacra Philoſoph. cap 42.

Galenus lib. 10. de ſimpl. medic. facultat. c 12.
Plin lib. 32. hiſt. natur. c. 7.
Acarius lib. 13. c. 4. de Ariſtot. ſententia.
Tob. 6. 5.
Beda.

ueteratas oculorum albugines, nihil magis à medicis celebrari, quam fel, præcipuè verò cuiuſdam piſcis, qui callionymus dicitur, ideſt, pulchri nominis. Id quod etiam docet Galenus libro 10. de ſimplicium medicamentorum facultatibus cap. 12. Plinius libro 32. hiſtor. natural. cap. 7. & Acarius libro 13. cap. 4. de Ariſtotelis ſententia: ex quo veriſimile arbitratur. Valleſius, piſcem illum, quem à tygri flumine Tobias extraxit, Tob. 6. fuiſſe hunc callionymum, cuius fel præcipuum eſt oculorum medicamentum. Quamquam verò hunc Tobiæ piſcem Beda in ſua allegorica expoſitione libri Tobiæ interpretetur dæmonem, quem

Dæmon per piſcem Tobiæ interpratus.

Chriſtus in cruce cœpit, traxit, & exenterauit, ideſt, nequitiam eius fidelibus operuit, & quaſi arcana inſidiarum euiſcerauit; tres etiam eius partes reſeruauit, nimirum cor, fel, & iecur: cor quidem, quia caliditatem eius ſacræ Scripturæ monumentis inuoluit: fel, quia quanto malitiæ furore contra genus humanum ſeuiret propter cautelæ ſtudium ſcribi voluit: iecur denique repoſuit, quia malignam conſiliorum eius aduerſum nos concoctionem declarauit. Ferunt enim calore iecoris occulta cibi exequi: nihilominus alij cum piſcem Chriſtum myſticè accipiunt, qui ſi callionymus fuit (vt vult Valleſius) rectè etiam rationem Chriſti exprimit, qui pulcherrimo Ieſu nomine appellatur; iuxta quam ſententiam ità myſterium poſſumus exponere. Piſcis Chriſtus eſt, cor dilectionis immenſitas, iecur amoris perfecta deuotio, fel paſsionis amaritudo, in felle illo ſignificata, quod ipſi propinatum fuit Matth. 27. *Dederunt ei vinum bibere felle mixtum*; de quo idem multo ante per Regium Vatem fuerat conqueſtus Pſalm. 68. *Dederunt in eſcam meam fel*. Fel ergo, & cor piſcis, ac iecur ſibi cum Tobia reponunt, qui dilectionis, qua Chriſtus dilexit nos: & amaritudinis, quam in paſsione ſubiuit, recordantur, iuxta illud Thren. 3. *Recordare paupertatis, & tranſgreſſionis meæ abſynthij, & fellis*. Quo fiet, vt ſicut Tobias ſenior felle piſcis ad oculos adhibito, aſpectum recuperauit: ità nos recordatione paſſionis Chriſti, tamquam collyrio videamus, & gratiam conſequamur. Quod ſignignificauit idem Propheta ſtatim ſubiungens: *Memoria memor ero, & tabeſcet in me anima mea*, hæc recolens in corde meo, in Deo ſperabo. Et Paulus ad hebræos 12. *Recogitate*, inquit, *eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſum*

Dæmon quare per piſcem Tobiæ interpretatur.
Chriſtus pro piſce Tobiæ interpretatur.
Matt. 27. 34.
Pſal. 68. 22.
Thren. 3. 19.
Paſsionis Chriſti memoria aperit noſtros oculos.
Heb. 12. 3.

ſum ſemetipſum contradictionem, vt nè fatigemini animis veſtris deficientes.

Poſtrema expoſitio, & ad noſtrum faciens intentum eſt aliorum collyrij nomine quamlibet tribulationem accipientium, quæ per amaritudinem ſenſus ſpirituales purgat ad cernenda ſpiritualia, iuxta illud Thren. 1. *De excelſo miſit ignem*, videlicet, tribulationis, *& erudiuit me*. Et Iſai. 28. *Vexatio dabit intellectum*. Immò ipſum collyrium humilitatem, quæ ex cognitione propriæ vilitatis oritur, ſignificat ſecundum mentem Ruperti ſic aientis, *Collyrio inunge oculos tuos, vt videas, ideſt, cor tuum vera humilitate purifica, vt per paupertatem tuam videas, vtraſque diuitias bonitatis* Dei *cognoſcas*. Hæc ille. Atque ad hoc ſignificandum videtur Chriſtus Ioan. 9. cum cæco à natiuitate aſpectum reſtituere voluit, lutum ſuper oculos eius poſuiſſe: quia nimirum ſi lutum, ex quo conditi ſumus vniuerſi ob oculos mentis proponamus, noſtræque vilitatis memores ſimus, ea cogitatione, veluti collyrio aſpectum ad diuina contemplanda, noſtraq. omnia in Deum referenda, atque adeò ad diuinam gratiam conſequendam recuperabimus.

Tribulatio per collyrium ſignificatur.
Thren. 1. 13.
Iſa. 28. 19.
Rupertus.
Ioan. 9. 6.
Memoria noſtra formationis, ex luto nobis eſt neceſſaria.

Sed extende paululum manum tuam, &c. Secundo loco tribulatio (vt dixi) diuinum amorem conciliat iuxta illud Pſalm. 9. *Dum ſuperbit impius, accenditur pauper*. quem locum exponens magiſter ſententiarum, inquit; *Dum ſuperbit impius, incenditur pauper, quaſi dicat. Eo concilio tribulari ſinis pauperem, vt incendatur deſiderio tui, vel incendatur, vt purificetur*. Hæc ille. Hoc eſt, ex eo quod impius per ſuperbiam pauperem perſequatur, ipſe pauper ea ipſa perſequutione, quaſi per Anthiperiſteſim ardentiſsimo caritatis igne in Deum ſuccenditur, atque adeò eius patientia, quaſi terra perſecutionibus frugifera redditur. Hinc eſt, quòd tribulatio plumbo aſſimilatur primò ratione geniture; aliquando plumbum inuenitur ſolum in ſuo loco proprio in eius vena, aliquando cum argento mixtum, & aliquando cum auro. Tunc inuenitur per ſe ſolum plumbum tribulationis, quando grauiter, & non libenti animo, immo cum murmuratione, & impatientia portatur. Vnde Diuus Paulus Roman. 2. *Tribulatio, & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum*. Tunc inuenitur plumbum tribulationis cum argento, quan-

Tribulatio diuinum amorē conciliat.
Pſal. 9. 23.
Magiſt. ſentent.
Impius per ſuperbiam pauperem perſequitur
Tribulatio plūbo aſſimilatur.
Rom. 2. 9.
Tribulatio quādo ſapienter toleratur.

Sap. 6.13. quando ſapienter, & patienter toleratur; vnde Sapien. 6. *Clara eſt, quæ numquam marceſcit ſapientia*. Tunc deniquè inuenitur plumbum cum auro, quando non ſolum patienter, ſed libenti, & hilari animo ſuffertur. Vnde idem Paulus 1. Chorint. 13. Caritas, inquit, non ſolum eſt patiens, ſed etiam benigna. Prima tribulatio, quæ inſipienter portatur, peccatorum eſt. Secunda, quæ ſapienter ſuffertur, eſt Philoſophorum. Tertia, quæ lætanter amplectitur, eſt ſanctorum, quos diuini amoris auro accendit. Secundo, tribulatio aſſimilatur plumbo ratione tincturæ, quoniam plumbum aliquando nigreſcit, aliquando albeſcit, aliquando rubeſcit. Nigreſcit, cum ſecundum Philoſophum plumbum generatur ex ſulphure groſſo, non depurato, & argento viuo non puro: vnde ex immunditia ſulphuris contrahit nigredinem: plumbum autem tribulationis in ſua vena eſt quando homo ſuis proprijs paſſionibus vexatur, & affligitur. Vnde Diuus Auguſtinus: *Voluiſti Domine, & ita factum eſt, vt impius ſibimetipſi ſit pœna*. Plumbum etiam aliquando albeſcit; & hoc eſt, quando ſuper ipſum immittitur acetum (auctore Hermete) tunc autem ſuper plumbum tribulationis immittitur acetum, quando grauis tribulatio, quam quis patitur, ab ipſo in peccatorum ſuorum pœnam accipitur. Vnde Gloſſa ſuper illa verba: *Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem*, inquit, ideſt, *à peccato purgationem*. Denique plumbum aliquando rubeſcit, & hoc eſt quando igne inceenditur: ſic plumbum tribulationis tunc rubeſcit, quando patientis cor diuino amore incenditur: Vnde Diuus Paulus. *Cum enim infirmor, tunc potens ſum*. Tertio ratione efficaciæ; nam plumbum habet virtutem diſſolutiuam, & Hermes, inquit, quòd plumbum in ſua ebullitione omnium corporum ſolidorum duritiam ſoluit, etiam adamantis: ſic tribulatio feruens frequenter dura corda, etiam magnorum peccatorum emollit, & inflammat. Vnde Gregorius, *oculos, quos culpa claudit, pœna aperit*. Poſtremò ratione purificationis: nam plumbi igne purificatur: & cum ignis eſt feruentior, & cum magno flatu accenditur, tantò magis purum efficitur. Sic fornax tribulationis ligna vitiorum in cineres conuertit, plumbum virtutum purgat, & ſeruos Dei caritatis igne flagrat. Vnde Iſai. 54. *Ecce ego creaui fabrum ſufflantem in igne prunas*. Faber enim ſuper

prunas

Margin notes: 1. Chor. 13. 14. — *Tribulatio, quæ inſipienter ſuffertur.* — *Homo ſuis proprijs paſſionibus vexatur.* — D. *Aug.* — Hermes. — *Tribulatio debet in pœnã ſuorum peccatorum accipi.* — *Gloſa.* — *Tribulatione incenditur cor diuini amoris.* — 2. Chor. 12. 10. — *Tribulatio dura corda emollit.* — Greg. — Iſai. 54. 16.

Digitized by Google

prunas eſt perſecutor, cui ipſo perſecutionis flatu plumbum virtutum Sanctorum ſufflas, eos magis amor Dei igne ardere facit.

Perſecutor eſt faber qui prunas adminiſtrat.

SECVNDA PARS.

SEd *extende manum tuam, &c.* Cum hucuſque non ſolum de perſecutionis neceſsitate, ſed & de duobus eius effectibus, videlicet cognitionis ſui ipſius, & Dei amoris, actum ſit; nunc verò de tertio diſſerere mihi remanet: nempe perſecutionem ad gloriam acquirendam, vtilem: vel (vt melius dicam) neceſſariam eſſe, iuxta illud 2. Timoth. 2. Si *ſuſtinebimus, & conregnabimus.* Vbi Rupertus obſeruans, inquit. Ius regale eſt apud cæleſtem Regem: ait enim Luc. 22. *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis; & ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo:* à quo legali iure nec ipſe Chriſtus exemptus fuit, quemadmodum docet Petrus 1. ſua epiſtola 1. *Scrutantes in quod, vel in quale tempus ſignificaret in eis ſpiritus Chriſti, prænuncians eas, quæ in Chriſto ſunt paſsiones, & poſteriores glorias:* poſteriores, inquam, ideſt, præcedentibus tribulationibus comparatas, quemadmodum interpretatur Gloſſa. Idemque docet Tertullianus lib. de corona militis cap. 14. expendens illud, quod dicitur de Chriſto poſt reſurrectionem, quod fauum mellis comederit: *Chriſtus*, inquit, *fauos poſt flagella guſtauit: nec antea rex gloriæ à cæleſtibus ſalutatus eſt, quam* Rex Iudæorum *præſcriptus in cruce, minoratus primum à* Patre, *modicum quid citra Angelos: & ita gloria, & honore coronatus.* Hæc ille. Atque in huius rei figuram, vt obſeruauit idem Tertullianus lib. de baptiſmo cap. 8. Iacob patriarcha benedictionem filijs, Ioſeph decuſſatis manibus, hoc eſt, in crucis formam poſitis impertiuit, Geneſ. 48. Vt, videlicet, intelligeremus benedictionem non niſi per crucem haberi poſſe, in typum etiam eiuſdem rei in ſuperiora Salomonis templi tabulata per cocleam aſcendebatur; quod idem de Ezechielis templo dicitur cap. 41. his verbis: *Platea erat in rotundum aſcendens ſurſum per cocleam,*

2. Tim. 2. 12.
Rupertus.
Luc. 22. 38.
1. Petr. 1. 11.
Chriſtus nõ fuit exemptus à perſecutionibus.
Gloſſa.
Tertullian lib. de corona militis c. 14.
Chriſtus quare poſt reſurrectionem fauum mellis comedit;
Tertullian lib. de baptiſmo c. 8.
Geneſ. 48.
Benedictio per crucem acquiritur.
Ezech. 41. 7.

& in

& in cænaculum templi deferebat per gyrum: quo ſignifica-
Cœlum nemo ingreditur, niſi per viam tortuoſam tur, in cælum non niſi per tortuoſam laborum viam aſcendendum eſſe: Nam quemadmodum docet Gregorius Nazianzenus orat. 1. in Iulianum. Coronæ in eos comparantur, qui certamine congrediuntur, non qui ſurſum ſederent veluti ſpectatores eſſe, iuxta illud 1. Petr. 4. *Nemo veſtrum patiatur, vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor: ſi autem, vt christianus non erubeſcat.* Ideò Apoc. 1. cum regno tribulatio coniungitur: immò regnum inter tribulationem, & patientiam collocatur: *Particeps*, inquit, *in tribulatione, & regno, & patientia*, vt intelligamus nihil eſſe glorioſius, magiſque regale, quam pro Christo tribulationem patienter tolerare. Itaque tribulationem, & patientiam regalis quidam honor, immò, & regnum ipſum connectit, vt putemus tunc verè nos regnare, hoc eſt, verè nobiles, glorioſoſque eſſe cum pro Christo tribulationem, ac perſecutionem aliquam patienter ferimus. Id, quod disertè tradit Petrus 1. ſua epiſt. c. 4. *Cariſſimi nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationem vobis fit, quaſi noui aliquid vobis contingat: ſed communicantes Chriſti paſſionibus gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes, ſi exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis, quoniam quod eſt honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui eſt eius ſpiritus ſuper vos requieſcet.* Vbi primum aduerte, quod dicitur: *Nolite peregrinari in feruore.* Pro feruore accipiendum eſſe tribulationem, tunc verò ſenſum eſſe, Nolite tribulationibus commoueri, quaſi nouis, & inſolitis: hoc eſt, nolite mirari propter tribulationes, quæ vobis accidunt, quaſi homines in huiuſmodi peregrini, & hoſpites: eſt enim peregrinorum externarum gentium mores, & opera admirari. Nè igitur tamquam peregrinos vos in tribulationibus præferatis, quaſi tribulationes Chriſtiano homini nouæ ſint, & inſolitæ: hæc enim vis eſt græcæ ſententiæ dicentis: *Nolite peregrinari in exuſtione*, ſiue examinatione per ignem. Alludit enim iterum Petrus ad aurum, quod per ignem probatur; vt ſit ſenſus, Nè veluti peregrini, tamquam re noua, & inſolita moueamini, cum per ignem tribulationis imploramini: etenim quod, peregrinari, vſurpet Petrus pro, admirari; patet ex eadem epiſtola, eodem capite; nam, vbi nos habemus, *in quo admirantur non concurrentibus vobis*, eſt græcè, *in quo peregrinantur, ſeu quaſi ad rem nouam, & inſolitam instar peregri-*

Marginal notes:
1. Petr. 4. 15.
Apoc. 1. 9.
Tribulationem pro Chriſto pati nihil glorioſius.
1. Petr. 4. 12.
Tribulatio pro feruore accipitur.
Fidelis nō debet admirari propter tribulationes.
Peregrinari pro admirari accipitur.

Digitized by Google

regrinorum obſtupeſcunt, accedit ex ſententia D. Cypriani, qui ità etiam locum intellexit, is enim lib. 4. epiſtolarum epiſt. 6. quæ eſt numero 56. vel ſecundum aliam editionem epiſt. 63. quæ eſt ad Tyburtinos pro exhortatione martyrij. Nec quiſquam, inquit, *miretur perſecutionibus nos aſsiduis fatigare, & preſſuris angentibus frequenter vrgeri, quando hæc futura in nouiſsimis temporibus* Dominus *ante prædixerit, & militiam noſtram magiſterio, & hortamento ſui ſermonis inſtruxerit. Petrus quoque Apoſtolus eius docuerit. Ideò perſecutiones fieri, vt probemur, &, vt dilectioni* Dei *iuſtorum præcedentium exemplo, nos etiam morte, & paſsionibus copulemur: poſuit enim in epiſtola ſua, dicens: Cariſsimi, nolite mirari ardorem accidentem vobis, qui ad tentationem veſtram fit; nec excidatis tamquam nouum vobis contingat, ſed quoties communicatis Chriſti paſsionibus, per omnia gaudet?* Hæc ille. Vbi cernis Cyprianum pro eo quod nos habemus, Nolite peregrinari, legere, Nolite mirari. Deinde id, quod iam ad rem facit, obſerua illud, quod ſubiungitur, *ſi exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: Quoniam quod eſt honoris, & gloriæ ſuper vos requieſcet*. Quibus verbis ſignificatur maxime honorificum, & glorioſum eſſe pati pro Chriſto. Quid verò mirum, ſi honorificum ſit fidelibus pati pro Chriſto, cum Chriſtus honor fidelium ſit, ſic enim eum idem Petrus appelat 1. ſua epiſt c.2. *Qui crediderit in eum, non confundetur. Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem, lapis, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis:* porrò quod dictum eſt, *qui crediderit in eum non confundetur*, deſumptum eſt ex Iſaia 28. vbi ita legimus: *Qui crediderit non feſtinet*, vbi, *non feſtinet*, idem eſt, atque non confundetur, *non erubeſcat*: ea enim eſt vis hebrææ dictionis deſumpta metaphora à conſuetudine erubeſcentium, qui ſolent feſtinare, idem, qua citiſsime ſe ſe reliquorum conſuetudini, & aſpectui ſubtrahere.

D. Cyprian. lib. 4. Epiſtol. ep. 6.

Chriſtus honor fidelium.

1. Petr. c. 2. 6.

Iſa. 28. 16.

Hinc fit, quòd tribulatio in ſacris Litteris pondus dicitur, iuxta illud Apoc. 2. *Non mittam ſuper vos aliud pondus*, in quo loco, licet Primaſius, Riccardus de ſancto Victore, Ansbertus, Pannonius, Vgo Cardinalis, & alij pro *pondere* intelligant legem veterem, propter multos, qui eo tempore ſurrexerunt ex circumciſione fideles; & putabant neceſſarium eſſe ad ſalutem legalia ſimul cum lege noua obſeruare,

Tribulatio pondus dicitur.

Apoc 2.

Primaſ.

Riccardus de S. Victore.

Ansbertus.

Pannonius.

Vgo Card.

uare, vt ſenſus ſit. Nolo vobis pondus legis veteris, ſed tenete eam doctrinam, quam habetis, quæ dumtaxat ad ſalutem neceſſaria eſt. quod autem lex vetus pondus dicatur, perſpicuum eſt ex Actor. 15. vbi dicitur. *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc neceſſaria*. & ad hebræos 12. *Deponentes omne pondus, & circumſtans nos peccatum per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen*: nam hoc loco *pondus* nonnulli de veteri lege interpretantur, quemadmodum Diuus Thomas in Commentarijs ſuper Matthæum ad Iudæos præcipuè dictum eſſe exiſtimat illud Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis*; nec ſolum pondus, & onus, ſed iugum etiam importabile dicitur à Petro Actor. 15. in primo illo Concilio Oecumenico Ieroſolymis celebrato: cui Petrus tamquam Pontifex Maximus præfuit. *Quid tentatis*, inquit, *Deum imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neque Patres noſtri, neque nos portare potuimus?* immo & iugum ſeruitutis appellatur à Paulo ad Galat. 5. *State, & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri*: fuit autem lex vetus pondus; primum propter præceptorum multitudinem, & etiam quemadmodum docet Abulenſis quæſt. 1. ſuper 27. caput Deuteronomij, & quæſt. 24. in primum cap. Ruth. & Lyranus ibidem, & Paulus Riccius Rabbinus hebræorum verſic. 9. ad præſidem in lib. ſuo de Moſaicæ ſanctionis, ſeu Pentatheuchi edictis, omnia in vniuerſum præcepta legis veteris, tàm affirmatiua, quàm negatiua erant terdecim ſupra ſexcenta, quamquam Rabbi Moyſes Aegyptius, qui dicitur dux neutrorum, ſeu dubiorum lib. 3. tractatu peculiari de præceptis legis affirmet, præcepta affirmatiua, & negatiua fuiſſe quingenta octoginta tria: verum omittit multa, quæ alij rectius in numero mandatorum ponunt. Secundo propter difficultatem ipſorum præceptorum in cibo, in ſacrificijs, in cœrimonijs, in iudicijs, quæ modo infinitum eſſet oratione complecti. Tertio, quia cum tam multa eſſent præcepta, & tam ardua, tamen ſacramenta, & ſacrificia non conferebant gratiam ex opere operato, quæ difficultatem temperaret: neque lex tota vim habebat iuſtificandi, quemadmodum multis in locis docent ſacræ litteræ, veluti ad hebræos 9. *Munera, & hoſtia offeruntur, ecce non poſſunt iuxta conſcientiam perfectum facere ſeruientem*. Vbi illud *iuxta conſcientiam* ſigni-

Lex vetus pondus dicitur.
Act. 15. 28.
Hebr. 12. 1.
D. Tho. in Com m. ſuper Matt.
Matt. 11. 28.
Actor. 15.
Lex vetus iugū importabile.
Galat. 5. 1.
Abulen q. 1. ſuper 27. c. Deut & q. 24. in 1. c. Ruth.
Lyran. in Ruth
Paulus Riccius Rabbin Iudæor. verſ. 9. ad præſidem in lib. de Moſayc. ſāction.
Rabi Moyſes Aegyptius.
Lex vetus ī quibus erat grauis.
Sacrificia antiqua nō cōferebāt gratiā ex opere operato.
Hebr. 9. 9.

Digitized by Google

gnificat legem veterem nõ habuiſſe vim conferendi gratiam:
qua conſcientia, ſiue anima mundaretur: & c.10. Siquidem *Sacrif. in lega-*
in lege erant verba bonorum futurorum,non ipſamet ſubſtan *lia non perficie-*
tia earũ rerum : ieccirco etſi quolibet anno illa ipſa ſacrificia *bant efficienter.*
offerrentur,numquam potuerunt perficere eos, qui ipſa offe-
runt : & ad Galat.3. *Si enim data eſſet lex , quæ poſſet viuifi-* Galat. 3.21.
care, vere ex lege eſſet iuſtitia: atque hanc ob cauſam appel-
latur lex vetus infirma , & egena elementa,ad Galat.4. Galat. 4.9.
Sed his dimiſſis , & ad noſtrum rediens inſtitutum , licet , *Pondus lex ve-*
inquam , pondus in hoc loco,ſecundum hanc opinionem, lex *tus dicitur.*
vetus dicatur : attamen D. Auguſtinus,& alij pondus hoc ad *D. Auguſt.*
laborem,& tribulationem ſpectare exiſtimant. Vt ſit ſenſus:
Non mittam ſuper vos aliud pondus,ideſt,non implicabo vos
nouis tribulationibus eo quod non fueritis impiæ Iezabelis
ſectatores . Quod enim in ſacris Litteris tribulatio pondus , *Tribulatio onus*
ſeu onus appelletur , exploratum eſt ex diuinis Vatibus, qui *dicitur.*
cum impendentia hebræorum genti , vel alteri cuipiam po-
pulo mala comminantur, titulum oneris ſuis vaticinijs præ-
figere conſueuerunt. Sic enim Nahum dicit : *Onus Niniue*. Nahum 1. 1.
Abacuch: *Onus,quod vidit Abacuch propheta*. Malach. *Onus* Abac.1.1.
verbi Domini ad Iſrael . Quæ obſeruatio eſt D.Hieron.lib.5. Malach. 1.1.
in Iſaiam c.13. & in prologo ſuper Nahum , & Abacuch ; ſi- *D. Hieron. lib. 5. in Iſai. c. 13.*
mulq. eam reddit huius appellationis rationem,quòd tribu-
latio inſtar pondus premat eos,quibus immittitur . Vbi etiã
aduertit idem D. Hieronymus, & ad noſtram rem attinet in *D.Hieron.*
prologo Commentariorum ſuper Abacuch,pro pondere, ſeu
onere, Symmacum, & Theodotionem tranſtuliſſe verbum ſi- *Symmacus.*
gnificans aſſumptionem , & optimo iure, cum in hebræo de- *Theodotion.*
ducatur à ſimili radice, quæ leuare , ſeu aſſumere ſignificat :
quã ob cauſam Septuaginta etiam pro aſſumptione reddide- Septuaginta.
runt, ponentes aſſumptionem pro re aſſumpta, ideſt,pro one-
re quod amittitur,vt ceruicibus imponatur: quo eodem ver-
bo vſus eſt Regius Vates,cum dixit Pſal.137. *Sicut onus gra-* Pſal. 37.5.
ue grauata ſunt ſuper me . Itaq. ſecundum D. Hieronymum, *D.Hieron.*
onus appellatur aſſumptio,quia aſſumitur, vt ceruicibus im-
ponatur. Verum alia ratio afferri poteſt, cur Septuaginta , *Onus aſſumptio*
& alij,pondus,aſſumptionem tranſtulerunt & ad noſtram rem *dicitur.*
facit ; quia nimirum ex laboribus, & afflictionibus plerumq.
homines ſolent proficere, vt ad gloriam aſſumantur . Itaque *Laborum im-*
laborum immiſsio, eſt veluti oneratio,ac depreſsio, quaſi aſ- *miſsio eſt veluti*
ſumptio quædam , & elatio ad gloriam eſt . Hanc enim ob *oneratio.*

R cauſam

Digitized by Google

Brachia Chriſti alæ dicuntur. cauſam ipſius crucis brachia, quibus Chriſtus affixus fuit, alæ, ſeu pennæ dicuntur, quibus ipſe ad gloriam ſui corporis, & nominis celebritatem euolauit, iuxta illud Pſal. 90. *Scapulis ſuis obumbrabit tibi, & ſub pennis eius ſperabis.* Quem locum de Chriſto in cruce interpretantur D. Hieronymus, & Vgo Cardinalis. Quo eodem ſenſu accipiendum eſt illud Mal. 4. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol iuſtitia: & ſanitas in pennis eius.* Vbi radij Solis per metaphoram pennæ appellantur, tum, quòd Solem pennarum inſtar circumdat: tum, quòd illis, quaſi pennis vniuerſam terram trahunt; & ad crucis cornua referendum eſt, iuxta prædictam Hieronymi expoſitionem: tum, quia Chriſtus crucis brachijs quaſi radijs Sol fulgentiſsimus enituit; tum, quia his, tamquam alis ſe ad gloriam ſui corporis euexit. Hanc laborum dignitatem, & præſtantiam agnoſcens Iob, dicebat c. 31. *Librum ſcribat ipſe, qui iudicat, vt in humero meo portem illum, & circumdem illum quaſi coronam mihi*; qui locus dupliciter exponi poteſt, vno modo, vt ſignificetur Iobum de ſua ipſius innocentia confidentem; optare, vt iudex aliquis, qui de ſua cauſa criminoſe iudicaret, librum ſcriberet vniuerſa vitæ ſuæ facta complectentem; quia nimirum ſic ſperabat fore, vt omnes vitæ ſuæ ſeriem glorioſam, rerumque optimè geſtarum gloriam cognoſcerent; & ipſe de libro illo, quaſi de facinorum ſuorum monimentis, & quadam, veluti corona, gloriaretur. Altero vt velit Iob in librum referre labores omnes, qui ex diuino conſilio ſunt pro toto vitæ ſuæ decurſu definiti, videlicet, memoriæ cauſa, nè vel vnus prætermittatur, quem ipſe non ferat; atque ita totum librum patiendo percurrat, & abſoluat. id enim ſignificat cum optat, vt humeris ſuis imponatur, intelligens in ijs omnibus ferendis illuſtriſsimam gloriæ coronam, ad quam per eos aſſumi debent, eſſe conſtitutam. Quod ſubſequentia verba ſignificant, vt circumdam illum, quaſi coronam mihi.

Pſal. 90. 4. — D. Hieron. — Vgo Cardin. — Malach. 4. 2. — *Solis radij pennæ appellantur.* — *Brachia Chriſti in cruce veluti radij Solis.* — Iob 31. 35.

Tribulatio triũphi materia eſt. Ideò perſecutio, à qua tribulatio procedit, triumphi, & gloriæ materia eſt, iuxta illud Gen. 27. *Viues in gladio, & fratri tuo ſeruies.* Vbi quamquam communiter Interpretes accipiant de Idumæis poſteris Eſau, qui Dauidi Regi ex ſtirpe Iacob deſcendente tributarij fuerunt, vt 2. Reg. 8. legitur: tamen eo etiam ſenſu à pleriſque accipitur, vt Eſau fratri ſuo Iacob ſeruiuit, in eo perſequendo, dandoq. ei materiã triumphorum per patientiam, qua ipſum non ſolum tulit, ſed etiã

Gen. 27. 40. — 2. Reg. 8. 14. — *Eſau perſeq. ẽ-co Iacob ei materiam triumphi tribuit.* — Geneſ. 33. 3.

Digitized by Google

ex Meſopotamia rediens adorauit ſepties genuflexus, vt Geneſ. 33. habetur. Itaque aliorum perſecutor in gladio viuit, dum illos perſequitur: ſed tamen illis, quos inſectatur, eo ipſo ſeruit, quòd eos non ad errorem ſuum, & vitia pertrahit, ſed etiam ſiluam, & ſegetem præbet meritorum. Hinc eſt, quòd perſecutor aliorum deſignatur in illo equo ruſo, quem vidit Ioannes Apoc. 6. vbi dicitur: *Exiuit alius equus rufus, & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei, vt ſumeret pacem de terra, vt inuicem ſe interficiant: & datus eſt illi gladius magnus*. Vbi nota primo, Perſecutor eſt equus rufus, equus, ideſt, ſine ratione, rufus, ideſt, ſanguinolentus, & crudelis. Vnde Zach. 1. *Vidi per noctem, & ecce vir aſcendens ſuper equum rufum*. Secundo, nota, quòd perſecutor eſt equus diaboli, qui eum ducit: ideò dicit: *Et qui ſedebat ſuper eum*. Tertio, quod perſecutor exerceat ſuam tyrannidem, hoc eſt à Deo permiſsiuè. Ideò dicitur: *& datum eſt ei*, ideſt, à Deo, *vt ſumeret pacem de terra*, ideſt, quietem mentis tolleret à terrenis. Vel ſic expone, *vt ſumeret pacem de terra*, ideſt, illatis perſecutionibus mentes hominum ab amore terrenorũ auelleret, & gloriæ triumphum acquirant. Vnde Matt. 10. Chriſtus aiebat: *Non veni mittere pacem, ſed gladium*. Et Orig. hom. 9. in c. 16. Num. explicans illa verba: *Et murmurauerunt filij Iſrael aduerſus Moyſen, & Aaron: in impetu fugerunt ad tabernaculum teſtimonij*, inquit, *non legimus antea, quia obtexerit nubes tabernaculum, & apparuit maieſtas Domini, & recepit intra nubem Moyſen, & Aaron, niſi tunc cum inſurrexit in eos populus, & lapidare eos voluit, diſcamus ex hoc quanta ſit vtilitas in perſecutionibus chriſtianis, quantum gratiæ conferatur, quomodo abundanter ſanctus Spiritus infundatur: tunc enim maximè gratia Dei adeſt, cum hominum ſæuitia concitatur, & tunc pacem habemus apud Deum, cum ab omnibus propter iuſtitiam bella perpetramur. Adoperuit ergo eos nubes tabernaculi, & irruit Synagoga ſuper Moyſen, & Aaron; & apparuit gloria Domini, quamuis magna ſint vitæ meriti Moyſes, & Aaron, quamuis animi virtutibus polleant: apparere eis tamen gloria non potuiſſet, niſi in perſecutionibus, in tribulationibus, in periculis, atque in ipſa pœna morte iam poſitis. Et tu ergo non putes tibi dormienti, & otioſo apparere poſſe gloriam Dei, aut non, & Paulus Apoſtolus in ijs Dei gloriam conſequi meruerit? Nonne ſuper omnes ceteros, enumerat ſe in tribulationibus, & neceſsitatibus*,

Perſecutor ſignatur in illo equo ruſo Apoc.

Apoc. 6. 4.

Perſecutor quare equus rufus dicitur.

Zach. 1. 8.

Perſecutor eſt equus diaboli.

Matt. 10. 34.

Origen. homil. 9. in c. 16. Num.

Digitized by Google

tibus, in carceribus fuiſſe? Ter lapidatum eſſe, naufragia pertuliſſe, pericula maris, pericula fluminum, pericula latronum, pericula à falſis fratribus, quæ quanto magis abundant, tanto amplius ijs, qui patienter tulerint, conferunt gloriam Dei. Hæc ille.

Triumphator quibus ornatur. Duo præcipuè concomitantur triumphum, frondes, quibus triumphantis ornatur caput, pretioſaque veſtis, quæ triumphantis ornatur corpus: ambæ iuſtis pollicentur. Promittuntur frondes dum in Pſal. 91. dicitur: *Iuſtus vt palma florebit: ſicut cedrus Libani multiplicabitur.* Promittitur veſtis dum in Prouerb. 31. habetur: *Byſſus, & purpura indumentum eius.* Quo ad primum Origenes explicans illa verba Iob 29. *Et ſicut palma multiplicabo dies*, ait, *Non immerito iuſtorum vita palmæ comparatur, quia, ſcilicet, palma inferius tactu aſpera eſt, quaſi aridis corticibus obuoluta. Superius verò, & viſu, & fructibus pulchra. Inferius corticum ſuarum inuolutionibus anguſtatur: ſed ſuperius amplitudine pulchræ viriditatis expanditur; ſic quippe eſt electorum vita, deſpecta inferius, ſuperius pulchra: immò iſta quaſi multis corticibus obuoluitur, dum innumeris tribulationibus anguſtatur: in ſummo verò illa quaſi pulchra viriditatis folijs amplitudine retributionis expanditur.* Hæc ille. Quo ad ſecundum D. Hieronymus explicans verba illa Prouerb. 31. ſuperius allegata, inquit: *Byſſus candidi coloris eſt, de terra oritur virena, ſed per exercitationes longas, ac multifarias, omiſſo humore, ac virore natiuo, ad decorem candida veſtis perducitur. Byſſo induitur Eccleſia, dum caſtigant corpora ſua electi, & ſeruituti ſubijciunt: purpura autem, cum eamdem continentiam, non ob fauorem vulgi, ſed ad acquirendam beatitudinem regni perennis exercent; ſed hic virtutum habitus in præſenti quidem neſcientibus videtur contemptibilis; ſed in futuro qualis fuerit, manifeſtè patebit. Vnde pulchrè in Apocalypſi ſua Ioannes ſanctorum ſe voces audire refert, dicentium,* Gaudeamus, *& exultemus, quia venerunt nuptiæ* Agni: *vxor eius præparauit ſe, & datum eſt ei, vt cooperiat ſe byſſino ſplendenti, & candido: byſſinum enim iuſtificationes ſunt* *Sanctorum.* Hæc ille. Amen.

Pſal. 91. 13.

Prou. 31. 22.

Iob 29. 18.

D. Hieron.

VIGESIMA LECTIO.

De Blaſphemia.

IN QVA TRIA DE BLASPHEMIA explanantur. Primum, quòd blaſphemia eſt peccatum mortale, eo magis cum propter nobis collata beneficia, Deum laudare debemus, quæ beneficia in eodem capite explicantur. Secundum, quòd eſt peccatum alijs grauius. Tertium, quòd Deus contra blaſphemantes magis iraſcitur.

Niſi in faciem benedixerit tibi. Iob 1. 11.

PRIMA PARS.

NVLLI quidem dubium, quòd, licet primum, quod ad Deum fuit dæmon loquutus (quemadmodum in præcedenti Lectione narrauimus) & vtile, & neceſſarium ſit, ideſt, quòd tribulatio ea eſt, quæ ad Dei, & ſui ipſius cognitionem oculos aperit, quæ in Dei amorem inflammat, & quæ tribulato gratiam, & gloriam impetrat: nihilominus quidquid ſequens inde ait, ideſt, quòd, cum homo, & mulier tribulati, & agitati ſunt (& præſertim loquens de ſancto Iobo) tales euaſuri ſint impatientes, quòd non modo à ſua manu beneficia non agnoſcant; ſed ad tale accedant ſcelus, quod execrentur, & Deum ipſum blaſphement. Et ideò, poſtquam dixit, *ſed extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ poſſidet*, ideſt, tolle ab eo

ſanitatem, filios, facultatem: demum immitte ſuper eum infortunia, & tribulationes; & videbis, quod *in faciem benedixerit tibi*: non modo patienter ſufferet, ſed blaſphemabit, execrabitur tui ipſius ſanctum nomen. Vbi à nobis notandum eſt, quòd quamuis iam hoc expoſuimus verbum *benedixerit*: attamen nunc id exponimus, quod tunc à nobis dictum non fuit. Et primum Origenes, & Beda inquiunt, quòd dæmon hoc verbo *benedixerit* minimè vſus fuit; ſed potius dixit, *maledixerit*: verum, quòd Moyſes, vel alij, qui hanc deſcripſerunt hiſtoriam ob diuinæ maieſtatis reuerentiam verbo, *maledixerit* pro *benedixerit* vſi fuere. E contrario Didimus ait, quòd dæmon, quamuis quo ad intentionem volebat dicere *maledixerit*: verum tamen, nè irritaret (vt ita dicam) & offenderet magnum Deum, timore, non autem amore pro verbo *maledixerit*, verbo *benedixerit* vſus eſt. Et hæc magis conſonat ſacræ Scripturæ: quæ ſimpliciter quidquid tranſijt refert, abſque textus, & Scripturæ augumento. Et propterea hunc locum optimè intelligere volentes, neceſſe eſt, vt enucleetur verbum *Benedixerit*, quo ſenſu capiatur. D. Thomas inquit, quòd *Benedixerit* hic propriè capitur pro benedicere, hoc tamen ſenſu, videlicet, ſi tu Deus moleſtijs, & tribulationibus Iobum agitabis, clarè, & manifeſtè reperies, (nam ita ſonat verbum in faciem) quòd non pró bene, & proprio corde ſit tibi benedicturus, laudaturus, & adoraturus; quæ quidem ſententia ſatis acceptatur, & apprehenditur. Chaldæus textus inquit, hoc verbum *benedixerit* dicere velle (ſecundum vulgus) borbottare, vel ſubloqui, vel ſuſurrare de ſua diuina Maieſtate: ſicuti propheta Dauid in 34. pſal. volens oſtendere ſe à murmuratione abſtinuiſſe aduerſus eius inimicos, ait: *Oratio mea in ſinu meo conuertetur*. *Oratio*, ideſt, murmuratio. Denique quo ad tertiam opinionem, Græcis, & Latinis communem verbum *Benedixerit* hoc in loco, præterquam *maledixerit*, aliud innuere non vult. Verum eſt, quòd D. Gregorius lib. 2. Moral. 6. aliquantulum variè trahit: & ait, quod ita intelligitur, ſcilicet, ſi Iob amittet quidquid in eum contuliſti, in faciem, ideſt, te non colet, nec venerabitur ſicuti debet; & ſi in futurum quod optat, non impetrabit, maledicens gratias tuas, tuaque beneficia ſpernet, tamquam diceret, Nihili faciet coniunctionem tuam, cum in ſeipſo in negotijs, & rebus tota fundamentum teneat: quod, inquam, ſatis

Origenes. Beda.

Dæmon hoc verbo benedixerit ſecundũ aliquos vſus non fuit in hoc loco.

Didimus.

Sacra Scriptura quidquid tranſit refert.

D. Thomas.

Chaldæus.

Benedicere pro borbottare, & ſubloqui.

Pſal. 34. 13.

Oratio, ideſt, murmuratio.

D. Gregor. lib. 2. Moral. c. 6.

Digitized by Google

ſatis eſt à communi ſententia, & ipſiuſmet Scripturæ phraſi diuerſum: vbi ordinarie pro maledicere, benedicere capitur; & D. Auguſtinus (ſicut iam dixi) in huius confirmationem illum locum Reg. 3. cap. 21. ſcilicet, Benedixit Deum, & Regem, ideſt, maledixit: & annuere denique vult, verum eſt, quod Iob te adorat, & tibi inſeruit, ſed id agit propter bona à te accepta, & propter ea, quæ inſuper à tua manu accipere ſperat: ſed *tange cuncta, quæ poſsidet*, tolle ab eo quidquid es largitus, & videbis, quod *in faciem benedixerit*, ideſt, maledixerit tibi, tibi maledicet, te publicè, aperteq. blaſphemabit. Quod quidem, licet quo ad ſanctum Iobum falſum loquebatur dæmon; attamen, quo ad nonnullos, ſatis vera loquitur: nam multi, inquam, reperiuntur, qui dum res eis proſpere ſuccedunt, & currunt, omnes profecto deuotionem redolent, & contritionem: verum ſi res in oppoſitum cadunt, & voluuntur, ſtatim perturbantur, illico linguam ſoluunt non modo contra homines, ſed etiam contra ipſummet Deum; & ad id perueniunt, quòd ſerpentina lingua benedicunt, ideſt, maledicunt ei: Deum, & Sanctos blaſphemant; & quidem ſceleſtes recordari deberent, blaſphemiam peccatum eſſe mortale, & peccatum grauius alijs, & iniquius: peccatumq. demum eſt, aduerſus quod maximopere Deus iraſcitur. Et hæc tria erunt capita præſentis Lectionis. Primum, & ſecundum pro primæ partis: Tertium verò pro ſecundæ partis materia inſeruiet. Attendite.

D. Auguſt. *3. Reg. 21. 10* *Lectionis diuiſio in tria capita.*

N*Iſi in faciem benedixerit tibi, &c.* Et primo, quòd blaſphemia peccatum ſit, de hoc vereri nemo debet; quoniam omne id, quod eſt contra rectum rationis dictamen, peccatum eſt. Ratio nobis perſuadet, vt Deo gratias agamus, & benedicamus; quidquid enim poſſidemus, à ſua accepimus manu, & ſua bonitate: blaſphemia oppoſitum agit; igitur indubiè peccatum eſt, peccatum mortale, mortaliſsimum: quia in ſacra Scriptura Leuit. cap. 24. pœna mortis imponitur blaſphemantibus; & hæc non datur, niſi propter mortale peccatum: ergò talis eſt blaſphemia *Qui blaſphemauerit nomen Domini morte moriatur*: immò omnes illæ actiones, quæ præceptis opponuntur, lethalia ſunt peccata. Et quidem, licet omnipotens, & immortalis Deus poterat facere, vt ab hominibus vi, & naturæ inſtinctu ſibi obſequium præſtaretur, & obedientia, quemadmodum alijs de

Blaſphemia peccatum eſt. *Peccatum eſt contra rectum rationis dictamen.* Leuit. 24. 16. *Operationes quæ præceptis opponuntur lethalia ſunt peccata.*

Digitized by Google

animantibus fecerat; tamen, vt ſuper ceteras omnes creaturas illis faceret, liberis eoſdem decorauit arbitrio, & voluntate, vt amore non vi ipſi inſeruirent; &, vt facilius id efficerent à principio incœpit ad hoc eos adducere, & beneficijs, & gratijs. Hoc illud eſt, quod Rex Dauid in 2.Reg. cap.7. exclamabat: *Quis ego ſum Domine Deus? & quæ domus mea? Quia adduxiſti me hucuſque? Sed & hoc parum viſum eſt in conſpectu tuo Domine Deus, niſi loquereris etiam de domo ſerui tui in longinquum. Iſta enim eſt lex Adam Domine Deus.* Vbi per legem Adam beneficia intelliguntur: quam legem hominis appellauit, quoniam beneficio, tamquam potentiſsimo ſeueræ alicuius legis imperio homines fortiter, ſed ſuauiter tamen obligantur: hæc altera huius loci expoſitio præter illam aliam communem de perpetuitate generis, poſterorumque ſucceſſione, quam homines maximè cupiunt; iiſque verbis Rex Dauid ſignificauerit. Cum igitur beneficia, lex Adam, ſiue hominis appellentur, merito Dominus in hominem amore, beneficiorumq; magnitudine ad ſe pertrahere inſtrueret, dixit Oſeæ 11. *Ego quaſi nutricius Ephraim portabam eos in brachijs meis, & neſcierunt, quod curarem eos, in funiculis Adam: traham eos in vinculis caritatis, & ero eis quaſi exaltans iugum ſuper maxillas eorum.* Quid enim ſunt funiculi Adam, niſi vincula caritatis? Nec verò id tantum per Oſæam prædictum fuit, ſed etiam in legali Pontifice illuſtri, & minime obſcuro typo figuratum. Etenim vnum in præcipuis legalis Pontificis ornamentis erat rationale iudicij, quod eleganti opere perfectum, & duodecim pretioſis lapidibus, in quibus nomina duodecim tribuum inciſa erant, ſupra pectus Pontificis ponebatur zona quædam hyacinthica ad tunicam hyacinthinam, & ſuperhumerale illigatam in Exod. 28. vt ita indutus, ornatuſque Pontifex, Chriſtum maximum Pontificem referret, qui erat, præ amore, fideles in pectore, atque in corde geſtaturus; & Iona non hyacinthina, ſed aurea, ardentiſsima, videlicet, aduerſus homines caritate præcingendus. Ideò in Apoc. 1. Præcinctus ad mammillas zona aurea Ioanni apparuit.

Deus ſuper omnia animantia decorauit hominem libero arbitrio.

2.Reg.7.18.

Beneficijs homines obligantur.

Beneficia, lex Adam nuncupatur.

Oſeæ 11. 3.

Adam funiculi ſunt opera caritatis.

Rationale legalis Pōtificis quid ſignificabat.

Exod. 28. 4.

Apoc. 1. 13.

Quæ beneficia, ſi recenſere volimus, figurata fuere in illis feſtiuitatibus, quas Iudæi conſueuerunt celebrare; nam in veteri lege erant ſeptem ſolemnitates temporales, vel ſpeciales, & vna continua, vt poteſt colligi Num. 28. erat enim quaſi

Feſtiuitates Iudæorum quot & quæ erant.

Num. 28. 3.

Digitized by Google

quaſi feſtum continuum ; quod quotidiè mane, & veſpere immolabatur agnus ad repræſentandum perpetuitatem diuinæ conſeruationis. Vnde Pſal. 36 *Iuſti autem in æternum conſeruabuntur*. Aliæ autem erant feſtiuitates ſpeciales, inter quas prima erat Sabbatum in qualibet ſeptimana in memoriam creationis vniuerſalis. Secunda erat Neomenia in quolibet menſe in nouatione Lunæ ad commemorandum opus diuinæ gubernationis, quia inferiora præcipuè variantur ſecundum motum Lunæ. Aliæ verò quinque fiebant tantum ſemel in anno, ſcilicet, Phaſe in primo menſe ad commemorandum beneficium liberationis de Ægypto, & feſtum Pentecoſtes quinquaginta poſt dies, ad recolendum beneficium legis datæ. Alia tria celebrabantur menſe ſeptimo, qui quaſi totus erat ſolemnis, ſicut dies vnus; in prima enim die menſis ſeptimi erat feſtum tubarum in memoriam liberationis Iſaach, quando Abraham inuenit arietem hærentem cornibus, quem repræſentabant per cornua, quibus buccinabant; ſed decima die celebrabant feſtum expiationis ad rememorandum beneficium propitiationis Deo ſuper adoratione vituli ad preces Moyſi. Poſt hæc autem celebrabant feſtum Scenophegiæ, ideſt, tabernaculorum ſeptem diebus ad commemorandum beneficium protectionis, & deductionis per deſertum: vbi in tabernaculis habitarunt. Vnde in hoc feſto debebant habere ramos arboris pulcherrimæ, ſcilicet, buxum, & lignum denſarum frondium, ideſt, mirtum, quæ ſunt odorifera; & ſpatulas palmarum, & ſalices de torrente, qui diu retinent ſuum virorem: & hæc inueniuntur in terra promiſſionis, ad ſignificandum, quòd per terram aridam deſerti eos duxerat Deus ad terram delitioſam. Octaua autem die celebrabant feſtum cœtus, atque cæleſte, in quo colligebantur à populo ea, quæ neceſſaria erant ad expenſas cultus Domini; & figurabatur adunatio populi, & pax præſtita in terra promiſſionis: omnia hæc feſta figurabant à Chriſto nobis beneficia collata; nam per iuge ſacrificium, quod quotidie fiebat, figurabatur perpetuitas Chriſti, qui eſt agnus Dei, iuxta illud ad Hebr. vlt. *Ieſus Chriſtus heri, & hodie, ipſe, & in ſecula*; per Sabbatum autem ſpecialis requies nobis data per Chriſtum Dominum noſtrum. Per neomenia autem, quæ eſt inceſſio nouæ Lunæ, ſignificabatur illuminatio primitiuæ Eccleſiæ per Chriſtum eo prædicante, & miracula faciente, iuxta illud: *Multa quidem*,

Agnus legalis quotidie immolabatur. Pſal. 36. 28.
Sabbatum quid ſignificabat.
Neomenia quid ſignificabat.
Phaſe quid ſignificabat.
Pentecoſtes quid ſignificabat.
Feſtum tabernaculorum quid ſignificabat.
Feſtum expiationis quid ſignificabat.
Feſtum ſcenophegia quid ſignificabat.
Feſtum cœtus quid ſignificabat.
Feſta Iudæorum feſta Chriſti ſignificabant.
Heb. vlt. 8.
Sabbatum id eſt requies.
Ioan. 20. 30.

dem, & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum. Per feſtum autem Pentecoſtes deſcenſus Spiritus ſancti promiſſus à Chriſto in Apoſtolos, iuxta illud Actor. 11.

Actor. 11. 15. *Cecidit Spiritus ſanctus tamquam ignis ſuper eos*. Per feſtum expiationis, noſtra emundatio per Chriſtum à peccatis, iuxta

Apoc. 1. 5. illud Apocal. 1. *Lauit nos à peccatis noſtris in ſaguine ſuo*. Per feſtum tabernaculorum, peregrinatio iuſtorum in hoc mundo, qui Chriſti gratia adiuti ambulabant in virtutibus

Pſal. 83. 8. proficiendo, iuxta illud Pſal. 83. *Ibunt de virtute in virtutem; videbitur Deus Deorum in Sion*. Per feſtum autem cœtus, & collectæ, congregatio fidelium per Chriſti merita in

Matt. 25. 34. regno cælorum facienda, iuxta illud Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, percipite paratum vobis regnum*.

Apoc. 4. 5. Hinc eſt, quòd Ioannes Apoc. 4. vidit lampades ſeptem continuo ſtantes ante thronum. *Et ſeptem lampades ardentes ante thronum, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei*. Quid propter lampades, quæ ante thronum Dei credebant, intelligendum ſit, Ioannes ipſe declarauit, cum dicit: *Et ſeptem lampades ardentes ante thronum, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei*; per hos autem ſeptem ſpiritus quidam vniuerſitatem Angelorum: alij ſeptem illos Angelos tantummodo intelligendos eſſe, qui rebus humanis præſidentes, ſicuti intellexerunt Irenæus, & Clemens Alexandrinus, quos in hoc loco Apocal. citat Aretha, illud dumtaxat explicandum ſupereſt, cur lampadibus ante thronum Dei ardentibus comparentur. Illa igitur eſt ratio potiſſima; quia nimirum ſeptem iſti Angeli fideles in fidei caligine, vitæque huius tenebris verſantes per inferiores Angelos, & interdum etiam per ſeipſos, tamquam ſplendidiſſimas lampades illuminant. Quam tamdem ob cauſam aſtra matutina appellantur Iob 38. *Vbi eras cum me laudarent ſimul aſtra matutina*? Quo loco Patres per aſtra matutina Angelos accipiunt, veluti D. Gregorius, & D. Hieronymus in commentarijs eius loci. Sunt autem continuo hæ lampades ante thronum Dei, ideſt, omnibus expoſitæ, vt ex illis quicumque voluerit, lumen ſibi mutuari poſſit. Vnde ad idem ſignificandum, diuerſa tamen ſimilitudine ex candelabro illo aureo apud Zachariam cap. 4. Septem lucernis conſtante, quòd Eccleſiam repræſentabat, ſeptem Spiritus ſancti donis illuſtrata ex duobus roſtris aureis, ideſt, quibuſdam veluti clauis dependebant ſeptem infuſoria, ideſt, ſeptem vaſa, in quibus ſeruabatur oleum, quod in lu-

Lampades Apocalip quid ſignificabant.

Septem ſpiritus vniuerſitatē Angelorum ſignificat.

Irenaus.

Clemens Alexandr.

Aretha.

Angeli ſuperiores per inferiores, & interdum per ſeipſos homines illuminant.

Iob 38. 7.

D. Gregor.

D. Hieron.

Zach. 4. 2.

in lucernas mitteretur, quemadmodum plerique interpretantur. Quæ infuſoria Arias Montanus in Commentarijs ſuper Zachariam interpretatur cæleſtes ſpiritus ad diuina beneficia Eccleſiæ miniſtranda deputatos, iuxta illud ad Hebr. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorÿ ſpiritus in miniſterium miſsi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis*. Cernis igitur Angelos non ſolum lampades eſſe, quæ luceant, ſed etiam vaſa aurea dicuntur beneficiorum, & gratiarum pleniſsima, quas cupiunt fidelium mentibus, tamquam lucernis infundere. Rectè enim diuina beneficia olei nomine intelliguntur, cum ex Dei miſericordia proficiſcantur. Merito etiam hæ lampades ardere viſæ ſunt, quia Angeli, quantum eſt ex ſe, quos illuminant, accendunt, & Dei amore inflammant. Vnde & in ſacris Litteris ſub ignea potiſsimum ſpecie deſcribuntur, quemadmodum tradit Dionyſius Areopagita in ſua cæleſti hierarchia cap. 15. Tandem alij has ſeptem lampades ſeptem dona Spiritus ſancti intelligunt; & rectè lampadibus comparantur, cum ijs iuſtorum mentes illuſtrentur, beneficio Chriſti Domini, ex quo veluti flore hi pulcherrimi donorum fructus pullularunt: iccircò enim Iſaias cũ de donorum Spiritus ſancti germinatione ex Chriſto loquutus eſt, florem Chriſtum appellauit: ſic enim ait cap. 11. *Egredietur virga de radice Ieſſe; & flos de radice eius aſcendet, & requiſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus, ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilÿ, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis; & replebit eum ſpiritus timoris Domini*, quia nimirum ex Chriſto, tamquam ex flore, ſeptem hæc dona non ſolum veluti odores ſuauiſſimi; ſed etiam vt fructus pulcherrimi orta ſunt, & vniuerſam Eccleſiam impleuerunt. Ardentes autem hæ lampades viſę ſunt, quia Spiritus ſancti dona ſemper caritatem comitantur, atque adeò continuo ardent: ſunt enim hæc dona quemadmodum & virtutes morales infuſæ, veluti pediſſeq. caritatis, quæ eam quaſi reginam ſemper proſequuntur.

Sed cur ante thronum, inquies, ardent? quia, vt ait Gloſſa, dona Spiritus ſancti ſemper parata ſunt dare ſe diſponentibus: quare hæ ſeptem lampades ſemper ante Dei thronum ardentes, ſignificant Deum promptiſsimum eſſe, & paratiſsimum ad conferendum omnibus gratiam; quam etiam ob cauſam eadem Spiritus ſancti dona brachia appellantur, quia Deus vniuerſos cupit amplecti: & quæ propterea

Arias Montanus in Commentarÿs ſuper Zachariam.

Heb. 1. 14.

Angeli per lampades nõ ſolum, ſed vaſa aurea dicuntur.

Dionyſ. Areopagita in cæleſti hierarch. 15.

Iſa. 11. 1.

Dona Spiritus ſancti ex Chriſto tamquam ex flore prodeunt.

Dona Spiritus ſancti, & virtutes morales infuſæ ſũt tanquã pediſſequæ caritatis.

Gloſſa.

Dona Spiritus ſancti ſemper parata ſunt ſe dare diſponentibus.

Spiritus ſancti dona brachia appellantur.

Digitized by Google

prereà è cælo in terram porrigit ad complectendos vniuerſos. Sic enim Rupertus lib. 2. in Deuter. cap. 20. exponit illud Deuteronomij cap. 33. *Non eſt Deus alius, vt Deus rectiſſimi, aſcenſor cæli, auxiliator tuus, magnificentia eius diſcurrunt nubes, habitaculum eius ſurſum, & ſubter brachia ſempiterna*. Quid eſt, inquit Rupertus, habitaculum eius ſurſum, & ſubter brachia ſempiterna? Niſi, quod Chriſtus aſcendit in cælum, ſedenſque ad dexteram patris habitat ſurſum, & exinde porrexit huc brachia ſua ſempiterna, ideſt, ſancti Spiritus ſui dona fortiſſima. Atque hæc Dei promptitudo ſignificatur Iſa. 65. vbi Deus ipſe ita loquitur: *Inuenerunt qui non quærebant me, dixi, ecce ego, ecce ego ad gentem, quæ non inuocabat nomen meum*. Hanc non aliam ob cauſam Deus inuenitur à non quærentibus, niſi quia ipſe omnibus ſe offert, & omnes vias interrupit; ita, vt in Deum omnes, vel inſcij, & imprudentes incurrant; nec eo contentus, præterea clamat, ecce ego, ecce ego. Id, quod etiam Chriſtus de ſeipſo ſignificauit, cum dixit Cantic. 2. *Ego flos campi*. Vbi (vt alias diximus) obſeruandum eſt cum Beda in Commentarijs eius loci non ſe appellaſſe florem horti, quia non omnibus patet; ſed campi, qui eſt omnibus expoſitus: ita, vt, cum omnes liberè poſſint decerpere, quaſi diceret, inquit Beda, *flos ſum campi*, quia per totius orbis latitudinem odoris mei gratiam innoteſcere cupio. Quo videtur alluſiſſe Simeon in Luc. 2. cum ita cecinit. *Viderunt oculi mei ſalutare tuum. Quod paraſti ante faciem omnium populorum*.

Rupert. in Deuter. c. 20.

Deut. 33. 26.

Iſai. 65. 1.

Deus quare inuenitur à non quærentibus ſe.

Cant. 2. 1.

Beda in Commentarijs.

Chriſtus quare flos campi.

Luc. 2. 30.

Quoniam beneficiorum memoria tantæ efficaciæ, & virtutis eſſe in nobis deberet, vt omnem mentis duritiem expellere poſſet; nam beneficijs delinitur feritas mentis, vt patet in elephantibus, qui hoc modo capiuntur (auctore Solino) fit quædam fouea ſubterranea in via, per quam aſſueuerunt ire, in quam elephans ignoranter incidit, ad quem pergens vnus venatorum percutiens pungit ipſum: alter verò venator dum venit, percutientem ipſum percutit, & eum expellit, & elephanti dat ordeum ad comedendum: cumq. ter, vel quater hoc fecerit, beſtia liberantem ſe diligit, & ei obediens manſueſcit: vnde optimo iure dixit quidam Poeta:

Beneficijs delinitur feritas.

Solinus.

Exemplum.

Elephantis hiſtoria.

Ferox *animal placat amica manus*.

Sed ſi brutum animal ſic diligit ſe deceptoriè defendentem,

vel

Digitized by Google

vel demulcentem, ſeu de fouea extrahentem: quanto magis anima Chriſtiana debet Chriſtum diligere, qui eam veraciter à diabolo defendit, cæleſti pabulo reficit, de baratro peccati educit, & tot beneficijs commemoratis eam decorauit? Vnde quilibet Chriſtianus debet cum Pſalmiſta pſalm. 15. dicere: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Vnde Diuus Chryſoſtomus, homil. 28. in Matth. ait: *Et nos tum de magnis, tum de paruis beneficijs memoriam habemus: & ſi enim paruum aliquid fuerit: ſit magnum tamen de honore donantis: & nihil exiguum eſt, quòd illo largiente confertur, non ſolum etiam, quia datur à* Deo. *Sed quia tale eſt, quidquid ille confert, vt dici non mereatur exiguum, vt, ſi alia, præter ea, quæ multitudine ſua numerum exuperant arenarum, quid nam poteris ei, quæ propter nos facta eſt, diſpenſationi præferri? Quod enim erat apud* Deum, *omnibus pretioſius, vnigenitum pro nobis filium dedit; & quidem cum adhuc eſſemus inimici*. Hæc ille. Nunc ad primam rediens meam rem, quamuis videatur me tranſgreſſum eſſe eam: tamen ad rem fuit quidquid dixi, vt blaſphemiæ peccatum demonſtrarem: nam, cum (vt ita inquam) vti intellexiſtis, ferè infinita erga nos Dei beneficia exiſtant: ea etiam onera debent eſſe noſtra erga ipſum, & conſequenter deuincti ad eum die, noctuque exaltandum eſſe debemus; attamen, ſi tu inique, & viroſe blaſpheme blaſphemas eum, en oppoſitum peragis, & non modo te ingratum ipſi reddis, ſed capitaliſsimus ſui inimicum te largiris. Et ideò quid mirum, ſi tua blaſphemia ſit mortale peccatum? Immò grauius eſt, quo tu peccare potes. Sed de hoc in ſecundam partem. Interim quieſcite.

Chriſtus animā fidelem ab inſidijs dæmonū defendit.

Pſal. 115. 3.

D. Chryſ hom. 26. in Matth.

Blaſphemus inimicus Dei capitaliſsimus.

SECVNDA PARS.

N*Iſi in faciem benedixerit tibi*, &c. Mortale profectò peccatum eſt blaſphemia, non modo, quia in Leuitico per eam in pœnam mortis incurritur: non modo, quia ſecundo opponitur præcepto decalogi: ſed etiam, quia cum homo, & mulier plurimum teneantur Deo ob beneficia ab eo accepta, & ob ea, quæ quotidie accipit à ſua diuina manu; & gratiarum agendarum vice, ipſum blaſphemant. Et ideo peius eſt, quòd blaſphemia non tantum mortale eſt peccatum, ſed ceteris omnibus grauius exiſtit. Audi, audi blaſpheme, ò te infelicem, ſi audis, infeliciſſimum ſi non audis: Blaſphemia, inquam, omnibus peccatis committendis maius eſt peccatum, adulterio maius, omni carnali vitio, iuramento falſo, homicidio ipſo: vnde iure dictum eſt. Omne peccatum blaſphemiæ comparatum, leuius eſt, & Heli 1. Reg. 2. aiebat. *Si peccauerit vir in virum, placari ei poteſt dominus: ſi autem in dominum peccauerit vir, quis orabit pro eo?* Magnum quippe dicit Gloſſa quædam ſuper pſalm. 68. Maius illi peccant, qui Chriſtum blaſphemant, quàm illi, qui eum crucifixerunt, *Grauius peccant qui blaſphemant ſedentem in cælo, quam qui crucifixerunt ambulantem in terra*. Et primùm: vultis videre, quòd blaſphemia, carnis eſt vitio grauior? Audite ſancti Auguſtini argumentum. Blaſphemia falſo iuramento, peior eſt: hoc omnibus carnalibus vitijs peius eſt, ergo, concludite vos, blaſphemia carnalibus vitijs peior eſt. quòd periurium adulterio grauius exiſtat, & ceteris carnalitatibus, clarè patet; nam adulteris iuramentum dabatur, ſpe, quòd qui adulterare non timuerat, ſaltem periurare formidaret. Quòd inde blaſphemia falſo ſit iuramento magis infanda, magiſque obſcœna, ratio oſtendit; quoniam qui periurat Deum vocat in falſi teſtem; ſed blaſphemans de Deo falſum loquitur. Itaque peior eſt blaſphemia, quam periurium. Vlterius, blaſphemia eſt homicidio peior. Verum eſt, homicidam magis nocere, quam blaſphemum; ſed in peccatis affectus attenditur; & quoniam blaſphemus cõtra Deum immediatè peccat, homicida in homines: ideò bla-

Blaſphemia peccatum grauius omnibus peccatis eſt.

1. Reg. 2. 25.

Gloſſa ſup. pſ. 68

Auguſt.

Periurium grauius adulterio eſt.

Blaſphemia grauior eſt iuramento falſo.

Blaſphem. eſt peior homicidio.

blaſphemia grauius eſt peccatum, quam homicidium. O infanda, ò turpis blaſphemia, quæ ſcelere adulterium antecellis, periurium ſuperas, vincis homicidium.

Blaſph. opponitur fidei confeſſioni.

Quid plura? tam graue eſt blaſphemiæ peccatum, quòd ipſimet fidei opponitur. Vitium aliquod eo damnabilius eſt, quo magis laudabiliori virtuti opponitur: in chriſtiana vita quæ nam magis ſaluti congrua virtus, & neceſſaria, quam fidei confeſſio? Huic attamen blaſphemia opponitur. ergo vitium non eſt, vitium non reperitur, quòd magis nobis exitium afferat, & paret, quam blaſphemia. Cui non patet, quòd ore confiteri, vel corde, quæ credenda, neceſſe eſt noſtræ ſaluti? Impoſſibile eſt, vt aliquis (quicunque ſit ipſe) ſaluetur, ſi non confitetur, ſaltem mente, quidquid ſancta Chriſti fides continet: ſed qui non ſcit etiam, quòd Deum blaſphemare aliud non eſt, quàm in ipſo negare aliquam illarum mirabilium excellentiarum credendarum? Et ideo blaſphemia confeſſioni opponitur fidei. Et licèt in Deum iniuriam inferre magis ad odium ſpectat, quam ad infidelitatem, & conſequenter magis opponi caritati, quam fidei videtur: tamen animaduertendum eſt, quòd viua fides caritate formata eſt; & ideò mirum non eſt, ſi vitium aliquod caritati oppoſitum, eodem tempore etiam fidei opponitur. Sed clarius loquamur. quicumque blaſphemus blaſphemans, diuinæ bonitati detrahit, nulli quidem dubiũ; ſed hoc dupliciter fieri poteſt, vel ſola intellectus opinione, vel adiuncta affectus deteſtatione: ſic D. Thomas ait. Aliquis negat in Deo ſummam potentiam; hic, vel ſic inquit, quia ſimpliciter ita credit: vel deſiderio etiam detrahendi odio Deum. ſi primo modo tantum intellectu peccat. ſi ſecundo modo etiam affectu peccat. Harum duarum blaſphemiarum vna fidei mortuæ opponitur, fidei viuæ altera: vna informi fidei, formatæ fidei altera; hoc vnum eſt demum, quòd ambæ fidei confeſſioni opponuntur. Quotieſcumque igitur, quòd tu Chriſtiane Dei nomen blaſphemas, tibi perſuade, te fidem negare; negare ea, inquam, quæ credenda ſunt: te chriſtianæ veritati opponere. O quod horrendum, quod infandum vitium.

Deo iniuriam inferre magis ad odium, quam ad infidelitatĕ pertinet.

Fides viua caritate formata eſt

Blaſphemus diuinæ bonitati detrahit.

D Thomas

Blaſphemia interdũ fidei mortuæ, interdũ viuæ opponitur.

Quid, inquam, quid plura? Sic graue eſt blaſphemiæ crimen, quòd, ſicuti omnes Dei miſericordiæ limites tranſiuit, & omnia argumenta, interdum irremiſſibile vocatur: *Qui blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, non remittetur ei.* Vbi

Blaſphemia peccatũ interdũ Spiritus S. dicitur

Peccatum omne eſt remiſſibile.

Vbi animaduertite, quòd nullum peccatum tale eſt, quòd Deus remittere non valeat: ſed aliquod quidem ſic inuenitur, quòd remitti difficile accidat, & ita blaſphemia dicitur irremiſſibilis, ideſt, difficile remiſſibilis; non ideo omnis, vel quælibet blaſphemia, ſed tantum quæ eſt in Spiritum ſanctum. Tripliciter aliquis (Auditores) poteſt blaſphemare, videlicet, in Patrem, in Filium, & in Spiritum ſanctum: non dico modo, quòd aliquis poſſit Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum blaſphemare, non, minimè quidem in Patrem, inquam, in Filium, & in Spiritum ſanctum. Scitisnè quid ſit in Patrem peccare? Eſt peccare in eius attributum, quod eſt potentia, peccare fragilitate; ſcitis etiam quid eſt peccare in filium? eſt contra eius attributum peccare, quod eſt ſapientia, peccare ignorantia: ſcitis inſuper quid eſt peccare in Spiritum ſanctum? eſt peccare contra eiuſdem attributum, quod eſt bonitas, malitia peccare. Attendite quæſo. Cum aliquis fragilitate aliqua coactus à paſſione inconſideratè ad Deum blaſphemandum prorumpit: hoc profectò mortale eſt peccatum, ſed blaſphemia eſt in Patrem, & ideo remiſſibile eſt. Cum aliquis ignorantia quiddam falſum loquitur, vel Patris, vel Filij, vel Spiritus ſancti; hic in Filium blaſphemat, & mortaliter peccat, non autem irremiſſibiliter: ſed, quãdo aliquis non niſi odio, quòd in Dei bonitatem habet, vt eius diuinitati detrahat, & vt alios ad malefaciendum excitet, vel incitet, vel Patrem, vel Filium, vel Spiritum ſanctum blaſphemat; hic ſemper in Spiritum ſanctum blaſphemat, & de ipſo dicitur: *qui blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, non remittetur ei.* Nunc (ò blaſphemi) attendite voſmetipſos, voſmetipſos, inquam, qui nuda delectatione nomen Dei blaſphematis; vos iterum inquam, qui inſipienter, abſque aliquo affectu, & ideo non fragilitate: vos, qui ſcientes inſanias veſtras tendere in Dei verecundiam, & ideo non ignorantia: vos, qui mera malitia inueterati habitus impatientiæ, Dei nomen blaſphematis. Vos, vos blaſphemi ſcæleſtes in Spiritum ſanctum; vobis numquam remittetur, vel difficile remittetur veſtrum peccatum. Et quod flamma è cælo cadat de iure eſt, & vt vos conſumet: de iure eſt, quòd terra aperiatur, & vos abſorbeat; de iure eſt, quòd è mare venti ſurgant, & vos ſubmergant, quoniam mundi peſtis, & lues eſtis, & ſcæleſtiores orbis homines, immo omnium creaturarum.

Peccare in Patrem eſt peccare in eius attributum.

peccare in Filiũ eſt peccare in eius attributum.

Peccare in Spiritũ ſanctum eſt peccare in eius attributum.

Blaſphemi ſceleſtiores omnium peccatorum.

Nec

Digitized by Google

Nec tibi (ò Sanctorum blaſpheme) perſuadeas, quòd Deum non blaſphemando, idemmet peccatum non perpetres, non, minimè quippe; nam, ſicut Deus in ſuis Sanctis laudatur, in quantum laudantur opera, quæ Deus in Sanctis ſuis effecit: ita & blaſphemia in Sanctos conſequenter redundat in Deum; ſicuti laudando Sanctos, tu in Sanctis Deum laudas, ſic in Sanctos blaſphemando, in Sanctis Deum blaſphemas, quia mortaliter Fidei confeſſioni teipſum opponis, & ſæpius Spiritus ſancti peccatum incurris; & quòd hoc verum ſit, D. Paulum audite: *Viuo ego, iam non ego: viuit verò in me Chriſtus*: Chriſtus in Paulo viuit; ergò blaſphemans D. Paulum, Chriſtum blaſphemat. Nec ideò te excuſabit dicere, quòd ſi tu aliquando blaſphemas, impatientia blaſphemas, in primis motibus, non quidem: nam vel tu blaſphemiæ verba loqueris, vel profers ignorans eorum ſignificationem: & hoc in ſenſu verum eſt, quòd lethaliter non peccas; ſed tu hoc modo non blaſphemas, ait D. Thomas; quia non habet propriè rationem blaſphemiæ. Vel tu ſcis, quòd in Dei dedecus ſunt: & tunc in quocumque modo ea proferas, ſemper mortaliter peccas. Et quòd verum ſit, qui ſubitanea indignatione, vel ira hominem interficit, ſciens homicidium, non nè iſte peccat? Equidem. Qua re igitur qui verba capiens, attamen in Dei opprobrium verba profert, dici non debet, quòd mortaliter peccat? Sed ad quid ratio indiget, vbi ipſiuſmet Dei ſententia patet? In Leuitico, ille Iſraelitæ filius: Iurgio (ait textus) Dei nomen blaſphemauit, cum ſubitaneo motu, & ira contenderet: nihilominus inquit Deus, *morte moriatur*. En (auditores) quam verum eſt, quòd ira, contentio, primi motus non ſemper excuſant; ſed ſemper blaſphemia peccatum eſt. Quod perpendentes, poſſibile num eſt, quòd (ò blaſphemi) veſtra inſana audacia vigeat, & limites tranſgrediatur? Et quòd propter hoc tantum, quòd locuti vſque adhuc ſumus, veſtræ effrænatæ linguæ in ipſummet Deum inueheri non deſinant? Vltra quod memoria, qua cognoſcitis vos homines eſſe, à tam ſceleſti vitio abſtinere debebat.

Sanctorum blaſphemi mortaliter peccant.

Sanctorum blaſphemia, in Deũ redundat.

D. Thomas.

Blaſphemans ſciens ſe blaſphemare, ſiper mortaliter peccat.

Et (vt tandem faciam de his hactenus) tam graue, & horrendum eſt blaſphemiæ vitium, quòd Angelus Michael cum dæmone prælians, eum blaſphemare non eſt auſus. Audite Iudam Apoſtolum in ſua epiſtola cap. 9. *Cum Michael Arcangelus*

Angelus Michael non eſt auſus blaſphemare diabolum.

Iudas Apoſt. in ſua Can. c.9. *cangelus cum diabolo diſputãs altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ, ſed dixit; Imperet tibi Deus.* Eſt autem horum verborum ſenſus, diabolum voluiſſe Moyſi corpus reuelari, vt hebræos ad illud adorandum, atque adeò ad idololatriam incitaret, quod tamen Michael paſſus non eſt. Replicandum eſt autem illud, quod

Deut.34.1. ſcribitur Deuteron. 34. aſcendiſſe Moyſen de campeſtribus Moab ſuper montem Nebo in verticem Phaſga contra Hierico. Ibique mortuum iubente Domino in terra Moab, ſepultumque in valle terræ Moab contra Phogor; ſepultumq. fuiſſe in valle, ſepulcrumque eius vſque in præſentem diem ignorari. Quo loco aduertendum eſt, cum dicitur Moyſes non in monte, quo obijt, ſed in valle terræ Moab ſepultus, innui, vt vult Caietanus, corpus eius viſibiliter tranſlatum fuiſſe à loco, in quo obijt, ad vallem, in qua ſepultus eſt: alias enim neſciretur, vtrum in monte, an in valle ſepultus fuiſſet. Qua re proculdubio viderunt multi corpus ad vallem efferri: ſed incognitus tamen manſit locus, in quo Angelorum miniſterio fuit repoſitum. Ex hoc Iudæ teſtimonio duo habemus Michaelis encomia clariſſima. Vnum eſt, Michaelem pro nominis ſui officij ratione omnem idololatriæ occaſionem amputare voluiſſe, atque noluiſſe ſepulcrum Moyſi reuelari: eſt enim eius proprium munus pro Dei honore in campum deſcendere. Vnde in ſuis vexillis militaribus illud ſcriptum gerit: Quis ſicut Deus? Alterum eſt exemplo ſuo docuiſſe quam fugiendum eſſet, non inquam blaſphemia, ſed ipſum etiam maledicentiæ crimen: huius enim rei gratia Iudas factum præcellens de Michaele commemorauit: quod ne ipſi quidem dæmoni auſus fuerit maledicere. Obſeruandum eſt autem verbum illud, non eſt auſus, quod ſignificat Michaelem tamquam rem execrandam maledicentiam, & imprecationem refugiſſe: vnde huius peccati grauitas apparet.

Moyſes vbi eſt ſepultus.

Caietanus.

Michael pro ſui officij rationem omnem querit idololatriæ occaſionem euitare.

Michael idest, Quis ſicut Deus.

Blaſphemia non ſolum ſed omnis maledicentia euitanda eſt.

Niſi in faciem benedixerit tibi, &c. Et ideò mirum non accidit, ſi Deus magis in blaſphemos peccatores, quàm in quoſcumque alios peccatores iraſcitur indignatione. Et quod verum ſit, attendite, non tam citius Sennacherib ſerui blaſphemarunt Dei nomen, quòd centum octoginta millia interfecti ſunt, ſicuti narrat Iſaias cap. 36. & Iudith cap. 7. Holofernes blaſphemauit, & à muliere caput ei reciſum

Deus magis iraſcitur cõtra blaſphemantes, quã in alios.

Iſai. 37. 36.

Iudith 13.10

fuit

fuit ſub eodem tentorio, à toto ſui exercitu circumdato. 2. Machab. cap. 5. Anthiocus blaſphemauit, & illa tam notabili plaga eſt affectus. Quid plura? Nicanorus blaſphemauit, & Deus imperauit, quod minutim illa impia lingua diuideretur, & à varij auibus diuerſas in partes portaretur, ſolum, vt in nefandum hoc vitium, magnam, quam retinebat, indignationem oſtenderet. Dicite vos, quod ad ſit aliquis ſceleſtis, & ferus exulum dux, qui nihil mali, aut erroris facere omittat: & quòd alia ex parte in eum Princeps ſic indignatus inueniatur, quòd, poſt omnem conatum adimpletum, vt fræna ei imponeret, tandem capiat ſub poteſtate ſua; & ſic eum tenendo imperet interſecari, & ad aliorum exemplum diuerſas in partes aptetur, & diuerſos in ſui ſtatus locos ponatur. Sic Deus in blaſphemos agit: Nicanorus, inquam, ſceleſtis blaſphemauit; & Deus iuſſit linguam eius tranſportari auibus. O vindictam, vindictam atrocem, non ob aliud, inquam, quam, vt magnam demonſtret, quam in blaſphemantes cum concipit Deus, indignationem. Verum eſt, quòd his calamitoſis, infortunatiſque temporibus huius vitij magnitudo, & punitio in contemptum prodiere; & omnino parui æſtimantur pœnæ, floccifiunt leges, & natura ferè deficit, poſteaquam ab omnibus vbique locorum, vbique temporum, vbique modorum Dei nomen blaſphematur, eique improperatur: per vias ambulari non poteſt, quin pluribus in locis blaſphemare non audiatur: & miſeri quidem hoc inde delubrum ingredi audent, domum, inquam, illius, quem ſic dirè offenderunt: audent illo ſceleſtiſſimo ore loqui ante Sanctorum imagines, quo tam eos offendunt. Et hoc accidit, quia nimium ſufferuntur, & tolerantur: nam illico, cum primum blaſphemare audiuntur, morte ipſa mulctari deberent. Moriantur, interficiantur blaſphemi, morte profectò condemnentur. Et quamquam iſta verba dira videantur; attamen diria eſſent illa, ſcilicet; Relinquite viuos blaſphemantes, ciuitatis peſtem: qui filios inficiunt, qui eos tot docent ſcelera, qui vitæ ſanctitatem deſtruunt. Pietas, pietas eſt eſſe ſæuus: & ſæuitia eſt erga iſtos eſſe pius. Nimium, nimiumque, hæc inter Chriſtianos lues creuit; & ideò eam amouere, auferre oportet. Et ego à tam iuſta concepta in tam ſceleſte vitium indignatione

2. Mach. 5. 10

2. Mach. 15. 31.

Nicanoris linguæ cuare data eſt auibus.

Exemplum.

Blaſphemantes illico occidendi ſunt.

tione raptus, vno verbo verba finiam, dicens, quòd blaſphemiæ effectus temporalis mors eſt, & mors æterna. Et, ſi multi temporalem fugiunt, non ideò æternam fugient: vltra quòd, ſi Deus pijſſimus mortem in ipſis hic ſuper terram non permittit ſubitaneam, perſæpe in filios inde permittit, præter alia exitia, in quæ tota ipſamet eorum ſceleſtium blaſphemantium familia incidere ſolet.

Ite in pace.

Amen.

VIGE-

Digitized by Google

VIGESIMA PRIMA LECTIO.

De Oratione.

IN QVA DVO EXPLANANTVR.
Primum, quid oratio, & eius vis, & potentia ſit. Secundum, quas condiciones habere debet.

Ecce vniuerſa, quæ habet, in manu tua ſunt, Iob 1. 12.
tantum in eum ne extendas manum tuam.

PRIMA PARS.

ITA importunus, ſicque temerarius eſt infernalis ſatan in procurando noſtrum malum, & in quærendo noſtrum exitium: quòd non modo in hoc omnem expendit, & adhibet laborem, & diligentiam: ſed tam promptus, & velox eſt in exequendo: vt vix ſuis furoribus, & fraudibus proſpiciendi, & conſulendi tempus concedat. Et ecce à Deo petit, quòd Iob tentetur, & moleſtia afficiatur. Et vix Deus ei dicit: *Ecce vniuerſa, quæ habet, in manu tua ſunt*, quòd ſtatim, vt iniquum animum ſuum exequatur: *Egreſſus eſt a facie* Domini. Hinc duo extrahuntur. Primum quid peculiare ſit illud, quod à Deo impetrat. Secundum, quo modo dæmon poteſt orando obtinere, ſi ipſe ſemper demeretur, in malo ſtabilis, & confirmatus: nam in D. Ioanne dicitur, quod *Deus non audit peccatores*. Quo ad primum, certum eſt, quòd nihil poſitiui, vel peculiaris obtinet; ſed tantum, vt ſuam exerceat vim, & calliditatem

Dæmon importune noſtrum procurat exitium.

Iob 1.12.

Dæmon quid peculiare petit à Deo contra Iob.

Ioan.9.31.

Digitized by Google

ei facultas datur. Hoc autem aduenit, quia Deus non cogit, nec vim facit ſuis creaturis. Vnde D. Auguſtinus aiebat: *Deus ſic res adminiſtrat, vt proprios motus agere ſinat.* Quo ad ſecundum, quare quidquid petit accipit, ſi Deus non exaudit peccatores? D. Auguſtinus hunc locum exponens D. Ioannis, ait: quòd hæc cœci nati verba fuerunt non adhuc bene illuminati, & in Fide inſtructi. Diuus Chryſoſtomus inquit, quòd cum peccator petit à Deo, vt portenta faciat, vt habeatur bonus, & ſanctus, Deus ſibi gratias non concedit. Cyrillus dicit ſuper D. Ioan. cap. 9. quòd Deus peccatoribus non fauet, vt peccatoribus, ideſt, peccata ſua non ſuſtentat, nec defendit. Alij inquiunt, quòd pertinacibus, vel obſirmatis peccatoribus Deus aures non præſtat, nec preces eorum exaudit. Alij aiunt, quòd intelligitur de merito gloriæ, non autem de corporalibus gratijs; deficiunt forſan opiniones? Et ideò nos has excludendo res, etiam peccatores (dicamus) interdum exaudiri poſſunt. Vel dicamus, ſicut D. Auguſtinus ait, ſcilicet, quòd dæmon hoc in loco pro ſe exauditus non fuit, ſed pro alijs; ideò enim conceſsit, hoc eſt, iſte tentandus, vt eſſet ille cruciandus: attamen hinc orationis vim haurio; nam licet à dæmone factam, nihilominus impetrat, & aſſequitur. Et ideò hac in materia duo dicamus, ſcilicet, quid ſit oratio, & quæ eius vis, & potentia, quòd primum erit: & ſecundum, quas debet condiciones habere. Attendite.

D. Auguſt. — Deum peccatorem non exaudire, quomodo intelligitur. — D. Auguſt. — D. Chryſoſt. — Cyrillus ſuper 9. Ioan. — Orationis vis ex hoc loco hauritur. — Lectionis diuiſio in duo capita.

Ecce vniuerſa, quæ habet, in manu tua ſunt, &c. Et primo, oratio, ait D. Thomas, eſt actus rationis, quo aliquis ſuperiorem deprecetur, ideſt, oratio nil aliud eſt, quam alicuius perſonæ actio, qui rationem habeat, qua inferior oret, & ſupplicet ſuum ſuperiorem, vt ei illas concedat gratias, quas ab eo poſtulat; & tantæ efficacitatis, tantæq. eſt potentiæ, quòd licet tacitè, mutuoque fiat: attamen tantam habet virtutem, quòd in ſacra Scriptura vocatur clamor, ac vociferatio. Et quod verum ſit, audite quidquid ait Deus Moyſi in Exodo cap. 14. *Quid clamas ad me?*

D. Thom. — Oratio quid eſt. — Oratio in Scriptura ſacra vocatur vociferatio. — Exod. 14. 15.

Certum eſt enim, quod Moyſes in hoc loco non loquebatur, & tamen dicitur, quod clamabat, quia, videlicet, magno ardebat liberandi populum deſiderio. Igitur maximo orabat affectu. Vnde Greg. Niſſ. in lib. de vita Moyſis eumdem locum expendens: *Monemur,* inquit, *ſonoram eſſe illam vocem, & vſque*

Moyſes non loquebatur, & tamen dicitur quod clamabat. — Gregor. Niſſen. in lib. de vita Moyſis.

vſque ad diuinas aures magnitudine ſua peruenire, quæ non contentione clamoris, ſed puritate cordis ſua meditatione concipitur. Hæc ille. Et Gregorius Magnus in Comment. ſuper 1. lib. Reg. 6. *Quid eſt*, inquit, *clamor orantis, niſi in ſupplicatione petentis magna virtus deſiderij? Vnde ad tacentem labijs Moyſen, ſed populi ſalutem feruenti deuotione cupientem à* Domino *dicitur. Quis clamas ad me?* Hæc ille. D. Ambr. ſerm. 19. in Pſal. 118. ſuper illa verba: *Clamaui in toto corde meo, exaudi me* Domine. *Clamat*, inquit, *cor noſtrum non ſono corporis, ſed cogitationum ſublimitate, conceptuque virtutum, magna vox iuſtitiæ, magna eſt caſtitatis, per quam, & mortui loquuntur. Gracili voce erat* Moyſes, *nec loquebatur: plus tamen omnibus exaudiebatur. Vnde dictum eſt ei, quid clamas ad me? Clamabat affectu pio, & perſonabat in cælo: clamabat populus, & non audiebatur: audiebatur tamen* Moyſes, *qui tacebat.* Tu *ſolus, inquit, ad me clamas? quid de me ſperas, qui virtutem meam excitas? Tu populus ad me clamas, qui per vniuerſam terram annunciaui, meum nomen expectas?* Hæc ille. *Gregor. Magnus in comment. ſuper 1. lib. Reg. 6.* *D. Amb. ſer 19. in Pſal. 118.*

Hinc fit, quòd nonnulli aſsimilant affectuoſam orationem, & contemplationem nuci muſcatæ. Primo, quia nux muſcata eſt quadam pellicula circumdata tenuiſſima: infra quam eius continetur ſubſtantia; ſic oratio affectuoſa oportet, vt captiuetur, & includatur in Fide, & notitia, quæ tamen tenuiſsimè attingit ad diuina, & ſuprema; & ideò eſt tenuiſſima pellicula; ideſt, tenuiſsima notitia diuinorum, videlicet, nihilominus eſt ſufficiens ad ſaluandam animam. Secundo, propter excellentiā, quia nux muſcata tanto eſt melior, quanto eſt ponderoſior, & in odore ſuauior, & ſapore acutior; ſic contemplatiuus homo tanto eſt melior, quanto eſt ponderoſior per mentis ſtabilitatē, quia grauia, & ponderoſa difficulter mouentur, & firmius ſtabiliuntur; & quanto odor ſuauior per conuerſationis ſanctitatem; & quanto ſapore acutior per ſapientiæ ſublimitatem. Tertio, & poſtremo, propter efficaciam, quia nux muſcata habet virtutē calefaciendi, & ſtomacum confortandi, ventoſitatē extenuandi, & dolorem capitis auferendi. Similiter oratio feruens inflammat amantē, confortat operantem, expellit ventum, ideſt vanitatem, & aufert dolorem exteriorem, quia ſine voce, & clamore, ſua virtute quidquid petit, accipit; & interiorem conſolationē infundit, iuxta illud Pſ. 93. *Secundum multitudinem dolorum meorū in* Pſal. 93. 19.

Oratio aſsimilatur nuci muſcatæ. *Oratio affectuoſa includatur in Fide & notitia.* *Cōtemplatiuus tanto eſt melior, quanto eſt ponderoſior per mentis ſtabilitatem.* *Oratio feruens inflāmat amantem.*

corde meo, conſolationes tuæ lætificauerũt animam meam. Ionas, qui in profundo maris in ventre cœti verba proferre non poterat, dicit: *Clamaui de tribulatione mea ad Dominum*, vt

Ionæ 2. 3. habetur cap. 2. eiuſdem: *Et exaudiuit me*. Clamor prophetæ magis fuit ingens deſiderium cordis, quàm vocis. Suſanna ſancta femina neque clamorem, neque verba faciebat in

Dan. 13.35. ſua tribulatione: *Clamor autem eius* (inquit Daniel 13.) *erat fiduciam habens in Domino*. De tali etiam clamore loqui-

Pſal. 9.39. tur Dauid Pſal. 9. *Deſiderium pauperum exaudiuit Deus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua*. Et D. Paulus

Rom. 8.15. Roman. 8. ſcribens credentibus, ait, quod *ſpiritum adoptionis filiorum Dei acceperint, in quo clamamus*.

Oratio gladius nuncupatur. Hinc eſt, quòd oratio, gladius, quo inimicus ſuperatur, & vincitur, vocatur, Geneſ. 48. illis verbis, quæ dixit Iacob

Gen. 48.22. Patriarca filio ſuo Ioſeph: *Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo*.

Paraphraſtes Caldaic. Vbi per *gladium, & arcum* Paraphraſtes Caldaicus eum locum ita tranſtulit: *Quem tuli de manu Amorrhæi oratione mea, & deprecatione mea*. Vbi intelligis, oratio, gladius nuncupari, quia hoſtem ſuperat, & vincit. Vnde Chryſoſto-

Chryſoſt. mus ait: *Sed quemadmodum ciuitas non munita facile venit in poteſtatem hoſtium; propterea quod prorſus abſit id, quod*

Anima non munita precibus, diabolus facile in ſuam redigit poteſtatem. *fuerat hoſtium incurſus arcenaus; ſic & animam non munitam precibus diabolus facilè in ſuam redigit ditionem: nec multo negotio omni genere ſcelerum implet. Nam primum quidem ad animam precibus communitam non audet propius accedere, metuens robur, ac fortitudinem, qui precantur ſerio, non ſuſtinent quidquam admittere indignum precatione; ſed reuertentes, Deum cum quo modo locuti fuerant, cito repellunt omnem maligni ſpiritus molitionem, apud ſe reputantes. Quantum ſcelus ſit, eum, qui paulo ante ſermone cum Deo miſcuerit: quique ab eo pudicitiam, & ſanctimoniam petierit, extemplo ad diabolum ædificare, fœdaſque voluptates in animum admittere, ac diabolo præbere auditum, in illud pectus, quod paulo ante Deus immiſerit; ac dæmonijs concedere irruptionem in animas, in quas Spiritus ſancti gratia plurimam exercuit benignitatem, ac ſolicitudinem*. Hæc ille. Et idem

D. Chryſoſt. homil. 4. in epiſt. ad Theſſal. c. 2. Chryſoſtomus homil. 4. in epiſtola 2. ad Theſſal. 2. ait: *Si enim contra armatos ad eum modum pugnauerunt veteres, multo magis contra inermes, ita pugnandum nobis eſt: ita vincebat Ezechias Aſſyrios: ita Moyſes Malechitas; ita Aſca-*

lonitas

lonitas Samuel, ita Iſrael triginta duos reges, ſi vbi armis opus erat, & exercitu, & pugna, relictis armis ad orationem confugerunt: vbi dumtaxat orationibus conficienda ſunt negotia; quo modo non multo magis orandum eſt? Hæc ille. Origenes homil. 25. in cap. 31. Numerorum, vbi dicitur: *Armate ex vobis viros, & belligerate aduerſus Madian, reddere vindictam à* Domino, *mille ex Tribu ex omnibus tribubus* Iſrael *mittite ad belligerandum*, ſic habet: *Recordare, recordare præterita, audi præſentia filij Iſrael dudum ſexcenta millia fuerant armatorum, qui proceſſerant aduerſus* Madian, *& hi omnes victi ſunt, quoniam peccatum erat in ipſis, nunc Madianitæ, qui fuerant victores, qui ſexcenta millia fugauerant, vincantur à decem millibus, vt ſcias, quia non in multitudine, nec in numero militum vincitur* Iſrael; *ſed iuſtitia, & pietas eſt in eis, quæ vincit. Propterea denique, & in benedictionibus eorum dicitur, quia ſi ſeruauerint legem* Domini, *vnus ex ipſis perſequatur mille, & duo vertant decem millia. Vides ergo, quia multo plus valet vnus* Sanctus *orando, quàm peccatores innumeri præliando: Oratio* Sancti *penetrat cælum; quo modo non hoſtem vincet in terris?* Hæc ille. *Orig. homil. 25. in cap. 31. Numeror.*

Si quæras, vnde tanta oriatur orationis vis, dico, quia eſt actus ſupremæ virtutis inter morales: nempe Religionis, quæ dum fit, multarum, & inſignium virtutum actibus eſt comitata, Fides in primis exercetur; nam, qui petit, credit id fieri poſſe ab eo, à quo petit. Similiter Spes: nemo enim petit, niſi ſperans id factum iri quod petit. Item dilectio: diligitur enim qui benefacturus creditur, & in quo ſperatur. Præterea humilitas: qui enim petit, ſe indigere ope alterius fatetur; tandem patientiam in expectando. Hinc eſt, quod Iob cum eſſet vlceribus plenus, nec reperiretur in eo pars corporis ſana, & integra, niſi lingua, non ad blaſphemias, & inutiles ſermones illa abuſus fuerit, ſed ad iuſtas lamentationes, & preces aſſiduas, artem nimirum, & calliditatem inimici ad illius perniciem, atque ad ſui defenſionem conuertit. Et hoc vnico labiorum ſolatio ſe ſuſtentabat. Dauid Pſal. 108. dicebat: *Detrahebant me: ego autem orabam*, ideſt, dum orare licuerit, & labijs voluero, non vincar; & in inimicorum meorum poteſtatem non redigar: nam, ſi labia noſtra à nobis ſint, & orationis ſtudium non intermiſerimus, quis noſter Dominus erit? Huc quoque detorſi per allegoriam

Orationis vis vnde oritur.

Oratio comitatur inſignibus virtutibus.

Iob, licet non haberet niſi linguã integram, tamẽ Deo gratias reddebat.

Pſal. 108. 4.

Auguſt. riam Auguſtinus lectionem, Septuaginta, *oſſa mea in dentibus ſunt*, ideſt, firmitas, & fortitudo mea in verbis, non in factis, ſanè labijs populi Iſraelitici vincendos hoſtes, penituſque delendos, non manibus, aut gladio indicat Scriptura, vt vim precum, & orationis ſignificaret, quod ipſe Balach rex Moab agnouit, dicens Numer. 22. *Ita delebit hic populus, omnes, qui in noſtris finibus commorantur, quo modo ſolet bos herbas vſque ad radices carpere*. Quo modo autem carpit omnes herbas niſi lingua, & labijs? ſic explicate legunt Septuaginta: *Nunc oblingent Synagoga hac omnes, qui in circuitu noſtro, ſicut oblingeret vitulus virentia de campo, onkelus ſicut lambit bos*. Quæ verba ſic Origenes homil. 11. in Exod. dilucidat: *Per hoc, vt à maioribus accepimus iudicari dicitur, quia populus Dei non tam manu, & armis, quam voce, & lingua pugnabat, ideſt, orationem fundens proſternebat inimicos*. Non *mirum igitur, ſi ſua ipſe aſtutia deluſus dæmon poſtea non relinquat labia, & orationis facultatem intactam, ſed mutam reddat, quem ſemel poſſidet, & ſemel expertus virum, qui non peccauit labijs ſuis, labiorum vſum impediat, vt peccati ſui remedium quærat: ſic dæmonium ſtultiloquium, & garrulum aliquando multum eſt*. Hæc ille.

Septuaginta

Fortitudo in verbis.

Num. 22.4.

Origenes homil. 11. in Exod.

Sed cur mirum videtur, ſi hoſtes oratio ſuperet, quæ ipſummet Deum (ſi fas eſt dicere) vincit? iuxta illud Exod. 32. *Dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos*. Quem locum expendens D. Hieronius epiſcopus ad Gaudentium, ait: *Quando dixit, dimitte me, oſtendit ſe teneri poſſe, ne fiat quod minatus eſt: Dei enim potentiam, ſerui preces impediunt*. Et Iſaias 64. *Non eſt qui inuocet nomen tuum, qui conſurgat, & teneat te*: vnde & in Oſeæ 12. Vbi eſt ſermo de lucta Iacob cum Angelo, dicitur: *Inualuit ad Angelum, & confortatus eſt, fleuit, & rogauit eum*; & eſt ſenſus, Iacob cum lacrymis petijſſe ab Angelo benedictionem. Vnde colligitur, orationem iuſti cum lacrymis: quòd illis verbis indicatur, *fleuit, & rogauit*, eſſe, veluti luctam, qua homo cum diuina iuſtitia luctatur, & ſuperior euadit, quemadmodum Iacob orans cum lacrymis Angelum illum, qui Deum repræſentabat, ſuperauit. Vnde & nomen Iſraelis obtinuit: eo enim loco *Iſrael* non eſt *videns Deum*, vt multi perperam exiſtimarunt; ſed *Princeps cum Deo*, vt auctor eſt D. Hieronymus in traditionibus hebraicis in Geneſi. Hinc fit,

Oratio Deum vincit.

Exod. 32. 10.

D. Hieron. epiſcopus ad Gaudentium.

Iſai. 64.7.

Oſeæ 12. 4.

Iacob petijt ab Angelo cum lacrymis benedictionem.

Iacob quare nomen Iſraelis obtinuit.

D. Hier. in trad hebraic. in Gen.

Digitized by Google

ſit, quòd, Deo diſponente, iuſtus moritur aliquando, nè ipſius orationibus mitigatus, cogatur iram exhiberi contra impios: hac enim de cauſa iuſtum Loth ex vrbe Sodoma prius egredi voluit, quo poſſit illam incendere; ex quo plane colligitur, cum Deus iuſtos eripit, merito ſupplicium aliquod timeri poſſe. En quanta eſt apud Deum iuſtorum orationis vis, ſi quidem quaſi non poſſet illis viuentibus inferre ſupplicium: ideò prius illos per mortem eripere conſueuit. Ex dictis remanet, quòd optimo iure à nonnullis oratio guttæ comparatur; & hoc tribus de cauſis. Prima ratione originis: eſt enim gutta lacryma cuiuſdam arboris, ſiue herbæ, cuius ramuſculi diebus æſtiuis ab incolis inciduntur; & lacryma, quæ egreditur, gutta vocatur: immò & armoniacum etiam à quibuſdam appellatur. Vbi tres particulæ in hoc primo capite complectuntur. Prima, quòd gutta eſt lacryma. Secunda, quòd egreditur tempore æſtiuo. Tertia, quòd vocatur etiam armoniacum quoddam; quæ omnia inferuntur & ad veracem orationem. Prima, quòd gutta eſt quædam lacryma, quia oratio debet eſſe lacrymoſa. Vnde Auguſtinus ad Dioſcorum, ait: *Plerumque hoc negotium, ſcilicet orationis plus gemitibus, quam ſermonibus agitur: plus fletu, quam afflatu*. Secunda particula eſt, quòd producitur tempore æſtiuo: & oratio debet fieri in temporis feruore; nam feruidus affectus orationis eſt quaſi thus redolens in diebus æſtatis, iuxta illud Pſal. 140. *Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Tertia, & poſtrema eſt, quòd vocatur etiam harmoniacum quoddam, quia in oratione debet eſſe duplex harmonia, vocis, & cordis; vocis, & operis. Prima vocis, & cordis per attentionem; vnde Auguſtinus ait: *Hymnis, & Pſalmis cum oratis ad Deum hoc vertetur in corde quod profertur in ore*. Hæc ille. Idem debet habere conſonantiam vocis, & operis, vt cum aliquis Deum orat voce, ſtudeat ipſum etiam munere placare, ideſt, eleemoſynæ largitione, & alijs bonis operibus. Et hinc eſt, quòd orantes manus etiam leuant ad cælum. Vnde Caſsiodorus ſuper Pſalm. ait: *Ipſa eſt ſuauiſſima virtus harmoniæ, quando vox cognoſcitur operibus conſonare; nam ſi heres diſcrepabili ſibi varietate diſſentiant, nequaquam poſſunt pſalmodiæ efficere cantilenam; nec ad aures Domini venit, quod ſe mutua contrarietate confundit*. Hæc ille. Secundo, oratio aſſimilatur guttæ ratione

Iuſtus Loth quare ab vrbe Sodoma prius egredi voluit.

Simile.

Oratio guttæ comparatur.

Oratio debet eſſe lacrymoſa.

Auguſt. ad Dioſcorum.

Oratio debet fieri in feruore.

Pſal. 140. 2.

Oratio debet habere duplex harmoniacum cordis, & vocis.

Auguſt.

Caſsiodorus ſuper Pſal.

Oratio tanto melior, quanto purior.

Auguſt. ſuper pſal.

Oratio munda & caſta cælos penetrat.

Plinius.

Oratio deuota diſſoluit peccati vincula.

Luc. 3. 5.

tione puritatis; nam illa gutta eſt nobilior, quæ eſt clarior, & purior. Similiter oratio tanto melior eſt, quanto purior, & à peccato immunior. Vnde Auguſtinus ſuper Pſal. *Orationis pura magna eſt virtus, & velut fidelis nuncius mandatum peragit, & penetrat, quæ non peruenit*. Hæc ille. Et in vitis Patrum dicitur, quòd ſi oratio munda, & caſta fuerit, cælos penetrans, vacua non redibit. Tertio, & poſtremo oratio aſsimilatur guttæ ratione vtilitatis, quia, vt aſſerit Plinius, gutta habet virtutem diſſoluendi, relaxandi, & inflationes ſedando. Similiter lacrymoſa, & deuota oratio diſſoluit peccati vincula, relaxat debita, & ſedando tumida, reddit orantem humilem, qua humilitatis virtute cælos aſcendit, *quia qui ſe humiliat exaltabitur*; & à Deo quidquid petit accipit.

Iudic. 5. 8.

Oratio nouum bellum nuncupatur.

Sap. 18. 21.

Num. 16. 46.

Oratio cum quibus committit bellum.

Vnde optimo iure nuncupatur oratio nouum bellum, iuxta illud Iudic. 5. *Noua bella elegit Dominus, & portas hoſtium ipſe ſubuertit*. In quo loco nota verbum illud *bellum*, bellum autem per orationem cum Deo committi manifeſtè colligitur ex lib. Sapient. 18. Vbi enarrans hiſtoriam illam, quæ habetur Numer. 16. Et quo modo Aaron ſtans cum thuribulo inter mortuos, & viuentes, deprecanſque Deum percutientem populum placare iram eius, hæc habet verba: *Properans enim homo ſine querela propugnauit*; Sic habent Codices aliquod vulgate. Porro bellum illud, quòd Deus piæ animæ indicit, & ſi vnum, dumtaxat, ſit; cum duobus tamen committitur ſimul cum aduerſarijs, atque cum eo, qui eſt amiciſſimus: diuerſa tamen ratione; ita vt propterea de eo, quod per ſe vnum eſt, quaſi de duobus aptè admodum Debbora cecinerit: *Noua bella elegit Dominus*: noua profectò, quia non ſolum nouis armis, voce nimirum dumtaxat, & precibus abſque clypeo, & haſta; ſed noua magis, quia nouo modo fiunt: nimirum contra aduerſarios aduerſione faciei, & irruptione, & violentia: noua denique, quia & ex fuga reuehitur victoria contra aduerſarios maximè decora, & ex faciei oſtenſione, ac violentia; altera pariter reuehitur ex amiciſſimo Deo victoria, quæ tamen nedum ei, qui vicit, ſed & ei, qui vincitur, eſt maximè dulcis. Hoc innuere volebat ſponſa Cantic. 2. cum ſponſum alloquens aiebat: *Oſtende mihi faciem tuam*; non ſolum, vt ipſa facies Deo oſtendatur, verum etiam id, quod præcedit huiuſmodi faciei oſtenſionem, vt eadem facies auertatur à

Cant. 2. 4.

reliquis

reliquis omnibus, quæ Deo ſunt oppoſita : quod etſi præcedere videatur, fit tamen plerumque vno, & eodem actu, atque adeò bene cum vnicum bellum ſit, vnica hac ſignificatione pia anima ad illud promouetur, cum ei dicitur : *Oſtende mihi faciem tuam* : & certè bene, maxime Deo noſtram oſtendimus faciem, cum fugamur à terrenis hiſce, aut fugari vos ſinimus, cum contra ſpirituales nequitias colluctamur : tunc quippe ardentius ad illum conuertimur, feruentioresue ei fundimus preces cum tentationes nos inſectantur, & tribulationes, iuxta illud Pſal. 119. *Ad Dominum cum tribularer clamaui. Et in tribulatione mea inuocaui* Dominum : & tunc vehementiori impetu in Deum irruimus, cum perfectius in oratione auertimus cordis noſtri faciem ab vniuerſis, quæ impedire nos poſſent, nè faciem illi ſoli oſtendamus. Qua propter dum contemplatiuam animam his Deus affatur, quam tunc maximè terrenarum rerum cogitationibus, nec non, & dæmonum inſultibus oppugnari cognoſcit, cum in foramine petræ ſe abdit, & in cauerna maceriæ, vt contempletur diuinas perfectiones, vel Chriſti humanitatem ſe abſcondit, confirmari poteſt. Senſus ille ex duobus locis Scripturæ ſimul iunctis, ex Geneſi 32. vbi de Iacob patriarcha dicitur: *Traductis omnibus, quæ ad ſe pertinebant, manſit ſolus, & ecce vir luctabatur cum eo vſque mane :* & poſt aliqua, *nequaquam* Iacob *appellabitur nomen tuum, ſed Iſrael: quoniam, ſi contra* Deum *fortis fuiſti, quanto magis contra homines praualebis?* Et ex illo Oſeæ 12. qua in declaratione loci citati ex Geneſi dicitur : *In fortitudine ſua* Iacob *directus eſt cum Angelo, & inualuit ad Angelum, & confortatus eſt; fleuit, & rogauit eum :* nam, quod pia anima bellum, & luctam habeat, patet ex eo, quod in dicto loco Geneſ. dicitur; vir luctaſſe cum Iacob, & per conſequens Iacob pariter luctas ſe cum viro illo, de quo apud Zachariam 6. legimus : *Ecce vir, oriens nomen eius*, cum viro, qui & vir erat, & Deus inſtar ſolis oriens ex alto.

Oratio faciem oſtendit, & terga omnibus quæ Deo aduerſantur.

Pſal. 119.1.

Pſal. 17.7.

Gen. 32.23.

Oſeæ 12.4.

Gen. 32. 23.

Zach. 6.17.

Quòd verò lucta, & prælium iſtud fiat per auerſionem, & fugam, & ſimul per oſtenſionem faciei ad Deum, patet illud quidem primum ex eo quòd in Geneſi ante narrationem luctæ dicitur : *Traductis omnibus, quæ ad ſe pertinebant, manſit ſolus* Iacob*:* alteram verò ex eo, quod Oſeas formam illius certaminis, ait : *In fortitudine ſua* Iacob *directus eſt cum Angelo*, Dei perſonam gerente. Vbi D. Hieronymus : Et quia

Oratio dicitur lucta.

D. Hieron.

dire-

directus eſt cum Angelo ; ideò directi nomen accepit. Et quid verò ſibi vult nomen iſtud? niſi dirigas faciem, vel directus facie ſua contra Deum, cum quo decertauit? Vnde apparet, quòd cum per Prophetam dicitur: *In fortitudine ſua directus eſt cum Angelo*, æquè eſt, ac ſi diceretur fortiter, magnoq. animo oſtendit Angelo faciem ſuam.

Oratio quibus armis prælia-tur.

Arma ſi quæras, quibus prædicta commiſſa eſt lucta, vocem dumtaxat fuiſſe orationis, & fletus, apertiſsimis Oſeas ijs comprimit verbis, *fleuit, & rogauit eum*, denique duplicem victoriam ex vno hoc deferri luctamine; alteram ex ijs, qui nobis aduerſantur: alteram ex eo ſignificauit, & Dei, quando ad victorem Iacob ait: *Si contra Deum fortis fuiſti, quanto magis contra homines praualebis?* Hominum nomine ea deſignans vniuerſa, quæ oranti animæ aduerſantur.

SECVNDA PARS.

Orationis condi-tiones tres ſunt.

IAM de orationis potentia, ac fortitudine in prima parte me ſatis dixiſſe exiſtimo: nunc verò ad condiciones eiuſdem orationis me conferens, tres oranti neceſſarias eſſe compertiſsimum eſt. Vbi dicendum eſt, quòd ſicut in perfecta cytharœdi muſica tria ſimul conueniant: Operæpretium eſt percuſſio cytharæ melodia ſoni reſonans ex percuſsione chordarum, & cantus vocis: adeò quod, ſi quodlibet iſtorum trium deſit, huiuſmodi muſica perfecta dici minimè poſsit: vocis etenim cantus commendabilis, aut nequaquam eſt, niſi conſors ſit ſono, aut harmoniæ ſonantis cytharæ; nec ſonus ipſe cum debita poteſt eſſe harmonia, ni cytharœdus bene, & ſecundum muſices artem cytharæ pulſauerit Fides, ni & ipſe, quas bene pulſauerit Fides congruenti ratione extenſæ ſint, ſi quidem quæ remiſſæ ſunt, tametſi artificioſiſsime percuſſæ fuerint, ſonum haud quaquam reddunt harmoniarum. Eodem pacto, & demum perfecta definienda eſt oratio, quam labia proferunt, & in qua hæc tria ſimul concurrunt. Vitæ bonitas, quæ ſe habet inſtar bonæ percuſsionis chordarum cytharæ, quatenus potentiæ, atque effectus inſtar fidium ſe habent reſpectu animæ harmoniacus interioris deuotionis ſonus, & concors ſuus huiuſ-

Muſica quando perfecta dicitur.

Oratio quando dicitur perfecta.

Digitized by Google

huiuſmodi ſono cantus, & quæ voces proferuntur, preces,& laudationes Domini,quas communi vocabulo orationes peculiariter vulgo appellantur. Hinc fit, quod Deus per Prophetam Amos, ſi orationes, quæ ad ſonum organi inconcinnè percuſsi, decantatæ ſint, & prolatæ ab anima, quæ chordarum potentias affectuque remiſſas habet; & cui probitas deſit vitæ,tumultum carminum appellat. Eas verò laudationes, & preces, quæ ſono interioris deuotionis ſua ſunt concordes, cantica lyræ nuncupat,dicens: *Aufer à me tumultum carminum tuorum, & cantica lyræ tuæ non audiam*. Regius Vates etiam, horumq. ad perfectam orationem neceſſaria ſunt, optimè conſcius in Pſal.65. Hæc tria indicans, ait: *Ad ipſum ore meo clamaui, & exaltaui ſub lingua mea. Iniquitatem ſi aſpexi iu corde meo, non exaudiet Dominus. Ad ipſum ore meo clamaui, & exultaui ſub lingua mea*, ſic legit D. Gregorius in 1. Regum, licet Vulgata dicat, *exaltaui*. Porrò in verbo *exaltaui*,indicat ſecundum,ſine quo primum nihil virium habet,exaltationem interioris deuotionis; quia verò neutrum iſtorum duorum rectè fieri poteſt, vel quidquam valet ni ſimul adſit tertium: iccirco adiecit: *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet* Dominus; ac ſi dicat, ſi ſimul, & vitæ ſanctitas; ita cum prædictis duobus adſit, vt ne dum extrinſecus nihil in me appareat, quod prauitatem redoleat, quaſi in penetralibus cordis mei quidquam ipſemet aſpexerit iniquitatis, oratio mea Domino haud erit accepta, & grata. Hoc idem alijs verbis indicauit ſponſus præclara ſimilitudine faui diſtillantis Cantic. 4. dicens: *Fauus diſtillans labia tua ſponſa: mel,& lac ſub lingua tua: & odor veſtimentorum tuorum ſicut odor thuris: fauus diſtillans labia tua*; non fauus ſimpliciter, ſed fauus diſtillans. Enimverò fauus ſi abſque melle ſit,nullius eſt pretij, nullumve guſtui profert commodum, nullum ſaporem, cum à veſtigio, ſi melle refertus ſit, non modica eius habetur ratio, ipſumve quo exuberat mel diſtillans ingentem pariter ex ſe profert dulcedinem; ſic & preces illæ, quæ labijs funduntur, ſi ſine melle ſint intrinſecæ deuotionis, & ſine mentis attentione nihil à Deo æſtimantur, nullamve ex ſe proferunt ſuauitatem, nullum commodum; prout & Paulus Apoſt. 1.Cor. 14. teſtatus eſt, cum diceret: *Si orem lingua, ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt*, ideſt, ſi lingua tantum orem abſque deuotione,& abſque mentis attentione,

Oratio quando vocatur tumultus carminum.

Amos 5. 23.

Pſal.65. 17.

D. Greg. in 1. Reg.

Cant. 4.11.

Oratio fauus diſtillans.

Oratio ſine melle deuotionis parum iuuat.

1.Cor. 14.14

Digitized by Google

tentione, ſpiritus meus, ideſt, flatus meus, vox mea tantum orat, & ſine vlla dulcedine, ſine vllo fructu: nam mens mea ſine fructu eſt. Quid ergo eſt? ideſt, quid ergo faciendum eſt? Qualis debet eſſe oratio voce prolata, vt bona ſit, & fructum afferens? *Orabo*, inquit, *ſpiritu, orabo & mente*, ideſt, orationem ipſam vocalem faciam cum deuotione, & mentis attentione, pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Dicet aliquis, ſi fauus diſtillans, & huiuſmodi oratio, quæ & ſpiritu facta ſit, & mente, cui nam ipſa diſtillat? quemve diſtillatione ſua dulcedine reficit? Reficit, perfunditq. voluptate, atque dulcedine ſua Deum ipſum, in cuius os mel diſtillat interioris deuotionis: conteſtatũ id habemus à Regio Propheta Pſ. 146. dum ad iſtius modi, quo mouens orationem ait: *Laudate Dominum, quoniam bonus eſt pſalmus*: *Deo noſtro ſit iucunda, decoraq. laudatio*, ideſt, ſuauis ſit, & dulcis: quam verò iucunda ſit, quamve eadem Deo placeat in Pſal. 68. egregia comparatione, idem Dauid exprimere nititur, dicens: *Laudabo nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in laude. Et placebit Deo ſuper vitulum nouellum: cornua producentem, & vngulas*, ideſt, pluſquam gratiſsima quælibet victima. Porrò quia nullatenus anima dulcedinem in os Dei diſtillare poteſt per orationem ſuam, eademq. Dominus delectare, ni prius ipſamet in ea delectetur, dulcedinemq. guſtet illius. Iccirco ſponſus adiecit *mel, & lac ſub lingua tua*. Sic enim per id, quod dicitur *ſub lingua*, cor intelligas, ſiue palatum, & guttur, quæ ſubtus linguæ ſitu guſtationis ſenſum perficit. Per verba iſta hoc deſignatur, quod pia anima prius ipſa guſtum in corde ſuo, atque in ſe recipiat ſuauiſsimum in ijs, quas fundit precibus, tum dulcedinem, quam ipſa guſtat, in ipſummet Deum refundit, diſtillans, tamquam à pleno fauo mel copioſum.

Orationis dulcedo quem ſua dulcedine reficit.

Pſal. 146. 1.

Pſal. 68. 31.

Orationis pulchra comparatio.

Anima dulcedinem, quam in oratione recipit, in Deum diffundit.

Hunc guſtum ſimplicius expreſſit Dauid illis cum verbis: *Ad ipſum ore clamaui; & exultaui ſub lingua mea*. Verbo exultaui, maximam ſignificans guſtus oblectationem: Vnde & in Pſalmum 103. dicebat: *Iucundum ſit ei eloquium meum: ego verò delectabor in Domino*, ac ſi diceret, vt labia mea ei ſint fauus diſtillans; dabo operam, vt mel, & lac ſit ſub lingua mea, vt ipſe delecter in Domino; tametſi autem voces orationis ſint obiectum potius auditus, quam guſtus, melli nihilominus diſtillanti, & fauo in os eas aſſimilaui, indicans nimirum, quod ſicut eæ ſunt mel animæ orantis, & mel in ore

Pſal. 103. 34.

ore habet. Ita ſibi pariter mel ſunt ex illo eius ore ſtillatum in os ſuum, quia non tantum ad ſuas admittuntur aures, ſed & ad os, atque adeò eorum dulcedine, nedum auditu, ſed & guſtu percipiat: quaſi & ipſe quoque emiſſas ab anima orante voces illas in ſuo acceptet ore, per illud eas verſet proferendo illas ſibimetipſi. At id, quòd ſane piæ animæ orationem reddit, & illuſtriorem, & Deo iucundiorem, illud eſt, quod ipſamet anima haſce effundens preces, & ſeipſam, & orationes pariter ſuas induit Dominum Ieſum Chriſtum, iuxta conſilium Apoſtoli Epheſ.4. exhibens ſe ſimilem, & interius, & exterius Chriſto Ieſu in iuſtitia, & ſanctitate, necnon & ipſas, quas fundit preces, patri ſimul & ſponſo offerens, veluti indumento opertus meritis glorioſiſsimis eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſuper altaré Crucis ſeipſum obtulit in holocauſtum maxime omnium acceptabile, ad inſtar Iacob Geneſ.27. qui hedinis pellibus, manus, collumq. operuit: ſic ea cooperta palpanda Iſaach obtulit patri. Hæc autem omnia modicis hiſce verbis, & odor veſtimentorum tuorum ſicut odor thuris peregregiè deſignata ſunt: ſiue enim veſtimenta accipiamus, quibus pia anima exornata comparet ante Dominum in perfecta oratione ſua odor illorum in manibus Dei eſt, ſicut odor thuris, ideſt, ſicut odor Chriſti, qui de ſemetipſo ait Eccleſ. 24. *Ego quaſi Libanus, non inciſus, vaporaui habitationem meam*. Ita nimirum Chriſtum induta, vt vita iſtius manifeſtetur in ipſa, non ſecus ac veſtimenta, quæ extrinſecus operiunt corpus, manifeſtantur in corpore ipſo, ſiue alia illa eiuſdem animæ ſumamus veſtimenta meritorum, quibus cooperta, & ornata vniuerſa bona illius opera, & in primis orationes cæleſti ſponſo proponit, & manifeſtat odor pariter iſtorum veſtimentorum eius veriſsima dicitur, ſicut odor thuris illius nimirum thuris, quod ſuper altare crucis ad ignem ardentiſsimæ caritatis oblatum eſt in odorem ſuauitatis meritorum Chriſti cruce confixi.

Orationis dulcedo non dū auditu, ſed etiam ore percipitur.

Anima media oratione induit Chriſtum Dominum.

Epheſ. 4. 24.

Gen.27.16.

Odor veſtimentorum orationē perfectam ſignificat.

Eccleſ. 24.21

Odor thuris orationem perfectā ſignificat.

Quiſquis ergo à Deo aliquid impetrare vult, oportet non tam alta, & clara voce, quæ ſola non ſufficit, quam magno deſiderio, immò magna caritate, & ſpe: externus enim clamor ſine viua fidei, & deſiderio, Deo non admodum acceptus eſt, quemadmodum in Iſaia cap.29. dicitur: *Populus iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat me: cor autem eius longe eſt à me.* Iſai. 29.13.
Et Origenes expendens locum Exodi 14. in prima parte al- *Origenes.*

 legatum,

Exod. 14. 15. legatum, in quo dixit Dominus Moyſi: *Quid clamas ad me?* ait: *Nulla vox* Moyſi *auditur, & Dominus dicit. Quid clamas ad me. Vellem ſcire quo modo poſſumus clamare ſine voce ad* Deum? *Quam dubitationem ſtatim ſoluit, dicens, quod poſtulante* Spiritu *ſancto per ſilentium clamor* Sanctorum *auditur: non enim diuinus ille ſpiritus vocibus exterius prolatis indiget ad preces noſtras percipiendas, cum interioris cordis deſideria percipiat.* Et Petrus Cantor, ſic ab antiquis appellatur, ſubtiliter aduertit, quòd cum dicitur in Pſal. 36. *Os iuſti meditabitur ſapientiam.* Et Pſal. 34. *Et lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam, tota die laudem tuam, ori vel linguæ attribuitur meditatio, & attentio, quæ cordis eſt: non enim os, vel lingua meditari ſolet, ſed cor.* Hæc ille. Et D. Bonauentura 3. par. certiloq. ſect. 46. ait: *Veraciter orare eſt in compunctione amaris gemitibus, & non compoſita verba reſonare.* Hæc ille. Et Hieronymus ait, ſicut habetur de conſecr. diſt. 5. Can. *Non mediocriter, numquid verborum multitudine flecti* Deus, *vt homo poteſt? Non enim verbis tantum, ſed corde ornatus eſt Deus.* Hæc ille. Cui conſonant Saluatoris verba apud Matth. 6. *Orantes nolite multum loqui, ſicut Ethnici: putant enim, quod in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis: Scit enim pater veſter, quid opus ſit vobis antequam illud petatis*, cum quaſi dicat, non exauditur oratio per multiplicationem verborum, ſed potius propter puritatem mentis, & attentionem cordis. Vnde quidam dicebat: *Non vox, ſed votum, non muſica chordula, ſed cor. Non clamor, ſed amor cantat in aure* Dei. Corde enim pſallebat, & loquebatur Propheta, qui Pſal. 26. dicebat: *Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea. Faciem tuam Domine requiram.* Et 2. Reg. 7. *Inuenit ſeruus tuus cor ſuum, vt oraret te oratione hac, & benedicit*, quia inuenit cor, quia nihil corde fugacius, niſi per diſcretionem, & continuam meditationem Dei reſtringatur, tam inquietum, & multum volubile ex natura ſua: eſt enim (vt inquit quidam) quaſi auis venatica, quæ cum manu tenetur, quocumque ſonitu audito, ſtatim nititur auolare, & aufugere, quaſi vinculis, & compedibus neceſſe eſt eam ligare: quod ſi aufugitur carnibus cruentis reuocatur. Sic cor noſtrum facillimè noſmetipſos derelinquit. Vnde Iſaias 46. dicebat: *Redite prauaricatores ad cor.* Et vbi dicitur: *Audite me duro corde:* alij tranſtulerunt: *Audite me qui perdidiſtis cor.*

Quare

[Margin notes:]
Quomodo poſſumus clamare ſine voce.
Petrus Cantor.
Pſal. 36. 30.
Pſal. 34. 28.
D. Bonau. 3. par. certiloq. ſect. 46.
Hieron.
Matth. 6. 7.
Oratio non exauditur per multiplicationem verborum.
Pſal. 26. 8.
2. Reg. 7. 27.
Corde nihil fugacius.
Cor eſt quaſi auis venatica.
Iſai. 46. 8.

Digitized by Google

Qua re refrænandum eſt vinculis timoris, & amoris Dei carnes Chriſti cruentas in oratione illi oſtendendo. *Cor quomodo eſt refrænandum.*

Loquebatur etiam non ore, ſed corde Anna Samuelis mater, de qua dicitur 1. Reg. 1. *Porrò Anna loquebatur in corde ſuo, tantumq. labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur*, tantus enim erat feruor ſpiritus, quod nec vllum verbum ori ponere poſſet; & licet ſacerdos obſeruaret attentiſſimè os eius, vt petitionem ſuam intelligeret, nihil præcipuè potuit. Qua re exiſtimauit illam ebriam eſſe. Nec vana eſſet eius opinio, ſic eam, quam corporis ſpiritus ebrietatem indicaret. Vbi inquit Gloſſa: hic inditur nobis forma orandi, vt non in multiloquio, ſed in compunctione cordis, & effuſione lacrymarum noſtra fundetur oratio: & certè quidem; quia lacrymæ voces ſunt, & linguæ, quæ cum Deo loquuntur: alioquin non diceret, Eccleſ. 35. *Non deſpiciet preces pupilli, nec viduam, ſi effundat loquelam gemitus:* Nonnè lacrymæ viduæ ad maxillam deſcendebant; & clamatio eius ſuper deducentem os: à maxilla enim aſcendit ad cælum, & Dominus exauditor delectabitur in illis. Niſi enim lacrymæ linguam haberent ad exclamandum, non aſcenderet clamor eorum vſque ad cælum?

1. Reg. 1. 13.

Gloſſa.

Eccle. 35. 17.

Lacrymæ linguam habent.

VIGESIMA SECVNDA LECTIO.

De peccato libidinis.

IN QVA DE DVOBVS, QVAE A PECCATO libidinis procedunt, agitur. Primum, de malis, quæ in homine generat, & producit. Secundum, de flagellis Dei aduerſus libidinoſos, & per conſequens è conuerſo de laudibus caſtitatis.

Iob 1.13. Cum autem quadam die filij, & filiæ eius comederent, & biberent vinum in domo fratris ſuis primogeniti, nuncius venit ad Iob, qui diceret, boues arabant, & aſinæ paſcebantur vſque ad illud excluſiue: tunc ſurrexit Iob, & ſcidit veſtimenta ſua.

PRIMA PARS.

Homines ſi à Deo affliguntur ad alios homines, ſi verò ab hominibus, ad Deum recurrũt.

OMNIBVS profectò hominibus, & mulieribus ſolitum eſt, & conſuetum, vel legitimum, quòd ſi moleſtia ab alijs viris, vel feminis afficiuntur, vt ad Deum confugiant: &, ſi à Deo afflictionem, & moleſtiam experiuntur, vt apud homines, & apud mulieres conſulant: ita, quòd ſemper confugij, & auxilij locus eis ſupereſt. Verum ſi fortè aliquis inuenitur, qui ab vtriſque, ſcilicet, & à Deo, & ab hominibus ſimul ſolicitetur: clarum, certumque eſt, quòd tunc ſe quocumque auxilio, & confugio exutum dici poteſt. Et ecce ſic affabre in innocentis Iobi perſonam ſceleſtis hic dæmon operari curabat.

Quatuor

Dæmon quatuor flagellis erga Iobum vſus eſt.

Perſecutio contra Iobum prima ab hominibus fuit.

Perſecutio ſecunda contra Iobũ à Deo fuit.

Perſecutiones Iobi diuerſæ.

Quatuor ſunt flagella, quibus in dira, & rabioſa perſecutione, qua ſanctum affecit Iobum, dæmon ipſe vſus eſt, duobus ab hominibus, & à Deo duobus, tanto artificio, ac verſutia tanta, quod non tam citò hominum perſecutio finiebat, quod illa Dei incipiebat: nec tam citò eadem Dei remanebat, quod illa hominum emanabat, & ſurgebat. Hominum prima fuit: quoniam Sabæi cuſtodes, excubiaſque interficientes boues furabantur, & aſinas. Dei extitit ſecunda, nam talis è cælo ignis deſcendit, quod oues, & paſtores conſummauit, & aruit. Tertia etiam ab hominibus: Chaldæi enim, prædia, ſeu rura ſurripientes, illos occiderunt, qui ea cuſtodiebant. Et tandem quarta à Deo: quia impetuoſus ventus cum oriretur, & domum excuteret, eamdem ruere faciens, filij, & filiæ occubuere, animamq. egerunt. De prima dicitur: *Cum autem quadam die filij, & filiæ eius comederent, & biberent vinum in domo fratris ſui primogeniti, nuncius venit ad Iob, qui diceret boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos, & irruerunt* Sabæi, *tuleruntq. omnia: & pueros percuſſerunt gladio, & euaſi ego ſolus, vt nunciarem tibi.* De ſecunda: *Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit, Ignis Dei cecidit de cælo, & tactas oues, pueroſque conſumpſit; & effugi ego ſolus, vt nunciarem tibi.* De tertia: *Sed & illo adhuc loquente venit alius, & dixit, Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaſerunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percuſſerunt gladio, & ego fugi ſolus, vt nunciarem tibi.* De quarta, & vltima: *Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit, filijs tuis, & filiabus veſcentibus, & bibentibus vinum in domo fratris ſui primogeniti, repente ventus vehemens irruit à regione deſerti, & concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſſit liberos tuos, & mortui ſunt; & effugi ego ſolus, vt nunciarem tibi.* Videte vos, quæ nam rabioſa perſecutio extitit hæc, quam infernalis hic dæmon in pauperem Iobum mouit, & excitauit; quoniam vndique eum moleſtia afficit, & cum eo conflictatur. De omnibus his quatuor in duabus ſequentibus Lectionibus loquemur: in hac de duabus primis; & in ſequenti de duabus reliquis. Attendite.

Lectionis diuiſio in duo capita.

CVM *autem quadam die filij, & filiæ eius, &c.* Et hinc incipiens, ait textus, quod dum Iobi filij domi primogeniti eius conuiuabantur, venerunt Sabæi, & cuſtodes interfecerunt, & omnes boues, cunctaſque aſinas furati ſunt.

Circa quod licet hic quo ad litteræ ſenſum, ſic caſus, & perſecutio amplificentur, quod maiores eſſe non poſſunt; quoniam non modo boues, & aſinas omnes ſurripit, ſed etiam ſpem fructus, quem accipere poterat, dum narrat, quod cum non dum campum reduxiſſet ſic, vt fructum redderet, tunc hoc pacto arabant illum, & colebant: Verum ego moralem ad ſenſum ſermonem voluens, & redigens, inquam, quod quamquam bos interdum ſacris in Litteris ferè in omnibus præcipue pro prædicatoribus ſumatur, & pro in Eccleſia Dei laborantibus, ſicuti in Ezechiele legitur: attamen turpi, vel auerſo ſenſu interdum comprehenditur, ſecundum quod in Prouerbijs c.7. dicitur: *Statim eam ſequitur quaſi bos ductus ad victimam, & quaſi agnus laſciuiens, & neſcit quod ad vincula ſtultus trahatur*. Quo in loco, certum eſt, quod intelligitur de carnali, ſenſualique homine, qui tamquam bos ſub libidinis, ac luxuriæ iugo ſe perſtringere facit; eò magis, quod vna cum bobus etiam aſinæ feminæ, & non aſini maſculi, ſurreptæ fuere: ita Septuaginta tranſtulere: feminæ aſinæ, quæ perbellè nimis ipſæ quoque hoc ſceleſte vitium innuunt. Et de hoc agentes duo dicemus. Quorum primum eſt, ſcilicet, quot mala vitium iſtud homini, mulierique afferat. Secundum, quam Deo diſplicendo, Deus ipſe de ipſo vindictam facere quærat. Et primo affabre carniſuiuij tempore facit ſe ſub ſenſualitatis iugo tribus fortiſſimis, arctiſſimiſque nodis iniquis perſtringere; primus nodus eſt dulcedo, eſtq. guſtus, qui hoc in peruerſo crimine percipitur: & ideò dicitur, quod ſi alia vitia hominem, & mulierem obtundunt, hoc attamen carnis omnino eos ſoporat, hebeteſq. reddit. Vnde antiqui ſub Sirenæ nomine id pinxerunt, quæ cantando ſopit adſtantes, ſopitoſque interficit: & iure quidem: nam experientia cernitur, quòd qui diu in eius limi altitudinem immerguntur, tamquam ſopiti vſque ad mortem in peccato morantur; & D. Paulus Roman.6. regnare vocauit: *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore*. Et, vt oſtenderet, quod hoc de vitio loquebatur, inde ſubdidit, *vt obediatis concupiſcentijs veſtris*. Quo in loco Theodoretus obſeruat, quod regnum à tyrannide differt: nam tyrannus licet ſuis ſubditis imperare poſſit, attamen inuoluntariè obediunt ei; ſed ſubditi regi voluntariè, ac liberè obtemperant, & acquieſcunt. Et ideò, vbi cum alijs criminibus dæmon præcipit, perſtrictoſque homines, ac mulieres inuoluntariè

Bos in ſacris Litteris pro prædicatoribus ſumitur.

Prou. 7. 22.

Bos pro carnali & ſenſuali homine accipitur.

Septuaginta.

Libido quot mala homini, & mulieri affert.

Vitia & peccata alia hominē obtundunt carnalitas verò ſoporat.

Rom. 6. 12.

Theodoretus.

Regnum in quo differt à tyrannide.

Digitized by Google

tariè cuſtodit: in carnali nihilominus vitio ſponte ei obediunt. *Homines carnales ſponte amoni obediunt.*

Aliquis pergens liquefactam picem inuenit, digitis eam tangit; & ecce illico de repente ita manibus inhæret, & affigitur, quod licet reuellere quærat, tamen nequit: *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea*. Quid nam putatis hoc eſſe vitium? ait Eccleſ 13. Nil aliud nempe eſt, quam ita rabioſa pix, vt ſtatim, quod tangis eam, quòd te opicas, tibi ſic adhæret in corde, & in mente, quod licet inde eam à te repellere quæras, minimè pelles. Hoc illud idem eſt, quod Oſeæ dicebatur 4. *Fornicati ſunt, & non ceſſauerunt*: Carnali ſe vitio applicauere, nec vmquam defecerunt ab eo. Hinc eſt, quòd antiqui cum leonis capite, cum capræ corpore, draconiſque cauda hoc pinxere vitium, vt cum capite leonis nobis ſignificarent vim, atque violentiam, quibus in homine, ac muliere hoc vtitur vitium; vnde Eccleſ. 21. *Dentes leonis, dentes eius, interficientes animas hominum*. Cum capræ corpore, libidine pleni animalis, vt nobis innuerent huius peccati dulcedinem. Vnde Prouerb. 5. *Fauus diſtillans labia meretricis*. Et denique cum cauda draconis, cum qua ſic alligat, quod miſer carni deditus, vſque ad mortem non ſoluitur; & propterea Prouerbia cap. 6. clamabant: *Pretium ſcorti vix eſt vnius panis: mulier autem viri precio ſam animam capit*; & quidam etiam ab hebræo tranſtulere, ideſt, quod hoc pro peccato homines ad tantum ſe reducunt opus, quod panis bucellam inhiunt; quod de ſpirituali pane intelligitur; quos vſque ad mortem omnino priuantur. Optime quidem ſcitis, quod ad ſemper in primogenitis hæreditas conſeruatur: ſed quod nam aliorum primogenitum eſt peccatum, niſi peccatum carnis? Et quod verum ſit, D. Paulum Galat. c. 5. audite: *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, &c.* Ac ſi diceret, nullum eſt peccatum, quod ſuæ iniquitatis, vel verſutiæ hæreditatem, vſque in finem conſeruet, præter id, quod carnis peccatum agat.

Simile. *Vitium carnale rabioſa pix eſt.* Eccleſ. 13. 1. Oſeæ 4. 10. *Vitium carnale quomodo ab antiquis deſcribebatur.* Eccleſ. 21. 3. *Caprea libidinē repreſentat.* Prouerb. 5. Prou. 6. 26. *Hæreditas conſeruatur in primogenitis* Galat. 5. 19. *Carnis peccatū dicitur primogenitum.*

Secundum, cum quo bouem, & aſinam ducit bubulcus, acutus eſt ſtimulus; ſed quem putatis vos eſſe ſtimulum acutum dæmonis, cum quo pungit, & vbi vult, ad inferna hominem, mulieremque ducit? Nil aliud eſt, quam malum exemplum, quod in carnali vitio præbetur. Seneca ait, quod antiqui decreuerunt, meretricem portare in fronte ſuum nomen, & forte in quodam auri, vel argenti lamine, vt ab

Simile. *Dæmon pro ſtimulo vtitur malo exemplo.* *Seneca.*

aliis noſceretur. Sed quid nam ſunt noſtris hiſce temporibus nomina ſic deſcripta, niſi mala exempla, quæ hoc circa vitium dantur; quoniam ad talia peruenimus tempora, quod etiam illi, qui caſtitatis magiſterio nitere deberent, libidinis, dedecoriſque ſunt exempla. In Apoc. c. 17. D. Ioannes narrat mulierem ſe vidiſſe, purpura, ſericiſque indutam; gemmis ornatam pretioſis; at quid ferebat, quid geſtabat? Poculum aureum in manu ſua: & quo plenum erat? Abhominatione, & immunditia fornicationis eius; & in fronte eius nomen ſcriptum Babylon magna, mater fornicationum. Et quæ nam eſt Babylonia, & mater dedecoris, niſi ætas noſtra? In qua dici poteſt, omnis caro corrupit viam ſuam, & vbi omnia malo ſunt exemplo replena? Et quod ambiguitate careat, tot ambulationes, tot conuiuia, totque ornamenta, & in mulieribus, & in hominibus, quid enim ſunt, niſi tot ad libidinem ſtimuli? Hac de re Abraham præcepit, quod Iſmaelem vnam cum matre è domo eius, & è conuerſatione Iſaach expelleret. Vbi nota, quòd cum Iſmael videretur à Sara ludere cum Iſaach, perſuaſit viro Abraham, vt eijceret de domo filium, & matrem eius: quod cum durum valde videretur ipſi Abrahæ, & nollet illos dimittere, dixit ei Deus Gen. 21. *Non tibi videatur aſperum ſuper puero, & ſuper ancilla tua; omnia quæ dixerit tibi* Sara, *audi vocem eius*. In quo loco ludum iſtum Iſmaelis cum Iſaach, propter quem iubetur cum matre de domo eijci, nonnulli ad libidinem referunt: quod, vt melius intelligatur, ſciendum eſt, verbum hebraicum *tbacbac*, quo ibi legitur multa ſignificari. Primum enim ſignificat ludere. Secundo, idololatriam committere: de vtraque enim ſignificatione poteſt accipi illud Exod. 32. *Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere*, hebraicè *letſacbec*, ideſt, vel ad ludendum, vel ad idololatrandum. Certe Paulus de idololatria intellexit, cum 1. Cor. 10. dixit: *Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis, quemadmodum ſcriptum eſt, ſedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere*. Tertio (hunc illudendi conceptum peroptimè animaduertite) pro illudere Geneſ. 39. *Ingreſſus eſt ad me ſeruus hebræus, quem adduxiſti, vt illuderet mihi*. Quarto, pro ridere, vt Geneſ. 18. dixit Sara, Non niſi, hebraice tſachacti. Quinto, pro occidere, vt 2. Reg. 2. *Surgant pueri, & ludant*, ideſt, occidunt, ſe inuicem digladiando. Sexto denique venerem exercere, vt

Mala exempla noſtri temporis.

Apoc. 7. 4.

Mulier Apocal. purpura induta quid ſignificat.

Ornamenta hominum, & mulierum ſunt ſtimuli ad libidinem.

Ludus Iſaach, cu Iſmael, quid erat.

Gen. 21. 12.

Ludere in ſacris Literis, quid ſignificat.

Exod. 32. 6.

1. Cor. 10. 7.

Gen. 39. 17.

Gen. 18. 15.

2. Reg. 2. 14.

Digitized by Google

vt Gen. 26. *Proſpicens Abimelech Palaſtinorum Rex per feneſtram vidit Iſaach iocantem cum Rebecca vxore ſua*, ideſt, debitum vxori reddentem. Vnde ſtatim accerſito eo, ait: *Perſpicuum eſt, quod vxor tua ſit*. Nos verò referentes hunc ludum ad laſciuiam dicimus, quod quilibet debet in typum Abrahæ; inſtructus à Sara, nempe à ratione, & legis præcepto, ancillam, & filium eius è domo pellere, ideſt, non ſolum libidinis peccatum, ſed omnem occaſionem eius exterminare. Gen. 26.8. *Ludus pro exercitatione veneris.*

Hinc fit, quod peccatum luxuriæ, primo aſsimilatur igni: *Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans*; nam ignis ferrum durum, & frigidum immutat, & quaſi igne effluit; ſic mentes ferreas libido domat. Vnde Hieronymus: *Flammigero igne percutit mulier conſcientiam*; vnde, ſicut ex duobus lapidibus ſe inuicem collidentibus, oritur ignis; ſic ex contactu, & viſu impudico viri, & mulieris oritur ignis concupiſcentiæ, & luxuriæ. Præterea, ſicut ſi muro apponatur candela, ſeipſum non comburit, tamen denigrat; ſic qui luxuriæ non deſerit occaſionem. Vnde idem Hieronymus: *Si cum viris femina habitant, viſcarium diaboli non deerit*. Poſtremo ſicut nix frigida in ſummo gradu poſita, tamen iuxta ignem liqueſcit. Sic caſtitas familiaritate, & colloquijs mulierum deperit. Item luxuria aſſimilatur foueæ, iuxta illud Prouerb. 23. *Fouea profunda eſt meretrix*. Primo, propter principium: fouea enim à fodiendo eſt dicta; & quod fit in terra fodientium manu profundata. Sic vitium luxuriæ eſt profundatum, & radicatum in terra, ideſt, in carne humana, & præcipuè ex corrupto, & peſſimo ingenio hominum adinuenientium diuerſos modo delectationis, & corruptionis huiuſmodi vitij; de quibus Pſal. 80. dicitur. *Ibunt in adinuentionibus ſuis*. Secundo, propter augmentum, quia in fodiendo quanto plus terrà in ſua ſuperficie cumulatim erigitur, tanto amplius interius profundatur. Sic luxurioſus quanto magis viſum, & intentionem dirigit, & erigit ad ſuperficiem terræ, ideſt, ad pellem, & pulchritudinem carnis, tanto magis interius in appetitu profundatur, & creſcit odor libidinis. Ideò Iob 31. aiebat: *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt nec cogitarem quidquam de virgine*. Tertio, propter periculum; quia quanto fouea fit profundior, tanto eius tranſitus eſt periculoſior, ſic luxuria, & ideò in principio eſt expellenda. Vnde Iſidorus ait: *Calca ſerpentis caput, calca*

Simile. *Luxuria peccatum aſſimilatur igni.* *Luxuria ex tactu & viſu impudico oritur.* *Hieron.* *Caſtitas ex familiaritate mulierum deperit.* *Simile.* *Luxuria aſſimilatur foueæ.* Prou. 23.27. *Diuerſos modos luxuriàdi quærunt, & procurant luxurioſi.* Pſal. 80.13. Iob 31.1. *Luxuria quanto diuturna tanto periculoſior.* *Iſidorus.*

praua

Ierem. *praua cogitationis initium, ſcilicet, antequam fiat ſouea profunda, vſque ad conſenſum.* Hæc ille. Et Ieremias. *Foderunt foueam animæ meæ.* Quarto, & poſtremo quantum ad exitum: nam, ſicut ait Gregorius, foueam homo cadendo facile ingreditur: ſed poſt caſum non facile egreditur. Et licet ita ſit de omni peccato; tamen ſpecialiter ſic eſt de ipſo peccato luxuriæ: tum propter corruptionem fomitis, & concupiſcentiæ carnis; quam homo ſemper ſecum habet; tum propter fomentorum præparationem; quia tota die currunt præ oculis luxuriæ fomenta, ſicut aſpectus mulierum, colloquium, repletio, victus, & huiuſmodi.

Gregorius.

Luxuria in homine, & muliere omnia bona deſtruit.

Origen. homil. 1. in Leuit.

Quid amplius? ſicut mortificatio omnia bona in homine conſeruat; ſic carnis diſſolutio omnia bona deſtruit. Vnde Origenes homil. 1. in Leuit. expendens illa verba: *Si holocauſtum fuerit eius oblatio; ac de armento maſculum immaculatum offeret ad oſtium tabernaculi teſtimonij ad placandum ſibi* Dominum, *ait, quod, ſi hæc ad moralem locum inclinare velimus, nos quoque habemus vitulum, quem offerre debemus. Vitulus eſt, inquit, valde ſuperbus, caro noſtra, quam oportet Domino offerre, vt eam caſtam, & pudicam cuſtodiamus: & hoc, vt mortificata non aduerſetur, & deſtruat omnia noſtra bona.* Hæc ille. Quod quidem neceſſarium eſſe perſpicuum eſt; nam carnis diſſolutio, & concupiſcentia primo corpori valde nocet, cum vitæ longitudini aduerſetur, vt patet de aue dicta vulture, quam, dicunt naturales, concubitu nullo admiſceri, & ſine vllo concubitu pullos generare. Et hinc fit, quod viuit vſque ad centum annos, vt auctor eſt Iſidorus. Ex quo colligitur, quod diutius viuunt qui à carnalibus operis reſolutionibus ſe reſtringunt; nam ſecundum Philoſophum, animalia, quæ ſunt multi coitus, vt paſſeres, & huiuſmodi, ſunt breuioris vitæ. Vnde nota, quod luxuria minorat vitam corporalem, dehoneſtat vitam ciuilem, & necat vitam ſpiritualem. Propter primum dicitur Luc. 15. de iuuene prodigo, & laſciuo, qui diſſipauit ſubſtantiam ſuam non tantum perſonalem, ſed etiam temporalem viuendo luxurioſe. Eſt enim in actu luxuria euacuatio humidi, & expiratio calidi, in quibus duobus vita conſeruatur; & ideò ex frequentatione actus venerei, vigor, & vita corporis eneruatur. Vnde Vgo de ſancto Victore. *Luxuria,* inquit, *eſt immoderata carnis petulantia, dulce venenum, importuna lues, pernicioſa portio, quæ humanum corpus debilitat,*

Nocet corpori luxuria.

Iſidorus.

Ariſtot.

Animalia quæ ſunt multi coitus ſunt breuioris vitæ.

Luc. 15. 13.

Luxuria eſt euacuatio humidi, & expiratio calidi.

Vgo de S. Victore.

Vita in quibus conſeruatur.

bilitat, & virilis animi robur eneruat. Hæc ille. Et Innocentius de vtilitate condicionis humanæ, ait: *Extrema libidinis turpitudo, quæ non ſolum mentem effeminat, ſed corpus eneruat, & non ſolum fœdat animam, ſed fœdat perſonam. Omne namque peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus ſuum eſt. Qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat: ſemper illam præcedunt ardor, & petulantia, ſemper concomitantur fœtor, & immunditia, ſemper ſequitur dolor, & pœnitentia*. Hæc ille. Item luxuria dehoneſtat vitam ciuilem, quia tollit homini gloriam, inferens ignominiam, & infamiam. Vnde dicitur Iſaiæ 34. de luxurioſis: *De cadaueribus eorum aſcendet fœtor*, ſcilicet, infamiæ. Vnde Valerius lib. 9. de vitijs carnalibus dicit: *Quid*, inquit, *his vitijs fœdius? Quid etiam damnoſius? Quibus virtus atteritur, victoriæ relangueſcunt, ſopita gloria in infamiam conuertitur, animi, & corporis vires expugnantur, adeò, vt neſcias, an ab hoſtibus, an ab illis, capi pernicioſius habendum ſit*. Hæc ille. Item luxuria perimit vitam ſpiritualem. Vnde Roman. 8. *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini*. Et D. Hieronymus, inquit: *Qui luxuriatur viuis, mortuus eſt, etiam ferreas mentes libido domat, quæ maiorem in virginibus patitur famem, dum dulcius putant eſſe quod neſciunt*. Hæc ille.

Innocent. de vtilitate condicionis humanæ.

Iſai. 34.3.

Valer. lib. de vitijs carnalibus.

Infamiam generat luxuria.

Luxuriam vitam ſpiritualem perimit.

Rom. 8. 13.

D. Hieron.

E conuerſo autem caſtitas, ſiue continentia dies vitæ multiplicat. Vnde Iob. 29. *Sicut palma multiplicabo dies*: per palmam intellige victoriam carnis, quæ per continentiam habetur. Vnde Auguſtinus in lib. de continentia, ait: *Hoſtes autem noſtri opera ſunt carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, &c. In hoc prælio aduerſus carnalem exercitum, velut aliam producens aciem ſpiritualem, fructus ſpiritus eſt, inquit, caritas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, manſuetudo, continentia, aduerſus huiuſmodi non eſt lex. Verumtamen, quia in eis bonis, quæ connumerauit, vltimo loco poſuit continentiam, de qua nunc diſputare cœpimus, præcipuè voluit illam noſtris mentibus inhærere, ipſa quidem in hoc bello valet plurimum, in quo aduerſus carnem ſpiritus concupiſcit, quoniam ipſius carnis concupiſcentias quodam modo crucifigit: vnde, cum hæc dixiſſet* Apoſtolus *continuo ſubiecit. Qui autem Ieſu Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum paſſionibus, & con-*

Caſtitas dies vitæ multiplicat.

Iob 29. 18.

Auguſt. in lib. de continentia.

Carnis opera, quæ ſunt.

Digitized by Google

& concupiſcentijs. Hac eſt actio continentiæ, ſi opera carnis mortificarentur. Hæc ille. Item continentia vitam ciuilem exornat, & nobilitat. Vnde Cyprianus de duodecim abuſionibus: *Pudicitia*, inquit, *eſt ornamentum nobilium, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo vilium, ſolamen merentium, augmentum omnis pulchritudinis, decus religionis, minoratio criminis, multiplicatio meritorum creatoris omnium*, Dei *amica*. Hæc ille. Denique continentia corroborat, & conſeruat vitam ſpiritualem. Vnde Diuus Paulus Roman. 8. Si *ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis*. Vnde Diuus Auguſtinus in libro de continentia, ait: *Continentia omnibus prorſus delectationibus concupiſcentiæ, quæ aduerſantur, delectationi ſapientiæ coërcendis, atque ſanandis inuigilat. Officium continentiæ carnis opera omnia vitia nuncupauit Apoſtolus, ſiue quæ ad animam propriè, ſiue quæ ad carnem pertinent, ipſum, ſcilicet, hominem nomine carnis appellans, opera quippe hominis ſunt, quæ non dicuntur Dei; quoniam homo, qui hac agit ſecundum ſeipſum viuit, non ſecundum* Deum, *in quantum hac agit. Spiritus itaque hominis adhærens ſpiritus* Dei *concupiſcit aduerſus carnem, ideſt, aduerſum ſeipſum, ſed pro ſeipſo, vt motus illi ſiue in carne, ſiue in anima ſecundum hominem, non ſecundum* Deum, *qui ſunt adhuc per acquiſitum languorem continentia cohibeantur propter acquirendam ſalutem, vt homo non ſecundum hominem viuens, iam poſſit dicere,* Viuo *ego, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus.* Hæc ille.

Continentia vitam ciuilē exornat.

Cyprianus de duodecim abuſionibus.

Roman. 8. 13

Aug. lib. de continentia.

SE-

SECVNDA PARS.

CVmque adbuc ille loqueretur, venit alter, & dixit : Ignis Dei *cecidit de cælo, & tactas oues, pueroſque conſumpſit, & euaſi ego ſolus, vt nunciarem tibi*. Ecce ſecunda perſecutio, ſecundum malum, quod efficit dæmon in Iob : prius facit, vt ei omnes expilentur boues, & aſinæ cum interfectione illius, qui ea cuſtodiebant : & nunc ignem tam vehemenrem è cælo excitat, quòd ei omnes oues, & paſtores vna interficit, & conſumat. Et hic primum notate. Origenes, & Chryſoſtomus exiſtimant hunc ignem non fuiſſe realiter ignem, ſed ſimulatam materiam à dæmone in ſpecie, ac forma ignea : vel ipſummet dæmonem tamquam ignem; nam (vt in D. Luca dicitur cap. 10.) etiam ſic è cælo cecidit : V*idebam ſatanam tamquam fulgur cadentem de cælo*. Et Pſal. 147. I*gnis, grando, nix, glacies, & ſpiritus procellarum*. Et in Pſal. 103. *Qui facis* A*ngelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos flammam ignis*; ſed cur dicit : I*gnis* D*ei*, ſi hoc erat dæmonis opus? Quia etſi dæmon illum excitauit, non ideò dæmon creauit cum non valeat, nec id faciendi poteſtatem habeat : ſed ab ipſomet Deo, ita ait Caietanus; vel ſecundum D. Thomam, & Lyranum Nicolaum, quaſi à Deo miſſus, vt nobis innuat, quòd tribulationes propter noſtram vtilitatem, & noſtrum bonum à Deo permittuntur. Vel tandem, ſecundum noſtrum mortalem ſenſum, vt oſtendat nobis, quàm hoc ſibi iniquum carnis vitium diſpliceat; quoniam cum ipſomet igne punit illud, & concaſtigat. De quo mirum habemus documentum in Apoſtolorum Actis cap. 24. vbi dicitur: *Poſt aliquot autem dies veniens* F*elix cum* D*ruſilla vxore ſua, quæ erat iudæa, vocauit* P*aulum, & audiuit ab eo fidem, quæ eſt in* C*hriſtum* I*eſum : diſputante autem illo de iuſtitia, & caſtitate, & de iudicio futuro, tremefactus* F*elix, reſpondit : Quod nunc attinet, vade; tempore autem opportuno accerſam te*.

Origenes. *Chryſoſt.* *Ignis quæ pecora Iobi cõſumit, qui fuit.* Luc. 10. 18. Pſal. 148. 8. Pſal. 103. 4. *Dæmon in forma ignis deſcendit.* *Caietan.* D. *Thom.* *Lyran.* *Deus cum igne punit peccatum luxuriæ.* Actor. 24. 24.

In quem locum aduertit Caietanus, quià Drnſilla pulcherrima erat, & eam vſque adeò diligebat Felix, vt à prioribus eam nuptijs ſeparauerit, quemadmodum auctor eſt Ioſephus lib. 20. Antiquitatum cap. 9. Iccircò Paulum de caſti-

Caietan. *Ioſeph lib.* 20. *Antiquit c.* 9.

tate

Dionyſius Carthuſian.

tate diſputaſſe. Additq. Dionyſius Carthuſianus de illis tribus diſſeruiſſe Paulum, quoniam contra iuſtitiam ex incontinentia Felix Druſillam obtinuerat,eamque ob cauſam contremuiſſe Præſidem,cum audiret ſe propter vtrumque à Deo iudicandum. Hinc duo notabilia extrahuntur; vnum, quòd caſtitas non ſolum eſt terribilis dæmonijs,ſed etiam ipſis voluptuoſis hominibus, qui cum primum audiunt, aut vident aliquem caſtè viuere, immò & ſermonem à Concionatore haberi de laudibus caſtitatis, libidinis ſuæ, flagitiorumque memores,quaſi audito aliquo magno tonitruo perterrentur. Hinc eſt, quòd Apocal. 4. Virgines dicuntur habere vocem quaſi tonitrui magni. Alterum eſt merito Paulum caſtitatem cum iudicio coniunxiſſe, & de vtroque ſimul coram homine vxorio diſputaſſe, quoniam in obſcœnos, libidinoſoſque homines Deus acerrimè vindicabit.

Caſtitas non ſolum eſt terribilis demonijs,ſed etiã hominibus voluptuoſis.

Apoc. 14. 2.

Virgines quare dicuntur habere vocẽ tonitrui magni.

Apoc. 2. 14.

Hinc prouenit, quod Apoc. 2. dixit Chriſtus Angelo, ideſt, Epiſcopo Pergamenſi: *Sed habeo aduerſus te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam* Balaam, *qui docebat Balach mittere ſcandalum coram filij* Iſrael, *edere, & fornicari*; *ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum*. Quæ ſententia ita legitur, niſi, quòd verbo idolotita additur, *edere*, vbi pro litterali expoſitione ſciendum eſt primo, cum Rex Moabitarum hebræorum arma formidaret, auxilium à Balaam Ariolo poſtulaſſe, qui cum intelligeret populum non niſi à Deo propter peccata deſtitutum, vinci poſſe: dedit Regi conſilium,vt ſelectiſsimas puellas prope exercitũ hebræorum mitteret; quæ hebræos iuuenes verbis ad libidinẽ allicerent: tunc verò illis ad venerem incitatis ſui copiam non permitterent, niſi prius idolothitis manducarent, idoloq. ſuaque ſimul portabant,venerarentur; quæ omnia fruendarum puellarum ſtudio fecerunt,quemadmodum refertur Num.25. immò, vt narrat Ioſeph lib.4. Antiquitatum cap. 5. Nonnulli nobiles hebræorũ aliqua ex illis duxerunt vxores. Quod autem Balaam id conſilij dederit,licet non connumeretur. Numer. 25. Aperte tamen colligitur ex cap. 31. eiuſdem libri, cum dicitur: *Nonne iſtæ ſunt, quæ deceperunt filios* Iſrael *ad ſuggeſtionem* Balaam, *& prauaricari vos fecerunt*? Quia igitur Nicolaitæ (vt ſuperius diximus) in ea hæreſi fuere, vt affirmarent non ſolum non eſſe malum fornicari,ſed ad ſalutem plane neceſſarium. Propterea dicuntur hoc loco habere doctrinam Balaam, qui fornicationem conſuluit. Secundo,

Populus hebræus à Deo propter peccata flagellatus.

Num. 25.

Ioſeph lib.4 antiquit. c. 5.

Num. 31. 16.

Nicolaitæ in quam hereſim ceciderunt.

Digitized by Google

cundo, aduertendum eſt ſcandalum nomen eſſe græcum ita dictum à ruina, quod nimirum occaſio ſit cadendi, hebraice autem maches à radice Iachas, quæ ſignificat irretire, illaqueare, offendere. Vnde eſt illud Pſal. 139. *Iuxta iter ſcandalum poſuerunt mihi*. Et 1. Reg. 18. *Dabo eam illi*, ideſt, Michol Dauid, *vt fiat ei in ſcandalum, & ſit ſuper eum manus Philiſtinorum*. Pſal. 49. *Aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum*. Et Pſal. 124. *Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium*. Vbi hebraice pro venantium eſt *Zocheſchim*, ideſt, illaqueantium. Locus eſt controuerſus Prouerb. 20. Quem doctrinæ cauſa libet hic euadere, ex hebræo ſic legimus, ruinam hebraice *Inoche*, ideſt, homini deuorare Sanctos, & poſt vota retractare, quamquam Septuaginta aliter tranſtulerunt; quidam pro deuorare, legunt, denotare, vt ſit duplex ſenſus, vnus eſt ruina homini, promittere ſe Sanctos perſecuturum, & iuxta vota emiſſa, eos deinde male tractare, quemadmodum videtur legiſſe, & intellexiſſe Beda in Commentarijs eiuſdem loci. Alter, quem tradit Lyranus, rui, & homini votum facere Sanctis, & poſtea votum reuocare. Verum rectius alij legunt deuorare: dictio enim hebræa plane ſignificat deglutire. Eſt autem hebraice ſic ad verbum ruina, ſeu laqueus eſt homini deglutire Sanctum, vel ſanctificationem, & poſt vota quærere: eſt enim ſecundum hanc lectionem, quæ verior eſt, duplex expoſitio; vna, ruina eſt homini deuorare rem Deo conſecratam, vel debitam, & poſtea per hypocriſim quærere vota, quibus Deus placatur. Cum nimirum eiuſmodi vota improbi hominis accepta Deo non ſint. Altera Caietani, laqueus eſt homini deuorare rem ſacram, vt primogenita, & alia debita Sacerdotibus ex lege, & etiam laqueus eſt poſt vota emiſſa inquirere an vota obligent, aut modum quærere non implendi votum, vt hoc vnico verſu duplex ſacerdotij genus comprehendatur. Quæ expoſitio ad modum probabilis eſt. Reprehenditur igitur hoc loco Pergami Epiſcopus propter Nicolaitas, quod ſcandalum alijs facerent, docentes licitam eſſe libidinem. Quam ob cauſam Balaamo comparantur, qui docebat Balach mittere ſcandalum contra filios Iſrael. Ex quo colligitur quantum malum ſit ſcandalum: ſi quidem Pergami Epiſcopus ex eo reprehenditur, quòd ſcandalum dantes Nicolaitæ, ferat. Tertio, reprehenditur, quòd non omnino ex ſuo libidinoſos homines exterminaret: hoc enim nomine

Scandalum eſt nomen græcum.
Scandalũ, ideſt, ruina.
Pſal. 139.6.
1. Reg. 18.21
Pſal. 49.20.
Pſal. 124.7.
Prouerb. 20.
Septuaginta
Beda in Comment.
Lyranus.
Ruina eſt homini deuorare rem Deo conſecratam.
Caietanus.
Nicolaitæ licitã eſſe libidinem aſſirmabant.

Nicolaitæ imitatores Balaam.

Prælatus debet exterminare libidinem ex ſua diœceſi.

Trident. Synod. ſeſſ.24.c.8.

mine cenſentur hoc loco Nicolaitæ,tãquam æmuli, & imitatores Balaam, quippe qui docebant, vagam venerem licitam eſſe. Pertinet igitur maximè ad Prælati officium,libidinem,quo ad eius fieri poterit,exterminare,& concubinarios ex ſuæ Diœceſis finibus longe pellere, iuxta ea, quæ ſanxit Tridentina Synodus ſeſſ. 24. cap.8. Sic enim Sara, quæ typum geſſit Eccleſiæ, cum vidiſſet filium Agar Ægyptiæ, hoc eſt, Iſmaelem, ludentem cum Iſaach filio ſuo, dixit Abrahæ,

Gen. 21. 10.

Eijce ancillam, & filium eius, vt in prima parte eiuſdem Lectionis diximus. Debet igitur Epiſcopus, qui Abraham exprimit, inſtructus Dei, & Eccleſiæ præceptis, cuius typus eſt Sara, ancillam, & filium eius è domo pellere, ideſt, libidinem, eiuſque occaſionem, quæ peccati quaſi parens eſt, è ſua Diœceſi exterminare, cum non ſatis eſt admonitio,nec vllo modo ferre Nicolaitarum ſobolem, cum videat tam acerbè hoc loco Pergamenſem Epiſcopum eam ob cauſam reprehendi.

Epiſcopus debet expellere libidinem & eius occaſionem ex ſua diœceſi.

1.Reg.4.18.

Deus quare punit Heli ſacerdotem.

1.Reg. 2.23.

Beda.

Immò iccirco etiam Pontificem Heli capitis dediſſe pœnas, vt refertur 1. Reg. 4. quòd filios, qui populum à ſacrificio extollebant, & cum feminis ad oſtium tabernaculi deuotionis cauſa excumbentibns turpem conſuetudinem habebant, leuiter obiurgaſſet, vt habes 1. Reg.2. In quem locum Beda iuxta litteram, inquit: *Non nigligenter intuendum, quòd corripuit quidem filios Heli, ſed quia iuxta correptionem ſpernentis abijcere ſuperſedit, vna cum ipſis diſperijt. Quid ergo morentur, qui emendare non audent, & quod cunctus populus clamitat, neſcire ſe ſimulant.* Hæc ille.

1.Cor.5.1.

Multo aliter ſe geſſit Paulus 1.Cor.5. cum illo, qui cum ſua nouerca turpiter viuebat: cum enim ſatanæ tradidit Apoſtolus,quemadmodum ipſe teſtatur,dicens: *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt uxorem patris ſui aliquis habeat, ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu iam iudicaui, vt præſens eum, qui ſic operatus eſt in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu cum virtute Domini noſtri Ieſu, tradere huiuſmodi hominem ſatanæ in interitu carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit.*

Satanæ traditio ab Apoſtolo Paulo facta, cuiuſmodi fuerit.

D. Aug. ſer.68. de verbis Apoſt.

Cuiuſmodi autem fuerit hæc ſatanæ traditio, non vno modo explicari ſolet. Primo ſunt qui excommunicationem interpretantur, aientes eum hominem fuiſſe excommunicatum ab Apoſtolo, atque adeò ſeparatum à communione fidelium. Quæ expoſitio eſt D.Auguſtini ſerm.68. de verbis Apoſtoli,& refertur 11.quæſt.3. cap.

Omnes.

Digitized by Google

Omnes. D. Chryſoſt. homil. 15. in 1. epiſtolam ad Corint. D. Ambroſij ibidem, quamuis eius non cenſeatur eſſe Commentarij in epiſtolas Pauli. Diui Thomæ in Commentarijs eius loci, eamque innuit ibidem Theodoretus. Secundo, alij ſentiunt illum hominem iubente Paulo fuiſſe arreptum à dæmone, Apoſtoloſque habuiſſe poteſtatem dæmonia in rebelles homines immittendi, ſicut & ille è corporibus pellenda ait Diuus Hieronymus in eum locum, & Claudius Guilliandus in Commentarijs ſuper primam epiſtolam ad Corinth. & innuit etiam Theodoretus ibidem. Tertio, alij ægritudinem interpretantur miniſterio dæmonis illatam, quemadmodum exponit Diuus Ambroſius lib. 1. de pœnit. cap. 13. Vbi docet hanc traditionem fuiſſe ſimilem illi, quæ permiſſa eſt poteſtas dæmoni in Iob cap. 2. Tunc addit: *Magna poteſtas, magna gratia, quæ imperat diabolo, vt ſeipſam deſtruat; ſe enim deſtruit, cum hominem, quem tentando ſupplantare ſtudet, ex infirmo fortiorem afficit; quia dum carnem debilitat, mentem corroborat. Illuditur ergo diabolus, vt ſeipſo morſu ſuo vulneret, & contra ſe armet quem debilitandum putauit, ſic & ſanctum* Iob *magis armauit poſtquam vulnerauit, quia diaboli quidem morſum protulit, ſed venena non ſenſit: quam ob cauſam dictum eſt* Iob 40. *Educes draconem in homo, illudes eum, ſicut auem, ligabis eum ſicut paſſerem, puer imponet ſuper eum manum.* Hæc ille. Eodem modo locum intellexit D. Chryſoſtomus hom. 15. in epiſt. ad Corinth. qui etiam exemplo Iob vtitur; & ſubiungit: N*on dixit dare huiuſmodi ſatanæ, ſed tradere, aperiens ei pœnitentiæ ianuas: Et tamquam pædagogo huiuſmodi tradens.* Hæc ille. Caietanus etiam de vexatione corporali locum accipit, quæ mortem, non tamen repentinam afferet. Denique de vexatione corporali facienda per dæmonem, quæ tamen excommunicationem conſequeretur, interpretatur Vgo Cardinalis. Quod enim dæmon hominem excommunicatum accedat, docet Athanaſius Papa ad Epiſcopos Hiſpaniæ, & refertur 11. quæſt. 3. cap. *Abſit, inobediens,* inquit, *ſpirituali animaduerſione truncatur, & eiectus ab Eccleſia rabido dæmonum ore diſcerpitur.* Hæc ille. Et D. Auguſt. ſerm. 68. de verbis Apoſtoli, luſum Pauli citatum interpretatur in eumdem ſenſum: *Omnis,* inquit, *Chriſtianus, qui a Sacerdotibus excommunicatur, ſatanæ traditur:* & habetur eadem cauſa, & quæſtione cap. Omnis, idem habens

D. Chryſoſt hom. 15 in 1 epiſt. ad Corinth.
D. Ambr. ibid.
D. Tho. in comment. eius loci.
Theodoretus.
D. Hieron.
Claudius Guilliandus in commentarijs ſuper 1. epiſt. ad Cor.
D. Ambr lib 1. de pænit. c. 13.
D. Chryſ. hom. 15 in 1. epiſt ad Corinth.
Caietanus.
Vgo Card.
Athanaſ. Papa ad Epiſc. Hiſp.
D. Auguſt. ſer. 68. de verbis Apoſtoli.

Digitized by Google

ibidem cap. Audi, ex D.Hieronymo; & quia fortaſſis nimium digreſsi ſimus, ad iter noſtrum, vnde exiuimus redeuntes, verum equidem eſt, vt dixi, quod Deus iraſcens, propter hoc peccatum, præcipit ei, eique tam dira flagella permittit.

Deus propter peccatum libidinis iraſcitur.

Et quia contrariorum eſt diſciplina, mirum nón eſt, ſi illi, qui ſeruant caſtitatem, Angelis æquales dicuntur, iuxta illud Matth. 22. *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed erunt, ſicut* Angeli *Dei in cælo*. Sic enim eum locum intellexit D. Ambroſius lib. 1. de Virginibus: *Quid pluribus exequar laudem caſtitatis? Caſtitas Angelos fecit, qui eam ſeruauit* Angelus *eſt, qui perdidit diabolus. De reſurrectione quid dicam? Cuius præmium iam tenetis. In reſurrectione neque nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut* Angeli *in cælo, quod nobis promittitur vobis præſto eſt, votorúmque noſtrorum vſus apud vos eſt, de hoc mundo eſtis, & non eſtis in hoc mundo: ſæculum nos habere meruit, tenere non potuit*. Hæc ille affirmat; & D.Cyprianus lib. de diſciplina, & habitu virginum: *Cum caſtè,* inquit, *perſeuerate virgines Angelis Dei eſtis æquales*. Hæc ille. D. Auguſt. lib. vnico de ſancta virginitate cap. 23. V*irginalis integritas, & per piam continentiam ab omni concubitu, communitas Angelica portio eſt, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio*. Hæc ille. Idem ſentit D. Bernardus epiſt. 2. ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum: *Quid caſtitate decorius? qua mundum de immundo conceptum ſemine, de hoſte domeſticum, Angelum de homine facit. Differunt quidem inter ſe homo pudicus, &* Angelus, *ſed facilitate, non virtute: etſi illius caſtitas felicior: huius tamen fortior eſſe cognoſcitur. Sola eſt caſtitas, quæ in hoc mortalitatis & loco, & tempore, ſtatum quemdam immortalitatis gloriæ repreſentat.* Hæc ille. Et his antiquior Tertullianus lib. 1. ad vxorem, de virginibus loquens, ſic ait: *Deo ſpecioſæ ſunt puellæ, cum illo viuunt, cum illo ſermocinantur, illum diebus, ac noctibus tractant, orationes ſuas, velut dotes,* Domino *aſsignant, ab eodem dignitatem, veluti munera maritalia, quotieſcumque deſiderant, conſequuntur. Sic æternum ſibi bonum Domini occupauerant, ac iam in terris non nubendo, de familia angelica deputantur*. Hæc ille. Quam eamdem ob cauſam Pſal. 44. in quo de puriſsimis inter Chriſtum, & Eccleſiam, immò, & quamcumque etiam ſanctam Virginem nuptijs diſſeritur,

Matt. 22. 30.

D. Ambr. lib. 1. de virgin.

D. Cyprianus lib. de diſciplina & habitu virginum.

D. Auguſt. lib. vnico de ſancta virginitate. cap. 23.

D. Bernard. ep. 2. ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum.

Tertull lib 1. ad vxorem de virginibus.

Pſal. 44.

ſeritur, inſcribitur apud Septuaginta, ijs,qui *commutabuntur*: hebraicè autem *ſuper lilia,* vel *pro lilijs*; vbi per lilia virgines intelligit D. Hieronymus, qui iuxta inſcriptionem hebraicam dicuntur commutandi in Angelos,videlicet,quorum in hac vita puritatem æmulentur. Vnde D. Hieronymus teſtatur, ſe iccirco cum pſalmum pro virgine exponere voluiſſe, eo quòd inueniſſet in titulo lilia,& flores,quæ pertinent ad virginitatis immortale decus.

Septuaginta
D. Hieron.
Lilia pro virginibus vſurpantur.
D. Hieron.

Merito igitur caſtitas vocatur virtus Regalis, iuxta illud Pſal. 50. *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui: & ſpiritu principali confirma me.* Vbi D. Hieronymus tranſtulit, *ſpiritu potenti,* Felix *ſpiritu munifico,* ſeu *liberali*, eodemq. modo Paraphraſtes Chaldaicus, alij *ſpiritu nobili,* Septuaginta *ſpiritu principali.* Quæ omnia eodem recidunt. Sotinus enim viros munificos, ac liberales appellare Principes. Non deſunt etiam qui transferant *ſpiritu voluntario, & ſpontaneo*, quamquam verò multi hoc loco per ſpiritum principalem Spiritum ſanctum accipiant: tamen rectè etiam alij de ſpiritu humano rectè intelligi poſſe arbitrantur, in quibus eſt Titelmannus in ſuis admonitionibus ex hebræo ſuper Pſal. vt nimirum Dauid,qui per concupiſcentiam carnis collapſus turpiter fuerat,poſtulet ſpiritum quemdam potentem,ac validum, quo poſſit petulantiam carnis comprimere,ſpiritum, inquam, caſtitatis, & continentiæ, qui iure optimo appellatur ſpiritus principalis, quia dignius ſit Principe; quaſi dicat Dauid; cum adulterium perpetraui Domine, & è ſublimi regiæ dignitatis culmine ad infimum, & abiectum quemdam ordinem delapſus ſum, oblitum me principem, ac regem eſſe, ergo deinceps confirma me ſpiritu caſtitatis, quo rurſus regem, & principem referam. Id, quod vſque adeò verũ eſt,vt caſtitas per anthonomaſiam, ſiue excellentiam,grauitas, & maieſtas dicatur; ſic enim plerique exponunt illud ad Titum 2. *In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate.* Etenim pro *grauitate*, Auctor Commentariorum in epiſtola Pauli prædicta, quæ adſcribitur D. Hieronymo, legit caſtitate,& verò nomen græcum non ſolum grauitatem,& maieſtatem, ſed etiam caſtitatem ſignificat. Cernis igitur grauitatem eo loco, ſeu vt etiam verti poterat, maieſtatem intelligi poſſe caſtitatem, quæ vſque adeò regia, & imperatoria eſt virtus, vt per excellentiam maieſtas appelletur. Et

Caſtitas virtus regalis.
Pſal. 50.
D. Hieron.
Felix.
Paraphr. Chaldaicus.
Septuaginta.
Sotinus.
Spiritus principalis,ideſt,Spiritus ſanctus.
Titelmannus in admonitionibus ex hebræo ſuper Pſalm.
Caſtitas ſpiritus principalis appellatur.
Tit. 2. 7.
Auctor commẽt. epiſt. Pauli prædicta.
Grauitas poteſtate vſurpatur

Digitized by Google

quod eſt conſequens, eum, in quo eſt, Regem, ac Principem faciat, quem omnes reuereantur. Iccirco etenim ſequitur, *vt is, qui aduerſo eſt, vereatur, nihil habens dicere de nobis.*

Caſtitas conciliat æmulos,

Etenim caſtitas vtpotè realis virtus, reuerentiam poſſeſſori conciliat, etiam apud ipſos æmulos, qui cum eum, cui inuident, caſtum videant, nihil præterea ſibi reliquum eſſe putant: quod illi per incuriam, & ignominiam poſſint obijcere, *vt is*, inquit, *qui ex aduerſo eſt, vereatur nihil habens dicere de nobis.*

Simile.

Caſtitas aſſimilatur circulo Galaxiæ.

Cyprianus.

Hinc eſt, quod virginitas, & caſtitas aſſimilatur circulo galaxiæ; & hoc propter quinque. Primo propter decorem, & pulchritudinem; nam Galaxia eſt circulus cæleſtis ceteris circulis pulchrior: & ſimiliter de virginitate, ait Cyprianus, quod eſt flos Eccleſiaſtici germinis, decus, atque ornamentum gratiæ ſpiritualis,& illuſtrior portio gregis Chriſti. Secundo,Galaxia eſt candidiſſima. Ideò appellatur via lactea:

Eccle.43.20.

& iſte candor reperitur in virginitate. Vnde Eccleſ. 45. *Pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus.* Tertio, Galaxia eſt ſplendidiſſima: nam inter omnes circulos cæleſtes meliorem habet claritatem. Sic virginitas in cælo habebit ſingularem ſplendorem gloriæ; nam ei dabitur aureola. Vnde Iſaias 13. *Stellæ cæli ſplendor earum.* Quarto, propter fixionem; nam Galaxia (vt auctor eſt Philoſophus) non recedit ab vno loco orbis, quod intelligitur quantum ad apparentiam propter motum tardiſſimum; quia in rei veritate compertum eſt, quod Galaxia mouetur motu ſtellarum fixarum, ſcilicet, in centum annis vno gradu; & hæc immobilitas competit virginibus,& caſtis,qui ita inhæſerunt Chriſto, quod numquam ab eo potuerunt ſeparari. Vnde Apoſt. Roman. 6. *Quis nos ſeparabit à caritate Chriſti?* Quinto, & poſtremo, & ad noſtrum faciens inſtitutum, propter honorem: eſt enim virginitas, & caſtitas tanto laudabilior, quanto ſublimior; eius autem ſublimitatem oſtendit Galaxiæ ſitus, quæ medium tenet inter duas partes cæli inæquales. Virginitas ſimiliter medium cæli tenet;namque Angelis debetur, & hominibus, inter quos quaſi media eſt virginitas,habens cum hominibus communem carnis fragilitatem; ſed cum Angelis habet communem, & quaſi ſuper homines incorruptionis integritatem; & ſic virgo, & caſtus cum omnes excedat in dignitate, regalis proſapia appellari poſsit. Iccirco illa centum quadraginta quatuor millia,

Virginitas in cælo habebit ſingularem ſplendorem.

Iſai. 13. 10.

Ariſtot.

Caſti ſunt immobiles quia adhærent Chriſto.

Caſtitas honorabilis.

Virginitas inter homines, & Angelos,

lia, quæ Apocalyp. 14. Ioanni apparuerunt ſupra montem Sion ſimul cum Agno, vt vult Auguſtinus, libro de Virginitate capite 27. virgines erant; quodque ſequentia verba demonſtrat, dicentia: *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: virgines enim ſunt: & habebant nomen Agni, & nomen Patris eius ſcriptum in frontibus ſuis*. Primo (vt auctor eſt Riccardus de ſancto Victore) habebant ſcriptum nomen Agni in frontibus, ideſt, fidem Agni, qua Chriſtiani dicuntur: & nomen Patris eius, ideſt, fidem patris eius, quâ Dei filij nuncupantur. Quam fidem habebunt ſculptam in frontibus per manifeſtam, & publicam confeſsionem. Secundo, habebant nomen Dei ſcriptum in frontibus, vt exponit Vgo Cardinalis, quia eodem Dei nomine appellantur, hoc eſt, Dij: nam etſi ea appellatio iudicibus, & principibus tribuitur, iuxta illud Pſalm. 81. *Ego dixi, Dÿ eſtis, & filÿ excelſi omnes*: cur non etiam virginibus tribuetur, qui iure optimo propter puritatem, & minimam cum terrenis rebus concretionem diuinam nomenclaturam videntur promereri? Eſt enim diuinum quiddam in carne ſupra carnem viuere. Quam ob cauſam diuina ſimilitudo potiſſimum virginibus tribuitur in ſacris Litteris: nam poſtquam dixiſſet Ioannes: *Scimus, quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt*, continuo ſubintulit. *Et omnis, qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe*: ſeu (vt legit D. Auguſt. tract. 4. in epiſt. 1. Ioannis) *caſtificat ſe*: quibus verbis cernis caſtitati potiſſimum tribui à Ioanne diuinam ipſam ſimilitudinem, quæ beatifica diuinæ eſſentiæ viſione continetur. Id, quod etiam non obſcurè Dominus ſignificauit Matth. 5. cum dixit: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*; cui conſonat illud Pauli Hebræor. 12. *Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum*. Vbi pro *ſanctimonia* communiter Græci, & plerique ex Latinis interpretantur de caſtitate. Sic habent D. Chryſoſtomus in epiſt. ad Hebræos in cap. 2. Theodoretus, Theophilactus epiſt. ad hebræos, Caſsianus lib. 6. cap. 16. D. Anſelmus, D. Thomas in eum locum, D. Hieronymus in cap. 47. Ezech. D. Auguſt. epiſt. 112. quæ eſt de viuendo Deum, ad Paulinum cap. 5. Tertia denique ratio eſt, quæ ad noſtrum facit inſtitutum, geſtant virgines nomen Agni, & nomen Patris eius ſcriptum in frontibus, vt ab hominibus

Apoc. 14. 1. *Auguſt. lib. de virginit. c. 27.* *Riccardus de S. Victore.* *Virgines quare nomen Agni in frontibus geſtãt.* *Vgo Cardinalis* Pſal. 81. 6. *Virginitas eſt quoddam diuinum in homine, & muliere.* D. *Auguſt tract. 4. in epiſt. 1. in Ioan.* Matt. 5. 8. Heb. 12. 14. *D. Chryſ in ep. ad hebr. in c. 2. Theodoret. Theophil. epiſt. ad hebræos. Caſſianus lib. 6. c. 16. D. Anſelmus. D. Thomas in eum locum. D. Hieron. c. 47. Ezech. D. Aug. ep. 112. quæ eſt de viuẽdo Deũ, ad Paulinum cap. 5.*

Digitized by Google

reliqua animalia furentur, & ſurripiant. De primis duobus malis iam in tranſactis Lectionibus ſatis locuti fuimus: nunc in præſente hoc tertium flagellum diſcutiemus. Attendite.

Lectionis diuiſio in tria capita.

Chaldæus pro ſapiente capitur.

SEd adhuc illo loquente, &c. Et primum à vobis notandum eſt, hoc Chaldæum nomen aliquando pro ſapiente capi, & intelligi; & tam importat dici Chaldæus, quam ſapiens: & de hoc facinore prolixe in lib. 16. Strabo ſcribit; & D.Hieron.ſuper Ezech c. 11. ait: Chaldæus, ideſt, dæmon, hoc eſt, ſciens: benè verum eſt, quod hoc in loco non quidem hoc in ſenſu accipit, ſed profectò pro quodam peculiaris gentis genere, illa in prouincia ortæ, quæ Chaldæa vocatur: quemadmodum dicimus Italos in Italia natos: quæ Prouincia, cum in Arabia ſit deſerta, & conſequenter à terra Hus, in qua Iob habitabat, remota, neceſſe igitur fuit, quod de longinquis partibus, vel procul, vt certe furarentur hos Iobo camelos, proficiſcerentur, cum hæc gens iam hunc operandi, atque viuendi ritum profitebatur: vnde Abacuch. c. 1. ait: *Ego ſuſcitabo Chaldæos gentem amaram, & velocem, ambulantem ſuper latitudinem terræ, vt poſsideat tabernacula non ſua*. Et Xenophontes lib. 8. de præda Cyri inquit, rapina viuere Chaldæos. Nunc ergo hi terræ Hus per territorium, ac regionem vagantes, vbi Iob habitabat; & tres facientes turmas, hoc eſt, tres in partes ſe diuidentes, vt verò conſonat militari bene diſpoſito ordini, ſicuti Iudic. c. 9. legitur, ideſt, *Abimelech tulit exercitum ſuum, & diuiſit in tres turmas*. Vnde accidit, quòd in Geneſi c. 32. antequam Iacob in arte militari inſtructus exiſteret, dicitur, ſuas gentes duas in turmas diuiſiſſe: verum, cum inde ob luctam cum Angelo habitam perbelle inſtructus fuit, ſuo occurrens fratri Eſau, quem, tamquam ſuum hoſtem, formidabat, tres in ordines, treſq. in partes ſuas gentes diuiſit. Totum hoc dicere volui, vt vobis artificium, ac induſtria, qua dæmon in Iobi noſtri perſecutione vtitur, innoteſceret. Hi ergo tres in ordines diuiſi, ac bene muniti, & diſpoſiti, famulos, ac cuſtodes percutientes, omnes furati fuere camelos. Et hoc quo ad litteræ ſenſum ſufficit. Sed quo ad miſticum ſenſum quid nam cogitatis tres eſſe Chaldæorum turmas, niſi tria capitalia peccata, quibus aſsidue hic noſter aduerſarius hominem, ac mulierem ſolicitare, & demoliri quærit?

Strabo lib 8 de facinora

D.Hieron. ſuper Ezechiel c. 11.

Dæmon, ideſt, ſciens.

Chaldæi quem viuendi ritum obſeruabant.

Abac. 1. 6.

Xenoph. lib. 8. de præda Cyri.

Militaris exercitus quomodo diuiditur.

Iudic. 9. 43.

Gen. 32. 7.

Ia ob ob luctam cum Angelo fuit inſtructus in arte militari.

Chaldæorũ tres turmæ tria peccata capitalia ſignificant.

Quinque ſunt hominis ætates, infantia prima, ſecunda adole-

Digitized by Google

adoleſcentia, virilitas tertia, quarta ſenectus, & quinta decrepitas: attamen ætates perfectæ tres exiſtunt, ſcilicet, adoleſcentia, virilitas, & ſenectus. Modo, quid hic noſter infernalis hoſtis peragit? Bellans, de omnibus his ætatibus vna victoriam reportare inueſtigat: ita, quod accingens ſe ad adoleſcentiam pugnandam, inde in virilitate iterat, & denique idem in ſenectute perficere non remanet. Et demum vſque ad mortem ad noſtrum incumbit exitum: & ecce vt fiat, & adimpleat, quemadmodum tres ſunt ætates, ſic etiam tres ſunt moles, ſeu connexiones, quibus vtitur idem, ſcilicet prima concupiſcentia, & gula: ſecunda ſuperbia, & ambitio: tertia, res, & auaritia. Cum luxuria, & gula adoleſcentiam pugnat; cum ſuperbia, & ambitione virilitatem; & denique cum re, & auaritia ſenectutem. Sed certum eſt, quòd homo Microcoſmos græce appellatur, ſcilicet paruus mundus; & hoc non modo quia virtualiter omnes continet creaturas, & illas, quæ habent eſſe, ſicuti petræ: & illas, quæ augumentum habent, ſicuti plantæ: & illas, quæ ſenſum habent, ſicuti bruta: & illas demum, quæ habent intelligentiam, quemadmodum Angeli: ſed quia etiam in ætatibus, & in paſsionibus mundum imitatur. Mundus in Adam adoleſcens extitit, virilis in gigantibus, & erit ſenex in fine ad iudicium: & ecce, quod etiam in Adam eum aggreſſus eſt dæmon gula, & concupiſcentia in prohibito pomo: ſuperbia, in Nembroth, & gigantibus, cum Babylonica turri: & in fine auaritia aggredietur eumdem cum theſauris Antichriſtus; & idem agit in homine, paruo mundo; incontinentia aggreditur eum in adoleſcentia, ſuperbia in virilitate, & in ſenectute auaritia: vbi iure hic noſter infernalis inimicus dracon nuncupatur, iuxta illud Pſal. 90. *Super aſpidem, & baſiliſcum ambulabis: & conculcabis leonem, & draconem.* Et Pſal. 103. *Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei.* Quem patres communiter pro dæmone accipiunt hoc in loco: etſi alias hoc vſi ſimus comparatione; modo tamen diuerſa dicemus. Eſt igitur notandum quod his locis eſt ſermo ad litteram de leuiatan, ſiue cœto, & dupliciter exponitur, vno modo iuxta ſententiam Rabbi Kimhi, vt dicitur, cœtus creatus eſt à Deo, vt ludat in mare, ceteraq. aquatilia, omniaque contemnat, & deuoret. Altero ad illudendum ei, ideſt, vt illudatur ei, videlicet, vt homines, poſtquam eum cœperint, ei illudant, & inſultent: quæ

vtraque

Hominis quinque ſunt ætates.

Diabolus de omnibus hominis ætatibus victoriam reportare conatur.

Diabolus trilus armis vtitur cōtra homines, & mulieres.

Luxuria, & gula adoleſcētiam pugnat.

Superbia, & ambitio virilitatē pugnat.

Auaritia ſenectutem pugnat.

Homo græce microcoſmos appellatur.

Homo mundum in ætatibus imitatur.

Diabolū pugnat cum homine, ſicut cum mundo.

Pſal. 90. 13.

Pſal. 103. 16.

Draco pro dæmne accipitur.

Draco quomodo illuditur.

Digitized by Google

praua cogitationis initium, ſcilicet, antequam fiat fouea profunda, vſque ad conſenſum. Hæc ille. Et Ieremias. *Foderunt foueam animæ meæ.* Quarto, & poſtremo quantum ad exitum: nam, ſicut ait Gregorius, foueam homo cadendo facile ingreditur: ſed poſt caſum non facile egreditur. Et licet ita ſit de omni peccato; tamen ſpecialiter ſic eſt de ipſo peccato luxuriæ: tum propter corruptionem fomitis, & concupiſcentiæ carnis; quam homo ſemper ſecum habet; tum propter fomentorum præparationem; quia tota die currunt præ oculis luxuriæ fomenta, ſicut aſpectus mulierum, colloquium, repletio, victus, & huiuſmodi.

Ierem.

Gregorius.

Quid amplius? ſicut mortificatio omnia bona in homine conſeruat; ſic carnis diſſolutio omnia bona deſtruit. Vnde Origenes homil. 1. in Leuit. expendens illa verba: *Si holocauſtum fuerit eius oblatio; ac de armento maſculum immaculatum offeret ad oſtium tabernaculi teſtimonij ad placandum ſibi* Dominum, *ait, quod, ſi hæc ad moralem locum inclinare velimus, nos quoque habemus vitulum, quem offerre debemus. Vitulus eſt, inquit, valde ſuperbus, caro noſtra, quam oportet Domino offerre, vt eam caſtam, & pudicam cuſtodiamus: & hoc, vt mortificata non aduerſetur, & deſtruat omnia noſtra bona.* Hæc ille. Quod quidem neceſſarium eſſe perſpicuum eſt; nam carnis diſſolutio, & concupiſcentia primo corpori valde nocet, cum vitæ longitudini aduerſetur, vt patet de aue dicta vulture, quam, dicunt naturales, concubitu nullo admiſceri, & ſine vllo concubitu pullos generare. Et hinc fit, quod viuit vſque ad centum annos, vt auctor eſt Iſidorus. Ex quo colligitur, quod diutius viuunt qui à carnalibus operis reſolutionibus ſe reſtringunt; nam ſecundum Philoſophum, animalia, quæ ſunt multi coitus, vt paſſeres, & huiuſmodi, ſunt breuioris vitæ. Vnde nota, quod luxuria minorat vitam corporalem, dehoneſtat vitam ciuilem, & necat vitam ſpiritualem. Propter primum dicitur Luc. 15. de iuuene prodigo, & laſciuo, qui diſſipauit ſubſtantiam ſuam non tantum perſonalem, ſed etiam temporalem viuendo luxurioſe. Eſt enim in actu luxuria euacuatio humidi, & expiratio calidi, in quibus duobus vita conſeruatur; & ideò ex frequentatione actus venerei, vigor, & vita corporis eneruatur. Vnde Vgo de ſancto Victore. *Luxuria,* inquit, *eſt immoderata carnis petulantia, dulce venenum, importuna lues, pernicioſa portio, quæ humanum corpus debilitat,*

Luxuria in homine, & muliere omnia bona deſtruit.
Origen. homil. 1. in Leuit.

Nocet corpori luxuria.

Iſidorus.

Ariſtot.
Animalia quæ ſunt multi coitus ſunt breuioris vitæ.
Luc. 15. 13.

Luxuria eſt euacuatio humidi, & expiratio calidi.
Vgo de S. Victore.
Vita in quibus conſeruatur.

Digitized by Google

bilitat, & virilis animi robur eneruat. Hæc ille. Et Innocentius de vtilitate condicionis humanæ, ait: *Extrema libidinis turpitudo, quæ non ſolum mentem effeminat, ſed corpus eneruat, & non ſolum fœdat animam, ſed fœdat perſonam. Omne namque peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus ſuum eſt. Qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat: ſemper illam præcedunt ardor, & petulantia, ſemper concomitantur fœtor, & immunditia, ſemper ſequitur dolor, & pœnitentia*. Hæc ille. Item luxuria dehoneſtat vitam ciuilem, quia tollit homini gloriam, inferens ignominiam, & infamiam. Vnde dicitur Iſaiæ 34. de luxurioſis: *De cadaueribus eorum aſcendet fœtor*, ſcilicet, infamiæ. Vnde Valerius lib. 9. de vitijs carnalibus dicit: *Quid*, inquit, *his vitijs fœdius? Quid etiam damnoſius? Quibus virtus atteritur, victoriæ relangueſcunt, ſopita gloria in infamiam conuertitur, animi, & corporis vires expugnantur, adeò, vt neſcias, an ab hoſtibus, an ab illis, capi pernicioſius habendum ſit*. Hæc ille. Item luxuria perimit vitam ſpiritualem. Vnde Roman. 8. *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini*. Et D. Hieronymus, inquit: *Qui luxuriatur viuis, mortuus eſt, etiam ferreas mentes libido domat, quæ maiorem in virginibus patitur famem, dum dulcius putant eſſe quod neſciunt*. Hæc ille.

Innocent. de vtilitate condicionis humanæ.

Iſai. 34. 3.

Valer. lib. de vitijs carnalibus.

Infamiam generat luxuria.

Luxuriam vitam ſpiritualem perimit.

Rom. 8. 13.

D. Hieron.

E conuerſo autem caſtitas, ſiue continentia dies vitæ multiplicat. Vnde Iob. 29. *Sicut palma multiplicabo dies*: per palmam intellige victoriam carnis, quæ per continentiam habetur. Vnde Auguſtinus in lib. de continentia, ait: *Hoſtes autem noſtri opera ſunt carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, &c. In hoc prælio aduerſus carnalem exercitum, velut aliam producens aciem ſpiritualem, fructus ſpiritus eſt, inquit, caritas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, manſuetudo, continentia, aduerſus huiuſmodi non eſt lex. Verumtamen, quia in eis bonis, quæ connumerauit, vltimo loco poſuit continentiam, de qua nunc diſputare cœpimus, præcipuè voluit illam noſtris mentibus inhærere, ipſa quidem in hoc bello valet plurimum, in quo aduerſus carnem ſpiritus concupiſcit, quoniam ipſius carnis concupiſcentias quodam modo crucifigit: vnde, cum hæc dixiſſet* Apoſtolus *continuo ſubiecit. Qui autem Ieſu Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum paſſionibus, & con-*

Caſtitas dies vitæ multiplicat.

Iob 29. 18.

Auguſt. in lib. de continentia.

Carnis opera, quæ ſunt.

Digitized by Google

& concupiſcentÿs. *Hæc eſt actio continentiæ, ſi opera carnis mortificarentur*. Hæc ille. Item continentia vitam ciuilem exornat, & nobilitat. Vnde Cyprianus de duodecim abuſionibus: *Pudicitia*, inquit, *eſt ornamentum nobilium, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo vilium, ſolamen merentium, augmentum omnis pulchritudinis, decus religionis, minoratio criminis, multiplicatio meritorum creatoris omnium*, *Dei amica*. Hæc ille. Denique continentia corroborat, & conſeruat vitam ſpiritualem. Vnde Diuus Paulus Roman. 8. *Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis*. Vnde Diuus Auguſtinus in libro de continentia, ait: *Continentia omnibus prorſus delectationibus concupiſcentiæ, quæ aduerſantur, delectationi ſapientiæ coërcendis, atque ſanandis inuigilat. Officium continentiæ carnis opera omnia vitia nuncupauit* Apoſtolus, *ſiue quæ ad animam propriè, ſiue quæ ad carnem pertinent, ipſum, ſcilicet, hominem nomine carnis appellans, opera quippe hominis ſunt, quæ non dicuntur Dei; quoniam homo, qui hæc agit ſecundum ſeipſum viuit, non ſecundum* Deum, *in quantum hæc agit. Spiritus itaque hominis adhærens ſpiritui* Dei *concupiſcit aduerſus carnem, ideſt, aduerſum ſeipſum, ſed pro ſeipſo, vt motus illi ſiue in carne, ſiue in anima ſecundum hominem, non ſecundum* Deum, *qui ſunt adhuc per acquiſitum languorem continentia cohibeantur propter acquirendam ſalutem, vt homo non ſecundum hominem viuens, iam poſſit dicere*, Viuo *ego, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus*. Hæc ille.

Continentia vitam ciuili exornat.

Cyprianus de duodecim abuſionibus.

Roman. 8. 13

August. lib. de continentia.

S E-

SECVNDA PARS.

CVmque adhuc illè loqueretur, venit alter, & dixit: *Ignis* Dei *cecidit de cælo, & tactas oues, pueroſque conſumpſit, & euaſi ego ſolus, vt nunciarem tibi*. Ecce ſecunda perſecutio, ſecundum malum, quod efficit dæmon in Iob: prius facit, vt ei omnes expilentur boues, & aſinæ cum interfectione illius, qui ea cuſtodiebant: & nunc ignem tam vehemenrem è cælo excitat, quòd ei omnes oues, & paſtores vna interficit, & conſumat. Et hic primum notate. Origenes, & Chryſoſtomus exiſtimant hunc ignem non fuiſſe realiter ignem, ſed ſimulatam materiam à dæmone in ſpecie, ac forma ignea: vel ipſummet dæmonem tamquam ignem; nam (vt in D. Luca dicitur cap. 10.) etiam ſic è cælo cecidit: *Videbam ſatanam tamquam fulgur cadentem de cælo*. Et Pſal. 147. *Ignis, grando, nix, glacies, & ſpiritus procellarum*. Et in Pſal. 103. *Qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos flammam ignis*; ſed cur dicit: *Ignis Dei*, ſi hoc erat dæmonis opus? Quia etſi dæmon illum excitauit, non ideò dæmon creauit cum non valeat, nec id faciendi poteſtatem habeat: ſed ab ipſomet Deo, ita ait Caietanus; vel ſecundum D. Thomam, & Lyranum Nicolaum, quaſi à Deo miſſus, vt nobis innuat, quòd tribulationes propter noſtram vtilitatem, & noſtrum bonum à Deo permittuntur. Vel tandem, ſecundum noſtrum mortalem ſenſum, vt oſtendat nobis, quàm hoc ſibi iniquum carnis vitium diſpliceat; quoniam cum ipſomet igne punit illud, & concaſtigat. De quo mirum habemus documentum in Apoſtolorum Actis cap. 24. vbi dicitur: *Poſt aliquot autem dies veniens Felix cum Druſilla vxore ſua, quæ erat iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidem, quæ eſt in Chriſtum Ieſum: diſputante autem illo de iuſtitia, & caſtitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix, reſpondit: Quod nunc attinet, vade; tempore autem opportuno accerſam te*.

Origenes. *Chryſoſt.* *Ignis quæ pecora Iobi cõſumſit, qui fuit.* Luc. 10. 18. Pſal. 148. 8. Pſal. 103. 4. *Dæmon in forma ignis deſcendit.* *Caietan.* D. *Thom.* *Lyran.* *Deus cum igne punit peccatum luxuriæ.* Actor. 24. 24.

In quem locum aduertit Caietanus, quià Druſilla pulcherrima erat, & eam vſque adeò diligebat Felix, vt à prioribus eam nuptijs ſeparauerit, quemadmodum auctor eſt Ioſephus lib. 20. Antiquitatum cap. 9. Iccircò Paulum de caſti-

Caietan. *Ioſeph lib.* 20. *Antiquit. c.* 9.

Dionyſius Carthuſian. tate diſputaſſe. Additq. Dionyſius Carthuſianus de illis tribus diſſeruiſſe Paulum, quoniam contra iuſtitiam ex incontinentia Felix Druſillam obtinuerat, eamque ob cauſam contremuiſſe Præſidem, cum audiret ſe propter vtrumque à Deo iudicandum. Hinc duo notabilia extrahuntur; vnum, quòd caſtitas non ſolum eſt terribilis dæmonijs, ſed etiam ipſis voluptuoſis hominibus, qui cum primum audiunt, aut vident aliquem caſtè viuere, immò & ſermonem à Concionatore haberi de laudibus caſtitatis, libidinis ſuæ, flagitiorumque memores, quaſi audito aliquo magno tonitruo perterrentur. Hinc eſt, quòd Apocal. 4. Virgines dicuntur habere vocem quaſi tonitrui magni. Alterum eſt merito Paulum caſtitatem cum iudicio coniunxiſſe, & de vtroque ſimul coram homine vxorio diſputaſſe, quoniam in obſcœnos, libidinoſoſque homines Deus acerrimè vindicabit.

Caſtitas non ſolum eſt terribilis dæmonijs ſed etiā hominibus voluptuoſis.

Apoc. 14. 2.
Virgines quare dicuntur habere vocē tonitrui magni.

Apoc. 2. 14. Hinc prouenit, quod Apoc. 2. dixit Chriſtus Angelo, ideſt, Epiſcopo Pergamenſi: *Sed habeo aduerſus te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam* Balaam, *qui docebat Balach mittere ſcandalum coram filij* Iſrael, *edere, & fornicari*; *ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum*. Quæ ſententia ita legitur, niſi, quòd verbo idolotita additur, *edere*, vbi pro litterali expoſitione ſciendum eſt primo, cum Rex Moabitarum hebræorum arma formidaret, auxilium à Balaam Ariolo poſtulaſſe, qui cum intelligeret populum non niſi à Deo propter peccata deſtitutum, vinci poſſe: dedit Regi conſilium, vt ſelectiſsimas puellas prope exercitū hebræorum mitteret; quæ hebræos iuuenes verbis ad libidinē allicerent: tunc verò illis ad venerem incitatis ſui copiam non permitterent, niſi prius idolothitis manducarent, idoloq. ſuaque ſimul portabant, venerarentur; quæ omnia fruendarum puellarum ſtudio fecerunt, quemadmodum refertur Num. 25. immò, vt narrat Ioſeph lib. 4. Antiquitatum cap. 5. Nonnulli nobiles hebræorū aliqua ex illis duxerunt vxores. Quod autem Balaam id conſilij dederit, licet non connumeretur. Numer. 25. Aperte tamen colligitur ex cap. 31. eiuſdem libri, cum dicitur: *Nonne iſtæ ſunt, quæ deceperunt filios* Iſrael *ad ſuggeſtionem* Balaam, *& prauaricari vos fecerunt*? Quia igitur Nicolaitæ (vt ſuperius diximus) in ea hæreſi fuere, vt affirmarent non ſolum non eſſe malum fornicari, ſed ad ſalutem plane neceſſarium. Propterea dicuntur hoc loco habere doctrinam Balaam, qui fornicationem conſuluit. Secundo,

Populus hebræus à Deo propter peccata flagellatus.

Num. 25.
Ioſeph lib. 4 antiquit. c. 5.

Num. 31. 16.

Nicolaitæ in quam hereſim ceciderunt.

Digitized by Google

cundo, aduertendum eſt ſcandalum nomen eſſe græcum ita dictum à ruina, quod nimirum occaſio ſit cadendi, hebraice autem maches à radice Iachas, quæ ſignificat irretire, illaqueare, offendere. Vnde eſt illud Pſal. 139. *Iuxta iter ſcandalum poſuerunt mihi*. Et 1. Reg. 18. *Dabo eam illi*, ideſt, Michol Dauid, *vt fiat ei in ſcandalum, & ſit ſuper eum manus Philiſtinorum*. Pſal. 49. *Aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum*. Et Pſal. 124. *Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium*. Vbi hebraice pro venantium eſt *Zochesſchim*, ideſt, illaqueantium. Locus eſt controuerſus Prouerb. 20. Quem doctrinæ cauſa libet hic euadere, ex hebræo ſic legimus, ruinam hebraice *Inoche*, ideſt, homini deuorare Sanctos, & poſt vota retractare, quamquam Septuaginta aliter tranſtulerunt; quidam pro deuorare, legunt, denotare, vt ſit duplex ſenſus, vnus eſt ruina homini, promittere ſe Sanctos perſecuturum, & iuxta vota emiſſa, eos deinde male tractare, quemadmodum videtur legiſſe, & intellexiſſe Beda in Commentarijs eiuſdem loci. Alter, quem tradit Lyranus, rui, & homini votum facere Sanctis, & poſtea votum reuocare. Verum rectius alij legunt deuorare: dictio enim hebræa plane ſignificat deglutire. Eſt autem hebraice ſic ad verbum ruina, ſeu laqueus eſt homini deglutire Sanctum, vel ſanctificationem, & poſt vota quærere: eſt enim ſecundum hanc lectionem, quæ verior eſt, duplex expoſitio; vna, ruina eſt homini deuorare rem Deo conſecratam, vel debitam, & poſtea per hypocriſim quærere vota, quibus Deus placatur. Cum nimirum eiuſmodi vota improbi hominis accepta Deo non ſint. Altera Caietani, laqueus eſt homini deuorare rem ſacram, vt primogenita, & alia debita Sacerdotibus ex lege, & etiam laqueus eſt poſt vota emiſſa inquirere an vota obligent, aut modum quærere non implendi votum, vt hoc vnico verſu duplex ſacerdotij genus comprehendatur. Quæ expoſitio ad modum probabilis eſt. Reprehenditur igitur hoc loco Pergami Epiſcopus propter Nicolaitas, quod ſcandalum alijs facerent, docentes licitam eſſe libidinem. Quam ob cauſam Balaamo comparantur, qui docebat Balach mittere ſcandalum contra filios Iſrael. Ex quo colligitur quantum malum ſit ſcandalum: ſi quidem Pergami Epiſcopus ex eo reprehenditur, quòd ſcandalum dantes Nicolaitæ, ferat. Tertio, reprehenditur, quòd non omnino ex ſuo libidinoſos homines exterminaret: hoc enim nomine

Scandalum eſt nomen græcum.
Scandalũ, ideſt, ruina.
Pſal. 139.6.
1. Reg. 18.21
Pſal. 49.20.
Pſal. 124.7.
Prouerb. 20.
Septuaginta
Beda in Comment.
Lyranus.
Ruina eſt homini deuorare rem Deo conſecratam.
Caietanus.
Nicolaitæ licitã eſſe libidinem affirmabant.

Digitized by Google

Nicolaitæ imitatores Balaam. mine cenſentur hoc loco Nicolaitæ,tãquam æmuli, & imitatores Balaam , quippe qui docebant , vagam venerem licitam eſſe .
Prælatus debet exterminare libidinem ex ſua diœceſi. Pertinet igitur maximè ad Prælati officium,libidinem,quo ad eius fieri poterit,exterminare,& concubinarios ex ſuæ Diœceſis finibus longe pellere, iuxta ea , quæ ſanxit
Trident.Synod. ſeſſ.24.c.8. Tridentina Synodus ſeſſ. 24. cap.8. Sic enim Sara , quæ typum geſſit Eccleſiæ , cum vidiſſet filium Agar Ægyptiæ, hoc eſt, Iſmaelem , ludentem cum Iſaach filio ſuo, dixit Abrahæ ,
Gen. 21. 10. *Eijce ancillam,& filium eius*, vt in prima parte eiuſdem Lectionis diximus . Debet igitur Epiſcopus , qui Abraham
Epiſcopus debet expellere libidinem & eius occaſionem ex ſua diœceſi. exprimit, inſtructus Dei, & Eccleſiæ præceptis, cuius typus eſt Sara, ancillam, & filium eius è domo pellere , ideſt , libidinem , eiuſque occaſionem , quæ peccati quaſi parens eſt , è ſua Diœceſi exterminare, cum non ſatis eſt admonitio,nec vllo modo ferre Nicolaitarum ſobolem , cum videat tam acerbè hoc loco Pergamenſem Epiſcopum eam ob cauſam reprehendi. Immò iccirco etiam Pontificem Heli capitis de-
1.Reg.4.18. diſſe pœnas , vt refertur 1. Reg. 4. quòd filios, qui populum
Deus quare punit Heli ſacerdotem. à ſacrificio extollebant , & cum feminis ad oſtium tabernaculi deuotionis cauſa excumbentibns' turpem conſuetudi-
1.Reg. 2.23. nem habebant , leuiter obiurgaſſet , vt habes 1. Reg.2. In
Beda. quem locum Beda iuxta litteram , inquit : *Non nigligenter intuendum, quòd corripuit quidem filios Heli, ſed quia iuxta correptionem ſpernentis abycere ſuperſedit , vna cum ipſis diſperijt . Quid ergo morentur , qui emendare non audent , & quod cunctus populus clamitat , neſcire ſe ſimulant .* Hæc il-
1.Cor.5.1. le . Multo aliter ſe geſſit Paulus 1.Cor.5. cum illo, qui cum ſua nouerca turpiter viuebat: cum enim ſatanæ tradidit Apoſtolus,quemadmodum ipſe teſtatur,dicens : *Omnino auditur inter vos fornicatio , & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt uxorem patris ſui aliquis habeat,ego quidem abſens corpore , præſens autem ſpiritu iam iudicaui , vt præſens eum , qui ſic operatus eſt in nomine* Domini *noſtri* Ieſu *Chriſti , congregatis vobis & meo ſpiritu cum virtute* Domini *noſtri* Ieſu *, tradere huiuſmodi hominem ſatanæ in interitu car-*
Satanæ traditio ab Apoſtolo Paulo facta, cuiuſmodi fuerit. *nis , vt ſpiritus ſaluus ſit .* Cuiuſmodi autem fuerit hæc ſatanæ traditio , non vno modo explicari ſolet . Primo ſunt qui excommunicationem interpretantur, aientes eum hominem fuiſſe excommunicatum ab Apoſtolo , atque adeò ſepa-
D. Aug.ſer.68. de verbis Apoſt. ratum à communione fidelium . Quæ expoſitio eſt D.Auguſtini ſerm.68. de verbis Apoſtoli,& refertur 11.quæſt.3. cap. Omnes .

Omnes. D. Chryſoſt. homil. 15. in 1. epiſtolam ad Corint. D. Ambroſij ibidem, quamuis eius non cenſeatur eſſe Commentarij in epiſtolas Pauli. Diui Thomæ in Commentarijs eius loci, eamque innuit ibidem Theodoretus. Secundo, alij ſentiunt illum hominem iubente Paulo fuiſſe arreptum à dæmone, Apoſtoloſque habuiſſe poteſtatem dæmonia in rebelles homines immittendi, ſicut & ille è corporibus pellenda ait Diuus Hieronymus in eum locum, & Claudius Guilliandus in Commentarijs ſuper primam epiſtolam ad Corinth. & innuit etiam Theodoretus ibidem. Tertio, alij ægritudinem interpretantur miniſterio dæmonis illatam, quemadmodum exponit Diuus Ambroſius lib. 1. de pœnit. cap. 13. Vbi docet hanc traditionem fuiſſe ſimilem illi, quæ permiſſa eſt poteſtas dæmoni in Iob cap. 2. Tunc addit: *Magna poteſtas, magna gratia, quæ imperat diabolo, vt ſeipſam deſtruat; ſe enim deſtruit, cum hominem, quem tentando ſupplantare ſtudet, ex infirmo fortiorem efficit; quia dum carnem debilitat, mentem corroborat. Illuditur ergo diabolus, vt ſeipſo morſu ſuo vulneret, & contra ſe armet quem debilitandum putauit, ſic & ſanctum* Iob *magis armauit poſtquam vulnerauit, quia diaboli quidem morſum protulit, ſed venena non ſenſit: quam ob cauſam dictum eſt* Iob 40. E*duces draconem in homo, illudes eum, ſicut auem, ligabis eum ſicut paſſerem, puer imponet ſuper eum manum*. Hæc ille. Eodem modo locum intellexit D. Chryſoſtomus hom. 15. in epiſt. ad Corinth. qui etiam exemplo Iob vtitur; & ſubiungit: N*on dixit dare huiuſmodi ſatanæ, ſed tradere, aperiens ei pœnitentiæ ianuas: Et tamquam pædagogo huiuſmodi tradens*. Hæc ille. Caietanus etiam de vexatione corporali locum accipit, quæ mortem, non tamen repentinam afferet. Denique de vexatione corporali facienda per dæmonem, quæ tamen excommunicationem conſequeretur, interpretatur Vgo Cardinalis. Quod enim dæmon hominem excommunicatum accedat, docet Athanaſius Papa ad Epiſcopos Hiſpaniæ, & refertur 11. quæſt. 3. cap. *Abſit, inobediens,* inquit, *ſpirituali animaduerſione truncatur, & eiectus ab Eccleſia rabido dæmonum ore diſcerpitur*. Hæc ille. Et D. Auguſt. ſerm. 68. de verbis Apoſtoli, luſum Pauli citatum interpretatur in eumdem ſenſum: *Omnis,* inquit, *Chriſtianus, qui a Sacerdotibus excommunicatur, ſatanæ traditur*: & habetur eadem cauſa, & quæſtione cap. Omnis, idem habens

D. Chryſoſt. hom. 15 in 1 epiſt. ad Corinth.
D. Ambr. ibid.
D. Tho. in comment. eius loci.
Theodoretus.
D. Hieron.
Claudius Guilliandus in commentarijs ſuper 1. epiſt. ad Cor.
D. Ambr. lib. 1. de pœnit. c. 13.
D. Chryſ. hom. 15 in 1. epiſt. ad Corinth.
Caietanus.
Vgo Card.
Athanaſ. Papa ad Epiſt. Hiſp.
D. Auguſt. ſer. 68. de verbis Apoſtoli.

ibidem cap. Audi, ex D. Hieronymo; & quia fortaſſis nimium digreſsi ſimus, ad iter noſtrum, vnde exiuimus redeuntes, verum equidem eſt, vt dixi, quod Deus iraſcens, propter hoc peccatum, præcipit ei, eique tam dira flagella permittit.

Deus propter peccatum libidinis iraſcitur.

Et quia contrariorum eſt diſciplina, mirum non eſt, ſi illi, qui ſeruant caſtitatem, Angelis æquales dicuntur, iuxta illud Matth. 22. *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed erunt, ſicut* Angeli Dei *in cælo*. Sic enim eum locum intellexit D. Ambroſius lib. 1. de Virginibus: *Quid pluribus exequar laudem caſtitatis? Caſtitas Angelos fecit, qui eam ſeruauit* Angelus *eſt, qui perdidit diabolus. De reſurrectione quid dicam? Cuius præmium iam tenetis. In reſurrectione neque nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut* Angeli *in cælo, quod nobis promittitur vobis præſto eſt, votorúmque noſtrorum vſus apud vos eſt, de hoc mundo eſtis, & non eſtis in hoc mundo: ſæculum nos habere meruit, tenere non potuit*. Hæc ille affirmat; & D. Cyprianus lib. de diſciplina, & habitu virginum: *Cum caſtè*, inquit, *perſeuerate virgines Angelis Dei eſtis æquales*. Hæc ille. D. Auguſt. lib. vnico de ſancta virginitate cap. 23. V*irginalis integritas, & per piam continentiam ab omni concubitu, communitas* A*ngelica portio eſt, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio*. Hæc ille. Idem ſentit D. Bernardus epiſt. 2. ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum: *Quid caſtitate decorius? quæ mundum de immundo conceptum ſemine, de hoſte domeſticum, Angelum de homine facit. Differunt quidem inter ſe homo pudicus, & Angelus, ſed facilitate, non virtute: etſi illius caſtitas felicior: huius tamen fortior eſſe cognoſcitur. Sola eſt caſtitas, quæ in hoc mortalitatis & loco, & tempore, ſtatum quemdam immortalitatis gloriæ repreſentat*. Hæc ille. Et his antiquior Tertullianus lib. 1. ad vxorem, de virginibus loquens, ſic ait: *Deo ſpecioſæ ſunt puellæ, cum illo viuunt, cum illo ſermocinantur, illum diebus, ac noctibus tractant, orationes ſuas, velut dotes, Domino aſsignant, ab eodem dignitatem, veluti munera maritalia, quotieſcumque deſiderant, conſequuntur. Sic æternum ſibi bonum Domini occupauerant, ac iam in terris non nubendo, de familia angelica deputantur*. Hæc ille. Quam camdem ob cauſam Pſal. 44. in quo de puriſsimis inter Chriſtum, & Eccleſiam, immò, & quamcumque etiam ſanctam Virginem nuptijs diſſeritur,

Matt. 22. 30.

D. *Ambr. lib.* 1. *de virgin.*

D. *Cyprianus lib. de diſciplina & habitu virginum.*

D. Auguſt. lib. vnico de ſancta virginitate. cap. 23.

D. Bernard. ep. 2. *ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum.*

Tertull lib 1. *ad vxorem de virginibus.*

Pſal. 44.

ſcritur, inſcribitur apud Septuaginta, ijs, qui *commutabuntur*: hebraicè autem *ſuper lilia*, vel *pro lilijs*; vbi per lilia virgines intelligit D. Hieronymus, qui iuxta inſcriptionem hebraicam dicuntur commutandi in Angelos, videlicet quorum in hac vita puritatem æmulentur. Vnde D. Hieronymus teſtatur, ſe iccirco eum pſalmum pro virgine exponere voluiſſe, eo quòd inueniſſet in titulo lilia, & flores, quæ pertinent ad virginitatis immortale decus. Septuaginta *D. Hieron.* *Lilia pro virginibus vſurpantur.* *D. Hieron.*

Merito igitur caſtitas vocatur virtus Regalis, iuxta illud Pſal. 50. *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui: & ſpiritu principali confirma me*. Vbi D. Hieronymus tranſtulit, *ſpiritu potenti*, Felix *ſpiritu munifico*, ſeu *liberali*, eodemq. modo Paraphraſtes Chaldaicus, alij *ſpiritu nobili*, Septuaginta *ſpiritu principali*. Quæ omnia eodem recidunt: Sotinus enim viros munificos, ac liberales appellare Principes. Non deſunt etiam qui transferant *ſpiritu voluntario, & ſpontaneo*, quamquam verò multi hoc loco per ſpiritum principalem Spiritum ſanctum accipiant: tamen rectè etiam alij de ſpiritu humano rectè intelligi poſſe arbitrantur, in quibus eſt Titelmannus in ſuis admonitionibus ex hebræo ſuper Pſal. vt nimirum Dauid, qui per concupiſcentiam carnis collapſus turpiter fuerat, poſtulet ſpiritum quemdam potentem, ac validum, quo poſſit petulantiam carnis comprimere, ſpiritum, inquam, caſtitatis, & continentiæ, qui iure optimo appellatur ſpiritus principalis, quia dignius ſit Principe; quaſi dicat Dauid; cum adulterium perpetraui Domine, & è ſublimi regiæ dignitatis culmine ad infimum, & abiectum quemdam ordinem delapſus ſum, oblitum me principem, ac regem eſſe, ergo deinceps confirma me ſpiritu caſtitatis, quo rurſus regem, & principem referam. Id, quod vſque adeò verũ eſt, vt caſtitas per anthonomaſiam, ſiue excellentiam, grauitas, & maieſtas dicatur; ſic enim plerique exponunt illud ad Titum 2. *In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate*. Etenim pro *grauitate*, Auctor Commentariorum in epiſtola Pauli prædicta, quæ adſcribitur D. Hieronymo, legit caſtitate, & verò nomen græcum non ſolum grauitatem, & maieſtatem, ſed etiam caſtitatem ſignificat. Cernis igitur grauitatem eo loco, ſeu vt etiam verti poterat, maieſtatem intelligi poſſe caſtitatem, quæ vſque adeò regia, & imperatoria eſt virtus, vt per excellentiam maieſtas appelletur. Et

Caſtitas virtus regalis. Pſal. 50. *D. Hieron.* *Felix.* *Paraphr. Chaldaicus.* Septuaginta. *Sotinus.* *Spiritus principalis, ideſt, Spiritus ſanctus.* *Titelmannus in admonitionibus ex hebræo ſuper Pſalm.* *Caſtitas ſpiritus principalis appellatur.* Tit. 2. 7. *Auctor commẽt. epiſt. Pauli prædicta.* *Grauitas poteſtate vſurpatur*

Digitized by Google

quod eſt conſequens, eum, in quo eſt, Regem, ac Principem faciat, quem omnes reuereantur. Iccirco etenim ſequitur, *vt is, qui aduerſo eſt, vereatur, nihil habens dicere de nobis*.

Caſtitas conciliat æmulos.

Etenim caſtitas vtpotè realis virtus, reuerentiam poſſeſſori conciliat, etiam apud ipſos æmulos, qui cum eum, cui inuident, caſtum videant, nihil præterea ſibi reliquum eſſe putant: quod illi per incuriam, & ignominiam poſſint obijcere, *vt is*, inquit, *qui ex aduerſo eſt, vereatur nihil habens dicere de nobis*.

Simile.

Caſtitas aſſimilatur circulo Galaxiæ.

Cyprianus.

Eccle. 43. 20.

Virginitas in cælo habebit ſingularem ſplendorem.

Iſai. 13. 10.

Ariſtot.

Hinc eſt, quod virginitas, & caſtitas aſſimilatur circulo galaxiæ; & hoc propter quinque. Primo propter decorem, & pulchritudinem; nam Galaxia eſt circulus cæleſtis ceteris circulis pulchrior: & ſimiliter de virginitate, ait Cyprianus, quod eſt flos Eccleſiaſtici germinis, decus, atque ornamentum gratiæ ſpiritualis, & illuſtrior portio gregis Chriſti. Secundo, Galaxia eſt candidiſſima. Ideò appellatur via lactea: & iſte candor reperitur in virginitate. Vnde Eccleſ. 45. *Pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus*. Tertio, Galaxia eſt ſplendidiſſima: nam inter omnes circulos cæleſtes meliorem habet claritatem. Sic virginitas in cælo habebit ſingularem ſplendorem gloriæ; nam ei dabitur aureola. Vnde Iſaias 13. *Stellæ cæli ſplendor earum*. Quarto, propter fixionem; nam Galaxia (vt auctor eſt Philoſophus) non recedit ab vno loco orbis, quod intelligitur quantum ad apparentiam propter motum tardiſſimum; quia in rei veritate compertum eſt, quod Galaxia mouetur motu ſtellarum fixarum, ſcilicet, in centum annis vno gradu; & hæc immobilitas competit virginibus, & caſtis, qui ita inhæſerunt Chriſto, quod numquam ab eo potuerunt ſeparari. Vnde Apoſt. Roman. 6. *Quis nos ſeparabit à caritate Chriſti?* Quinto, & poſtremo, & ad noſtrum faciens inſtitutum, propter honorem: eſt enim virginitas, & caſtitas tanto laudabilior, quanto ſublimior; eius autem ſublimitatem oſtendit Galaxiæ ſitus, quæ medium tenet inter duas partes cæli inæquales. Virginitas ſimiliter medium cæli tenet; namque Angelis debetur, & hominibus, inter quos quaſi media eſt virginitas, habens cum hominibus communem carnis fragilitatem; ſed cum Angelis habet communem, & quaſi ſuper homines incorruptionis integritatem; & ſic virgo, & caſtus cum omnes excedat in dignitate, regalis proſapia appellari poſsit. Iccirco illa centum quadraginta quatuor millia,

Caſti ſunt immobiles quia adhærent Chriſto.

Caſtitas honorabilis.

Virginitas inter homines, & Angelos.

Digitized by Google

lia, quæ Apocalyp. 14. Ioanni apparuerunt ſupra montem Sion ſimul cum Agno, vt vult Auguſtinus, libro de Virginitate capite 27. virgines erant; quodque ſequentia verba demonſtrat, dicentia: *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: virgines enim ſunt: & habebant nomen Agni, & nomen Patris eius ſcriptum in frontibus ſuis*. Primo (vt auctor eſt Riccardus de ſancto Victore) habebant ſcriptum nomen Agni in frontibus, ideſt, fidem Agni, qua Chriſtiani dicuntur: & nomen Patris eius, ideſt, fidem patris eius, quâ Dei filij nuncupantur. Quam fidem habebunt ſculptam in frontibus per manifeſtam, & publicam confeſsionem. Secundo, habebant nomen Dei ſcriptum in frontibus, vt exponit Vgo Cardinalis, quia eodem Dei nomine appellantur, hoc eſt, Dij: nam etſi ea appellatio iudicibus, & principibus tribuitur, iuxta illud Pſalm. 81. *Ego dixi, Dÿ eſtis, & filÿ excelſi omnes*: cur non etiam virginibus tribuetur, qui iure optimo propter puritatem, & minimam cum terrenis rebus concretionem diuinam nomenclaturam videntur promereri? Eſt enim diuinum quiddam in carne ſupra carnem viuere. Quam ob cauſam diuina ſimilitudo potiſſimum virginibus tribuitur in ſacris Litteris: nam poſtquam dixiſſet Ioannes: *Scimus, quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt*, continuo ſubintulit. *Et omnis, qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe*: ſeu (vt legit D. Auguſt. tract. 4. in epiſt. 1. Ioannis) *caſtificat ſe*: quibus verbis cernis caſtitati potiſſimum tribui à Ioanne diuinam ipſam ſimilitudinem, quæ beatifica diuinæ eſſentiæ viſione continetur. Id, quod etiam non obſcurè Dominus ſignificauit Matth. 5. cum dixit: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*; cui conſonat illud Pauli Hebræor. 12. *Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum*. Vbi pro *ſanctimonia* communiter Græci, & plerique ex Latinis interpretantur de caſtitate. Sic habent D. Chryſoſtomus in epiſt. ad Hebræos in cap. 2. Theodoretus, Theophilactus epiſt. ad hebræos, Caſsianus lib. 6. cap. 16. D. Anſelmus, D. Thomas in eum locum, D. Hieronymus in cap. 47. Ezech. D. Auguſt. epiſt. 112. quæ eſt de viuendo Deum, ad Paulinum cap. 5. Tertia denique ratio eſt, quæ ad noſtrum facit inſtitutum, geſtant virgines nomen Agni, & nomen Patris eius ſcriptum in frontibus, vt ab hominibus

Apoc. 14. 1.
Auguſt. lib. de virginit. c. 27.
Riccardus de S. *Victore*.
Virgines quare nomen Agni in frontibus geſtãt.
Vgo Cardinalis
Pſal. 81. 6.
Virginitas eſt quoddam diuinum in homine, & muliere.
D. *Auguſt tract. 4. in epiſt. 1. in Ioan.*
Matt. 5. 8.
Heb. 12. 14.
D. *Chryſ in ep. ad hebr. in c. 2.*
Theodoret.
Theophil. epiſt. ad hebræos.
Caſſianus lib. 5. c. 16
D. *Anſelmus*.
D. *Thomas in eum locum*.
D. *Hieron. c. 47. Ezech.*
D. *Aug. ep. 112. quæ eſt de vidẽdo Deũ, ad Paulinum cap. 5.*

agnoſcantur tamquam filij ſummi Principis: aut certe ex regia familia, & regio prognati ſanguine, nimirum tamquam Principes quidam, qui ijſdem inſignibus, ac titulis cum ipſo Rege, ac Principe decorantur: non ob aliud, inquam, quam, vt demonſtret, quod quemadmodum caſti, & virgines ſummopere ei grati ſunt, & cari: ſic è contrario incontinentes, & libidinoſi, ei, & inimici, & infenſi exiſtunt.

Ite in pace.

Amen.

VIGE-

Digitized by Google

VIGESIMA TERTIA LECTIO.

De tribus peccatis capitalibus.

IN QVA DE TRIBVS PECCATIS capitalibus, videlicet, libidinis, ſuperbiæ, & auaritiæ diſſeritur.

Sed & adhuc illo loquente, venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaſerunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percuſſerunt gladio: & fugi ego ſolus, vt nunciarem tibi. Iob 1. 17.

PRIMA PARS.

DVM verè ira capti, inſanoque furori omnino ſe tradunt, atque committunt ſic affabre homines operari ſolent, qui nempe ſuum hoſtem perſequentes, & dire illum ferientes; ſi primo, ſecundo, & tertio ictu non cadit, eo vſque reiterant, quouſque eum dem proſternunt, & interficiunt. Et ecce hic noſter capitaliſſimus hoſtis infernalis, quod non ſufficit ei vnica, vel duplicata vice, & cum amiſsione bouum, aſinarum, ouium, & earum cuſtodum obitu ſanctum Iobum percuſsiſſe; ſed ad tertium accedit ictum: & Chaldæis in ipſum conſiliantibus, efficit, vt iſti, cuſtodes etiam interimentes, omnes camelos, ac cuncta

Irati numquam ſuum hoſtē perſequi derelinquunt,

Digitized by Google

Lectionis diuiſio in tria capita.

reliqua animalia furentur, & ſurripiant. De primis duobus malis iam in tranſactis Lectionibus ſatis locuti fuimus: nunc in præſente hoc tertium flagellum diſcutiemus. Attendite.

Chaldæus pro ſapiente capitur.

Strabo lib 8. de facinora

D.Hieron.ſuper Ezechiel c.11.

Dæmon, ideſt, ſciens.

Chaldæi quem viuendi ritum obſeruabant.

Abac.1.6.

Xenoph. lib. 8. de præda Cyri.

Militaris exercitus quomodo diuiditur.

Iudic.9.43.

Gen. 32. 7.

Iacob ob luctam cum Angelo fuit inſtructus in arte militari.

SEd *adhuc illo loquente, &c.* Et primum à vobis notandum eſt, hoc Chaldæum nomen aliquando pro ſapiente capi, & intelligi; & tam importat dici Chaldæus, quam ſapiens: & de hoc facinore prolixe in lib. 16. Strabo ſcribit; & D.Hieron.ſuper Ezech c. 11. ait: Chaldæus,ideſt,dæmon, hoc eſt,ſciens: benè verum eſt,quod hoc in loco non quidem hoc in ſenſu accipit, ſed profectò pro quodam peculiaris gentis genère, illa in prouincia ortæ, quæ Chaldæa vocatur:quemadmodum dicimus Italos in Italia natos: quæ Prouincia, cum in Arabia ſit deſerta, & conſequenter à terra Hus,in qua Iob habitabat, remota, neceſſe igitur fuit, quòd de longinquis partibus, vel procul, vt certe furarentur hos Iobo camelos,proficiſcerentur,cum hæc gens iam hunc operandi,atque viuendi ritum profitebatur: vnde Abacuch.c.1. ait: *Ego ſuſcitabo Chaldæos gentem amaram, & velocem, ambulantem ſuper latitudinem terræ, vt poſsideat tabernacula non ſua.* Et Xenophontes lib. 8. de præda Cyri inquit, rapina viuere Chaldæos. Nunc ergo hi terræ Hus per territorium, ac regionem vagantes, vbi Iob habitabat; & tres facientes turmas, hoc eſt, tres in partes ſe diuidentes, vt verò conſonat militari bene diſpoſito ordini, ſicuti Iudic. c.9. legitur, ideſt, *Abimelech tulit exercitum ſuum, & diuiſit in tres turmas.* Vnde accidit, quòd in Geneſi c. 32. antequam Iacob in arte militari inſtructus exiſteret, dicitur, ſuas gentes duas in turmas diuiſiſſe: verum,cum inde ob luctam cum Angelo habitam perbelle inſtructus fuit, ſuo occurrens fratri Eſau, quem, tamquam ſuum hoſtem, formidabat, tres in ordines, treſq. in partes ſuas gentes diuiſit. Totum hoc dicere volui, vt vobis artificium, ac induſtria, qua dæmon in Iobi noſtri perſecutione vtitur,innoteſceret. Hi ergo tres in ordines diuiſi, ac bene muniti, & diſpoſiti, famulos, ac cuſtodes percutientes,omnes furati fuere camelos. Et hoc quo ad litteræ ſenſum ſufficit. Sed quo ad miſticum ſenſum quid nam cogitatis tres eſſe Chaldæorum turmas, niſi tria capitalia peccata, quibus aſsidue hic noſter aduerſarius hominem, ac mulierem ſolicitare, & demoliri quærit?

Chaldæorũ tres turmæ tria peccata capitalia ſignificant.

Quinque ſunt hominis ætates, infantia prima, ſecunda

adole-

Digitized by Google

adoleſcentia, virilitas tertia, quarta ſenectus, & quinta decrepitas: attamen ætates perfectæ tres exiſtunt, ſcilicet, adoleſcentia, virilitas, & ſenectus. Modo, quid hic noſter infernalis hoſtis peragit? Bellans, de omnibus his ætatibus vna victoriam reportare inueſtigat: ita, quod accingens ſe ad adoleſcentiam pugnandam, inde in virilitate iterat, & denique idem in ſenectute perficere non remanet. Et demum vſque ad mortem ad noſtrum incumbit exitum: & ecce vt fiat, & adimpleat, quemadmodum tres ſunt ætates, ſic etiam tres ſunt moles, ſeu connexiones, quibus vtitur idem, ſcilicet prima concupiſcentia, & gula: ſecunda ſuperbia, & ambitio: tertia, res, & auaritia. Cum luxuria, & gula adoleſcentiam pugnat; cum ſuperbia, & ambitione virilitatem; & denique cum re, & auaritia ſenectutem. Sed certum eſt, quòd homo Microcoſmos græce appellatur, ſcilicet paruus mundus; & hoc non modo quia virtualiter omnes continet creaturas, & illas, quæ habent eſſe, ſicuti petræ: & illas, quæ augumentum habent, ſicuti plantæ: & illas, quæ ſenſum habent, ſicuti bruta: & illas demum, quæ habent intelligentiam, quemadmodum Angeli: ſed quia etiam in ætatibus, & in paſsionibus mundum imitatur. Mundus in Adam adoleſcens extitit, virilis in gigantibus, & erit ſenex in fine ad iudicium: & ecce, quod etiam in Adam eum aggreſſus eſt dæmon gula, & concupiſcentia in prohibito pomo: ſuperbia, in Nembroth, & gigantibus, cum Babylonica turri: & in fine auaritia aggredietur eumdem cum theſauris Antichriſtus; & idem agit in homine, paruo mundo; incontinentia aggreditur eum in adoleſcentia, ſuperbia in virilitate, & in ſenectute auaritia: vbi iure hic noſter infernalis inimicus dracon nuncupatur, iuxta illud Pſal. 90. *Super aſpidem, & baſiliſcum ambulabis: & conculcabis leonem, & draconem.* Et Pſal. 103. *Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei.* Quem patres communiter pro dæmone accipiunt hoc in loco: etſi alias hoc vſi ſimus comparatione; modo tamen diuerſa dicemus. Eſt igitur notandum quod his locis eſt ſermo ad litteram de leuiatan, ſiue cœto, & dupliciter exponitur, vno modo iuxta ſententiam Rabbi Kimhi, vt dicitur, cœtus creatus eſt à Deo, vt ludat in mare, ceteraq. aquatilia, omniaque contemnat, & deuoret. Altero ad illudendum ei, ideſt, vt illudatur ei, videlicet, vt homines, poſtquam eum cœperint, ei illudant, & inſultent: quæ

Hominis quinque ſunt ætates.

Diabolus de omnibus hominis ætatibus victoriam reportare conatur.

Diabolus trilus armis vtitur cōtra homines, & mulieres.

Luxuria, & gula adoleſcētiam pugnat.

Superbia, & ambitio virilitatē pugnat.

Auaritia ſenectutem pugnat.

Homo græce microcoſmos appellatur.

Homo mundum in ætatibus imitatur.

Diabolū pugnat cum homine, ſicut cum mundo.

Pſal. 90. 13.

Pſal. 103. 16.

Draco pro dæmne accipitur.

Draco quomodo illuditur.

vtraque

vtraque expoſitio cadit in dæmonem, de quo ſub typo cœti

Dæmon quomodo illuditur.

ſermo eſt, vt, cum Deus fecerit, tum, vt hominibus illuderet, tum, vt ei ab hominibus illuderetur: priorem expoſitionem

D. Hieron.

ſequutus eſt D. Hieronymus, dicens: *Datus eſt in hoc mundo ad illudendum nobis, quantos enim monacos, & clericos*

D. Auguſt conc. 4. in pſal. 110.

præcipitauit? Hæc ille. Poſteriorem D. Auguſtinus conc. 4. in Pſal. 110. dicens: *Illude draconi ad hoc enim factus eſt draco.* Hæc ille. Id, quod etiam dicitur Iob 40. de Behemoth,

Iob 40. 14.

ſiue de Elephante in typum dæmonis, etenim pro eo quod nos habemus, *ipſe eſt principium viarum Domini, qui fecit*

Septuaginta.

eum, applicabit gladium eius; Septuaginta tranſtulerunt, *hoc eſt principium fictionis Domini, factum, vt illuderetur ab Angelis eius*: Et vtramque tranſlationem ſic interpretatus

D. Hieron.

eſt D. Hieronymus: *Qui fecit eum applicabit gladium eius, ideſt, malo, quo alios interimit, ipſe punietur: ſicut & de eius*

Pſal. 36. 15.

ſimilibus dicitur Pſal, 36. Gladius eorum intret in corda ipſorum. Hæc ille. Præterea ipſe eſt initium figmenti Domini,

Dæmon quomodo à Sanctis illuditur,

vt illudatur ab Angelis eius, ideſt, Sanctis: ab his illuditur quando per gratiam ſancti Spiritus eis ſubditur, & inuocatione nominis Chriſti ab obſeſſis corporibus effugatur. Eodem ſenſu idem Doctor accipit illa alia verba eiuſdem capit. *Numquid illudes ei?* ideſt, leuiatan *quaſi aui? Aut ligabis*

Septuaginta.

eum ancillis ſuis, ſeu (vt Septuaginta reddiderunt) *illudes ei quaſi aui? aut ligabis eum tamquam paſſerem puero?* Quod, inquit, quaſi auis illud perhibetur, quaſi res parua, & mi-

Diabolus per auem intelligitur.

nima ad potentiam Dei habeatur, auis nomine voluit demonſtrare, quodque alligandus armillis dicitur, illud eſt,

Luc. 10. 19.

quod ipſe Dominus dicit Luc. 10. *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtu-*

Septuaginta.

tem inimici, & nihil vobis nocebit. Quod vero iuxta Septuaginta dicitur: *Alligabis eum ſicut paſſerem infantulo*, habe-

Iſa. 11. 8.

tur Iſaiæ 11. *Delectabitur infans ab vbere ſuper foramine aſpidis, & in cauerna reguli, Qui ablactatus fuerit, manum ſuam mittet.* Hunc enim infantem accipere debemus vnumquemque Sanctorum, qui de fronte, ideſt, de vtero matris Eccleſiæ, tamquam infans Deo renaſcitur. De dæmonibus

Remig. Augu l.

etiam accipiunt Remigius, & Auguſtinus locum illum Pſ. 73.

Pſal. 73. 13.

Contribulaſti capita draconum in aquis: tu confregiſti capita draconis; dediſti eum eſcam populis Æthiopum. Draco-

Dæmoniorum ſuperbia,

num capita, inquit Aguſtinus, *ideſt, dæmoniorum ſuperbias; à quibus gentes poſſidebantur, contriuiſti ſuper aquam.*

quia

Digitized by Google

quia eos per batipſmum liberaſti. Deinde, confregiſti caput draconis, ideſt, ſuperbiam, quæ eſt initium omnis peccati: & veluti caput ſerpentis, iuxta illud Eccleſ. 10. *Initium omnis peccati ſuperbia. Dediſti eum eſcam populis Æthiopum, hoc eſt, populo gentium, qui ante conuerſionem nigri erant inſtar Æthiopum, quemadmodum indicauit* D. *Paulus Eph.* 5. *Eratis aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino.* Sed *quo modo acceperunt iſtum draconem in eſcam? Puto, quia magis* Chriſtum *acceperunt in eſcam; ſed Chriſtum, quo ſe conſummarent, diabolum, quem conſumerent.* Hæc Auguſtinus.

Eccleſ. 10.15

Epheſ. 5.8.

Diabolum draco appellatur.

Ex his palam eſt, dæmonem draconem appellari: remanet nunc eius condiciones percurrere. Primo dracones habitant in locis calidioribus, quoniam præcipue dæmones adoleſcentiam, quæ ætas vegetior eſt, & ardentior libidinis, aliarumque paſsionum, facibus infeſtant. Accedit, quod in libidinoſis hominibus præcipue habitant; appellari autem libidinem, ac luxuriam ignem præcipuum eſt ex Iob 31. vbi dicit: S*i deceptum eſt cor meum ſuper muliere, & ad oſtium amici mei inſidiatus ſum. Scortum alterius ſit vxor mea, & ſuper illam incuruentur alij. Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima. Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans; & omnia eradicans genimina,* hoc eſt (vt interpretatur D. Hieronymus) omnia dona virtutum deuorans, atque vniuerſa in homine ſanctarum rerum incrementa conſumens. Ideoq. recte dracones circa turrim Babel dicuntur habitare, quoniam dæmones libidinis vitio, Babel, ideſt, confuſionem, mentiſque perturbationem, & amant, & efficiunt: ibiq. potiſſimum habitant. Quam ob rem dæmon rex Babylonis appellatur à D. Greg. lib. 7. moraſ. c. 16. Vbi expendens quo modo Nabuchodonoſor rex Babylonis filios regis Sedeciæ, ante ipſius oculos trucidari præcepit, vt refertur Ierem. 36. ſic ait: *Occidit rex Babylonis filios* Sedeciæ *in* Reblatha *in oculis eius, & omnes nobiles* Iuda *occidit rex* Babylonis; *oculos quoque Sedeciæ eruit. Rex Babylonis eſt antiquus hoſtis, poſſeſſor intimæ confuſionis, qui prius filios ante intuentis oculos trucidat, quia ſæpe ſic bona opera interficit, vt hæc ſe amittere, ipſe, qui captus eſt, dolens cernat; & ad hoc quandoque eo peccati vſu perducitur, vt ipſo quoque rationis lumine priuetur. Vnde rex Babylonis, extinctis prius filijs, Sedeciæ oculos eruit, quia malignus ſpiritus ſubductis prius bonis operibus,*

Iob 31. 9.

Ignis pro libidine vſurpatur.

D. Hieron.

Dracones circa turrim Babel habitare quare dicuntur.

D. Gregor. lib. 7. moral. c. 16.

Ierem. 39. 6.

poſtea

poſtea intelligentiæ lumen tollit. Hæc ille.

Diabolus media carnalitate facit homines, ac mulieres inſanire.

Et quidem ita hominem, ac mulierem hoc carnalitatis medio hic noſter dirus hoſtis vexat, quod ſæpe ſæpius ad id eos conducit,& reducit,quod inſani, ac frænetici videntur. Verum eſt, quod in præterita Lectione luculentur hoc de iniquo vitio actum fuit: nihilominus quod tunc non tetigimus, nunc tangemus; & præſertim vbi tunc actum fuit de carnali vitio in ſeipſo: nunc de dæmone agemus, qui hoc vtitur medio, vt excitet, & deſtruat homines, ac mulieres. In quam igitur, quod interdum hoc medio ſic eos inſanire facit, quod ferè fræneticos (vt dixi) eoſdem reddit. Vidiſtis ne vos comitiali morbo laborantes? Hic morbus (vt experientia probatur) niſi in adoleſcentiæ ætate non accidit: Et hoc contingit,quia, cum illa ætas ſatis humidæ complexionis, ac ſanguineæ ſit,magis etiam Luna eam prædominatur, & conſequenter huic morbo magis etiam ſit ſubiecta, quam aliæ ætates. Sed dicite mihi,quos nam effectus parit, & affert homini,mulierique hic morbus? Dicam ego. Præter alia tormenta facit eum contorquere, ſpumam emittere, in terram cadere, & (quod magis refert) ad id eum ducit, quod à ſemetipſo in limum immergere facit,& in puluerem, & in aquam, & demum quoque in ignem: *Miſcuit Dominus in medio Ægypti ſpiritum vertiginis*. Quid nempe Deus egit Ægypto? ait Iſaias cap. 15. Dedit ei ſpiritum vertiginis, comitialem morbum in eum infudit. Qui nam morbus hic eſt? Carnalitas, inhoneſtas, dedecus. Quid enim hoc efficit vitium? Comitialem morbum generat. Vertiginis ſpiritus ſic homines, ac mulieres iudicij,ac ingenij acie priuat, quod tamquam frænetici in quodcumque limi genus ſe immergunt, & immiſcent, ſcilicet, libidinis: modo in adulteria, modoque in ſtupra, nunc in inceſtus, & etiam in illa crimina, quæ ipſamet natura tam reſpuit, & abhominatur: & hoc medio dæmon tantæ virtutis eſt, quod homo, honorem, facultatem, rem, ipſamque vitam parui æſtimat nihilique pendit, iuxta illud Roman. 6. *Stipendia peccati mors*. Vbi D.Thomas aduertit, ſtipendia mercedem eſſe militum. Et quoniam libidinoſi peccatores huic peccato militant, membra ſua exhibentes arma diaboli, vt paulo ante dixit idem D. Paulus: iccirco mortem appellari ſtipendium huius peccati, quam, videlicet,retribuit ſibi ſeruientibus. Aduertendum eſt autem pro *ſtipendys* eſſe græce *obſonium*; olim etiam

Simile.

Morbus comitialis, quid ſit,

Morbi comitialis effectus.

Iſa. 19. 14.

Carnalitas eſt morbus comitialis.

Homo propter ſenſualitatē honorem, facultatem, & vitam paruipendit.

Roman. 6, 23

D. *Thom.*

Mors eſt ſtipendiū peccati ſenſualis.

Digitized by Google

etiam ſolis obſonijs contenti erant milites: Qua re eleganter D. Paulus mortem huius peccati *obſonium* appellauit. Si quidem homines libidinoſi leuiſsimis de cauſis, & propter obſonium quoddam, victumque voluptatis abiectiſsimum, mortem animi, & corporis ſuſcipiunt: immò, & ſecundam mortem apud inferos incurrunt. Itaque, cum obſonium dari ſoleat ad vitam ſuſtentandam, libido pro obſonio dat mortem ipſam, & interitum ſempiternum.

Homines libidinoſi leuiſsimis cauſis mortē animi, & corporis ſuſcipiunt.

Altera condicio draconis eſt, vt ipſe ex genere alatorum ſit; & hoc conuenit diabolo propter ſuperbiam, quæ ſecundam hominis percutit, & perſequitur ætatem: nam diabolus ſuper omnia conatur aſcendere, vt ipſemet Iſai. 14. confitetur. *In cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum*. Et ad hoc homines conatur attrahere ſciens, quod ſuperbia omnium malorum radix, & origo ſit, ac Deo ſuper omnia odibilis. Vnde D. Chryſoſtomus homil. 1. in 2. Paralipomen. 26. expendens illa verba: *Eleuatum eſt cor Oziæ in interitum ſuum, & neglexit Dominum Deum ſuum: ingreſſuſque templum Domini voluit adolere incenſum*, ait; *Elatio periculoſum vulnus: eſt enim malorum omnium fons; &, vt compendio diſcas morbi malitiam, illud audi, cetera quædam peccata circa noſtra verſantur naturam, at ſuperbia virtutem incorpoream è ſublimi detraxit, ac deiecit, eò, quòd diabolum, cum diabolus non eſſet, vt hoc eſſet, effecit, nimirum diabolus, in quod teſtem adducam Iſaiam 14. ita de illo loquentem, in cælum aſcendam, & ero ſimilis Altiſsimo*. Et infra. *Peccauit ſuperbia diabolus, & inſuper ſuaſit Adam, vt conciperet cogitationem ſua condicione maiorem, ſibiq. cum Deo ſperaret æqualitatem. Si enim, inquit, hæc res me cælo expulit, multo magis eadem hunc eijciet e paradiſo: vnde ſcriptum eſt, Deus ſuperbis reſiſtit; non dixit Deus ſuperbos dimittit, & in peccatis deſerit, ſuoq. nudat auxilio; ſed aduerſatur, inquit, non quod inſtructa acie, aut pugna Deo ſit opus aduerſus ſuperbum: quid enim eſſe poſſet ſuperbo infirmius? Nam, vt qui orbatus eſt oculis omnium, oppoſitus ineſt iniuria: ita & ſuperbus, qui non videt Dominum; nam ſuperbia (vt inquit Scriptura) eſt non eſſe Dominum, etiam ab hominibus facile ſuperatur, poſteaquam excidit ab illius luce: quod ſi etiam validus, ac potens eſſet ſuperbus, nihil opus eſſet Deo exercitu aduerſus illum, quandoquidem & voluntas ſufficiebat illi ad inuertenda omnia: multo magis ſufficeret*

Draconis altera condicio.

Iſa. 14. 13.

D. Chryſoſt homil. 1. in 2. Paralip. 26.

Elatio periculoſum vulnus.

Elatio fecit diabolum, de non diabolo.

Deus ſuperbis reſiſtit.

ad tol-

Digitized by Google

ad tollendos illos; cur igitur reſiſtit? quo vehemens odium declarat erga ſuperbum. Hæc ille. Vbi cernis de mente Chryſoſtomi ſuperbiam fontem eſſe omnium malorum: & odioſiorem apud Deum ceterorum peccatorum reperiri.

Superbia fons omnium malorum.

Ratio huius rei eſt; quia, ſicut Chriſtus auctor omnium bonorum in mundo veniens pacem tamquam fontem, & originem aliorum attulit: vnde in eius natiuitate Angeli canentes dixerunt: *Gloria in altiſſimis Deo: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Sic diabolus ſuperbiam, ex qua oritur diſcordia, tamquam omnium malorum radicem, ſeminauit: vnde Prouerb. 13. *Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia*; quod duabus de cauſis accidit: prima quia id eſt innatum, & ingenitum ſuperbis; & ſuæ propriæ ſententiæ, & voluntatis ſemper ſit amiciſſimus, ita, vt, ſi opus fuerit, eam in vxorem accipiant, quam nulla de cauſa alterius iudicio poſtponunt. Cumque inter ſuperbos contrariæ ſint voluntates, & ſententiæ; perinde eſt neceſſe, vt ſtatim inter eos diſcordia ſuboriatur. Secunda cauſa, & ratio eſt, quia pax, & amor, donum quoddam eſt pretioſum, quod (vt Eccleſia inquit) mundus dare non poteſt, ſed Deus tantum, quod ipſe hominibus tribuit, ea lege, vt ipſi honor, & gloria debita relinquatur. Qua propter (vt dixi) Angeli in natiuitate Domini canebant: *Gloria in excelſis Deo, &c.* Id quippe eſt iuſtum, & rationi conſentaneum, vt, cum quis aliena vſurpauerit quod proprium, & quod ſuum eſt, amittat. Quo circa quando homines ſuperbia elati, honorem, & gloriam ambiunt, aliena vſurpantes, Deus pacem illis denegat; & ita multoties ſolet euenire, vt ea, quibus ſuperbi honorem, & gloriam curant, ſint illis materia, & fundamentum diſcordiæ; neque pacem amiſſam vnquam recuperare poſſunt, niſi deſideria alienæ gloriæ reliquerint: & cum talibus deſiderijs à Deo pacem expoſtulent, in vanum operam perdunt; nam reſpondebit illis. Ego pacem è medio veſtrum ſuſtuli, quia vos honorem mihi ſoli debitum, & gloriam rapuiſtis. Date mihi gloriam meam, & ego pacem veſtram vobis tribuam: nam bene ſcitis eſſe ſcriptum Iſai. 42. *Gloriam meam alteri non dabo*. Et iterum 1. Timoth. 1. *Soli Deo honor, & gloria*. Vnde iam clare conſtat diſcordiam exoriri ex ſuperbia, quæ maxima infirmitas eſt, cum ex grauiſſimo malo originem ducat: & ideò præclarè ſapiens Prouerb. 6. ait: *Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius*.

Luc. 2. 14.

Superbia gignit diſcordiam.

Prou. 13. 19.

Superbus eſt ſuæ voluntatis amiciſſimus.

Pax, & amor donum eſt pretioſum.

Homines ſuperbi aliena vſurpant.

Superbi pacem recuperare non poſſunt.

Iſa. 42. 8.

1. Tim. 1. 17.

Prouer. 6. 16.

eius. Septimum, hoc eſt: *Qui ſeminat diſcordiam inter fratres*. Hinc conſpicis in quantum Deus odio habeat ſuperbiam, & elationem; & quod verè ſit proprium diaboli inſtrumentum, quo homines percutit, & perſequitur. *Deus in quantum odit ſuperbiam.*

Inſuper nota, ſuperbiam Deo ſuper omnia peccata diſplicuiſſe, pluribus quod apparet de cauſis. Primo, quia ſuperbia Deum impugnat in omni loco, in omni tempore, & in omni perſona. Impugnat Deum in omni loco, quia fornicatio, & multa alia peccata, numquam, aut raro in ſacro loco, aut in aliorum comitatu committitur: ſed ſuperbia in his locis, magis exercetur. Vnde Diuus Gregorius; Cum omnia vitia fugiunt à Deo, ſuperbia Deo ſe opponit. Impugnat Deum in omni tempore: multa ſunt peccata, à quibus cauent homines in præcipuis feſtis; ſed tunc maxime ſuperbia exercetur. Vnde Regius Vates Pſal. 73. *Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper*. Impugnat Deum in omni perſona. Multæ namque ſunt perſonæ, quæ fornicari dedignarentur: quæ tamen peccata ſuperbiæ recipiunt. Vnde Diuus Bernardus: *Superbiæ vitium peccatum eſt maximum, quod Deo proprium magis inſultat*. Hinc eſt, quòd Deus illos abhominatur, iuxta illud Prouerb. 16. *Abhominatio Domini eſt omnis arrogans*. Et Luc. 16. *Quod altum eſt hominibus, abhominatio eſt ante Deum*. Et Diuus Gregorius: *Quanto coram hominibus eris glorioſior, tanto coram* Deo, *& Angelis vilior*. Et Eccleſ. 10. *Odibilis eſt coram* Deo, *& hominibus, ſuperbia*: ideò illos humiliat, & deponit, iuxta illud Luc. 1. *Depoſuit potentes de ſede: & exaltauit humiles*. Quod eſt perſpicuum in primo Angelo per ſuperbiam de cælo eiectum. Ideoque Paradiſi aditum illis decludit, iuxta illud Pſal. 100. *Non habitabit in medio domus meæ qui facit ſuperbiam*. Et Diuus Bernardus: *Scimus autem ſuperbis non eſſe partem, vel ſocietatem in ſorte Sanctorum, &c.* *Deum ſuperbiā odiſſe pluribus apparet de cauſis.* *D. Gregor.* *Superbia Deo ſe opponit.* Pſal. 73. 23. *D. Bernardus.* Prouer. 16. 5. Luc. 16. 15. *Gregor.* Eccleſ. 10. 7. Luc. 1. 52. Pſal. 100. 6. *Superbis paradiſus clauditur.*

Ideò ſicut diabolus draconi aſſimilatur, ita curat etiam, vt ſuperbus etiam draconi aſſimiletur, iuxta illud Iob 30. *Frater fui draconum, & ſocius fui ſtruthionum*: & optimo iure; quia draco eſt inſidioſus: inſidiatur enim elephanti, & aliquando inſilit ſuper eum à tergo, & mordens eum fugit ſanguinem eius: ſic peccatum ſuperbiæ inſidiatur hominibus. Quatuor enim modis inſidiatur illis. Primo, quia homini multum nocet, ipſius intellectum obſcurans, ne ſeipſum *Superbus draconi aſſimilatur* Iob 30. 29. *Superbiæ peccatum quatuor modis inſidiatur hominibus.*

Digitized by Google

ſum cognoſcat. Vnde Bernardus: *Superbia mentis oculos obſcurat: ita ſi occupauerit mentem intra te videre qualis es, & qualis eſſe potes, non poßis ſentire: ſed qualem te amas, talem te eſſe putas, vel ſperas fore*. Hæc ille. Secundo, inſidiatur homini, quia gratia Dei, & omnes virtutes ab homine expellit. Vnde Diuus Gregorius: *Sicut humilitas omnia eneruat vitia, omneſque virtutes colligit, & roborat: ſic ſuperbia omnes virtutes deſtruit, & eneruat. Vnde* Eccl. 10. *Initium omnis peccati eſt ſuperbia*. Hæc ille. Poſtremo, quia ſuper hominem maledictionem inducit, vt in eodem loco Eccl. *Initium omnis peccati ſuperbia; & qui tenuerit eam, adimplebitur maledictis*. Secundo, aſsimilatur draconi, quia draco eſt ventoſus, ideſt, ventum ſequitur, & diligit. Dicit enim Solinus, quod draco eſt animal ita ſitibundum, quod quaſi aqua ſatiari non poſsit: vnde os contra ventum aperit, vt ſic ſuum incendium mitigari poſsit. Similiter ſuperbus non ſatiatur aquis honorum, ſed adhuc ſitit ventos honorum, iuxta illud Iob 32. *Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens eliſiſti me valde*. Poſtremo aſsimilatur ſuperbus draconi ratione venenoſitatis, cum draco ſit in tantum ventoſus, quod quando per aërem fertur, aer concitatur, & per eum mare intumeſcit, & hoc propter eius venenum: tale eſt venenum ſuperbiæ, quòd interius cor tumeſcit, & exterius rixas, velut tempeſtates aeris concitat, & inducit. Vnde Prouerb. 17. *Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam*.

Superbia gratiã Dei, ac omnes virtutes ab homine expellit. D. Gregor.

Eccl. 10. 15.

Superbus non ſatiatur aquis honorum.

Iob. 30. 22.

Superbia venenum.

Prou. 17. 16.

SE-

Digitized by Google

SECVNDA PARS.

QVemadmodum ergo dæmon adoleſcentiam carnalitate, ſuperbia virilitatem pugnat; ſic re, ac auaritia ſenectutem bellat. Itaque eo tempore, in quo morti proximus homo exiſtens, eo maius ad terrena deſpicienda, ac tranſitoria ſimul incumbere deberet, tunc maiorem æſtimationem illorum faciens, omni cupiditate, & auiditate perquirit, & curat; nec vmquam ſe ſaturans, patiendo, & laborando, ſe omni labori, omnique periculo ſubijcit; & quando magis amare, ac æſtimare deberet quietem, ac tranquillitatem: tunc curæ, ſolicitudinibuſque ſe aperte committit. Et ideò de his aiebat Salomon Eccleſ. 5. *Eſt, & alia infirmitas peſsima, quam vidi ſub* Sole: *diuitiæ conſeruatæ in malum* Domini *ſui*. Et morbus hic duobus primis peior exiſtit: nam vbi primi, ideſt, carnales, quamuis ſæpe ſæpius patiuntur, tandem aliquod habent ſolatium, ac ſatisfactionem recipiunt: ſic ſecundi, ideſt, ambitioſi, licet laborent, vt ſublimitatum gradus acquirant, demum poſt eorum acquiſitionem, aliquantulum etiam eiſdem fruuntur: ſed auari numquam potiuntur; ſemper laborant, ſemperque patiuntur, ac ſolicitantur, aſsidue eis videtur in eſtrema neceſsitate ſe reperire. Vnde de ipſis dicitur: *Auarus ſemper eget*. Et quidem bufonibus aſsimilari poſſunt, qui terra veſcentes, ſibi ipſis ne deficiat dubitantes, quamuis tam magna exiſtat, ac ſpatioſa, numquam ex ipſa ſaturantur. Et ideò Eccleſ. 5. de ipſis aiebat: *Auarus non implebitur pecunia. Et qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis*; quia verentes ne ipſis deſit, ea non vtuntur, & ſemper egent.

Diabolus bonis fortunæ ſenectutem bellat.

Auarus omnia patitur propter lucrum.

Eccleſ. 5. 12.

Auari numquã potiuntur.

S*imile*.

Auarus ſimile bufoni.

Eccl. 5. 9.

Contra quos exclamans Regius Vates Pſalm. 4. aiebat: *Filij hominum vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Pro cuius illuſtriori cognitione aduerte, mendacium in ſacris Litteris diuerſimode vſurpari. Primo, pro idolis, vt Ierem. 8. *Quare ergo auerſus eſt populus iſte in Ieruſalem auerſione contentioſa?*

Pſal. 4. 4.

Mendaciũ in ſacris Litteris diuerſimode vſurpatur.

Ierem. 8. 5.

Digitized by Google

Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti: ſic enim
D.Hieron. interpretatur Diuus Hieronymus. Secundo, ſumitur pro
peccato mentiendi, quæ eſt germana verbi, frequentiſsimaq.
Iob 13. 4. acceptio, veluti Iob 13. *Prius vos oſtendens fabricatores mendacij*. Vbi aduerte, eſſe quoſdam veluti mendaciorum
artifices, qui artem mentiendi profitentur, quos propterea
Mendacij fabricatores qui ſunt Iob appellat fabricatores mendacij, quaſi proprios huius
operis artifices; & hi veri mendaces cenſentur, de quibus
Prou. 10. 4. Prouerb. 10. *Qui nititur mendacijs, hic paſcit ventos*, quamquam
Septuaginta. quam multo aliter in Hebræo, & in Septuaginta legitur id,
quod duobus modis accipi poteſt, vno modo, vt ſit ſenſus,
Homo mendax paſcit ventos. hominem mendacem paſcere, id eſt, alere ventos, ſicut Paſtor gregem ſuum paſcit: alter, vt paſcat ventos, ideſt, paſcatur ventis, ſicut oues paſcunt herbas: & vtraque expoſitio ſignificat rem omnino inutilem eſſe mendacium, quod
quamquam inutili ſit paſcere ventos, vel ventis paſci, quiſque pro ſuo libito iudicet. Hinc eſt, quòd mendacium non
Mendacium nō ſolū inutile, ſed pernicioſum eſt. ſolum inutile, ſed valde pernicioſum eſt: immò quoddam
venenum tantæ efficaciæ, quod in ipſo ore exiſtens, hominem interficit. Vnde Sapient. 1. *Os, quod mentitur, occidit animam*. Igitur dici poteſt, quòd mendax ſimilis ſit
Sap. 1. 11.
falſo denario; nam tanto præualet homo verax mendaci,
Mendax ſimilis eſt falſo denario. quantum denarius verus falſo. Vnde, ſicut vnus denarius
verax præualet omnibus falſis; ſic vnicus homo verax omnibus mendacibus anteponitur. Hinc ſequitur magna ſtultitia, quia volunt omnes homines denarios eſſe veros, &
bonos; & diſplicet eis multum, ſi inueniunt vnum falſum:
Mendax plus diligit denariū, quam ſeipſum. Vnde plus videntur diligere denarios, quàm ſeipſos, quia,
cum ipſi ſint falſi, volunt tamen denarios eſſe veros, & ſic
volunt eos eſſe meliores ſeipſis. Vnde Prouerb. 10. *Cor autem impiorum pro nihilo*. Et ſicut denarium falſum nullus
Prou. 10. 20.
vult recipere: ita nec homini mendaci vult aliquis credere. Et ideò mendaces hac pœna puniuntur, quia nec verum eis creditur, & inſuper alia pœna; quia nec ipſi credunt alijs, quia iudicant alios mendaces ſecundum ſeipſos.
Mendaces qua pœna puniuntur
Ideò ſæpè in periurium labuntur: & hoc prouenit, quia
mendacibus nihil familiarius, quam iureiurando ſua dicta
Cicero. vera eſſe conteſtari. Vnde Cicero ait: nihil intereſſe inter
Periurium, & mēdacium ſunt ſimilia. periurum, & mendacem: nam, qui mentitur, periurare
conſueuit. Et de bilinguis ſcriptum eſt: *Verba ſuſurronis,*
quaſi

quaſi ſimplicia, & ipſa perueniunt ad intima ventris. Tertio, & poſtremo, mendacium accipitur pro rebus vanis, nihilque ſolidi habentibus, & ad noſtrum facit inſtitutum, veluti in Pſalm. 4. *Filij hominum vſquequo graui corde? Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* ideſt, cur diligitis ea, quæ mundi ſunt? Quæ vana omnino ſunt, & mendacij plena? Hoc eſt, Nihil ſolidi, atque boni continet. Diuus Hieronymus ita tranſtulit: *Filij viri vſquequo inclyti mei ignominioſa diligitis vanitatem, quærentes mendacium?* Hæc ille. Vt ipſe Deus loquitur hominibus ſuæ originis nobilitatem ante oculos proponat, quaſi dicat. O vos inclyti, & ſublimes, Creatore quouſque veſtro dignitatis immemores ad veſtram ignominiam, vana, ac fallacia diligitis? Seu, vt alij interpretantur, Quouſque gloriam meam vertitis in ignominiam? Quærentes terrena, quæ cito tranſeunt, & euaneſcunt?

Prouer. 6.16.

Mendacium pro rebus vanis accipitur.

Pſal. 4.3.

D. Hieron.

Et profecto tria primum ad floccifaciendas diuitias, terrenaſque vanitates nos impellere, immò cogere deberent. Primum, breuitas temporis. Secundum, terrenarum rerum vilitas. Tertium, ſeuerum examen noſtrorum operum in iudicij diem perficiendum. Et primo quoad breuitatem temporis, quod (ſicuti cap. 7. ipſimet Iob affirmat) dicens: *Dies mei velocius tranſierunt, quam à texente tela ſucciditur.* Quem locum expendens Diuus Gregorius: *Congrue*, inquit, *ſimilitudine tempus telæ comparatur; quia ſicut tela filis; ſic vita mortalis diebus ſingulis profici. Sed quo ad augumentum proficit, eo ad inciſionem tendit: cum enim tempora perceptu prætereunt, ventura breuiantur, tela enim duobus lignis innectitur, vt texatur; ſed quo inferius texta inuoluitur, eo ſuperius texenda duplicatur. Et vnde ſe ad augmentum multiplicat, inde fit minus quod reſtat: ſic nimirum vitæ noſtræ tempora, & tranſacta quaſi inferius inuoluimus, & ventura à ſuperiori duplicamus; quia quo plus fiunt præterita, minus eſſe incipiunt futura.* Hæc ille. Huius telæ tegmen eſt humana mortalitas, iuxta illud Geneſ. 3. *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* Subtegmen autem eſt humanarum rerum viciſsitudo, & vanitas, in quo loco eximiam quamdam in præſcindendo velocitatem: ſignificatur enim vnico, quaſi iactu gladioli, vnico manus coniectu, vnico impetu tela præciditur: ſed cum in originali

Ad terrena deſpicīēda tria nos impellunt.

Iob 7.6.

D. Gregor.

Tempus telæ cōparatur.

Humana mortalitas eſt telæ tegmen.

Gen. 3. 19.

Digitized by Google

Rab. Mardoc.

textus in hebræo tamen ſit : *Dies mei velocius fuerunt*, quam Oreg, quod noſter vulgatus tela vertit, alij ſignificare dicunt radium textorij, quod à texendo dicitur. Cuiuſmodi autem ſit inſtrumentum illud, non omnes conueniunt: nam Rabbi Mardoc, & alij aiunt eſſe lignum, in quo textor pannum, aut telam ante ſe circumvoluit, quo liciatorium texentium dicitur; & huic loco minime conuenit: nam in eo nulla eſt velocitas. Eſt autem radius hic, inſtrumentum in modum nauiculæ, quo filum ſubtegminis à tela margine ad marginem incredibili velocitate; quod textor mira dexteritate dextera coniectum in ſiniſtram, momento reijcit in dexteram: Ergo inquit, velociores mei dies fuerunt radio textoris.

Iob 9.25.

Vita huius velocitas, & breuitas.

Sapient. 5.9. & 10.

Qui idem Iob cap. 9. velocitatem, & breuitatem humanæ vitæ alia ſimilitudine exprimens, ait: *Dies mei velociores fuerunt curſore*: Et Sapient. 5. Multis alijs ſimilitudinibus, quæ celeritatem ſignificant: ſic enim eo loco damnati de hoc ipſo conquerentes lamentabantur: *Tranſierunt omnia illa tamquam vmbra, & tamquam nuncius percurrens, & tamquam nauis, quæ pertranſit fluctuantem aquam*, cuius cum prætererit, non eſt veſtigium inuenire, neque ſemitam carinæ illius, ſed tantum ſonitum alarum verberans, ſeu ventum, aut tamquam ſagitta emiſſa in locum deſtinatum. Vbi obiter aduerte ſonitum alarum inuenire leuem quamdam hominis de morte recordationem, quæ ſubito deponitur. Sed illa eſt etiam præclara ſimilitudo, quam habetur in ipſomet Iob cap. eodem 9. vbi dicitur: *Dies mei pertranſierunt, quaſi naues poma portantes*: naues enim, quæ portant poma, velociſſimæ ſunt; quibus nimirum opus eſt portum cito tenere, antequam poma putreſcant. Alij transferunt ex hebræo, ſicut *Naues Pyratæ*, quæ etiam expeditiſsimæ eſſe ſolent: immò Chriſtus Dominus Luc. 12. mortem etiam furi comparat: *Si ſciret pater familias qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non ſineret perfodi domum ſuam*. Qua ſimilitudine illud etiam ſignificatur, mortem eſſe quaſi pyratam, & de repente volentes in eum, qui ſecundis ventis nauigant, in floreque adhuc ætatis exiſtens, proſperè tum fortunæ flatu, tum valetudinis vtebatur: quam rem eleganter deſcripſit Tertullianus libro de anima, nihil animæ remanere in corpore

Similitudo altera de breuitate huius vitæ.

Iob 9. 26.

Luc. 12. 39.

Mors eſt veluti pyrata.

Tertull. lib. de anima.

pore poſt mortem; *Vis*, inquit, *eſt*, *eſt & ille nauigijs cum longe à Capbareis ſaxis, nullis depugnata turbinibus, nullis quaſſata decumanis, adulante flatum inteſtino repente perculſu cum tota ſecuritate deſidunt, non ſecus naufragia ſunt vitæ, & tranquilla mortis aduentus*. Hæc ille.

Hinc eſt, quod Ioannes vidit mortem ſuper equum pallidum; *Veni*, inquit, *& vidi*; *& ecce equus pallidus*, *& qui ſedebat ſuper eum nomen illi mors*, & hoc propter curſus ſui velocitatem, qua mortales non ſolum conſequitur, ſed etiam ſæpiſsime præcurrit, quod tunc accedit, cum eorum ſpem præſcindit, vtraſque conciliorum, ac rerum futurarum cogitationes de repente, quaſi ante volans, præter expectationem demolitur. Qua de re Iſai. 38. Ezechias rex conqueritur, cum ait: *Præciſa eſt, velut à texente, vita mea, dum adhuc ordirer, ſuccidit me*: quaſi dicat in ipſis filis deponendis telam meam, & ſpes omnes præcidit. Seneca ait: *Infinita eſt velocitas temporis; punctum eſt, quod viuimus, & adhuc puncto minus*. Hæc ille. Hinc eſt, quod fatuus cenſendus eſt ille, qui cum multis ſe obliget debitoribus, pauca quærit habere, & prodige expendat. Si qui multa peccata habet, & parum de tempore: attamen tempus ipſum male diſpenſet. D. Bernardus inquit: *O ſi agnoſceres quam multis, & multa debeas, videres, quod tibi nihil eſt, quod agis*. Hæc ille. Idem Seneca: *Quem mihi dabis, qui aliquod pretium temporis ponat, qui intelligat quotidie ſe mori*. Hæc ille.

Mors quare ſuper equum pallidum graditur Apoc. 6. 8. Iſa. 38. 12. *Seneca*. *Temporis velocitas puncto comparatur*. *Simile*. *D. Bernard.* *Seneca*.

Altera ratio, quæ nos à terrenis amouere debet, eſt rerum temporalium vilitas, ſi quidem cum ipſamet regna vana eſſe, & nouis præbentur, iuxta illud Ioel 1. *Reſiduum arucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit brucus, & reſiduum bruchi comedit rubigo*. Quo loco quamquam iuniores Hebræi volunt ſermonem eſſe de plagis illatis à Deo per huiuſmodi animalia, & rubiginem de fame, videlicet, quæ quatuor integris annis perdurauit. Per ærucam cuncta vaſtantem, deinde locuſta, bruco, & rubigine, longe tamen probabilius quod aiunt antiquiores hebræorum, quos ſequitur Rupertus, Lyranus, & alij, ſignificari quatuor orbis imperia, hebræis infeſta, quæ hebræorum gentem ordine quodam ita oppreſſerunt, vt quod vnum intactum reliquiſſet, alterum

Temporalium rerum vilitas. Ioel 1. 4. *Rupertus*. *Lyranus*.

funditus euerteret. Ituq. in æruca Aſſyriorum, & Calcedonum; in locuſta Medorum, atque Perſarum; in bruco Græcorum; in rubigine Romanorum imperium expreſſum fuiſſe. quam expoſitionem etiam affert, nec reprobat D. Hieronymus; tametſi alteram ei præferat, videlicet vnicum Calcedonum imperium eo loco adumbrari, quòd quater ſub Nabuchodonoſor Hebræorum populum diuexauit. Primum cum Nabuchodonoſor Ieroſolymam obſedit, duxitque ſecum Ioachim, & Regem Iuda, & partem vaſorum domus domini aſportauit in terram Gennaar, vt refertur. 2. Paralipomenon 36. & Daniel. 1. Deinde cum captiuum duxit Babylonem Ioachim, ſiue Ieconiam præcedentis filium Regis. 4. Reg. 24. Tertio cum Sedeciam vltimum Regem Iuda, erutis oculis Babylonem etiam duxit captiuum. 4. Regum 25. Denique, cum Nabuzardam Babylonij exercitus princeps, vrbem, & templum incendit. 4 Reg. 25. vbi obiter duo obſeruanda ſunt. Vnum eſt florentiſſima orbis imperia viliſſimis, & abiectiſſimis animalunculis comparari, vt indicetur, quam vili pretio mundana omnia æſtimanda ſunt: & quaſi abiectiſsimi vermiculi pede calcanda. Alterum eſt non ſolum abiectiſsimis animalibus, ſed etiam noxijs comparari propter ſalutis periculum, quod in regnis adminiſtrandis, & in vniuerſum in omni humana felicitate cernitur. Siue igitur ſoli Chaldæi, ſiue reliqui, quos nominauimus, plagarum aliarum nomine expreſsi a Ioele fuerint, illud certum eſt, locuſtas, & reliquas huiuſmodi plagas, iuxta probabilem ſententiam, non proprie accipiendas eſſe, ſed tranſlate pro infeſtiſsimis Hebrȩæ gentis hoſtibus vſurpandus. Sic etiam locuſta accipitur, Amos. 7. *Ecce fictor locuſtæ in principio germinantium ſerotini imbris: & ecce ſerotinus poſt tonſorem gregis*. Vidit nempe Propheta in ſpiritu quemdam, qui infinitam locuſtarum multitudinem producebat, quem appellat fictorem; quæ locuſtarum multitudo ſignificabat Aſſyriorum exercitum, qui 4. anno regni Ezechię, duce Salmanaſar rege Aſſyriorum, venerunt in terram decem tribuum, easque in Syriam tranſtulerunt.

Rubigo quid ſignificat. — D. Hieron. — 2. Paral. 36. 7 — Dan. 1. 2. — 4. Reg. 24. 3. — 4. Reg. 25. 7. — 4. Reg. 25. 20 — *Imperia mundi viliſſimis animalunculis comparantur.* — *Imperia noxijs animalibus comparantur.* — Amos 7. 1. — *Locuſtę quid ſignificent.*

Denique tertio nos ad paruipendendas mundanas diuitias impellere debet & arctiſsima, & exactiſsima humanarum operationum in finali iudicio facienda examinatio, iuxta illud Leuitic. 27. *Omnis æſtimatio, ſiclo ſanctuarij ponderabitur*. Quem locum expendentes nonnulli Doctores

Humanarum actionum arctiſſima diſcuſſio facienda. — Leuit. 27. 25.

Digitized by Google

res aiunt. Nam ſicut ad pondus ſicli ſanctuarij in ſtatera Deus exigebat pretium rerum, quod ipſi offerebant: ſic etiam ad ſtrictiſsimum quoddam examen reuocabit, & exigebit vniuerſas hominum actiones. Hinc eſt, quod non ſolum funiculo, ſed etiam calamo in Eccleſia menſuranda Deus vtitur, vt habetur Apocal. 11. quia non ſolum obliquitatem fabricæ, cui metiendæ inſeruit funiculus, ideſt, prauas, & intortas actiones; ſed etiam ipſam ædificij rectitudinem, cui cognoſcendæ calamus adhibetur, ideſt, ipſa etiam bona opera dijudicabit, & examinabit, iuxta illud Pſal. 74. *Cum accepero tempus ego iuſtitias iudicabo.* Et Iſa. 64. *Quaſi pannus menſtruatæ vniuerſa iuſtitia noſtra*; nec vero his duobus menſurarum generibus contentus, ſtateras etiam, ac trutinas adhibet, ad examinanda, videlicet, ſubtiliſsima, ac minutiſsima quædam humanarum actionum pondera, quibus neque calamus, neque funiculus inſeruiunt, additis ad eam rem granorum, & ſcrupulorum momentis, quibus in ſuis ſtateris curioſi artifices vti ſolent: quam exactam ponderandi rationem Deus ſeruaſſe deſcribitur Prouerb. 16. cum dicitur. *Omnes viæ hominis patent oculis eius, ſpirituum ponderator eſt Dominus.* Quid enim ſpiritu aut leuius, aut ſubtilius? Cum igitur ſpiritus ipſos, hoc eſt, intimas, & ſubtiliſsimas cogitationes, & intentiones animorum Deus ponderare dicitur, exactiſsima ſane, & ſubtiliſsima iudicij eius ſtatera iudicatur. In qua vel ipſi leuiſſimi ſpiritus, quid ponderent, intelligitur. Sic Regis Baltaſſaris non externa tantum facta, ſed intimas etiam cogitationes, arcanamque mentis electionem, dominum ponderaſſe, ſignificatum eſt Daniel. 5. in illo verbo *Thecel*, ideſt, (interpretante eodem Daniele) *appenſus es in ſtatera, & inuentus es minus habens.*

Humanarum actionum diſcuſſio ſiclo ſanctuarij ponderabitur.

Apoc. 11. 1.

Opera bona etiã iudicabuntur.

Pſal. 74. 3.

Iſa. 4. 6.

Hominum actiones inſtar artificum curioſorũ ponderabuntur.

Prou. 16. 2.

Deus etiam ſubtiliſsimas cogitationes iudicabit.

Daniel. 5. 25.

Hinc eſt, quod volens Chriſtus dominus deſcribere pluribus locis ſui Euangelij iudicium, quod fiet in fine mundi, omnia, quæ ad arctiſsimum iudicium pertinent, attulit. Nam iudicium (vt ſcribunt Iuriſtæ) eſt actus legitimus trium perſonarum, ſcilicet, iudicis, actoris, & rei, qui redditur in inuitum, vt differat ab arbitrio ſecundum Azonem; & hoc extra. de verb. ſignific. forus. & ff. de verb. ob. inter ſtipulante. §. 1. ſed etiam, ſi factum negetur, additur 4. perſona. 5. teſtis. 4. quæſt. cc. nomine autem teſtium, accipias inſtrumenta, & etiam argumenta, vt in prædicta

Iudicium in fine mundi comparatur iudicio noſtro.

Azon.

Digitized by Google

Ad iudiciũ quot concurrunt. decretali, forus §. cauſa. ſecundum Gloſſ. ſimiliter in illo iudicio Chriſti finali, erit iudex Chriſtus, actor diabolus, rei peccatores, teſtes Angeli, inſtrumenta conſcientiæ, vel ſcripturæ, & ſcientiæ diuinæ, argumenta, peccata patentia, vel ipſæ creaturæ contra peccatores commotæ. Vnde

Iſai. 42.1. Iſai. 42. *Iudicium gentibus profert*. Præterea in iudicio noſtro præcedit citatio, nempe monitoria, præceptoria, & peremptoria: ſic erit in Chriſti iudicio, vt habetur 1. Theſ-

1.Theſſ. 4.15 ſal.4. *Ipſe Dominus in iuſſu*; ecce citatio. Præceptoria Pſal.7.

Pſal. 7.7. *Exurge Domine in præcepto, quod mandaſti: & Synagoga populorum circumdabit te: Et propter hanc in altum regre-*

1. Theſſ.4.16 *dere, Dominus iudicat populos*. Sequitur Paulus: *In voce*

Ioel 3. 12. *Archangeli*; ecce citatio monitoria, de qua etiam Ioel 3. *Conſurgant, & aſcendant gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo, vt iudicem omnes gentes*. Poſtremo ſubdit Paulus: *In tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi*; ecce citatio peremptoria. Et Apocalyp. 10. Ioannes vidit Angelum, ſtantem ſuper ma-

Apoc. 10. 5. re, & ſuper terram: *Et eleuauit manum ſuam ad cælum, & iurauit per viuentem in ſæcula ſæculorum, quia tempus amplius non erit*. Tertio loco, in iudicio humano ſequitur examinatio. Sic in illo fiet examinatio non ſolum de commiſsis peccatis, ſed de omiſsis operibus, non ſolum de externis actionibus, & locutionibus: ſed de internis etiam co-

Rom.2.16. gitationibus. Vnde Paulus Roman. 2. *In die cum iudicabit Deus occulta hominum ſecundum Euangelium meum: & benedixit occulta hominum*, quia quoddam eſt opus Dei, & hominis, ſicut opus iuſtificationis, ad quod interuenit noſtrum liberum arbitrium. Et quoddam ſolius hominis, ſcilicet, opus tranſgreſsionis, & peccati; & hoc ſolum erit opus, quod iudicabitur, & condemnabitur. Quarto, & poſtremo in iudicio humano ſequitur ſententiæ prolatio contra conuictos. Sic fiet ibi: nam reprobis dicetur: *Ite*

Sententia in finali iudicio erit ſtatim executiua. *maledicti in ignem æternum*. Quæ ſententia erit ſtatim executiua; nam illa ſententia eſt verè executiua, quæ nullo auxilio iuris poteſt ſubleuari, videlicet, neque per appellationem, neque per ſupplicationem, neque per querelam falſi, neque per integram reſtitutionem, non per appellationem,

Pſal. 7.12. quia vltra Deum non datur alius iudex: *Deus iudex iuſtus, fortis, & patiens*. Pſal.7. Non per ſupplicationem, quia ibi

Eccleſ. 11. 3. preces locum non habent; *Lignum, in quocumque loco ceciderit,*

Digitized by Google

derit, ibi erit. Eccleſiaſt. 11. Non per querelam falſi, quia Deus non poteſt decipi, cum ſit prima veritas. Vltimo, & poſtremo per integram reſtitutionem: *Impoſsibile eſt enim eos, qui ſemel ſunt illuminati*, & poſtea ſequitur, *& prolapſi ſunt*, ſcilicet, in finalem impœnitentiam, ſeu ſententiam, *rurſus renouari ad pœnitentiam, &c.* Hæc trium memoria dico, vim habere debent omnes à terrenarum rerum affectibus reuocare.

Heb. 4. 5. & 6

Ite in pace. Amen.

VIGE-

VIGESIMAQVARTA LECTIO.

De peſsima morte peccatoris.

IN QVA DE MORTE PECCATORIS tria explanantur. Primum, mors peccatoris ſæpe à Deo breuis efficitur. Secundum, mors peccatoris dicitur peſſima. Tertium, è conuerſo mors iuſti, dicitur mors in tempore ſuo.

Iob 1. 18. Adhuc loquebatur ille; & ecce alius intrauit, & dixit: filijs tuis, & filiabus bibentibus vinum in domo fratris ſui primogeniti, repente ventus irruit à regione deſerti, & concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſsit liberos tuos, & mortui ſunt: & effugi ego ſolus, vt nunciarem tibi.

PRIMA PARS.

QVAMQVAM clarè animaduertantur, & cernātur in ſingulis ſuis actionibus, & operationibus, calliditas, iniquitas, ac ſæuitia huius noſtri infernalis hoſtis in nos: nihilominus in ordine, ac modo, quo vtitur in tentando, ac perſequendo hunc noſtrum ſanctum Iobum, magis operari videtur, quam in qualibet alia occaſione, ac perſecutione: nam, cum prius ei abſtulerit omnia

nia armenta, ac pecora, & interfecerit illorum cuſtodes, tandem, vt vehementiſsime malum, ac dolorem augeret, curat, vt filijs vna maſculis, ac feminis in primogeniti domo edentibus, & bibentibus, maximus, ac vehemens oriatur ventus, qui quatuor domus angulos omnes concutiens, & quaſſans, corruat, & cunctos ſimul opprimat, obterat, & confringat. Quæ quidem perſecutio cum poſtrema ſit extrinſecarum, quas Iob paſſus fuit, poſſumus dicere ceterarum omnium eſſe epilogum; quoniam non tantum in vniuerſali, & in communi conſiderata, primis per maior, & acerbior eſt: verum nonnullas continet circumſtantias, quæ ingrandeſcunt eam, maioremque mirifice admiratione faciunt: Primum, propter filiorum amiſsionem, quorum amor omnes alios antecellit. Secundo, quia tam veloci, ac repentina morte eos afficere facit, quòd nullum poteſt remedium afferri, aut opponi. Tertio, quia facit eoſdem mori edentes, & bibentes, ablato à ſancto Iobo tempore, in quo ipſe ob aliquam imperfectionem in conuiuio perpetratam ſacrificia offerre ſolebat. Quarto, quòd cum eſſent mortui omnes, qui domi erant; nam cuncti oppreſsi, & confracti remanſerunt; & quòd verum ſit, ille qui idemmet nunciauit, ait ſe ſolum remanſiſſe: nihilominus niſi de filiorum morte mentionem facit, vt ei tormentum maius, maioremq. addat mœrorem. Quinto, eos mori facit ita, vt deformatis, & fractis, nec etiam cognoſci, ac diſtingui poterant, vt æquale eis ſepulcrum daretur. Sexto, vt ſuſpicione affectum eum Deo redderet, quod, ſcilicet, ipſius amicitia non vteretur: nos enim ſcientes, ventum, præter quam Deo, nulli obedire, ab eo proficiſcentem, ergo in Iob propter perpetrata crimina indignatione tinctus exiſtebat. Omnia, inquam, acerbiſsima, & ſancto Iobo extremum afferentia dolorem. Ab hac littera ſacri Doctores circa ventum, qui domum concuſsit plura excipiunt. Primum, hunc ventum, quemadmodum de igne fuit dictum, realiter non extitiſſe ventum, ſed hac forma fuiſſe dæmonem, immò plures dæmones per quatuor domus angulos diſtinctos, vel poſſumus dicere, eſſe ventum ab ipſomet dæmone motus impetu cauſatum; & quoniam è deſerto egrediebatur auſtralem exiſtere ventum. Sed hoc relinquendo, in conſideratione repentinæ mortis filiorum ſeria res adeſt; quæ licet hic alia propter myſteria permiſſa fuit: verumtamen maximum nobis timorem

Diabolus in perſequutione Iobi magno ſus eſt artificio.

Iobi mors filiorũ omnium perſequutionum ſuarum epilogum.

Ventus ſoli Deo obedit.

Ventus qui domum Iobi proſtrauit, quis fuit.

afferre

Digitized by Google

Lectionis diuiſio in duo capita. afferre debet, & horrorem; & ideò duo hac in lectione explicabimus huic conſonantia materiæ, ideſt, quod Deus ob perpetrata peccata eam permittit: & ab homine, & muliere tempus aufert iam priſtinum conceſſum. Vlterius, quòd mors peccatorum horrida mors eſt, multiſque plena, cumulataque laboribus. Attendite.

Deus propter peccata repentinam mortem infert. QVo ad primum, quòd Deus ſæpe ſæpius peccatoribus repentinam, & ſubitaneam permittat mortem, vel ad minus propter peccata breuiet peccatori tempus, hoc liquido à ſacris colligitur litteris, ſignanterque ex illis verbis Geneſ. 6. Vbi loquens de generatione illius temporis, Gen. 6. 3 dixit Deus Noe. *Erunt dies illius centum viginti annorum.* *Temporis ſpatiū conceſſum à Deo tempore Noe.* Quæ quidem verba, vt bene intelligantur, notandum eſt, in hoc loco loqui de ſpatio temporis ad pœnitentiam conceſsi illi generationi vſque ad diluuium, non autem de ætate ſingulorum hominum, ſicut docent D. Chryſoſt. homil. 22. in Geneſ. & D. Hieronymus in quæſt. vbi ait: *Non humana vita (vt multi errant) in centum viginti annos contracta eſt, ſed generationi illi centum viginti anni ad pœnitentiam data ſunt: ſi quidem inueniemus, quòd poſt diluuium vixerit Abraham centum ſeptuaginta quinque: quia verò pœnitentiam agere contempſerunt, voluit Deus temporis expectare decretum; ſed, viginti annorum ſpatijs amputatis, induxit diluuium anno centeſimo agendæ pœnitentiæ deſtinato.* Hæc ille. Vbi cernis Deum breuiaſſe illi generationi tempus propter peccatum; quòd clarè videri poteſt in computatione annorum: nam ea comminatio facta fuit anno quinquageſimo vitæ Noë, vt in Geneſ. 7. patet. Diluuium autem cœpit ſexcenteſimo anno ætatis eiuſdem, vt ibidem videri licet. Ergo viginti annis deletis. Huc ſpectat, quod dixit Eccleſ. 19. *Tolletur de numero anima eius.* Et Regius Vates Pſal. 54. *Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos.* Vnde eſt illud Eccleſ. 7. *Nè impie agas multum, & noli eſſe ſtultus, nè moriaris in tempore non tuo.*

D. Chryſoſt homil 22. in Gen.

D. Hieron. in quæſt.

Deus breuiauit tempus propter peccatū generationi illi tēpore Noe.

Gen. 7. 6.

Eccleſ. 19. 3.

Pſal. 54. 24.

Eccleſ. 7. 18.

Et quidem quam magnum ſit malum, & detrimentum, quod homo, ac mulier recipit, dum ab eis pars temporis à Deo ſibi conceſſam, aufertur, videtur, & animaduertitur à pretio, ac ab ipſiuſmet temporis virtute, iuxta illud Gen. 1. Gen. 1. 16. *Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem, ac noctem, & ſint in ſigna, ac tempora, & dies, & annos: fecitque*

Digitized by Google

ritque Deus duo luminaria magna, luminare maius, vt præeſſet nocti, & ſtellas, &c. Ex quo loco maximum vero pretium patet; Primo, quia ei efficiendo, & partiendo fabricauit Deus clariſſima Solis, Lunæ, & Stellarum lumina. Secundo, quia medio temporis, tamquam inſtrumento, vtitur Deus ad ſuas gubernandas, & regendas creaturas, vt Iob 24. teſtatur dicens. *Ab omnipotente non ſunt abſcondita tempora:* tempora, ideſt, articulos temporis, opportunitates, occaſiones captandas probe nouit; nam probe nouit eſt in originali: eſt enim vox originalis, tempus congruum, aut conſtitutum ad aliquid agendum. Tertio, quia vno eius inſtanti infinitæ gloriæ æternitas emitur. etenim vno tantum inſtanti poteſt quis æternitatem gloriæ promereri, quam ob cauſam monemur omnes, temporis, tamquam rei pretioſiſſimę, rationem habere plurimam, nec illud temere diſpendere. Vnde Eccleſ. 4. *Fili conſerua tempus, et deuita à malo, Et cap.* 14. *Non defrauderis à die bono, & particula boni doni non te prætereat.* Vnque adeo autem Regius vates vel minimam temporis particulam perdere verebatur, vt celeritate operandi cum ſole ipſo contenderet. Immo eum præuenire, & anteuertere certaret, ne periculum, videlicet, incurreret, vel vnius inſtantis deperdendi, ſic ait Pſal. 118. *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua.* quaſi diceret, inquit Ambroſius Serm. 19. in Pſal. *Præueni Orientem Solem, graue enim eſt, ſi te ocioſum in ſtratis radius Solis Orientis inueniat; an neſcis, quòd primitias tui cordis, ac vocis quotidie Deo debes? Quotidiana tibi meſſis, quotidianus tibi fructus. Vnde ſponſa Cantic.* 3. *In cubiculo meo,* inquit, *per noctes quæſiui quem diligit anima mea: ideo meruit inuenire: & etiam in cubiculo, & in noctibus quæſiuit.* Hæc ille. Idem confitetur ipſemet Regius vates Pſalm. 76. *Anticipauerunt vigilias oculi mei: turbatus ſum, & non ſum locutus,* ideſt, vt interpretatur D. Hieronym. Antequam aliquis vigilaret ego vigilabam: quidã ex Hebræo ita tranſtulerunt, *Tenuiſti cuſtodias, ideſt, palpebras oculorum meorum, ne, ſcilicet, dormire poſſem. Alij prouidebant ſpectaculum oculorum meorum, ſtupebam, & non loquebar,* hoc eſt, conſiderans peccata, oculos ad cælum erigere non audebam, & iccirco quaſi ſtupefactus tantam præ confuſione turpitudinis meæ; nec video, vnde Auguſt. legere potuerit, *Anticipauerunt vigilias omnes inimici mei:* quod ipſe de vigilantia dæ-

Temporis pretium.

Iob. 24. 1.

Temporis inſtanti æternitas emitur.

Eccl. 4. 24.

Eccl. 14. 14.

Dauid Propheta dicebat ſe tẽpus præuenire.

Pſal. 118. 148

Serm. 15. in Pſ.

Cant. 3. 1.

Pſal. 76. 5.

D. Hieronym.

Auguſt.

Digitized by Google

Dæmonum vigilantia ad nos tentandum.

monum nos tentantium intelligit;quaſi diceret; Plus illi vigilauerunt ad decipiendum me, quàm ego ad cuſtodiendum. Hoc vero tempus dumtaxat orientis ſolis anteuertere Regius vates conabatur; ſed ipſam etiam ætatem, ne, videlicet, tempus aliquot ætatis, vel minimum otioſe tranſigeret, quemadmodum ipſe ait Pſal. eodem 118. *In maturitate præueni*; ſic enim legendum eſt iuxta Septuaginta, cum Græce ſit *ante horam*, ſeu *ante tempus*, quemadmodum accepit D. Ambroſius eodem ſerm. 19. in Pſal. *Ante horam*, inquit, *& ante tempus præueniebat David: qui enim dominum precatur, recteque ait non præſcripta tempora præcipue præſtolatur, præueni in maturitate: præueni enim ætatis maturitatem quiſquis in adoleſcentia poſitus, ſenilem grauitatem induit, & iuueniles annos veterana conſcientia regit; ſed fortaſſe dices, quomodo ſcriptum eſt in Eccleſ. 3. Tempus omni rei, tunc erit, ſi tempus rei ſub cælo eſt, quanto magis ſub* Deo, *non ſuper* Deum? Hæc ille.

Pſal. 118. 147 — *Septuaginta.* — *D. Ambroſ. ſer. 19. in pſal.* — Eccl. 3. 17.

Hinc eſt, & non eſt leuiter prætereundum, quod Angelus ille Apoc. 10. habens pedem dexterum ſupra mare, ſiniſtrum ſuper terrã, tanto apparatu enunciauit tempus amplius non futurum: etenim, vt Ioannes ſcribit, Amictus erat nube, & geſtabat capite pulcherrimam iridem: tunc vero leuauit manum ſuam ad cælum, & iurauit per viuentem in ſecula ſeculorum; quia tempus non erit amplius. quæ omnia oſtendunt magnam quamdam rem, ac terrificam enunciaſſe; & par erat, vt temporis, tamquam magni cuiuſdam Principis interitus, magnifico apparatu denunciaretur, quaſi princeps namque tempus deſcribitur, cum rebus omnibus dominari dicitur in Eccleſ. 3. *Omnia tempus habent, & ſuis ſpatiis tranſeunt vniuerſa ſub cælo: tempus naſcendi, & tempus moriendi*. Inſuper eſt aduertendum hoc datam pretioſum tempus modo in noſtra eſſe poteſtate, datum, videlicet, nobis a Deo ad bene operandum. Vnde D. Paulus Galat. 6. *Bonum*, inquit, *facientes non deficiamus: tempore enim ſuo metemus non deficientes. ergo dum tempus habemus, operemur bonum*. quibus poſtremis verbis docet, tempus modo noſtrum eſſe, & magnum beneficium Dei; ideo appellatur huius vitæ tempus, tempus miſericordiæ, velut Pſal. 101. *Tunc exurgens miſereberis* Sion, *quia tempus miſerendi eius*. Eſt etiam alia ratio .ſ. quia modo Dei miſericordiã promereri poſſumus: quo etiam ſenſu dixit Pſal. 100. *Miſe-*

Apoc. 10. 2. — *Angelus Apocal. quare tanto apparatu nunciauit tempus non eſſe amplius.* — *Tempus quaſi Princeps deſcribitur.* — Eccl. 3. 1. — Galat. 6. 9. — *Tempus modo noſtrum eſt.* — Pſal. 101. 14.

Tempus nunc, eſt tempus miſericordiæ.
D. Auguſt.

Miſericordiam, & iudicium cantabo tibi domine. In quem locum D.Aug. *Non ſine cauſa*, inquit, *dictum eſt, miſericordiam, & iudicium, non autem iudicium. & miſericordiam, quia modo tempus eſt miſerendi: futurum autem tempus iudicij.* Idem ſignificauit Paulus. 2. Cor. 6. illis verbis, *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* Itaque modo Deus tradidit nobis liberaliter tempus, vt in eo ſalutem noſtram operemur: quam ob cauſam huius vitæ tempus multis nominibus cenſetur: dicitur enim tempus nundinarum. Ezechiel.7. *Venit tempus, appropinquauit dies, qui emit non lætetur, & qui vendit non lugeat.* Ex quibus verbis plerique colligunt modo tempus eſſe emendi, atque adeo nundinarum, ea potiſsimum de cauſa, quoniam quemadmodum in nundinis viliori ſolent pretio merces comparari: ita modo exiguo pretio infinitæ propemodum merces cæleſtium bonorum acquiruntur, iuxta illud D.Pauli 2. Cor.4. *Id quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis.* Vbi obiter aduerte, felicitatem gloriæ appellari ab Apoſtolo pondus, quia ſua magnitudine eleuat, & tollit omnes huius vitæ labores, ac difficultates, quippe, quæ eius comparatione leuiſsimæ ſunt, & nullius ponderis, quemadmodum diſertis verbis docuit Paulus Roman. 8. dicens. *Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Eadem nundinarum ſimilitudo vſurpata eſt a Chriſto Domino Luc. 19. cum dixit. *Negotiamini dum venio.* quaſi dicat. Modo eſt negotiandi tempus, poſtquam venero autem tempus non negotiandi, ſed rationem de negotiatione reddendi, dicitur tempus vocationum, vocandi nimirum a Deo, & bonorũ operum ſtudio, iuxta illud Pſal. 45. *Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus.* Dicitur tempus laborandi Ioan.9. *Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt: venit nox quando nemo poteſt operari.* Itaque copioſe dixit Regius vates Pſa.103. *Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox: in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſiluæ, catuli leonum rugientes, vt rapiant: & quærant à* Deo *eſcam ſibi, ortus eſt Sol, & congregati ſunt: & in cubilibus ſuis collocabuntur: exibit homo ad opus ſuum; & ad operationem ſuam vſque ad veſperam* Quem locum D.Hieronymus ſuper 1. epiſt. ad Galat.6. ſuper illa verba, *Bonum facientes non deficiamus, Ortus eſt*, inquit, *nobis Dei ſer-*

Marginal notes: 2.Cor. 6.2. — *Deus dedit nobis modo liberaliter tempus.* — Ezech. 7.12. — *Tempus nunc, eſt tempus emendi.* — 2.Cor.4. 17. — *Gloria felicitas quare pondus nuncupatur.* — Rom. 8. 18. — Luc. 19. 13. — *Tẽpus modo eſt tempus negotiãdi.* — Pſal.45. 11. — Ioan. 9. 4. — Pſal.103. 20. — *D. Hieron. ſuper 1. epiſt. ad Galatas 6.*

ſermo, ſol verus, & congregatæ ſunt beſtiæ, recedentes in cubicula ſua, procedamus nos, vt homines; ſed opus noſtrum, & vſque ad veſperam laboremus. Hæc ille. Quo ex loco

D. Hieron. iuxta D. Hieron. facile colligis, eos homines, qui dum vitæ huius dies durat, ad bene operandum non procedunt; ſed veluti de nocte è latibulis exeunt ad opera tenebrarum exercenda, non homines, ſed belluas, eſſe iudicandos: ſanctoſque eos homines cenſendos, qui ad bene operandum egrediuntur.

Homines, qui nūc non bene operātur, belluæ cenſenda ſunt.

D Hieron. Galat. 6.9. Dicitur tempus ſementis faciendæ, vt probat D. Hieronymus ex illis verbis Apoſtoli ad Galat. 6. *Tempore enim ſuo metemus, non deficientes: tempus,* inquit, *ſementis eſt vita præſens, quam viuimus; in hac licet nobis quod volumus ſeminare.* Hæc ille. Dicitur tempus æſtatis, &

Prou. 6.6. meſſis colligendæ: quam ob cauſam Prouerb. 6. Piger mittitur ad formicam, tamquam ad magiſtram, ac ſapientem. *Vade,* inquit, *ad formicam, ò piger: & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam, quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe quod comedat.*

Tempus modo dicitur æſtatis, & meſsis colligendæ.

D. Hieron. In quem locum D. Hieronymus docet hanc vitam comparari meſſi, & æſtati, quod nunc inter ardores tentationum tempus ſit colligendi non ipſa præmia, ſed præmiorum merita. Diem verò iudicij hyemis aſſimilari rigoribus, quia tunc nulla relinquitur facultas pro victu laborandi; ſed tantum cogitur vnuſquiſque quod recondit de priſtinæ actionis horreo proferre.

Vita præſens meſsi comparatur.

Vgo Carenſis. Porrò aduertit Vgo Carenſis mitti à Salomone pigrum ad formicam, quia in ea aduerſus omnia vitia habemus doctrinam. Primo, quia ſolicita eſt, docet otium ſubterfu-

Formica magiſtra omnium.

2. Theſſ. 6. 10 gere. Vnde D. Paulus 2. Theſſ. 6. *Si quis non vult operari, nec manducet; quia prouida manet in futurum proſpicere*

Galat. 6. 10. *tempus, ac prouidere.* Vnde idem Paulus Galat. 6. *Dum tempus habemus operemur bonum.* Quia iuuat laborantes ſocios, inſtruit ad caritatis opera. Idem Paulus in eodem loco, *Alter alterius onera portate,* quia granum corrodit, ne germinet, ſuadet vitare elationem de bono opere: omne opus bonum, quod facimus per humilitatem deprimendo, ne inanis gloria, ſuperbiaque ſuboriatur. Quod aliqua

Ierem. 4. 4. ex parte innuitur Ierem. cum dicit: *Circumcidimini Domino, & auferte præputia cordium veſtrorum;* quia arcto calle incedit ad mortificationem, & pœnitentiam incitat. Vn-

Luc. 13. 24. de Luc. 13. *Contendite intrare per anguſtam portam.* Denique

Digitized by Google

nique quia terram egerit de cauernis, & ad noſtrum facit inſtitutum, ad contemptionem rerum terrenarum exhortatur. D. Ambr. lib. 6. in exam. c. 21. Et D. Chryſoſt. hom. 17. ſuper cap. 5. Matth. citant quamdam aliam ex ſacris Litteris ſententiam, iuxta aliquam, vt videtur, vetuſtam tranſlationem: *Vade ad apem, & diſce, quod ea ſit opifex, cuius labores* Reges, *& priuati ad ſanitatem afferunt*. Quibus etiam verbis vobis commendatur labor, & induſtria bene operandi: illud etiam ſignificatur nobis in hac vita quaſi apibus conficiendis, hoc eſt, promerendum eſſe mel ſuauiſſimum gloriæ, quæ poſtea veſcamur, vt poſſimus tunc illud Cant. 5. vſurpare: *Comedi fauum cum melle meo*; in cuius rei figuram Samſon Iudic. 14. Fauum mellis non niſi in ore leonis, quem interfecerat, reperit. Etenim in laboribus, ac tentationibus ſuperatis, quaſi in leonibus interfectis, ſuauiſſimi meritorum faui reperiuntur.

D. Ambr. lib. 6. in exam. c. 21. D. Chryſoſt. homil. 17. ſuper c. 5. Matth. *Apis magiſtra omnium.* Cant. 5. 1. Iudic. 14. 8. *Fauus mellis, quare in ore leonis repertus fuit*

SECVNDA PARS.

NON modo (inquam) Deus à peccatore tempus ſæpe ſæpius aufert, & priuſquam naturæ curſus ad mortem duxiſſet, ei mortem dat; ſed etiam permittit, mortem eius eſſe ludibrioſam, ſolicitam, ac diram mortem, de qua aiebat Pſal. 33. *Mors peccatorum peſſima*. Quod quidem exponens Theodoretus, à linguæ hebrææ proprietate haurit mortem peccatorum appellari peſſimam, quia præcipuæ mortis genus eſt prauum, & iniquum: quæ dolore, ac ſolicitudinibus longè aliorum ordinariam ſuperat: & de qua Sophonias c. 2. loquebatur: *Conuenite, congregamini gens non amabilis, priuſquam pariat iuſsio, quaſi puluerem tranſeuntem diem*, ideſt, animaduertite vobis, conuertimini antequam mors tamquam repentinus ventus, ac veluti tempeſtas inſolita, & dira, opprimet, & ſubmergat. Vel (vt diſtinctius loquamur) mors interdum pro corporis exſolutione capitur, vt quotidie cernitur. Interdum capitur pro peccato, vt Eccl. 15. *Appoſuit tibi aquam, & ignem*. Tertio, pro ipſomet dæmone, Apocal. 6. *Nomen illi mors*. Quarto, pro æterna morte. Pſal. 48. *Sicut oues in inferno poſiti ſunt*; *mors*

Pſal. 33. 22. *Theodor.* *Mors peccatoris quare dicitur peſſima.* Sophon. 2. 1. *Mors pro corporis exſolutione.* Eccl. 15. 15. Apoc 6. 8. Pſal. 48. 15.

mors depaſcet eos. Quinto, pro particulari morte peccatorum, qui ſuis in peccatis decidunt. Coloſ. 3. *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo*. Et de hac aiebat Dauid, ideſt, *mors peccatorum peſſima*, hoc eſt, de particulari peccatoris morte, & illorum, qui viuunt, & decidunt in ſuis peccatis, & erroribus. Sed cur dicit, Peſsima? Quia in ſeipſa omne mali genus continet. Exempli gratia: Tunc dicemus vulnus eſſe malum, & peſsimum quando omnem continet prauam qualitatem. Tunc febris appellatur peſſima; quando omnes malas comprehendit qualitates febris. Sic ad inſtitutum noſtrum, mors peccatoris nuncupatur peſsima, quia omnes mortis malas qualitates amplectitur.

Coloſſ. 3.3.

Mors illorũ qui decidunt in peccatis dicitur peſſima.

Vulnus tunc dicitur peſſimum quando continet omnem malam qualitatem,

Primum ſceleſtis mors, eſt irriſoria, ac parui æſtimata, ſicuti è contra mors iuſti leuis, ac expedita eſt: & poſſumus dicere, quod inter iuſti mortem, & inter mortem peccatoris ſic differat, ſicuti illius, qui ſecure cadit, & illius, qui ſub rota decidit. Qui ſecure moritur tam cito moritur, tamq. expedite, quod niſi eſſet timor, qui illam angoniam mortis primo venientis, præcedit: quando enim miniſter alligat eum, tremit; quando è carcere extrahit eum, extimeſcit; quando cernit conſolatores non amplius ſentit, nec mouetur: niſi hoc eſſet, inquam, quo ad moriendum, fere non ſentit ob velocitatem, quia eſt abſque dolore, & anguſtia. Hinc eſt, quod hac, niſi nobiles non occidunt, qui aliquod commiſerunt crimen, quod quidem quo ad mundum dedecus non eſt. E contra qui in rota decidunt è vita, ſicuti homines vulgares, & qui niſi dedecora perpetrauere, & turpia: hi, inquam, in rota decidunt multis ſolicitudinibus: ferrum enim nunc carnis fruſtum adimit, nunc brachium frangit, nuncq. ſcincum; & ſic ſolicite facit eum mori. Hinc accidit, quod vbi latinus ait: *Mors peccatorum peſſima*, hebræus, *Interficit eum malitia ſua*.

Mors ſceleſtis eſt irriſoria.

Mors iuſti expedita, & leuis.

Mortis differentia inter iuſtum & impium.

Quidam in paſcuis inter armenta taurum alit, viuit liber, abſque iugo, ſineq. labore: nihilominus cum bene eſt incraſſatus, quia inſolens eſt, & rabie affectus in perſonas irruit: herus eius illum vincit, & ad lanienam trahit; tunc laniator eumdem iugulat, interficit, decorticat, & in centum, ac mille fruſta ſecat, eaq. ad lanienæ vncos alligat, & annectit, emptores accedunt, & ad domum carnem portantes, aliquis eorum eam ebullire facit, aliquis torrefacit, ſeu aſſat, quidamq. ſic, & qui-

Simile.

Mors impij tauri morti comparatur.

Digitized by Google

& quidam ita coquit eamdem: denique tota igni datur: *Audite verbum hoc vaccæ pingues, quæ eſtis in monte Samariæ, quæ calumniam facitis egenis, et confringitis pauperes, quæ dicitis dominis veſtris, afferte, & bibemus: Iurauit* Dominus *Deus in ſancto ſuo, quia ecce dies venient ſuper vos, & leuabunt vos in cantis, & reliquias veſtras in ollis feruentibus.* Scitote (ait Amos c. 4.) ò vos, qui non incùbitis niſi ad aliud, quam ad voluptates capiendas, & delectamina; ò vos, inquam, qui niſi crapulæ, libidiniq. operam datis, qui veſtra elatione pauperes opprimitis, veniet tempus mortis: & tunc ad inſtar tauri ad lanienam tracti, à dæmone agitati eritis; & iure quidem veſtra mors, peſsima mors, mors dira appellari poterit. Amos 4. 1. *Homines qui voluptatibus incũbunt, poſt mortem quid de eis fiet.*

Textor telam compoſuit, & eam reuidit, & incidit omnia ſtamina, quæ extra ſuperſunt, nec vnum quidem, quod cernatur relinquit: *Præciſa eſt velut à texente vita mea dum adhuc ordirer, ſuccidit me.* Scitis ne (ait Iſai. 37.) quomodo cum ſceleſtibus agit Deus? ſicuti quidem textor, cum ſtamina telæ incidit, nunc vnum præcidit, & nunc alterum, ita, quod paulatim omnia ſecat, & recidit; & iure, quia modo ab eis exiſtimationem aufert, & efficit, quod omnes, & quicumque, cum digito demonſtrando, ſibi peſsime dicant, ac de eius turpiſsima vita acerbiſsime loquantur: modo filios mori facit, modo fratrem, nunc vxorem, nunc virum, hinc rei, illinc patris iacturam facere permittit; inſuper agit, vt de principis gratia cadat: immò capitis dolore afficit eum, nunc iterum articularem morbum immittit, nuncq. gallicã infirmitatem: & demum, omnia paulatim extinguendo, ad vitæ finem trahit eos, peſſimamq. mortem pati facit: ſi enim vos eos accerſitis cum aliquo morbo laborant, omnes confuſione repletos reperietis, tremore, ac timore: *Timor, et tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ.* Magna equidem res eſt (inquit Regius Propheta Pſal. 54.) paſſio tremoris diſtinguitur à paſsione timoris, nec omnes iſti in eodemmet ſubiecto illico ſimul contingere, aut oriri ſolent: attamen iniquus in morte omnes experitur, & patitur, & non ob aliam cauſam, niſi quia ſua mors, mors crudelis eſt, & peſsima. Et, ſi tu à me petis, quid expedit hic timor, & in quo conſiſtit hic tremor? In duobus, tibi reſpondeo. Primum, quia omnia, in quibus, dum viuit, impius confidit, & in quibus totam eius fiduciam, ac ſpem collocauit, tunc deſerunt eũ, & relinquunt. *Simile.* Iſai. 37. 12. *Deus agit cum ſceleſtibus inſtar textoris.* *Impij cum ægrotant ſunt timore, & tremore pleni.* Pſal. 54. 6. *Timor, & tremor impiorũ in quo conſiſtunt.*

Secundum eſt,quod non modo deſeritur,ſed ex ſemetipſo in ſuorum inimicorum poteſtate ſponte largitur. Et quod à veritate non diſtet, Prophetam Abdiam audite: *Omnes viri fœderis tui illuſerunt tibi, inualuerunt aduerſum te.* Primum ſcire debes (ò ſceleſtis) quod *omnes viri fœderis tui illuſerunt tibi.* Omnes illi cũ quibus coniunctiſsimum fœdus pepigiſti, & familiaritatẽ inijſti,& in quibus tota tua ſpes quieſcit, illi, qui te defendebant. & ad perpetranda mala te impellebant; amici, diuitiæ, valetudo, pulchritudo, gratiæ, in mortis pũcto nõ modo te derelinquent: ſed (quod peius eſt) te deridebunt; neque hoc ſatisfacti, manibus tuorũ inimicorum te dabunt: nam eorum cauſa orco caput tuum damnabis, & dæmones ſuper teipſum poteſtatem habebunt. Animaduertite vos nunc, an hæc mors, peſsima mors vocari poſsit, & dira?

Abdias 1. 7.

Impiorum amici omnes ipſũ relinquunt in morte.

Hæc eſt illa mors, quæ apud Iobum 18. vocatur mors primogenita, dicentem: *Deuoret pulchritudinem cutis eius; conſummat brachia illius primogenita mors.* Vbi obſeruandum eſt peccatum dici poſſe recta ratione mortis parentem; nam per peccatum generatur mors, vt dixit Sapient. 1. *Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum.* Et Dauid Pſal. 103. cecinit: *Lætabitur Dominus in operibus ſuis.* Nota, quod peccatum multas quaſi ætates, & gradus videtur habere: nam, ſi peccator ſit iuuenis, ætate, & viribus florens, ſi locuplex, atque potens, videtur etiam illius peccatũ quamdam ætatis iuuenilis, & roboris integri rationẽ habere; ſicuti & peccatum, quod ab homine ſene, imbecillo, & vel ex ignorantia, ægeſtate, metu, aut alia ſimili impotentia cõmittitur, videtur peccatum ſenile, & infirmum. Cum mors effectus peccati, & à peccato, veluti filia procedat, efficitur, vt mors immatura, quæ peccato iuueni, & forti reſpondet, dici poterit mors primogenita, & primaria, in qua duplex dolorum, & cruciatuum portio comitetur, & maxime ſe prodat peccati virtus, ſeu potius virus exitiale. Mors verò alijs peccatis reſpondens, videbitur mors ſecundaria, minus exagerata doloribus, & cruciatibus, quippe mors ſecundo genita; & ita imbecillior, & minus acerba. Ergo primogenita mors eſt illa, quam impio immature infertur, dum ætate, & opibus polleret. Qua re in illo loco Iobi ſupra allegato imprecatur Baldad, vt diuina vindicta non differat impij ſupplicium, ſed ſtatim digna morte illum auferet; morte, inquam, primogenita, quæ ætatis florem, quæ opulentiæ ſplendorem,

Iob 18. 13.

Mors primogenita, quæ dicitur.

Sap. 1. 13.

Pſal. 103. 31.

Peccator habet diuerſas ætates.

Mors eſt effectus peccati.

Mors ſecundaria quæ eſt.

Mors quæ etiam dicitur peſſima.

Digitized by Google

dorem, quæ virium robur, quæ brachiorum lacertos, quæ familiæ ſpeciem, & pulchritudinem vniuerſam deuoret, & aſſumat; & hæc dici poteſt peſsima mors.

Hæc eſt illa mors, quam Eccl. 41. deſcribit, dicens: *O mors quam amara eſt memoria tua homini pacem habenti in ſubſtantijs ſuis viro quieto, & cuius viæ directæ ſunt in omnibus, & adhuc valenti capere cibum*; & illa, à qua à Dauide Pſal. 68. eripi optabat, cum dicebat: *Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum*. Vbi quamquam Chriſtum hoc loco loquentem, petentemque à patre feſtiuam reſurrectionem, communiter cum Hieronymo faciant interpretes omnes dicentes: *Non me demergat, &c.* Superius dixit. *Et tempeſtas demerſit me*, eò, quòd mortuus fuit in cruce. Quia ergo hic dicitur: *Non me demergat tempeſtas aquæ*, ſenſus eſt, ideſt, me per mortem demerſum non diu teneat in morte: N*eque abſorbeat me profundum*, ideſt, corpus meum intra ſepulturam non putrefiat, ſeu corrumpatur, & à vermibus corroſum abſorbeatur: *Neque vrgeat ſuper me puteus*, in hebræo habetur: N*on obturet ſuper me puteus os ſuum*: Et dicitur hic puteus, lymbus inferni, ad quem deſcendit anima Chriſti, ad extrahendum inde patres detentos ſecundum illud Zachariæ 9: *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua*. Sic igitur petit Chriſtus, vel potius Dauid in perſona Chriſti, quòd anima Chriſti citò de inferno redeat ad corpus; & reſurrectio compleatur, ita, quod corpus nullam corruptionem, ſeu putrefactionem patiatur; & ita factum fuit. Tamen iuſti eumdem ſermonem poſſunt vſurpare, petereque à Deo, vt à profundæ iniquitatis puteo liberentur. Quo loco tria mala, & incommoda grauiſsima à ſe remoueri deprecatur homo iuſtus; vnum eſt, vt ne eum demergat tempeſtas aquæ: alterum ne abſorbeatur à profundo. Tertio, ne claudat ſuper eum puteus os ſuum, quod duo præcedentia grauitate longe ſuperat. Ea verò ſic expendit Remigius: N*on me demergat tempeſtas aquæ*, vt conſcientiam amittam, & hoc vel blandicijs adulantium, vel minis aperte furentium; quod, ſi quando conſcientiam amittam, *non abſorbeat me profundum*, ideſt, non perueniam ad actum cum ijs, qui in profunditate peccatorum conuerſantur. Denique ſi ad actum perueneronon, *non vrgeat ſuper me puteus os ſuum*, ideſt, non

Eccle. 41. 1.

Mortis amara memoria, quæ eſt

Pſal. 68. 16.

Hieron.

Chriſtus petit à patre reſurrectionem.

Puteus, ideſt, infernus.

Zach. 9. 11.

Iuſtus deprecatur Deum, vt à ſe tria mala auferat.

Remigius.

claudatur ſuper me profunditas iniquitatis: Clauditur autem in profunditate iniquitatis, qui poſt perpetrationem non facit confeſsionem, ſed parat peccati defenſionem. Quem eumdem ſenſum vberius proſequitur Diuus Auguſtinus in Commentarijs eius loci. *Magnus*, inquit, *eſt puteus, profunditas iniquitatis; ſed tamen ibi poſitus ſi confitetur peccata ſua, non ſuper eum claudit puteus os ſuum. Vnde* Dauid *quaſi in puteum delapſus dicebat. De profundis clamaui ad te* Domine: *Domine exaudi vocem meam. Si autem factum fuerit in illo, quod dicitur* Prouerb. 18. *Impius cum in profundum peccatorum venerit, contemnit, ſed ſequitur cum ignominia, & opprobrium claudit ſuper eum puteus os ſuum.* Itaque *ſi videris hominem feciſſe iniquitatem, merſus eſt in peccatum. Quando autem illi dixeris iniquitatem ipſius, & reſponderit peccaui, fateor, non ſuper eum clauſit puteus os ſuum, quo eruatur non habet.* Etenim, *amiſsa confeſsione, non eſt locus miſericordiæ. Tu factus es peccati tui defenſor, quo modo erit* Deus *liberator: tu eſto accuſator.* Hæc Auguſtinus.

Peccator tunc clauditur in profunditate, quando poſt peccatũ nõ confitetur peccata ſua.

D. Auguſt. in commẽtarijs dicti loci.

Pſal. 129. 1.

Prou. 18. 3.

Exemplum.

Leo quo modo capitur.

Nota ad hunc propoſitum, quòd ad capiendum leonem fit duplex fouea, vna continua iuxta aliam, ac ouis ponitur in prima, ſed quædam Ciſta, quæ faciliter clauditur, ponitur in ſecunda, veniens ergo leo propter ouem, ſalit in prima, & videns ſe non poſſe exire de ea, ductus verecundia, vt lateat, intrat in ſecundam, & ſic incidit in decipulam. Poſtmodum à ſecunda in primam à venatore inducitur, & interficitur. Similiter eſt duplex fouea ad capiendum, & illaqueandum peccatorem. Prima eſt quando peccatum committitur. Secunda eſt, quando peccatum retinetur, ſiue continuatur. In prima fouea ponitur ouis, ideſt, delectatio beſtialis, propter quam peccator foueam intrat; cui contigua eſt ſecunda fouea, ideſt, peccati perpetratio. Poſtremo eſt ciſtula ſe claudens, ideſt, peccati conſuetudo, quæ quaſi incluſum tenet peccatorem, vt vix exire poſsit; quæ ſingula per ordinem tangit D. Iacobus 1. cum ait: V*nuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua: abſtractus, & illectus deinde concupiſcentia, cum conceperit, parit peccatum: peccatum autem, cum conſummatum fuerit, generat mortem.* Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua, ecce prima fouea; parit peccatum, ecce ſecunda; generat mortem, ecce ciſtola, per ſe claudens. Vbi peccator turpiter moriendo, morte peſsima mori optimo iure dicitur.

Fouea duplex ad capiendum peccatorem.

D. Iac. 1. 14.

E con-

Digitized by Google

E contra verò, mors iuſti, quæ vitam illius plenam annorum determinat, vocatur à Iob 5. Mors in tempore ſuo. *Ingredieris*, inquit textus, *in abundantia ſepulcrum, ſicut infertur aceruus tritici tempore ſuo*. Ex quo loco duo eliciuntur; vnum, quod hoc eſt cum morte ſimilitudo plena; nam primum concepto ſemine intra matris viſcera naſcitur. Infans, herbeſcit in pueritia; adoleſcit in iuuentute, pollicetur fructum, explicat, profertque ſpicas, frugemque bonam; matureſcit in ſenecta, areſcit, inhorreſcit, albiget, detinetur lethali morbo, atque deijcitur in lectulum, atteritur doloribus, & (vt in eodem Iob 18. dicitur) *calcet ſuper eum, quaſi rex, interitus*, excutitur, & ventilatur, vt nihil ariſtarum, ideſt, bonorum temporalium ſecum deferat, *neque deſcendat cum eo gloria eius*. Tandem comportatur in ſepulturæ horreum educendus iterum à Deo, vt oſſa illius, vt Iſaias 45. ait: *Germinet*, ideſt, ad immortalitatem. Illud verò ſolidum eſt, quod alij dicunt: *Ingredieris in abundantia ſepulcrum, ſicut matura ſegetes*, quæ videlicet, ſuo pondere flexis calamis, & ſpicis ſuis ſponte curueſcentibus, terram petunt, procumbunt, concidunt; ita tu iam dierum pondere grauis, tua ſponte concides, nutantibus cruribus, recuruo pectore, reflexo collo, grauitante capite, ſepulturæ felix mandaberis. Alterum eſt, & ad noſtrum facit inſtitutum; *Morieris in tempore tuo*; ſicut frugibus maturitas eſt ſuum tempus: ita homini ſenecta, quaſi dicat, non morieris propter peccata tua in tempore non tuo, vt Eccleſ.2. dicitur: *Non reuocabit te Deus in dimidio dierum tuorum, nec in via virtutis tuæ*, vt Pſal.101. fatetur, videlicet, cum adhuc valeas, & robuſtus in virili ætate fueris, non adducet Deus vitæ habenas, vt te de medio curſu alacriter currentem reuocet; ſed curres alacriter, & peruenies lætus ad vitæ metam extremam: non quæritabis moribundus reſiduum annorum tuorum, quòd, ſcilicet, naturali curſu, iuxta tuas vires viuere debuiſſes; non tibi mors, non morbus, non ſubditus aliquis caſus ſubfurabitur, neque vi aufert vitæ tuæ annos, tuum tibi tempus intactum integrum ſupererit: & ſic peſſimam peccatoris mortem euades.

Mors iuſti dicitur mors in tempore ſuo.
Iob. 5.26.
Homo inſtar triticum creſcit, & reponitur.
Iob 18.14.
Iſa. 45.8.
Iniuſtus quando dicitur mori in tempore non ſuo.
Eccl.7.18.
Pſal. 101.25.

Hinc eſt, quod iuſti propter mortis, & finis ſuæ vitæ nobilitatem, Reges in ſacris cenſentur Litteris, iuxta illud Geneſ. 17. quod dixit Deus Abraham, *nempe faciam te creſcere vehementiſſime, & ponam te in gentibus*; Regeſque ex

Iuſti reges quare dicuntur.
Gen.17.6.

Lyranus. *te egredientur*. In quem locum licet Lyranus dicat, quia in qualibet gente prædicta, fuere plures reges: nihilominus D. *D. Ambroſ.* Ambroſius inquit, ex genere Abraham non ſolum reges erũt dignitate, verum etiam illi reges, qui peccato non ſer-Apoc. 1. 5. uiunt; nec vincat eos malitia: vnde Chriſtus in Apocalyp. 1. *Princeps regum terræ*, ideſt, iuſtorum dicitur, auctore *Rupert.* Ruperto: quod de nullo alio Rege dici poteſt, cum nullus reperiatur, qui habeat ſubditos omnes Reges: ratio, quia *Chriſtus omnes qui ſua præcepta obſeruant reges facit.* Chriſtus, omnes, qui ſua obſeruant præcepta, reges facit: quod quidem Dauid Pſal. 109. prædixit illis verbis, *Tecum principium in die virtutis tuæ*; & Septuaginta tranſtulerunt, Pſal. 109. 3. *Principum, vel principatus*: & eſt ſenſus Principatus apud Septuaginta. te, ideſt, omnes tui ſunt Principes; vnde Origenes ho-*Origen. homil. 6. in lib. Iudicum cap. 5.* mil. 6. in lib. Iudic. c. 5. explicans illa verba de Cantico Deb-boræ, *Audite* Reges, ait, Reges *appellat eos, qui conuocantur ad audiendum verbum* Dei, *exulta popule* Dei, *audiens tuæ* *Reges vocantur qui audiunt verbum Dei.* *nobilitatis inſignia; tibi dictum eſt*, Regale *genus populus in acquiſitionem: ideo, quia vos* Reges *eſtis, merito noſter Chriſtus* Dominus, Rex Regum *dicitur, & Dominus Dominantium: Regem te omnium eſſe facit, ſi regnet Chriſtus in te;* Rex *namque a legendo dictus eſt. ſi ergo & in te animus regnat, & corpus obtemperat: ſi concupiſcentiæ carnis ſub iugum imperij tui mittas; ſi vitiorum gentes ſobrietatis tuæ arctioribus præmas, merito rex diceris, qui te rectè regere noueris. Cum ergo talis fueris effectus, dignè vt Rex ad audienda diuina verba vocaberis*. Hæc ille.

D. Chryſoſt. homil. 3. in 2. epiſt. ad Corint. D. Chryſoſtomus homil. 3. in 2. epiſt. ad Cor. ait; Reges *efficimur, ſi voluerimus abſurdis imperare cupiditatibus.* *Rex efficitur, qui abſurdis imperat.* *Nam is demum regnat; & quidem verius, quàm qui diademate cinctus eſt. Rex multos habet exercitus: & nos longè plures habemus cogitationes, quæ res alia facit regem. Ac hic melioribus indutus eſt, potioremque geſtat ſtolam, quam neque* *Iuſtus variam geſtat coronam.* *tinea exedit, neque tempus conſumit*. Deinde *variam geſtat coronam, tum eam, quæ eſt gloriæ, tum eam, quæ eſt miſerationum* Dei*: ait enim:* Benedic *anima mea* Domino, *qui te coronat in miſericordia, & miſerationibus*. Rex *dominatur ſatellitibus; omnibus imperat, & obediunt omnes, eique ſeruiunt, iuſto ſubdonetur cogitationes. Patriarcha Abraham, cum iuberetur interficere filium, cogita, quam multæ cogitationes tunc inſurrexerint in illum; metuebant magis, quàm* Regem *metuunt ſatellites: omneſque ſolo oculorum intuitu* com-

Digitized by Google

compeſcerit; nec vlla illorum auſa eſt erumpere; ſed ſubmittebant vultus, ac velut impetus in illum armatis multa erat tranquillitas, ſtabant compoſita omnes, orantes illum verius quàm terrentes. Hæc ille.

Idem D. Chryſoſtomus homil. 18. in 1. epiſt. ad Thimot. inquit. *Quid iuuat integris gentibus dominari, ſi ſerui perturbationum ſumus? Quid nocet nulli hominum principari, ſi vitiorum tyrannide celſiores ſumus? Iſtud ſumma libertas, iſtud ſummum imperium, iſtud regnum, atque poteſtas. Ille vero omnia miſera ſeruitus quantumlibet coronas innumeras quis habeat: quomodo enim illi tutus dominorum multitudo imperat, auaritia, ſcilicet, ira, libido, & perturbationes reliquæ? Diadema quid prodeſt? Acriorem tyrannide premitur, quando illum quo minus ſubditus ſit. Corona nequit eripere, quemadmodum ſi apud barbaros detineretur ſeruus quiſquam rex, & illi ad maioris ſeruitutis indicium, neque purpuram, neque diadema auferant; ſed cum illis inſignibus, & aquas ferre, & coquere, & alia inferre miniſteria iubeant ad maiorem ſui bonorem, & ignominiam illius. Ita barbaris omnibus immanius vitia iſta imminent nobis: nam qui iſta intendit, barbaros quoque irridebit. Qui vero ſuccumbit, longe diriora ab his, quàm à barbaris patietur. quippe barbari cum præualent viribus, concidunt corpus: hæc vero animam cruciant, & omni ex parte dilaniant. Barbarus victor temporali tradit neci: hæc autem in æternam præcipitant mortem. Solus ergo liber eſt ille, qui libertatem intrinſecus habet; ſicut ille ſeruus eſt, qui ſuccumbit irrationabilibus vitijs*. Hæc ille. *D. Chryſoſt. homil. 18. in 1. ep. ad Timot.*

Hinc fit, quòd iuſti, & illi, qui ſuis dominantur affectibus poſſunt epati aſſimilari: primo quidem, quia epar eſt ſtomaci iuuatiuum; nam in epate ſunt quædam extremitates, quæ dicuntur fibræ, quæ ſunt vt quædam eminentes linguæ, quibus epar amplectitur ſtomacum, & calorem exhibens ad digeſtionem ciborum. Stomacus ergo, qui totius corporis communi vtilitati deſeruit, repræſentat nobis ipſam rempublicam, ſiue commune bonum, quod ſancti, & iuſti viri præcipuè complectuntur, & fouent, ſiue linguarum conſultatione, ſiue cuiuſlibet fauoris calore: communia enim proprijs iuſti viri, & non propria communibus anteponit, ad inſtar boni Regis, qui commune vtile eius Regni proprio commodo præponit. Secundo, epar eſt purum ab impuro ſeparatiuum: in epate enim fit ſecunda digeſtio, ſeparatio, & deporatio cibi, *Simile. Iuſtus epati comparatur. Stomacus communi vtilitati corporis deſeruit. Epar eſt puri ab impuro ſeparatiuum.*

cum

cum prima facta ſit in ſtomaco. Epar enim ſuccoſitatem primæ digeſtionis per quaſdam venas in ſuam concauitatem trahit, & per ebullitionem fortioris caloris celebrata digeſtione,ſiue deporatione. Secundo in maſſam ſanguineam, & quatuor humorum, materiam illam conuertit, cuius digeſtionis impuritas emittitur per vrinam, quæ initium ſumit ab epate; ſed in renibus complementum, vbi ſubſtantiam recipit,& colorem: & inde per poros vritides tranſmittitur ad veſſicam. Ex ipſa autem maſſa ſanguinea, quæ eſt quatuor humorum materia, quod calidum eſt, & humidum, tranſit in materiam ſanguinis, cuius receptaculum ſunt venæ, licet, ſecundum Philoſophum, formatio eius ſit à corde: quod autem calidum eſt, & ſiccum, tranſit in materiam choleræ, cuius receptaculum eſt ciſtella fellis: Quod autem frigidum eſt, & ſiccum, tranſit in materiam melancholiæ, cuius receptaculum eſt ciſtula altera: Quod autem frigidum, & humidum, tranſit in materiam phlegmatis, cuius receptaculum proprium eſt pulmo. Digeſtio ergo epatis, quæ purum ab impuro ſecernit, eſt viri iuſti ſeuera iuſtitia, qua peccata commiſſa per compunctionem puniens, mentem, & animam purificat. Et hæc eſt ſecunda digeſtio, ſiue deporatio: nam prima eſt à mortalibus per pœnitentiam. Hæc autem ſecunda eſt à venialibus per compunctiones iuſtitiæ, ex qua quatuor humores proueniunt; quia quatuor compunctionum ſunt genera, quibus viri iuſti mens vehementer afficitur, ſicut dicit Gregorius in Moral. ſcilicet, vel quando conſiderat vbi fuit, ſcilicet in peccato; vel quando reſpicit vbi eſt, ſcilicet in mundo: vel quando attendit vbi erit, ſcilicet in iudicio: vel quando penſat, vbi non eſt, ſcilicet, in cælo. Iltis conſiderationibus viri ſancti ad fletum prouocantur, & lacrymando, & flendo, ab omni puritate purgantur, ad inſtar boni regis, qui ſuis regniculis diſtributiua iuſtitia, vnicuique quod ſuum eſt tribuit, & ad illorum regimen omnia percurrit tempora, præterita, præſentia, & futura. Tertio, quia eſt multorum paſſionum ſuſceptiuum; nam epar aliquando patitur ex nimia caloris incenſione, quandoque ex pororum nimia apertione, & per conſequens caloris euaporatione, & aliquando ex infrigidatione, propter quam homo ſæpe hydropiſim incurrit, quia nihil eſt aliud hydropiſis, niſi error digeſtioni virtutis in concauitate epatis. Hæc ergo cauenda ſunt multum iuſtis,

Ariſtot.

Peccator quando à mortalibus liberatur.

Gregor in Mor.

Homo quid debet meditari.

Epar eſt multorum paſsionum, ſuſceptiuum.

Homo quando hydropiſim incurrit.

Digitized by Google

ſtis, & ſpiritualibus viris. Primo caloris nimia incenſio, ideſt, indiſcreti feruoris præſumptio. Secundo, pororum apertio, ideſt, ſenſuum circa exteriora nimia patefactio, & occupatio, vel ſuarum virtutum abſterſio. Tertio, caloris euacuatio, ideſt, ferroris ſpiritus per negligentiam diminutio. Quarto, nimia per inuidiam infrigidatio. Eſt etiam ſummè vitanda ſuperbiæ tumefactio, quæ eſt hydropiſis.

Senſuum circa exteriora nimia patefactio, perniitioſa eſt.

Vnde ſuperbienti Iob 15. *Quid tumet contra* Deum *ſpiritus tuus?* Ad inſtar boni regis, qui temperat ſe in calore iræ immoderatæ: vnde Pſal.4. *Iraſcimini, & nolite peccare.* Secundo, quia temperat ſe à ſenſualibus voluptatibus. Tertio, quia curæ ſui regni ſemper eſt occupatus, quia ſe humiliat in conſpectu Dei, cuius gratia, non ſolum peſsimam fugit, ſed glorioſam acquirit mortem. Amen.

Iob 15. 13.

Pſal.4.5.

Rex ſemper eſt curæ ſui regni occupatus.

VIGE-

VIGESIMAQVINTA LECTIO.

De iuſtorum armis aduerſus tribulationes.

IN QVA DE QVATVOR ARMIS, quibus vtuntur iuſti aduerſus tribulationes, agitur; nempe, de audacia, qua tribulationibus opponuntur; de gaudio, quo tribulationes accipiunt: de modo, quo tribulationes ſuperant, & de fine, qui aduerſus tribulationes habendus eſt.

Iob 1. 20. & 21. Tunc ſurrexit Iob, & ſcidit veſtimenta ſua, & & tonſo capite corruit in terram, & dixit: Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſicut Domino placuit, ita factum eſt; ſit nomen Domini benedictum.

PRIMA PARS.

Magiſter artis gladiatoriæ quis nũcupari poteſt.

AVDENS, ac fortis non modo, ſed agilis, immò artis gladiatoriæ magiſter nuncupari poteſt ille miles, & præliator, qui nondum ſe defendit, & ſeruat immunem à ſui inimici ictibus; verum ipſiſmet ictibus, eiſdemq. punctionibus offendit, pungit, ferit, & tandem interficit. Quatuor quidem punctiones, ac vulnera ſunt rabioſæ perſecutionis, quibus dæmon ſanctum Iobum fuit perſecutus.

Perſecutionis vulnera quatuor,

Digitized by Google

ſecutus. Amiſsio fuit prima, ſcilicet, bouum, & aſinarum cum cuſtodum interfectione. Secunda, ouium amiſsio etiam cum paſtoribus. Tertia, amiſsio camelorum cum vigilijs: Quarta tandem amiſsio filiorum maſculorum, & feminarum cum ſubitanea, ac repentiua morte, quemadmodum ſatis in præteritis lectionibus narratum eſt. Et quatuor quoque ſunt remedia, ſeu defenſiones, quibus non equidem ſanctus Iob à dæmonis perſecutione ſe defendit, ſed cum ipſis pungit, ferit, fugat: *Tunc ſurrexit Iob, & ſcidit veſtimenta ſua*, ecce primum remedium: *Et tonſo capite corruit in terram*, ecce ſecundum. & dixit: *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc*, ecce tertium. *Dominus dedit, Dominus abſtulit; ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum*, ecce quartum. Primo audaciam demonſtrat, cum qua pergit, & eſt occurrendum tribulationibus. Secundo gaudium, cum quo accipit, & accipiendæ ſunt tribulationes. Tertio modus, cum quo vincit, & vincendæ ſunt tribulationes; & (vt de his hactenus faciamus) quarta finis, quem habet, & qui haberi debet in tribulationibus. Et hæc quatuor erunt materia hodiernæ lectionis. Duo prima primæ partis, & duo reliqua ſecundæ partis erunt. Attendite.

Armis quatuor vſus eſt Iob contra dæmone.

Lectionis diuiſio in quatuor capita.

T*Vnc ſurrexit Iob, & ſcidit veſtimenta, &c.* Et primum; *Tunc ſurrexit* Iob, ait textus, quod cum intellexiſſet omnes quatuor malos, ac peſsimos nuncios, amiſsionis, ideſt, rei, & natorum, *ſurrexit*, ſcilicet è regali throno, ſtetitque. Vbi notandum eſt quo ad litteræ ſenſum, quod Græci referũt hunc actum ad vltimum nuncium, hoc eſt, quod tunc ſtetit, quando ei filiorum mors nunciata fuit, quamuis alij attribuunt omnibus quatuor nuncijs malis, qui ei allati fuere; qui vt maius Iobum ſolicitarent, ſtatim dæmonis opera abſque temporis interuallo redditi fuerunt; immò aliqui aiunt, quod eos nuncians ipſemet dæmon eſſet, vt hoc velocius, leuiuſq. iniquo fungeretur officio. Quidquid dicatur, ſufficit mihi, quòd, audita filiorum morte, *ſtetit*: Facinus quidem ſeipſo dignum; dignum, inquam iuſto, ac ſancto Iobo. *Stetit* igitur, ait Diuus Thomas hoc in loco, vt vellet actu exteriori ſignificare, exprimereque audaciam, ac valorem, quibus tribulationes accipit, & quod ſicuti erigens ſe de ſede, & corporis ſtatio audaciam ſignificat, & fortitudinem:

Iob ſurrectio, quid ſignificat.

D. Thom.

Iob quare poſt mortem filiorum ſtetit.

dinem: ſic idem etiam in mente innuit, & in intentione. Et iure quidem: nam (ſicuti ab initio ſum collocutus vobiſcũ) cum Iob clara benedicti Chriſti imago, & typus, veluti ipſemet Chriſtus in morte, & in paſſione maximam oſtendit audaciam, ſecundum quod dixit Pſal. 109. *De torrente in via bibet; propterea exaltauit caput*. Sic Iob efficere debebat, ſicuti vera ipſius imago. Per mare cymba, nauisque vagatur: venti ſurgunt, & omnibus ex partibus eam pugnant, à puppi, à prora, à latere dextro, à ſiniſtro, ſed quia bene munita, quia bonum nautam habet, ventorum impetum non timet, nec vndarum procellas; & demum ſe audacter defendens, portum accipit. *Multiplicata ſunt aquæ, & eleuauerunt arcam in ſublime à terra*. Quid exiſtimatis (ait Geneſ. c. 7.) eſſe iuſtum? Nauis eſt, bene armata, ſeu armis cumulata, aut munita: ita quòd quo magis tribulationũ aquę graſſantur eam, eo magis ſe defendit, & ab ipſis ſe ſeruat indemnem. Aquilo, ventus validus efflat ab Auſtro, & alijs ex partibus, & quercus bene fundata, & radicibus altis fortificata, ſe minimè mouens, oſtendit eam parum ipſum curare, & æſtimare. Mirabilis Eccleſ. 7. *Cor ſapientium, vbi eſt triſtitia*. Scitote, quod iuſtus eſt veluti bene fundata quærcus, quæ neque contrario vento, nec aliqua quacumque occaſione à ſua remouetur bonitate, & ab eius iuſtitia. Dux ponit militem ad ciuitatis, ſeu valli portam, & dicit ei; Mane hic fortis, audens, audax, ita quòd, licet veniant inimici, te hinc non remouebis, virili animo cum ipſis pugna. Hoc eſt, quod volebat dicere Eccleſ. 10. *Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris, quia curatio faciet ceſſare peccata maxima*, ideſt, ſi malus ſpiritus, dæmon te ſolicitandi à Deo facultatem habebit, non propterea vereri, aut inſtabilis eſſe debes, vel te ab innocentia tua ſegregare; ſed viriliter aduerſus ipſum pugnans, & cor, & audaciam demonſtrare, & aperire, quibus eſt neceſſe.

[Margin: Pſal. 109. 7. — Simile. — *Nauis bene munita non timet ventos*. — Geneſ. 7. 17. — *Iuſtus eſt Nauis bene munita*. — Simile. — Eccl. 7. 5. — *Iuſtus eſt bene fundata quercus*. — Simile. — Eccl. 10. 4.]

Et ſcidit veſtimenta ſua. In quem locum contendentes Doctores quærunt quid ſibi vult hæc veſtimentorum abſciſſio. Alij dicunt, quod hoc egit Iob ad oſtendendum intimum cordis dolorem, vt mos erat antiquorum, vt videri licet pluribus ſacræ Scripturæ locis: nam 2. Reg. 1. In funere, & obitu Saul, Dauid præcepit in ſignum doloris omnibus viris, qui erant cum eo, veſtimenta abſcindere. *Apprehendens Dauid veſtimenta ſua ſcidit, omneſque viri, qui erant cum eo, & planxerunt,*

[Margin: *Veſtimentorum abſciſſio Sancti Iobi quid ſibi vult*. — 2. Reg. 1. 11.]

Digitized by Google

xerunt, & fleuerunt. Hoc idem. 2. Reg. 3. iuſſit in morte Abner. *Scindite veſtimenta veſtra, & accingimini ſaccis, & plangite ante exequias Abner*. Immo ante, Geneſ. 37. hoc idem reperitur: nam Iacob ſciſſis veſtibus indutus eſt cilitio. Idem legitur apud prophanos, Virgil. in Æneid. ait. 2. Reg. 3. 31. Geneſ. 37. 34 *Virgil.*

Sciſſa veſte latinus.

Et Iuuenalis in Satyr. *Iuuenal.*

Vt primus edere planctus.

Caſſandra inciperet, ſciſſaque Poliſſena palla.

Herodotus lib. 6. teſtatur, hunc etiam fuiſſe morem Lacedæmoniorum in luctu. Lucianus dialog. de luctu Græcorum. Dionyſius Alicarnaſſ. lib. 7. de condemnatione martyrij Coriolani Romanorum. Alij vero dicunt, quòd hæc veſtimentorum abſciſſio fiebat in ſignum pœnitentiæ, & coram hominibus, & coram Deo. Sic in Ioſue dicitur. Ioſue 7. 6. *Ioſue ſcidit veſtimenta ſua, et pronus cecidit in terram coram arca Domini*. Et Ioel 2. *Scindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra*, ideſt, plus corda, quam veſtimenta, ſicut illud Matth. 12. *Miſericordiam volo, & non ſacrificium*; non quòd negabat ſacrificium, ſed cum miſericordia adiunctum quærebat, qui mos verè ſanctorum, & piorum eſt humiliari magis coram Deo inter flagella, & perſecutiones, vnde Regius Vates Pſal. 34. *Cum mihi moleſti eſſent, induebar cilitio*. Tertio hęc veſtrium dilaceratio ſæpe etiam vſurpanda eſt in blaſphemiæ deteſtationem, & Dei honorem: ſic Ezechias 4. Reg. 19. ſic Hierem. 36. & in actibus Apoſtol. 14. Vbi Paulus, & Barnabas, quibus cum Iouis ſacerdos ſacrificare pararet, conſciſſis tunicis *omnes exilierunt in turbas, clamantes, & dicentes. Viri, quid hæc facitis? Et nos mortales ſumus*. Quarto Origenes dicit, quòd hæc cærimonia vtebantur illi, quos conte ctum cadauer aliqua pretioſa veſte condi oporteret, veſtem prius conſcindebant, ne fortè, ſi integra eſſet, furandi occaſio daretur furibus: & cupiditas inijceretur exhumandi corpus, & & indignè tractandi. Quinto hanc dilacerationem veſtium, & infracti cuiuſdam pariter, ac liberalis pectoris, quaſi diceret ad ſuos hoſtes: Alijs ſpoliatis rebus omnibus, ſi quid mihi reliquum eſt, videlicet veſtem hanc, qua contegor, mihi inuidetis, non eſt, quòd per inſidias illam auferre moliamini: libenter illam obijciam, nulla iterum ſumendi ſpe; nam ne poſsim iterum illa vti, ego prius obijciam, in fruſtaque comminuam, quod quidem ad extremam voluntariam

Herodotus lib. 6
Lucian. de luctu Græcorum.
Dionyſ. Alicar. de condemnatione martyrij Coriolani Romanorum.
Ioſue 7. 6.
Ioel. 2. 13.
Matth. 9. 13.
Deum miſericordiam velle, & non ſacrificium, quomodo intelligitur.
Pſal. 34. 13.
4. Reg. 19. 1.
Hier. 36. 23.
Actor. 14. 14.
Origen.
Cærimonia apud antiquos circa veſtimēta cadauerum.
Veſtimentorum abſciſsio liberalis pectoris ſignū eſt.

Iob 1.21.

Origen.

Abſceſſio veſtimentorum Iob, audaciam contra diabolũ oſtendit.

1. Cor. 9.25.

Gregor hom.32. in Matt. 16. & Luc. 19.

Homo conſtitutus in paradiſo nudus erat.

Nilus.

Prou.27. 13.

Septuaginta.

tariam paupertatem maxime pertinet: ideò ſubiunxit: *Nudus egreſſus ſum ex vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc*. Sexto tandem, & ad noſtrum faciens inſtitutum, idem Origenes ait, hoc factum eſſe ad oſtendendam audaciam contra dæmonis tentationes, demonſtrando ſe eſſe eximium luctatorem. Nam Syrorum gens (teſte Origene) cum erant conferendæ cum hoſte manus, veſtes conſcindebant, & nudo pectore ſe ſe in medios hoſtes audacter conijciebant. Vnde Paulus 1. Cor. 9. *Omnis autem, qui ſe in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet*. Et illud vulgatum Gregorij hom. 32. in Matth. 16. & Luc. 19. *Qui ad fidei agonem venimus, luctamen contra malignos ſpiritus ſumimus: nihil autem maligni ſpiritus proprium in hoc mundo poſsident. Nudi ergo cum nudis luctari debemus*. Ioſephus, nè caſtitatem amitteret, veſtimenta reliquit. Homo conſtitutus in paradiſo contra diabolum, nudus erat. Vbi autem veſtitus eſt, è paradiſo, tamquam à loco certaminis, expulſus eſt: in quam rem Nilus accommodat id Salomonis præceptum Prouerb. 27. *Tolle veſtimentum eius, qui ſpopondit pro extraneo*: vbi Septuaginta tranſtulerunt: *Tolle veſtimentum eius: aduenit enim iniuriator, qui aliena diſpendit*.

Capitis tonſio apud antiquos, quid ſibi vellet.

Plutarchus.

Alexander quare iuſsit militibus caput tondere.

Virg. 4. Aeneid.

Seneca Apocoloc. act 5.

Seruius.

Horat, Ode 18.

Et tonſo capite corruit in terram, &c. Et quoniam ſanctus Iob noſcit non eſſe ſufficientem primam propugnationem contra impetum, & rabiem inimici, ſecundam ſumit: & tondens, ac radens caput in terram ſe proiecit. Et primum ſcire debetis, quod tondere caput apud antiquos, argumentum erat cum hoſte certamen inire velle. Vnde Plutarchus narrat, quòd Magnus Alexander antequam pugnam ingrederetur, præcepit ſuis militibus, quod caput, & barbam raderent, vt hoſtibus occaſio deficeret ſe adhærendi capillis. Iob ergo, vt demonſtraret animum, quem pugnandi habebat cum inimico, caput tondet. Secundum, aliquos, dum ſacrificia in lege veteri immolabant tondebant ſeipſos immolantes. Cum Iobo omnia erepta eſſent, nec aliud quidquam habens, ſeipſum in ſacrificium offert, & etiam ſe tondet. Tertium, aliqui quãdo moribundi erant, pilos radebant, ſicuti legitur in aliquibus prophanis auctoribus, & de Virgilio 4. Æneidum, de Seneca in Apocoloc. Act 5. de Seruio, de Horatio Ode 18. & de alijs, Iob vt oſtenderet, quòd non curabat quidquid amiſerat, ſed ſe morti offert: ideò caput tondet. Et (vt fine gaudeamus ſecundum rem noſtram) ait Orige-

Origenes, quod tondere caput in Scriptura ſacra, lætitiæ argumentum eſt, ſicuti in Geneſi legitur c. 41. nam, Ioſepho carcere, educto, totonderunt eum: nunc (vt inquimus) volens ſanctus Iob oſtendere lætitiam, & conſolationem, quibus tribulationes amplectebatur, vltimo illico nuncio audito amiſsionis omnium ſuorum, caput tondet, & iure quidem: veri enim Dei ſerui in hac vita nil optant, niſi perſecutiones pati, & pœnas: vnde Ierem. 15. ad hanc rem dicitur: *Noli in patientia tua ſuſcipere me*, ideſt, noli me vita priuare ſuſtinendo me peccatorem, nec ſupplicijs emendando. Sic enim hunc locum plerique interpretantur: optant enim ſancti puniri in hac vita pœna temporali, vt æternam ſubterfugiant. Vnde idem Ierem. 10. Ita Deum precatur: *Scio Domine, quia non eſt hominis vita eius: nec viri eſt, vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos. Corripe me Domine: verumtamen in iudicio, & non in furore tuo; nè forte ad nihilum redigas me*. In iudicio, inquit, ideſt, ſupplicio temperato; & quod ad correctionem, & emendationem pertineat, & in furore, hoc eſt, ad damnationem. Idem habet Abac. 2. *Ingrediatur putredo in oſsibus meis, & ſubter me ſcateat*, hoc eſt varijs, moleſtiſque doloribus efficiar, & omnem huius vitæ grauiſſimam licet pœnam ſuſtineam, quorſum nam? vt requieſcam *in die tribulationis, & aſcendam ad populum accinctum noſtrum*, hoc eſt, vt huiuſmodi doloribus, & ſupplicijs emendatus non peream, ſed obtineam ſalutem. Habes hac de re illuſtrem ſententiam 2. Machab. 6. vbi libri eius auctor ita loquitur: *Obſecro autem eos, qui hunc librum lecturi ſunt, ne abhorreſcant propter aduerſus caſus; ſed reputent ea, quæ acciderunt non ad interitum, ſed ad correctionem eſſe generis noſtri*. Etenim multo tempore non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim vltiones adhibere, magni beneficij eſt iudicium: non enim ſicut in alijs nationibus Dominus patienter expectat, vt eas, cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat. Ita & in nobis ſtatuit, vt peccatis noſtris in finem deuolutis, ita demum in nos vindicet, propter quod numquam quidem à nobis miſericordiam ſuam amouet: corripiens verò in aduerſis populum ſuum non derelinquit: quæ beneficia iuſti contemplantes, non eſt mirum, ſi in tribulationibus, ærumniſque lætentur.

Origen. Gen. 41. 14. *Ioſepho ex carcere educto, tonderunt eum in ſignum lætitiæ.* Ierem. 15. 15 Ierem. 10. 23 *Sancti optant in hac vita pœnam temporalem, vt æternam ſubterfugiant.* Abac. 2. 16. 2. Mach. 6. 12 *Beneficij Dei magni ſignũ eſt vltiones ſtatim adhibere pro peccatis.* *Deus numquam à nobis miſericordiã amouet.*

Hinc eſt, quod iuſti non ſolum de eorum in hac vita, ſed de impiorum etiam ſupplicijs gaudent: vnde ipſemet Iob 22. Iob. 22. 19.

Iuſti non ſolum de eorum in hac vita, ſed de impiorum etiā ſupplicijs gaudent.
Gregor.
Philip
Hieron. in pſ. 17
D. *Thom.*
Theodoret. ſuper pſal. 57.
Iuſtus lætatur propter pauperū ſalutem.
Hilarius.

Videbunt iuſti, & lætabuntur: & innocens ſubſannabit eos. Vbi contendunt Doctores, quænam ſit iuſtis lætandi, & exultandi materia? Gregorius in hoc loco Iob reſpondens huic dubitationi, inquit, lætitiam hanc iuſtorum ad futurum iudicium referendam, futuramque impiorum damnationem. Secunda reſponſio eſt Philippi dicentis; Cum iuſti de illis impijs pereuntibus dolorem experiuntur, de ſe lætabuntur. Hieronymus quoque in Pſal. 17. dicit, quia quando illi, ideſt, impij damnantur in pœnis, iſti lætantur in præmijs. Eodem modo D. Thom. Tertia eſt Theodoreti ſuper Pſal. 57. aientis. Gaudebit virtutis ſtudioſus cum malitiæ operarium ſupplicijs affectum videat, non illudendo illis, ſed perſpiciendo diuinam prouidentiam, volentem deſpici ab illis, iniuria affectus. Lætatur igitur iuſtus propter pauperum ſalutem, & protectionem, quæ ex tyrannorum interitu redundat. Quarta, Hilarij, qui eum Pſalmi locum ad iuſtos iudices referendum intelligit: *Lætitia,* inquit, *iuſti eſt, cum viderit vindictam, quia peccatoribus puniendis deductum ſe per Angelos in æternam requiem lætatur.* Hæc ille. Quinta, aliorum aſſerentium lætitiam hanc ex diuinæ prouidentiæ honore, Dei gloria, & triumpho in ſuorum hoſtium interitu reportato ex diuinæ iuſtitiæ veritate, & celebritate apud vniuerſos mortales concipi in iuſtorum animis: *Placet enim,* inquit, Philippus, *iuſtis Dei iuſtitia.* Hæc ille. Vident rurſus Dei dignitatem, & auctoritatem commendari vindicta ſcelerum:

Exod. 15. 1.

quod potiſſimum à Moyſe Exod. 15. celebratum fuiſſe, vel ipſa verba prima apertè oſtendunt: *Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt.* Et Sapient. 18. quoque teſtatur

Sap. 18. 1.
Deum cū impios caſtigat gaudendum eſt.
2. Cor. 7. 9.

fuiſſe propriam illius cantici materiam. Sexta denique, & ad noſtrum faciens inſtitutum, illorum aſſerentium, gaudendum cum Deus caſtigat impios virga correctionis, vt emendentur. Sic dicebat Paulus 2. Cor. 7. *Gaudeo non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam.* Vbi cernis iuſtus appetere ſupplicia non ſolum ipſiſmet, verum, & impijs in correctionis, & pœnitentiæ ſignum.

Et dixit, Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Quamquam ſanctus Iob duabus propugnationibus ſatanæ ictibus infernalibus ſe oppoſuit, & cum ſtetit conſcindens veſtem, & cum caput totondit humi ſe inijciens: nihilominus quia hæ duæ actiones, & operationes neque ſic patebant, nec ita clarebant ad ſuam aperiendam

inten-

Digitized by Google

intentionem, non exiſtimans eas ad vincendam, ac ſuperandam perfidiam, & arrogantiam dæmonis, tertiam addidit, & quartam: tertiam ſcilicet, *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ: & nudus reuertar illuc*. quartam, *ſicut* Domino *placuit, ità factum eſt, &c.* Quoad tertiam, videlicet, *Nudus egreſſus ſum,* Proſper ait, quòd hæc fuere tanti ponderis, ac virtutis verba, quòd licet offenſus reperiebatur diuerſimodè, ac variè ab hoſte; hac vnica defenſa iniuriam expulit, hoſtemque confudit. *Nudus egreſſus ſum,* &c. D. Chryſoſtomus ait *tantæ extitere potentiæ hæc verba, quod dæmoni maiorem terrorem indiderunt, & attulerunt, quin varius ſonitus, ac diuerſa timpanizatio faceret*. Olympius ait, quòd hac clauſula Iob vanam omnino ſpem dæmonis reddidit, qui vice maledictionis, quam ab ore Iobi expectabat, extremam benedictionem audiuit, *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc*. Sed de quo ventre intelligatur, inter Doctores etiam controuerſia eſt: nam D. Chryſoſtomus pro terra accipit, omnium communi genitrice: quod etiam D. Thomæ placet, ſecundum quod Deus Adam loquutus eſt in Geneſi, c. 3. *Donec reuerteris in terram, de qua ſumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris*. ita etiam Ethnici ipſi eam appellant. Vndè Varro narrat in naſcendo filio, primum quod fiebat, erat, vt terram tangeret, in vniuerſalis, & communis parentis argumentum. Idemmet narrat Suetonius in vita Auguſti, & Neronis; & ità multi alij. Vult igitur dicere, terræ, a qua ego, & alij orti ſumus, & cõſequenter veluti omnium communis mater debeo, & ſum rediturus. Alij tamen capiunt pro ventre materno: & quando exinde repetit. *Et nudus reuertar illuc*, de ſepulchro intelligitur, ventri materno ſimili. Clemens in Catena, & Gregorius Nyſſænus in oratione Quadraginta martyrum, dicunt, verbum, *illuc*, non capi relatiuè, ſed demonſtratiue pro gloria cæleſti, ad quam cum ſanctus Iob curam directam haberet, voluit ſic dicere, ſcilicet. qui huc me nudum miſit, dum nudus ad ipſum reuertar, pro vno ſuorum me recognoſcet, ac recenſebit, inter ſuos etiam me recipiet. Ità, quòd licet tu à me quidquid poſſidebam, abſtuliſti; non ideò ad adeundum cælum me impediet: immò omne accidit in oppoſitum, quia iter laborioſum eſt, arctaque via exiſtit. *Arcta eſt via, quæ ducit ad vitam*: quo magis priuar, & exonerabor terrenis, eo magis iter facile mihi correſpondebit. Et (vt finem his impo-

Proſper.
D. Chryſoſt.
Olympius.
Venter in ſcriptura pro quo intelligitur.
D. Chryſoſt.
D. Thom.
Geneſ. 3. 19.
Varro.
Sueton. in vita Auguſti & Neronis.
Clemens in Catena.
Greg. Nyſſænus in oratione Quadraginta martyrum.
Terrena impediunt cæli iter.
Matth. 7. 14.

Digitized by Google

nam) ſecundum rem noſtram dicamus, quod hic Iob modum inſinuat,quo Satanam ſuperare debebat,dicens. *Nudus egreſſus ſum,&c.* tamquam diceret, Fac quidem quidquid ſcis, & vales,quod nudus e manibus Dei exiui, & nudus ad eum reuertar: & ſic vincitur, & ſuperatur non ſolum tyrannis tua, tuaque perfidia; ſed (ſecundum illud vulgatum Prouerbiū, ſcilicet, *Ars illuditur arte*) hoc medio homo tuam calliditatem, ac fraudes deridere poteſt.

Nudus homo à Deo exit, & nudus reuertitur.

Hoc illud eſt quòd Regius Propheta in Pſ. 103. dicebat. *Draco iſte,quem formaſti ad illudendum ei*. In quem locum Hebræi pro more fabulantes, aiunt, Deum à principio mundi duos cætos immenſæ magnitudinis, marem vnum, alterum fæminam procreaſſe; quia tamen præuidit ſi per generationem multiplicarentur, impeditum mare in nauigatione fore, fœminam occidiſſe, & ſale conditam reſeruaſſe, vt iuſti poſt reſurrectionem lautiſsimum ex eius carnibus conuiuium appareret. Interim cum maſculo, qui ſuperſit, tribus horis quotidie animi gratia colludere. Et ità hunc locum interpretantur ridicule, vt cętus mari, ita & ipſi ſacræ ſcripturæ illudentes: locus enim ad litteram de cæto intelligitur, quem Deus procreauit in mari, vt in eo quaſi luderet, & de reliquis minoribus piſcibus propter ſuam magnitudinem, quaſi tyrannico more triumpharet, eos nimirum deuorando. Ceterum Patres per cætum, ſiue leuiathano eo loco dæmonem intelligunt,quem Deus formauit ad illudendum,id eſt, vt illuderet hominibus,vt exponit D.Hieronymus,ſeu ad illudendum ei,ideſt, vt illuderetur ei ab hominibus,quemadmodum interpretatur Auguſtinus,Theodoretus, & alij,& ad nos ſpectat. Hinc fit, quòd diabolus (Ioan.10.) lupo comparatur; vnde dicitur, *lupus rapit,& diſperdit oues*. Primò ratione nominis:dicitur enim lupus, quaſi leo pes (auctore Herodoto) eo quod quaſi leonis pedibus ſit ei virtus: vnde quidquid preſſerit, non viuit. Pedes igitur diaboli ſunt delectationes peccati,per quas in hominem ingreditur,in quibus eſt tantæ virtutis, vt ſi eis mentem conſentientem preſſerit,eam finaliter,illudendo, occidit. iuxta illud Prouerb.*1*. *Pedes illorum ad malum currunt*. Secundo ratione fraudis: legitur enim,quod lupus aliquando voces emittit quaſi hominis,aliquando latratū canū fingit,vt ſic paſtores, & oues illudat, & decipiat: ſic diabolus aliquando ſuggeſtionem immittit, quæ aliquam habet boni ſpeciem, vt ſic homines fallat. Vnde D.Pau-

Pſal 103.26.
Iudæorum figmentum.
Cætum quare Deus creauerat.
Hieron.
Auguſt.
Theodor.
Ioan 10.12.
Simile.
Herodotus.
Lupus quaſi leo pes.
Diabolus quare lupo comparatur.
Prou. 1.16.
Dæmonis fraus.

D. Paulus 2. Cor. 11. *Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis*. Tertio, ratione tyrannidis; nam lupus cum primum ouile ingreditur omnes oues occidere quærit more crudeliſſimi tyranni: ſic diabolus fortius tentat hominem, quando magis videt eum aduerſitatibus, & afflictionibus fatigatum, quod patet in Iob 1. cui primo res abſtulit, deinde filios extinxit, deinde graui vulcere percuſſit: tandem per vxorem, & amicos graues tentationes in cor eius immiſit. Quarto, ratione delectationis ludi, quia lupus valde diligit ludum, auctore Plinio. Igitur dum puerum rapit, cum eo ludit, & poſtea comedit: ſic diabolus cum peccatore ludit dum illum fortiter illaqueat, deinde comedit eum finali impœnitentia, vnde Prouerb. 14. *Stultus illudet peccatum*. Quinto, ratione fortitudinis; nam lupus habet magnam fortitudinem in capite, & in collo. Inteſtina autem habet debilia, ſcilicet, quia tota vis diaboli eſt in principio tentationis: quia ſi in principio ei reſiſtitur, poſtea debilis efficitur. Vnde Ambroſius ait, quòd homo vocem perdit, ſi lupus eum primum viderit: ſed ſi homo lupum antea conſpexerit, audaciam perdit: vnde Iacob 4. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis*. Sexto, ratione breuitatis temporis; nam legitur in libro de animalibus, quod quando lupus ſeneſcit, quia non poteſt prædari, vadit de nocte iuxta ciuitates, & inſidiatur hominibus: ſic diabolus ſciens tempus ſuum eſſe breue, numquam quieſcit, vt animas illaqueet, & perdat. Vnde 1. Petr. 5. *Semper circuit quærens quem deuoret*. Quæ omnia hucuſque diximus, primæ rationi conueniunt, nemque quod diabolus hominibus illudit. Quo verò ad ſecundam eſt etiam quod homines illudunt, & poſſunt illudere diabolo: & hoc ratione formidinis: lupus enim multum ignem formidat, & lapides, auctore Homero: ſic diabolus formidat ignem caritatis, & amoris erga Deum, & proximum, iuxta illud 1. Petr. 4. *Caritas operit multitudinem peccatorum*; & lapides aſperitatis, & patientiæ. Vnde D. Paulus Epheſ. 6. *Induite armaturam Dei*, ideſt, pœnitentiam, &c.

1. Cor. 11. 14

Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis.

Iob 1. 14.

Plinius.

Diabolus ludit cum peccatore.

Prou. 14. 9.

Diaboli vis eſt in principio tentationis.

Ambroſius.

Iacob 4. 7.

Lupus cum ſeneſcit, quid agit.

1. Petr. 5. 8.

Homines poſſunt diabolo illudere.

Homer.

1. Petr. 4. 8.

Epheſ. 6. 11.

SECVNDA PARS.

DOminus dedit, Dominus abſtulit: ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum, &c. Ius quidem requirebat, quòd, cum veluti ſit hoc vltimum reſponſum, poſtremaque propugnatio, cum quibus reſpondit, & ſe defendit ab ictibus, ac punctionibus inimici ſanctus Iob: ita etiam debebat iaculari maiori artificio, maiorique diligentia aliorum, & illius quod prius effectum erat. Cum primo dictum eſt: *Tunc ſurrexit Iob, & ſcidit veſtimenta ſua*: & cum hoc audaciam, & fortitudinem in pugnando oſtendit. Cum ſecundo, repetitum fuit: *Et tonſo capite corruit in terram*: & cum hoc in pugnando gaudium demonſtrauit. Cum tertio, inculcatum eſt: *Nudus egreſſus ſum de vtero matris, &c.* & cum hoc modus pugnandi apertus fuit. Cum quarto concluſum eſt: *Dominus dedit, Dominus abſtulit, &c.* & cum hoc finis deſcriptus eſt, qua repugnari debet. De tribus ſatis diximus in prima parte: nunc in hac ſecunda, de quarto & vltimo, ſermonem facimus.

Dominus dedit, &c. Et hinc incipiens. Primum, notandum eſt, quod ſicuti prius ſeipſum ſolatus eſt in hac ſua calamitate cum condicione ſuæ propriæ naturæ, ac fragilitatis, dicens: *Nudus, &c.* nunc maiorem quærit, quæ eſt diuina prouidentia, dicens: *Dominus, &c.* Et hoc negans fatum, fortunamq; confitetur quod quidquid nobis mortalibus euenit tam bonum, quam malum, à manu, ac à voluntate Dei ſcaturit, ſecundum id, quod aiebat Eccleſ. 11, *Bona, & mala, vita, & mors, paupertas, & honeſtas à Deo ſunt*. Hoc illud eſt, quod forſan antiqui innuere volebant dum fortunam pingebant bifacem, & bicolorem, volentes hac duplicitate referre, quod bonum, & malum cuncta ſunt à Deo. Et Iſaias c. 45. dixit: *Formans lucem, & tenebras; lucem*, ecce bonum; *tenebras*, ecce malum. Et ideò iure dicit, quod licet ſubſtantiæ, & facultates ab hominibus ablatæ fuere, operatione, ac ſuggeſtione dæmonis: nihilominus Deo refert omnia. Et hoc, vel quia ſic permittit, vel ſic præcipit, ait Origenes: & hinc haurit, quod non ſolum dolere, aut conqueri debet de amiſſione eorum; ſed potius Deo gratias, ac laudes referre:

Mortalibus quicquid euenit de manu Dei accipiendum eſt.

Eccl. 11. 14.

Iſa. 45. 7.

Dei prouidentiæ referendum, & bonum & malū quod nobis accidit.

Origen.

& iure

& iure quidem; nam licet aliquando Deus det, ac permittat nobis malum, nõ ſolum non facit id ob odium, quo nos proſequitur, ſed potius vt nos præcipuo, ac ſingulari beneficio afficiat, iuxta illud Ezech. 16. *Auferetur zelus meus à te, & quieſcam, & non iraſcar amplius*. In quo loco eſt aduertendum, quod inter ſupplicia, quæ Deus Ieroſolymis comminatur, vnum illud eſt præcipuum, quod enim vrbem ſtatuat non punire. Sic eum locum interpretatur D. Hieronymus dicens: *Ex hoc perſpicimus grandem offenſam eſſe nequaquam cura haberi à Deo, ſed permitti hominem ſceleribus ſuis*. Hæc ille. Eumdemq. locum expendens Orig. hom 8. ſuper Exod. *Vide*, inquit, *miſericordiam, & patientiam boni Dei, quando vult miſereri, indignari ſe dicit, & iraſci, ſicut per Ierem. ait: Dolore, & flagello caſtigaberis Ieruſalem, vti ne aſcendat anima abs te, hæc ſi intelligis miſerantis Dei vox eſt, vbi iraſcitur, & zelatur; vbi adhibet dolores, & verbera: flagellat enim omnem filium, quem recipit hebræorum. Vis audire indignantis Dei terribilem vocem? Audi quod dicit per Oſeam 4. Cum enim enumeraſſet multa nefanda, quæ Ieruſalem commiſerat, addit; Non viſitabo ſuper filias veſtras cum fornicantur, neque ſuper nurus veſtras, cum mœcantur*. Hæc Origenes. In hanc eamdem ſententiam interpretatur D. Auguſt. illud Pſal. 98. *Domine Deus noſter tu exaudiebas eos: Deus tu propitius fuiſti eis, & vlciſcens in omnes adinuentiones eorum*: ſeu (vt alij legunt) *in omnes affectiones eorum, etiam*, inquit Auguſtinus, *vindicans propitius fuiſti*. Hæc ille. Sed multo elegantius ſer. 37. de verbis Domini: *Magna*, inquit, *miſericordia eſt nequitiæ impietatem non relinquere, & nè cogatur in extremo gehennæ damnare, modo flagello dignetur caſtigare, vis noſſe nulla pœna quanta ſit pœna? Dauidem interroga, qui ait Pſal. 9. Irritauit Dominum peccator; qua re hoc dixiſti? Vide quod ſequitur, ſecundum magnitudinem iræ ſuæ non quæret. Ideò nempe non exquiret, quia multum iraſcitur, parcendo cedit, ſed iuſtè cedit. Vnde apud Iſaiam 26. magni ſupplicij loco dicitur, miſereamur impio, & non diſcet iuſtitiam*. Hæc ille.

Ezech. 16. 42.

Deum non punire in hac vita, eſt ſupplicium.

D. Hieron.

Orig. hom 8 ſuper Exod.

D. Auguſt.

Pſal. 98. 8.

Auguſt. ſer. 37.

Pſal. 9. 34.

Iſa. 26. 10.

Hinc eſt, quòd Iſaias 40. dicitur: *Conſolamini, conſolamini popule meus, dicit Deus veſter. Loquimini ad cor Ieruſalem, & aduocate eam, quoniam completa eſt malitia eius, dimiſſa eſt iniquitas illius, ſuſcepit de manu Domini duplicia pro peccatis ſuis*. Quo loco recipere duplicia pro peccatis, ſeu, vt habent Septuaginta, *recipere duplicia peccata ſua*, eſt pro pec-

Iſai. 40. 1.

Duplicia pro peccatis recipere, quomodo intelligitur.

Septuaginta

Digitized by Google

catis multis pœnis affici, quemadmodum interpretatus eſt D. Ambroſius ſerm. 19. ſuper illa verba Pſal. 118. *Praueni in maturitate, ſeu in immaturitate*, vt conſtat ex textu Græco. Quam cito, inquit Ambroſius, dixit plenitudinem dictionis: eſt enim apud Septuaginta completa humilitas, ſeu dictio eius ſolutionem eſſe peccati; & repetiuit cauſam conſolationis, videlicet, eo maius eſſe reconciliationis inſigne, quo numeroſior fuerit pœna, quam culpa, id, quod euidentius expreſſit idem Propheta 28. cum dixit: *Tribulationem ſuper tribulationem, ſpem ſuper ſpem*: ſic enim Septuaginta reddiderunt, quod vulgatus tranſtulit: *Manda, remanda, expecta, reexpecta.* Ita cernis, iuxta tranſlationem adiungitur, ſpem ſupra ſpem inijci; & tunc poſſe peccatorem ſpem gloriæ concipere, cum à Deo caſtigatur. Quod beneficij genus agnoſcens Iob 6. ſic dicebat: *Qui cœpit, ipſe me conterat, ſoluat manum ſuam, & ſuccidat me*. In quem locum D. Gregorius lib. 7. Mor. c. 7. *Cumque nos extolli*, inquit, *conditor conſpicit, ſed amorem ſuum erga nos per verbera non exercet, quaſi ad ferienda noſtra vitia manum ligatam tenet, an non affectus ſui manum ligauerat, cum peccanti populo dicebat, iam non iraſcar tibi, & zelus meus receſsit à te? ſoluere, ergo manum ſuam dicitur, cum exercet affectum*. Idcirco Regius Vates, Pſal. 25. poſtulat: *Proba me Domine, & tenta me*. Et in alio loco. *Ego in flagella paratus ſum; quia enim ſancti viri corruptionis ſuæ vulnus ſine putredine non eſſe conſiderant, libenter ſe ſub manu medici ad ſectiones parant, vt aperto vulnere virus peccati exeat*. Id, quod idem Iob 6. luculentius ſignificauit, ſubiungens. *Et hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore non parcat. Electi quique cum perpetraſſe ſe illicita nouerunt; ſed perſcrutantes inueniunt, quia nulla pro illis aduerſa perpeſsi ſunt in immenſa formidinis terrore tabeſcunt pauore æſtuant, ſiniſtris agitati ſuſpicionibus laborant: ne in æternum ſe gratia deſerat, quos in præſenti vita mali ſui retributio nulla caſtigat, timent ne vltio, qua ſuſpenditur grauior in fine ſeruetur: feriri paterna correptione deſiderant; & dolorem vulneris medicamina ſalutis putant*. Rectè *igitur* (ait Iob 6.) *Et hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore, non parcat: ac ſi apertius diceret. Quia ideò hic quibuſdam parcit, vt eos in perpetuum feriat. Ideò me hic feriat, vt non parcendo in perpetuum parcat.* Hæc Gregorius. Hoc idem indicare voluit Dauid. Pſal. 73. cum dicebat. *Domine ne in furore*

D. Amb. ſer. 19.
Pſal. 118. 147
Iſai. 28. 13.
Septuaginta.
Tribulatio ad tribulationẽ adiungere eſt ſpem ſupra ſpem inijci.
Iob. 6. 9.
D. Gregor. lib. 7. moral. c. 7.
Ezech. 16. 42
Pſal. 25. 2.
Iob 6. 10.
Iob 6. 10.
Pſal. 73. 1.

Digitized by Google

furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me, quoniam gitta tua infixa ſunt mihi. quæ ſagittæ ſecundum Lyranum fuerunt illæ, quæ per manum Gad ad Dauid miſſæ fuerunt, quando illi dictũ eſt; *aut ſeptẽ annis veniet fames in terra tua, aut tribus menſibus fugies aduerſarios tuos, & illi te perſequentur, aut certe tribus diebus erit peſtilentia in terra tua* quibus percuſſus dixit, *coarctor nimis vndique*: vel ſagittas appellat labores, propter peccatum inflictas. quæ ſagittæ ſunt potius miſericordiæ, quam iuſtitiæ; quia quos laboribus, & calamitatibus in præſenti vulnerat, ab æterna damnatione eripit, & à ſempiternis vulneribus liberat. quare non vt interimat, ſed potius vt liberet; non vt perdat, ſed vt excitet, ſagittas immittit: quod intelligens ipſemet patientiſsimus Iob 30. aiebat; *Pharetram ſuam aperuit, & afflixit me: verum tamen non ad commutationem meam emittis manũ tuam; & ſi corruerint, ipſe ſaluabis*; quaſi diceret. Video Domine, quòd vndique ſagittis calamitatum ſim plenus, cum à planta pedis vſque ad verticem nihil in me non ſauciatum videam: poſuiſti me quaſi ſignum tuæ iuſtitiæ; & omnium ſagittarum tuarum pharetram in me euacuaſti: verum hæc mihi ſupereſt conſolatio, quod non ad conſumptionem meam emittis manum tuam: non enim intendis deſtructionem meam, quia potius correctionẽ, & reparationem meam.

Lyran.

Sagitta Dauid, quæ fuere.

2.Reg.14.13

Deus quem hic vulnerat, à pœnis æternis liberat.

Iob 30.11.

Habet ſe Deus reſpectu noſtri ſicut Pædagogus, qui Principis, aut Magnatis cuiuſuis filium repræhendit, & caſtigat, qui tamen non illum odio perſequitur, quin potius tenerè amat, & vnicè diligit: & licet puer paruulus cum ſit, id non cognoſcat: intelligit tamen cum ad prouectam ætatem peruenerit; tunc enim cognoſcit, quòd verba aſpera, & flagella non ex odio, ſed potius ex amore procedebant. Hinc eſt quod dicebat, *quos amo, arguo, corrigo, & caſtigo*. O quam plenus eſt mundus huiuſmodi paruulis, qui beneficia Dei in correctionem eius non agnoſcunt, nec recipiunt, ſed contra miſericordem ſuum pædagogum ſeipſos conuertunt, cauſanturque quod eos virga directionis ſuæ percuſſerit, non mirum, quia paruuli ſumus fluctuantes ſub huiuſmodi clementis; & ideò manum Dei miſericordiæ plenam non agnoſcimus. Cognoſcemus verò aliquando, quòd diſciplina correcti, labor, infirmitas, & aliæ huiuſmodi ſagittæ, quibus corda noſtra transfigere ſolet Deus ex viſceribus clementiæ ſuæ proficiſcantur: quibus

Simile.

Deus reſpectu noſtri habet ſe ſicut pædagogus.

Apoc.3.19.

Miſericordiam Dei quare non cognoſcimus.

bus nos aduertit, vt peccata relinquentes, ad eum toto corde conuertamur. quamobrem, vt Incognitus inquit, ſagittæ iſtæ aduerſitatum non ſunt mortiferæ, ſed ſalutiferæ: ſiquidem æſtum vitiorum refrigerant, vmbramque nobis faciunt, qui a ſenſualitatis noſtræ ardoribus protegamur. Narrat Valerius, cũ quidã nobilis ad bell cõtra Perſas pergeret, & interrogaret Spartanum, vt res ſeſe haberent, Spartanus reſpondit, tantam eſſe ſagittarum multitudinem, quod Solem obſcurare ſolerent: Cui ille conſtanti animo magis ex hoc confortatus. Benè, inquit, narras, quia in vmbra præliabimur: ſic nimirum nobis contingit, qui quamuis magna tribulationum multitudine aliquando præmimur, in tanta copia, quod claritatem, gloriam mundanam nobis obſcurant: ſed donum hoc nobis afferre negare non poſſumus, quòd cum ad pugnam cum hoſtibus noſtris, mundo, diabolo, & carne, deſcendimus, vmbram nobis faciant, qua ab inordinato concupiſcentiæ deſiderio defendimur. De his ſagittis loquebatur Regius Vates Pſal. 76. quando dicebat. *Etenim ſagittæ tuæ tranſeunt: vox tonitrui tui in rota.* Vbi conſtituit diſcrimen inter præſentes tribulationes, & calamitates, & illam, quam nulla alia ſequutura eſt, quod illæ ſunt ſagittæ, volantesque tranſeunt, & non permanent, nec ſunt ſtabiles. At vltima illa tribulatio, vox tonitrui illius tremendi. valdeque formidandi, *Ite maledicti in ignem æternum*, ad cuius ſonitum cardines cæli mouebuntur, terra contremiſcet, pauebunt Angeli, & homines præ timore areſcent. Illa quidem vox in rota erit, ideſt, erit perpetua, quaſi circularis motus: non enim ſententia illa habitura eſt finem. At vero ſagitta præſentis calamitatis cito tranſit, quia non vltionem, & vindictam, ſed admonitionem intendit. Contingit aliquem in carcere deterrimo detentum eſſe, ad quem nullo modo acceſſus permittitur: & tunc amicus eius iacit ſagittam in carcerem cum monitorijs litteris, in quibus continetur quomodo ex illo ſtrictiſſimo carcere poſſit exiere, & mortem euadere. Cum ſumus in peccato in carcere dæmonis detinemur, ad mortemque æternam ſecundum preſentem iuſtitiam ſumus deſtinati, immittere nobis aliquem laborem nihil aliud eſt, quã ſagittam cũ litteris monitorijs iacere: quibus admonemur, quomodo dæmonis carcerem diſrumpere valeamus, peccata noſtra confitendo; & ſic a perpetua mortẽ fieri immunes.

Sagittæ Domini non ſunt mortiferæ ſed ſalutiferæ.

Valerius.

Pſal. 76. 19.

Diſcrimen inter præſẽtes tribulationes, & futuras.

Iudicij finalis timor.

Simile.

Homo in peccato in carcere dæmonis moratur.

Hinc

Hinc eſt, quòd Deus contumacem, & improbum ſeruum vendit aliquando, & vexandum tradit ſæuis, & barbaris poſſeſſoribus, nimirum hoſtibus, ſupplicijs, calamitatibus, non quòd Deus, redacta ex mancipio pecunia, opus habeat; ſed vt reprobus ſeruus agnoſcat tandem diſtantiam ſeruitutis Dei, & ſeruitutis regni terrarum, vt Iſaię dicitur, vbi ſic ait Deus. *Gratis venundati eſtis*. Et cap. 50. *Quis eſt creditor meus, cui vendidi vos? Ecce in iniquitatibus veſtris venditi eſtis*: quaſi dicat. Neque habeo creditorem, cui debeam ſatiſfacere, neque obſtrictus ſum exteris gentibus, quibus ſoluendo non ſim, niſi ſeruos meos, & ſupellectilem domeſticam venalem proponam, ſed veſtra contumacia in cauſa eſt, vt domo eiectos, ſupplicijs, & hoſtibus tradiderim. quod ſi iterum ſuus mos ad ſe transferat, & à duriſſima peccati, & ſupliciorum ſeruitute afferat, iam tunc redimere dicitur, & quaſi iterum emere, regenerationis, & recreationis, ac redemptionis beneficio. Vnde in ſacro ſermone, redimere, idem eſt, quod liberare a malis, & ab impugnatione hoſtium, quibus obſtricti, & ſubditi, tamquam ſerui tenebantur. Vnde Hierem. 15. *Liberabo te de manu peſſimorum, & redimam te de manu fortium*. Et in Pſal. 129. *Apud Dominum miſericordia: & copioſa apud eum redemptio*, ideſt, Deus ſolet abunde, copioſe, frequenter liberare ex aduerſitatibus: ſed quale, nam tandem redemptoris munus ſit, & quam cumulate ille ſolus explere redemptionis rem, atque nomen poſſit, docet nos ille Iſaiæ locus. 41. *Tu Iſrael ſerue meus*, Iacob, *quem elegi, ſemen* Abraham *amici mei*, amici mei, amicitiæ, & beneuolentiæ iure, & incredibilium beneficiorum poſteros obſtrinxi mihi, & coemi peculiares ſeruos. Beata porro ſeruitus, quæ commune habet cum amicitia nomen; felixque ira, quæ miſericordia, & ingenti beneficio plena eſt: beati ſerui illi, quos dominus iratus amicos facit, & vocat. Et ſequitur: *In quo apprehendi te ab extremis terræ*; apprehendi, inquam, & quaſi manu cæpi Abraham, atque in eo poſteri omnes æſtimantur, quaſi manu capti, non iure belli, ſed quadam ira, quæ eſt ſumma pax, atque caritas, ſed quam nobile, quam fortunatum mancipium, quod cum a victore manu capiatur, non trahitur manibus poſt terga reuinctis ad peregrinam regionem, in qua illi, ſicut in exilio peregrè viuendum ſit, atque ſeruanda ſeruitus duriſſima: ſed manu ducitur ad terram, quæ illi ſola patria promittitur, bonis omnibus

Deus aliquando vendit contumacem ſeruum.

Iſa. 52. 3.
Iſai. 50. 1.

Redimere quid ſit in ſacro ſermone.

Hiere. 15. 21.
Pſal. 129. 7.

Iſa. 41. 8.

Seruire Deo, beatitudo, dicitur.

Dei mancipium eſſe, quam fortunatum ſit.

Dei ſeruis omne bonum promittitur. bus refertiſsima, atque huius regionis indigne dantur illi ſerui in perpetuum, vnde ſubditur: *Et à longinquis eius vocaui te, & dixi tibi; ſeruus meus es tu; elegi te, & non abieci te:* numquam te venalem exponam amplius, nec tradam in manu dominorum crudelium, quod ſi adhuc te poſſeſſum deplores ab iniquis, & ſæuiſsimis hoſtibus: tamen aſſeram nunc in poteſtatem meam, & domum, & omnia optima redemptoris officia præſtabo. quæ deinde enumerat dicens: *Ne timeas, quia ego tecum ſum, ne declinet*, ſupple, robur. *Confortaui te, & auxiliator ſum tui, & ſuſcepi te dextera iuſti mei; ecce confundentur, & erubeſcant omnes, qui pugnant aduerſum te*, ſcilicet, te bello capiant: erunt, quaſi non ſint, Ego redemptor tuus, ſanctus Iſrael.

Deus tunc nobis eſt propitius cũ nos punit.

Immo tunc Deus propinquiùs eſt nobis, cum nos punit: iuxta illud Pſal. 94. *Propter quod infenſus fui generationi huic.* Sic enim eſt in Hebræo, & in Vulgata editione; pro quo alia littera habet, Propter quod *proximus fui generationi huic*, quemadmodum legit Breuiarium Romanum, & noua tranſlatio Septuaginta, erecta iuſſu Xiſti Quinti Pontificis Maximi: vbi legimus per Iota, ideſt, proximus fui; prioremque lectionem ſequutus eſt D. Auguſtinus, ex cuius lectionis varietate intelligimus Deum tunc eſſe nobis proximum, & propitium, cum eſt infenſus: quemadmodum exponit D. Thomas, & dupliciter interpretatur, vno modo, vt ſit ſenſus; Proximus fui parcendo; nam cum Deus peccata diſsimulat, videtur longe abeſſe. Altero ſic: Proximus fui per miſericordiam. quia nimirum hoc ipſo, quod eos puniebat pœna temporali, maximum miſericordiæ ſignum dedit. Itaque Deum infenſum eſſe in hac vita, eſt proximum eſſe, ac miſericordem. Eodem ſenſu D. Hieronymus in commentarijs ſuper Ezechiel: accipit illud cap. 7. *Non parcet oculus meus, neque miſerebor, quaſi*, inquit, *clementiſsimus Medicus incidere cupiens putridas carnes, & carnoſa vulnera adurere, cauterio non parcit, vt parcat: non miſeretur, vt magis miſereatur, iuxta illud Amos. Tantummodo vos cognouit de vniuerſis finibus terræ: iccirco vlciſcar ſuper vos omnia peccata.* Hæc ille.

Pſal. 96. 10.

Breuiarium Romanum.

Septuaginta.

D. Auguſt.

D. Thom.

Deus proximus eſt nobis per miſericordiam.

D. Hieron.

Ezech. 7. 4.

Hinc eſt, quòd tribulatio, & punitio à Deo immiſſa poteſt Rutæ aſsimilari; Primo quia Ruta habet vim purgatiuam: purgat enim immunditiam matricis, & inde fœtum mortuum educit. Sic tribulatio, & punitio Dei, dum hominem ad pœnitentiam humiliat, immunditiam mentis, & inde virtute pœ-

Simile.

Tribulatio Rutha aſſimilatur.

Digitized by Google

nitentiæ mortale peccatum euacuat. Vnde D. Auguſtinus ſuper Pſal. dicit, quòd flagellum tribulationis excitat torpentem, humiliat ſuperbientem, purgat pœnitentem, & coronat innocentem. Secundo, quia ruta habet vim mortificatiuam: debent enim mulieres grauidæ ab eſu rutæ abſtinere, quia fœtum occidit in ventre, quaſi autem fœtus in ventre eſt peccatum conceptum, quod tribulationis vis penitus extinguit. Vnde Eccleſ. 3. *Ignem ardentem*, id eſt, incentiuum peccandi, *extinguit aqua*, ſcilicet, tribulationis. Tertio, quia ruta habet vim ſerpentium, & bufonum expulſiuam; vnde debet plantari in hortis, quia ab eis omne venenum depellit, & debet iuxta ſaluiam plantari, quia eam ſerpentes diligunt, & Bufones. Per ſaluiam ergo calidam, & humidam, appetitum intellige ſenſitiuum, quia ſenſualitas nominatur. Serpentes autem ſunt motus inordinati, & paſſiones virtutis iraſcibilis. Bufones vero ſunt paſſiones concupiſcibilis. Et hæc omnia in ſaluia fouentur: quia omnes huiuſmodi motus in ſenſualitate nutriuntur; ſed hæc omnia reprimit ruta, id eſt, tribulatio humiliter portata. Nam bufones, id eſt, concupiſcibiles paſsiones, puta, gaudium, delectationem, & huiuſmodi, extinguit vis tribulationis: ſed ſerpentis, id eſt, motus iraſcibilis, puta, odium, iram, & huiuſmodi, reprimit vis patientiæ, & humilitatis. Quintò, & poſtremo, & ad noſtrum facit inſtitutum ruta habet virtutem illuminatiuam; quia ruta cruda comeſta viſum acuit; ſic etiam tribulatio acuit viſum mentis, quia intellectum tribuit ad cognoſcenda Dei iudicia, & dum Deum credebat ab eo abeſſe, cognoſcit adeſſe. Vnde Iſai. 28. ſola vexatio dabit intellectum. Amen.

D. Auguſt. ſuper Pſal.

Tribulatio quæ bona producit.

Eccleſ. 3. 33.

Motus inordinati ſunt ſerpentes.

Tribulationi vis extinguit motus ſenſuale.

Tribulatio acuit viſum mentis.

Pſal. 28. 19.

VIGE-

VIGESIMA SEXSTA LECTIO.

De cogitationibus humanis.

IN QVA SEX EXPLANANTVR. Primum, quid eſt cogitatio. Secundum, in qua parte reperitur. Tertium, à quo procedat. Quartum, qua re potius malum, quam bonum cogitari contingit. Quintum, quos effectus producat mala cogitatio. Sextum, quomodo oportet ab ea ſe abſtinere.

Iob 1. 22. In omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis.

PRIMA PARS.

Simile.

Statuarius quid facere ſolet.

SIC affabre excellens ſtatuarius, ac diligens pictor facere ſolet, qui completa prima ſtatua, ac pictura illa, qua poteſt diligentia, ac perfectione, in limbo tādem eius quaſi in ſignum victoriæ, ac trophæi excellentiæ ſuæ virtutis, & artis, concludit, & ſubſcribit, is magiſter fecit, ſculpſit, pinxit. Spiritus ſanctus autem, picta, ac ſculpta pulchra ſtatua, ac formoſa ſancti Iobi imago malleata, & exculpta diuerſis tribulationibus, ac curis. Tandem concludit: I*n omnibus his non peccauit* Iob *labÿs ſuis, neque ſtultum aliquid contra* Deum *locutus eſt*. I*n omnibus his*, ecce vna ſubſcriptionis clauſula: N*eque ſtultum*, ecce ſecunda. Quæ duo inſeruient pro materia ſequentium lectionum, cauſa finis huius capituli.

In omnibus his, &c. Ac ſi diceret, quamuis pauper, ac ſolicitatus

licitatus Iob curis omnibus,omnibus infortunijs, cunctiſque quas fuit paſſus, aduerſis, maliſque nuncijs fuiſſet affectus: nihilominus non peccauit labijs ſuis, nec etiam verbo peccauit, nec verbum protulit, quod peccatum eſſet: nihil infandum loquutus eſt. Itaque noſter interpres latinus hoc refert linguæ peccato; & ideò adiunxit labijs ſuis; & docte quidem, ac ſapienter; nam, ſicuti dæmon iactauit ſe, quod per ipſum Iob blaſphemaret,vt exitus principio reſpondeat, & omnino vanum reddat dæmonis facinus, ait: *Non peccauit labijs ſuis*, ideſt, Iob non equidem blaſphemauit, nec verbum minimum protulit,quod in Dei,ac proximi dedecus eſſet, ac redundaſſet. Græci Patres, & præſertim Origenes hæc verba refert curis, ac cogitationibus, ideſt, tot in moleſtijs Iob nec curam quidem habuit,quod mala eſſet, vel iniqua, & in Dei decus, & cultum: quam ſententiam Septuaginta tuentur, ipſique ſuffragantur, qua vtuntur Græci, qui dicunt: *In omnibus his, quæ acciderunt ei, nihil peccauit Iob coram* Domino: cui ſententiæ adhæret etiam D. Gregorius 2. Moral. 19. & rationem addit: ſicuti enim in ſecunda parte clauſulæ,vbi dicitur: *Neque ſtultum aliquid contra* Deum *locutus eſt*, clare cernitur, quod de verbis, & de linguæ peccato ſermo fit: ita in prima: I*n omnibus his non peccauit* Iob *labijs ſuis*, de cogitationibus, curiſque intelligitur. Miram huius ſancti perfectionem,qui tot in ſolicitudinibus,ac omiſſionibus, nec etiam cura, nec minus cogitatio cum perturbatione afficit, & mouet; & ſcimus equidem,quod interdum curæ non ſunt peccata; & profecto Spiritus ſanctus deſcribit mirabilem huius ſancti perfectionem dicens, quod nec minimam nempe curam accepit, à qua perturbatus extitiſſet. Et, vt nobis facultatem tractandi de hac materia tam neceſſaria, ac vtilitate plena vna præberet; circa quam ſex dicemus. Primum, quid nam ſit cogitatio,& quid cura. Secundum, vbi hæc cura fundatur, & innititur. Tertium, à quo cogitatio procedit, & emanat. Quartum, qua re ad cogitandum magis malè, quàm bene propenſi, & procliues ſumus. Quintum, quod mâlum prauæ afferunt cogitationes. Sextum, & vltimum, qua eas debemus cautela expellere. Et hæc ſex pro materia plurium lectionum inſeruient pro vt facultas requiret. Et in hac peculiari tria tractabimus; vnū, ſcilicet, quid nam eſt cogitatio. Alterum, vbi fundatur eadem. Tertium, à quo exuberat. Attendite.

Græci Patres. Origenes.

Septuaginta.

D. *Greg. 2. Moral 19.*

Iob 1. 22.

Labijs non peccare, quo modo intelligitur.

Lectionis diuiſio in tria capita.

In om-

Digitized by Google

IN *omnibus his non peccauit* Iob *labijs ſuis*, *&c.* Vel ſe- Septuaginta. cundum Septuaginta: I*n omnibus his,quæ acciderunt ei, nihil peccauit* I*ob coram* D*omino*. Et primum, ſi tu petis, *Cogitaitio quid eſt.* quid eſt cogitatio, quid cura, ego tibi reſpondeo vnico verbo; quod aliud non eſt, præterquam conceptus rei, quam homo, & mulier concipiunt in ſemetipſis, in eorum corde, ac mente abſque actu, vel operatione aliqua exteriori: & ita nobis intrinſecus eſt, quod Scholaſticis ſapientibus materiam diſceptandi adminiſtrauit, ſcilicet, an iſtæ curæ, & *Cogitatio an ab Angelis cognoſci poſſit.* cogitationes in nobis cognoſci poſſunt, atque detegi ab Angelis, qui, cum puri ſint ſpiritus, eſſentiam, & intrinſecum D. Bonauent. 2. *ſentent. lib.* 8. *p.* 1. *q.* 6. vident animarum noſtrarum. Et ideò D. Bonauent. 2. ſent. diſt.8.p.1.q.6.ait,quòd nec homines,nec Angeli queunt alterius hominis intrinſeca arcana intelligere, niſi ipſemet homo eis non reuelat; ſicuti Angelus alterius Angeli arcana capere non valet, niſi ipſemet Angelus ei reuelat, & ape- 1.Cor. 2.11. rit. Vnde D. Paulus 1.Cor.11. *Eius hominum ſcit,quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui eſt in illo*. Vnicus Deus ſcire poteſt, & de facto ſcit noſtras cogitationes. Et ideò Pſal.32.15. Pſal.32. aiebat: *Qui finxit ſigillatim corda eorum: qui in-* Ierem. 17.20 *telligit omnia opera eorum*. Et Ierem. 17. *Ego Dominus* 3. Reg.8.39. *ſcrutans cor, & probans renes*. Et in 3. Reg. cap.8. *Domine tu ſolus noſti cor omnium filiorum hominum.* Et hoc accidit, *Deus ſolus cognoſcit cogitationes hominum.* quia, cum Deus ſit intimus, & intrinſecus cunctis in creaturis, & conſequenter in animabus noſtris videt, poteſtq. videre omnes ſuas cogitationes. Hic eſt (ò docti) illapſus il- *Illapſus quid ſit.* le, quem exprimunt ſacri Theologi. Illapſus innuere vult quemdam fluxum, per quem aliquid in alia re intimum eſt, his ideò duabus condicionibus. Prima eſt,quod illa res,quæ illabitur, oportet, quòd ab ea diſtinguatur, cui illabitur, eſſentialiter. Et altera, quæ ſecunda eſt, quòd habeat merum, miſtumque imperium ſuper ipſam. Quæ quidem duæ condiciones,quia in Deo tantum reperiuntur (quoniam non modo ab omnibus creaturis eſſentialiter diſtinguitur; ſed *Deus ſuper omnia imperium habet.* ſuper omnes ipſas abſolutum, imperium, ac dominium tenet) ideò ſoli ipſi conuenit illabi in omnibus, ideſt, eſſe intrinſecus, & intimus omnibus creaturis.

Deus eſt in omnibus rebus. Hoc eſt illud, quod dicunt Theologi, Deum eſſe in omnibus rebus per præſentiam,per potentiam,& per eſſentiam: *Riccard.* quæ quidem declarans Riccardus dicit: Deus aſpicit omnem creaturam primo per intellectum, quia omnia intelli-

git,

git, & ſcit: & propterea eſt vbique per eſſentiam, quia omnia ſunt in præſentia, vel in conſpectu Dei; ſicut omnia, quæ ſunt in præſentia hominis, qui videt omnia in aliqua domo. Secundo aſpicit Deus omnem creaturam per voluntatem; & propterea vbique eſt per potentiam, quia in omnibus rebus poteſt facere quidquid vult. Tertio aſpicit omnem creaturam Deus per illapſum, & propter hoc vbique eſt per eſſentiam; nã eſſentia Dei cuilibet creaturæ entitati habet illabi: & ita eſt diuina eſſentia in omnibus rebus, quod in qualibet earum eſt tota. Et quia in Deo idem eſt potentia, quod eius eſſentia; ideò nihil attingit Dei potentia, quod non attingat eius eſſentia. Ergo eſt in omnibus per eſſentian. Vel clarius: Præſentia eſt quidam reſpectus poſitiuus aliquorum ad inuicem cum ordine ſimultatem habentium, vnde præſens: & ſic remanet, quod ſolus Deus cum ſit in creatura intimus, ſolus etiam noſtras cogitationes videre poteſt; nec abſque ratione: Deus enim multas in noſtram animam infundens prærogatiuas, hanc præcipuam ei largitus eſt. Et quia hæc valde vtilis eſt materia, non ab re erit hac occaſione de ipſa breuiter diſcurrere; quoniam, ſicuti ait Ariſtoteles 1. de anima. Cognitio animæ noſtræ eſt vtilis, & neceſſaria ad quamcumque virtutem adipiſcendam: & iure quidem; nam intelligendo, & cognoſcendo nos minutim eius nobilitatem, in Dei amorem noſmetipſos calefacimus, & inflammamus, qui tam pretioſum, pulchrumq. nobis eſt elargitus; & propterea, vt perſpiciamus, & perſcrutemur perbelle etiam nos hortatur quin ita carum, ac diuitem theſaurum amittat: & conſequenter à peccatis nos abſtinere facit. Vnde D. Bernardus ſerm. 82. in Cant. aiebat. Quo anima melius cognoſcit ſuam originem, & magis erubeſcit vitam habere degenerem. Homo dum cognoſcit, & ſcit ſe à nobiliſsima progenie, regioque è ſanguine deſcendiſſe, plebeias operationes imitari verecundatur, & infimas. Sic affabre dum homo, & mulier æque nôſcent, quæ nam ſit animæ nobilitas, impoſſibile eſt, ne verecundetur opera ea indigna perpetrare; & ideò hac motus occaſione æquum eſſe, nos ea diligentia, quæ poſſibilis eſt, ſuas quærere prærogatiuas, & excellentias, quas duplices inueniemus, ſcilicet, quo ad Philoſophum, & quoad Theologum. Si tu igitur à Philoſopho petis, quid ſit noſtra anima, reſpondebit in 2. lib. de anima, quod *eſt actus primus corporis phyſici organici potentia vi-*

Deus eſt vbique

Deum eſſe per præſentiam, potentiam, & eſſentiam in omnibus quomodo intelligitur.

Potentia in Deo idem eſt, quod eius eſſentia.

Deus diuerſas prærogatiuas in animam noſtrã infundit.

Ariſtot. 1. de anima.

Anima noſtra cognoſcens eius nobilitatẽ, Deũ diligere debet.

D. Bernar. ſerm. 82. in Cant.

Homo cognoſcẽs ſe ex nobiliſſima progenie veretur imitari plebeas operationes.

Ariſtot. l. 2. de anima.

Anima definitio ſecundum Philoſophum. *tam habentis*. Qua definitione animæ, inquam, prærogatiuas aſſignat. Et primo quo ad genus, dicens, quòd eſt actus primus, ideſt, quòd anima eſt illa, quæ dat perfectionem, & ponit in actu, & operatione corpus; primo, quia etiam cum non operatur, ſuam habet perfectionem, ſicuti videtur in dormiente: vbi, licet tunc non intelligit, nec vult, nec aliquid operatur; nihilominus eſt primus actus, ideſt, in habitu eſt, vt poſsit operari. Secundo ſecundam detegit prærogatiuam, dicens, quod eſt actus ſui corporis organici, & phyſici. Quæ clauſula tres continet particulas, corporis, eſt vna: quia anima intellectiua non eſt ſentitiuæ forma, nec ſenſitiua vegetatiuæ; nam ambæ hæ comprehenduntur, & continentur virtualiter, & potentialiter in ipſa, ſicut trigonus in tetragono, ait Ariſtoteles: *Ariſtot.* ſed quidem forma eſt, & perfectio corporis phyſici, ideſt, naturalis, & non artificialis; organici, quia corpora, quæ carent membris, & organis, nec profecto vitam habent, ſicuti cernitur in petris, & in ære, ſeu metallis: è contrario plantæ, & arbores, quæ ramis gaudent, cortice, atque matrice, quæ ſunt earum organa, conſequenter vitam habent ſaltem vegetatiuam. Tertia prærogatiua eſt, potentia vitam habentis; quia, etſi in ſe vitam non habet; tamen eſt in potentia, ac diſpoſitione, vt poſſit animæ vitam accipere; & hoc totum bene ſe habet; ſed perulterius progreditur Theologus.

Caſſiodor. *Anima definitio ſecundũ Theologum.* Ait igitur Caſſiodorus, quòd *anima rationalis eſt ſubſtantia ſpiritualis à Deo creata, proprij ſui corporis viuificatrix*; & addere poſſumus, *capax gratiæ, & gloriæ*. Qua in definitione comprahenduntur omnia cauſarum genera; *Anima definitio omnes comprehendit cauſas.* efficiens, dum dicit, *à Deo creata*; materiale, *ſubſtantia ſpiritualis*; formale, *ſui proprij corporis viuificatrix*; finale, *capax gratiæ, & gloriæ*. Et primò quoad cauſam efficientem, ait, *a Deo creata*, creata immediate à Deo. *Simile.* Nonne videtis vos quam nobilitatem, quamque mirabilem hanc eſſe prærogatiuam? *Anima nobilitas in quo conſiſtit.* facta, & creata immediate a Deo, abſque myſterio alterius perſonæ, abſque præueniente materia alterius rei. Sculptor ſumit marmor, porphyritem, alabaſtritam, vel aliam ſimilem pretioſam materiam, & ex hac pulchram, formoſamque componit ſtatuam, ita, quod omnes obſtupeſcere facit, eam aſpicientes. Sed e conuerſo ſi ſtatuarius reperiretur, qui ſine marmore, porphyrite, alabaſtrita, vel abſque alia re ſtatuam perficeret tam pulchram, totque æſtimationis, quod

omnes

Digitized by Google

omnes alias antecelleret, quid vos diceretis? Qui nam ſtupor eſſet? Deus fecit ſtatuam corporis quidem hominis, & omnium etiam creaturarum, tam pulchrarum, tamque variarum, quod omnes obſtupeſcere facit: immo peculiarem hominis ſtatuam, videtur, ipſum admiratum eſſe Deum: quoniam, perfecto homine, nullum dictum fuit, ſicuti in alijs creaturis effectum eſt; vbi dicitur: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*. Sed in formatione ſtatuæ hominis, fere mirabundus, aliud, inquam, dictum non fuit, & perbelle equidem. Verùm, qui non perſcrutatur, qui neſcit, has creaturas, immo idem hominis corpus a Deo fuit formatus, ſed præſiſtenti materia, quæ ipſamet terra fuit, & aqua: *De limo terræ*; & *producant aquæ*, dicitur; ſed quando creauit animam nulla vſus eſt materia; verum immediate ab ipſo emanauit: *Inſpirauit in eum ſpiraculum vitæ*, abſque alia materia, ſine alio miniſtro. Ipſemet tandem abſque alicuius rei auxilio animam creauit. Vnde Iſaias 57. inquiebat: *& flatus ego feci, dicit Dominus*. Et Pſal. 32. *Qui finxit ſigillatim corda eorum*. Et ita nota eſt hæc veritas, quòd ipſimet philoſophi confeſsi ſunt; & non tantum Plato ſuis in ſcriptis, ſed ipſemet Ariſtoteles 6. de animal. ait, quod ſolus intellectus intrat ab extrinſeco; & de proprietatibus elementorum ait, quod in nato ſit ſpiritus vitæ iuſſu Dei: & iure, ait D. Bonauentura: anima enim, quæ poſt corporis ſeparationem ſubſiſtit, immortalis eſt; & conſequenter ex ſeipſa operari poteſt. Et ideo ergo a Deo ſine præiacenti materia creata eſt. Et hoc diuerſis ex cauſis fecit. Primum quidem, vt cognoſcendo ſe à Deo immediate eſſe creatam, ipſum ſolum ſuper omnia amaret, & coleret: quod non egiſſet, ſi alterius materiæ, alteriuſque miniſtri pars viguiſſet. Inſuper, vt ſuam non ignoraret nobilitatem, non habens aliam originem, quam immediatam voluntatem, & potentiam Dei.

Geneſ. 1.31.
Hominis corpus à Deo formatũ.
Geneſ. 2.7.
Iſai. 57.16.
Pſal. 32.15.
Plato.
Ariſt. 6. de animalibus.
Bonauentura.
Anima creata à Deo ſine præiacenti materia.

Secunda cauſa fuit materialis, id eſt, quoad eius ſubſtantiam, ita nobilis eſt, quod ipſoſmet Angelos ſuperat, quod ideo caute intelligere oportet: quia ſecundum ipſum Diuum Bonauenturam in 2. diſt. 1. artic. 2. quæſt. 2. hac in materia poſſumus tripliciter loqui. Primo, quo ad ordinem naturæ; & ſic ſimpliciter loquendo, Angelus noſtra eſt anima nobilior. Vnde ait Dauid Pſalm. 8. *Minoraſti eum paulominus ab Angelis*. Et hoc euenit, quia Angelus eſt ſpiritualior. Vlterius Angelus fuit in cælo empireo

Anima minor Angelis facta.
D. *Bonauent. 2. diſt. 1. art. 2. q. 2*
Pſal. 8.6.
Anima æqualis Angelis creata.

Digitized by Google

creatus. Tertio, Angelus perſpicaciorem habet intellectum, Deoq. ſimiliorem. In ſecundo loco loqui poſſumus quo ad ordinem finis; & ſic anima noſtra æquatur Angelo; nam vtraque ad eundemmet finem ordinantur, & ad ipſammet beatitudinem, & ad ſemetipſum myſterium laudandi, ac glorificandi Deum: & ideo dixit Chriſtus Dominus noſter, lo-
Matt. 22. 40. quens de beatis; *Sunt ſicut Angeli Dei*. Demum in tertio loco poſſumus loqui de ipſis quo ad ordinem gratiæ, & gloriæ;
Anima nobilior Angelis. & ita dici poteſt, quòd anima eſt nobilior Angelo; primo quia Deitas noſtræ animæ coniuncta eſt, & non Angelo. Vnde D.
Hebr. 2. 16. Paulus de hac prærogatiua exultans, Hebr. 2. dicebat. Nuſquam Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ. Secundo quia anima noſtra obtinet maiorem honorem apud Deum, quam Angelus; nam ſolum ſeruus eſt Dei, ſed anima ſerua eſt, &
2. Cor. 11. 2. ſponſa. Vnde Paulus 2. Cor. 11. ad hanc rem dicebat. *Deſpondi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*. Ter-
Anima humana ſuper Angelos in cœlo collocata; tio, quia anima noſtra in cælum ſuper Angelos in vtroque ſexu, in homine, & muliere, in Chriſto, & Maria exaltata eſt. Quarto, & vltimo, quia humana natura ab ipſis Angelis in Chriſto domino noſtro adoratur adoratione latria, & in Maria Virgine adoratione hiperdulia.

Anima humana in Chriſto eſt maior Angelis. Tertia eſt cauſa finalis; non tantum enim anima humana in Chriſto maior eſt Angelis, cum ipſe primus ſit in æterna prædeſtinatione: ſed anima ipſa Mariæ Virginis eos ſuperauit, & antecelluit. Et quia in quocumque genere inuenitur vnum omnibus alijs perfectius, vt metrum, ac menſura ſit omnium; ideoque Lucifer fuit omnibus perfectior creatus; ſed quia ob peccatum hanc amiſit maioritatem, creden-
Virgo benedicta locum Luciferi in cælo occupat. dum (aiunt quidam ſapientes Doctores) hunc locum Virginem impreſſam eſſe Mariam. Itaque ſancta eius anima non
Maria Virgo metrum, & menſura omniũ Beatorum. modo alijs Angelis maior eſt effecta, ſed metrum, & menſura ſimul eorũ omnium. Vnde iure optimo continuo de ipſa ſancta mater Eccleſia canit. *Exaltata es ſuper choros Angelorũ.*

Et denique propter cauſam formalem; & hoc rei meæ iam
Anima humana ad imaginẽ Dei effecta eſt. inceptæ ordini conſonabit: quoniam ad imaginem, & ſimilitudinem Dei effecta eſt: fecit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam: & talis eſt nobilitas hæc, quòd Patribus Theologis occaſionem attulit dicendi, hanc prærogatiuam maiorem in homine exiſtere, quàm in Angelo. quod, vt bene percipiatis, aliquos animaduertite punctos. Primus eſt, quòd ſimpliciter eam conſiderando, nulli dubium eſt,

quòd

quòd maior in Angelis apparet, quàm in anima noſtra, & maior in Angelis ſuperioribus, quàm in inferioribus: quod D. Gregorius approbat ſuper illa Ezechielis auctoritate. cap. 28. *In ſignaculum, ſimilitudinis*. Vbi affirmat, Angelum non ſolum ad Dei ſimilitudinem effectum eſſe, ſed ſimilitudinis ſignaculum. Vbi volens innuere ſubtiliorem, ac puriorem naturam, oſtendit, Angeli ſimilitudinem propinquiorem eſſe Deo, quàm illam animæ noſtræ. Secundus ratione probatur: potentiæ enim, imaginem repræſentantes in Angelo, ſtabiliores, perfectioreſque ſunt; quia vbi noſter intellectus diſcurſu intelligit, ille Angeli abſque diſcurſu; vbi noſtra memoria obliuionem patitur, in Angelo obliuione caret; & tandem vbi noſtra voluntas mora amat, Angelica ſine mora. Dicitis vos, quòd quamuis pictor ipſammet imaginem duobus in locis eodem modo pingit, ideo non agit, quòd in tabula, vel in tela elegantiori, vel expolita, aut bene diſpoſita pulchrior, & coloratior quàm in alijs non euadat, ac ſortiatur. Imago in homine, & in Angelo (ait Magiſter ſententiarum) ea quidem eſt, veluti in tabula, vel in tela picta, æque effecta, vel ſculpta pennicillo voluntatis Dei. Sed quia Angelus eſt nobilioris naturæ, pulchrior etiam, ac formoſior euenit in ipſo, quam non contingit in nobis hæc pictura, & imago. Quo ad ſecundum punctum notandum eſt, quòd quamuis (ſicuti vſque adhuc abſolutè locuti fuimus) maior eſt in Angelo imago: tamen quo ad aliquos reſpectus maior eſt in homine; primo, quoad naturalem expreſſionem, & repræſentationem; quia anima noſtra viridius ſanctiſſimam Trinitatem repræſentat quam Angelus: & hoc quia in homine perſonalis adeſt origo, qua vnus ab altero procedit; quod in Angelo minime eſt. Inſuper quo ad vnitatem: quemadmodum enim ab vnico Deo emanant, & procedunt omnes creaturæ: ſic ab vnico homine omnes homines. Tertio ratione finis; quòd, ſicuti Deus finis eſt omnium rerum; ſic homo ceterarum creaturarum. Quarto, reſpectu gratiæ: quoniam aliquæ reperiuntur humanæ creaturæ maioris perfectionis, quàm ſunt Angeli quo ad dona gratuita: & iure; nam imaginis eſſentia conſiſtit in faciendo imaginatum propinquiorem, ac magis Deo ordinatum, aut directum eſſe: & quoniam anima benedicti Chriſti, ac Virginis Mariæ ſunt Deo proximiores Angelis; igitur in ipſis excellentior eſt, quàm in Angelis, imago. Nonne videtis hanc no-

D.Gregor.

Ezech. 28. 12

Angeli ſimilitudo, propinquior Deo, quam ſimilitudo animæ.

Angelus ſine mora diſcurrit.

Simile.

Magiſter ſententiar.

Angelus nobilioris naturæ eſt, quam anima noſtra.

Anima noſtra ſanctiſſimã Trinitatem demonſtrat.

Deus eſt finis omnium.

Anima quo ad dona gratuita, eſt maior Angelis.

Digitized by Google

bilitatem? Quamobrem per omnia cauſarum genera nobilitas animæ noſtræ cognoſcitur: per efficiens, quia a Deo immediate creata eſt: per materiale, quia ex nihilo nobiliſſima effecta fui ſubſtantia; per finale, quia maiores in gratia, & in gloria gradus obtinet: & per formale, quia ad Dei imaginem facta eſt.

Salomonis templum figura animæ noſtræ fuit.

Huius facinoris Salomonis Templum figura fuit. Vnde D. Paulus iure dixit omnibus, *Vos eſtis Templum Dei*, Salomon, Rex pacificus, interpretatus eſt, eique tantum, & non alijs Templi ſtructuram conceſſa fuit: & Rex pacificus, Deus omnipotens ille vnus eſt, qui animam creat ex nihilo. Templum abſque ferri ſtrepitu, vel alius inſtrumenti conſtructum fuit, & Deus ex nihilo animam creauit. Templum fuit conſtructum ſecundum formam, quam Deus Salomonem docuit: Et Deus ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam creauit. Et denique Templum conſtructum fuit, vt in hoc loco ſolo, ac peculiari Deus adoraretur. Et anima fuit ab eo creata, vt eum adoraret, & inſeruiret ipſi hac in vita, & in altera eodem frueretur. Hanc eamdem animæ nobilitatem forſan innuere voluit Chriſtus Dominus noſter in vineæ parabola, quam tanta induſtria, tantisque commodis Paterfamilias plantauit: *Paterfamilias plantauit vineam*, eique fortiſſimam ſæpem circumdedit, pulcherrimumque torcular ibi conſtruxit, in medioque eius altiſsimam turrim ædificauit. En Paterfamilias, qui vineam plantauit, Deus eſt omnipotens, & immortalis, qui creat animam noſtram. En, ſæpes eamdem circumdans, eſt natura Angelica, qui ipſam cuſtodit. En torcular, voluntas eſt libera. En turris, eſt intellectus, qui eminus videt. Videte, videte nunc vos, quæ nam eſt nobilitas hæc? Demum quod ad rem noſtram, & rei ordinem facit, eſt, quod ſicuti Deus (ait D. Bonauentura) animæ noſtræ quamdam virtutem, quandamque vim dedit in voluntate, qua poteſt velle, & nolle illud quod ſibi quadrat, ſic, vt nullum creatum violentare ipſam poſsit: ita etiam intellectui talem virtutem dedit, quòd, volens, poteſt omnino occultare ſua arcana, ſuasque cogitationes. Et hæc virtus cum intima, ac intrinſeca ſit in anima; ſolus Deus, qui illabitur animæ, & qui eſt ei intrinſecus, & intimus magis quam illimet Deo ipſamet non eſt, & ſcire, & videre valet. Et quamquam Dionyſius Areopagita ait, animam noſtram ſicuti ſpeculum eſſe lucidam, & ſicuti in ſpeculo ita in ipſa videri

Deus ex nihilo animã creauit.

Parabola animæ humanæ.

Vinea Euangelij fuit figura animæ humanæ.

D. Bonauent.

Anima poteſt velle, & non velle.

Dionyſ. Areop.

Digitized by Google

videri res: e conuerſo tamen voluntarium eſt ſpeculum, & non ſpeculum neceſſarium, & naturale. Et ideo, volens, ſua arcana, ſuasque cogitationes celare poteſt: ita, vt, præter, vel poſt Deum, nemo, aut nullus intelligere, ac videre queit. Et ſic vſque adhuc duo noſtræ lectionis capita patefecimus; primum, ſcilicet, quid nam eſt cogitatio: ſecundum, vbi fundatur, & innititur. Nunc ſuperſunt enucleanda alia quatuor. Sed de his in ſecunda parte. Quieſcite.

Anima poteſt ſuas cogitationes celare.

SECVNDA PARS.

SEx rerum, ſexque capitum, quæ hac in materia propoſuimus, de duobus iam in huius lectionis prima parte locuti fuimus: nunc in præſenti ſecunda parte de duobus alijs, & de duobus vltimis tandem in ſequentem lectionem verba faciemus. Cogitatio equidem tam minuta, & parua res eſt, quòd ſe fundans in anima noſtra, noſtraq. in mente, ſolus Deus eam videre poteſt. Modo tertia res remanet, ideſt, vnde procedit, & cauſatur cogitatio? Et hic animaduertite, cogitationes in nobis duplices eſſe: boni, ſcilicet, & mali. Boni à Deo cauſantur, ab Angelis bonis, à voluntate bona, ac iuſta. A Deo effectiue; quia *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum*. Iacob. 1. Et quoniam bonæ cogitationes ſunt principium noſtri ſpiritualis boni: ergo à Deo effectiue veniunt, atque procedunt. Ab Angelis miniſterialiter; quia aſsidue bonas nobis ſubminiſtrant curas: Vnde D. Auguſtinus aiebat. Operantur boni Angeli intelligentias veras miris quibuſdam modis. Et (vt de his hactenus faciamus) à noſtra voluntate meritorie; quia ſuum eſt accipere, & recuſare quidquid ſibi proponitur. Et ideo dictum eſt Gen. 4. *ſub te erit appetitus eius.* Quamobrem, licet Deus nobis bonas cogitationes elargitur, & Angeli eas ſubminiſtrant, ſi voluntas non animaduertit, & velox non eſt ad accipiendum ipſas, amittit, & pro bonis malas accipit, atque admittit.

Cogitatio vnde cauſatur.

Iacob. 1. 17.

D. Auguſt.

Cogitationes bonæ à Deo, & Angelis cauſantur

Gen. 4. 7.

Sed cur dicebatur in quarto loco, qua re potius inclinamur ad cogitandum male, quam bene? Nullum dubium eſt, quod, cum hominis voluntas, ac mens vitiata, ac deprauata in Adami peccato, & conſequenter, cum ſibi remanſerit ille

Homo quare potius ad malum quam ad bonum inclinatur.

Digitized by Google

fomes, illaque propenſio, quæ ſemper ad malum trahit; niſi
Simile. benè attendit,& vigilat,facile cogitat, & optat mala. Accipite vos maximum pondus; tamen equus cum onerario id ducit deorſum, quod decem equi ſurſum ducere non poterunt:
Sap.9.15. *Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam: & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.* Hoc
Geneſ. 8.21. illud eſt,quod etiam dicebat Geneſ.8. *Senſus etiam, & cogitatio humani cordis in malum prora ſunt ab adoleſcentia ſua.*
Fomes eſt equus fortiſſimus. Fomes equus eſt fortiſſimus,qui ſemper deorſum trahit: ita, quòd facile cogitatur male, maleque operatur. Quatuor in mala ob peccatum homo incidit,primo in malitiam, ſecundo in impotentiam, tertio in ignorantiam, quarto in concupiſcentiam, quæ tantam habet vim, quod ſemper inclinat hominem,& mulierem ad malum, adque peccatum.

Quoad quintum caput. Sed quid,ſcilicet,mali faciunt malæ cogitationes? Hic animaduertere debetis,quòd Deus homini tria multæ æſtimationis elargitus eſt, præter rationalis animæ munus, corpus, videlicet, tempus, & fortunæ bona;
Deus tria bona hominibus clargitus eſt. munera, inquam,mirabilia; excellentias ſtupeſcendas; nam his medijs homo non modo differt ab alijs creaturis, ſed ceteras creaturas ſuperat, verum cælum, ac beatitudinem acquirere,& adipiſci poteſt. Primum tempus ei elargitus eſt, quo homo,& mulier maxima poteſt merita cumulare, & ſpiritualia bona. Inſuper fortunæ bona ei dedit,quibus non modo homo ſibi ipſi ſubuenit; verum ipſis etiam poteſt, volens, emere ipſammet beatitudinem,ipſumque cælum. Et tandem corpus, inquam, ei dedit tam bene diſpoſitum, quod aſsidue cælum aſpicere,ac conſiderare, contemplareque poteſt. Vn-
Eccle.7.30. de Sapiens aiebat Eccl.7. *Fecit Deus hominem rectum.* Deus formauit hominis corpus rectum, non curuum: ita, quod vbi
Deus formauit hominis corpus rectum. aliæ creaturæ hic deorſum tantum reſpiciunt terram, homo, ac mulier aſpiciunt cælum;& iure: omnes enim debent magis aſpicere habitaculum ſuum,ſuamque domum, quam habitacula,domoſq; alienas.
Cælum eſt habitaculum noſtrũ. Poſtremum verũ eſt habitaculum hominis,& vltimum, & vbi ſemper inhabitare debet, cælum eſt. Ergo ad cælum,& non ad terrena,continuo oculos eleuare debet. Quid plura? Tantæ eſt rei hoc corpus, quod ip-
Corpus etiam retinet Dei imaginem. ſum quoque Dei imaginem retinet: & hoc probo. Ait Deus in Geneſ. 19. *Qui effuderit humanum ſanguinem, effundetur*
Geneſ. 19. *ſanguis illius; ad imaginem quippè Dei factus eſt homo.* Ait, quod aliquem interficiens, interficiatur & ipſe: rationemq;

affert;

Digitized by Google

affert;quia,cum homo ad Dei ſimilitudinem ſit factus, interficiendo illum,ſua dirimitur, ſeu ſoluitur imago. Cum aliquis alium occidit,iam ſcitur,quod anima non moritur; moritur vero corpus. Igitur hic de corporis imagine dicitur, ad imaginem Dei facta. quod mire explicauit Diuus Paulus 1. Cor. 11. cum dixit: *Vir quidem non debet velare caput ſuum.* Si tu petis à D.Paulo,quare imperas,quod homo ſuum non debeat velare caput? reſpondebit: *quia imago,& gloria Dei eſt.* Ait,ergo,homo non debet ſuum caput velare, quia in hoc capite,& in hoc corpore Dei imago adeſt. Mirum magiſterium,in quo quieuerunt,ac ſe concluſerunt omnia creationis mirabilia. Magnum quidem, creauit Deus cælum, & dictum fuit, *Vidit Deus quod eſſet bonum.* Creauit terram, & inſuper dictum eſt, *quod eſſet bona*; & ſic de ceteris omnibus:ſed quando creauit hominem,nil aliud dictum fuit;quia hic,inquam, quieuerunt,& ſe concluſerunt mirabilia omnia, non propter aliud, quàm quia omnia opera Dei mira ſunt, illaque hominis antecellunt, & longe ſuperant, & iure profecto, quia non ſolum continet omnes creaturas, ſed ipſum Deum participat (vt ità dicam) cum ſit factus ad Dei imaginem non ſolum quo ad animam, ſed etiam quo ad corpus. Nunc,inquam,hoc donum eſt corporale, quod Deus homini dedit. Princeps efficit, & complet ſuum promptuarium; omnia pretioſiora in eo reponit,ac pulchriora conſeruat:poſtremo vas tantæ æſtimationis,ac pulchritudinis in ipſum im mittit,quòd hoc tantum diſpenſatori,cuſtodique rerum com mendans,ei præcipit,quòd hoc ſolum præcipue æſtimet, valdeque reputet, & ducat. Hoc illud eſt, quod exclamabat D. Paulus 1. Theſſ. 4. *Sciat vnuſquiſque veſtrum ſuum vas poſſidere in ſanctificatione, & honore.* Scitote fratres (ait Paulus) quòd Deus huic homini dedit in mundi promptuario cuſtodiendum pretioſiſſimum vas, quod eſt hoc noſtrum corpus;tantique eſt pretij, quòd præcepit quemque noſtrum multa æſtimatione,multaque ſanctitate id habere, atque ſeruare. Sed ecce, quod ab illinc paruo tempore inde redit dictus herus, dominuſque vaſi; & ipſum expoſtulans, inuenit totum puluere, ac limo, ſordeque reſperſum, & plenum: nam pro ſanctis curis, ac cogitationibus non hoſpitatur, nec retinet niſi prauas,ac inhoneſtas cogitationes. Hoc illud eſt, quod D. Iacobus aiebat c. 5. *Epulati eſtis ſuper terra, & in luxurijs enutriſtis corda veſtra.* Scitote (ait D. Iacobus) quod

Anima non moritur.

1. Cor. 11. 7.

Homo quare nō debet caput velare.

Deus in creando hominem nihil dixit.

Deus non ſolum alias continet creaturas, ſed ipſum Deū participat.

Simile.

1. Theſſ. 4. 4.

Deus dedit hominibus corpus ad cuſtodiendū.

Iacob. 5. 5.

Digitized by Google

quod homines, ac mulieres hoc corporis, & mentis, cogitationibus omnibus terrenis, ac deformibus, plenæ, vas tenent, & conſeruant.

Simile. Duos interdum vidiſtis, qui conueniunt in deriſionem alterius, qui peram ſaccaro plenam, vel aliqua alia condicione habens, vnus ex eis furatur ipſa, & illam alter ſaxis implet, petris, lateribus, oſſibus, & ſimilibus. Erigitur, vt ambulet, & magnum pondus ſuper ſe ſentit, & tunc errorem animaduertit: *Qua re poſuiſti me contrarium tibi: & factus ſum mihimetipſi grauis*; & alia littera ait: *Factus ſum mihimetipſi in pondus*, ac ſi diceret Iob 7. Ego propter peccatum non ſolum tuus euaſi inimicus; ſed corpus illud, quod ſanctitate plenum eſſe deberet, & quod alias, quam cæleſtes, ac ſpirituales habere non debebat cogitationes, ita graue euaſit, terreniſque curis plenum, quód ipſum ad infera trahunt. Nonne memoramini illum ſceleſtem Imperatorem, qui inuentis, ac repertis tot martyriorum generibus, demum vnum inuenit, quod crudelitate, ac feritate cetera antecellebat. Et fuit, quod faciens ligare martyrem mortuo corpori, ita manere faciebat quouſque fœtore, graueolentia, horroreque maximis laboribus, ac moleſtijs tandem moriebatur. Sed dicite, quæſo, corpus curis terrenis, ac petulantibus plenum quid eſt miſeræ animæ, præterquam fœtor, ac maleolentia? Itaque paulatim ad mortem ducit, & ad infernum. Hoc illud eſt, quod Prouerb. c. 5. aiebant: *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur*. Homo cum peccato ita egit, quòd anima manet ligata corpori fortiſsimis curarum terrenarum, ac vitioſarum funibus.

Iob 7. 20.

Martyrij crudelitas.

Corpus curis terrenis plenum eſt quoddam cadauer.

Prou. 5. 22.

Videtis mare quantum eſt, ſpatioſumque, quantæque virtutis, quod vndarum impetu omnia ſubmergit, & deprimit: nihilominus à littore, & à terra ſic retinetur clauſum, & opertum, quod à ſuo lecto exire foris non poteſt, nec terram inundare: *Poſuiſti terminos, qui præteriri non poterunt*. Affabre manet, tamquam in carcere maneret. Vnde Iob 7. aiebat: *Numquid mare ego ſum, aut cœtus, quia circumdediſti me carcere?* Anima noſtra (nulli dubium) ſpatioſum eſt mare, ac magnum; ita vt intellectu, ac voluntate comprehendit, & attingit omnia. Tranſit elementa, cælos, ſtellas, & vſque ad eſſentiam Dei peruenit: ſed ob terrenas curas clauſa, ac ſtricta hoc in corpore, non ſpeculatur, non vult

Mare à littore tardatur.

Iob 14. 5.

Iob 7. 12.

Intellectus noſter licet cæleſtia cõtemplatur, cũ aeris terrenis retardatur.

vult aliud, quam tranſitorias res, ac noxias: ſpiritualis homo vbique ſpatiatur: *Neſcio in corpore, vel extra corpus*. 2.Cor. 12.2.
Sed homo curis plenus ſenſualibus, ac carnalibus ſemper in terra, feceque huius mundi moratur. Hoc illud eſt, quod Ieremias aiebat: *Qui nutriebantur in croceis amplexati ſunt ſtercora*. Ierem.4.5.

In libro Ioſue 10. legitur, quod cum in quadam ſpecu laterent quinque Reges, ideſt, Rex Ieruſalem, Ierimoth, Hebron, Lachis, Eglon, ſpecus ianuam præfatus Ioſue adiuit, & dixit: Aperite os ſpeluncæ, & educite quinque reges, qui in ea latitant. Ioſue 10.22. Incognitus doctor exponens Pſalmum 50. in illo verbo; *Domine labia mea aperies*, ait, quid putatis hominem eſſe terrenis curis repletum; nil aliud quidem eſt, quam ſpecus, ac fouea, vbi habitant omnia vitia, ac peccata, & præcipue hæc quinque. *Incognitus ſuper pſal. 50.17.* Rex Ieruſalem, quo innuere vult, Viſio Pacis. Et quia ſuperbus beatus reputatur ſuis in gradibus, ſuiſque in magnitudinibus, ecce ambitionis, ſuperbiæque cogitationes. *Ieruſalem viſio pacis dicitur.* Rex Ierimoth, qui dicere vult ebrietas, guloſum ſignificat, qui nil aliud, quàm bibere, & edere cogitat. *Reges quinque quid ſignificant.* Rex Lachis, qui dicere vult, ſibimet vir, ſignificat auaritiam, quia auarus aliud non cogitat, quam rem, & denarios. Rex Hebron, qui dicere vult, coniugium, luxuriam ſignificat; quia carnales ad aliud non incumbunt, aliudque non cogitant, quam ad ſenſualitatem, ac fœditates. Rex Eglon, qui vult dicere ſpiritus mœroris, iram ſignificat; quia iracundi aliud non habent, quam furoris, ac odij cogitationes. Mens denique hominis cum malis cogitationibus adimpletur, horum quinque regum, ſcilicet, horum quinque vitiorum ſpecus efficitur.

Nec propterea hic finiunt mala, malaq. opera, malarum cogitationum. *Cogitationũ malarum alia mala.* Et aliud eſt, quod praua cura ſic cor fœdat, ac deturpat, quod vbi prius deſiderabatur à Deo, tunc abhorretur ſic, quod dæmonis cibus efficitur. Quidam pulchrum habet in viridario pomum, & ſcit eius herum ipſum deſiderare: quid agit? *Simile.* Prius in ciſta, ſeu calatho illud aptat cum ſurculis, & folijs pulchris, ac odoriferis, & poſtea ei largitur: *Fili præbe mihi cor tuum*, ait Deus in Prouerbijs cap. 23. Prou. 23.26. Fili, opto potiri tui cordis fructu; & ideò non ſolum mihi donare non debes putridis herbis refertum, curis odio, affectu, carnalitate plenis; ſed ornatum, & cumulatum cogitationibus, ac curis ſanctis, ac bonis. Hoc illud

idem

Pſal. 50.12.
Cor mundum quid ſit.
Simile.
Epheſ. 4.27.
D. *Greg.*
Cor prauis curis repletum ſuã perdit quietem.
Dan. 7. 2.
Iſa. 17.20.
Cor impÿ eſt quaſi mare ferens.
Cogitationes male obcæcant oculos mentis.
Pſal. 68.24.
Iudam quare Chriſtus diabolum nuncupauit.
Iob. 6. 70.
Cogitatio ad homicidÿ peccatum admittendum ſufficit.
Ioan. 2. 11.

idem eſt, quod deſiderabat Dauid propheta in Pſal. 50. cum dicèbat: *Cor mundum crea in me Deus*. Domine da mihi cor mundum, integrum, ſyncerum, limpidum, cogitationibus prauis, atque obſcœnis exoneratum. Aliud malum eſt, quod malæ cogitationes tot voces ſunt, quæ aſſidue dæmonem vocant ad habitandum animam tuam. Manet in ſpecula ſeruus, ſuum amicum tranſire vidit, vacat eum, domum intrare facit, herumq. efficit: *Nolite dare locum diabolo*, ait D. Paulus Epheſ. 4. Cauete ne vocetis iniquis, ac turpibus curis dæmonem in domum animæ veſtræ; quia cum intrauerit illam, ſtatim deueniet herus. Et ideo dicebat D. Gregorius, quod licet multi, dæmonem operibus non recipiant: tamen prauis cogitationibus eumdem recipiunt, & admittunt. Tertium malum eſt, quod cor prauis curis repletum, ſuam omnino quietem perdit, & amittit. Dum mare a ventis agitatur contrarijs, ſemper procellis, infortunioque afficitur. *Ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari magno.* Sed hanc eamdem actionem faciunt in anima prauæ cogitationes: ſemper agitant eam. Et quod verum ſit, audite Iſaiam 57. *Cor impÿ quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt*: nunc agitatur a curis carnalitatis, nunc ambitionis, modo auaritiæ, modoque impatientiæ; & demum numquam quieſcit. Nonne vmquam occurrit vobis in via, quod ibi plures conſurgentes venti, veſtris offondunt oculis caliginem, & ita obcæcant, quod nec etiam videre potes quo pedes figis, atque coaptes? ſic affabre (ait Pſalmus) faciunt diuerſæ prauæ cogitationes: *Obſcurentur oculi eorum ne videant.* Quartum malum eſt, quod prauæ curæ animam gratia Dei ſæpe ſæpius priuant: vel ſaltem illa ſpirituali dulcedine, quam Deus ſuos in ſeruos infundere, & immittere ſolet. Quoad gratiam videtis Iudam, quod ſtatim quod Diabolus miſit in cor eius, vt traderet Chriſtum, antequam ad effectum, ac ad operationem perueniret, tam iniquus, tamque prauus euaſit, quod ipſemet Chriſtus diabolum vocauit: *Ex vobis vnus diabolus eſt*, & de ipſo intelligebat. Inueniuntur aliqui, quia actualiter proximum non interficiunt, tamen odio habent, & ſibimetipſis æquum, ac licitum videtur. Et ego his dico, quod hæ cogitationes ad homicidij peccatum admittendum ſufficiunt; & quod veritas ſit, audite Ioannem: *Qui odit fratrem ſuum in tenebris eſt; in tenebris*, ideſt in peccato homicidij. Et ſi prauæ cogitationes interdum, inquam, gratiam

amittere

amittere non faciunt; nihilominus feruorem remittunt, & deuotionem auferunt, Deique amorem. Quidam, vas habet pretioſo, ac odorifero vnguento reſperſum, apertum relinquit ipſum, muſcæ adeunt, vt comedant, &, inhærentes ei, in eo moriuntur: accedunt aliæ, ſimileque efficiunt; & ſic paulatim earum putredine, vnguentum ad id reducunt, quod odorem amittendo, atque virtutem, ad nihilum valet: *Muſca morientes perdunt ſuauitatem vnguenti*, ait Eccleſ. c. 10. Sed dicite mihi, quod nam eſt hoc vas? cor, inquam, eſt: quod, ſi tu apertum relinquis, ideſt, ſi tu non cuſtodis ipſum ſic tectũ iniquis cogitationibus, noxijſque curis, in illud morientur, & ita paulatim deturpabunt cor, quod Deo gratum amplius non erit. Quartum, & vltimum malum eſt, quod praua cogitatio, quamuis ſit perparuum ſemen; tamen ſæpe ſæpius creſcit, maximaque planta euadit, atque contingit, & ex illis, de quibus Chriſtus loquebatur: *Ita, vt volucres cæli veniant, & habitent in ramis eius*. Aliquis cernit in ſuo viridario plantam venenoſam, non curat eradicare illam: tunc ipſa paulatim creſcit eum in modum, quod ceteras bonas plantas, quæ apud eamdem vegetant, radens, coequat viridarij pulchritudinem. Sic etiam efficit praua cogitatio. Vnde D. Iacobus aiebat: *Vnusquiſque tentatur à concupiſcentia ſua: abſtractus & illectus deinde concupiſcentia, cum conceperit, parit peccatum; peccatum cum conſumatum fuerit, generat mortem*. Et iure quidem (ait D. Gregorius) quia a cogitatione procedit, & emanat delectatio, a delectatione affectus, ab affectu conſenſus, a conſenſu operatio, ab operatione conſuetudo, a conſuetudine deſperatio, a deſperatione defenſio, a defenſione gloriatio, a gloriatione damnatio. Nonne vos altum videtis huius plantæ incrementum? Et ideo ergo hoc magnum agnoſcens malum D. Iob, mirum nõ accidit, ſi ſuum cor ita cuſtodit, quod nec minimum quidem cogitatum perturbat eum: & iure optimo de ipſo dicitur. *In omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis*, ideſt, in corde ſuo. Nunc remanet, vt ego vos modum doceam defendendi ab hoc hoſte & à prauis cogitationibus liberandi. Sed de hoc in ſequentem lectionem explicite dicemus. Ite in pace. Amen.

Simile.

Muſca corrumpunt vnguentũ.

Eccl. 10. 1.

Cor noſtrum eſt veluti quoddam vas.

Cogitatio licet ſit parua, tamen valde creſcit.

Simile.

Iacob 1. 14.

D. Gregor.

Cogitatio producit delectationem.

VIGESIMASEPTIMA LECTIO.

De remedijs contra prauas cogitationes:

IN QVA QVATVOR REMEDIA contra prauas cogitationes explanantur. Primum, reuerentia, quam Deo debemus. Secundum, cuſtodia ſenſuum. Tertium, otio carere. Quartum, & vltimum, flabellum quinque pennarum. De tribus primis in hac lectione; de quarto verò in ſequentibus ſermo fiet.

Iob 1. 22. In omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis.

PRIMA PARS.

QVONIAM à prauis curis iniquiſq. cogitationibus oriuntur, & germinantur tam petulantes, pernicioſique effectus; & ſuis ſceleſtibus fœtibus hominem, ac mulierem ad æternam, ac infernalem damnationem trahunt, & adducunt; ſicuti in præterita lectione ſufficienter vobis explicaui: ratio quidem eſt, quod in hac vobis demonſtrem, voſque doceam remedia, ac defenſiones, quibus poterunt ſe defendere a tam noxijs pernicioſiſque inimicis: & quatuor affabre ſunt. Prima eſt reuerentia quam Deo debemus. Secunda, cura, & cuſtodia, quæ teneri debet de ſenſibus. Tertia, otium fugiendi. Quarta, & vltima eſt ventabrum componendi, ſeu flabellum quinque pennarum, id eſt, vt commode expellere a mente, & a mente, & a corda ſemouere poſsint.

Remedia contra prauas cogitationes:

Lectionis diuiſio.

Et

ET primum, certum eſt, quod quicumque ſit vel ſceleſtis ſit homo, vel iniqua, & praua mulier: tamen, quia vitium, atque peccatum tantam fœlicitatem, turpitudinemq. ſecum affert, quærit id perpetrare ſecretius, occultiuſque quam poteſt. Et ſi vos alicui iſtorum dicitis, quare non committit hoc peccatum coram alijs? reſpondebit, me pudet ipſum committere ob peccati turpitudinem. Nunc, quæſo, dicite mihi, quis nam eſt ille, qui noſtras videt cogitationes? Deus omnipotens, & immortalis, qui (vti dixi vobis in præterita lectione) in nobis intimior eſt, quam nos ipſi in nobiſmetipſis non ſumus: nec vllum cogitare poſſumus quamuis minutulum, quòd Deus non videat, & ei adſit; & ideo dicitur, quod *eſt ſcrutator cordium, ſcrutator* dicitur, quia vſque ad partem magis intrinſecam cordis intus omnia videt. Sequitur ergo, quod ſi tu verecundaris coram gentibus male operari; eo magis te pudere deberet male cogitare coram Deo. Et ſi verecundaris homines, eo magis Deum ipſum verecundari deberes. Et ideo aiebat Salomon Prouerb. 15. *Per timorem autem Domini declinat omnis a malo*. Non nememiniſtis illum ſanctũ Patrem, qui, vt ad Deum conuerteret meretricem, Thaidem appellatam, eiuſdem amore flagrare finxit: domumque ingrediens, ſecretiorem locum, inueſtigabat, vt malum perpetraret. Tandem poſtquam in cubiculum ſecretius duxit illum mulier, dixit. Nos in loco ſumus tam ſecreto, quod ſolus Deus nos videt. Tunc ſanctus Pater reſpondit. Igitur ſi Deus videt nos, cur nos volumus hunc perpetrare errorem? Si verecundamur, & erubeſcimus videri à gentibus, multo magis verecundari, & erubeſcere debemus videri à Deo. Tunc contrita mulier, ſuum recognoſcens errorem, prauam vitam omittens, ad Deum conuerſa eſt.

Peccator licet ſceleſtis, quærit peccatũ ſecrete perpetrare.

Deus etiam minutus cogitationes intuetur.

Prou. 15. 27.

Exemplum notabile.

Et ideo, aiunt docti, quod ſicuti per quinque vias difficile eſt dæmoni inſeruire: ſic per quinque alias è contrario facile eſt Deo obtemperare. Prima cauſa, quæ difficilem reddit dæmoni ſeruitutem, inclinatio eſt naturalis; nam peccatum nil aliud eſt, quam (vt dicit Dionyſius Areopagita) illud, quod eſt contra verum rationis dictamen: ratio perſuadet, vt viuatur ſecundum Dei voluntatem; peccatum e contra agit, ergo eſt contra rationem, & inclinationem naturalem. Nil magis rationi contrarium eſt, quam quidquid eam conturbat; peccatum hunc facit effectum. Ergo contra-

Dæmoni ſeruire per quinque vias eſt difficile.

Peccatum eſt contra rationem.

contrarium eſt rationi: quod peccatum hunc operetur effe-
Pſal.6.7. ctum, audite Pſal. 6. *Turbatus eſt à furore oculus meus*: in
Euſebius. quo loco Euſebius pro oculo turbato intelligit rationem.
Non eſt infirmitas, non morbus, non malum, quod magis
Morbus ſacer oculos, & rationem obſcurat. obſcuret, & auferat rationi vim, quàm illud, quod facit ſacer morbus. Et quod verum ſit, præter experientiam, audite Iſaiam. c. 15. *Immiſcuit Dominus in medio Ægypti ſpiritum vertiginis*; Septuaginta aiunt, *ſpiritum erroris*: & alij, *ſpiritum peccati*. Pauper homo, paupercula mulier, eſt ne poſſibile, quòd non animaduertas, quòd quandocumque te peccato tradis, atque committis, alio morbo non laboras, niſi ſcotomiæ, atque ſacro morbo. laborans hoc ſacro morbo in terram cadit, ſe in limum immittit, ſpumat, oſcitat, itaque agit, & operatur, vt omnes cauſa eius obſtupeſcant. Et tu peccato, præſertim libidinis, (ò nimia laſciuia deturpata anima) continuo te in limum, vel cænum proijcis libidinum: ambitione, ò ſuperbe, in omnem fœditatem vilitatis: auaritia, ò auare in quamcumque rei foueam. Secundo difficile eſt ſeruire dæmoni; nam fit ſeruitus abiectiſsimo ſubiecto, & ignominioſiſsimo, ita quòd tandem hac de ſeruitute aliud non reportabis, quam ignominiam, atque dedecora. Ideo aiebat D. Paulus Roman. 1. *Seruierunt creaturæ potius quam creatori: propterea tradidit illos Deus in paſsiones ignominiæ*, ac ſi diceret. Peccatores, vt dæmoni inſeruiant, dereliquerunt ſeruire Deo: & hac de cauſa ignominia pleni euaſerunt, & opprobrio. Vnde Eccleſ. 25. aiebat ad hanc rem. *Beatus homo, qui non ſeruiuit indignis ſe.* Tertio, perſonæ immani, ac tyrannicæ fit ſeruitus. Hæc eſt inter tyrannum, ac dominum verum, & legitimum, differentia; quòd vbi hic iuſto acquieſcit, & illis, quæ homo, & mulier poteſt: e contrà tyrannus numquam eſt contentus; & aſsidue pondus ponderi, & vectigal vectigali addit. Hoc illud eſt, quod dicebat Diuus Paulus Roman. 6. *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore*. Quem locum ſic exponit Diuus Hieronymus; *In corpore mortali, viuite, vt immortales.* Hæc ille. quomodo autem regnet peccatum in corpore, exponit, cum ſubiunxit, *obediatis concupiſcentijs veſtris*, hoc eſt, per obedientiam, & conſenſum. Et D Greg. lib. 4. moral. cap. 9. expendens verbum illud *regnet*, non dixit, inquit, *non ſit*, ſed *non regnet*, quia non eſſe non poteſt: regnare autem in cordibus bonorũ non poteſt, eodem modo interpretatur D. Anſelmus.

Iſai. 19. 14. Septuaginta. *Peccator ſacro morbo laborat.* *Dæmoni ſeruire eſt abiectiſſimo domino ſeruire.* Rom. 1. 25. Eccl. 25. 11. *Dæmoni ſeruire eſt perſonæ tyrannicæ ſeruire.* *Differentia inter Tyrannum, & Regem.* Roman. 6. *D. Hieron.* *Peccatum quomodo in corpore dicitur regnare.* *D Greg. lib. 11. Moral. 9.*

Eſt

Digitized by Google

Eſt autem iuxta hanc expoſitionem, quemadmodum docuit D. Anſelmus. D. Thomas per peccatum, fomes peccati intelligendus, qui D. Thom. in homine non eſſe non poteſt; ſed poteſt tamen non regnare. Explicauit etiam Apoſtolus quid eſſet peccatum in nobis regnare, cum ſubiunxit; *ſed neque exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato*: membra enim noſtra arma vocat, quia illis vel ſub iuſtitiæ, vel ſub peccati vexillis militamus; quare qui membris ſuis ad peccatum adducitur, ſubditum ſe peccati confitetur. Si quidem arma ſumit pro ſui principis, ideſt, peccato, cui ſeruit, defenſione; quamobrem dixit Chriſtus Ioan. 8. *Omnis, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati*, quo eodem ſpectat illud Roman. 7. *Ego autem carnalis ſum, venumdatus ſub peccato*: vbi Paulus ſub infirmorum perſona ait, ſe ſeruum peccati effectum, & ſub peccato venundatum, hoc eſt, in peccati poteſtatem, libidinis, & concupiſcentiæ pretio redactum. Theodoretus eleganter obſeruauit regnum eo differre à tyrannide, quod tyrannis exiſtat inuitis ſubditis: regnum autem volentibus illis, quibus imperatur; qua re ſuaderi a Paulo, ne poteſtati, & imperio peccati vltra nos ſubijciamns, hoc eſt, ne vllo modo aſſentiamur: qua re non dictum eſſe, ne tyrannidem in nos exerceat peccatum, ſed ne regnet. Indignum enim eſt aliquem vltro ſe peccato ſubijcere: hoc videlicet, eſt illud ſceptrum tyrannicum, quod Chriſtum ſuperaſſe cecinit Iſaias 9. cum dixit: *Iugum oneris eius, & virgam humeri eius, & ſceptrum exactoris eius ſuperaſti, ſicut in die Madian*. Quo loco ſermo eſt de Senacherib Rege Aſſyriorum, qui iniuſta tributa ab hebræis exigebat: quem tamen Deus fregit, vt refertur 4. Reg. 19. Verum D. Hieronymus de Chriſti victoria interpretatur hoc ſenſu: Tu Domine ſaluator iugum oneris eius, hoc eſt diaboli, qui grauiſsimo ſeruitutis iugo colla omnium deprimebat, & vnà virgam, qua percutiebat vniuerſos, & peccata ſibi quaſi quoddam tributum reddere compellebat, detraxiſti de humeris eorum, & tibi liberatos ſeruire feciſti abſque vllo exercitu, & abſque effuſione ſanguinis: ſicut quondam ſub Gedeone populo Iſraelitico de Madianitis victoriam præbuiſti. In quem locum primo eſt obſeruandum, Dæmonem appellari exactorem, id exigentem tributa duabus potiſſimum de cauſis. Prima redditur a D. Hieronymo, quia peccata quaſi quoddam tributum reddere compellit. Secunda eſt, quia poſt peccatum ſu-

Membra noſtra quare arma vocătur ab Apoſt.

Ioan. 8. 34.
Rom. 7. 14.

Theodoretus.

Regnum & tyrannia differũt.

Sceptrum tyrannicum quid eſt.
Iſa. 9. 4.

4. Reg. 19.
D. Hieron.

Dæmon exactor appellatur.
D. Hieron.

ſceptum debitas pœnas exigit, tum in hac vita, tum in alia apud inferos: quo fit, vt omnis peccator ſit dæmoni tributarius, eique duplex tributum ſoluat. Ipſum nimirum peccatum, & peccati ſupplicia. De quo mira extitit figura, illud, quod de Holoferne in Iudith. 3. narratur, nam illi exhibere ſeruitutem ſe offerendo, & vna ſubditos eius eſſe, dicentes: *Et vtere ſeruitio noſtro ſicut placuerit tibi.* & infra ſequitur: *exirent ei obuiam venienti*, & poſtea concludit, *nec iſta tamen facientes ferocitatem pectoris eius mitigare potuerunt.* Miſeros, & perditos peccatores, qui peccatis tributarij, ſeu fructuarij, immo maioris tyranni mancipia euadunt, & fiunt, qui fuit, & futurus eſt, videlicet, diaboli, cui quo magis obtemperatur, ac ſeruitium exhibetur, eo magis dirus, immanis, atrox, & inſaturabilis euenit, & efficitur: ita, quod, ſi hodie in vno genere carnalis es, ac laſciuiam exerces; volet te cras in aliud incidere: ſi hodie quoddam vſuræ genus perpetras: cras quoddam aliud abs te petit; & ſic numquam ſaturatur quouſque ad mortem peruenias. Hoc illud eſt, quod Ieremias c. 16. exclamabat. *Et ſeruietis dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem*, die, ideſt, præſentis vitæ: nocte, id eſt, poſt mortem. Hoc etiam illud eſt, quod dicebat D. Paulus Roman. 6. *ſtipendium enim peccati mors*. Vbi aduertit D. Thomas, ſtipendia mercedem eſſe militum. Et quoniam peccatores peccato militant membra ſua exhibentes arma peccato; vt paulo ante dictum fuerat; iccirco mortem appellari ſtipendium peccati, quam, videlicet, retribuit ſibi ſeruientibus. Aduertendum eſt autem pro ſtipendijs eſſe græce *obſonium*: olim enim ſolis obſonijs contenti erant milites. qua re eleganter Paulus mortem peccati obſonium appellauit: ſi quidem homines leuiſsimis de cauſis, & propter obſonium quoddam, victumque voluptatis abiectiſsimum peccata ſuſcipiunt, mortemque animæ, & corporis, immò & ſecundam mortem apud inferos incurrunt. Itaque cum obſonium dari ſoleat ad vitam ſuſtentandam, peccatum pro obſonio det mortem ipſam, & interitum ſempiternum.

Peccator eſt dæmoni tributarius. Iudith. 3. 6. 7. 8. 9. 10. & 11. *Dæmon quo magis ei obtemperatur, immanis efficitur.* Ier. 16. 13. Rom. 6. 23. *D. Thom.* *Peccatores peccato militant.* *Milites olim ſolis obſonijs erant contenti. Peccati mors obſonium appellatur.*

Quarto, peccato non tantum te ſeruum, ac mancipium tyranni efficis; ſed (quod peius eſt) tui capitalis hoſtis, qui nouis ſemper, vt te cruciet, & ſolicitet, inuentionibus abundat. Vnde dicitur diabolum habere iugum, virgam, & ſceptrum. Etenim iugo premit, virga percutit, ſceptro tyrannice imperat.

Peccator eius inimico ſeruus efficitur.

Digitized by Google

rat. Quamobrem peccator dæmoni arat,& ſerit,cum iugum eius peccando admittit, ſeruitutem grauiſſimam patitur cũ virga percutitur,ſub eius vexillis militat cum ſceptrum eius recognoſcit.E contrario Chriſtus iugum etiam habet,ſed iugum ſuaue: *Iugum enim meum ſuaue eſt*, Matt.11. Virgam, quæ conſolatur, *Virga tua,& baculus tuus ipſa me conſolata ſunt*, Pſal.44.Sceptrum plenum manſuetudinis,& clementiæ. *Specie tua, & pulcbritudine tua intende, proſpere procede, & regna propter manſuetudinem*. Inſuper obſeruandum ex Cyrillo Alexandrino lib.1. in Iſaiam. Virgam, qua dæmon peccatores verberat, eſſe ſuos ipſorum effectus, & paſſiones: *Coercet*,inquit,*nos, cogitque ad ſuam voluntatem ſceleratam, ac nefariam agmen dæmoniorum, eorumq. anteſignamus Satanas affectuum Dynaſtia,atque imperio, ſeu virga propemodum verberans*.Hæc ille. Ex quo colligimus quemlibet inordinatum affectum,iuxta Cyrilli ſententiam,eſſe veluti quandã virgam,qua nos diabolus tamquam ſua mancipia aſſidue verberat. qua re,ne ab eo vapulemus,neceſſe eſt,vt huiuſmodi virgas frangamus, quod per mortificationẽ,& macerationẽ carnis efficitur.Deniq. quoniã *diabolus Rex eſt*,ſiue tyrannus *ſuper omnes filios ſuperbiæ*,quemadmodũ dicitur Iob.41. ſub eius nimirũ ſignis militant peccatores. Quinta,& poſtrema cauſa,quæ difficilẽ reddit dæmonis ſeruitutẽ, & peccato, eſt (vt dixi) erubeſcentia, & dedecus,quod reportatur de ea.

Peccator Dæmoni arat,& ſerit.

Chriſti iugum quid eſt. Matt. 11.30.

Pſa.44.5.

Cyrill. Alexan. lib.1. in Iſaiã.

Affectus inordinatus eſt quædam virga.

Iob 41. 25.

E conuerſo quinq. cauſæ etiam ſunt illæ, per quas facillimum eſt Deo inſeruire.Prima eſt,quia,ſicuti erat contra naturales ius dæmoni inſeruire(vt dixi) ita ſeruire Deo eſt ſecundum naturale ius:nã Deus naturaliter hominem pro ſe fecit:& ideò aiebat Eccl 12.*Deũ time,& mandata eius obſerua; hoc eſt enim omnis homo*:ac,ſi diceret, ego in cogitando ſtupeo,ſcilicet,quo modo poteris tu ò homo,vel mulier,facere, quod non timeas,& illo modo Deũ non reuerearis, quo debes:homo enim propterea certe factus eſt. Itaq. ſicuti naturaliter petra, & quodlibet graue centrum quærit; ita homo Deũ inquiſiturus eſt,& perſcrutaturus.Hoc eſt, quod aiebat D.Aug.ſcilicet,Deus omnia creauit propter hominem,& hominẽ propter ſeipſum.Ac,ſi diceret:Dic mihi,o homo,qua re tã facile omnes tibi creaturæ inſeruiunt,& obtẽperant,& venerantur?ſicuti videmus ab equo, aſino, oue, & ab omnibus denique fieri?Non niſi, quia Deus ea fecit, & ita creauit. Et ideo tu è conuerſo cum propter Deum factus ſis, abſque la-

Deo ſeruire per quinque vias eſt facile.

Eccl. 12.13.

D. Auguſt. Deus omnia propter hominem creauit.

Omnia homini ſeruiunt.

Digitized by Google

bore, & naturaliter ei obedire, ſeruire, ac omnimode venerari, atque colere debes. Hoc illud eſt, quod Iſaias c. 60. inferre volebat: *Regnum, quod non ſeruierit tibi, peribit.* Ille homo, illaq. mulier, quæ tibi non inſeruiet, mortem meretur, quia naturaliter facere debet, & poteſt.

Iſa. 60. 12.

Homo tenetur ſeruire Deo propter eius dignitatem.

Regis ſeruus par eſt Comiti.

Secunda cauſa eſt, dignitas illius, cui inſeruitur, tanta enim eſt eius magnitudo, quod ſui ſerui omnes, Reges appellantur, & magnates: & iure quidem, quia ſi de terrenis Regibus dicitur, quod ſeruus Regis par eſt comiti; quid dicetur de illo Rege, qui abſque aliqua proportione omnes principes, omneſque Reges excellit: immo de illo, cui omnes alij Reges inſeruiunt, & quem adorant, ſecundum Pſal. 71. *Omnes Reges ſeruient ei.* Hoc fuit promiſſum à Deo Abrahæ Geneſ. cap. 17. Vbi poſtquam ei ſceptrum, & imperium pro ſe, ſuiſque poſteris fuit pollicitus, addidit: *Regeſque ex te egredientur:* vbi cernitur, quod dicitur de fidelibus, & iuſtis, qui debebant ab ipſo deſcendere; nam quo ad temporale, non omnes Reges extiterunt, ſicuti ego alias in vigeſimaquarta lectione vobis aperui, atque declaraui.

Pſal. 71. 11.

Geneſ. 17. 6.

Fideles Reges dicuntur.

Homo tenetur Deo ſeruire ob eius benignitatem.

Tertia cauſa, quæ facilem reddit hanc ſeruitutem, Dei benignitas eſt, cui ſeruitus præſtatur. Hoc illud eſt, quod, de ipſo in Deuter. 32. dicebatur, ſcilicet: *In ſeruis ſuis Dominus miſerebitur:* tamquam diceretur. Scitote, quod Deus talis eſt naturæ, quod ſuos erga ſeruos totus affabilis, humanus, & miſericors eſt. Hinc oritur, quod Iſaias 28. vocat miſericordiam propriũ opus Dei, dicens: *Vt faciat opus ſuum, alienum opus eius, vt operetur opus ſuum, peregrinum eſt opus eius ab eo.* Quem locum ſic Gloſſa ordinaria per interrogationem, diſponit: iraſcetur, *vt faciat opus ſuum?* Quaſi dicat, minime verò eſt opus ſuum iraſci, & punire; ſed alienum, & peregrinum, vt ſtatim ſubiungitur: eodem modo exponit interlinearis. Alij ſine interrogatione ſic in eamdem ſententiam interpretantur, *vt faciam opus ſuum*; vt faciat quod facere inſtituit, puniendo, videlicet, Hebræos: *Alienum eſt opus eius*, ideſt, non ex animo; ſed quodammodo coactus puniet, quod clarius dixit Ierem. Thren. 3. *Non enim humiliauit ex corde ſuo, & abiecit filios hominum.* Simul etiam aduertit D. Hieron. in locum Pſ. 88. vbi dicitur: *Quoniam dixiſti in æternum miſericordia ædificabitur in cælis:* miſericordiam à Deo ſemper ædificari, nec vmquam deſtrui. Itaq. Deus miſericordiæ fabricam, quã molitur, continuo promouet, nec vmquam ab ea

Deut. 32. 36.

Iſai. 28. 21.

Gloſſa.

Deo iraſci eſt opus alienum.

Deus coacte punit.

Thren. 3. 33.

D. Hieron.

Pſal. 88. 3.

Miſericordia à Deo ſemper ædificatur.

Digitized by Google

ab ea manum admouet, quemadmodum ſignificauit Regius vates Pſal. 76. illis verbis: *Aut in finem miſericordiam ſuam abſcindet a generatione in generationem*? Vbi obſeruandum eſt illud verbum *abſcindet*; quod indicat Deum filum miſericordiæ, quod ab æterno tenuit, numquam præſcidiſſe; ſed continuatam beneficiorum ſeriem abſque vlla intermiſſione continuaſſe, & continuaturum eſſe in poſterum: cum tamen iuſtitiam non ſolum ipſe non ædificet; ſed eius fabricam, quam impij ſuis ſceleribus erigunt, ſæpe numero parcendo labefactet. quam ob cauſam eiuſmodi ædificij tantum initia, & præparationes deſcripſit Regius propheta, cum ſubiunxit: *Præparabitur veritas tua in eis*, id eſt, vel ipſa punitionis fundaměta, quę impij ſuis ſceleribus iaciunt, per miſericordiam deſtrues: ita, vt promoto miſericordiæ ædificio, vel ipſæ ad puniendum præparationes diruantur. Pſal. 76.9.

Miſericordia filum nunquam Deus præſcindit.

Fundamenta peccatoris Deus per miſericordiam deſtruit.

Hinc eſt, quod Ieremias 2. ait: *Cogitauit Dominus diſſipare murum filiæ Sion, tetendit funiculum ſuum, & non auertit manum ſuam a perditione*. Vbi nota illud: *cogitauit diſſipare*, id eſt, prius mente voluit, quam ob rem complere non fuit in deſtruenda ciuitate acceleratus, ſicut ſolent eſſe Reges, & Tyranni, qui inconſiderate, & abſque vllo rei examine ſolent multoties ad vindictam procedere: tetendit, inquit, vltra funiculum ſuum, hoc multo magis mirabile videtur, quod ad diſsipandum murum Ieruſalem funiculum prius tetenderit. Quis vmquam audiuit, quod dux, aut Rex ciuitatem aliquam expugnaturus, cum murum eius demoliri intendat, & ſubuertere, prius funiculum tetenderit, quam ad primum lapidem manum amoueat? Vſque hoc diſſipabitis, & non vltra vobis permittetur: hoc enim non fit in deſtructionem, quin potius vſque ad fundamentum proſternitur, iuxta illud Pſal. 36. *Exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in ea*. Tenditur enim funiculus ad ædificandum, non vero ad deſtruendum, at noſtri Dei clementia tanta eſt, quod ad deſtruendum funiculum tetendit, quaſi dicat; paulatim, & pedetentim procedit, vt peccatores reſipiſcendi locum habeant. Quod quidem vetuſtiſſimi Philoſophi ſua quadam eleganti pictura ſignificauere: Finxerunt enim iuſtitiæ currum a duabus mulieribus trahi, quarum altera fractum enſem manu portabat: altera verò coneo innitebatur; nam fractus enſis, iſque retuſus, qui non cito quæ impetit ſcindit, & mulier coneo innixa, quæ lente incedit, tarditatem ſeueri-

Ier. 2. 8.

Reges & Tyranni multoties ſine cõſideratione ad punitionẽ procedunt.

Deus quare dũ murum Hieruſalem intendebat demoliri, prius demenſus eſt.

Pſal. 136. 7.

Philoſophi. Pictura Philoſophorum ad deſignandam iuſtitiam.

Plutarchus. Fulgoſius.

Romani quare faſces allegatas afferre Iudicibus præcipiebant.

tatis, & pœnæ indicat. Hinc Plutarchus, & Fulgoſius ſcribunt Romani inſtatuerunt ſecuribus, quæ ferebantur, magiſtratibus virgarum alligarentur faſces, vt dum faſces ſoluerentur, Magiſtratui ſpatium cogitandi daretur, ne iratus ea fieri imperaret, quorum poſtea fruſtra pœniteret. Cum ergo miſericordia Dei tanta ſit, quòd noſtris ſupplicijs non gaudet, quin potius maxime doleat, non præceps eſt ad puniendum, ſed ad parcendum valdè inclinatus. Et quia parcere effectus miſericordiæ eſt, dicitur, ipſam in cælis miſericordiam ædificare: & meritò veluti mitiſſimo domino a nobis ſeruitus fieri contingit.

Miſericordia quare in cælis ædificatur.

Quarta cauſa, quæ debet nos mouere ad colendum Deum, eique ſeruiendum, fructus eſt, præmiumque inſuper, quod de eo reportatur. Vnde propheta aiebat Pſal. 118.

Pſal. 118. 12.

Homo debet Deo ſeruire propter præmia etiam.

Reges dare ſolent ſeruis denarios & alia ſimilia, ſed non regna.

Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas, propter retributionem. quaſi diceret. Ego quidem mirum præmium perſpiciens, quod tuis ſeruis confers, laboraui, vt tibi inſeruirem toto corde, totiſque viribus te colerem, ac venerarer. Verum eſt, quod Reges, & Principes ſuis ſeruis denariorum, vel aliarum rerum mobilium mercedem dare ſolent; ſed non iam eis Regna, aut Principatus tribuunt, vel elargiuntur. Non ita agit Deus, qui ipſis Regnis præmiatur; & ideò in iudicio iuſtis dicet: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum.* Hoc illud eſt præmium, quod D. Paulus Roman. 1. 13. per Antonomaſiam *fructum* appellauit abſque ipſius fructus explicatione, ſcilicet, qui nam fructus ſit, dicens: *Liberati à peccatis: ſerui autem facti Deo, habetis fructum.* Qui quidem fructus duplex eſt. Vnus hac in vita, qui gratia eſt: alter in altera vita, qui gloria eſt. Quoad primum verum eſt, quod non pro ſemper ſaturat; ſed ita remoratur, quod ſtatus ſeu condicio non eſt, qui magis, quam iſte conſoletur. Omnes alij perturbatione affecti ſunt, quamuis magni, eminenteſque ſint: ſed iſte ſolus cum tranquillitate, ac pace remoratur. Vnde Apoſtolus aiebat Hebr. 12. *Pacem ſequimini, & ſanctimoniam,* id eſt, ſi vos pacem optatis, ſanctimoniam habete, id eſt, gratiam, quæ quietum reddit in hac vita eam poſſidentem, atque dominantem. Secundus fructus gloria eſt, quæ non ſolum retardat, ſed ſemper noſtrum ſaturat appetitum. Vnde Sap. 7. aiebat: *Bonorum laborum copioſius eſt fructus*; ac, ſi diceret. Scitote, quòd fructus, & præmium huius laboris, huiuſque ſeruitutis glorioſum eſt, perpe-

Rom. 1. 13.

Dei præmiatio fructus ab Apoſtolo per antonomaſiam appellatur.

Deo ſeruire duplex fructus reſpondet.

Hebr. 12. 14.

Gloria fructus dicitur.

Sap. 3. 15.

Digitized by Google

perpetuum, atque infinitum: ita, quod ſaturat quemcumque appetitum, noſtrumque deſiderium, & æternè conſolatur, & quieſcit. Et iure, o domine mi; nam quo magis fructus in loco naſcuntur ſpinis, ac ariditate referto, eo magis ſapidi, ac dulces eſſe ſolent; & quia hic fructus inter petras, & ſpinas tuæ crucis, tuorumque clauorum ortus eſt: mirum non eſt, ſi tam glorioſus effectus parit, atque gignit. Et ideo vbi tu ipſe dixiſti. *Numquid collegiſtis de tribulis ficus, & de ſpinis vuas?* liceat me dicere. *Numquid non collegiſtis de tribulis ficus, & de ſpinis vuas*; ideſt, o homo, o mulier, fortaſſe quod ex meis ſpinis, meaque ex cruce non accepiſtis ficus, & vuas, quæ eorum dulcedine conſolantur, & omnes illos quietant, qui iſtis fructibus ſe dignos efficiunt. Quieſcite.

Premiorum fructus inter ſpinas inueniuntur. Matt. 7. 16.

SECVNDA PARS.

PRimum denique remedium fugiendi, & euitandi prauas curas, malaſque cogitationes obſeruantia erat, ſeu cultus, qua, vel quo venerari, ac reuereri Deum debemus, & de hoc ſatis diximus in prima parte. Modo ſecundum remedium ſequitur, & cuſtodia, ac vigilantia eſt, quæ haberi, ac teneri debet de ſenſibus, pręſertimque de oculis corporalibus. Et hoc tribus cauſis. Primo, quia ſunt inſtrumenta hominis, ac mulieris neceſſaria. Secundo quia ſunt arcis feneſtræ. Tertio, & vltimo, quia ſunt inſtabiles amici. Primo neceſſaria ſunt inſtrumenta; & ideo cum continuo eis vti debeamus, oportet, vt vnuſquiſque noſtrum ſatis inuigilet, & perſpiciat cum eis vtitur, eoſque mouet. Si vos tonſorem aditis, & vultis, quod a vobis capitis capillos, ſeu menti pilos abradat, neceſſe quidem eſt, vt ipſe nouaculam accipiat, ſine qua nihil tondere, aut abradere poteſt: tamen opus eſt etiam, vt multa agilitate, ac vigilantia ea vtatur: & ſi ſecus aget, & negligenter, vice tondendi, incidet, & decorticabit. Inſuper neceſſe eſt etiam, quod in vtendo, vtatur illis in rebus, quæ ad tondendum aptæ exiſtunt, ideſt, in pilis, capillis, & ſimilibus: quia, ſi in

Vigilantia ſenſuum repellit prauas cogitationes.

Oculi ſunt inſtrumenta neceſſaria.

Simile.

petris, aut in tabulis, vel in ſimilibus vteretur, nouacula ſic vaſtaretur, & euaneſceret, quod deinceps nil valeret, nulliſque inſeruiret. Mirabilis Salomon in Prouerbijs cap. 4. *Oculi tui recta videant.* Animaduertite, ait Sapiens, quòd (cum ſit vobis neceſſe, vt his oculorum nouaculis vtamini) cogatis in rebus eis proportionatis vti: *Oculi tui recta videant*. Perſpicite, cernite tantum res iuſtas, rectas res, res, inquam, quæ eos vaſtandi, euertendique vim non habeant. Hinc euenit, quòd vitioſa ornamenta tam in mulieribus, quàm in hominibus, & à Scriptura ſacra, & à ſanctis Patribus varijs in locis acerbe redarguuntur; quia ſæpe ſæpius hos oculorum nouaculas corrumpendi, atque vaſtandi vim habent. Et præcipue habemus in huius corroborationem illum locum Geneſ. 20. Vbi dicitur. *Dedi mille argenteos fratri tuo. Hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum ſunt, & quocumque perrexeris mementoque te deprehenſam.* Qui locus difficilis redditur apud interpretes, qui ex Hebræo ſic transferunt. *Ecce dedi mille argenteos Abrahæ, ſic dixit Abimelech rex Geraræ Saræ, quam tu falſo fratrem tuum appellas: ipſe ſub nomine fratris erit tibi in velamen oculorum*, ideſt, *velamen verecundiæ, ſi minus caſta eſſe volueris*, aut etiam aliter: *ipſe enim erit tibi velamen oculorum*, ſiue *verecundia ad omnes, qui tibi voluerint hoc, quod tibi mecum accidit exprobrare, habes, quo te excuſes, dicendo ipſummet Abraham præcipiſſe tibi, vt eum non virum, ſed fratrem diceres, ex quo diſcrimen adulterij incurriſti*. Verum alij meo iudicio plenius, & facilius pronomen hoc ad argentum referunt, vt dicatur Abimelech dediſſe Abrahæ mille argenteos in velamen oculorum Saræ, ideſt, quibus velamen emerat, quo ſe Sara velaret, oculoſque occultaret, & præ verecundia ne alicui poſſet eſſe concupiſcentiæ occaſio. Itaque Abimelech commendaſſe Saræ pudorem, & verecundiam. quam expoſitionem ſecutus eſt Lyppomanus in Catena ſuper Geneſ.

Prou. 4. 25.

Ornamenta vitioſa ſunt euitanda.

Gen. 20. 16.

Locus difficilis apud interpretes.

Lyppoman. in Catena ſuper Geneſ.

Hinc eſt, quòd Tertullianus lib. de Velandis virginibus, occaſionem cœpit deteſtandi vanitatem mulierum ſui temporis, quo non ſolum nuptæ, & illæ virgines, quæ ad nuptias adſpirabant; ſed etiam virgines Deo dicatæ, caput, præſertim in Eccleſijs, obſtentationis cauſa non velabant, contra Apoſtoli præceptum, & inter alia hæc habet, *tam ſancti viri eſt ſuffundi ſi virginem viderit, quàm ſancta Virginis, ſi à viro viſa eſt, ſed enim vera, & tota, & pura virginitas nihil magis*

Tertullian. lib. de velandis virginibus.

Mulierum vanitas tempore Tertulliani.

gis

Digitized by Google

gis timet, quàm ſemetipſam, confugit ad velamen capitis, quaſi ad galeam, quaſi ad clypeum, qui bonum ſuum protegat aduerſus ictus tentationum; Indue igitur armaturam pudoris, circumdare vallum verecundiæ. Hæc ille. Leuit. 19. dicitur: *Neque in rotundum attondabitis comam.* quem locum expendens Turrianus in ſuis ſcholijs ſuper lib. 1. Apoſt. Conſt. c.3. ait; quòd quidam eruditus Hebræus dicebat ſiç ad verbum eſſe conferendum: *ne corrumpas angulum capitis tui, circum caput*; rectos enim angulos, quos fecit capillus promiſſus, is corrumpit, qui in eo facit circulos calamiſtris, ita, vt iam duplex ſit rotunditas, altera in capillo ipſo calamiſtrato: altera in tonſione circum caput, ad quam ſolam reſpexit in ſua tranſlatione D. Hieronymus. Vbi eſt notandum curioſam crinium compoſitionem, & nimirum corporis ornatum laxum, & effeminatum animum, immo & libidinoſum indicare: quam ob cauſam in ſacris litteris à Patribus in feminis reprehenditur, velut 1. Thimot. 2. vbi dicitur. *Similiter, & mulieres in habitu ornato cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis.* Et 1. Petr. 3. *Quarum*, ideſt, mulierum, *non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri*; quod argumentum eleganter proſequitur Tertullianus lib. de habitu mulierum, & lib. de cultu feminarum, Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædag. cap. 3. & D. Cyprianus lib. de diſciplina, & habitu vriginum. Ratio vero ea eſt, quia nimius corporis cultus ad amorem, indeque ad libidinem prouocat; ſic enim Iezabel illa impijſsima ad Iehu in ſui amorem pertrahendum ſtibio oculos ſuo depinxiſſe, caputque ornaſſe dicitur 4. Reg. 9. Eſt autem ſtibium non vt plerique exiſtimant inſtrumentum, quo palpebrarum ſuperciliorum pili componuntur, ſed metalli genus, cuius præcipua vis eſt in dilatandis oculis, eorumque fluxibus, & vlcerationibus inhibendis. ſic enim accipitur Ezechiel 23. vbi dicitur; *Ecce venerunt quibus te lauaſti, & circumliniſti ſtibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri*. Quantum vero detrimenti afferat, quantumque ſit execrandus curioſus hic mulierum ornatus, docet potiſsimum ex citatis Patribus idem Tertullianus lib. illo de cultu mulierum, vt dixi: & inter alia inquit, *Habitus feminæ duplicem ſpeciem circumfert, cultum, & ornatum: cultum dicimus, quem mundum muliebrem vocant, ornatumque immundum muliebrem conuenit dici, ille in auro, argento, gemmis, & veſtibus deputatur,*

Leuit. 19. 27. *Turrianus in ſuis ſcholijs.* *Capillus quomodo dicitur corrumpi.* D. Hieron. *Curioſa crinium compoſitio ſignū eſt animi effeminati.* 1. Tim. 2. 9. 1. Pet. 3. 3. *Tertull lib. de habitu mulier. & lib. de cultu feminarum.* *Clemens Alex. lib. 3. Pædag c. 3.* *D. Cyprian lib. de diſciplina, et habitu virgin.* 4. Reg. 9. 30. *Stibiū quid eſt.* Ezech. 23. 40. *Mulierum curioſus ornatus deteſtandus.* *Tertull lib de cultu mulier.*

tatur,

tatur; iſti in cura capilli, & cutis, & earum partium corporis, quæ oculos trahant. Alteri ambitionis crimen intendimus: alteri proſtitutis aiunt, & de fontibus draconum gemmas erui, hoc quoque deerit Chriſtiane, vt de ſerpente cultior fiat, ſic calcabit diaboli caput, dum de capite eius ceruicibus ſuis, aut ipſi capiti ornamenta ſtruit. Hæc ille.

Simile. *Iſidorus.* *Mulier nimis ornata aſsimilatur ſerpēti in Scithia nato.* *Mulier ornata trahit ad ſe oculos aliorum.*

Hinc eſt, quod inordinatus mulierum cultus aſſimilatur ſerpenti in Scythia naſcenti, qui, vt dicit Iſidorus, tanta præfulget dorſi varietate, vt in ſui admirationem inducat intuentes. Et quia piger eſt, quos curſu inuadere nequit, ſui admiratione intuentes rapit, & quanto magis eſt diſcolor, tanto in veneno eſt deterior. Sicut mulier nimirum ornata, oculos, & corda intuentium ad ſe trahit, & ſtupida, & inſenſata reddit, & ea per concupiſcentiam rapit, & veneno mali conſenſus extinguit. Et ideò quanto ornatior, & pulchrior, tanto perniciosior. Similiter Ophites eſt ſerpens maculis reſperſus, qui tot habet nocendi modos, quot colores varios, & ſic mulier diuerſis coloribus picta, vel varijs ornamentis induta. Vnde D. Hieronymus dicit, quod ſi vir, vel mulier ſe ornauerit, & vultus hominum ad ſe prouocauerit, etſi inde nullum ſequitur damnum: iudicium tamen patietur æternum, quia venenum attulit, ſi fuiſſet qui bibiſſet, iuxta illud Prouerb. 7. *Occurrit illi mulier ornata meritricio præparata ad capiendas animas.* Item ornatæ, & pulchræ mulieres ſimiles ſunt cattis, catta enim quamdam pulchram pellem habet, & de ipſa in tantum gloriatur, quod quandoque vaga efficitur; cui tunc ſi ipſa pellis exuritur, in tecto commoratur: ſæpe tamen dum de pelle gloriatur propter ipſius pulchritudinem capitur, & mactatur. Sic mulier ſentiens ſibi in facie pulchram pellem, vel in dorſo pulchram veſtem, de ipſa gloriatur, libenter diſcurrit, vt ipſam alijs oſtendat; ſed ſi pellis eius febre, vel alia infirmitate exuratur, vel deformetur, ſiue veſtes eius deuaſtentur, tunc firmior in domo moratur. Item dum de fragili pelle, vel veſte gloriatur, à diabolo capitur per vanam gloriam, & laſciuiam, & aliquando ad turpitudinem peccati perducitur. Et tandem aliquando ſubita, vel mala morte mactatur, & inſuper pœna æterna cruciatur. Vnde Cyprianus inquit, *quòd ſerico, & purpura indutæ, Chriſtum ſyncere induere non poſſunt, auro, & argento, & margaritis, & monilibus ornatæ, ornamenta corporis, & ani-*

D. Hieron. *Prou. 7.10.* *Simile.* *Mulieres ornatæ aſsimilantur cattis.* *Catta quid gerit.* *Mulier ornata à diabolo capitur.* *Cyprian.*

& anima perdiderunt. Hinc eſt, quod diues ille Luc. 16. *qui purpura induebatur, & byſſo, in inferno ſepultus eſt.* D. Ambroſius in cap. 2. epiſt. 1. Pauli ad Timoth. cap. 2. n. 9. ſuper illa verba, quæ ſupra diximus: *Similiter, & mulieres in habitu ornato cum verecundia ornantes ſe, non in tortis crinibus, aut auro, & margaritis, aut veſte pretioſa*, ait: *Humili habitu mulieres debere, non in iactantia: qui enim vult audiri, inclinare ſe debet amota à ſe pompa, vt miſericordiam Dei prouocet. Habitus enim ſuperbus nec impetrat, nec rectè de ſe facit credi. Quis enim prudentium iactanter ornatam mulierem non horreat? quanto magis auctor* Deus, *qui corpus ad ſe liberum factum metallis videt? Nam humilis habitus bonæ profeſſioni conuenit, vt poſſit non aliud æſtimari, quam cernitur. Quæ autem in domo* Dei *cum pompa ſe maculat videri, non vtique propter* Deum, *ſed propter homines conſequitur: quod vult, vt glorioſa videatur. Nil conſecutura à Deo, niſi maculam: quanto enim hominibus ſplendida videtur, tanto magis deſpicitur à* Deo. Hæc Ambroſius. D. Aug. ſer. 247. de temp. inquit: *Habitus impudicus corporis nuncius eſt adulterini cordis. Impudicus autem habitus corporis ſui in viris ſuperflua, & inordinata capillatura, veſtimentorumque muliebrium affectata ſimilitudo, calceamentorum quoque metas neceſſitatis extendens. In mulieribus facies fucata, capillorum natiui coloris adulteratio. Hic habitus in vtroque ſexu adulterinus eſt, & à conſpectu tanti ſponſi prorſus amouendus. Nec ſilentio præterire hoc debent amici ſponſi diligentes decorem domus* Dei. *Qui enim formam, quam omnipotens, & prudentiſſimus Plaſmator finxit in aliam transfigurare contemnit, nonne euidenter dicere ei videtur, qui ſe finxit, cur me feciſti ſic? Improba temeritas conditoris plaſmata viliſicare, vt formam, quantum in ſe eſt, in aliud transfiguret.* Nec *iſta dicimus à nobis.* Habemus Patres *noſtros, doctores egregios, qui irrefragabili auctoritate iſta damnarunt. Audiamus Paulum* 1. *Cor.* 11. *De ſuperflua capillatura dicentem:* Vir *quidem ſi comam nutriat, ignominia eſt illi. Studeamus* Cyprianum *de adulterino habitu diſputantem: ait enim, opus* Dei, *& factura eius vllo modo adulterari debet in habitu flauo colore, vel nigro, vel quolibet alio denique lineamenta naturæ corrumpente medicamine: dicit enim* Deus: Faciamus *hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram:* Et *audet quiſque mutare, & conuertere quod fecit* Deus? *Manus Deum offen-*

Luc. 16.

D. *Ambr. in c.* 2. *ep. Pauli* 1. *ad Timoth, c.* 2. 9.

D. *Auguſt. ſerm.* 247. *de temp.*

Habitus impudicus corporis nuncius eſt adulterini cordis.

1. Cor. 11. 14

offendunt, quando id, quod ille formauit, reformare, & tranſfigurare contemnunt, ſcientes, quod opus Dei eſt omne, quod naſcitur, diaboli quodcumque mutatur. Et in ſequentibus: *Non metuis, ne cum reſurrectionis dies venerit, artifex tuus non te recognoſcat, & ad ſua præmia, & promiſſa venientem, remoueat, & excludat, dicens: Opus hoc meum non eſt, nec imago hæc noſtra eſt, cum te flauo medicamine polluiſti, cum formam, quam dederam tibi mendacio deformaſti. Facies corrupta eſt, membra aliena ſunt, per eam Deum videre non poteris, quoniam oculi tibi non ſunt, quos Deus fecit: ſed quos diabolus fecit. Maneat in vobis facies incorrupta, forma ſyncera, à calcamentis ſuperfluis, pedes liberi, crines nullo colore fucati, oculi conſpiciendo Deum, digni ſicut portauimus imaginem terreni, ſic portemus imaginem cæleſtis. Empti enim eſtis pretio magno, glorificate, & portate Deum in corpore veſtro. Deum enim in corpore noſtro portamus, cum imaginem eius per immundas, & prophanas adinuentiones non deformamus: & ſic imaginem ſuam in nobis recognoſcet.* Hæc ille. Tandem eſt notandum, quod ſi ornatus in mulieribus eſt deteſtandus, in viris execrabilis erit omnino: contra quos legendus eſt Clemeus Roman. cap. 3. ex lib. 1. Conſt. Apoſt. in lib. illo 3. Pædag. cap. 3. vbi ſic inquit: *Mutant ſe ſicut ſerpens poſſe ſenium capitis exuere: ſed, & ſi pilos calide circumſcribant; rugas tamen non effugient; ſed neque mortem latebunt, & ſi tempus per artem metiantur.* Hæc ille. Deinde affert illud Pauli Epheſ. 4. *Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ*: non dixit, Renouamini tincturis, & cultibus; ſed ſpiritu mentis veſtræ. Modo ad meum rediens ordinem, quia, inquam, mundus hac vanitate, iiſque luxibus plenus eſt; ideò oportet bene oculos cuſtodire, vt à talibus obiectis capti, curarum, & cogitationum laſciuarum ſeminarij cauſa non ſint in corde, atque mente.

Ornatus in mulieribus deteſtãdus eſt, eo magis in viris.

Clemens Rom. cap. 3. ex lib. 1. Conſt. Apoſt. in lib. illo 3. pædag. cap. 3.

Epheſ. 4. 23.

Mundus vanitatibus plenus eſt.

Simile.

Oculi ſunt feneſtræ arcis.

Secundo, oculi ſunt feneſtræ, & ianuæ arcis: ite vos ad caſtra, ad fortia, inuenietis ianuas ære vel ferro, magniſq. clauis tectas. At qua re? Quia cum arcis ianuæ ſint, neceſſe eſt, quod multa ſecuritate accommodentur, vt inimici non frangant illas, & ingrediantur ciuitatem, ad omnia diripienda, atque depopulanda: nam, cum hoſtis dominatur ianuis, cunctis dominatur: *Super murum eleuans oculos*, dicitur 2. Reg. 18. Ac ſi dicere vellet. Animaduertite, & munimini oculos, nam ſecus arx, & murus tutus non erit.

2.Reg. 18. 24

Tertio,

Tertio, & vltimo, oculi inſtabiles ſunt amici: nunc omnes ſunt veſtri, & paulo poſt alieniſsimi ſunt à vobis. Et (quod peius eſt) non ſolum à vobis abſunt, ſed vos prædantur, & peius, quod queunt, in vos operantur. Hoc affabre illud eſt, quod in Threnis de oculis dicebatur cap. 3. *Oculus meus deprædatus eſt animam meam*. Magnum quidem, ait Propheta, nihil eſt, quod homini, ac mulieri magis amicum, gratumq. ſit, quam oculus; & tamen ita aduerſatus eſt mihi; quod *deprædatus eſt animam meam*. Animam meam deprædatur ipſe, per ipſum illicita perſpexi, & in mente cogitationem formaui, conſenſum præſtiti; & ſic mortaliter peccando animam meam depopulatus ſum, & interfeci. *oculi ſunt amici inſtabiles*: Thren. 3. 51.

Tertium remedium pro fugiendis malis cogitationibus, & euitando otio, eſt; nam, dum in aliqua honeſta, licitaq. operatione te exercebis, ac occupaueris, facile prauas fugies cogitationes: anima noſtra manere vacua nó poteſt, ſicut etiam ſunt alia omnia, quæ Deus fecit; & ideò Philoſophus aiebat, quod non datur vacuum in natura; & ideò dum tu otio vacas inanis proculdubio exiſtis, & vacuus: vnde prauis cogitationibus, iniquiſque curis impleri poteris. Qua propter in ſanctorum Patrum vita legitur, quòd ille, qui aſſidue in aliqua honeſta operatione occupatur, & exercetur, vnicum tantum dæmonem habet, qui tentat ipſum; ſed qui ſtat otioſus, centum, milleque habet: & iure quidem; nam cum ſit (vt dixi) anima vacua, dæmones quærunt locum occupare; & ideò Eccleſ. c. 33. egregie dicebat: *Mitte illum, in operationem ne vacet: multam enim malitiam docuit otioſitas*. Huius rei quidem exemplum natura ſtructionis oſtendit, cui natura dedit, ſecundum Auicennam, maxima oua facere, & duriſsimè tecta, vt circa eorum generationem calor occupatur, temperetur in eis, nè eo incenſo citius moriatur. Sic homini calido per fomitem peccati originalis, multum, ideſt, vehementer ad peccandum accenſo, ſiue fortiter tentato, ſunt magna, & dura oua, ideſt, fortia, & difficilia exercitia, vel officia imponenda: vt ex difficili occupatione illorum vitiorum refrigeſcat incendium, & feruor tentationum. Item nota, quod otioſitas hoc facit animæ, quod quies facit corpori; nam ſi quies corporis eſt nimia, ſit generatiua, conſeruatiua, & multiplicatiua multorum humorum, & tandem corruptionis inductiua. Vnde aquæ etiam, quæ nimis quieſcunt, putreſcunt. Similiter

Otiũ malas parit cogitationes, *Ariſtot*. *Exempl*. *Homo qui continuo alicui honeſto operi vacat, ab vno tantummodo dæmone tentatur*. Eccle. 33. 29. *Auicenna*. *Structionis natura*. *Otioſitas nocet animæ, ſicut quies corpori*.

liter quoque otioſitas, ſi eſt ſuperflua, generat, conſer-

Quies multiplicat humores.

uat, & multiplicat humores, ideſt, malas affectiones, & cogitationes: vnde tandem facit animam in corruptiones ruere peccati. Vnde Bernardus in quodam ſermone, *hæc otioſitas mater eſt nugarum, nouerca virtutum. Ipſa enim eſt, quæ virum fortem fortiſsime præcipitat in reatum; facit enim ſuffocare virtutem, nutrire ſuperbiam, & viam conſtruere ad gehennam*. Hæc ille. Item otioſitas, & voluptas ſunt cauſa doloris, & diſſipationis animæ, & corporis, cuius exemplum eſt, quia, ſecundum Auicennam, quies corporis, & tranquillitas, & dimiſſio exercitij, coitus plurimus, & præcipue coitus ſuper repletionem cibi, frequentia ebrietatis, & præcipue vinum plurimum in ieiunio ante cibum, quod maxime lædit neruos, ſunt præcipue cauſa doloris iuncturarum, & podagræ, & ſciaticæ. quies ergo ſpiritualiter refertur ad ſomnolentiam, tranquillitas ad pigritiam, dimiſſio exercitij ad luxuriam; repletio vero, & ebrieras ad gulam. Hæc ergo ſunt illa vitia, quæ primoo lædunt animæ iuncturas: ſunt enim in anima vires iraſcibilis, & concupiſcibilis; & etiam rationalis, quas, oportet, eſſe in anima inuicem coniunctas per participationem, & colligantiam rationis, quod eſt quando paſſiones iraſcibilis, & concupiſcibilis à ratione ordinantur: & ideo vocantur à philſopho iraſcibilis, & concupiſcibilis virtutes rationales, ſed has virtutes lędunt, & diſiungunt vitia ſupradicta, quia per otioſitatem, & quietem hebetantur paſſiones iraſcibiles, ſed per gulam, & luxuriam diſtemperantur paſsiones concupiſcibiles: & ſic ſoluitur colligatio, & iunctura rationis, vel per leſionem iuncturarum, intellige læſionem omnium virtutum: quia omnes virtutes ſecundum ſanctos, & ſecundum philoſophos ſunt inuicem connexæ, & coniunctæ. Sed tamen prædicta vitia earum iuncturam diſſoluunt: quia per otium, & ſomnolentiam, & imperſeuerantiam tolluntur, & ſeparantur virtutum actus: ſed per gulam, & luxuriam eradicantur etiam virtutum habitus. Vnde dicitur Iob cap. 31. de luxuria, quod eſt *ignis vſque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina*. Item hæc vitia inducunt podagram, quæ eſt læſio, & vaſtatio pedum, quia ſcilicet lædunt, & diſsipant bonas animæ affectiones. Sunt enim affectiones animæ quidam ſpirituales pedes, quibus anima mouetur, & vadit ad ea, quæ diligit. Item ſciathica, quæ lædit anchas, quibus, ſcilicet, fit ſeſsio corporis, quia,

Bernard. in quodam ſermone.

Otioſitas eſt cauſa doloris & diſſipationis animæ.

Auicennas.

Podagra, & ſciatica cauſa.

Vitia quæ primo lædunt animam.

Iraſcibilis, & concupiſcibilis paſsiones vocantur à philoſopho.

Iraſcibilis, & concupiſcibilis paſſiones ſũt inuicem connexa

Iob 31. 12.

Vitia quæ generant podagram.

quia, ſcilicet, huiuſmodi vitia etiam impediunt animæ quie-
tem, & ſtabilitatem; & ita prædicta vitia diſiungunt virtu- *Vitia qui diſiungunt virtuium colligationem.*
tum colligationem, extinguunt animæ affectionem, & aufe-
runt animæ quietationem. Item otioſus homo locum facit
diabolo, vt diximus, e contra in homine occupato non ha-
bet diabolus locum, vt diximus, ſicut Arca perfecta occu-
pata non eſt capax alterius. Vnde Hieronymus dicit; *Sem-* D.Hieron.
per aliquid boniſacito, vt te diabolus inueniat occupatum. Item
homo otioſus eſt ſicut ſignum ad ſagittam, quod vndique à Simile.
ſagittarijs, ideſt, dæmonijs, ſagittatur ſagittis tentationum
malorum. Vnde Thren. 3. *Tetendit arcum ſuum, & poſuit* Thren. 3.11.
me quaſi ſignum ad ſagittam; ſed occupatio eſt velut cly-
peus contra ſagittas diaboli, iuxta illud Eccleſ. 29. *ſuper ſcu-* Eccleſ. 29.17 & 18.
tum potentis; ideſt, viriliter operantis, *& ſuper lanceam ad-*
uerſus inimicum tuum pugnabit. Ecce demum tria contra
prauas cogitationes remedia. Primum quorum reuerentia, *Remedia tria cõtra prauas cogitationes.*
ſcilicet, qua Deum venerari, ac colere debemus. Secundum
cuſtodia, qua quiſque erga ſenſus inuigilare debet, præſer-
tim oculorum. Tertium otium cauere, ſeu fugare. Su-
pereſt quartum, flabellum, ſcilicet, ſicuti quinque
pennarum partus; ſed hoc in quinque ſe-
quentes lectiones (hoc eſt de vna
pro lectione penna) diſcu-
tiemus. Ite in pa-
ce. Amen.
(.·.)

VIGE-

VIGESIMAOCTAVA
LECTIO.

De flabello ad expellendas prauas cogitationes.

IN QVA DE FLABELLO QVINQVE pennarum tractabitur. Primum, de mortis memoria. Secundum, de paſſionis Chriſti contemplatione. Tertium, de futuri iudicij recordatione. Quartum, de damnatorum pœnarum acerbitate. Quintum, & vltimum, de Beatorum gloriæ ſuauitate. In hac lectione de prima penna erit ſermo.

Iob 1.22. In omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis:

PRIMA PARS.

Exemp.
Pauonis natura

NATVRALES inquiunt (experientia teſte) quòd quando elatus pauo, ſuarum formoſarum, & oculatarum plumarum facta luſtratione, multum illo vano, ſuperboq. circulo ſeipſo, ſuaq. perſona iactata, & gloriata, ſi forte oculos ad pedes vertit, tam turpes, deformeſque, necnon ita corporis pulchritudini contrarios cernens eos, illico humiliatus, oculos flectens, plumaſq. reſtringens, atque celans, & vna ſuæ pulchritudinis theſaurum, ſeipſum pudendo, ſtrepitu, clamore, ac flebili, mæſtaq. voce intrinſecum cogitationis dolorem nempe ſignificat. Sed quis vano

Simile.

pauoni magis aſſimilatur, quam tu, ò homo? nam ob minimum

mum quodcumque eleuaris, & ſuperbis? Et ecce, quod, perſpectis tuarum magnitudinum formoſis plumis, diſplicatis tuæ pulchritudinis alis, facto tuarum diuitiarum magnifico circulo, ah, proprio tui beneficio, & pro defenſione tuæ mentis, & animæ a malis curis, prauiſque cogitationibus, reſpice, reſpice pedes, tuum animaduerte finem, tuum caue terminum, ad quem cogita tãdem quartum remedium, quod ego tibi dixi, & inſinuaui, quo expellere poteris malas curas; quod quidem eſt quinque plumarum, ſeu pennarum flabellum: immo non totum modo cogitabis; ſed ſolum primæ pennæ attendes, quæ mortis eſt memoria. Iam dixi vobis in alia occaſione, quòd cogitationes muſcis ſimiles exiſtunt; iſtæ melius, quam cum flabello, non expelluntur: ita cogitationes, hac prima iſtius flabelli penna, quod vobis propoſui, (flabello, ſcilicet mortis) propulſantur, & abiguntur. & ratio eſt, quia mors quinque prærogatiuis hominem, & mulierem cautiſsimam reddit. Prima eſt, quoniam omnium eſt magiſtra. Secunda, quia iuſtiſſimus eſt iudex. Tertia, quia bonum à malo ſeparat. Quarta, quia liberaliſſima eſt eleemoſynæ diſpenſatrix. Quinta & vltima, quia vigilantiſsima eſt curatrix, ſeu inſtatrix pignorum ad operandum. De omnibus his quinque hac in lectione ſermonem faciemus. Attendite.

Homo debet ſuũ finem reſpicere.

Flabellum quinque pennarum ad expellendas prauas cogitationes.

Lectionis diuiſ in quinque capita.

Quo ad primum, certum eſt, quòd mors eſt ſapientiſsima, doctiſsimaque magiſtra omnium: nam hæc illa eſt, quæ omnes reducit ad lumen, cognitionemque veritatis, ſecundum quod ait Regius Propheta in Pſal. 138. *Et nox illuminatio mea in delicijs meis*; & præſertim docet quo modo ſint fugiendæ principales illæ cogitationes, quæ hominem, mulieremque ad vitiorum, ac capitalium peccatorum genera trahunt; & inducunt. Primum quorum ſunt plurimæ cupiditatis, & rei affectus. Secundum carnalitatis cogitationes; Tertium ambitionis, & ſuperbiæ curæ. Quartum tandem longitudinis vitæ præſumptio, & ſpes. Primò docet fugere cupiditatis, & rei affectus, & hoc cum vitæ breuitatis recordatione, nam, alicui quamuis diceretur; Mille es annos victurus, & ſciens, quod iſti mille anni finem habere debent: inſanus hic quidem eſſet, qui aliquo modo ſaltem ſua deſideria, eiuſque affectus circa terrena non cohiberet, atque compeſceret: cum certo ſciat, quod licèt diu eſt victurus: tamen diuturnitas hæc finem adipiſcetur; ſicuti illi

Mors eſt ſapientiſsima magiſtra.

Pſal. 138. 11.

Cogitationes praua ad quatuor peccatorum genera hominem trahit.

Mors docet fugere cupiditatis affectus.

Temporis diuturnitas finem tandem habet.

in ſacra ſcriptura dictum fuit, quod domum ædificaret, quia quinquaginta annos victurus erat; qui reſpondit, inſaniam eſſe domum conſtruere pro tam breui tempore: & iure; nam hominis iudicio, quamuis multum, ſatiſque videatur; quia demum finem habere debet, breuiſſimum dici poteſt. Et

Pſal. 89. 4.

ideò Pſal. 89. optime ait, quod *mille anni ſunt tamquam dies heſterna, quæ præteryt*, eo magis, quòd vita ad eam ducta, & collata eſt breuitatem, quod fere, aut vix incipit, & oritur, quod finit, & deficit. Et ideo illuſtris ille Poeta optime aiebat

Vita humana præſentis breuitas.

Miſer, il tanto affaticar che gioua?
Tutti torniamo alla gran madre antica;
E il nome noſtro à pena ſi ritroua.

Deus quare vitam humanam præſentem breuiauit.

Hinc oritur, quod volens Deus huic malo, ſcilicet, cupiditatis, & deſiderij rerum terrenarum mederi, de tempore in tempus humanam vitam breuitate comprehendit; & ideo cum in mundo pauca gens exiſtebat, & conſequenter ſimplicior, & purior, & minus ad rem applicata, vita diuturnior erat: verum, cupiditate, habendique deſiderio inde creſcentibus, Deus vitam diminuit, breuemque fecit, non aliam, inquam, ob cauſam, niſi vt huic mederetur vitio, eo modo, quo medicus agit, qui medicinam morbo proportianatam infirmo porrigit: vitæ breuitas cupiditatis eſt remedium: hoc deſiderium creuit, ergo iure vita breuiatur. Hoc eſt quod Iob c. 14. innuere volebat, cum dixit: *Homo natus de muliere breui viuens tempore, &c.* ac ſi diceret. Principalis res, quam ſibi in mentem redigere debent homo, & mulier, breuitas eſt humanæ vitæ.

Breuitas temporis eſt medicina vitæ humanæ.

Iob 14. 1.

Mors docet carnalitatis & concupiſcentiæ repellere cogitationes.

In ſecundo loco mors docet concupiſcentiæ, & carnalitatis repellere cogitationes: & iure quidem; mors enim non ſolum, cum a corpore animam ſeparat ab homine omnem potentiam, vimq. omnem aufert; ſed prius etiam ſuis nuncijs, infirmitate, ſcilicet, & indiſpoſitione idem agit; ita, vt impotentem, inhabilemque reducit eos ad ſuas libidines, ac inordinata deſideria. Vbi clarè cernitur, quod (vt dixi) nuncij ſunt, legatique mortis, quod innuere volens D. Paulus, aiebat. *Nolite ergo ſecundum carnem viuere: ſi enim ſecundum carnem vixeritis, moriemini*. Et hoc accidit; quia cum noſtrum corpus compoſitum ſit ex quatuor elementis, & per conſequens quatuor contrarijs qualitatibus armatis, neceſſe eſt vt inter ipſa aſsidue vergant contentio

Infirmitas, & indiſpoſitio ſunt mortis legati.

Corpus compoſitũ ex quatuor elementis.

Digitized by Google

tio & bellum; ſed vbi prælium eſt, ibi neceſſario, vel ex vna, vel ex alia parte victoria viget, & ideo vno ex eis tandem prædominante, oportet, vt illa diſſoluatur harmonia, quæ huius compoſiti vitam ſeruabat & tenebat: hoc abſconditum bellum, immo manifeſtam contentionem, i. tot diuturnis alterationibus experimur; quas noſtri in corporibus in dies cernimus. Et hinc extrahitur, quòd ſimilis, immo eadem met eſt cauſa alterationis in corporibus, & cauſa infirmitatis, & mortis: & ſolum in maiori, vel minori humorum imperio differt. Nam quando aliquis malignus humor parum prædominatur, fides tantum huius cytharæ (vt hac vtar metaphora) diſſonantur, & diſſoluuntur; & ſic huiuſmodi harmonia dirimitur, & concentus ſanitatis, quæ conſiſtit in vnitate humorum, confunditur: ſed ſi nimium prædominatur, eam omninò corrumpit. Demum innuere velim, quod non ſolum mortis memoria, ſed hi eius nuncij, qui præfatæ ſunt indiſpoſitiones, ſufficiunt, vt nos à concupiſcentijs, & carnalitatibus abducamus, & retrahamus.

Elementa habe t quatuor qualitates contrarias ſibi inuicem.

Mortis, & infirmitatis humanæ in corporibus eadem eſt cauſa.

In tertio loco mortis memoria docet ſuperbiæ curas aufugere, atque ambitionis: nam poſt mortem homo non ſolum ſub pedibus aliorum hominum, & amicorum, & inimicorum, ſed etiam ipſarummet belluarum conculcatur: ita, quòd illos qui põpa, aut ſuperbia, magna palatia conſtruunt, docet, & oſtendit, quòd poſt mortẽ hoſpitium tam anguſtum habebũt, quod ipſis naribus firmamentum eius tangent. Veſtientibus ſeipſos ſericis, vel auro, vel argento, inſinuat, quod poſt mortẽ veſtimenta eorum ex terra, & ex vermibus erit. Illis, qui pro verbo contumelioſo ſtatim ſe vlciſci volũt, proximũ interficiendo, innuit, quòd poſt mortem, licet enſem in manibus haberent, ab ipſiſmet vermiculis ſe defendere, aut tueri minime poſſent. Et denique volentibus rabioſa ambitione prædominari omnibus; ſignificat, ac patefacit, quod poſt mortem non modo gradus, ac titulos omittere, atque derelinquere oportet; ſed inter oſſa eius, & illa mendicioris, ac magis parui æſtimati hominis, qui inueniatur, nulla vergit differentia. Et ideo Eccl. 48. aiebat: *Poſt mortem autem non erit tale nomen noſtrum*; Et Regius Propheta: *Ne timueris cum diues factus fuerit homo; quia cum interierit, non ſumet omnia*: Scitote fratres, quòd quando homo mortuus erit, non poterit ſecum omnia ferre; quæ habebat, & poſſidebat. Sed ſi omnia portare non poterit,

Mortis memoria docet ſuperbiæ curas fugere.

Hoſpitium noſtrũ poſt mortem erit valde anguſtum.

Homo poſt mortem nec à verm bus poteſt ſe defendere.

Eccle. 48. 12.
Pſal. 48. 17.

Homo poſt morte non poteſt omnia ſecum ferre.

poterit forſan eorum partem ferre ? Et hic notate, quod noſtra duplicia ſunt, ſpiritualia, ſcilicet, & corporalia, vel temporalia, vt dicitur; bene ſpiritualia nobiſcum feremus; & ideò ingrati morientes omnia nobiſcum peccata portamus. Sed quo ad temporalia nullum afferimus. Vnde Iob 1. dicebat: *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc*. Dicite exempli gratia, quod inueniatur viridarium quoddam diuerſis arboribus fructiferis refertum, & quod aliqui pueri apertum cancellum illius inuenientes introeant: qui viridarium non animaduertentes, ſtatim ingreſſi herum imitari incipientes, aliqui arbores aſcendant, alij cum arundinibus, & fuſtibus, cum petris, alij fructus legunt, tam illos, qui maturi ſunt, quam etiam illos, qui acerbitatem redolent; & quidam eorum ſinum implent, quidam peram, aliqui pectus, pileum reliqui, & tandem ceterorum hi hoc, iique illud. Quod animaduertens viridarius, ne ab ipſo aufugiant, ad cancelli ianuam expectat eos: pueri currunt cauſa exeundi foras, & in eius manus incidunt; viridarius prius ab illis petit, vnde veniunt, & inde fructus apud ipſos repetiens, & clamans, & minans, alapis cedit, verberat, punit, omneſque ab eis fructus auferens, flentes extra pomarium expellit. Et ideò optimè Pſal. 48. ait: *Ne timueris cum diues factus fuerit homo: & cum multiplicata fuerit gloria domus eius, quia cum interierit, non ſumet omnia*. Ne iſtorum admiratione afficias, qui veluti pueri in fructus viridarij huius vitæ, ſcilicet, in dignitatibus, in magnitudinibus, immerguntur. *Quia cum interierit, non ſumet omnia*, cum ianuam adibunt pomarij mortis maior rerum pars ab eis auferetur: immo hebræus legit: *Nihil ſumet de hoc mundo*; ſed melius, ſicuti ait vulgata noſtra, *non ſumet omnia*, ergo aliquid; aliquid ferent, ideſt, dolores, ſolicitudines, extremum peccandi deſiderium, ſed quo ad reliquum omnia remanebunt, omniaque relinquentur. Quidam erit, qui vult vectigalem decipere: quidnam facit? aliquas res in peram ponit, ſeu in culeum, vel ſaccum, & latenter, vel furtim portat, ne pondus ſoluat: Princeps publicauit, quod nemo res ferat abſque ſolutione; interim hic vult vrbis ianuas exire, & in publicanorum poteſtatem incidit, indagant, inquiruntque eum, & res vetitas in publicatione apud ipſum reperiunt: tunc ſaccum, culeumq. exoluunt, omnes ab eo remouent res, & in-

Morientes in peccatis omnia flagitia ſecum portant.

Iob 1.

Simile.

Pſal. 48. 17.

Homines veluti pueri egerunt in viridario huius mundi.

Mors auferet omnia ab hominibus.

Peccator poſt mortem quid ſecum fert.

Simile.

Digitized by Google

& inſuper,vt pœnam ſoluat, efficiunt: *Cuſtodite animas veſtras, & nolite portare pondera in die* Sabbati, *ne inferatis per portas Ieruſalem*. Animaduertite (ait Ieremias c. 17.) nolite onerare vos vetitis rebus , non quærere tanta auiditate honores , dignitates , beneficia,prouentus,ſeu fructus , quia maior horum pars ſunt vetitæ res , ambitione refertæ , atque ſuperbia , veſtris ſunt ſuperflua meritis : nam contra vos adſunt leges , quæ metam , terminumque ponunt prouentibus, & beneficijs, quæ aiunt,quod dignitates ne conferantur niſi in benemeritos: quid enim facietis apud ianuam, cum ad mortem perueneritis ? veniet publicanus , & omnia perſcrutans,vt de ſuis beneficijs,ac prouentibus, Epiſcopi rationem reddant,ſi ſecundũ canones expenſi ſint : ſcire volet, ſi illæ dignitates , quas per fas , nefaſque perueſtigarunt , erant de iure ſuæ,vel non; & denique vetitas res inueniendo, omnia a nobis auferet, & in infernum acriter,ſeuereque vos puniet.

Ier.17.21.

Res huius mundi ſunt merces vetitæ.

Beneficia non debent conferri, niſi in benemeritos.

Magnum quidem eſt, quòd in mundo homines tam potentes ſunt , quod integris Regnis imperant ; tamen cum migrant e vita,omni vili creaturæ ſunt ſubiecti. D.Antoninus ſuarum hiſtoriarum lib. 4. narrat, quod Soldanus moriens Babyloniæ, ſuum ad ſe locumtenentem vocauit , & dixit ei : Hoc fractum accipe linteum, & perticæ in altum illud alligabis,clama per Damaſcum, ecce moritur Rex Orientis, nec,præter hoc linteum fractum , ſecum portabit : ſed etiam malè loquutus fuit, quia nec illud linteum ſuum erat; nam illud etiam in ſepulcro remanere debebat . Et ideo aiebat D.Greg. homil.24.in Ioan. loquens de ſepulcro;Hic,hic omnia relinquenda ſunt ; & propterea Soldanus male loquutus fuit , quia illud quoque ſcrutum in ſepulcro relinquere opus erat .

Homines licet in vita potentes ſint,in morte nihil poſſunt.

D.Anton. lib.4. Hiſtor. Exempl.

D. Gregorius homil. 24. in Io.

Hoc idem in Apoc.c.14.D.Ioan. innuit, cum ait ſe illam magnam audiuiſſe vocem , quæ inſinuabat : *Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ, quoniam maturæ ſunt vuæ eius*. Nos ſcimus, quod vinea cum falce non vindemiatur,ſed vindemiatur cum gladio:cum falce fœnum ceditur, quia ſi ita vinea vindemiaretur, vitis rami cederentur,& omnia vaſtarentur : non,non equidem inſañe loquitur,ſed bene : nam quid falx eſt? Nil aliud profecto,quam mors , quæ omnia corrumpit , conſumit omnia , cuncta cedit , honorem, videlicet, dignitatem , gradum , potentiam : erga omnes æquo pulſat pede . Hoc illud eſt, quod ſanctus Iob aiebat cap. 17. *Spiritus meus attenuabitur , dies mei breuia-*

Apoc.14.18.

Mors quare falcem geſtat.

Iob.17.1.

uiabuntur , & ſolum mihi ſupereſt ſepulcrum. Væ mihi, ait

Homo poſt mortem nil aliud quam vermes, & fætorem hæreditabit.

Iob. ſcitote fratres, quod quando meus ſpiritus a corpore diuidetur, cum dies mei breuiabuntur, aliud, quam fætorem, humum, limum, & vermes non hæreditabo: magnitudo, potentia, regaliſque exiſtimatio me deficiet; & aliud, quàm ſepulcrum non obtineam. Et notabile quidem: per ciuitatem ambulate, & petite, quis nam hoc ædificauit palatium? Cuius eſt viridarium hoc? Hoc ambulacrum? dicetur, hoc talis fecit, ſeu conſtruxit, ſed cum poſtea ad alium tranſlatum ſit, alterius nunc eſt: ita, quod non amplius eſt primi domini, qui ædificare ipſum fecit: ſed ſi de

Sepulcrum eſt noſtra vera domus.

ſepulcro quæritis, dicetur, Hoc ſepulcrum talis eſt, quia ipſe conſtruxit, & ipſemet poſſidet, intuſque quieſcit: & iure; aliud enim non ſuperet poſt mortem præter iſtud. Vidiſtis ne maris vndas?

Simile.

Interdum ità tument, & ſuperbiunt, quod totam terram penitus deglutire, & abſorbere velle videntur; verum non tam citò ad littus perueniunt, quod ſic quaſſantur, & infringuntur, vt fere nec veſtigium quidem appareat:

Iob.38.11.

Vſque huc venies, & non procedes amplius: & hic confringes tumentes fluctus tuos, Iob 38. Magnum equidem, admirandumque eſt hominem in principatu, ſuaque in magnitudine videre: omnes eum adorare. ac velle in orbe Deum

Mors cuncta dirimit.

Simile.

exiſtimare, omnes paruipendit, omnia vult, ac ſecundum placitum ſuum operatur: ſed non tam cito mors aduenit, quòd ſuperbia euaneſcit, potentia non amplius cernitur; & tandem tamquam palea cum vrit ſe, maximam oſtendit flammam; ità quòd videtur ſe mundum totum conflagrare velle, ſed paulo poſt nil exiſtit, nihilque exinde redundat. Nonne rememoramini Nabuchodonoſoris ſtatuam in Daniele 2.

Daniel.2.32.33.

Hæc caput habebat aureum, argenteum pectus, metallum corpus, æreaque crura; ſed quia pedes terrei erant, lapis de monte cadens, & ſtatuam confringens, totam eius pulchritudinem abſtulit. Pulchrum quidem, immo potentiſſimum eſt

Magnatum ſtatus pulchre eſt videri.

videre Reges, Imperatores, Principes cum ſceptris, thiaris, cum pileis, ſuiſque cum magnitudinibus; ita, quod formoſius, potentiuſque nec deſiderari, nec cogitari poteſt: verum vix febricula accidit, vixqueilioſus fit, breuiſſimus morbus ad mortem trahit, & omnia interim amittit, & perdit.

Mors docet cogitationes diu viuendi euitare.

Quarto tandem loco mors docet cogitationes diu viuendi fugere, & iure, quia quo magis viuitur, eo magis ad mortem pergitur; nam vita, media eſt ad mortem, quemadmodum.

Digitized by Google

dum ille, qui currit, quo magis currit, eo magis ſe appropinquat ad locum, quem attingere decreuit: ita quod vita ad mortem eſt curſus. Vnde D. Auguſtinus aiebat, *Ipſum autem viuere quid eſt, niſi ad finem currere?* Dicite vos quod in eodem carcere octo vel decem inueniantur in eodem errore complices, omnes morti eidem adiudicati, qui ob minimum tumultum, quem audiant, aures aperiant, ad paucum fremitum attentos ſe reddant: ſi pedum ſonitum præter ſolitum, ſi voces humanas percipiunt, omnes turbantur, exagitantur, commouentur, timoreque moriuntur: tandem conſolatores accedunt cum carnifice; qui dum illos ad mortem animant, hic gulæ vnius aptat capiſtrum, & ei dicit, frater mi patientiam habe, mortis tuæ tempus, dies, horaque aduenit; & ſic e carcere extrahunt; ſed ipſe antequam inde exeat, ſocios reſpicit, eoſque ita alloquitur, ecce ſicut iam mea aduenit hora, ſic etiam veſtra aduenict: nos in erroribus omnes complices fuimus, & omnes ſumus ita e vita migraturi, hodie mihi, vobis cras continget. Mirabilis Eccleſ. 38. *Memor eſto iudicij mei, ſic enim erit & tuum, mihi eri, & tibi hodie*. O homines, o mulieres reminiſcimini, quod omnes ab Adam lumbis deſcendimus, & conſequenter omnes in malo complices ſumus, quia omnes originale peccatum contraximus, per quod mors emanauit, & propterea omnes mori debemus; hodie patri, cras filio: hodie viro, cras vxori; hodie fratri, cras ſorori mori continget. Et denique confidere non oportet diu aliquem eſſe victurum, quia *hodie mibi cras tibi*. Reperitur quidam tam prope te, vt ſi pedem moueat te tangat: ſic affabre mors omnibus proxima eſt, vt illico quòd ſe moueat, nos aſſequitur. Et quod pateat, audite Dauidem Regem: *Viuit dominus, & viuit anima tua, quia vno tantum (vt ita dicam) gradu, ego, morſque diuidimur*. Te roſtrare, nec chimerizare noli o homo, o mulier dicens, ego ſum adoleſcens, fortis, ſtrenuus, & conſequenter abſens quamdiu à morte, quia verum non eſt cum tam proxima ſit, quòd pedem eleuans ſtatim te adiungit. Vidiſtis ne aliquando arborem auibus plenam, qui vnà hilares maneant cantantes? accedit venator, vel auceps, ictumque de tormento emittit, vnicumque interficit, qui in terram cadit, aliæ id audientes, fugiunt, & ſilent: ſed quia parum de mortua aue remorentur, ad arborem de nouo redeunt ad cantandum, & auceps

D. Auguſt.
Simile.
Eccl. 38. 23.
Omnes nos ab Adam deſcendimus.
1. Reg. 20. 3.
Mors vnico gradu diſtat ab vnoquoque.
Simile.

Digitized by Google

iterum de tormento emittens aliam occidit: ipſæ interim ſe abſcondunt, & paulo poſt redeunt, ita vt ſingulæ interfectę cadant: *Sicut aues laqueo cōprehenduntur, ſic capientur homines in tempore malo*, Eccleſ. 9. Homines, ac mulieres in arbore huius vitæ hilares cantant, atque ſaltantes ſine mortis minima cogitatione, & qui mercaturæ ramum aſcendit, & qui voluptatum, qui dignitatum, quique demum huius, quique alius rei, & cum magis voluptatibus incumbere poſſe exiſtimant, mors accedit, atque comparet, eosque interficit, & ſic paulatim omnes occidit: & ideo ille Poeta de morte loquens, perbelle ait;

Eccleſ. 9. 12.

Homines, & mulieres velut aues à morte cōprehenduntur.

Petrarca.

E venendo quando altri non mi aſpetta.
Ho interrotti mille penſier vani.

Prou. 8. 30. 31

Mirabilis quidem Prouerbiorum locus cap. 8. vbi dicitur, *Ludens coram eo omni tempore*, ludens in orbe terrarum. Vbi nota, quod quam ex Hebræo nonnulli transferant *delicias in orbe terrarum*: tamen de ludo proprie ſumpto exponitur à Lyrano hoc ſenſu, *ludum faciens de orbe terrarum*, duplici, videlicet, de cauſa; tum, quia, vt ille ait orbis terrarum ſimilis eſt ludo pilæ, quæ ab vno ad alium tranſmittitur ſecundum quamdam reuolutionem: Regna enim, & imperia transfert Deus de gēte in gentem. De quo argumento copioſe diſſerit Philo Iudæus, vbi inter alia hæc habet: *Ante Macedonum imperium inclyta fuerat Perſarum felicitas; ſed vna dies tam ingenti regno finem attulit, fuit Ægyptiorum perampla, & magnifica potentia, ſed nubis in modum eius felicitas præteriȳt. Quid Æthiopes? quid Carthago? quid Aphrica? quid Pontici reges? quid Europa, Aſiaque? & (vt compendio loquar) totus orbis habitabilis? Nonne more nauis ſusque, deque iactante marinis fluctibus, nunc aduerſis ventis, nunc ſecundis vtitur. Nam verbum diuinum choreas in orbe ducit, & omnes gentes circumluſtrando, nunc his, nunc illis imperia vel tribuit, vel adimit. Nihil igitur eſt in humanis rebus præter vmbrā, auramque leuiſſimam ſine mora præteruolantem: erunt enim vltro, citroque tamquam æſtuaria.* Hæc ille. Qui quidem illis verbis, *Verbum diuinum choreas in orbe ducit*, ad locum citatum ſupra, *ludens in orbe terrarum*, mihi videtur reſpexiſſe. Tum etiam, inquit idem Lyranus, quia inſtar ludi parum durabit; quæ breuitas pluribus ſimilitudinibus expreſſa eſt in ſacris litteris. Prima eſt illa Pſal. 89. in qua Regius Vates vni tantum diei eam comparat dicens. *Mille anni ante ocu-*

Lyranus.

Orbis terrarum ſimilis eſt ludo pilæ.

Phylo Iudæus.

Lyranus.

Orbis inſtar ludi parū durabit.

Pſal. 89. 4.

Digitized by Google

te oculos tuos, tamquam dies heſterna, quæ præteriȷ̈t. Et Paulus Hebr. 3. Totum tempus huius vitæ vſque ad finem mundi appellauit, *hodie*, ideſt, vnum diem præſentem illis verbis: ſed *Adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies, donec hodie cognominatur*, ideſt, dum durat vita præſens vſque ad mundi finem. Ad quod Ambroſ. lib. de fide reſurrection. probat ex eo, quod Chriſtus dominus Matth. 20. vna die conduxit omnes operarios in vineam dicens. *Quid hic ſtatis tota die otioſi? Mundi tempora*, inquit Ambroſius, *annus eſt; & quid mirum ſi annus vnus eſt, quando dies vna eſt?* Secunda ſimilitudo ſtrictior eſt illa 2. Reg. 14. Vbi vita humana aſsimilatur aquæ fluuij, *Omnes morimur, & quaſi aqua dilabimur in terram*, & hoc propter velocitatem in curſu, & motu: ſic vita humana raptim currit. Vnde Machab. 11. dicitur. *Fluuius torrens erat in me*. Tertia ſimilitudo, ſtrictior ſecunda, eſt illa, in qua vita humana aſsimilatur vento. Vnde Iob 7. *Memento quia ventus eſt vita mea*; quia ſicut ventus non habet certum terminum, & parum durat; ſic humana vita eſt incerta de eius exitu: vnde dicitur: *Nihil certius morte, & nihil incertius hora mortis*: & parum durat, vnde Pſal. 9. *Periȷ̈t memoria eorum cum ſonitu*. Quarta ſimilitudo ſtrictior tertia eſt illa, in qua humana vita aſsimilatur vapori, quia ſicut vapores parum durant in aere, & cito reſoluuntur: ſic omnes paruo tempore viuunt. Vnde Iacob. 4. *Quæ eſt enim vita veſtra? vapor eſt ad modicum parens*. Quinta ſimilitudo ſtrictior quarta, eſt, vbi vita humana comparatur vmbræ; & hoc propter fugam; nam vmbra ad nutum corporis mutatur, ſimiliter & ipſa vita: nam non eſt eadem ſanitas corporis mane, & veſpere. Vnde Iob 14. *fugit velut vmbra, & numquam in eodem ſtatu permanet*. Sexta ſimilitudo ſtrictior quinta, eſt, vbi vita humana comparatur ſpumæ: Vnde Oſeę 10. *Tranſire fecit* Samariam *Regem ſuum, quaſi ſpumam ſuper faciem aquæ*. Cuius loci is eſt litteralis ſenſus. Samariam ſuis ſceleribus, atq; idololatria potiſsimam cauſam fuiſſe, cur Deus regnum Iſrael omnino diſsiparet. Spumæ vero ſimilitudo adhibetur, vt cito diſsipatum iri demonſtretur. ſicut ſpuma, inquit, Hieroymus, quæ ſuper aquam eſt, cito diſſoluitur: ſic regnum decem tribuum velociter finietur. Quæ ſimilitudo omnibus poteſt aptari mortalibus, qui ſpumæ; immo bullæ ipſi, quæ ſuper aquam excitantur, cenſeri poſſunt; quia, ſicut bullæ quo magis intumeſcunt

Heb. 3. 13.
Tempus totum à Paulo hodie appellatur.
D. Ambroſ. de fide reſurrect.
Matt. 20. 7.
Mundi tempora vnus dies eſt.
2. Reg. 14. 14
Vita humana aſſimilatur aquæ fluuȷ̈.
1. Machab. 16. 5.
Iob 7. 7.
Vita humana aſſimilatur vento.
Pſal. 9. 8.
Vita humana aſſimilatur vapori.
Iacob. 4. 15.
Vita humana comparatur vmbræ.
Iob 14. 2.
Oſeę 10. 7.
Vita humana aſſimilatur ſpumæ.
Hieronym.
Vita humana aſſimilatur bullæ.

ſcunt, eo celerius euaneſcunt; & tumor nihil aliud in ipſis efficit, quàm claritatem quamdam ad exitum progreſsionem. Ita quanto mortales magis per ſuperbiam ſe exaltant, & intumeſcunt, celerius ruinæ argumentum eſt, vt eſt perſpicuum in omnibus hominum ſtatibus, & conditionibus. Septima, & poſtrema ſimilitudo ſtrictior omnibus, eſt illa, in qua vita humana nihilum vocatur. Vnde Regius Vates Pſal. 89. *Et cuſtodia in nocte, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* Vbi eſt ſermo de vniuerſorum omnium hominum vita. Eſt autem ſenſus, eorum anni erunt, eaque pro nihilo habentur, videlicet, vt in Hebræo exponitur, tamquam omnium, hoc ſenſu, eorum anni erunt, pro nihilo reputabuntur: & velut ſomnium pro fugacitate. Vnde D. Aug. in Pſal. 30. ſuper illa verba, *Inclina ad me aurem tuam: accelera, vt eruas me,* dicit, *Inclinat aurem ſuam ad nos Deus, miſericordiam deponendo ſuper nos. Accelera, vt eximas me. Ad hoc poſitum eſt accelera, vt hoc totum, quod nobis videtur, quamdiu voluitur ſæculum, intelligas punctum eſſe. Non eſt diu quod habet extremum. Ab Adam vſque in hodiernum diem peractum eſt, quem reſtat peragendum, ſi adhuc viueret Adam, & hodie moreretur, quid ei prodeſſet tamdiu eſſe, tamdiu vixiſſe? Celeritas hæc ideo eſt, quia tranſuolat tempora; & quod tibi tardum eſt, in oculis Dei breue eſt. Iam iſtam celeritatem iſte intellexerat in extaſi dicens, Accelera, vt eruas me.* Hæc ille.

Mortales quanto magis intumeſcunt, eo celerius cadunt.

Pſal. 89. 5.

Vita humana nihilo aſſimilatur,

D. Auguſt. in Pſal. 30.

Mors longam ita lanceam vibrat, quod omnes homines, atque mulieres in primam, ſecundam, & tertiam, quartamque generationem, & ab Adamo vſque in diem hanc non eſt qui ſuperuiuat, tam ampla, quòd omnes ſtatus amplectitur, Reges, ſcilicet, Imperatores, nobiles, ignobiles, magnos, paruos, thiaras, pileos, maieſtates, titulos. Tam profunda, quòd omnes, comprehendit, cæcos, videlicet, claudos, valetudinarios, infirmos, Chriſticolas, Turcas, & cunctos. Hoc illud eſt, quòd Zacharias aiebat cap. 5. *Ego video volumen volans, longitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorum: & dixit ad me. Hæc eſt maledictio, quæ egreditur ſuper faciem omnis terræ.* Et D. Gregorius in moral. ait, quòd iſtud volumen tam magnum eſt, quod ponit numerum finitum prò infinito. Tandem (vt ad rem meam redeam) mors, inquam, docet nos fugere etiam cogitationem diu viuendi, nam continuo contrarium videtur. Hoc autem ſufficiat pro prima parte. Quieſcite.

Mors longã geſtat lanceam.

Mors omnes ſtatus amplectitur.

Zach. 5. 2. & 3.

D. Gregor.

Numerus finitus pro infinito.

SECVN-

SECVNDA PARS.

MOrs denique non modo doctiſſima, ac ſapientiſſima eſt magiſtra, quia docet nos fugere cogitationes auaritiæ, concupiſcentiæ, ambitionis, ac præſumptionis diu viuendi, ſicuti vſq. adhuc audiuiſtis; ſed inſuper eſt etiam iudex iuſtus, & perſedula ſeparatrix boni a malo, & demum liberaliſſima eſt diſpenſatrix omnium, quæ homo, tenet, atque poſſidet. Et de tribus his omnibus hac in ſecunda parte loquemur. Et primo quod in hac vita res malè ſint ordinatæ, & malè diſpenſatæ, ſaltem ex parte noſtra, clare experientia cernitur; vnde Eccl. ait: *Vidi ſeruos in equis, & Principes ambulantes ſuper terram quaſi ſeruos*, ſcitote, inquit, quòd, ſi vos rectè animaduertitis, multi ſunt domini, qui eſſe famuli; & multi famuli eſſe domini mererentur; eo quod in plurimum videtur, quod iniquitas, & calliditas præualent, & ſimplicitas opprimitur: & (vt his finem imponam) per fas, nefaſque omnia fiunt; & qui plus habet calliditatis, atque gratiæ, ille præualet, atque dominatur. Deinde quinam ignorat, quod mors eſt illa, quod poſtea ſuo loco res aptat, ponit, atque coæquat? & quòd cuilibet dat quod ſuum eſt? Vnde iure optimo aiebat Regius Propheta Pſal. 72. *Vt intelligam in nouiſſimis eorum*; ac ſi diceret; Nunc cognoſcere non poſſumus illum, qui verè ſuo in loco, ſuaque in ſede maneat; nam vt in plurimum cernitur, quòd immeriti dignitates obtinent, atque gradus, ſed *in nouiſſimis*, in tempore mortis, tunc cognoſcentur meriti, atque demeriti. Exemplum clarum eſt in hiſtoria diuitis Epulonis, mendicique Lazari, qui tam variè hac in vita poſiti erant, quòd vnus quotidie conuiuabatur, alter autem panis minutijs, quæ de menſa cadebant egebat; ille veſtiebatur purpura, & byſſo; hic autem nudus erat: ille ſaniſſimus; hic autem vulneratus totus: illi a multis obſequium præſtabatur: huius autem non erat qui miſereretur; & quidem ille ſceleſtiſſimus, hic ſanctiſſimus erat. Ecce igitur, quod a ſuo deficiebant loco. Sed non tam cito iudex peruenit, ideſt, mors, quod ſtatim omnes ſuis locis adæquauit; & vbi diuiti

inſernum

Mors iudex iuſtus.

Res in hac vita male ordinatæ ſunt.

Eccl. 10. 7.

Domini merentur eſſe famuli, & e conuerſo.

Mors omnia ſuo loco reponit.

Pſal. 72. 17.

Immeriti vt plurimum dignitates obtinent.

Luc. 16.

Exemplum.

Digitized by Google

infernum dedit,omni pœna , ac calamitate plenum , pauperi ſinum Abrahæ gloriæ,ac ſolatij præmio cumulatum,eſt elargita . Paterfamilias ſuam pergit ad poſſeſſionem , ſuam ad vineam , cunctaque reſpiciens , cernit , quòd aliquæ plantæ, quædãque arbores bene poſitę non ſunt,in proprio enim ſitu eis conuenienti non exiſtunt collocatæ , tunc agricultorem vocat,eique præcipit , vt ipſas transplantet, & quamcumque illarum in locum ponat ſibi proportionatum : *Iam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt* , ait D. Matt. c.3. Scitote,quod magnus Paterfamilias Deus in die mortis omnium, videns , quòd arbores , ac plantæ hominum, atque mulierum rectè non ſunt poſitæ,nec ſuo loco manent , præcipiet, & imperabit , quod tranſplantatæ ſint , quod cuilibet propria detur domus : & multi , quibus diuerſi , nonnullique inſeruierunt famuli , obſequio affecti , atque gratia , & habentes quidquid optant , tunc tamquam diues Epulo egebunt aquæ gutta,vt linguam refrigerare poſſint .

Simile. *Mors veluti paterfamilias mandat reponi res.*

Matt. 3.10.

Quo ad tertium caput, mors diligentiſsima ſeparatrix eſt boni à malo. Hic mundus campus eſt, in quo frumentum cum palea confunditur,frugeſq. cum zizania, ſeu lolio, boni demum cum malis, ita, quod vix vnus ab alio diſtinguitur ; immò , & ſæpe ſæpius bonus pro malo capitur , malus verò pro bono . Mors quid agit ? vnum ab alio ſeparat , ita , vt tunc quilibet animaduertat, qui ſit bonus , qui verò malus . Hoc illud eſt , quod innuere voluit Chriſtus Dominus noſter in parabola frumenti lolio mixti, in D. Matth. c.13. vbi aiebat : *Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem* . Quo in tempore poſtea ſeparabitur frumentum à zizania . Zizania tres habet qualitates malas ; primo, acutum eſt in guſtu ; ſecundo , ventoſum ; tertio , viroſum . Acuitas ſignificat auaritiam , ventoſitas ſuperbiam , & virus carnalitatem . Auaritia acuta eſt, quia auari ſunt valde acuti, ſubtileſque . Vnde Pſal. ad hanc alludens rem ait : *ſicut nouacula acuta feciſti dolum* : & iure, quia ſicuti tonſor illico caput, vel aliam partem corporis radit: ita auarus quærit omnes ſuis rebus exuere . Superbia ventoſa eſt , quia inflat , & homines vento , fumoque plenos reddit , atque mulieres; & ideò Prouerbia aiebant c.10. *Qui nititur mendacÿs paſcit ventos.* Et tandem viroſa eſt carnalitas , quia qui ſe hoc in vitio immergitur,rarò ſanantur,& corriguntur: vnde vocatur in Deut.32. virus aſpidis , ac viperæ ; *venenum aſpidum inſanabile* . Sed dicite

Mors eſt diligentiſſima ſeparatrix mali a bono.

Boni à malis in hac vita vix cognoſcuntur.

Matt. 13.30.

Auaritia zizaniæ comparatur.

Pſal.

Auarus quærit omnes ſuis rebus exuere.

Prou. 10.4.

Carnalitas eſt venenoſa.

Deut. 32.33.

dicite quæſo mihi, quo magis mundus abundat, quàm his tribus vitijs? Auaritia, ambitione, atque carnalitate. Hæc vbique dominantur: ite per plateas, per vias, per officinas, per domos, per palatia, demum omnia per loca tranſite, inuenietis, quòd hæ tres temerariæ, ac inuerecundæ excipiuntur meretrices, atque ſcorta; ita, quod granum, id eſt, virtus vix cognoſcitur. Sed qui nam hanc ſeparationem faciet? Mors, inquam; & tanta ſedulitate faciet eam, quòd vbi nunc omnia confunduntur: & ſæpè auari laudantur, & exiſtimantur liberales, ambitioſi prudentes, ac ſapientes, & carnales caſtiſſimi; tunc, inquam, e contrario vitium à virtute diſtinguetur, ac cognoſcetur; & vitioſus à virtute prædito. Videte vos ſi mors erit diligentiſſima, atque perſpicaciſſima ſeparatrix boni a malo; & ideo dicet: *Colligite primum zizania in faſciculos*, & a grano ſeparate ipſum.

Vitia tria capitalia veluti meretrices ab omnibus excipiuntur.

Mors diſtinguit vitium à virtute.

Matt. 13. 30.

Quoad quartum, Mors eſt etiam liberaliſſima diſpenſatrix omnium & quo ad corpus, & quo ad animam, & quo ad facultatem: quo ad facultatem, quia quidquid tanta ſolertia, & anguſtia collectum, atque congeſtum fuit ab vno, liberaliter diuerſis, multiſque profundit, ſicuti 1. Machab. 1. dicitur. De Alexandro Magno legitur, quod (ſi ei dum vitam agebat, non ſufficiebant acquiſita) quærebat Mundi euadere Monarcha; nihilominus, moriente eo, varijs familiaribus eius ſua regna diuiſa fuere: & quotidie experientia cernimus: nam illi, qui vix, viuentes, amore Dei, panem elargirentur, morientes omnia ſua pauperibus erogare coguntur, liberalis eſt quo ad corpus; quia liberat eum ab omnibus ſuis calamitatibus, quæ continuò eum ſolicitant, ſecundum quod ait Propheta Pſal. 30. *Defecit in dolore vita mea: & anni mei in gemitibus*. Et Iob 14. *Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs*: & præcipuè ab illis ſex calamitatibus quotidianis, quæ continuò eum ſolicitant, ideſt, fame, ſiti, frigore, calore, labore, & infirmitate: ab omnibus, inquam, iſtis per mortem corpus liberatur. Et quod expedit quo ad animam; quoniam, ſi hac in vita munus tuum adimpleberis, & Dei amicum teipſum cuſtodiſti, atque ſeruaſti, ab anima per eamdem eijciuntur quinque calamitates, quæ ipſam moleſtia, atque ſolicitudine afficiunt; & quinque eidem munera largiuntur, quæ exhilarant, ſolanturque eam. Primo abijcit ex illa ſodalitatem malam, qua ſæpius anima affligitur, & ſolicitatur

Mors eſt liberaliſſima diſpenſatrix.

1. Machab. 1.

Pſal. 30. 11.

Iob 14. 1.

Mors liberat corpus noſtrum à ſex calamitatibus.

Mors liberat animam a quinque calamitatibus.

licitatur (cum amici, & coniuncti hac in vita potius moleſtiæ cauſam præbeant, quam conſolationis) & pro hac beatorum ſodalitatē elargitur: quibus cū ſit in caritate coniunctus, niſi ſolatium, atque lætitiam ei præbere non poteſt. Secundo loco affligitur anima propter regnandi deſiderium, & cupiditatem alijs ſuperſedendi, quæ ſic poſſunt, quod ab anima, & pacem, & tranquillitatem auferunt, ſemper ipſam in labore, & anguſtia detinendo; & ſæpius agunt, vt ſeipſo indigna perpetret, & pro his beatitudinis diadema eidem reddit, & parat. Tertio, Homo hac in vita ſemper militat, ſemperque bellat, *Militia eſt vita hominis ſuper terram*. Quarto loco, homo hac in vita ſemper timet amittere quid habet, & poſſidet; & laborat, vt ipſum conſeruet. Vnde Iob aiebat: *Homo naſcitur ad laborem*: e conuerſo in aliam vitam mors ſecuritatem, perpetuamque tranquillitatem reddet. Quinto loco, homo in hac vita numquam ſaturatur: nunc vnum optat, cras aliud vellet, ſecundum Pſal. 41. *Abyſſus abyſſum inuocat*: cupiditas cupiditatem trahit, e conuerſo mors hunc expellens defectum, quamdam ſibi perpetuam, continuamque ſaturitatem tribuet, ita, quod aliud non appetet, neque peroptabit.

Hominis vita militia eſt. Iob 7. 1. *Homo in hac vita ſemper timet.* Iob 5. 7. Pſal. 41. 8. *Mors homini ſecuritatē reddit.*

Et tandem quo ad quintum, & vltimum, mors ſolertiſſima eſt procuratrix negligentium, vt bene operentur, & agant. Viator itineri ſe committit, & diei iter ambulat; ſed pigrè, & tarde: ſero autem adueniente, hæſitans ſe noctu inter arua, ſeu inter campeſtria remanere, maiori, quo poteſt, conatu, gradus accelerat, & iter. *Multiplicata ſunt infirmitates, poſtea accelerauerunt*: Pſal. 15. Poſsibile minime eſt (ſi homo, vel mulier de morte cogitat) quin ex ſe accidiam, vel ignauiam non abijciat, & non quærat, geſtis, atque operibus præteritis perpetratis, maiora, ac validiora addere, & adimplere: immo quo magis ad mortis appropinquamus noctem, eo magis nos laborare, & ſolicitare debemus. Ait D. Lucas cap. 2. quod Simeoni dictum fuit, *non viſurum ſe mortem, niſi videret Chriſtum domini*. Circa quem locum aliqui animaduertent, qua de re non dixit, moriturum; ſed potius, viſurum ſe mortem? Et reſpondetur: quia aliud eſt mori, aliud autem videre mortem: qui viuens meditatur, & ſæpius mortem recordatur, dum moriens, dicitur non mori, ſed mortem videre, nam aſſidue dum vixit, eam præuidit; ſed qui numquam de ea cogitat, dicitur vere mori; quia numquam,

Simile. *Mors eſt ſolertiſſima procuratrix.* Pſal. 15. 4. *Mortis memoria pigritiā expellit.* Luc. 2. 26. *Differentia inter moriturum, et viſurum mortem.* *Qui mortem meditatur dum moritur, dicitur viſurum ſe mortē.*

quam, aut raro eamdem præuidit. Tu hoſtem habes, qui ad te interficiendum venit, ſi tu vigilaueris, ſuumque aduentum præuides, aliquo modo poteris facile etiam ſuas euadere manus: immo ita accingere te poteris, quòd vice plagæ, vel occiſionis, tu ipſe ipſum hoſtem vulnerare, & interficere poteris. Sed, ſi tu aduentum eius non præuides, & curarũ expers exiſtis, facile vulneratus, & interfectus remanes. Aſsidua ergo animaduerſio, & contemplatio mortis quid nam facit? efficit, quòd, præuidens ſe moriturum, tibi perſuadeas, atque te munias, quòd mors tibi obeſſe non valeat; & facile in bonis operibus laborabis. Quædam aues inueniuntur, quæ retibus, aut ſimilibus inſtrumẽtis difficile capiuntur, atque illaqueantur; & hoc accidit, quia licet in terra cibum quærant, vel aliquo in loco: tamen in reliquo otio ſe non committunt; ſed aſſidue circumuoluentes, & caput eleuantes vident aucupem, ſeu venatorem, & tunc fugam arripiunt, & auolant. Sed e conuerſo alij ſunt, qui otioſi contuentur terram, venatorem non aſpicientes, facile in rete incidunt: quidam alij ſunt, qui tam voluptatibus, & huius vitæ rebus adhærent, quòd numquam mentis oculos eleuant ad finem, tempusque mortis animaduertendum: quæ poſtea, veniens, omnino priuos, atque vacuos bonis operibus inuenit. E conuerſo qui de hoc cogitat, ſemper bene agere, atque operari quærit, meritorumque cumulum efficere. Totum hoc mirabiliter Eccl. cap. 11. deſcripſit, cum dixit. *Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis.* Nos in noſtra anima tres potentias habemus, memoriam, ſcilicet, intellectum, & voluntatem, hac ideo differentia, quòd pro memoria, quæ prima eſt, intellectus, & voluntas operantur, ideo D. Auguſtinus vocauit memoriam, intelligentiæ matrem. Hinc eſt, quod intellectus non intelligit, & voluntas non vult, niſi illa quæ memoriæ reponuntur, reminiſcens ergo homo mortis tranſitum quid peragit? intellectum mouet ad intelligendum, & voluntatem ad illa volendum, quæ ad bene moriendum ſtimulant, & hortantur: & hæc, quia cum bonæ ſint operationes, memoria ad bene operandum mouet, ergo mortis memoria, vt bene operemur, & agamus, aptiſsima eſt curatrix. Ite in pace. Amen.

Simile.

Simile.

Homines qui rebus terrenis totaliter adherẽt, numquam mortem præuident.

Eccleſ. 11. 8.

Anima noſtra tres potentias habet.

Digitized by Google

VIGESIMANONA LECTIO.

De Paſsionis Chriſti meditatione.

IN QVA TRIA EXPLANANTVR. Primum, Chriſti caritas in paſsione. Secundum, ſalutis ſecuritas. Tertium, paſsionis huius fructus ad omnes ſe extendiſſe.

Iob 1.22. In omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis.

PRIMA PARS.

Medicorum dictum, & remediũ ad purgandam pituitatẽ.

MEDICI aiunt, quod propter purgandas in nobis pituitates corporeas, melius remedium, meliuſque medicamen non eſt, quam reubarbarum. Et ob purgandas in nobis ipſis pituitates ſpiritualium paſsionum, ego non credo, quod melius remedium inueniatur, quam meditari, atque contemplare continuo paſsionem, & mortem noſtri benedicti, ac patientis Chriſti. Et ideò cauſa expellendi à nobis malas cogitationes, vbi primo loco, prima penna flabelli inſeruiuit mortis meditationi, vt in præterita lectione dictum eſt: in hac ſecunda penna dicti flabelli, meditationis, paſsionis, & mortis noſtri Chriſti inſeruiet.

1.Petr. 4.1. Vnde D. Petrus in ſua prima Canonica cap.4. aiebat: *Chriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini:* tamquam diceret: Si vos curis prauis, infandiſque exuere vultis, & cupitis, munireq; voſmetipſos bonis, ſanctiſq; cogitationibus, aſsidue paſsionem Chriſti mente reuoluite. Circa quod

ea quod tres debemus animaduerſiones habere. Cum prima mirabilem Chriſti in eius paſſione caritatem conſiderare. Cum ſecunda, hanc caritatem diffuſam eſſe in nobis abſque perſonæ acceptatione, Cum tertia admirabiles fructus, quos omnibus protulit. Prima, & ſecunda pro primæ partis, tertia autem pro ſecundæ partis materia inſeruiet. Attendite.

Lectionis diuiſio in tria capita.

ET primum, quod Chriſti caritas in paſſione ea fuerit, vt quamlibet conſiderationem excedat, nullum dubium eſt; quoniam non modo omnia tormentorum genera paſſus eſt; ſed (quod magis expedit) omnia lætiſsime ſuſtulit: de vtroque ſatis iam alias pertractaui, & non opus eſt illud repetere. Solummodo dico, quod hoc illud eſt, quod aiebat D. Paulus ad Epheſios cap. 3. V*t poſſitis comprehendere cum omnibus Sanctis quæ ſit latitudo, longitudo, & ſublimitas, & profundum: ſcire etiam ſupereminentem ſcientiæ caritatem Chriſti*. Quo loco illud ſcientiæ dandi caſus eſt, & cum ſupereminentem conſtrui debet, vt ſit ſenſus, Chriſti caritatem eſſe ſupereminentem omni ſcientiæ: hoc eſt omnem ſcientiam, & cognitionem excedere, longeque ſuperare: Græce verò non eſt in gignendi caſu, ideſt, cognitionis, ſiue ſcientiæ. Vbi nota, quòd idem eſt apud Græcos ſupereminentem cognitionis, quod apud Latinos ſupereminentem cognitioni. Ita hunc locum interpretatur D. Ambroſius in ſuis Commentarijs ſuper epiſt. ad Epheſ. refertque ad amorem illum, quem Chriſtus tum in Incarnatione, tum in Paſsione demonſtrauit: P*oſt Dei Patris*, inquit, *infinitam, & incomprebenſibilem cognitionem, & inenarrabilem clementiam, Chriſti quoque agnoſcere nos vult caritatem, quia ſupereminens eſt ſcientia, & ſubintelligitur humana, & ſuper ſcientiam hominum habeatur dilectio Chriſti. Quis enim poteſt colligere myſterij huius caritatis rationem, vt & Deus hominis cauſa homo naſceretur, & deinde moreretur pro hominibus?* N*umquid non caritas hæc ſuper ſcientiam hominum eſt? Hoc ergo vult nos ſcire, quod ſenſus noſter aſſequi non poteſt, nec proſpicere profunditatem beneficiorum Chriſti erga nos.* Hæc ille.

Caritas Chriſti in paſſione omnẽ conſiderationem excedit.

Epheſ. 3.

D. Ambroſ. comment ſuper ep. ad Epheſ.

Hinc accidit, quod dum de ſeipſo in crucis ara ſacrificium immolabat, illud etiam lacrymis eſt proſequutus, volens hoc exteriori ſigno interius demonſtrare. Vnde D. Paulus Heb. 5. ait: *Qui in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſq. ad eum, qui poſsit illum ſaluum facere à morte cum clamore valido, &*

Chriſtus in cruce lacrymas effudit.

Heb. 5. 7.

Digitized by Google

lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Quo loco illud *in diebus carnis ſuæ*, in Hebræo ſignificat illud tempus, quo Chriſtus inter homines paſsibilis verſabatur: ſic enim clare accipitur. 2. Cor. 5. *Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum; ſed nunc iam non nouimus*, quemadmodum interpretatur D. Auguſt. 11. contra Fauſtum Manichæum c. 7. *Carnem*, inquit, *hoc loco non ipſam corporis noſtri ſubſtantiam, quam Dominus etiam poſt reſurrectionem ſuam carnem appellat, dicens* Luc. 24. *Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere, ſed corruptionem, mortalitatemq. carnis vult intelligi, quæ poſt reſurrectionem non erit in nobis, ſicut iam in Chriſto non eſt*. Hæc ille. Deinde aduerte quoſdam has preces, & ſupplicationes, de quibus loquitur Paulus, referri ad orationē Chriſti in horto, quod colligere ſe arbitrantur ex illis verbis: *Qui poſſet illum ſaluum facere à morte*: tunc enim coſtat Chriſtum à Patre petijſſe, à ſe paſsionis calicē transferre. Et ita ſentiunt D. Ambroſius, Theodoretus, Oecumenius, & D. Thomas in Commentarijs eius loci: verum nos, quamquā propter tantorum Doctorum actoritatē ad orationē quoque factam in horto has preces, ſupplicationeſq. ſpectare credimus: tamen multo magis de oratione Chriſti in cruce intelligendas eſſe arbitramur: mouentq. nos in primis illa verba: *Et exauditus eſt pro reuerentia ſua*, quæ non ita facile quidquid ſuperiores auctores conentur ad orationem in horto accommodari poſſunt; cum Chriſtus tunc ſecundum inferiorem animæ partem petierit, vt calix paſsionis ab ipſo, ſi fieri poſſet, transferretur: quod ei tamen non fuit à Patre conceſſum; tametſi ſecundum ſuperiorem animæ partem, voluntatem, inquam, non vt appetitus erat naturalis, ſed vt ratione conſequebatur; quemadmodum docet D. Thomas, fuit exauditus, ſiquidem ſe diuinæ voluntati omnino conformabat, dicens: *Verumtamen non mea voluntas, ſed tua fiat*. Denique, quoniam cum Paulus dicit, Chriſtum oraſſe cum clamore valido; id autem non in horto factum legimus, ſed in cruce; par eſt credere Paulum multo magis ad orationem Chriſti in cruce, quam in horto habitum ſpectaſſe. Idque tamen confeſſus eſt D. Thomas in Commentar. ſuper epiſt. Iacobi c. 4. vbi docet Chriſtum quater fleuiſſe. Primum, in infantia inſtar aliorum infantium: deinde cum Lazarum voluit à mortuis excitare, Ioan. 11. tertio ſuper ciuitatem Ieroſolymæ, Luc. 19. poſtremo.

Marginalia: 2. Cor. 5. 16. — *D. Aug. 11. contra Fauſtum 7.* — Luc. 24. 39. — *D. Ambroſ. Theodoret. Oecumenius. D. Thom. in cōment. eius loci.* — *Oratio Chriſti in horto, quomodo fuit exaudita.* — *D. Thom.* — *Chriſtus orauit cum clamore valido.* — *D. Thom. in cōment. ſuper epi. Iacobi c. 4.* — Ioan. 11. — Luc. 19. 41.

Digitized by Google

ſtremo in cruce iuxta illud, inquit Hebræor. 5. *Cum clamore valido, & lacrymis, exauditus* verò dicitur, *pro ſua reuerentia:* ſeu, vt eſt Græce, vt exponit D. Chryſoſtomus, exauditus eſt ob eam reuerentiam, & venerationem, quā ipſe dignatus eſt: vel, vt ad noſtrum reuertamur inſtitutum, exauditum eſſe pro ſua reuerentia, hoc eſt pro ſingulari erga nos humanitate, pietate, atque caritate. Heb. 5. 7. D. Chryſoſt.

Hoc enim luculentius reperitur Roman. 5. cum dicitur: *Commendat autem caritatem ſuam Deus in nobis; quoniam cū adhuc peccatores eſſemus, ſecundum tempus Chriſtus pro nobis mortuus eſt.* Vbi pro, commendat, Græce, non ſolum commendare ſignificat, ſed etiam nobile, & notum facere, atque illuſtrare, & quoniam nobile quiddam, atque illuſtrē eſt, inimicis benefacere, merito dicitur, Deus caritatem ſuam nobilem, illuſtremque oſtendiſſe, cum pro peccatoribus, hoc eſt, pro inimicis mortuus eſt. In cuius rei figuram Moyſes Æthiopiſſam adamauit. Denique tantus fuit in homines amor Chriſti, vt omnem ſcientiam, & cognitionem noſtram ſuperet. Iccirco Ioan. Apocal. 1. dixit, loquens de Chriſti erga nos amore: *Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris:* qui, vt notauit Riccardus de ſancto Victore in hunc locum, non lauiſſet, niſi dilexiſſet: qua re non prius lauit, & poſtea dilexit, ſed prius dilexit, & poſtea lauit, atque adeò nos adhuc fœdos dilexit? Notandum eſt etiam, quòd poſtquam Ioannes dixit: *Et princeps regum terræ*, addit; *qui dilexit nos*, vt ex perſona diligentis dignitatem amoris, & præſtantiam intelligeremus. Qua re illa verba, *qui nos*, per anthiteſim intelligenda ſunt. Hoc ſenſu pulcher fœdos, pius impios, princeps regum terræ homunciones: eumque ſenſum habent verba illa ſponſæ Cantic. 1. *Nigra ſum, ſed formoſa filiæ Ieruſalem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis*; ideſt, nigra ſum, eo modo ſicut tabernacula Cedar; ſed tamen ſic dilecta, reddita ſum formoſa, ſicut pellis Salomonis. Quæ expoſitio eſt Diui Bernardi ſerm. 25. in Cant. Rom. 5. 8. *Inimicis benefacere nobile, & illuſtre eſt.* Apoc. 1. 5. *Riccardus de S. Victore.* *Amoris Chriſti præſtantiam innuit Ioannes.* Cant. 1. 5. D. Bernard. ſer. 25. in Cant.

Quantum verò ad ſecundum caput, quod ſpectat ad ſecuritatem ſalutis, videtur Cant. 2. vbi ad ſe vocans columbam, ideſt, ſuos fideles, ſic ait: *Veni columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ.* Quem locum plerique Hebræorum, *in circuitibus rupis*; aiuntque vocem hebræam ſignificare etiam ſphæram, & ambitum illum, qui terram cingit; Cant. 2. 14. *Hebræorum expoſitio.*

Digitized by Google

Sphæra orbis lateri Chriſti aſſimilatur. quod maximè lateri Chriſti cōuenit, quod vniuerſi terrarum orbis omnium hominum capax eſt. Erit igitur ſenſus, ſponſa mea, & in cauerna maceriæ, hoc eſt, eiuſdem latere: Chriſtus enim petra dicitur, videturque alludi ad illud, quod

Exod. 33. 21. Dominus reſpondit Moyſi poſtulanti Exod. 33, vt faciem ſibi oſtenderet, inquit, *eſt locus apud me, & ſtabis ſupra petram, cumque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea donec tranſeam*: luculentius adhuc idem apparet, ſi legamus cum pleriſque Rabbinis hebręorum pro cauerna maceriæ, in latibulo graduum, ſeu in lateribus ſcalarum, & cum iiſdem interpretemur de foraminibus, & latibulis, quæ inueniuntur in aggeribus, quibus arces, & muri ciuitatum muniuntur, vt ſit ſenſus: Quamuis hoſtes te obſideant, & premant, habes tamen arcem, ad quam confugies, ideſt, Chriſtum: & in ea latibula, & foramina, hoc eſt, vulnera, in quibus abſconderis, habes etiam ſcalas, & gradus, quibus ad ſalutem, & ſecuritatem aſcen-

Chriſtus ſcalis comparatur. das: Chriſtus enim ſcalis comparatur, per quas Angeli aſcendunt, & deſcendunt.

Iſai. 2. 10. Huc etiam videtur alluſiſſe Iſaias 2. cum dixit: *Ingredere in petram, et abſcondere in foſſa humo, à facie terroris* Domini.

Pſal. 83. 3. Et Regius Vates Pſal. 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Etenim paſſer inuenit ſibi domum: &*

Pſal. 103. 18. *turtur nidum ſibi, vbi ponat pullos ſuos*. Et Pſal. 103. *Mon-*

Prou. 30. 26. *tes excelſi ceruis, petra refugium herinaceis*. Et Prouerb. 30. Montes, & prudentia numerantur, *lepuſculus, quòd ponat in*

Pſal. 67. 14. *petra cubile ſuum*. Denique idem Regius Vates Pſal. 67. *Si dormieris inter medios cleros, penna columbæ deargentatæ. & poſteriora dorſi eius in pallore auri*. Alij habent: *Si dormiatis inter medios cleros penna columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in pallore auri*. Alij habent, *ſi dormiatis in-*

Titelman. *ter duos fortes*, ſic à Titelmanno explicatur, quod ad militum conſuetudinem poſt partam victoriam alludere videtur, qui ſpolia belli, & captiuos ſortiuntur, vt cui ſors contigerit, captiuis detur, vt de eo ad voluntatem ſuam poſsit diſponere, ſiue illum occidendo, ſiue carceri eum mancipando. Inquit ergo, ſi in tanto diſcrimine, & vitæ periculo conſtituti fueritis, quod ſuper vos iam alea fuerit iacta ad mortem, nolite timere, quia media calamitatū, alę columbæ, quæ velociſsimæ ſunt ad volandum, vobis orientur, quibus pericula fugere, & deuitare poſsitis. Sed aduertendū quod dicit, *ſi dormiatis inter ſor-*

Digitized by Google

ter ſortes, vt ſecuritas illorum oſtendatur, quia etiam ſi ſuper illos ſors mortis iacta ſit; tamen confidenter dormiunt, & quieſcunt, ſpem ſuam, & confidentiam in foraminibus petræ, ideſt, in Chriſto reponentes, ad quem vocatæ auolare poſſunt.

Securitas quæ in Chriſto reperitur.

Clarius hoc idem in Iſaia 33. declaratur illis verbis: *Qui ambulat in iuſtitijs, & loquitur veritatem, qui proijcit auaritiam ex calumnia, & excutit manus ſuas, &c. Hic in excelſis habitat, munimenta ſaxorum ſublimitas eius, panis datus eſt eis, & aqua eius fideles*. Quibus verbis ſumma ſecuritas iuſto, & indeficiens auxilium ad petram Chriſtum confugienti promittitur. Tria enim ſunt, quæ aliquam arcem inexpugnabilem reddunt,& ſecuram. Primum, quod in loco excelſo, vel aliqua altiſſima rupi, vbi facile non pateat acceſſus, ſit collocata. Et ſic dicitnr, quod in excelſis habitat. Secundum, quod parietes,& muri eius ex fortiſsimis ſaxis ædificati ſint. Et ideò additur: *Munimenta ſaxorum ſublimitas eius*. Tertium, quod victualibus abundet: quare dicitur: *Panis datus eſt ei, & aqua eius fideles*, ideſt, indeficientes. Quæ omnia aptiſsime Chriſto conueniunt. Ipſe enim altiſsima rupis, & petra dici poteſt, cum eius meritum, omne meritum excedat. Vnde ex Græco ſic habetur: *Hic habitat in excelſa ſpelunca petra fortis*, per quam ſpeluncam, & petram, ſecundum Diuum Hieronymum ſequentes, Chriſtum intelligimus. In quo omnia illa tria prædicta inueniuntur. In ipſo eſt meritum, quod omne meritum excellit. In ipſo, & contra ipſum portæ inferi non præualent. Denique in ipſo omnes gratiæ, & dona abundant, cum ſit plenus gratia, & gloria. Ad hanc petram, & foramina petræ ergo iuſti confugientes, à malis, & periculis omnibus proteguntur. In cuius maiorem declarationem nota, quod vbi editio vulgata habet Pſal. 70. *Quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu*; alij vertunt, *refugium, meum, & latibulum meum es tu*, à fugitiuis animalibus ſumpta metaphora, quæ latibula, & foueas habent, vbi à venatoribus, & alijs feris perſequentibus abſconduntur. Columba ergo, ideſt, iuſtus, qui ad Chriſtum confugit, in foraminibus huius fortiſſimæ petræ habitabit, in hac feliciſsima ſpelunca abſcondetur, & in hoc ſaxorum munimento protegetur, ne vlla ei mala nocere poſsint.

Iſa. 33. 15.

Tria ſunt, quæ aliquam arcem tutam reddunt,

D. *Hieron.*

Chriſtus eſt ſpelunca, & petra.

Dona & gratiæ in Chriſto abundant.

Pſal. 70. 3.

Iuſtus inſtar columbæ ſe habet.

Chriſtus galline ſe comparauit. Matt. 23. 37. 38. Ad hoc etiam alludere voluit, cum Chriſtus ſe gallinæ comparauit, Matth. 23. *Quoties*, inquit, *volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas:* & hoc multiplici de cauſa. Nam gallina amore filiorum ægrotat; plus de pullis, quam de ſe, curat: eos, magis, quam ſe, paſcit, & ſatiat: inuenta eſca, eos vocat: pro illorum defenſione hominem impugnat: pro ipſorum amore raucit, & vocem mutat: plumas deponit,& tota hiſpida fit; & demiſsis alis incedit. *Gloſſ. ſuper Matth.* Denique, vt inquit Gloſſa in hoc loco Matth. & ad noſtrum facit inſtitutum, eſt circa pullos ſuos pijſsima: nam ſub alis congregat eos,& contra miluum defenſat. *Chriſtus pro amore hominum ægrotauit.* Ioã. 19. 30. 31 Philip. 2. 7. Hæc autem omnia Chriſto conueniunt; nam ipſe pro amore hominum non ſolum ægrotauit, ſed mortem ipſam ſubijt, *& inclinato capite emiſit ſpiritum*. Ioan. 19. plus de nobis, quam de ipſo curauit, quia pro nobis *ſeipſum exinaniuit*. *Chriſtus nos paſcit pane ſpirituali.* Matt. 26. 26. & 27. Matt. 11. 28. & 29. Hos paſcit non ſolum pane materiali, ſed etiam ſpirituali: *Accipite, & comedite: hoc eſt corpus meum*. Inuenta eſca nos vocat, dicens: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos*. *Chriſtus pro nobis diabolum expugnauit.* Ioan. 17. 31. & 32. Pro noſtra defenſione diabolum expugnauit: *Nunc princeps huius mundi eijcietur foras*. Pſal. 68. 4. Pro amore mundi raucus factus eſt: *Raucæ factæ ſunt fauces meæ*. Matt. 27. 28. In paſsione plumas, ideſt, veſtimenta depoſuit, *exuentes eum clamydem coccineam*. Totus hiſpidus factus fuit innumerabilibus flagellis percuſſus à Pilato, *& flagellatum tradidit eis, vt crucifigeretur*. Matt. 11. 29. Dimiſsis alis inceſsit, ſuæ diuinitatis potentiam abſcondens: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde*, Matth. 11. *Chriſtus ad ſuos fideles magnum affectum pietatis gerit.* Denique quod ad nos (vt dixi) ſpectat; nam ipſe ad pullos ſuos, ideſt, fideles magnum affectum pietatis gerit, & ſub alis protectionis ſuæ in vna Fide Eccleſiæ congregauit.

Apoc. 2. 7. *Chriſtus lignum vitæ.* Hinc eſt, quod Ioannes Apocal. 2. vocat illum *lignum vitæ*, quia omnes, qui ad ipſum confugiunt, æterna vita ſecuri ſunt: ideò ait: *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei*. Vbi quamuis Ioannes hoc loco alludat ad lignum vitæ, quod erat in Paradiſo terreſtri; nos tamen aliud intelligimus, ſcilicet, quoddam lignum vitæ miſticum per illud expreſſum. *Lignum vitæ eſt viſio beatifica.* Primo igitur per lignum vitæ poſſumus intelligere viſionem beatificam, quæ in cæleſti paradiſo beatis tribuitur: tanta eſt autem huius fructus ſuauitas, vt rectè, triumphante Eccleſia, dici poſsit illud

Cant.

Cant. 4. *Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus, Cypri cum* Nardo, *Nardus*, & *Crocus*, *fiſtula*, *&* *Cinnamomum cum vniuerſis lignis* Libani, *& cum omnibus primis vnguentis*. Quo loco emiſsiones ſignificant ipſa germina, & propagines, quæ in illo cæleſti paradiſo naſcuntur. Igitur emiſsiones tuæ ſunt, veluti paradiſus quidam malorum punicorum, quia hæc poma multa continent grana pulcherrima, ſub vna, eademque corona regali: etenim omnes beati, quamuis inæqualiter, eamdem tamen gloriæ, ſeu viſionis beatificæ coronam accipient, ita, vt illa beatorum multitudo ſit veluti quidam paradiſus, & amœniſſimum pomarium malorũ punicorum, per Cyprum, & Nardum intelliguntur ſuauiſſimi odoris vnguenta, quæ ex huiuſmodi arbuſculis conficiuntur. Crocus autem flos eſt aurei coloris, vim habens exhilarandi cor, per quem amor beatificus, & dilectio inde proueniens intelligitur.

Cant. 4. 13. 14.

Beatorum multitudo eſt velut quidam paradiſus.

Crocus vim habet exhilarandi cor.

Secundo, per lignum vitæ ſignificatur crux Domini, vt vult Primaſius, cuius fructus eſt Chriſtus: quod autem crux lignum appelletur, ex multis teſtamenti veteris figuris eſt perſpicuum. Primum enim hoc ſenſu D. Ambroſius ſer. 23. & in libro de ijs, qui initiantur ſacris myſterijs cap. 3. interpretatur lignum illud, quod in aquas à Moyſe miſſum, earum amaritudinem abſtulit, quemadmodum refertur Exod. 15. *Aquam*, inquit, *amaram legem eſſe arbitror veteris teſtamenti: quæ lex priuſquam cruce temperaretur* Domini, *erat immitis*. Eadem figura vtitur Origenes homil. 8. ſuper Ieremiam, Cyrillus Alexand. lib. 8. in Ioan. cap. 17. Et D. Hieronymus ad Fabiolam de quadragiuta duabus manſionibus, manſione quinta. Secundo, idem expreſsit lignum illud, in quo ſerpens æneus ſuſpenſus fuit, & populo ad aſpiciendum propoſitus, Numer. 21. vt Chriſtus ipſe docuit Ioan. 3. & expendit Tertullianus, vbi ſupra, his verbis: *Poſt interdictam omnis rei ſimilitudinem, cur æneum ſerpentem ligno impoſitum pendentis habitum ſpectaculum Iſraeli ſalutare* Moyſes *propoſuit eo tempore, quo à ſerpentibus poſt idololatriam exterminabantur, niſi quod* Dominicã *crucem intendebat, qua ſerpens diabolus publicabatur, & læſo cuique ob eiuſmodi colubris, ideſt, Angelis eius ad Chriſti crucis ſacramenta intento ſalus efficiebatur*? Hæc ille. Tertio Origenes hom. 8. ſuper lib. Ioſue expendit, quo modo Ioſue præcepit ſuſpendi regem Hai in patibulo vſque ad veſperam, Ioſue 8. Quo lo-

Primaſ.

D. Ambroſ ſer. 23.

Exod. 15. 23.

Origen. homil. 8 ſuper Ierem.

Cyrill Alexan. lib. 8. in Ioan. c 17.

D. Hieron. ad Fabiolam de quadraginta manſionibus.

Num. 21. 9.

Io. 7. 14. 15.

Tertullianus.

Orig hom. 8 ſuper lib. Ioſue.

Ioſ. 8. 29.

Digitized by Google

Septuaginta co pro patibulo, quod eſt hebraice, Septuaginta tranſtulerunt, *in ligno gemino*. *Quid mihi prodeſt*, inquit, Origenes, *ſi ſciam, quod in gemino ligno rex Hai ſuſpenſus eſt: ſi autem ſciam duplicem eſſe virtutem crucis, in qua & Chriſtus in carne ſuſpenditur, & diabolus cum ſuo exercitu triumphatur, ex intelligentia Sacramenti anima mea ædificabitur.* Hæc ille. Quarto, de hoc ligno etiam eſt ſermo Ierem. 11.

Ier. 11. 19. Cum dicitur à Iudæis: *Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius.* Quod lignum Tertullianus lib. aduerſus Iudæos cap. 10. de cruce, quæ miſſa fuit in panem, ideſt, corpus Chriſti, interpretatur, quemadmodum & D. Hieronymus in Commentarijs ſuper Ieremiam, & Diuus Gregorius lib. 12. Moral. cap. 3. eumdemque locum affert Origenes homil. 8. ſuper Ierem. ac de cruce exponit, tametſi panem non corpus Chriſti, ſed eius doctrinam accipiat: *Quia*, inquit, *dicente Chriſto, voluerunt quidam ſcandalum ponere doctrinæ eius, crucifigentes eum, dixerunt; Venite, mittamus lignum in panem eius; cum enim verbo Chriſti, & doctrina coniungitur crucifixio, lignum in panem mittitur, & illi quidem inſidiantes dicunt: Venite, mittamus lignum in panem eius: ego verò admirabile quoddam inferam. Lignum miſſum in panem eius, panem fecit meliorem; antequam enim mitteretur lignum in panem eius, quando tantummodo panis erat. Et non erat lignum, non exierat in vniuerſum terram ſonus eius. Poſtea vero quam ſumpſit fortitudinem per lignum, tunc in vniuerſum orbem paſſionis eius diſſeminatus eſt ſermo. Ego quippe aio legem non intellectam, amaram aquam eſſe; cum autem venerit lignum Chriſti, & ſermo* Saluatoris *in eam deſcenderit, tunc dulcoratur, & fit ſuauiſſimi ſaporis, intellecta pariter, & lecta lex Moyſis, perperam etiam dicunt:* Venite, *mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium: ſic eum interfecerunt, quaſi nomen eius penitus eradicauerint.* Sed audi quid dicat *Chriſtus* Ioan. 12. N*iſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit multum fructum affert. Ergo mors Chriſti ſpica frumenti facta eſt ſeptuplum, & multo amplius reſtituens, quam fuerat ſeminatum*. Hæc Origenes. Addit Lyranus hoc lignum fuiſſe Taxum, quod in ea regione eſt lethiferum, & venenatum, ſenſumq. eſſe, conatos fuiſſe Iudæos Ieremiam prophetam

Lignum vitæ Crux Chriſti denotat. *Tertull. lib. aduerſus Iudæos c. 10.* *D. Hieron. in comment. ſuper Ier.* *D. Gregor. lib. 12. moral. cap. 3* *Origen. homil. 8. ſuper Ierem.*

Lyranus. Lignum poſitum in panem à Iudæis eſſe taxũ.

tam

tam veneno interimere, panem, quo veſcebatur, taxico, ſeu veneno intuendo. Quod egregiè quadrat in crucem, quam veluti maledictum, & venenatum lignum, hoc eſt, maxime probroſum in corpus, & doctrinam Chriſti Iudæi mittere decreuerunt, quo nomen eius penitus abolerent: quod tamen eis minime ſucceſsit, cum lignum vitæ euaſerit, vt hoc loco ait Ioannes. Poſtremo, de cruce etiam à pleriſque accipitur illud Cantic. 7. *Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius; & erunt vbera tua ſicut botri vineæ: & odoris tui ſicut malorum.* Quæ verba Græci Patres ſponſæ ſponſum alloquenti tribuunt. Verum Rupertus in Cantic. Chriſto accomodat, hoc ſenſu: *Exaltabor in cruce victricem, & moriendo operabor velociter ſalutem omnium.* quo eodem modo interpretatus eſt Beda: *Apte*, inquit, *palmæ nomine victorioſiſsima poteſt crucis arbor deſignari. Quod autem ait ſponſus, aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius, illi æuo congruit, quando Salomon hæc ſcribebat, cum ſe Dominus crebris prophetarum vocibus promitteret ad redemptionem generis humani in carnem venturum. Cum ſe aſcenſurum dicit, poſteriores ſunt gloriæ, quæ crucis ſequebantur aſcenſum, hoc eſt, claritas reſurrectionis, & aſcenſionis eius ad cælos, aduentus Spiritus ſancti, & ſalus mundi credentis. Recte autem ſubijcitur: Et erunt vbera tua ſicut botri vineæ, quia nimirum primi Eccleſiæ Doctores, ideſt, Apoſtoli, ſicut botri vineæ fuerunt, ideſt, ſpiritualium charismatum gratia referti.* Hæc ille. Legendus eſt Cyrillus Alexandrinus lib. 8. in Ioan. vbi plures alias affert crucis figuras, ex quibus omnibus exploratum relinquitur, crucem Chriſti lignum fuiſſe ſalutare, quod vitam mortalibus attulit, atque adeò recte lignum vitæ appellari, de cuius fructu loquitur Ioel cap. 2. cum ait: *Lignum attulit fructum ſuum*, ideſt, interpretante Hieronymo, lignum crucis affert fructum ſuum, & Spiritus ſancti dona dulciſsima, quam cunctis tribuent largitatem: immo non ſolum crucem Chriſti, ſed ipſummet Chriſtum eſſe lignum vitæ exiſtimat D. Greg. lib. 12. Moral. c. 4. iuxta illud Prouerb. 3. *Lignum vitæ eſt his, qui apprehenderint eam:* quem locum interpretatur de ſapientia incarnata cum D. Hieronymo in 6. cap. Iſaiæ. Sic etiam Eucherius lib. 1. in Geneſ. c. 33. lignum vitæ, quod erat in paradiſo terreſtri, docet typum Chriſti fuiſſe. Denique ipſe Chriſtus ſe lignum appellauit Luc. 23. *Si in viridi ligno hæc faciunt,*

Cant. 7. 8.
Ruper. in Cant.
Beda.
Cyrill. Alexan. lib. 8 in Ioan.
Ioel 2. 22.
Hieron.
Crux veluti lignũ attulit fructum ſuum.
D. Greg. *lib. 12, moral. c. 4.*
Prou. 3. 19.
D. Hieron.
Eucher. lib. 1 in Geneſ. c. 13.
Luc. 23. 31.

faciunt, in arido quid fiet? Ita, quod (vt ad rem noſtram redeamus) cum ſit Chriſtus ſua in paſſione, & in cruce vere vitæ lignum: ad eum poſſunt omnes eius fideles recurrere, & confugere propter hoc mirabile munus, ac beneficium accipiendum, & propter æterne ſecum viuendi tuitionem, atque ſecuritatem. Quieſcite.

Chriſtus in cruce eſt vere lignum.

SECVNDA PARS.

Paſsionis Chriſti contemplatio.

MIrabilis profectò benedicti Ieſu Chriſti paſſionis contemplatio, ac meditatio eſt, in qua immenſum, quo nos eſt proſequutus, amorem, & ſecuritatem, quam nobis ſecum æternę viuendi largitur, inuenimus. Nunc tertium enucleandum remanet, ideſt, quod iſti fructus paſſionis huius abſque vlla perſonarum acceptatione ad cuncta vniuerſi; immo ad totum ipſum vniuerſum ſe extenderunt, atque amplificarunt. Hoc illud eſt, quod innuere volebat D. Ioannes in Apoc. 1. cum ait, Chriſtum dominum noſtrum veſte ſacerdotali indutum ſe vidiſſe: *Vidi ſimilem filio hominis veſtitum podere*. Vbi quæritur, quare Chriſtus apparuit indutus veſte ſacerdotali (erat enim poderis veſtis ſacerdotalis) quæ veſtis primo poſſumus amorem eius interpretari, qui talaris fuit in Chriſto, ideſt, vſque ad finem vitæ pertingens, iuxta illud Ioan. 13. *Cum dilexiſſet ſuos, qui erãt in mundo, in finem dilexit eos*: eſt enim talaris veſtis perſeuerantiæ ſymbolum, vt auctor eſt D. Greg. lib. 1. moral cap. vlt. expendens, quod ſolus Ioſeph inter fratres talarem tunicam habuiſſe perhibetur, Geneſ. 37. *Nudauerunt eum tunica talari, & polymita*: quia Ioſeph inter fratres vſque in finem iuſtus perſeueraſſe deſcribitur. *Quid enim*, inquit, *eſt talaris tunica, niſi actio conſummata? quaſi enim talaris tunica talũ corporis operit, tum bona actio ante* Dei *oculos vſque ad vita terminum nos tegit*. Hæc ille. Eadem tunicæ talaris expoſitio traditur ab Eligio Nouiomenſi Epiſcopo homil. 11. ad pœnitentes; & refertur in appendice Bibliothecæ Veterum Patrum; Vbi addit, idem ſignificari à Chriſto, cum de ſe ait hoc ipſe, *Ego ſum Alpha, & Omega, ideſt principium, & finis*: vt nimirum non ſuo bono principio contenti ſimus; ſed finem etiam bonum habere ſtudeamus. Hæc autem eo perti-

Apoc. 1. 13.

Chriſtus quare apparuit indutus veſte ſacerdotali.

Ioan. 13. 1.

D. Greg. lib. 1. moral. c. vlt.

Gen. 37. 23.

Ioſeph inter fratres ſolus iuſtus perſeuerauit.

Eligio Nouiomenſi Epiſc. hom. 11. ad pœnitentes.

Homo nõ ſolum principium, ſed finem etiã bonũ habere debet.

pertinent, vt propoſito nobis ante oculos Chriſti cruento in cruce artificio, quod verus ſacerdos in humanitate peregit, amoreque illo ſingulari, quo nos in finem vſque dilexit, in eius quoque nos amorem ardentius incitemur. Attamen Beda, & Riccardus de Sancto Victore naturam humanitatis in veſte hac, in qua Chriſtus ſemetipſum, tamquam verus ſacerdos Patri pro nobis obtulit, ſignificari exiſtimant; & hæc veſtis erat talaris, ideſt, vſque ad talos demiſſa, quia virtus paſſionis Chriſti ad infimos quoque fideles pertingit: vnde & Ezechiel. 1. Homo ille, qui in throno ſaphirino conſidebat, Chriſtumque ſignificabat, ſimilitudinem electri præferebat, quod vim habet paleas attrahendi; quia Chriſtus non ſolum magnates, & Principes, ſed etiam infimos quoſque de plebe, paſſionis ſuæ virtute ſeruat, & ad cælum vſque, vbi nunc eſt, ceu paleas electrum trahit: quod autem e cælo, hoc eſt, tanto interuallo, paleas in terra poſitas poſſit attrahere, electri eſt diuina planè ad attrahendum efficacitate præpollentis.

Beda. *Riccardus de S. Victore.* *Chriſtus obtulit ſe Patri, tamquã verus ſacerdos.* Ezech. 1. 27. *Chriſtus in ſimilitudinẽ electri apparuit.* *Electrum habet vim attrahendi paleas.*

Immo non ſolum hominibus tantum eius humanitas, ſed & Angelis etiam gratiam, & gloriam meruit. iuxta illud Pſal. 39. *In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem volun-voluntatem tuam Deus meus*. Vbi quamquam Ambroſius, & Auguſtinus accipiant de initio pſalmi, in quo volunt de Chriſto dici, *Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum:* tamen Tertullianus lib. contra praua, & D. Hilarius in expoſitione Pſal. 1. de initio totius ſcripturæ interpretantur. vt illud in principio ſit idem, quòd in fine; & ſimul Chriſti recapitulatio cæli, & terræ appellatur: quia ſub illo tam angeli, quam homines per gratiam, & gloriam militant. Vnde in Apoc. 1. Vbi vocatur *primogenitus omnis creaturæ*, non eſſe excludendos Angelos, quin potius dicendum, Chriſtus, vt homo, etiam eſſe caput omnium angelorum, gratiamque illis, & gloriam meruiſſe, quæ illis data ſint propter eius præuiſa merita. Quæ ſententia eſt Cyrilli Alexandrini lib. 5. in Iſaiam, D. Gregorij lib. 1. in libros Regum cap. 2. in illis verbis, *Non eſt alius extra te*. Idem habet in Ezechiel. homil. 14. Idem confirmat Laurentius Iuſtinianus ſerm. de Aſcenſione, & de Aſſumptione Virginis. Ruperti Abbatis lib. 3. de proceſsione Spiritus ſancti cap. 21. Citari ſolet etiam pro eadem ſententia D. Bernardus ſerm. 17. & 21. in Cantic. Hoc idem tenet D. Thomas in Ioan. 1. ſuper illa verba, *de plenitudine*

Pſal. 39. 9. *D. Ambroſ.* *D. Auguſt.* Pſal. 1. 1. *Tertull.* *D. Hilarius in expoſit. Pſal. 1.* Apoc. 1. 5. *Chriſtus, vt homo eſt caput angelorum.* *Cyrill Alexan. lib. 5. in Iſaiam.* *Greg. in lib. Regum c. 2. & in Ezech. homil. 14* *Laurentius Iuſtinianus ſer. de Aſcenſ. & de Aſſumpt. Virg.* *Ruper Abb. lib. 3. de proceſ. Spi*

Digitized by Google

ritusſanct.c.21. *D. Bern ſer. 17. & 21. in Cant.* *D Tho. in Ioā. 1. & 3 par 8 art.* *Eccleſia conſtat ex Angelis, et hominibus.* Epheſ. 1. 10. *Omnia ſub Chriſto reſtaurata ſunt.* Epheſ. 1. 32. *D. Hieronym.* *Diuus Auguſt. Enchirid c. 56.* Coloſſ. 2. 10. *D. Aug conc. 5. & in Pſal. 36.* *D. Hilarius in Pſal. 139.*

eius omnes accepimus. & 3. par.q. 8. art.3. & 4. abſolute dicit Chriſtum influere gratiam in omnia membra Eccleſiæ, & ſtatim docet hanc Eccleſiam, cuius Chriſtus eſt caput, & in quam influit, conſtare ex hominibus, & Angelis: quam ſententiam nonnulli alij amplexi ſint, quos breuitatis gratia prætermitto. Quod quidem confirmatur Pauli teſtimonio ad Epheſ. 1. vbi dicit, *inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cælis, et quæ in terra ſunt in ipſo*: quo loco Græcè pro *inſtaurare*, eſt capitulare: quia ſub vno Chriſto omnia quodam modo effecta ſunt. Denique confirmatur hæc ſententia ex eodem cap. ad Epheſ. 1. vbi dicitur de Chriſto, *Ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiam*, ideſt, ex hominibus, & Angelis conſtantem, vt interpretantur D. Hieronymus, & Auguſt. Enchirid. cap. 56 & ad Coloſſ. 2. *qui eſt caput omnis principatus, & poteſtatis*, Id, quod etiam affirmant D. Aug. conc. 5. & in Pſal. 36. D. Hilarius in Pſal. 139. Cum igitur capitis ſit influere in membra, Chriſtusque ſit caput præſtantiſſimum, debuit ſane perfectiſſimo modo influere in Angelos, gratiam, videlicet, & gloriam illis impertiendo.

Chriſtus luci quare aſſimilatur. Ioan. 8. 15. Eccl. 24. 6. *Calor eſt qualitas actiua conſequens formam ſubſtantialem.* Eccl. 24. 5. *Chriſtus genitus eſt de ſubſtātia Dei Patris.* *Athan. in ſymb.* *Omnia per Chriſtū creata ſunt.* Ioan. 1. 9.

Hinc eſt, quòd idem Chriſtus ſeipſum luci aſſimilauit Ioan. 15. dicens. *Ego ſum lux mundi*; Primo ratione ortus, quia lux in ortu eſt altiſsima, quia oritur in cælo à Sole, & ſtellis: vnde Eccleſ. 24. *Ego feci in cælis, vt oriretur lumen indeficiens*: nam, ſicut calor eſt qualitas actiua, conſequens formam ſubſtantialem ignis; ita lux eſt qualitas actiua, conſequens formam ſubſtantialem ſolis, vel cuiuſcumque alterius corporis à ſe lucentis, ſi aliquid tale eſt. Sic Chriſtus genitus eſt de ſubſtantia altiſsimi Dei Patris; vnde Eccleſ. 24. *Ego ex ore Altiſsimi prodiui*: & ſicut lux eſt coæterna, & coæua ſoli; quia quam cito fuit ſol, fuit eius lux. Ita, quod ſi ſol fuiſſet ab æterno, fuiſſet etiam lux. Ita filius eſt coæternus patri; vnde Athanaſius Symbol. *Aeternus Pater, æternus Filius*. Secundo aſsimilatur luci, quia lux eſt velociſsima in motu, nam ſole apparente in puncto Orientis fit illuminatio totius hemiſperij noſtri, vſque ad punctum oppoſitum: hoc autem competit Chriſto, per quem omnia creata ſunt: creatio enim eſt productio inſtantanea. Vnde, ſicut à luce in inſtanti fit aeris illuminatio: ita a filio Dei eſt in inſtanti facta rei creatæ productio. Vnde Ioan. 1. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem*. Tertio aſsimilatur luci, quia lux eſt ſpecioſiſsima in aſpectu: immo ſine luce nihil

apparet

Digitized by Google

apparet plenum. Vnde Ambroſius inquit, quòd lux eſt plenitudo omnis creaturæ viſibilis, cuius eſt maxima gratia, quòd in ſuo conſpectu omnia mundi corpora laudibus facit digna, ſic etiam filius Dei, de quo dicitur Sapien. 7. *Speciosior eſt ſole, & ſuper omnem ſtellarum diſpoſitionem eſt pulchritudo, & ornamentum omnis creaturæ,* non tantum viſibilis, ſed etiam inuiſibilis; ſic etiam Chriſtus habet pulchritudinem ſubſtantiuam, cauſatiuam, & exceſſiuam, vt auctor eſt Dionyſius cap. 4. de diuin. nomin. Primo filius Dei non habet pulchritudinem accidentalem, ſed ſubſtantialem, & eſſentialem; nam pulchritudo eius non eſt ab extrinſeco cauſata, ſed ab intrinſeco ex eſſentia Dei: ideo non ſolum pulchrum, ſed pulchritudinem ipſum dicimus. Secundo habet pulchritudinem exceſſiuam, quia verbum Dei dicitur pulchrum, pulcherrimum, & ſuper pulchrum, vt ait D. Dionyſius. quia in omnibus eius pulchritudo excedit omnem pulchritudinem in veritate, quia non eſt ficta, & artificiata, ſed vera. In perpetuitate, quia numquam deficit. In vniformitate, quia non augetur, nec diminuitur. In totalitate, ſiue vniuerſalitate, quia in omnibus pulcher. Tertio, pulchritudo eius eſt pulchritudo cauſatiua omnis pulchritudinis efficienter, exemplariter, & finaliter. Quarto principaliter, & poſtremo, & ad noſtrum faciens inſtitutum, Chriſtus aſſimilatur luci ex eo quod lux eſt efficaciſſima in effectu. Vnde idem Dionyſius ait, quòd lux omnibus corporibus cognitionem confert, & vitam, & motum; qui effectus Chriſto veraciter aptatur, quia non ſolum per ipſum Deus creauit omnia, vt dicitur Geneſ. 1. *In principio creauit Deus cælum, & terram*; *in principio,* ideſt, in Verbo, non tamquam inſtrumento, ſed in quantum filius accepit à Patre, vt ſit cauſa omnium factorum, auctore Auguſtino. Secundo, quia lux eſt errantium, ſeu deuiantium directiua: & Chriſtus eſt dux, & director, quem ſequentes errare nequeunt. Vnde Ioan. 8. *Ego ſum lux mundi; qui ſequitur me non ambulat in tenebris*. Tertio, lux eſt oculorum manifeſtatiua: hoc autem Chriſtus faciet in vltimo iudicio, quando, vt ait Paulus. 1. Cor. 4. *Illuminabit abſcondita tenebrarũ, & manifeſtabit cõſilia cordium.* Quarto, & poſtremo, quia lux eſt ſui luminis omnibus cõmunicatiua: ita Chriſtus lumen gratiæ, & miſericordiæ omnibus tam Angelis, quàm hominibus communicauit; vnde Paulus Coloſſ. 1. *Complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum recon-*

D. Ambroſ.

Chriſtus ſpecioſior.

Sap. 7. 29.

Chriſtus eſt pulcritudo, & ornamentum omnis creaturæ.

Dionyſ. de diuinis nomin. c. 4.

Chriſtus non ſolum pulcher, ſed pulcritudo dicitur.

D. Dionyſ.

Chriſti pulcritudo eſt cauſatiua omnis pulcritudinis.

Simile.

Dionyſ.

Geneſ. 1. 1.

Pater quomodo per filium creat.

Ioan. 8. 12.

1. Cor. 4. 5.

Lux eſt ſui luminis omnibus communicatiua.

Coloſſ. 1. 19.

reconciliare omnia in ipſum; pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cælis ſunt, vt ſupra dictũ eſt.

Chriſtus dicitur Redemptor Angelorum. D. *Bernar. ſer.* 17. *& 22. in Cãtic. Theodoret.* Hebr. 2. *Dionyſ. Areopa. 8. de diuin nominib.*

Ex quo colligitur Chriſtum poſſe dici proprie redemptorem Angelorum, redemptione tamen alterius rationis, quam noſtra ſit, hoc eſt, per præſeruationem: ſic enim loqui audet D. Bernardus ſerm. 17. & 22. in Cantic. & Theodoretus dicit, Chriſtum mortuum fuiſſe pro omnibus creaturis. Et illis verbis Pauli Hebr. 2. *Vt gratia* Dei *pro omnibus guſtaret mortem*. Vbi Græce eſt *pro vniuerſo*, quemadmodum redemptionis, etiam offert Dionyſius Areopag. 8. de diuin. nomin. his verbis. *Iccirco enim redemptionem illam* Theologi *nominant, ex eo, quod non ſinit, quæ vera ſunt, ad id credere, vt non ſint*. Hæc ille. Et id colligitur ex Pſal. 143. etiam; vbi rex Dauid dicit ſe redemptum de gladio gigantis Goliæ, ſub quo numquam fuit: ſed quia fuit præſeruatus diuino beneficio, redemptum ſe appellat, cum ait: *Qui redemiſti Dauid ſeruum tuum; de gladio maligno eripe me*, ſic enim hunc locum nonnulli diſponunt, & interpretantur. Ex dictis colligitur, cum paſsionem Chriſti tripliciter meditari contingat, & quo ad caritatem, & quo ad ſecuritatem, & tandem quo ad vniuerſalitatem aptiſsimam eſſe ad expellendum à nobis peſsimas cogitationes. Ad quod alluſiſſe videtur Regins Vates Pſal. 136. cum dixit. *Filia Babylonis miſera: beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuiſti nobis. Beatus qui tenebit, & allidet paruulos tuos* (ſic enim legendum eſt, non ſuos) *ad petram*. In quem locum D. Hieronymus, *Paruuli*, inquit, *dicuntur cogitationes, ac ſi diceret: Vidi mulierem, concupiui eam; niſi ſtatim abſcidero concupiſcentiam illam, & alliſero ad petram, dum parua eſt concupiſcentia, non poteſt poſtea abſcindi quando creuerit. Beatus ergo qui ſtatim abſcindit, & allidit ad petram, hoc eſt Chriſtum*; Cui expoſitioni concinit D. Auguſtinus in commentarijs eius loci, *Qui ſunt paruuli Babylonis? Naſcentes malæ cupiditates. Ne igitur cupiditas, neque praua conſuetudinis robur accipiat, cum paruula eſt, allide illam; ſed times, ne alliſa non moriatur; ad petram allide, quæ eſt Chriſtus*. Eamdem ob cauſam in Cant. 2. Iubetur capi vulpes paruulæ, quæ demoliuntur vineas. Dum enim paruulæ ſunt malæ cogitationes, & iſtæ quaſi fraudolentes vulpeculæ, facile capi poſſunt. At ſi adoleuerint, venatorum manus effugient, & maximum vineis detrimentum afferent. Veriſsimum enim eſt illud,

Pſal. 143. 10. 11.

Redemptio eſt etiam præſeruatiua.

Paſſionem Chriſti tripliciter meditari contingit.

Pſal. 136.

D. Hieron.

Cogitationes quare paruulis aſſimilantur.

D. Auguſt.

Cant. 2. 15.

Cogitationes quaſi paruulæ vulpeculæ ſunt.

illud, quod dicitur Eccleſ. 19. *Qui ſpernit modica, paulatim decidet.* Quo teſtimonio ad idem confirmandum vtitur D. Gregorius lib. 1. moral. cap. 14. *Dum,* inquit, *lingua otioſa verba moderari negligit, audax ad noxia prærumpit; & cum mens ſubigere delectatione carnis renuit, plerumque ad perfidiæ voraginem ruit. Vnde* Paulus 1. Cor. 10. *vt imminentia malę compeſceret, dixit: Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis, quemadmodum ſcriptum eſt: Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere: eſus enim, potuſque ad luſum impellit, ad idololatriam traxit. Vbi cernis ex prauis initus idololatriã producere: Et propterea dixiſſe Paulũ, ne idololatræ efficiamini, videlicet, negligendo peccata minora.* Hæc ille. Vnde Iſid. *Cum te titillet cogitatio, cum tibi aliquid ſuggerit illicitum, non ibi teneas animũ, calca ſerpentis caput, calca prauæ cogitationis initium.* Hæc ille. Quod quidem, vt cõmode tibi eueniat, ſume petram, ideſt, paſſionem Chriſti, ipſam meditando, & ſic huius ſerpentis cõmode caput elides.

Eccl. 19.1. *D Greg lib. 10. moral.* *1.Cor. 10.7.* *Iſidorus.* *Chriſti petra ſerpentis caput cõteritur.*

Præterea nota plura in hac materia valde vtilia, ac neceſſaria. Primo, quòd malæ cogitationes præparant locum diabolo, nam quando aliquis magnus dominus vult hoſpitium habere in aliqua domo, præmittit nuncium ad præparandum ſibi hoſpitium, & vbi recipitur, ibi deſcendit. ſic diabolus præmittit malas cogitatiònes, vt ei præparent hoſpitium: & vbi recipiuntur, ibi declinat, dicens. *Qui recipit vos, me recipit, & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Nota ſecundo, paruuli latrunculi per paruum foramen domus intrantes aperiunt domum magnis latronibus: ſic vanę, & inutiles cogitationes pro ſui frequentiam aperiunt domum conſcientiæ magnis peccatis per conſenſum mentis, & captiuam ducunt animam ſpoliatam gratuitis. Vnde 4. Reg. 5. Porro de Syria egreſsi fuerant latrunculi, & captiuam duxerunt de terra Iſrael puellam paruulam. Hinc eſt, quod noſtræ cogitationes aſsimilantur capillis. Vnde Luc. 21. *Capillus de capite ueſtro non præteribit,* ideſt, nulla bona cogitatio mentis ſine retributione tranſibit. Primo, quia capilli ſunt capitis ornamentum, capilli, quaſi capitis pili (auctore Iſidoro,) Igitur ſicut capilli ornant caput, ſic cogitationes bonæ ornant mentem. Et Gregor. lib. 20. moral. ait, *quòd ante Dei oculos uacuæ non tranſuolant cogitationes noſtræ; & nullo momento temporis per animum tranſeunt ſine ſtatu retributionis,* Hæc ille. Secundo, quia ſicut capilli ſunt cerebri defenſiui, nam iuuant caput, & cere-

Simile. *Cogitationes malæ præparant locum diabolo.* Matt. 10.40. *Simile.* *Cogitationes vanæ domũ conſcientiæ aperiũt.* 4.Reg 5.2. *Cogitationes aſſimilantur capillis.* Luc. 21.18. *Iſidor.* *Greg lib. 20. moral.*

& cerebrum contra extrinſecas læſiones; ideo ſunt multi, & duri: capillus enim ſecundum Conſt. ex fumo groſſo, & calido naſcitur, qui ex igneis, & internis humoribus per capitis poros egreditur, & ab aere extrinſeco induratur; & ſic in ſubſtantiam capillorum conuertitur. Vnde hoc humore creſcente, capilli creſcunt, & etiam deficiente euaneſcunt, & ſecundum qualitatem talis fumi eſt capillus. Igitur, ſi fumus eſt multus, capilli ſunt multi; ſi paucus, pauci; ſi niger, nigri, & ſic de alijs. Sicut ergo capilli ſunt ad defenſionem cerebri: ita cogitationes bonæ ſunt ad defenſionem animi. Igitur vbi ſunt, feruente ipſo, animo cogitationes bonæ, non ingrediuntur in ipſum cogitationes prauæ. Vnde Caſſiodor. collat. 1. *Incipiamus bonas cogitationes eligere, & ſtatim ab illis, quæ malæ ſunt dignabitur nos Dominus liberare.* Hæc ille. Tertio, (& facit ad nos) capilli ſunt multipliciter paſſiui; nam aliquando inciduntur, aliquando diſcriminantur, & aliquando funditus euelluntur. Primo, capilli crebro inciduntur: vnde in viris cæſaries capillorum dicitur à cedendo. Sic noſtræ cogitationes, cum ſuperfluunt, ſunt memoria paſſionis Chriſti præcidendo. Vnde Greg. lib. 5. Moral. Magno ſtudio ſuperfluæ cogitationes amputandæ ſunt; ſed quia de nouo reſurgunt, de nouo, & crebro amputari debent. Vnde Pſ. 118. *Amputa opprobrium meum, quod ſuſpicatus ſum.* Aliquando capilli diſcriminantur: ſic cogitationes noſtræ ſunt examinandæ, ideſt, diligenter diſcernendæ, & componendæ: & hoc fit quando homo ad mentem ſuam per rationis initium redit: quia (ſicut dicit idem Gregorius) *Si à domo mentis ad momentum ratio deſcendat, quaſi abſente domina, cogitationum ſe clamor, velut garrula ancillarum turba multiplicat. Vt autem ratio ad mentem redierit, mox confuſio tumultuoſa conquieſcit, & quaſi ancillæ ſe ad incœptum opus tacite comprimunt, dum cogitationes protinus curis ad vtilitatem ſubducuntur.* Hæc ille. Aliquando denique capilli funditus euelluntur. Sic noſtræ cogitationes, quando ſunt prauæ, & noxiæ, tunc à radice ſunt euellendæ. Vnde Iſaias 1. *Auferte malum cogitationum veſtrarum*: & Hieronymus in epiſt. ad Demetriadem ait: *Eſt tutiſsimum, atque perfectum, vt animus aſſueſcat, ſoliciti ſemper, & peruigili cura, ac cuſtodia diſcernere cogitationes ſuas: & ad primum animi motum probare, vel improbare quod cogitat, vt vel bonas cogitationes alat, vel ſtatim malas extinguat. Hic namque fons eſt boni, & ori-*

Conſt.
Quo modo capilli generantur.
Ad defenſionem animi cogitationes ſunt,
Caſsiod. coll. 1.
Capilli ſũt multipliciter paſsiui.
Capilli quare crebro inciduntur.
Greg lib. 5. Mor.
Pſal. 118. 39.
Capilli quare diſcriminantur.
D. Gregor.
Capilli quare funditus expelluntur.
Iſa. 1. 16.
Cogitationes prauæ funditus debent euelli.
D. Hieron. in epiſt ad Demetriadem:

& origo peccandi. Ibi maxime oportet obſeruare peccatum vbi naſci ſolet; ſtatimq. ad primam tentationis faciem, & malum antequam creſcat reſtringere, dum adhuc eſt in cogitatione. Hæc ille. Auguſtinus in Pſal. 48. ſuper illa verba: *Iniquitas calcanei mei circumdabit me*, ſic habet: *Ergo vitet iniquitatem calcanei ſui homo. In calcaneo quiſque labitur, intendat caritas veſtra, à Deo quid dictum ſit ſerpenti, ipſa tuum obſeruabit caput, & tu eius inſidiaberis calcaneo. Diabolus calcaneum tuum obſeruat quando laberis, vt deÿciat te, ille obſeruat calcaneum tuum: tu obſerua caput illius; caput illius eſt initium malæ ſuggeſtionis illius, quando incipit mala ſuggerere, tunc repelle antequam ſurgat delectatio, & ſequetur conſenſio; & tunc vitabis caput eius, & non apprehendet illa calcaneum tuum. Dixit autem hoc Deus Euæ, quia per carnem labitur homo: Eua nobis interior caro noſtra eſt.* Hæc ille. Quod quidem totum perficitur, ſi mens noſtra ad petram, id eſt, ad Chriſtum in Paſſione dirigitur. *D. Auguſt. in Pſal. 48.* *Mens noſtra ſi ad Chriſti paſſionem dirigitur totum perficit.*

Ad quod illuſtre opus reuocat nos Iſaias 51. illis verbis: *Attendite ad petram, vnde exciſi eſtis, & ad cauernam laci, de qua præciſi eſtis.* Quaſi dicat, inquit Hieronymus, conſiderate, quod cum Abraham vnius & centum eſſet annorum, & ſterilem haberet vxorem, multiplicauerim filios eius, quaſi ſtellas cæli, ita, vt numerum vinceret multitudo. Si ergo de vno homine tanta populorum nata ſunt millia, quid mihi grande, & inſtaurem ruinas Sion, & deſerta eius mutem in paradiſo voluptatis? Vbi Septuaginta Interpretum tranſlatio, qui ad Chriſtum more ſuo reſpicientes, ita locum reddiderunt: *Aſpice ad ſolidam petram quam excidiſtis, & foueam laci, quem fodiſtis.* Intellexerunt profecto Septuaginta Interpretes Iſaiam ad Chriſtum potiſsimum ſpectaſſe, atque ad Iudæos ſermonem direxiſſe, monuiſſeq. vt Chriſtum ſolidam petram etiam mentis conuerterent; quem ipſi nimirum contumelijs, atque tormentis dolauerunt, atque oculos in foueam illam laci, hoc eſt, in Chriſti latus in cruce lancea confoſſum, & apertum intenderent. Eoque dumtaxat ſalutem ſuam contineri arbitrentur. Nota, quod pro, *& in cauernam laci, de qua præciſi eſtis*, eſt Hebraice (vt transfert Pagninus) *ad perfectionem ciſternæ, vnde erecti eſtis*, quod clarius lateris Chriſti apertionem ſonat. Alij vertunt ad perfectionem putei: id enim quoque vox hebræa ſignificat, quod etiam in latus Chriſti mirifice quadrat, quod eſt *Iſai. 51. 1.* *D. Hieron.* *Deus multiplicauit Abraham ſucceſsionē quaſi ſtellas cæli.* Septuaginta. *Pagninus.* *Lateris Chriſti apertionis vaticinium.*

Digitized by Google

Latus Chriſti puteus omnium bonorum. omnium bonorum, & aquarum viuentium puteus inexhauſtus, ex quo poſſunt vniuerſi aquam ſibi haurire omnium gratiarum.

Cant. 1. 13. Ad hoc etiam ſponſa Cantic. 1. nos adhortabatur cum dicebat: *Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur*, Et quidem, quod hic ſponſa de Domini paſsione loquatur, nulli dubium accidit: ita aiunt omnes; *Paſsio Chriſti myrrhæ comparatur.* & ideò myrrhæ comparat eam, ſicuti amariſsimum quiddam. Ait igitur ſponſa, quod faſciculus huius myrrhæ fieri debet, aſſidueque in pectore eam portare: immo in Hebræo ſignificat ſacculum alligatum, myrrhaque plenum, vt-pore illa, vt pectus calefiat, ordinariè ferri ſolent: ideſt, *Paſsio Chriſti debet a nobis cõtinuo meditari.* quod continuo à nobis Chriſti paſſio meditari, contemplarique debet, & hoc ob varias rationes. Primo, quia etſi Chriſto amariſsima myrrha fuit: nobis tamen dulciſſima, & *Paſsio Chriſti licet ſibi amariſſima nobis tamẽ dulciſſima fuit.* ſuauiſsima extat; nam per hanc diuinæ clementiæ, ac miſericordiæ palatium detegimus, ac aperuimus. Vnde Pſalm. ad hoc alludens ait: *Et copioſa apud eum redemptio*. Et iu-*Simile.* re: ſicuti enim amara à nutrice comeſta in dulciſſimum lac vertuntur; ita Chriſti paſsio ſibi fuit amara, dulciſsimaque nobis. Myrrha guſtui amara eſt, odoratui autem gratiſsima; Chriſtus myrrham comedit, & ideò ei amara fuit: nos verò fide, ac meditatione eam tantummodo odoramus, & propterea dulciſsima euadit, atque contingit; ideò iure D. Hebr. 12. 3. Paulus aiebat cap. 12. ad Hebr. *Recogitate enim eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, vt non fatigemini, animis veſtris deficientes*. Secundo, quia hæc myrrha ſua amaritudine minus amaras nobis pœnas videri facit, atque huius vitæ amaritudines: nam amariſsimas Chriſti pœnas recogitans, menteque voluens, noſtræ ſunt æque dulces, atque ſuaues. Vnde Propheta aie-Pſal. 41. 8. bat Pſal. 41. *Omnia excelſa tua, & fluctus tui ſuper me tranſierunt*, ideſt, amariſsimæ tuæ pœnæ in me ipſum perfixæ ſunt, ſuæque amaritudinis memoria meas pœnas mol-*Exempl.* liunt, atque mitigant. Legitur, quod dum quidam Religioſus Nouitius, à Religionis duritate perterritus, habitum relinquere cogitabat, crucifixum Chriſtum ei apparuit, dicens: Durum panem, quem comedis in meum latus repone, & eum recentiſsimum euaſurum videbis.

Simile. Tertio, Diſcipulus, vt bene lectionem ediſcat, atque ſciat ſæpe ſæpius illam repetit. Liber, vbi nos ſtudere debemus,

Chriſtus

Digitized by Google

Chriſtus eſt crucifixus. Et ideò, ſicuti ſtudentes Ariſtoteli, Ariſtotelici vocantur: ſic Chriſto ſtudens, Chriſtianus appellatur. Hunc igitur continuo meditari, ac contemplare debemus. Qua propter D. Paulus 1. Cor. 2. dicebat: *Non enim iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum*. Ego quidem illi libro ſtudeo, cui Chriſtianus ſtudere debet, & Chriſtus eſt crucifixus. Quarto. per ignota loca tranſiens, atque periculis affecta, duce indiget, atque baculo, vt bene pedes regat, neque titubet. Dux noſter Chriſtus eſt, crux baculum; ſi nos mortis tranſitum perficere ſane volumus nobis tam ignotum, atque periculoſum, hoc baculo indigemus. Et ideò aiebat Pſal. 22. *Virga tua, & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt*. Et (vt his finem imponam) quo ad quintam, & poſtremam rationem, & ad rem noſtram faciens, qui in campo certaminis, ſeu caſtris ſtat bellans, ad vexillum ſemper aſpicit; duciſque ſignum. Dux noſter Chriſtus eſt, Dominus noſter: mentis oculo ad hunc ſemper aſpicere, & erga iſtud ſignum noſtras cogitationes dirigere debemus: & ſic à nobis omnem aliam noxiam; infandamq. curam expellemus. Amen.

* * *

Paſsio Chriſti eſt liber, vbi nos ſtudere debemus.

1. Cor. 2. 2.

Simile.

Paſsio Chriſti eſt baculum, quo nos dirigimur.

Pſal. 22. 4.

Simile.

Homo debet ſemper oculos ad Chriſti paſſionẽ dirigere, tamquam ad vexillum.

TRIGESIMA LECTIO.

De futuri Iudicij memoria.

IN QVA TRIA EXPLANANTVR.
Primum, iudicium certè futurum fore. Secundum, Chriſtum in maieſtate venturum. Tertium, iudicij ſeueritas.

PRIMA PARS.

QVamquam (vt in duabus præteritis lectionibus intellexiſtis) duæ primæ pennæ noſtri flabelli, vna, ſcilicet, mortis contemplatio, & altera Chriſti Domini noſtri Paſsionis memoria, ſunt, atque ſemper erunt aptiſsimæ ad importunas noxiarum, prauarumq. curarum muſcas expellendas: nihilominus tertia cum reliquis duabus vltimis etiam prodeſt, immò pro hoc opere neceſſaria eſt, & vna ad hoc officio fungendum: & de ceteris tribus, quæ ſuperſunt, in his ſequentibus lectionibus ſermonem faciemus. Hodie igitur tantum tertiam labijs attingens, dico, memoriam finalis, ac futuri iudicij ad terrenas, ac ſenſuales cogitationes reijciendas maxime iuuare; quod ideò Sap. 1. aiebat: *In cogitationibus enim impij interrogatio erit*. Scitote, inquit Sapiens, quod in iudicij die non ſolū de operationibus, quas nos perpetrauerimus, & de verbis, quæ locuti fuerimus, conſcientia noſtra interrogabitur, & examinabitur: ſed etiam circa curas, & cogitationes, quas habuimus, & quibus ibi ſumus, minutiſſime perquiretur, ac diligentiſsime perueſtigabitur,

Sapient. 1.9.

In die iudicij nō ſolum de operationibus ſed etiā de cogitationibus rationē reddituri ſumus.

bitur, ac diſcutietur: hoc autem in iudiſij die fiet. Ad hoc ergo memoriam dirigere, & continuo meditari horam, diemq. eius debemus, vt noxias fugiamus, ac ſaluberrimas cogitationes amplectamur, & affectus. Et ad id peragendum, atque adimplendum tria contemplare nobis neceſſaria ſunt. Primum, ſcilicet, quòd hoc iudicium, & hoc vniuerſale examen proculdubio perfici debet. Secundum, quòd vbi in primo Aduentu hic Chriſtus humilis, abiectuſq. venit: in ſecundum regali cum maieſtate egredietur. Tertium, hæc maieſtas contrarios operabitur effectus; & vbi electis gaudium, ac ſolatium, reprobis dolorem, anguſtias, extremumq. horrorem afferet. Deque omnibus his tribus in præſenti lectione loquemur. Attendite.

Iuditij diem meditari debemus.

Lectionis diuiſio in tria capita.

Maieſtas Chriſti in iudicio contrarios operabitur effectus.

ET primum, quòd vniuerſale iudicium conficiendum ſit, nulli quidem dubium eſt; nam & quo ad rationes, & quo ad auctoritates libri pleni patent; nec concionator eſt, nec orator, qui de eo non diſcutiat, atque peragat. Hac in eadem materia doctiſsimus, & pariter præclariſſimus D. Thomas q.88. ar.1. par.3. egregie probat: primo quo ad auctoritates in D. Matth. 12. dicitur: *Viri Niniuitæ reſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam.* Ergo poſt vniuerſalem reſurrectionem iudicium fiet. Et in D. Ioan. 5. *Procedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt in reſurrectionem iudicij.* Igitur poſt reſurrectionem iudicium fieri debet. Et quo ad rationes. Primum, quod ſicut operatio pertinet ad rerum principium, quo producuntur in eſſe: ita iudicium pertinet ad terminum, quo res ad finem ſuum perducitur: Diſtinguitur autem duplex Dei operatio: vna, quæ res primitus in eſſe perduxit, inſtituens naturam, & diſtinguens ea, quæ ad completionem pertinent: à quo quidem opere Deus dicitur quieuiſſe Gen. 2. Alia eius operatio eſt, qua operatur id gubernatione creaturarum: de qua Ioan. 5. *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor.* Ita etiam duplex eius iudicium diſtinguitur: ordine tamen conuerſo: vnum, quod reſpondet operationi gubernationis, quæ ſine iudicio eſſe non poteſt; per quod quidem iudicium vnuſquiſque ſingulariter pro ſuis operibus iudicatur; non ſolum quod tibi competit, ſed quod competit gubernationi vniuerſi: vnde differtur vnius præmiatio pro vtilitate aliorum, vt patet Hebr. 11. pœnæ vnius ad profectum

D. Thom. q 88. art. 1 p. 3.

Matt. 12. 41.

Ioan. 5. 29.

Iudicij dies probatur.

Geneſ. 2. 2.

Ioan. 5.

Duplex iudiciũ fuit.

Hebr. 11.

Pars vnius ad profectum alterius erunt.

fectum alterius procedunt; vnde neceſſe eſt, vt ſit aliud iudicium vniuerſale correſpondens ex aduerſo potentiæ rerum productioni in eſſe, vt, videlicet, ſicut tunc omnia præceſſerunt immediate à Deo; ita tunc vltima completio mundo detur, vnoquoque accipiente finaliter, quod ſibi competit: vnde in illo iudicio apparebit manifeſte diuina iuſtitia quantum ad omnia, quæ nunc ex hoc occultata ſunt, quod interdum de vno diſponitur ad vtilitatem aliorum, aliter quam manifeſte opera exigere videantur. Vnde etiam, & tunc erit vniuerſalis ſeparatio bonorum à malis, quia vlterius non erit locus, vt mali pro bonis, vel boni pro malis proficiant. Propter quem profectum iterum commixti inueniantur boni malis, quo ad vſque ſtatus huius vitæ per diuinam prouidentiam gubernetur. Hæc D. Thomas. Et in reſponſione primi argumenti eiuſdem quæſt. ait. Quilibet homo eſt ſingularis quædam perſona, & eſt pars totius generis humani; vnde, & duplex iudicium ei debetur: vnum ſingulare, quod de eo fiet poſt mortem quando recipiet, iuxta ea, quæ in corpore geſsit, quamuis non totaliter, quia non quo ad corpus, ſed quo ad animam tantum. Aliud iudicium debet eſſe de eo ſecundum quod eſt pars totius humani generis; ſicut aliquis iudicari dicitur ſecundum humanam iuſtitiam, quando etiam iudicium datur de communitate, cuius ipſe eſt pars. Vnde, & tunc, quando fiet vniuerſale iudicium totius humani generis per vniuerſalem ſeparationem bonorum à malis, etiam quilibet per conſequens iudicabitur; nec tamen Deus iudicabit bis id ipſum, quia non duas pœnas pro vno peccato infert; ſed pœna, quæ ante iudicium complete inflicta non fuerat; in vltimo iudicio complebitur, poſt quam impij cruciabuntur quo ad corpus, & animam ſimiliter. Hæc ille. Vbi expreſſe cernitur vniuerſalis iudicij neceſſitas. Ceteras autem authoritates, & rationes omitto; nam, vt dixi, hac in materia omnes fere eas afferunt.

Diuina iuſtitia manifeſta apparebit in die iudicij

In die iudicij erit ſeparatio bonorum, & malorum.

Homo eſt ſingularis perſona, & pars totius vniuerſi.

Iudicium duplex hominis.

Iudicij vniuerſalis neceſsitas.

Sed præterea ſatis curioſum, pulchrumque vnum notate, id eſt, quod Chriſti Domini noſtri neceſſario duo erunt aduentus, duoque ad mundum acceſſus, ſecundum id, quod in Apocal. 1. dicitur: *Qui eſt, & qui erat, & venturus eſt*. In quibus verbis Apoſtolus ſignificare vult ſecundum Chriſti aduentum, qui futurus eſt in maieſtate; propterea additur *omnipotens*. Duplicem enim Meſſiæ aduentum ſacræ Scripturæ memorant. Alterum in humilitate ad redimendum: in maie-

Apoc. 1. 4.

Chriſti ſecundus aduentus.

Digitized by Google

maieſtate alterum ad iudicandum. De priore loquitur Zachar. cap. 9. cum ait: *Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Ieruſalem; ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus, & Saluator: ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ*. De poſteriori verò Daniel 7. *Aſpiciebam ergo in viſione noctis, & ecce cum nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit*. Quibus duobus locis præmiſſe valde confitentur Talmudiſtæ in lib. Sanedrin: vtrumque aduentum ſimul complexus eſt Regius Vates Pſal. 95. cum dixit: *Exultabunt omnia ligna ſiluarum à facie Domini, quia venit: quoniam venit iudicare terram*. Quem duplicem aduentum, quia iuniores Hebræi non diſtinguunt, & amentiæ prolapſi ſunt, vt duos Meſſias confingerent, vnum filium Ioſeph, occidendum, & reſurrecturum: alterum filium Dauid orbis terrarum dominatorem cum maieſtate venturum, occaſionem ſui erroris accipientes ex eo, quod Rabbini veteres vnum, & eumdem Meſſiam filium Ioſeph propter primum aduentum; & filium Dauid propter ſecundum allegorice tradiderunt, non quod geminum Meſſiam inueherent: qua de re legendi ſunt inter alios Adrianus Finus lib. 5. flagelli contra Iudæos cap. 1. & ſequentibus, & Galatinus noſter lib. 4. de arcanis cap. 1. & 2. Quod autem duplicis huius Meſſię aduentus ignoratio, radix fuerit Iudaicæ cæcitatis notauerunt Diuus Irenæus lib. 4. contra hæreſ. cap. 56. Tertullianus in Apologetico aduerſus gentes cap. 21. Origenes libro 1. contra Celſum, D. Cyprianus lib. de Idolorum vanitate, & Rabbi Samuel Marochianus lib. de aduentu Meſsiæ cap. 9. 10. & 11. & refertur tom. 5. Bibliothecæ veterum Patrum.

Zach. 9.9.
Dan. 7.13.
Talmudiſtæ compelluntur à veritate.
Pſal. 95.12.
Talmudiſtarum error.
Rabbini veteres allegorice loquentes.
Adrianus Finus lib 5 flagelli cōtra Iudæos c. 1.
Galatinus lib. 4. de arc. c. 1. & 2.
D. Irenæus.
Tertullian.
Origenes.
D. Cyprian.
Rabbi Samuel Maroch. lib. de aduentu Meſſiæ cap. 9. 10 & 11.

Quo ad ſecundum patet, quod vbi in primo aduentu humilis, abiectuſque venit, in ſecundo cum maieſtate, regaliq. magnitudine veniet. Hinc eſt, quod Apoc. 4. comparauit, & aſsimilauit hunc Meſsiæ aduentum in ſecundo aduentu cæleſti arcu, dicens: *Et iris erat in circuitu ſedis, ſimilis viſioni ſmaragdinæ*. In quo loco, licet Ioachinus exiſtimet iridem hunc Spiritus ſancti ſignificari perſonam, ſicuti paulo ante in iaſpide patrem, in ſardio filium intellexit. Rationem ſimilitudinis eam affert, quia, ſicut iris triplicem colorem refert, viridem, cæruleum, & rubicundum: ita Spiritus ſanctus primum homini confert gratiam, vt credat, deinde operari valeat, poſtremo, vt caritati ſit perfectus. Quam ob

Apoc. 4.3.
Ioachinus.
Iris Spiritus ſancti perſonæ ſymbolum.

Digitized by Google

Spiritus ſanctus quot modis apparuit. cauſam ait, Spiritum ſanctum primum in ſpecie columbæ, deinde per inſufflationem, denique in igne fuiſſe conceſſum. Quod verò iris in circuitu ſedis ſit, illud ſignificat Eccleſiam vndequaque Spiritus ſancti præſidio muniri, iuxta illud

Pſal. 124. 2. Pſal. 124. *Montes in circuitu eius: & Dominus in circuitu populi ſui*. Secundo, licet Beda per iridem ſanctos intelligat,

Beda.

Iris Sanctorum ſymbolum. qui in circuitu throni ſunt, quia Eccleſiam vndique ſua intercesſione defendunt: eſt enim iris pacis ſymbolum, quæ propterea ſimilis ſmaragdo dicitur; quia ſancti quo magis viriditatē futuræ gloriæ expectant, eo magis ceteros ad protegendos animantur. Tertio, licet per iridem Verbi Incarnationem plerique intelligant, quæ viſioni ſmaragdinæ ſimilis dicitur; quia in Incarnatione potiſsimum Dei miſericordia elucet, & ſpes omnis noſtra poſita eſt; rationem ſimilitudinis eam affert Ansbertus, quia quemadmodum arcus cæleſtis diuini fœderis pignus, tunc apparet, cum radijs Solis vmbrifera fuerit nubes illuſtrata. Ita cum Patris Verbum, quod *candor eſt enim lucis æternæ*, vt dicitur Sap. 7. Sol iuſtitiæ humanā ſuſcipiendo naturam, irradiauit ipſa humanitatis ſuſceptio, reconciliatio facta eſt mundi; quod diſertis verbis cecinit Iſaias 19. cum dicit: *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuem*, vbi quamquam plerique pro nube beatam Virginem interpretentur: tamen pro nube humanitatem Chriſti intellexerunt D. Auguſt. homil. 24. in Ioan. Euſebius Cæſarienſis lib. 1. demonſtr. Euang. cap. 4. & lib. 8. cap. 5. & lib. 9. cap. 2. D. Chryſ. homil. 2. ex varijs in Matt. Cyrillus Alexand. & Procopius in Comment. ſuper Iſaiam. Quarto, licet per iridem diuinam miſericordiam alij exponant, cum iris fœderis, & clementiæ ſymbolum ſit, qua vndique Dei thronus ambitur, quia vbique, & omnibus eam præſtat. Ratio verò huius ſimilitudinis duplex potiſsimum afferri poteſt. Vna, quia ſicut iris variorum colorum, eorumque pulcherrimorum ſpeciem refert: ita Dei miſericordia multiplex eſt, eaque pulcherrima, cæruleum colorem licet agnoſcere in fide, quæ tota cæleſtis eſt; in ſpe viridem, in caritate rubicundum, inter medios, in reliquis donis gratiarum, quæ Deus iuſtis liberaliter impertit. Altera, quia ſicut iris gerit ſpeciem arcus aduerſus cælum intenti: ita arcus noſter, & arma ad Deum promouendum, & quodammodo vincendum, cælumque ipſum expugnandum vna Dei miſericordia continentur. Sic enim appellauit eam Iacob

Iris Verbi Incarnationis ſymbolum. — *Ansbertus.* — Sap. 7. 26. — Iſa. 19. 1. — *Nubes pro beata Virgine accipitur.* — *D. Auguſt.* — *Euſebius Cæſar.* — *D. Chryſoſt.* — *Cyrill. Alexan.* — *Procopius.* — *Iris miſericordiæ ſymbolum.*

Geneſ.

Digitized by Google

Geneſ. 48. cum dixit ad Ioſephum filium. Do *tibi partem* Gen. 48.22.
vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo. Vbi per gladium, & arcum Paraphraſtes Chaldaicus eum locum ita tranſtulit: *Quam tuli de manu Amorrhæi oratione mea, & deprecatione mea*; proculdubio miſericordiam diuinam intellexit, per quam Deus orationem Iacob exaudiuit. Quippe cum noſtræ deprecationes Dei miſericordiæ innitentur. Quinto tandem, & ad noſtrum faciens inſtitutum, Riccardus de ſancto Victore in iride cum ſpeciem arcus habeat, atque adeò belli ſignum præferat, putat ſignificari iudicium: eſſe autem in circuitu ſedis, quia tam à dextris, quam à ſiniſtris vniuerſis, iudicis complectetur ſententia. Quia verò ſmaragdus partim viret, partim rubet; illud demonſtrat iuſtos introducendos eſſe ad paſcua virentis gloriæ; malos autem ſempiternis ignibus adducendos. Tandem, quia iris, cum ſit arcus valde formoſus, & ſignum triumphantium, Chriſti maieſtatem, in qua ad iudicium venturus eſt, demonſtrat.

Paraphraſtes Chaldaicus.

Iris orationis ſymbolum.

Riccardus de S. Victore.

Iudiciꝗ ſententia vniuerſos amplectetur.

Ideo in nubibus ſedentem ſe venturum fore teſtatur Apocalyp. 1. *Ecce venit cum nubibus; & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt*; vbi quæritur, cur in nube, ſeu nubibus venturus ſit? Reſpondemus eam eſſe cauſam; quia cum nubes ſit regalis patris ſui thronus, merito tamquam princeps in paterno throno, hoc eſt, in nube conſidebit. Iccirco enim D. Chryſoſtomus ait, Chriſto in Aſcenſione miſſam fuiſſe à Patre nubem quaſi ſedem regalem, tom. 3. ſerm. de Aſcenſ. Domini: *Elias*, inquit, *in curru ingneo aſcendit; Chriſtus in nube: nam quando ſeruus vocabatur, currus mittebatur; vt veniret. At quando Filius aſcendebat*, Dominica *ſedes occurrebat; nec tantum* Dominica, *ſed etiam paterna*. Hæc ille. Etiam de Patre eius, ait Iſai. 9. *Ecce Dominus aſcendet in nube leui*: ſeu, vt noſtra habet tranſlatio: *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuem*, ſeu iuxta proprietatem verbi hebraici, *Ecce* Dominus *aquabit ſuper nubem leuem*. Vbi cernis nubem eſſe proprium Dei thronum; quod eſt etiam perſpicuum ex cap. 19. Exod. cum dicitur: *Iam nunc veniam ad te in caligine nubis*: cuius rei duplex ratio afferri poteſt. Vna eſt in typum incomprehenſibilis Dei naturæ, quam non niſi per caliginem, & nubis oſcuritatem in hac vita mortali cognoſcere poſſumus. Quo in ſenſu dixit Paulus 1. Timoth. 6. qui ſolus habet immortalitatem, & lucem 1. Tim. 6.16.

Chriſtus ad iudicium in nube veniet.

Apoc. 1.7.

Chriſtus quare ad iudicium in nube ſe venturũ promiſit

D. Chryſo to 3.

Iſai. 19.1.

Nubes proprius Dei thronus eſt.

Exod. 19.9.

Diuinitas non poteſt niſi per caliginem in hac vita videri.

inha-

Pſal. 17. 12. inhabitat inacceſsibilem. Et Regius Vates Pſal. 17. *Et poſuit tenebras latibulum ſuum*: ſic enim hunc locum intellexit Gregorius Nazianzenus in Apologetico. *Vix*, inquit, *Dei ſplendorem capientes, quem abyſſus operit; cuius tenebræ latibulum ſunt, quantumque percipitur, tantum ſemper ſe ſubducit, amanteſque ſui ex eo quod fugit, ac velut iam comprehenſus ſe prorupit, ad ſuperna alluſit*. Hæc ille. Quo ſpectat illud ſponſi ad ſponſam Cant. 6. *Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt*. Pro quo hebraice legimus, *quia ipſi me extulerunt*. Cuius loci duplex eſt expoſitio. Altera, vt ſit ſenſus, *quia ipſi me ſuperbire fecerunt*, ſeu *inſolentiorem reddiderunt*, quemadmodum fere omnes Iudæi interpretantur, vt nimirum ſponſus ſponſam admoneat, ne ipſum reſpiciat, quia oculorum eius pulchritudo eum quodammodo ſuperbire facit, & ſupra modum gaudere, quod à tanta ametur pulchritudine. Altera, vt, extulerunt, idem quod ſit auolare fecerunt, quemadmodum habet noſtra tranſlatio, & velit ſponſus ſponſam admonere, nè curioſius ipſum contempletur; quia quo magis, inquit, intelligendi aciem in me intenderis, eo magis tuam cognitionem ſubterfugiam; clarius enim per ſpecies quantum tua intelligendi vis à meæ naturæ ſublimitate ſuperetur, legendus eſt Gregorius Nazianzenus oratione de Fide. Vbi inter alia: *Certe*, inquit, *hoc eſt* Deus, *quod cum dicitur, non poteſt æſtimari cum definitur ipſa definitione creſcit, quem omnia neſciunt, & metuendo ſciunt*. Hæc ille. Alteratio eſt ea, quia nubes eſt ſignum gratiæ, & protectionis diuinæ ſuos ab æſtu tentationum, ac laborum protegentis. Et quoniam Deus de hominum protectione gloriatur: iccirco protectionis gaudet ſymbolis, ad ſpem, & fiduciam hominibus afferendam, iuxta illud Pſal. 104. *Expandit nubem in protectionem eorum*: de qua relegendus eſt Gregorius Nyſſænus in lib. de vita Moyſis, & Origenes homil. 7. ſuper Numer. Ita quod Chriſtus Dominus noſter ſedebit in nubibus, veluti in regali throno, immò tamquam præcipua Dei ſedes. Sed quænam nubes erit iſta? Et quem effectum perpetrabit? Nunc res hic verſatur.

Greg. Nazian. in Apologetico. — Cant. 6. 4. — *Sponſæ pulchritudinis effectus.* — *Greg. Nazian. orat. de Fide.* — *Nubes eſt ſignũ gratiæ.* — Pſal. 104. 39. — *Greg. Nyſſæn. li. de vita Moyſis.* — *Origenes hom. 7 ſuper Numer.*

Vbi nota in primis; nam placet quod ait Sotus in 4. diſt. 2. art. 1. nubem, ſeu nubes eiuſmodi futuras eſſe miraculoſas, quia in ipſo reſurrectionis articulo motus cæli ceſſabit; nec amplius erunt vapores, qui poſſent in nubes concreſcere. Probatur etiam nobis, quod ait Rupertus in hunc locum: *Huiuſ-*

Sotus 4. diſt. 2. art. 1. — *Nubes in iudicio futuras eſſe miraculoſas.* — *Rupert.*

Digitized by Google

Huiuſmodi, inquit, *nubes non erunt quales nunc ſæpe videmus pluuijs rorantes, terramque refrigerantes, ſed procelloſa, ignem inſpirantes, & fulmina iacientes, iuxta illud pſal.*49 Pſal. 49-3.
ignis in conſpectu eius exardeſcet: & in circuitu eius tempeſtas valida. Hæc ille. Et illud Pauli 2. ad Theſſ. 1. *In reuelatione Domini Ieſu de cælo cum Angelis virtutis eius in flamma ignis dantis vindictam ijs, qui non nouerunt Deum*. Theſſ. 1.7.
Quamuis hæc teſtimonia magis pertinere videantur ad ignem illum, qui dicitur conflagrationis, quo vniuerſus orbis paulo ante iudicium purgabitur. Sed quia hæc teſtimonia magis ad ignem conflagrationis pertinent: ideò ad nubes myſticas tranſeo: & vbi dicitur venit in nubibus, intelligendum eſt, venit in ſanctis: dicuntur autem ſancti nubes ſecundum D. Thom. in cap. 12. epiſt. ad Hebr. 1. propter conuerſationis ſublimitatem, iuxta illud Iſai. 60. *Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant?* Et illud Pauli Philip. 3. *Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt*. Secundo, propter doctrinæ fœcunditatem, iuxta illud Iob 36. *Effundit imbres ad inſtar gurgitum, qui de nubibus fluunt*. Tertio, ſecundum Diuum Chryſoſt. in eumdem locum propter ſpiritualis conſolationis vtilitatem: ſicut enim nubes refrigerium præſtant: ita exempla Sanctorum. Quarto, ſecundum Vgonem Cardinalem ibidem: quia quemadmodum à nubibus procedunt pluuia, corruſcationes, & fulgura: ſic à Sancti pluuia doctrinæ, & curruſcationes miraculorum, fulgura comminationum oriuntur. Quinto, ſecundum Origenem in comment. ſuper Ieremiam, quia quemadmodum fulgura ex nubium colliſione generantur in morem ſilicum, quos, cum complexeris, medius ex ijs ignis elicitur: ita nubes rationales ſi ſecum loquantur, ignem amoris diuini, & ſpiritualium commotionum fulgura ex ſe emittunt.

Nubes myſtica qualis eſt.

D. Thom in c. 12 epiſt. ad Hebr. Iſai. 60.8. Philip. 3. Iob 36.27.28 D. Chryſoſt.

Exempla Sanctorũ refrigeriũ præſtant. *Vgo Card.*

Orig. in comment. ſuper Ierem.

Sancti ſi ſecum loquuntur ignẽ amoris diuini producunt.

Remanet nunc de ſecundo diſſerere, nempe quem effectum eiuſmodi nubes effecturæ ſint. Sed de hoc in ſecunda parte.

Quieſcite.

SECVN-

SECVNDA PARS.

DVo noſtræ lectionis capita hactenus percucurrimus, ac narrauimus. In primo quorum vniuerſalis iudicij neceſſites & demonſtrata, & probata fuit. In ſecundo maieſtas, in qua Chriſtus dominus noſter ad iudicium proficiſcetur. Nunc tertium, ſcilicet, caput remanet, ideſt, diſſerendi de horrore, ac timore, qui in iudicio audientur, ac videbuntur. Et quidem terribilem futurum ad iudicium aduentum docet multis in locis ſacra pagina, & Patrum omnium doctrina. Vnde Iob 31. dicitur; *Semper enim quaſi tument ſuper me fluctus, timui Deum, & pondus eius ferre non potui.* Quem locum Græci ita tranſtulerunt. *Timor Dei continuit me, & captionem eius non feram.* Cuius loci litteralis ſenſus is eſt, præter quam quod ait Iob, turpe ſit pupillos, & pauperea opprimere: alia tamen me quoque cauſa deterruit, nimirum Dei timor, qui ſolet in eorum oppreſſores grauiter animaduertere, id, quod etiam dixit Salomon Prou. 25. *Ne attingas paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas: propinquus enim illorum fortis eſt, & ipſe iudicabit contra te cauſam illorum.* Vbi per, *propinquum*, Deus ipſe intelligitur, pro quo Græcè eſt, *Redemptor*: ſic enim habetur Græcè; *Redimens illos dominus fortis eſt*; cui concinit quod ſequitur, *& iudicabit iudicium illorum tecum*, hoc eſt, cauſam eorum defendendam ſuſcipiet, iuxta illud Pſal. 9. Tibi *derelictus eſt pauper: orphano tu eris adiutor.* Verum ad tempus iudicij refert D. Gregorius lib. 20. moral. cap. 16. *Quoniam*, inquit, *qui extremi iudicij aduentum intenta mente conſiderat, videt quia tantus pauor imminet, quantum non ſolum tunc videre, ſed etiam nunc prauidere pertimeſcat: quia cum ſuperna maieſtatis vim ad iudicium venientis, terroremque tanti examinis conſiderando, animus conatur exquirere, mox ad ſeipſum refugiens, ſeſe exponit inuenire.* Hæc ille. Sed vt ad fluctus, & procellas reuertamur, cohæret Iſaiæ 66. *Ecce dominus in igne veniet, & quaſi turbo quadrigæ eius.* Quem locum tractans D. Aug. lib. 20. de ciuit. Dei cap. 21. *Quaſi ignis*, inquit, *dominus veniet*, ſequitur verſionem Septuaginta, ijs profecto, quibus pœnalis erit eius aduentus, ad litteram illud, quaſi

Iudicij terribilitas probatur. Iob. 31. 23.

Græci patres.

Pupilles, & pauperes offendere turpe eſt.

Prou. 23. 10.

Deus pauperum defendit.

Pſal. 9. 4.

D. Greg. lib. 20. moral.

Iſa. 66. 15.

D. Aug. lib. 20. de Ciuit. Dei cap. 21.

Digitized by Google

quaſi turbo velociſſimum eius, & terribilem aduentum notat: turbo enim celerrimè obuia quæque deijcit. Meminit vero Propheta quadrigarum, vt cum exercitu quaſi præliaturus aduertere intelligatur. Et quidem modo dumtaxat vita præſens quadrigæ eius pulcherrimo nomine ſaluatio appellantur Abacuch. 3. *Qui aſcendes ſuper equos tuos: & quadriga tua ſaluatio*. Tunc vero in die iudicij quaſi turbo quadrigæ eius futuræ dicuntur; quam ſimilitudinem etiam vſurpauit Hieremias cap. 23. *Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur; & tempeſtas erumpens: ſuper caput impiorum veniet*, eodem explicauit Daniel 7. *Aſpiciebam*, inquit, *donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit: thronus eius flamma ignis: rotæ eius ignis accenſus*.

Vita præſens quadrigæ comparatur.
Abacuc. 3. 8.
Vita futura turbini comparatur.
Ierem. 23. 19
Dan. 7. 9.

Immo nubes etiam, in qua Chriſtus in maieſtate veniet, vbi probis ſpes fiduciæ, & protectionis: reprobis autem terror, & timor præſtabitur: quod typicè in illa nube fuit expreſſum, quæ populum Hebræum ab Ægyptiorum exercitu diuidebat Exod. 14. vbi ſic legimus. *Tollensque ſe Angelus Dei, qui præcedebat caſtra Iſrael abijt poſt eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens poſt tergum, ſtetit inter caſtra Ægyptiorum, & caſtra Iſrael: & erat nubes tenebroſa, & illuminans noctem*. Quem locum tractans Abulenſis quæſt. 4. ſuper 14. cap. Exod. ait, *nubem illam fuiſſe tenebroſam contra partem exercitus Ægyptiorum; illuminantem vero noctem contra partem filiorum Iſrael, ita, vt vnum latus, quo reſpiciebat, tenebroſum eſſet: alterum vero quo ad Hebræos ſpectabat omnino lucidum*. Huc etiam pertinet illud Exod. 10. cum dicitur: *Et factæ ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra Ægypti tribus diebus, nemo vidit fratrem ſuum, nec mouit ſe de loco, in quo erat. Vbicumque autem habitabant filij Iſrael lux erat*. Id, quod etiam in Dei throno igneo apud Danielem declaratur: ignis enim cum paleam denigret, & conſummet, aurum tamen reddit ſplendidius, & illuſtrius.

Nubes in qua Chriſtus in iudicio apparebit cõtrarios effectus operabitur.
Exod. 14. 19. 20.
Abulens. q. 4. ſuper 14. Exod.
Exod. 8. 22.
Dan. 7. 5.

Hinc prouenit, Chriſtũ in iudicio vocem magnã veluti velociſſimi torrentis habiturum fore, iuxta illud Apoc. 1. *Et vox illius tamquam vox aquarum multarum*. Primo, vt ait Primaſius, & Ansbertus, quia nimirum qui in lege veteri vocem habebat tubæ, ideſt, ille, qui per paucos prophetas, & prædicatores inſonabat, in lege noua vocem habuit aquarum multarum, quæ populorum ſimilitudinem ſignificabant iuxta illud

Chriſtus in iudicio magnam vocem emittet.
Apoc. 1. 15.
Primaſius.
Ansbertus.
Deus qui vocem tubæ in lege veteri habebat

Apoc. 17. 15. illud Apoc. 17. Aquæ, quas vidiſti, vbi meretrix ſedet, populi ſunt, & gentes, & linguæ, ideſt, populorum multorum vocibus perſonuit. Id, quod etiam Daniel 10. ſignificauit, cum dixit.

Dan. 10. 6. Ezec. 1. 24. *Et vox ſermonum eius vt vox multitudinis*. Et Ezech. 1. *Et audiebam ſonum alarum, quaſi ſonum aquarum multarum*, eamdem expoſitionem approbat Rupertus: Secundo, Ricardus de ſancto Victore, Rupertus, Ioachimus, & alij Chriſti myſteria omnium ſcripturarum eloquijs prædicta fuerunt. Atque adeo Chriſtus, cum per ſe, vel per Apoſtolos loquebatur, vocem habebat inſtar aquarum multarum, quæ Scripturas ſacras exprimunt, iuxta illud Deuteron. 32. *Concreſcat, vt pluuia doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum: quaſi imber ſuper herbam, & quaſi ſtylla ſuper gramina*. Tertio, tandem quidam ex recentioribus hanc vocem inſtar aquarum multarum ad ſecundum eius aduentum referunt, quo tempore habiturum inquiunt vocem aquarum multarum, quoniam magnum terrorem mortalibus inijciet, ipſeque ſolus erit inſtar numeroſi exercitus terrificus, atque formidabilis, denique fortitudinis, & potentiæ ad inimicos ſuos, vel ipſa tantum voce perterrendos. Vnde etiam dicitur illum cum lucernis ſcrutari actiones omnium in illa die, iuxta illud Sophon. 1. *In tempore illo ſcrutabor* Ieruſalem *in lucernis*. Quem locum de iudicij vniuerſalis ſeueritate interpretatur D. Hieronymus. Quæ loquendi formula duo ſignificat; primum exactiſſimam occultorum operum inquiſitionem; nam qui domos rei alicuius inueſtigandæ gratia ſcrutantur, accenſam lucernam adhibent, ad quam omnia loca, & omnes angulos perferunt, & quo lumen ſolis penetrare non poteſt. Deinde in reddenda ratione eſſe rerum etiam minimarum, & quæ oculorum acie videntur ſubterfugere, cuiuſmodi ſunt non verba tantum ocioſa, ſed ocioſæ etiam cogitationes: huiuſmodi enim, hoc eſt, minutiſsima, & ſubtiliſsima eſſe ſolent, quæ in domibus accenſa lucerna inueſtigantur.

Rupertus. Ricardus de S. Victore. Rupertus. Ioachimus. Deuter. 32. 2

Vox Chriſti ſimilis aquis multis, ſignificat vocem quam emittet in iudicio.

Vox Chriſti in Iudicio potentiam, & fortitudinem eius demonſtrabit.

Sophon. 1. 12 D. Hieron.

Operum exactiſſima examinatio in iudicio.

Hinc eſt, quòd non ſolum vitia, ſed ipſas etiam virtutes iudicabit. Vnde Malach. 3. dicitur, & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum, &c. ideſt, diſtinctè examinabit iuſtos, qui per filios Leui, accipiuntur: terribile quidem verbum, & quum debeat maximum mortalibus timorem immittere, quemadmodum de ſeipſis confitetur Iob 9. *Verebar omnia opera mea, ſciens, quòd non parceres delinquenti*. Denique eamdem ſeueritatem expreſsit Regius Vates Pſal. 93. dicens, quia

Malac. 3. 3.

Chriſtus non ſolù vitia, ſed virtutes in iudicio examinabit.

Iob. 9. 28. Pſal. 93. 14. 15.

quia *non repellet dominus plebem ſuam: & hæreditatem ſuam non derelinquet*. Quoadusque *iuſtitia conuertatur in iudicium*. Theodoretus hanc iuſtitiam ipſummet Chriſtum interpretatur, iuxta illud 1.Cor.1. *Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio*. Hæc enim Dei iuſtitia in primo quidem aduentu conuerſa fuit in miſericordiam, ſed in ſecundo conuertenda eſt in iudicium. Verum communiter interpretes accipiunt de ipſa diuina iuſtitia, quam dominus in iudicio exerabit, hoc ſenſu futurum eſt, vt iuſtitia Dei quomodo diſsimulat, & differt vindictam, conuertatur in vltionis iudicium, & ad executionem procedat, vt indicetur, modo iuſtitiam diuinam ferre quidem ſententiam ſecundum præſentem iuſtitiam, ſed ad executionem, interpellante miſericordia, non ſemper progredi. Illo autem extremo die ad executionem proceſſuram, hoc indicabat Iob 31. cum dicebat, Et *pondus eius ferre non potui*. Vbi licet diuerſa ſit expoſitio. Prima; ideſt, numquam me parem exiſtimaui ad repugnandum Deo, & ſuſtinendum illius impetum, & fortitudinem in me incurrentem: eſt autem onus, vel pondus, quòd ſæpe prophetæ repetunt, videlicet, ſupplicium, & minæ ingentes, ſub quibus videatur imbecillitas humana deijci, & comprimi. Eadem vox vertitur aſſumptio, tumor, eleuatio, celſitudo: quia enim pondus eleuatur, & attollitur ſublime, ſolet pro ipſa celſitudine vſurpari. Alij ad Deum referunt celſitudinem, aut maieſtatem eius, neque ferre, neque effugere poſſem. Videtur enim ille paratus bellum inferre, & ingentia mala grandinare, deſuper pluereque fulmina ſuper tyrannos, atque pupillorum, & viduarum oppreſſores. Cum quo facit lectio Septuaginta, *apprehenſione eius non ſuſtinebo*; quod Nicetas non ſolum ad tyrannidem refert, ſed etiam ad obliuionem benemerendi de pauperibus, & imbecillibus, *ſi me*, inquit, *Deus per iniuriam quidpiam agentem, aut non benemerentem apprehendiſſet, intollerabile illius mihi ferendum eſſet ſupplicium*. Hæc ille. Ex quibus Nicetæ verbis colligitur quod dixi, immo tum ipſe, tum Gregorius hoc diuini ſupplicij pondus de temporali accipiunt vindicta, quaſi dicat, vix diuinam plagam illatam ferre, aut proferre poſſum, ſed non minus commode intelligi poterit de æterno tyrannorum ſupplicio, deque extremi iudicij ſeueritate, quam qui mente, & cogitatione ponderat, videtur probare lapidem illum

Theodoret.
1.Cor. 1. 30.
Iuſtitia Dei in primo aduentu conuerſa eſt in miſericordiam.
Iuſtitia Dei in hac vita per miſericordiam impeditur.
Iob. 31. 23.
Homo non poteſt Dei impetũ impedire.
Pondus in ſcriptura quid ſignificat.
Deus pupillorũ, & pauperũ vindictam ſumit.
Septuaginta.
Nicetas.

oneris,

oneris, ad quem ſe exercebant robuſtiſsimi quique, de quo
Eccl. 6.22. ſcriptum eſt Eccleſ. 6. *Quaſi lapides virtus probatio erit in il-
lis, & non demorabuntur proÿcere illam.* Loquitur enim
Sapientia grauis eſt. de ſapientia, quæ nimium grauis videtur ſtultis; & pondus
eius ferre non poſſunt. Sic ergo pondus æterni ſupplicij, ex-
tremæque ſententiæ eſſet nobis nunc probandum, & mente
ſuſtulendum, ſicut faciebat Iob, atque cum impares nos in-
uenerimus, deberemus profecto continere nos in officio, ne-
que prius aliquid audendum, quam noſmetipſos interroga-
uimus, vtrum pondus eius ferre, & habitare cum igne deuo-
rante, & cum ardoribus ſempiternis poſſemus?

Hinc eſt, quod apud Iob 5. dies iudicij dicuntur reprobi
Iob 5. 4. conteri in porta: *Conterentur in porta, & non erit qui eri-*
Reprobi in iudicio dicuntur conteri in porta. *piat:* Filij enim huius ſeculi ante portam elati ſunt, ſed in
porta conterentur, quia, ſcilicet, amatores mundi in hac vi-
ta ſuperbiunt; ſed in ipſo regni aditu æterna aduerſitate fe-
riuntur. Vnde & ſubditur: *Et non erit qui eripiat.* Illos
quippe veritas ab æterna aduerſitate eripit, quos in tempo-
ralium proſperis per diſciplinam premit. Qui enim hic re-
nuit premi, tunc non valet eripi, quia iniqui eum, quem per
Electi portam mortis lætanter intrabunt. diſciplinam negligunt, habere patrem afflictionis ſuæ tem-
pore per adiutorium non inuenient creatorem. E contrario
hanc portam electi lætanter intrant, quia ibi eorum operum
& laudem ſuſcipient, & retributionem videbunt, iuxta illud
Prou. vlt. 31. Prouerb. vlt. *Date ei de fructu manuum ſuarum: & laudent
eam in portis opera eius.* Tunc quippe Sancti de fructu ma-
Sancti quomodo mercedem ſuorũ laborum accipient. nuum ſuarum percipiunt, cum eos ad percipienda cæleſtia
laboris ſui retributio attollunt, tunc eos ſua opera in portis
laudant, quando eis dicetur: *Exuriui, & dediſtis mihi man-
ducare.* Ad ſeueritatem huius diei ſpectat etiam illud Deu-
Deut. 32. 41. teron. 32. vbi dicitur: *Si acuero vt fulgur gladium meum,
& arripuerit iudicium manus mea,* quo loco poſterior pars
Gladius ſymbolum iudicij finalis. priorem explicauit, vt Dei gladium iudicium eius eſſe intel-
ligeremus. Vbi duo principaliter ſunt notanda. Primum,
qua re iudicium per gladium exprimitur? Secundum, cuius
formæ erit hic gladius? Quo ad primum, quia ſicut res com-
modius per gladium ab inuicem ſeparantur; ſic iudicium
erit vniuerſalis ſeparatio bonorum à malis. Vnde dicitur,
Matt. 25. 32. *& ſeparabit oues ab hœdis.* Præterea exprimitur per gladium
propter ea, quæ præcedent, comitabunt, & ſequentur ipſum
iudicium: quæ præcedent erit multiplicitas ſignorum, iuxta
illud

Digitized by Google

illud Pſal. 64. *Turbabuntur gentes, & timebunt qui habitant terminos à ſignis tuis.* Et Matth. 24. *Sol oſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum: & ſtellæ cadent de cælo.* & Luc. 21. *Et erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis.* Et Apoc. 6. *Et ecce terræmotus magnus factus eſt, & Sol factus eſt niger tamquam ſaccus cilicinus: & Luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos cum à vento magno mouetur, & cælum receſſit ſicut liber inuolutus.* Quæ verba Ioanis communiter Interpretes ad tempora Antichriſti, & ad finem mundi referunt. Sic volunt Riccardus de ſancto Victore, Pannonius, Primaſius, Ambroſius, Ansbertus, Vgo Cardinalis, eamdem expoſitionem commemorat Beda, Rupertus, Arethas, & ſic exponitur vaticinium, Solem, Lunam, & Stellas non tranſlate, ſed proprie Solem ipſum, quem videmus, Lunamque, & ſidera intelligamus: Quod igitur ad Solem attinet non ſine myſterio, efficiendus dicitur niger tamquam ſaccus cilicinus ad triſtitiam, vel ipſo colore propter mundi finem iam vicinum exprimendum. Id enim, & nigredo ſignificat, & ſacci cilicini indumentum. Præterea ſacco cilicino Sol induetur depoſita veſte eius, quæ fulgentiſsima, & pulcherrima eſt, quaſi veſtem mutans ob interitum principis huius mundi, quemadmodum famuli veſtem mutare ſolent in morte dominorum, & nobiliſsimi quique in obitu Principis, ac Regis, & interdum ſacco indui. Deinde tota Luna reddetur ſicut ſanguis, vt vel ipſo colore ſanguineo, quaſi rubore vultus, ſignificet ſe de fœdiſsimis hominum ſceleribus erubeſcere: quod etiam ad ſaccum cilicinum Solis poteſt accommodari, quemadmodum diſertis verbis prædixit Iſaias 24. cum dixit: *Erubeſcet Luna, & confundetur Sol, cum regnauerit Dominus Exercituum in monte Sion, & in Ieruſalem, & in conſpectu ſenum ſuorum fuerit glorificatus.* Viſis namque hominum ſceleribus Sol, & Luna erubeſcent, quod talibus Dominis ſeruierint. Alij volunt declarari ſummum Chriſti regnantis ſplendorem, qui vſque adeò Solem, ac Lunam ſeparabit, vt hæc duo fulgentiſsima ſidera ad tanti luminis magnitudinem confundantur, & erubeſcant: nec præ confuſione apparere audeant. Tertio, additur: *Stellæ de cælo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos:*

Pſal. 64. 9.
Matt. 24. 29.
Luc. 21. 25.
Apoc. 6. 12. 13. 14.
Riccardus de S. Victore.
Pannonius.
Primaſius.
Ambroſius.
Ansbertus.
Vgo Card.
Beda.
Rupert.
Arethas.
Sol in iudicio obſcurari quomodo intelligatur.
Luna quare in iudicio reddetur ſicut ſanguis.
Iſai. 23. 32.
Chriſti in iudicio ſplendor qualis erit.

Digitized by Google

D. Chryſ. homil. ad Neophitos. cuius rei myſterium hac ſimilitudine declarauit D. Chryſoſtomus homil. ad Neophitos, deſumpta ex Iſaia cap. 34. cum dicitur: *Et tabeſcet omnis militia cælorum*, ideſt, *ſtellæ* (quemadmodum ttanſtulerunt Septuaginta) *cadent ſicut folia ex vite*, ſicut, inquit, vites cum vuarum fructibus prægrauantur, foliorum auxilium neceſſarium, vt protegantur, expoſcunt: cum autem depoſuerint fructum, neceſſe eſt, vt etiam folijs denudentur. Sic ſe habet hoc ſæculum, quamdiu habuerit in ſe humanum genus tenebit, & cælum ſtellas ſicut & vitis folia: nam nocte prætereunte ſine nobis ſtellarum vtilitas ſimul cum nocte deficiet. Verum, quod attinet ad litteralem ſenſum ſignificatur in fine mundi multas futuras in aere impreſſiones meteorologicas, in quibus ſtellæ cadentes numerantur. Groſſorum ſimilitudo illud ſignificat non interiturum eſſe mundum præ maturitate, non alio, quo amplius durare potuiſſet: ſunt enim groſſi ſicut immatura, ſed Deum propter hominum ſcelera ei citius impoſiturum eſſe finem, quemadmodum fecit in prima mundi per cataclíſmum euerſionem.

Iſai. 34. 4. Septuaginta.

In die iudicij multas futuras impreſſiones meteorologicas.

Et rurſus myſticum ad ſenſum rediens, audite quid etiam D. Ioan. ait Apocal. 9. *Aſcendit fumus putei fornacis magnæ, & obſcuratus eſt Sol, & aer de fumo putei.* Magnum quidem eſt (ait ipſe) quod vidi. Et quid? Vidi, quod ab igne tantus exiuit fumus, tamquam qui à magna fornace egreditur, & Solem, Lunamque vna obſcurauit. Vbi, licet aliqui pro hoc fumo Dei cognitionem in hac vita intelligant, quæ cum nobis obſcura exiſtat, fumo comparatur, ſecundum Iſaiæ dictum cap. 6. *Et commoda ſunt ſuperliminaria cardinum à voce clamantis, & domus repleta eſt fumo.* Et quamuis Diuus Hieronymus hunc fumum pro Iudæorum cæcitate, & pro ſanctæ Trinitatis cognitione intelligit: clarum eſt etiam, quod pro cæcitate, & obſcuritate capitur, in qua clauſa erit in iudicio peccatorum, mens, atque anima. Vnde Iob 41. *De naribus eius procedit fumus ſicut olla ſuccenſa, atque feruentis; Halitus eius, prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur.* Et iure quidem: culpæ enim ſubſequitur pœna. Et ſicuti dæmon (ait Diuus Gregorius 33. Moral. 38. iniquis perſuadens peccatoris animæ ſuggeſtionibus hac in vita eam inflammat, & obſcurat in peccatis: ſic in alia vita etiam in pœna obſcurabit eam. Offici-

Apoc. 9. 2.

Fumus in iudicio quid operabitur.

Dei cognitio in hac vita fumo comparatur.

Iſa. 6. 4.

D. *Hieron.*

Iob 41. 11. 12

D. Gregor. 33. moral. 38.

nam

nam cuiuſdam fabri accedite, carbonum cumulum inuenietis, & ideò totam officinam nigredine, ac fumo reſperſam, & tandem nil aliud, quam ad artem eius pertinentia non reperietis: *Ecce ego creaui fabrum ſufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus ſuum*, ait Iſaias c.54. Quis nam hic faber eſt? Dæmon quidem. Quod nam eſt vas iſtud? Peccatoris anima. Et quid ex eo agit? in opus ſuum ipſum redigit, ſcilicet, turpe, & horrendum; & iure: ſicuti enim prauæ peccatoris voluntatis officina hac in vita aliud, quam obſcuritatem, & cæcitatem non producit, ſic etiam alia in vita faciendum eſt.

Simile.

Iſa. 54.16.

Dæmon inſtar faber ſe habet.

Vel dicamus, quod obſcuritas hæc pro furore, quem demonſtrabit iudex contra hoſtes ſuos, qui tam in hac vita eum offenderunt, myſtice intelligitur. Strenuus Dux, magnanimuſque miles humiles per ciuitatem vagantur, & ambulant, ſine armis ſibi ipſis attendentes, quidam immorigerati ſimul congregantur, & vniuntur, & verbis, geſtiſque eum tangere incipiunt, & ipſe patiens manendo, eidem occaſionem præbere ideò non deſiſtunt: ipſeque diſſimulans id non cernere demonſtrat: denique ab ipſorum temeritate motus, incitatus, atque coactus, iraſcens, ac vultus colorem mutans, armis tectus, enſem in manibus accipiens, cum ea, alios fugat, vulnerat alteros, quoſdam alteros interficit. Hoc illud eſt, quod Sapient. 5. aiebat: *Induet pro torace iuſtitiam, pro galea iudicium certum; ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem; acuet autem duram iram in lanceam, &c.* Scitote, ait, quod nunc Chriſtus Dominus noſter abſque armis eſt; nam depoſita iuſtitia, niſi miſericordia vtitur. Homines, & mulieres non ideo eum offendere deſiſtunt, & moleſtia afficientes hos carnalitate, illos auaritia, ambitione alios, demum omnes aduerſus ipſum vniuntur: nihilominus iudicium veniet, in quo depoſita miſericordia, ipſe furore tectus, atque munitus colorem murabit: ideò omnia obſcura, ac tenebroſa erunt. Item hæc obſcuritas erit infallibilitas iudicij. Vnde Paulus 2. Corint. 5. *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Item inexcuſabilitas conſcientiæ, iuxta illud Daniel 7. *Iudicium ſedit, & libri, ſcilicet, conſcientiarum aperti ſunt.* Item incredulitas ipſius diei, quia tunc veniet, quando minus expectabitur. Vnde 1. Theſſal. 5. *Cum enim dixerint pax, & ſecuritas,*

Simile.

Sap. 5. 9.10. 21.

Chriſtus Dominus abſque armis in primo aduentu apparuit.

Chriſtus in iudicio armatus apparebit.

2.Cor. 5 10.

Dan.7.10.11

1. Theſſ. 5.3.

Ff 2

ritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus. Poſtremo de his propterea, quæ ſequentur ipſum iudicium. Et erit effe-ctus ſententiæ, per quam iuſti ſtatim ibunt in vitam æter-nam, improbi vero in ignem æternum, de quo igne, aliiſque pœnis in ſequenti lectione ſermonem habebimus.

Sententia iudicij finalis præſta executio.

Quo ad ſecundum cuius formæ erit hic gladius; duas ha-bebit punctas, iuxta illud Apoc. 1. *Et de ore eius gladius vtra-que parte acutus exibat*. Quia ad dexteram, & ſiniſtram vindicabit, ex parte dextera hic gladius eius acumine ita carnes deuorabit, iam non ſit caro, & ſanguis, ſed ſint om-nes carnis corruptione exuti, indutique incorruptionem, & immortalitatem, miroque modo permanente natura in al-teram gloriam permutati. Vnde Paulus 1. Cor. 15. *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem*. Ad ſiniſtram vero eius acumine de-uorabit carnem, & ſpiritum, quia ſinguli in igne reproborum corpora, & animæ cruciabuntur. Præterea erit hic gladius ex vtraque parte acutus, ad oſtendendam miſericordiam, & iuſtitiam, quas iudex in iudicio demonſtrabit: iuſtitiam in reprobis puniendis, miſericordiam in electis præmiandis, quod typice fuit expreſſum 3. Reg. 10. in duobus illis leoni-bus in vtraque throni Salomonis parte efformatis, quemad-modum eleganter Rupertus ſuo 3. lib. in libris Reg. 31. ob-ſeruauit. Quo loco dicitur: *Fecit Rex Salomon thronum de ebore grande*, vbi ait: *Quis eſt iſte thronus tam mirabilis, niſi altitudo maieſtatis in illo die nouiſsimo magni, & tremendi iudicij? grandis thronus eſt, quia grande iudicium expecta-mus. Eſt autem thronus ex ebore, quia iudicium ex puritate conſtabili iuſtitia auro veſtito, quia nimirum aurea diuinita-tis iuſtitia reuelabitur. Sex illa habebat gladios, quia ſex ſen-tentijs iudicium perficitur. Eſuriui Matt. 25. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & non dediſtis mihi potum: hoſpes eram, & non me collegiſtis: nudus, & non me co-operuiſtis: infirmus, & non viſitaſtis me: in carcere, & non ve-niſtis ad me. Duæ manus hinc, atque inde duo ſunt terrores, hinc iuſtitia, inde miſericordia; duo leones, iuxta manus ſingu-las, quia vtrobiq. fortis, atque formidabilis erit iudicij veritas: etenim à ſiniſtra omnis iniquus condemnabitur, & à dextera iuſtus vix ſaluabitur*, 1. Pet. 4. *Duodecim leunculi ſuper ſex gra dus ſtantes, duodecim ſunt Apoſtoli, poſt hunc thronū Salomonis, ideſt, pacifici regis, Chriſti gloria, & diuitiæ ſunt in domo eius,*

Apoc. 1. 16.

1. Cor. 15. 53

Sententia Chriſti in iudicio inſtar gladij deuorabit, & ſeparabit.

3. Reg. 10. 18 19. 20.

Rupertus 3. lib. in lib. Reg. 31.

Matt. 25. 42. 43.

1. Petr. 4.

tanta

tanta copia, quanta ſcriptura præſens ſignificare non ſufficit. Vnde ſubditur. Non erat argentum, nec alicuius pretij putabatur in diebus Salomon, *fecitque vt tanta eſſet abundantia argenti in* Ieruſalem *quanta & lapidum, quia peracto iudicio in diebus illis æternitatis nullius pretij reputabitur argentum, quia nimirum prophetiæ euacuabuntur, & linguæ ceſſabunt, & nullus iam mittetur ad prædicandum, ſed omnes perfecti erunt, in omnibus abundabit puriſsimum caritatis aurum*. Hæc Rupertus. Vbi videtur vtramque iudicij partem tam id, quod ad miſericordiam, quam ad iuſtitiam pertinet, inſtar gladij ex vtraque parte acuti, eſſe terribilem, atque formidabilem. *Iudicij duæ partes.*

Sed qua re in ore, & non in manibus, vel ad latus accinctus, vt conſuetudo geſtandi gladium poſtulare videbatur, apparuit? vbi eſt aduertendum, Chriſtum triplici modo geſtare gladium. Primo, accinctum; ſecundo, in ore; tertio, in manu; accinctum quidem Pſal. 44. *Accingere gladio tuo, ſuper femur tuum, potentiſsime:* in ore, hoc loco; denique in manu, Pſal. 7. *Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrabit: arcum ſuum tetendit, & parauit illum*. Quo ſignificatur Dei in puniendo progreſſus. Primum enim habet gladium accinctum, oſtendendo potentiam, vt terreat; deinde gladium in ore ponit comminando, vt deterreat; denique cum neutrum ſufficit gladium vagina exuit, ac vibrat, vt percutiat, iuxta illud Exod. 5. *Euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea*. Ezech. 5. *Et gladium euaginabo poſt eos*; ſed in hoc loco aliter intelligitur, quia hic gladius myſticus eſt verbum Dei, & per conſequens intelligitur Chriſti iudicis in extremo iudicio ſententia. Hinc eſt, quod recte in ore proferuntur: nam congregatio fiet miniſterio angelico, examinatio, perhibente conſcientia: ſed ſententia per verba ex ore Chriſti prolata, & quia duas habebit partes; prima pertinens ad illos ſtantes ad dexteram: *Venite benedicti Patris mei*. Altera ad ſiniſtram: *Ita maledicti in ignem æternum*; ideò gladius erit ex vtraque parte acutus, & geſtabatur in ore. Vnde D. Auguſtinus explicans illa verba Pſal. 7. *Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrabit*. *Poteſt*, inquit, *ipſe Chriſtus gladius dici bis acutus, quem non vibrauit primo aduentu, ſed tamquam in vagina humilitatis abſcondit. Vibrabit autem eum in ſecundo aduentu, ve-*

Chriſtus, quare in ore dicitur portare gladiũ.

Pſal. 44. 4.

Pſal. 7. 13.

Chriſtus quot modis affert gladium.

Exod. 5. 9.

Ezech. 5. 13.

Gladius myſticus eſt Verbum Dei.

D. Auguſt. Pſal. 7.

niens iudicare viuos, & mortuos in manifeſto ſplendore claritatis ſuæ, iuſtis lumine ſuo, & terrore impijs corruſcabit. Nam in alijs exemplaribus pro eo, quod eſt, gladium ſuum vibrabit, frameam ſuam ſplendificabit, poſitum eſt. Quæ verba conuenientiſſime ſignificari arbitror, vltimum Domi*nicæ claritatis aduentum*. Hæc ille.

Amen.

TRI-

Digitized by Google

TRIGESIMAPRIMA LECTIO.

De damnatorum pœnis.

IN QVA TRIA DE DAMNATORVM pœnis explanantur. Primum, de loco vbi morabuntur. Secundum, de pœnis, quas patientur. Tertium, de pœnarum æternitate.

PRIMA PARS.

POSTEA quam noſtri flabelli tres primas pennas hactenus demonſtrauimus; quæ quidem fuere mortis memoria, & ecce prima; paſſionis Chriſti reminiſcentia, ecce ſecunda; & tandem diei eſtremi iudicij recordatio, ecce tertia: ad quartam pennam, quæ pœnarum infelicium, ac miſerrimorum damnatorum memoria pariter eſt, me confero. Et in hac, quemadmodum in alijs, eumdem ordinem tenebimus, & obſeruabimus. Et ideò hanc circa materiam tria tractabimus, atque aperiemus. Locum, ſcilicet, vbi damnati exiſtent, & hæc prima; pœnas, quibus ibi ſunt afficiendi, & hæc ſecunda; & harum pœnarum æternitatem, & hæc tertia erit; duas primas in prima, & tertiam in ſecunda parte. Attendite. *Lectionis diuiſio in tria capita.*

ET primum, quod infernus reperiatur, vltra innumerabiles ſacræ Scripturæ, ac Patrum auctoritates ipſummet naturale lumen id clare oſtendit: nam malefaciens punitione dignus ab omnibus exiſtimatur; at, quia nonnulli impij hinc impuniti diſcedunt, atque emigrant; ergo in al- *Infernum reperiri probatur.*

terum mundum puniri eos neceſse eſt; & ideo infernus eſt paratus; & ſi ita non eſſet, vniuerſi ordo, Deique prouidentia auferetur: quia non eſſet differentia inter bona, malaque perpetrantem; & ipſemet Ariſtotoles in 5. Ethic. ait, quod propter iuſtitiæ conſeruationem, peccato pœna correſpondere debet; & Plato in Phœdone, & in Timæo idem confitetur: & Lactantius Firmianus, inquit, quod Zeno, alijque Philoſophi infernum crediderunt; iure quidem cum idem lumen naturæ hæc doceat, quamuis quid alia indiget probatione, vbi Chriſti Domini noſtri verbi pondus adeſt? Et ecce, quod in D.Matth.11. ait: *Et tu Capharnaum numquid vſque ad cælum exaltaberis; vſque in infernum deſcendes*. Et in Luc. 16. *Mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno*. Et in Apoc. 1. *Qui habet claues abyſsi, & inferni*.

Ariſt. 5 Ethic.

Plato in Phœdone, & in Timæo

Lactantius Firmianus.

Matt. 11. 23.

Luc. 16. 22.

Apoc. 1. 18.

Nec incongrue; nam, ſicuti quatuor perſonarum genera inueniuntur, quo ad ſpiritualem animæ partem, quæ ad ſepulcra varie ducuntur, atque portantur: ſic quatuor conformia hoſpitia ipſis Deus glorioſus, atque omnipotens parat. Primæ ſunt illi, qui licet in peccato fuere, tamen pœnitentiam ſatis peragentes, & quo ad culpam, & quo ad pœnam illud reliquerunt; & abſque crimine omnino è vita diſceſſere,& ijs Deus, cæli, ac paradiſi habitaculum parauit, quod, inquam, vere tranquillitate, ac quiete plenus eſt locus. Secundæ, quæ, quamuis in peccato extitere, attamen ipſæ etiam pœnitentiam egerunt, & omiſerunt ipſum, ſed quo ad culpam tantum, & non quo ad pœnam. Et ijs Deus purgatorij locum apparauit, locum, inquam, tutum poſtea gloriam adipiſcendi, atque fruendi, ſed ſolicitudinibus, atque tormentis refertum,& cumulatum, quia ad purgandam, examinandamque peccati pœnam in igne manent. Tertiæ illæ ſunt, quæ ſæpe in peccatum incidunt, & ſæpe etiam pœnitet eos, ac pœnitentia ſeipſos afficiunt, peccatumque deſerunt: & his Deus huius vitæ habitationem prouidet, vbi completa non eſt quies, nec plena pœna exiſtit. Quartæ ſunt illæ: quæ, cum mortaliter peccauerint, pœnitentiam non egerunt, nec illud relinquendo in illo deciderunt; & his Deus inferni domicilium prouidit, locum quidem, in quo continuo ſolicitudo, anguſtiæ, tormenta, & pœnæ vigent, & experiuntur. Et hic tres primas omittentes, & de his vltimis loquentes, quæ ad noſtræ lectionis rem faciunt, dico, quòd Deus eis prouidit hoc domicilium, ſicuti eorum demeritis.

Perſonarũ quatuor genera.

Deus iuſtis paradiſum praeparauit.

Deus quibus præparauit purgatorium.

Deus quibus præparauit infernum.

meritis, ac peccati proportionatum locum. Certum eſt, quod anima in peccato mortali viuentis mortua appellatur, non quod anima moriatur, & annihiletur; ſed mortua dicitur, quia gratiam amiſit, quæ eum pro ſemper veræ, æternæque vitæ, quæ Deus eſt omnipotens, & immortalis, coniungere debebat. Sed quia peccatum tres habet proprietates: eſt longinquum, ecce prima; eſt obſcurum, ecce ſecunda; eſt frigidum, ecce tertia; & ordinem, ſeu regulam non habens, ecce quarta. Abeſt à Deo: *Peccata veſtra diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum*. Eſt obſcurum, quia ſicut in D. Ioanne Chriſtus ait: *Qui male agit ambulat in tenebris*. Friget, quia caret calore caritatis: *Carbones ignis congeret ſuper caput eius*. Et tandem eſt abſque ordine, nam peccator ſtabilem regulam non habet, & ideo, dico, os autem ſtulti confuſioni proximum eſt, quod Deus poſt mortem proportionatum ei domicilium prouidit, quod eſt infernus, qui à Deo abeſt, hoc eſt à diuina amicitia; cum ſit locus impiorum. Et propterea Sapiens aiebat Prouerb. 13. *Longe eſt Dominus ab impijs*. Eſt obſcurum, quia à tota terra circumdatur; & ideo Chriſtus inquit: *Mittite eos in tenebras exteriores*. Et friget, quia penetrare non valet ipſum ſolis calor: quod propterea idem addidit: *Ibi erit fletus, & ſtridor dentium*; ſtridor dentium pro frigore. Et denique nullus eſt ordo, nam in eo ſemper confuſio, indiſtinctio, atque chaos viget. Ad hoc fortaſſe, idem Iob alludere voluit cap. 10. cum dixit: *Antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeria, & tenebrarum, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Antequam vadam, & non reuertar,* ecce longinquitas: *ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine*, ecce obſcuritas; *terram miſeria, vbi vmbra mortis*, ecce frigiditas: & demum *vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat*, ecce confuſio, indiſtinctio, atque chaos.

Anima in peccato viuens, mortua eſt.

Peccatum diuidit animã ſuâ à Deo.

Iſa. 59.2.

Ioan. 3.30.

Rom. 12.20.

Prou. 10. 14.

Peccator non habet ſtabilem regulam.

Prou. 13. 29.

Matt. 22.13.

Infernus nullum habet ordinem.

Iob. 10. 21.

Antequam vadam, & non reuertar. Vbi aduerte, quod duplex poteſt eſſe huius ſententiæ interpretatio. Et primo mortis, & ſtatus mortuorum circumlocutio eſſe poteſt: *Vadam, & non reuertar*, ideſt, abeam, non rediturus: ſic enim vbi duo verba diuerſæ ſignificationis ponuntur, commode alterum in participium reſoluitur, vel in aduerbium, antequam abeam irreuocabiliter non reuerſurus ad ſimilem vitam,

Digitized by Google

Mortis vim nullus impedire poteſt.

Sap.16.14.

tam, & eumdem ſtatum, quem antea habuerim: indicatur etiam nullam eſſe in natura vim, cui parcat mors, & cui receptacula animarum obediant, reddereq. cogantur animam, quam ſemel recipiunt, iuxta illud Sap. 16. *Cum exierit ſpiritus, non reuertetur, nec reuocabit animam, quæ recepta eſt.* Hæc eſt illa grauis, atque ſapiens Dauidis reſponſio ad illam ſeruorum ſuorum expoſtulationem 2. Reg. 12. quod viuente adhuc puero ieiunaſſet, & fleuiſſet, mortuo tamen, lauiſſet, & vnxiſſet ſe, atque comediſſet: nunc, inquit, quia mortuus eſt, quare ieiuno? Numquid potero reuocare eum amplius? Ego vadam magis ad eum: ille verò non reuertetur ad me, atque hæc eſt inferni, mortis, & ſepulcri pertinacia, atque duritia: neutrum enim, quod ſemel apprehendit, & recipit, numquam dimittit. Ideò inter illa tria inſaturabilia numeratur infernus, qui dilatat animam, & ventrem, vt multum deglutiat, & capiat. Ita pari appetentia, quod ſemel deuorauit retinet, neque fieri, niſi ingenti miraculo, poteſt, vt quod ſemel deuorauit, reddat, & euomat. Quod ſi aliquando vomitus faciendus eſt à terra, inferno, ſepulcro, mirum, vt torqueatur, & tremat; nam vomentibus tremores etiam, & conuulſiones fieri, atque omnino id malum eſſe medici dicent. Sic igitur cum vomit ſepulcrum Chriſtum Dominum propria virtute reſurgentem: *Terræmotus factus eſt magnus*, Matth. 28. Tremor autem iſte, & conuulſio ex vomitu inferno, & terræ malum, mortalium generi bonum, ad ſpem immortalitatis, & glorioſæ reſurrectionis concipiendam. Itaque tota hæc res ad infernum, ideſt, ſubterraneam animarum ſtationem, carceremque deſcribendum refertur, ſiue tantum pro ea parte, quæ lymbus dicitur, & qua ſanctorum Patrum animæ detinebantur, ſiue in vniuerſum pro toto inferno, & damnatorum ad æterna ſupplicia loco, qui huius loci commentarius placuit Auguſtino, Olympio, Philippo, Bedæ, D. Thomæ, Caietano. Et Philippus quidem ait: *Nulli dubium eſſe, quin terram infernorum deſcripſerit*. Et Auguſt. *Vult*, inquit, *requieſcere antequam eat in pœnas æternas*. Olympius: *Hæc*, inquit, *loquitur veritas, ne forte ſi cum cruciatibus, & tormentis vitam dimiſerit, à diuino aſpectu ſit ablegandus omnino, atque cum impijs in inferno numerandus*. Hæc ille. Eſt quidem in hac exponendi ratione ſententia hæc plena timoris æque, ac pietatis: quæ quaſi expoſita quadam ſuæ damnationis formidine

Margin: 1. Reg. 12. — *Dauid qua re viuum puerum fleuit, mortuum autem non.* — *Infernus inter tria inſatiabilia numeratur.* — *Chriſtus reſurgens terræmotus factus eſt.* — Matth. 28.2. — *Infernus pro parte ſubterranea.* — *Auguſt. Olympius. Philipp. Beda. D. Thom. Caietan.*

dine, explicanda eſt, non alijs,quam ipſius Auguſtini verbis, *Vult requieſcere antequam eat in pœnas æternas, ad hoc vtique, vt non eat, quemadmodum ſi dicamus alicui: Corrige te antequam damneris: non enim cum ſe correxerit, damnabitur.* Hæc ille. *Auguſt.*

Ad *terram tenebroſam,& opertam mortis caligine.* Hæc eſt ſecunda condicio inferni, ad terram, regionem, plagam, tenebroſam propriè, prohibitam, videlicet, à lumine, *& opertam mortis caligine*, quòd alibi dicitur *vmbra mortis*, ideſt, lethalibus vmbris, immedicabilibus tenebris. Symmacus dixit *opertam morte*: mors enim terra eſt, & caliginoſa obſcuris, cæciſque luminibus omnem lucem aduerſatur. Policronius refert ex Hebræo, *In terram tenebroſam ſuper tenebras.* Eſt autem infernus, & tenebroſus ille damnatorum carcer ſubterraneus, mortis ſedes & regia, ſicut Sapient. 1. dictum eſt. *Non eſt inferorum regnum* (ideſt mortis regia) *in terra;* quaſi dicat, ſupra terram, ſed ſub terra, in corde, penituſque reconditis terræ viſceribus. Ergo ſicut Princeps, ſicut ſol in mundo ſui vultus ſplendore lucem affert regiæ domui, & ijs, qui coram illo ſunt, ſicut planè regium, & illuſtriſſimum eſt regem ita nitere, vt ſua etiam luce alios perfundat, ſicut Suetonius ſcribit habuiſſe Octauium Auguſtum oculos claros, ac nitidos, quibus etiam æſtimari volebat ineſſe quidam diuini vigoris; gaudebatque ſi quis ſibi acrius intuentie, quaſi ad fulgorem ſolis vultum ſubmittet. Ita ſanè orcus, mors, interitus, quaſi rex obſcuriſſimus ſuam regiam, ſuoſque omnes, quibus imperat, obuoluit, & perfundit tenebris denſiſſimis, illamque ſuam regionem operit mortis caligine, vt iam dubitare nemo poſsit, qua re dæmon dicatur Luc. 22. *Poteſtas tenebrarum*, & rector mundi caliginoſi, quod ſi etiam dum tenebroſa dicitur terra, hæc ad rationem carceris alludatur, & ad vincula, quibus damnati detinentur, rectè cohærebit: nam non ſolum apud Hebræos, ſed apud Romanos tenebrarũ appellatione carcer intelligebatur. Sic ille miſer nõ habens veſtem nuptialẽ, legatis manibus, & pedibus iuſſus eſt conijci in carcerẽ tenebroſiſsimũ, videlicet in tenebras exteriores: dicuntur autem exteriores, quòd fortè carcer extra vrbem, aut extra mœnia eſſet, vt colligitur ex Act. 12. nam eductus Petrus de carcere; Angelumque ducem ſequutus, tandem peruenit ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem. Dices igitur illum coniectum fuiſſe in tenebras

Inferni ſecunda condicio.

Symmacus.

Policron.

Sap. 1. 14.

Suetonius.

Octauius Auguſtus oculos claros habebat.

Luc. 22. 53.

Dæmon dicitur poteſtas tenebrarum.

Tenebræ exteriores quare dicuntur.

Act. 12.

exte-

Iudas Apoſt. 1. 6.
Dæmonis carcer dicitur caligo.

exteriores, ideſt, carcerem exteriorem. Sic Iudas Apoſtolus caliginem dixit carcerem dæmonum, aut vero vincula, quibus in æternum detinebuntur. *Angelos vero qui non ſeruauerunt ſuum principiatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium in iudicium magni diei*: tunc enim, qui nunc extra carcerem vagantur in aere, aut in terra, in infernum detrudentur, numquam inde amplius egreſſuri: & ſequitur, *vinculis æternis ſub caligine reſeruauit*, cui ſimillimus eſt locus 2. Petr. 2. Vbi dicitur, *Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed radentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos*: vbi pro radentibus in Græco ſunt catenæ caliginis, vel obſcuritatis, ideſt, catenæ carceris obſcuriſsimi, & tenebricoſi. Et Sapien. 17. Non ſemel hæc à tenebris ad carcerem, & vincula translatio ducitur, vinculis tenebrarum, & longe noctis compediti, incluſi ſub tectis fugitiui, perpetuæ prouidentiæ iacuerunt. Et inferius. Catena tenebrarum omnes erant colligati. Tranſlationis autem ratio eſt, quòd, ſicut qui in vinculis eſt, ita ſanè qui in tenebris ſe mouere nequit, vel etiam quod carcer eſſe ſoleat obſcurus, & lugubris, cuiuſmodi fuit illa carceris pars altera, quæ à Seruio Tullio robori (*is primus carcer erat*) addita fuit, illam enim ſic deſcribit Salluſt. *Eſt locus in carcere, qui Tullianus appellatur, vbi paulatim aſcenderis ad leuam circiter duodecim pedes humi depreſſus, cum muniunt vndique parietes, atque inſuper camera lapideis fornicibus iuncta, ſed inculta tenebris, odore fœda, atque terribilis eius facies eſt.* Hæc ille. Sic quoque apud Liuium lib. 38. *In carcere vir clariſſimus inter fures, & latrones includatur, & in robore, ac tenebris expiret.* Hæc ille. Et lib. 6. *eum pati vinctum in carcere, in tenebris obnoxiam carnificis arbitrio ducere animam.* Hæc ille. Et quamuis Vlpianus l. aut damnum. 8. §. ſolent. ff. de pœnis. ſtatuet carceres ad continendos homines, non ad puniendos haberi debere: tamen ſtante quidem Republica, in carcerem damnati conijciebantur, ibique extremum de illis ſumebatur ſupplicium. quare Cicero in Catil. 11. appellat vindicem nefariorum, ac infeſtorum, ſcelerum, non aliter, immo multo verius tenebræ illæ ſempiternæ vindices ſunt ſcelerum, & locus extremi ſupplicij, & æternæ mortis. Recte igitur hac ratione tenebroſus locus, & regio appellatur infernus, immo potius tenebræ ipſæ: ideo addidit, *miſeria, terram miſeriæ*, quod verbum proprie, laſsitudinem, deliquium, defectum, obſcuritatem ſigni-

Margin notes: 2. Pet. 2. 4. — *Deus Angelis peccantibus non pepercit.* — Sap. 17. — *Tenebræ sũt veluti vincula.* — *Seruius Tullius Saluſt.* — *Tit. Liu. lib. 38.* — *Idem lib. 6.* — *Vlpianus l. aut damnum. 8. § ſolent. ff. de pœnis.* — Cicer. in Catil. 11. — *Tenebræ vindices ſunt culparum.*

Digitized by Google

ſignificat; nam omnia hæc coniuncta videntur, vt obſcurari videatur cor hominis deficienti, & laſſo, lumen quoque deficere oculorum, ſicut dicebat Dauid Pſal. 37. *Cor meum conturbatum eſt, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum.* Hæc etiam ſecum affert mentis ægritudo, & grauis aliqua calamitas; ſic ab illa radice dictum eſt à Dauide Pſalm. 87. *Elongaſti à me amicum, & proximum, & notos meos à miſeria*: in Hebræo ſtat, propter caliginem, vel obſcuritatem, in his meis tenebris, & obſcuriſsima ærumnarum nocte, non video qui mihi adſit. reſpicio in adiutorium hominum, & non ſunt: *tempora ſi fuerint nubila, nullus erit*, recte igitur coniunctum eſt *terram miſeriæ, ac tenebrarum*. Hinc animaduerte veriſſimam tamen rationem ex hoc colligi poſſe, quare miſeriæ, & calamitates tenebrarum appellatione ſignificentur: ſicut enim extrema damnatorum miſeria, & interitus cum æternis tenebris coniunguntur in inferno; ſic quidquid miſeriæ, & calamitatis apud nos eſt alterum tantum tenebrarum admixtum habet. Hinc eſt, quòd quater in hac ſententia repetita eſt caligo, non tantum ex peculiari ſignificatione vocis, quàm ex repetitione eiuſdem rei omnibus vocabulis, ſynonimis, ſeu ſententiæ amplificatio, & tenebrarũ obſcuritas creſcit. Cum autem infernus dicitur terra tenebrarum, indicatur profectò ibi tamquam in natiuo ſolo, obſcuritas prouenire, ſicut dicitur, terra auri, aut argenti, vbi hæres proueniunt, non aliter ſcriptura de inferni tenebris loquitur, tamquam de quodam tenebrarum pelago, ex quo aliquaudo ad Ægyptios, caligo, & obſcuritas exundarunt. Vnde Sap. 17. Ægyptias tenebras vocat, impotentem vero noctem, & ab inferis, & ab altiſsimis inferis ſuperuenientem, ſicut voragines quædam eructantes ſulphureas flammas, quos Vulcanos, inferni oſtia, & feneſtras vocamus, quo inferorum flammæ, & tenebræ excitatæ pertingant, & fauillas infeſtas, tenebraſque expuant; ad quam ſimilitudinẽ dicitur Apoc. 9. *Et aperuit puteum abyſſi, & aſcendit fumus putei*: & quidem ſicut quidquid lucis eſt in inferiori mundo, cæleſte illud eſt, & deſcendens à Patre luminum, & à ciuitate ſancta, quæ ſole non indiget, ſic ſunt tenebræ, & obſcuritas, illa præſertim, quæ homini inimica, & infeſta eſt, ab inferis aſcendere ad nos intelligitur.

Vbi vmbra mortis. Hæc eſt tertia inferni condicio, nempe vmbra mortis, eadem quæ ſupra dicta eſt mortis caligo, Philip.

Pſal. 39. 11.

Pſal. 87. 19.

Damnatorũ miſeria cum tenebris coniũcta eſt.

Infernus dicitur terra tenebrarum.

Sap. 17.

Apoc. 9. 2.

Inferni tertia condicio.

Digitized by Google

Philippus. lip. pœnas intelligit, quæ cum morte coniunctæ ſunt, illamque comitantur, atque ſequuntur, ſicut vmbra corpus. Diuus autem Thomas, *vmbra mortis*, ſimilitudinem mortis interpretatur, eo quod omnia, quæ illic geruntur, mortis præſentare, & referre videantur, & ſignanter frigiditatem, quæ frigiditas reſpondet, vt diximus, culpæ, & peccato.

D. Thom.

Inferni cuncta mortem repræſentant.

Vbi nullus ordo. Vox originalis pluralis eſt numeri, in quo ſi quid notandum ſit, illud tantum videtur dici, non eſſe ordines, perinde eſſe, ac ſi in vniuerſum diceretur, nullus in illa re ordo, omnia confuſa, & citra ordinem ſunt: ſicut enim vox ſingularis repetita diſtributionem plurium rerum ſignificat in ſacro ſermone, ita vox pluralis res omnes ſingulares per ſe ſumendas admouet. Plerique vero latini hunc ordinis defectum referunt ad perturbatas, & confuſas damnatorum conſcientias, & cogitationes numquam ſibi conſtantes, quod ingentem eſſe danatorum mentium cruciatum, docet hoc loco D. Gregorius. Alij, vt Polycron, Eugubinus, Iſidorus referunt ad temporum, dierumque, & noctium ordinem, & viciſſitudinem ex illa terra, & regione ſublatam. Vnde plura breuiter complectitur commentarius Polychronij dicens: *Vox eſt ſolis ordo, nullus ſiderum ceterorum, vbi nullum licet rerum humanarum ſtatum intueri, nullam, inquam, præclara lege, atque ordine inſtitutam politiam.* Hæc ille. Fauet lectio Septuaginta; vbi *non eſt lux, neque eſt videre viam hominum*: quaſi dicat: Perpetua ibi nox eſt, ſicut e contrario, vbi perpetua lux eſt, dicitur non eſſe tranſmutatio, neque viciſſitudinis obumbratio: ideſt, vmbra viciſſitudinaria: ſic ibi non eſt viciſſitudinis illuminatio. Sed exiſtimo hic ex proprio quodam perpetuoque tenebrarum effectu, amplificari illarum incommoda grauiſſima: ſicut enim lucis proprius eſſe videtur ordo, diſtinctioque rerum: ita tenebrarum nullus ordo, ſed multa ingentium rerum perturbatio, & confuſio, atque permixtio; ſic Reipublicæ perturbationem expreſſit Cicero pro Ror. dicens, *tamquam ſi offuſa Reipublicæ ſempiterna nox eſſet, ita ruebant in tenebras, omniaque miſcebant.* Hæc ille. At in quo, inquit, hic ordinis defectus poſitus eſt? Cum veriſſimum ſit, quòd Gregorius obijcit dicens: *ipſa etiam ſupplicia, qua ex lance diuina prodeunt, inordinata eſſe non poſſe*. Hæc ille. Statuit enim Deus plagarum modum iuxta criminis menſurã, & quantum Babylon glorificauit ſe, & in delicijs fuit; tantum præcepit Deus dari illi tormentum, & lu-

Conſcientia dãnatorum perturbata ſemper exiſtunt.

D. Thom.
Polycron.
Eugubinus.
Iſidorus.

Septuaginta.
Nox perpetua eſt in inferno.

Lucis eſt ordo, tenebræ confuſio.

Cicero pro Ror.

Gregor.

Deus ſtatuit plagarum modum iuxta criminis menſuram.

& luctum, vt legitur Apoc. 18. & Matth. 13. etiam zizania in faſciculos ligari, & colligi ad comburendum, ordo quidam eſt, vt pares cum paribus pari pœna conſtringantur. De qua re non Gregorius ſolum, ſed eleganter etiam S. Ephræm diſſerit lib. de vera pœnit. cap. 7. atque eſt illud veriſsimè à ſapiente dictum, *per quæ peccat quis, per hæc & torquetur*, vt ſuus cuique improbitati cruciatus reſpondeat: nam ille ignis cum paratus dicitur diabolo, & angelis eius, neſcio quid, cuiusque ſceleri ex æquo præparatum, atque conueniens ſignificat, ſicut & id. Iſa. 30. *Præparata eſt enim ab heri Thopheth à rege præparata profunda, & dilatata nutrimenta eius ignis, & ligna multa*. Vbi vox nutrimenta, inſtruem, ſeriemque lignorum ſignificat, ordine quodam diſpoſitorum, vt facilè flammam concipere poſſint. Vox eadem cum verbo componendi, aut recto ordine diſponendi iungitur Ezech. 24. *Compone quoque ſtrues oſſium*, quare eodem Ezech. cap. ait Deus *væ ciuitati ſanguinum, cuius ego grandem faciam pyram*. Vides igitur accuratum, & exquiſitum in damnatorum ſupplicij ordinem? Sanè: ſed ille ne videtur ordo omnino deeſſe, vt nihil ab illis ordinatè fiat? An ille alius, quòd omnes incertis pedibus vagantur, & impares cum imparibus verſentur, vt omnes ſint pares in imparibus in vnum faſciculum colligati, atque quaſi vna omnes catena colligati futuri ſint: ita nullo inter illos dignitatis ordine ſeruato crucientur? ſic ſcribit Sap. 17. De Ægyptijs, *vna enim catena tenebrarum omnes erant colligati*, ſicut plures racemi calcantur in torculari confuſi, atque permixti. Eſt enim infernus torcular iræ Dei. An etiam naturalis rerum ordo ibi inuerſus eſſe videatur; cum ignis non luceat, & aquæ niuium cum calore nimio, & cum ſempiternis ardoribus, ſtridor quoque dentium vires ſuas retineant? An vero tandem hæc ordinis expers confuſi multitudinem tormentorum ſimul conglobatorum ſignificat, vt procella quædam miſeriarum omnium perpetuo damnatorum capitib. incumbat? Sicut ſcriptum eſt, *in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur*. Apoc. 18. Hæc de primo capite dicta ſufficiant.

Aoc. 18. 7. Matt. 13. 30. *D. Ephræm. lib. de vera pænit. cap. 7.* Iſa. 30. 33. Ezech. 24. 9. *Ordo exquiſitus in damnatorum ſupplicia.* *Damnati quaſi vnica catena cõſtringentur.* Sap. 17. 16. *Ignis inferni non lucet.* Apoc. 18. 8.

Digitized by Google

SECVNDA PARS.

TRIA circa damnatos à nobis memoranda concluſimus, locum, ſcilicet, vbi manebunt, pœnas, quas paſſuri ſunt, & earumdem pœnarum æternitatem. De primo capite iam in prima parte copioſe diſſeruimus: nunc ad ſecundum, tertiumque accedamus. Et primum, quo ad ſecundum, hoc eſt, quod damnatorum pœnæ diuerſæ ſimul, & multæ extent, hoc clarius nobis patet: quoniam non modo varij Patres, diuerſique auctores id aſſerunt, ſed veteres, nouæq. chartæ plenæ exiſtunt, & leguntur. De quibus primum communi, & poſtea particulari ſermone loquemur.

Damnatorũ duplex pœna.

Communes illæ duæ ſunt, quæ amplectuntur, & continent alias omnes, ideſt, pœna damni, ecce prima; & pœna ſenſus, ecce ſecunda. Pœna damni, hoc eſt, priuatio diuinæ faciei: pœna ſenſus, æterni ignis punitio. Et iure quidem: peccator enim peccando duo mala committit, ait D. Auguſtinus, malum auerſionis, & malum conuerſionis, auerſione à Deo abeſt: conuerſione autem creaturis coniungitur. Hoc illud eſt, quod idem Deus in Ieremia aiebat c. 2. *Duo mala fecit populus meus: dereliquerunt me fontem aquæ viuæ:* ecce auerſio. *Et foderunt ſibi ciſternas, ciſternas diſsipatas, quæ continere non valent aquas*, ecce conuerſio. Auarus ex Deo ad aurum conuertitur, ambitioſus ad dignitatem, carnalis ad inhoneſtatem voluptatis, & ſic de ceteris. Et ideò cum pœnæ delictis correſpondere debeant, oportet, vt duæ exiſtant, vna reſpondens conuerſioni ad creaturam, & auerſioni à Deo altera. Ita, quod peccator, cum peccato ad creaturas ſe conuertit, ab ipſiſmet creaturis oportet, vt puniatur: & quia ſe à Deo alienauit, pro ſemper ipſomet Deo priuus, & exutus remanet. Hoc idem in Ioan. 15. Chriſtus aiebat: *Si quis in me non manſerit, mittetur foras, ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent. In ignem mittent*, ecce pœna ſenſus: *mittetur fora*, ecce pœna damni. Tandem vna damnatum ſolicitat, altera Dei conſpectu eum priuat. Modo quo ad iſtam, quæ pœna damni eſt, notandum, quod plus quam pœna ſenſus cruciat, ſolicitat, & angit. Ait D. Chryſoſtomus in homil. 22. in Matt.

Pœna damni, & pœna ſenſus quæ eſt.
D. Auguſt.
Ierem. 2. 13.
Auarus à Deo ad aurum conuertitur.
Pœnæ duæ correſpondentes peccato.
Ioan. 15. 6.
Pœna damni & pœna ſenſus.

Digitized by Google

Matt. *Gloriæ amiſſionem multo amarius, quã ipſius gehennæ eſſe dico ſupplicium*: ſicuti enim bonum diuinæ viſionis ſatis exprimi non poteſt, ſic malum priuationis eius, lingua non eſt, quæ aperire narrareque poſsit. Quod quidem, & ſi locum non habeat in infantibus, qui in lymbo degent, ò docti, ſicuti illi, qui aliorum culpa peccarunt: locum tamen habet in adultis, qui in inferno ſunt, quemadmodum illi, qui propria culpa perierunt, & à Deo diſceſſere. Quo vero ad pœnam ſenſus, principalis eſt certe ignis, & flamma. Et quod verum extet, diues ille epulo in inferno exiſtens, ab Abraham petijt, vt Lazarum mitteret ad eum vnica aquæ gutta refrigerandum, ac ſubleuandum: *Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti in aqua, & refrigeret linguam meam*, ſicuti legitur Luc. 16. Denique damnati manent in inferno, in igne, flammaque ſeipſos adurunt, ac conflagrantur: & ita ardens eſt ignis, quod ipſius cineres, magis affligunt (vt ita dicam) quam non ſolicitant noſtræ prunæ. Quod autem hic ignis ſit corporeus, Diuus Gregorius Dialog. 4. affirmat, dicens: *Ignem gehennæ corporeum eſſe non ambigo*. Sed quo modo ignis inferni corporeus noſtras in animas pure ſpirituales peragat, & operetur, hoc pro nunc relinquo; nam alij dicunt, eas forti imaginatione pati, alij, eamdem animam, corpus ab eodem igne apprehendere, alij detentione locali, & intentionali ſimul affligi. Quomodocumque id ſe habeat vnum eſt, quod animam tormentat, cruciat, atque ſolicitat. Et ego duo hic animaduerto: Vnum quod cum igne crucietur, atrocius ſupplicium ad excogitandum poſsibile non eſt. Alterum quod nihilominus ſolum non erit; nam etſi cum ignis maxime actiuus ſit, ipſe principaliter inter omnia inferni ſupplicia nominatur: tamen clariſsimum eſt (ſicuti Diuus Baſilius ait, & Diuus Thomas in quæſt. 97. par. 3. refert) quod cum damnatus reliquerit Dei vnitatem propter creaturarum multitudinem, ab ijſdem creaturis pœna affectus erit. Et ſicuti purum ab impuro elementorum in die iudicij diuidetur, & tota rerum puritas beatorũ gloriam augebit; ſic totum impurum omnium elementorum, ac mixtorum etiam damnatorum pœnam amplificabit; & ideo Sap. 5. inquiebat: *Et pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos*. Et Dauid Pſal. 10. *Ignis, ſulphur, & ſpiritur procella-*

D. Chryſoſt. homil. 22. in Matt.

Pœna damni peior eſt pœna ſenſus.

Pœna ſenſus, in quo conſiſtit.

Luc. 16. 24.

Damnati manẽt in inferno in igne.

D. Greg. Dial. 4.

Ignis inferni quomodo agit in animam.

Ignis non erit ſolus ad tormentandum in inferno.

D. *Baſil.*

D. *Thom. in q. 97. par. 3.*

Damnatus reliquit Dei vnitatẽ propter creaturas.

Sap. 5. 21.

Pſal. 10. 7.

Iob 24. 19. *cellarum pars calicis eorum*. Et Iob 24. *Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium, & vſque ad inferos peccatum illius*, vltra horridum dæmonum aſpectum, & triſtium ſimulacrorum, quæ ante damnatorum oculos ſemper in illa caligine, horrendiſque tenebris apparebunt. Et Iob in præallegata auctoritate ipſe etiam innuit, cum poſt inferni obſcuritatis deſcriptiouem (ſicut in prima parte audiuiſtis) concluſit: *Sed ſempiternus horror inhabitat*. Cuius figura tenebræ extiterunt, quæ, propter hebræorum defenſionem, Ægyptios ſolicitarunt. Quæ etiam ſic à Sapientia 17. amplificantur, dicente: *Perſonæ triſtes illis apparentes, pauorem illis præſtabant, & ignis quidem nulla vis poterat lumen illis præbere, nec ſiderum limpidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam. Apparebat autem illis ſubitaneus ignis, timore plenus, & timore percuſſi illius, quæ non videbatur, faciei exiſtimabant deteriora eſſe, quæ videbantur*. Quidquid igitur in inferni tenebris videtur horrificum eſt, terribilia ſimulacra, & imagines mortis triſtiſſimæ defunctorum animæ, vt Poeta dixit Æneid. 6.

Dæmonum terribilis aſpectus in inferno.

Tenebræ contra Aegyptios figura tenebrarum inferni extiterant.

Sap. 17.

In inferno quidquid videtur horrificum eſt.

Aeneid. 6.

Vmbrarum hic locus eſt, ſomni, noctiſque ſoporæ.

Quæ autem videntur, non plene, & clarè videntur, ſed multa nebula, & caligine offuſa vix interlucentia, vt ab Ænea in inferno Æneid. 6. dicitur.

In inferno quæ videntur nõ clare videntur.

Vt primum iuxta ſtetit, agnouitque per vmbram
Obſcuram, qualem primo qui ſurgere menſe,
Aut videt, aut vidiſſe putat per nubila Lunam.

Spectra autem, & horrificus beſtiarum ſæuiſſimarum frequens aſpectus obuerſabuntur ſemper ante damnatorum oculos, ſicut ſcriptum eſt Iſai. 13. *Requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi ſtruthiones, & piloſi ſaltabunt ibi, & reſpondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & ſirenes in delubris voluptatis*. Ad hunc terrificum damnatorum conſpectum ſpectat illa Chyſoſtomi ſententia homil. 1. 2. Cor. 1. longe grauiſſima, vbi dicit: *Si cum in carcerem quemdam ingreſſi ſumus, atque alios ſqualore confectos, alios catenis vinctos, ac fame laborantes, alios in tenebris clauſos conſpicimus, animo commouemur, ac perhorreſcimus, nihilque non facimus, vt ne in eum locum incidamus, cum ad gehennam, obtorto collo trahamur. Qui nam*

Iſai. 13. 21. & 22.

Damnatorũ conſpectus horrificus.

D. Chryſ. hom. 1. 2. Cor. 1.

futuri

Digitized by Google

futuri ſumus? Immortalem meum, & quæ nam lingua exprimere poſſet quid damnati paſſuri ſint? O Dei iuſtitia, ò Dei iuſtitia. Angeli è cælo expulſi fuere, Adam ex terreſtri Paradiſo, totus mundus inundatione punitus extitit, igne Sodoma, Amalecitæ armis, lepra Maria, Dathan, & Abyron terræ hiatu, mare Ægyptij, Iſraelitæ ignitis ſerpentibus; nunc morte quinque millia Aſſyrij, nunc Angeli enſe, ſeu gladio, Iezi lepra fuit aſperſus, modo Aſſyriam totus populus hebræus conductus, modoque Babyloniam, Holofernes interfectus, Anthiocus doloribus diſruptus, Nicanorus trucidatus, Anania, & Saphyra ſtatim necati, Herodes à vermibus corroſus extitit. Deſunt fortaſſe flagella? Et tamen omnia hæc, & cetera ſimilia cum illis inferni comparata non ſunt flagella, ſed quaſi flagella. Et quemadmodum taurus dum ad lanienam ducitur, ſtimulatus (dici poteſt) ab aciculis, & ad eam peruentus ſecuribus percutitur: ſic in mundo, aciculæ ſunt flagella, ſed intus infernum veræ ſecures erunt. O te pauperem, homo, ſi teipſum damnas, ò te pauperem, mulier, ſi te perdis: quia infernus tuum ſepulcrum erit ardor ignis, atque flammarum, glacies, vermis, flagella, exilium, ſeruitus, ſtridores, tenebræ, fumi, lacrymæ, dolores, claui, anxietas, ſitis, fętores, angores, tuæ deliciæ erunt; & ibi aſſidua tormenta experieris, æternas pęnas, perpetua ſupplicia, ardentes flammas, ignes indeficientes, miſerrimos vlulatus, terrificæ cruces, dæmonum horrores, proprias, ac peculiares deſperationes, vermes ſemper corrodentes, ſemper verberantes, reſonanteſque catenæ, olea continuo ebullientia tua crimina vindicabunt. Vbi ſemper in odoratu ſulphur habebis, in viſu diabolos, in auditu blaſphemias, in guſtu fames, in tactu vermes, & vbique tandem omnia malorum genera ſenties, atque percipies: Hoc, ò homo, hoc ò mulier, paululum excogita, paulatim mente reuolue. Et, ſi nunc ita mollis, ac tener es, quod non ſolum ignis ſcintilla, quæ te tangat, ſed culex, muſca, pulexque te angit, & aſpere ſolicitat, ò te miſerum, ac miſeram quid quid in ardentiſsimo igne perages? Vnicum tangamus, quæſo, D. Auguſtini verbum, ſcilicet, quot tormenta martyres, vel rei ex Adami die vſque ad præſens tempus paſsi, & quot ad mundi conſummationem vſque etiam paſſuri, & experturi ſunt, meditare, perpende, atque ſcrutare, & clare

Pænas damnatorum nemo exprimere poteſt.

Pænæ inferni omnes pænas antecedunt.

Simile.

Pænæ huius mundi ſunt quaſi pænæ reſpectu pænarum inferni.

Pænæ inferni in quibus conſiſtunt.

D. Auguſt.

Pænas omnes mundi à principio vſque ad finem ſuperãt pænæ inferni.

Digitized by Google

cognoſces, quod omnia hæc ſemihoræ ignis, tormentorumq. inferni coëquata, nihil ſunt. Et quod hoc ex veritate emanet, reminiſcimini, inquam, quo ad ignem diuitem Epulonem, exclamantem: *Quia crucior in hac flamma*; & quo ad alia tormenta de ipſo etiam dicitur: *Cum eſſet in tormentis, &c.*

Damnati illico quod ad infernũ perueniũt, paſſuri ſunt pœnas.

Quid plura? Non modo damnati, illico ad infernum peruenti, tormenta ſentient, ſed maiori eorum pęna, antequam etiam eum ingrediantur, peracto iudicantis Chriſti iudicio, eaſdem ſtatim percipient. Et quod verum, certumque ſit, Apocalyp. cap. 1. audite: *Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ*. Vbi nota, quod non placet quorumdam ſententia exiſtimantium hoc loco ſermonem eſſe tantum de Iudæis, quamquam enim paulo ante Ioannes de Iudæis locutus fuerat, qui dixit: *Et videbit eum omnis populus, & qui eum pupugerunt*: Quod ad Iudæos ſpectare clarum eſt: quia tamen ſimul de vniuerſis hominibus dixerat: *Videbit eum omnis oculus*, non cogimus eum, cum adiunxit: *Et plangent ſuper eum omnes tribus terræ*. Ad Iudæos tantum reſtringere, eo vel maxime, quod his verbis videatur reſpicere ad locum illum Matthæi 24. vbi Chriſtus ait: *Et tunc parebit ſignum filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ*. Vbi Dominum non de ſolis Iudæis locutum fuiſſe perſpicuum eſt. Idemque modus ipſe vniuerſe loquendi de omnibus terræ tribubus non obſcure confirmat; qui non ſatis explicatur de Iudæis, qui ex omnibus tribubus toto orbe diſperſi ſunt, cum non dictum ſit à Ioanne: *Omnes tribus in terra*; ſed *omnes tribus terræ:* quod fuſiorem ſignificationem habet. Nec verò illud magni eſt ponderis, nomen tribus ſolere in ſacris Litteris Iudæis attribui tam in Græco, quam in Latino codice, cum ex primaria impoſitione, accomodatione, & vſu non ad ſolos Iudæos pertinet; nam quod impoſitionem ſpectat, Athenienſem populum in duodecim partes diuidebant, quarum vnamquamque tribum nominabant. Quo ad accomodationem verò, & vſum, non ſolis Iudæis hoc nomen attribui palam eſt ex Geneſi 22. vbi Dominus loquens de omnibus gentibus, quæ in Chriſto erant benedicendæ, dixit Iacob patriarchæ: *Benedicentur in ſemine tuo cunctæ tribus terræ*. Et Pſal. 71. (Vbi etiam eſt ſermo de omnium gentium ad Chriſtum conuer-

Apoc. 1. 7.

Matt. 24. 30.

Tribus in ſcripturis intelligũtur vniuerſaliter.

Gen. 22. 18.

Pſal. 71. 18.

Digitized by Google

conuerſione) dicitur: *Benedicentur in ipſo omnes tribus terræ*. Qua re arbitramur loqui Ioannem de omnibus in vniuerſum reprobis tam ex Iudæis, quam ex gentibus, qui vel Chriſti Fidem recipere noluerunt, vel eius præcepta non ſeruarunt. Hi omnes conſpectu Chriſti in extremo iudicio, maieſtate, & iudicandi poteſtate, quaque ipſorum damnatione intellecta, antequam ad infernum deſcendant, acerbiſsimo, & grauiſſimo dolore torquebuntur, infelicemq. ſuum ſtatum lamentantes, *plangent ſe ſuper eum*, hoc eſt, ſeipſos plangent, atque de ſeipſis conquerentur *ſuper eum*, hoc eſt, propter eum, vel non creditum, vel non dilectum, græce eſt pro plangant *præ doloris impatientia corpus dilacerare*, quod magis adhuc explicat reproborum dolorem. Eſt locus ſimilis apud Zachar. 12. quamuis non de omnibus reprobis, ſed de Iudæis tantum reprobis loquetur, vt patet ex ipſo contextu, qui in extremo iudicio Chriſtum iudicem intuentes, peculiarem præ ceteris gentibus habebunt dolendi cauſam: *Et plangent*, inquit, *eum planctu quaſi ſuper vnigenitum, & dolebũt ſuper eum, vt doleri ſolet in morte primogeniti.* Solet Scriptura ſacra planctum maximum, ei, qui fit in morte vnigeniti comparare, veluti Amos 8. vbi dicitur: *Ponam eam quaſi luctum vnigeniti, & nouiſſima eius quaſi diem amarum*. Recte igitur dicitur, plangent ſe, quia ſeipſos Iudæi plangent, ſeu de ſeipſis conquerentur. Quod Septuaginta expreſſerunt transferentes, *plangent ſuper ſe planctum.* Cum autem Chriſtus eorum primogenitus appelletur, ſignificatur originem à Iudæis traxiſſe. Ceterum nota circa hoc aliquas obſeruationes. Prima obſeruatio eſt Ruperti; non tamen hic, ſed in locum Zachariæ citatum: *Recte hunc planctum comparari planctui ſuper vnigenitum, quia infeliciſsimum*, inquit, *erit amiſiſſe Saluatorem vnicum, & vnigenitum*. Hæc ille. Ita, vt iam nec ipſum, nec alium expectare integrum ſit, quo omnes imitentur ad ſalutem procurandam: quippe quæ ſemel amiſſa finaliter, vt loquuntur Scholaſtici, iterum recuperari non poteſt. Secunda obſeruatio eſt in illo modo loquendi: *plangent ſe ſuper eum:* ſeipſos enim reprobi plangent ſuper Chriſtum, quia, videlicet ſua morum culpa eum recipere, & amare noluerunt, iuxta illud Oſeæ 13. *Perditio tua Iſrael, tantummodo in me auxilium tuum*, ideſt, tu es auctor tuæ perditionis, & tuarum omnium calamita-

Damnati conſpectu Chriſti in extremo iudicio, acerbiſſime torquebuntur.

Zach. 12. 10.

Amos 8. 10.

Iudæi in iudicio ſeipſos plãgent.

Septuaginta.

Rupertus in Zachar.

Salus ſemel amiſſa recuperari non poteſt.

Oſeæ 13. 9.

Digitized by Google

tum tibi cauſa extitiſti: qua re non eſt cur mihi ſuccenſeas; nam quod ad me attinet, ego ſeruare te volui, & omnibus in rebus tueri: hic enim ſenſus colligitur ex Paraphraſi Chaldaica, quæ ſic habet: *Cum vos deprauatis opera veſtra, ò domus Iſrael, dominantur in vos populi, ſed quoties conuerſi eſtis ad legem meam, verbum meum fuit vobis præſidio.* Quamquam Diuus Hieronymus aliter interpretetur, hoc ſenſu: *Infelix Iſrael, & dignus maledictione perpetua, qui in tantum impietatis deſcendit profundum, vt ſolius* Dei *ſaluetur miſericordia. Quo ſignificatur nihil meriti eſſe in Iſrael, vt ſaluus fiat; ſed vetera merita nouis peccatis diluiſſe.* Hæc ille. Et ad meam redeundo rem, dico, quod hic pœnarum inferni magnitudinem conſiderare poteſtis: nam antequam experiri eas incipiant, earum maximum horrorem, dolorem, & anguſtiam ſentiunt, atque percipiunt: ita, quod amariſsimis lacrymis, atque ſuſpirijs damnati ad inferna condemnabuntur, atque trahentur.

Paraphraſ. Chaldaica. — *D. Hieron.* — *Pœnarum inferni magnitudo conſideranda.*

Et (vt finem imponamus) quoad ad tertium, quod vobis fui pollicitus, & quo ad tertium huius lectionis caput, & meditari, & mente reuoluere oportet, quod, licet inferni pœnæ ita numeroſæ, & atroces ſint, inſuper additur, & adeſt (& hoc illud eſt, quod omnia ſuperat) ipſas æternas eſſe, atque indeficientes; & propterea dicitur, quod *in inferno nulla eſt redemptio.* Origeni hic adſcribitur error, ſcilicet, quod inferni pœnæ ſemper permanſuræ non ſint. Sed ne vera tegam, quiſquis ſit ſe allucinetur, nec tantum potens malum excogitare, res interpolat non quo modo ſunt, ſed quo modo vellet, vt eſſent; nam tandem nimirum clara eſt lux veritatis; & ecce Iſai. 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Et Apoc. 14. *Et fumus tormentorum eorum aſcendit in ſecula ſeculorum.* Ter dicitur in D. Matth. 25. quod Chriſtus in finali ſententia dicet. *Ite maledicti in ignem æternum.* Et diuiti epuloni dictum fuit: *Magnum chaos eſt inter nos, & vos, quia poſt mortem nequeunt merita mutari,* ait interlinearis Gloſſa; & ideò pœnæ, æternæ futuræ ſunt. Et iure D. Auguſt. ait epiſt. 49. quæſt. 4. & in 21. de Ciuit. Dei cap. 18. & alibi: *Qua re pœna finire debet ſi culpa non finit?* Et damnati ſemper inimici, Deumque blaſphemantes remanebunt.

Pœnas inferni æternas eſſe nihil dubij eſt. — Iſai. 66. 24. — Apoc. 14. 11. — Matt. 25. 41. — *Gloſſa interlin.* — *D. Aug. ep. 49. q. 4. & 21. de Ciuit. Dei c. 18.*

Itaque

Digitized by Google

Itaque ſi ipſis peccandi potentia non deeſſet, voluntas quidem numquam eos deficeret. Qua re Deus pœnam terminare debet vbi culpa terminum non reperit? Immò: *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius:* quod infinite intenſiue, & extenſiue eos punire debens, ſolum extenſiue caſtigat, & facit, quod ſemper pœna permaneat. Et profectò ignis aliquando in hoc mundo ardere deſiſtit, quia ligna ei deſunt, vel combuſtibile aliquid deficit; quod ſi perpetua exiſteret combuſtibilis materia, proculdubio perpetuò etiam ignis arderet. Sed quæ nam infernalis ignis ſunt ligna? niſi culpæ? niſi malæ alterius voluntates? Sed quia hæ prauæ voluntates in damnatis ſemper perſiſtunt; & ideò mirum non eſt ſi etiam perpetuo permanet ignis. Vidiſtis ne vmquam luſores ita obſtinatos, ac male aſſuetos, qui quoad ſeipſos vſque ad mediam noctem ludere quidem remanent, quia, neſcio quo modo fax eis deeſt, vel lucerna: ſed, quo ad ſe, ſi lumen ardebat, voluntas ludendi profectò non deficiebat? Et ſic tu peccator nempe peccare forſan ceſſabis, quando tibi vitæ lumen deerit, cum amplius viuere non poſſis, te ideò male operandi voluntas non derelinquendo: & propteprerea mirum non erit, ſi te ſupplicium non omittet, & tam iniquæ voluntatis pęna. Sed interim odire diues hæc omnia auribus percipiens quomodo pius, ac miſericors non euades, & pauperi auxilium non præſtas? Heu mihi (ait Diuus Chryſoſtomus homil. 27. in varijs locis in Matth.) tu diues epulas, ac cibos mundi lautiores ingurgitas, ac denoras, & pauperi parum alimenti denegas. Tu ex cunctis animalibus, & lanam, & pellem, vt te illis induaris, extrahis, & diligenter quæris; & pauperi parum lanæ, & lini, vt nudus non incedat, denegas. Tu domi tuæ nihil, præter porfidi, marmoris, cedri, & (quod magis refert) argenti, aurique vides, & cernis: pauper verò ante ianuam tuam pro cubili terra, pro operimento cælo vtitur? & tamen ſcis, quod, tam pro te, quam pro illo pauper ille, cui auxilium non præſtas, eſt homo ſimilis tibi; nonne fortaſſe eſt etiam ille, cuius cauſas cæli firmati ſunt, dilatatum mare, ſuper aquas terra fundata, pro quo oritur, & occidit Sol, Luna augetur, ſtellæque micant? Pro quo aues, animalia quæcumque, agri, vineæ, ſiluæ formatæ ſunt? Sed pauca loquor. Pro quo filius Dei ſanguinem fudit? Et ideò ipſemet ait,

Damnatorũ voluntas peccandi numquã deficiet.

Deus punit dãnatos ſolum extrinſece.

Simile.

Digitized by Google

quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Ita, quod tu canem tuum fameſcere cernis, & cibum illi miniſtras, & pauperem in Dei Filio eſurire cognoſcis, & pietatis argumentum non oſtendis? Et ideò mirum non eſt, ſi in die iudicij miſericordiam poſtulare ab illo non audebis, cui pietatem denegaſti.

TRI-

Digitized by Google

TRIGESIMA SECVNDA LECTIO.

De Beatorum condicionibus.

IN QVA QVINQVE CONDICIONES explanantur. Prima de lautiſsima cœna, quam Deus Beatis præparauit. Secunda, de inuitatorum multitudine, & varietate. Tertia, de loco, vbi hæc cœna celebratur. Quarta, de huius cœnæ miniſtrorum dignitate. Quinta, & poſtrema de inuitantis ad hanc cœnam hilaritate.

PRIMA PARS.

ET ecce iam (ò Roma) quod gratia Dei ad vltimum peruenimus, vltimumq. attinximus, quod vobis fui loquutus, & ad quintam pennam noſtri flabelli, quæ nil aliud innuit, quam memoriam, quæ à nobis perpetuo conſeruari debet, magnitudinum, ac excellentiarum, quas omnipotens Deus Beatis, eiuſque electis parauit. Penna, inquam ad quamlibet curam terrenam, infandumq. cogitatum quodcumque repellendum profecto aptiſſima. Et iure; nam illi, qui mortis, finalis iudicij, inferni pœnarum timore: & paſsionis Chriſti pietate, ad hoc ſanctum facinus adimplendum ſe non excitauerunt: à dulcedine tamen, ac ſuauitate beatitudinis, & gloriæ inuitati, capti, & allecti ſeipſos moueant, ipſumque adimpleant: ad inſtar illorum immanium leonum, qui, licet reperiantur ſub prius eos dominantis, & manſuefacientis diſciplina; nihilominus ita mo- *Simile.*

roſi,

roſi, ſuperbique exiſtunt, quod quamquam minetur, eiſque flagellum demonſtretur, non mouentur, & domino non obediunt, vbi etiam ſi ab ipſomet dominante, & manſuefaciente bolum, ac cibum eis ſuauem, ac gratum porrigit, vel iacitur, ſtant, mouentur, & denique domini eorum nutibus obtemperant, & credunt. Et tu homo, tuque mulier, ſi vſque adhuc à mortis, iudicij, ac inferni terrore non es mota, à dulcedine ſaltem gloriæ, ac beatitudinis excitare. Et, vt id cumulate adimpleas, ecce, te quinque prærogatiuas doceo, vt mediteris, & contempleris eas. Quarum prima eſt lautiſsima cœna, quam Deus omnipotens beatis præparauit. Secunda, domus, ac amœniſsimus locus, in quo hæc cęna parata eſt. Tertia, multitudo, & varietas illorum, qui ad hanc cęnam & inuitati, & introducti ſunt. Quarta, dignitas, ac magnitudo miniſtrorum, qui huic cęnæ inſeruient. Quinta denique, iucundus vultus, & aſpectus illius, qui ad cęnam inuitauit. De omnibus his quinque in hac lectione loquemur. Attendite.

Homo ſaltē gloriæ dulcedine debet peccatum relinquere.

Lectionis diuiſio in quinque capita.

ET primum, quod gloria iuſtè cęna appellari poſſit, & cęna, inquam, lautiſsima, nulli dubium accidit, nam ipſemet Chriſtus de ea loquens, inquit in D. Luc. cap. 14. *Homo quidam fecit cœnam magnam.* Et in Apoc. 19. *Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt.* Immò D. Lucas ſequitur: *Miſit ſeruum ſuum hora cœnæ dicere inuitatis.* annuere volens, quod ſi ad æternam refectionem ſancti congruo tempore aduocantur: quæ cęna, & refectio varijs ſimilitudinibus in ſacra exprimitur Scriptura. Nam Apocal. 7. comparatur cuidam fonti viuo, in quo greges ſitientes ſaturantur, dicens: *Agnus, qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum.* Ad quod alluxit Regius Vates Pſal. 41. cum dixit: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarū, ita deſiderat anima mea ad te Deus.* Vbi commemoratur illud ceruorum grauatum cornibus, & ætate ſerpentem narium afflatu à cauernis extrahere, illum deglutire, & vi veneni extuantem ad fontem currere, & potare, & ſic totum immutari, & floreſcere. Et Pſal. 35. alia exprimens ſimilitudine, dixit: *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te eſt fons vitæ.* Quæ ſimilitudo meritò illi cęnæ aptatur duplici de cauſa. Prima propter torrentem, qui ſuo impetu, & copia

Gloria, cœnæ comparatur.
Luc. 14. 16.
Apoc. 19. 9.
Sancti ad cenā gloriæ vocantur.
Apoc. 7. 17.
Pſal. 41. 2.
Ceruorum natura.
Pſal. 35. 9.
Gloria quare torrenti cōparatur.

copia, omnia obſtacula ſecum deuoluit: ita ſuperna voluptas omnia delectationi contraria in æternum deſtruit. Poſtrema ratio propter verbum illud *inebriabuntur*, vbi dicit Auguſtinus ſignificari tantum vim dulcedinis, vt quemadmodum homines cum vinum inordinate bibunt, poteſtate mentis deturbantur: ita cum accepta fuerit illa ineffabilis lætitia humana mens à cæleſti dulcedine inebriata, & abſorta, quodam modo deficere videatur. Hoc idem exprimere volebat Micheas 4. cum aiebat. *Et ſedebit vir ſubtus vitem ſuam, & ſubtus ficum ſuam. Et non erit qui deterreat, quia os domini exercituum locutum eſt.* Per quas metaphoras, ficus, & vitis pro vulgata ſacrarum litterarum phraſi, qui eius iucundus, tranquillus, & pacificus exprimi ſolet ſtatus æternæ felicitatis. Ideo dicit Propheta, quod quilibet beatus ſedebit ſub ficu, atque ſub vite ſua. Ratio, quia cum in illa æterna felicitate ſit inexplicabilis dulcedo, iuxta illud Eccleſ. 24. *Spiritus enim meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel, & fauum.* & iucundiſſima voluptatum omnium ebrietas iuxta illud Pſal. 35. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ* (vt diximus) his duobus arborum generibus ea fuit exprimenda, quandoquidem ficus ob ſuorum fructuum ſuauitatem, dulcedinem ſibi vindicet præ alijs arboribus, vitem autem vinum proferre, quod & Deum, & homines læti ficet, inebrietve, colligitur ex illis eius verbis Iud. 9. *Numquid poſſum deſerere vinum meum, quod lætificat Deum, & homines?* Porro cum dicitur vinum lætificare Deum, intelligendum eſt de vino æternæ felicitatis, quo ſolo, Deus lætificatur, iuxta illud Matth. 26. *Dico autem vobis, Non bibam amodo de hoc genimine vitis*, ideſt, de hoc vino, quod ex vite generatur, quodue eſt fructus vitis, *vſque in diem illum, cum illud bibam vobiſcum nouum in regno Patris mei*, quę verba quamquam diuerſimode exponi ſoleant; congruentiſſime tamen ex ſententia antiquorum Patrum de vita beata ſumuntur. Et quidem cum æterna felicitate vinum nouum optime congruit: Hebræorum enim phraſi nouum id dicitur, quod & præſtans, ſuaue, & iucundum eſt, cum ſoleant Hebræi, quorum phraſim Chriſtus ſequutus eſt, quidquid præſtantius eſt, atque ſuauius nouum illud appellare, vt ſæpius in Pſal. 95. dictum reperimus, videlicet, *Cantate domino canticum nouum*, ideſt, eximium, maximeque ſuaue: vnde apparet, quòd à Domino facta parabola vitis terreſtris; ac ſi dixiſſet.

quam-

D. *Auguſt.*
Gloria dulcedo.
Micheas 4.4
Ficus, & Vitis pro gloria vſurpatur.
Eccl. 24. 27.
Pſal. 35. 9.
Vinum Deum, & homines lætificat.
Iudic. 9. 13.
Vinum pro æterna felicitate accipitur.
Matt. 26. 29.
Vinum nouum cum æterna felicitate optime cōgruit.
Pſal. 95. 1.

Digitized by Google

quamuis admodum ſuaue ſit vinum quod gignitur de vite terrena; non bibam tamen amplius de illo: multoque ſuauius bibam vinum felicitatis æternæ, quod ex cæleſti, diuinaque vite producitur. Hinc ſponſus Cantic. 2. loquens de felicitate, atque beatitudine ſponſæ, ait: *Ficus protulit groſſos ſuos, vineæ florentes dederunt odorem ſuum*.

Cant. 2. 13.

Ciborum varietas in æterna felicitate.

In qua cęna Deus tantum præparauit ipſis beatis ciborum varietatem, & ferculorum diuerſitatem, ideſt, præmiorum, & gaudiorum multitudinem, quod omnes Arithmetici huius mundi non poſſent ea numerare, omnes Geometræ non poſſent menſurare, omnes Grammatici, Rhetorici, Dialectici non poſſent ea ſermonibus explicare. Ideo merito de eis dicitur, *quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit* Deus *diligentibus ſe*. Vnde Iſa. 35. *Gaudium, & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor, & gemitus.* Et D. Bernardus ait. *Gaudium erit iuſto intus, & extra, gaudium ſurſum, atque deorſum, gaudium circumcirca, vbique gaudium plenum*. Hæc ille. Vnde de his ferculis dici poteſt illud, quod dictum fuit Geneſ. 1. De toto vniuerſo poſt rerum creationem: *Vidit*, ſcilicet, D*eus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*; quæ verba licet, vt dixi, de ſingulis creaturis in exordio earum formationis dicta ſint, vbi perfectio à Deo ipſis creaturis inſitas deſcribatur, hoc ſenſu, vidit Deus, ideſt, ſe cum voluptate ad videndum conuertit, cuncta, quæ fecerat, ideſt, ornate, ſubtiliter, ingenioſè, eleganter effecerat, & ad ſolutionem perduxerat. *Et erant valde bona*, ideſt, aſpectu iucundiſſima, & ad omnem vſum, & vtilitatem comparata. Verbum vero *fecit* in Hebræo hunc ſenſum retinet; nam 2. Reg. 19. Vbi dicitur: D*eſcendit in occurſum regis, illotis pedibus, & intonſa barba*, Hebraicè eſt, N*on fecit pedes ſuos, & non fecit barbam ſuam*, ideſt, non præparauerat, neque ornauerat barbam ſuam, neque ornauerat ſe: integer Hebraiſmus eſt; ideo eleganter Septuaginta dixerunt, *non curauerat pedes ſuos, neque fecerat vngues, neque fecerat barbam ſuam*, ideſt, non aptauerat, neque concinnauerat. Ad hoc attinet illud Iob. 10. cum dixit. *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me totum in circuitu*. Allegoricè tamen ad beatorum gaudia in patria referenda ſunt, cum non ſolum valde bona, ſed optima ſunt cenſenda; non ſolum, quia eſſentialiter bona, ſed quia veluti diuerſæ creaturæ, diuerſa ſunt.

1. Cor. 2. 9.
Iſa. 35. 10.
D. Bernard.
Geneſ. 1. 31.
Creaturarũ perfectio.
2. Reg. 19. 24
Facere pro præparare accipitur.
Septuaginta.
Iob. 10. 8.
Beatorum gaudia allegoricè deſcribuntur.

Eſt & alia huius cœnæ præſtantia, nempe illius diuturnitas,

Digitized by Google

tas, & æternitas: vnde Regius Vates Pſalm. 5. *In æternum*, inquit, *exultabunt, & habitabis in eis*. Et Ioann. Apocal. 7. *Et ſeruient ei die, ac nocte in templo eius*, vbi illud die, ad nocte, non indicat in cælo eſſe dierum, ac noctium viciſſitudines, cum 22. dicat idem Ioannes nullam ibi noctem eſſe, ſed linguæ Hebrææ idiotiſmo continuationem, & perpetuationē ſignificat abſque vlla intermiſsione: quo ſenſu idem cap. 4. de animalibus aiebat, quòd non haberent requiem die, ac nocte, dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Et Pſal. 1. *Et in lege eius meditabitur die, ac nocte*. Et Iſa. 62. *Super muros tuos Ieruſalem conſtitui cuſtodes tota die, & tota nocte, in perpetuum non tacebunt*. Vnde Hieronymus lib. 3. in Zachar. explicans illa verba cap. 14. *Et erit dies vna, quæ nota eſt domino, non dies, neque nox, & in tempore veſperi erit lux*, ait *In beatitudine vna dies, atque perpetua, nequaquam ſibi luce, tenebriſque die, ac nocte ſuccedentibus, ſed ipſe dominus erit lux omnium*. Hæc ille. Ideo Apoc. 2. dicitur. *eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ*; nam quod beatitudo ſit corona, & corona aurea, dicemus poſtea: nunc probandum eſt eſſe vitæ coronam: cuius rei duplex eſt ratio; prior eſt, vt alludatur ad vitam quam ſancti propter Deum neglexerunt ſtrenue mortem pro eius honore appetentes. quam rationem innuit Ricardus de Sancto Victore, & Ioachimus dicit, *Corona vitæ promittitur, quia ij, qui donant vitam Deo cum triumpho pretioſæ mortis præueniunt ad veram vitam, quoniam vt conſeruare poſſent in regno, eam in exilio perdiderunt, iuxta illud Ioan. 12. qui amat animam ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam*. Hæc ille. Significatur ergo ſanctus pro Chriſto non amiſiſſe vitam moriendo, ſed eam in meliorem commutaſſe. Immo illa poſtea tamquam corona, quam amiſiſſe videbantur, coronari. Poſterior ratio eſt, ad noſtrum faciens inſtitutum, vt fiat alluſio ad flores, ex quibus gloriæ corona contexitur, & ſignificatur ſempiternæ gloriæ duratio. Quo ſenſu appellatur corona vitæ, quia ſemper viuent, hoc eſt, numquam langueſcent, aut demorientur flores, ex quibus conficitur, quo proculdubio videtur alluſiſſe Petr. 1. ſua epiſt. cap. 5. cum eam appellauerit *immarceſcibilem*: quam eamdem ob cauſam ſtatus beatorum comparatur veris tempori: quo tempore campus omni florum genere veſtitur: & arbores in gemmas erumpunt, iuxta illud Cant. 2. *Iam*

Apc. 7. 15.
Diei ac noctis continuatio æternitatem ſignificat.
Apoc. 22.
Apoc. 4. 8.
Pſal. 1. 2.
Iſa. 62. 6.
Hieron lib. 3. in Zachar.
Zach. 14. 7.
Apoc. 2. 10.
Beatitudo corona dicitur.
Ricard. de S. Victore.
Ioachimus.
Ioa. 12. 25.
Sancti pro Chriſto vitam amittendo in meliorem commutauerũt.
Beatitudo corona vitæ dicitur.
1. Pet. 5. 4.
Cant. 2. 11.

Digitized by Google

Iam enim hyems tranſijt, imber abijt, & receſſit: flores appa-ruerunt in terra noſtra. Huiuſmodi igitur corona fideli, id-eſt, perſeueranti vſque ad mortem promittitur. Id, quod etiam aliter ſequentibus verſibus explicatur, cum dicitur. *Qui vicerit non lædetur à morte ſecunda*. Vbi per mortem ſe-cundam intelligitur æterna damnatio: quæ mors ſecunda dicitur tum comparatione mortis corporalis, qua anima à corpore ſeparatur, tum comparatione culpæ, quæ mors pri-ma eſt, & cauſa huius mortis ſecundæ.

Mors ſecunda, æterna damnatio dicitur.

Poſtrema huius cœnæ pretioſitas eſt quietis ſecuritas, & firmitas. Vnde Iſa. 32. *& ſedebit populus meus in plenitudi-ne pacis, & in tabernaculis fiducia, & in requie opulenta*. Hinc eſt, quòd Ioannes Apoc. 21. deſcribens ciuitatem illam cæleſtem, poſuit pro primo fundamento muri, Iaſpidem pre-tioſum, gemmam, quæ aduerſus timores dicitur eſſe præſtan tiſſima. Vnde Proſper de vita contemplatiua loquens de illa beata vita, ait, *Vbi eſt certa ſecuritas, ſecura tranquillitas, felix æternitas, æterna felicitas: vbi eſt amor perfectus, timor nullus*. *Vnde Regius Vates* Pſal. 90. *Non accedet ad te ma-lum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*. Hæc ille. Sed luculentius idem Regius Vates Pſal. 147. id expreſ-ſit, cum dixit, *Lauda Ieruſalem dominum, lauda Deum tuum Sion: quoniam confortauit ſeras portarum tuarum: benedixit filijs tuis in te; qui poſuit fines tuos pacem*. Etenim hunc pſal mum multi de cæleſti Ieruſalem, & gloria Beatorum anago-gicè interpretantur, voluntque duplicem ſimilitudinem firmitatem eius fuiſſe expreſſam, vna, cum dicitur. *Confor-tauit ſeras portarum tuarum*, vt nullus iam hoſtis eas poſſit infringere, & felicitatem beatis eripere. Altera cum ſubiun gitur, *qui poſuit fines tuos pacem*. Quid enim iam timendum reſtat illi ciuitati, cui pro finibus, & pro membris ipſa eſt pax ſecuriſſima, & inexpugnabilis tributa? Idem quoque fuit figuratum in Moſayco illo tabernaculo, quod quia prop-ter pelles hiacynthinas ipſum cooperientes, cælum à longe aſpicientibus repreſentabat, vt auctor eſt Ioſephus lib. 3. An-tiquit. cap. 7. iure optimo cæleſtis gloriæ ſymbolum cenſeri poteſt, iuxta illud Pſal. 83. *Quam dilecta tabernacula tua do-mine virtutum, concupiſcit, & deficit anima mea in atria do-mini*. Quemadmodum igitur illud tabernaculum ex lignis Sethim, quæ imputribilia fuiſſe Hebræi docent, & cedros in-terpretantur, fuit iuſſu domini fabricatum: ita beatorum gloria

Beatitudinis ſecuritas. — Iſa. 32. 18. — Apc. 21. 11. — *Beatitudinis primum fundamentum.* — *Proſper de vita contemplatiua.* — Pſal. 90. 10. — Pſal. 147. 2. — *Beatitudinis ſecuritas.* — *Beatitudinis duplex ſimilitudo.* — *Beatitudinis figura.* — *Ioſeph lib. 3. antiquit. c. 7.* — Pſal. 83. 1 — *Beatitudo expers omnis corruptionis.*

Digitized by Google

gloria corruptionis omnino expers eſt, atque adeo in eodem ſemper ſtatus in omnem æternitatem firmiſsima permanens.

Secunda condicio eſt diſcumbentium multitudo, & varietas, quæ tanta erit, vt meritò Ioan. Apoc. 7. dicat. *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & populis, & linguis, &c. Vidi turbam magnam*, ecce multitudo: *ex omnibus gentibus*, ecce varietas. quo ad multitudinem nihil dubij eſt magnam afferre beatis pulchritudinem, vt in omni genere rerum pulcherrimarum cernere licet; quod quidem Chriſtus expreſsè Matth. 8. dicens: *Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum*. Et Apoc. 6. dicitur de beatis. *Et data ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, vt requieſcerent adhuc tempus modicum, donec impleantur conſerui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt, ſicut & illi*. Vbi quæritur quænam ſint illæ ſtolæ ſingulæ, quæ ſingulis animabus datæ ſunt, & licet communis expoſitio eſt, intelligendam eſſe glorificationem animæ: quæ ſanctis ante reſurrectionem corporum tribuitur; ita hic tenent Riccardus de S. Victore, Beda, Ambroſius, Ansbertus, Haimo, & reliqui. Tamen Primaſius intelligit ſummam quamdam lætitiam, quam ex ea reuelatione conceperunt, cum eis dictum eſt multos adhuc præterea martyres, & ſanctos futuros eſſe, quorum conſortio frui deberent. Vnde illud merito colligas multum ad gloriæ accidentalis rationem pertinere ipſam ſanctorum multitudinem, & ſocietatem: immo & in hac vita mortali multorum iuſtorum conuentum cuiuſmodi eſt in ſanctis Religionum ordinibus, ſpecimen quoddam eſſe felicitatis ſempiternæ, ſiquidem in gloria ipſa beatorum conuictus, & ſocietas ad accidentalem eorum felicitatem ita pertinet, vt ex eiuſmodi multitudine, & communione dicantur hoc loco ſancti mirifica quadam perfundi iucunditate, quam per ſtolas exprimi vult Primaſius. Rectè igitur cecinit Regius Vates Pſal. 132. *Ecce quam bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum*: quod magis adhuc explicauit, duplicem addens ſimilitudinem, vnam deſumpta ex vnguento illo aromatico ex varijs odoribus myrrhæ, cinnamomi, & balſami confecto, quo ſummus ſacerdos vngebatur. *ſicut vnguentum*, inquit, *in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron. quod deſcendit in oram veſtimenti eius*. Alteram deſumptam ex rore, qui montes aſpergit, & fecundat

Beatitudinis ſecunda condicio.

Apoc. 7. 9.

Multitudo magna affert beatis pulcritudinem.

Matt. 8. 11.

Apoc. 6. 11.

Beatorum ſtola quæ ſint.

Ricardus de S. Victore.
Beda.
Ambroſ.
Ansbertus.
Haymo.
Primaſius.

Societas magnā affert beatis gloriam accidentalem.

Pſal. 132. 1.

Iudææ

Iudææ : *Sicut ros Hermon* , inquit , *qui deſcendit in montem Sion* . Alij volunt ex hebræo, qui mons eſt prope Iordanem Libano vicinus , cum ſit perpetua niue conſperſus, continuo vapores aſcendere , qui in rorem concreti, montem Sion fecundiſsime aſpergunt . Sic multitudo beatorum illam beatam patriam fecundam reddit .

Beatorum multitudo fecundā reddunt gloriā .

Quo verò ad diſcumbentium varietatem ſpectat, hoc etiam ad cæleſtem illius patriæ gloriam , & præſtantiam maxime pertinet , quamuis per ſe ſinguli ſancti pulcherrimi ſint,& admirandi : ipſa tamen varietas multo maiorem pulchritudinem , & excellentiam continet . Hinc eſt , quod Matth.5. Chriſtus octo connumerauit genera beatitudinum, in quo numero ſingula virtutum genera comprehendit, vt in his beatorum admirabilis varietas pateret , & quod maiori admiratione dignum eſt , in tanta multitudine, & varietate maximam reperiri concordiam. Quam conſenſionem Gloſſa ordinaria vult fuiſſe typice indicatam 3. Reg. 6. cum de Cherubim à Salomone rege fabrefactis dicitur menſura vna vtriuſque fuiſſe . Atque has omnes tres beatorum proprietates, multitudinem , videlicet, varietatem , & concordiam expendit D. Auguſt. in Commentar. Pſal. 150. quod totum de beatis intelligit . Etenim vult beatos ibi eſſe expreſſos in tubis , pſalterijs , cytharis , tympanis , cordis , organis , & cymbalis bene ſonantibus : In quibus omnibus multitudo, & varietas cum ſumma harmonia, concentuque coniuncta reperitur : *Habebunt*, inquit, *etiam tunc ſancti differentias ſuas conſonantes,non diſſonantes , ideſt , conſentientes , non diſſentientes , ſicut concentus ſuauiſsimus fit ex diuerſis quidem,ſed non aduerſis ſonis* . Hæc ille .

Beatorum varietas pulcritudinem ipſis affert .
Matt.5. 3.
Gloſſa ordinaria .
3. Reg. 6.
D. *Auguſt. in commen pſ.*150.
Beati per quid exprimuntur in pſal.

Tertia condicio huius cœnæ eſt domus , vbi celebranda eſt , nempe cælum empireum . Vnde Paul. 2.Cor. 1. *Scimus enim , quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur domum non manufactam æternam in cælis* ; ideò de illa amœna regione cæleſti dicit Bernardus : *O beata regio* Paradiſi , *ò beata regio deliciarum , ad quam ſuſpiro de valle lacrymarum , vbi ſapientia ſine ignorantia , vbi memoria ſine obliuione , vbi intellectus ſine errore , vbi ratio ſine obſcuritate fulgebit* . Hæc ille . Hoc etiam annuere volet Regius Vates Pſal. 18. *Cæli enarrant gloriam Dei : & opera manuum eius annunciat firmamentum* . In quo loco dicit Chryſoſtomus homil. 9. ad populum Antiochænum : *Quo*

modo

Beatorum tertia conditio.
2.Cor. 1.1.
Quod ædificatione ex Deo habemus .
D. Bernard.
Pſal. 18.1.
D.Chryſ.hom.9 ad populũ Antiochænum .

modo cæli enarrant? Per ipſum aſpectum tacet cælum; ſed eius aſpectus vocem tuba clariorem emittit per oculos, non per aures nos docet, in hunc pariter librum, & idiota, & ſapiens intueri poſſunt: quod idem Propheta intuens, dixit: Non ſunt loquelæ, neque ſermones, quorum, ideſt, à quibus, non audiantur voces eorum: ideſt, non eſt gens, neque lingua, quæ hanc vocem intelligere non poſſit. Hæc ille. Quę expoſitio germana ſic enim transferri poſſet ex hebræo: *Non ſunt loquelæ, neque ſermones, quibus, ideſt, à quibus non audiantur voces cælorum.* Vbi nota primo, quod, cum dicimus cælos enarrare gloriam Dei, non intelligimus, vt intellexit Caietanus, illos animatos, nam idem Doctor exponens illa verba Iob 21. *Numquid Deum docebit quiſpiam ſcientiam, qui excelſos iudicat.* Ex quo loco exiſtimat colligi poſſe, quod apud antiquos credebatur cælos eſſe animatos. Præterea, quod hoc loco dicatur Deus iudicare cælos, multos ſatius alij exponentes Deum dici iudicare cælos, ideſt, iudicare in cælis, vel quod in cælis ſedere iudicatur ſupremus iudex, quaſi in ſcabellis, iuxta illud Iob 16. *Ecce enim in cælis teſtis meus, & conſcius meus in excelſis*, vel excelſus iudicat, ideſt, homicidas, qui ſunt potentiores, vel Angelos, quos damnauit, vel iudices, qui in ſublimi ſedere ſolent: vel, vt Diuus Thomas ait, *excelſos*, ideſt, potentiſsimos homines, & epulentiſsimos. Nota ſecundo, Philoſophi, ſex cæli poſitiones admittunt, ſurſum, & deorſum, ante, & retro, dexteram, & ſiniſtram: quas omnes non aliter in cælo ſtatui oporteret quam ex analogia quadam, & comparatione cæleſtis motus ad animalium motum, & partes: ex quibus ſex poſitionibus quatuor tantum Scriptura vſurpat; ſed conſideratione, & ratione nominibus diuerſas, videlicet, ante, & retro, dexterum, & ſiniſtrum, quod iſtæ præcipue ſunt, & vſu, atque ore hominum frequentiores; ante, ideſt, oriens; retro, ideſt, occidens; dexterum, ideſt, meridies, quo itur ad polum antarticum, & quo porrigitur dextera hominis capite, conuerſione, & geſtu ſumpta eſt. Namque Hebræi, Arabeſque ad orientem adorabant, & ad ortum oculos, faciemque conuertebant. Ergo cum caput in oriente figerent dexterum relinquebant meridiem, ſiniſtrum aquilonem. Hinc Scriptura pars antica orientalis, poſtica accidentalis, auſtralis dextera, aquilonaris ſiniſtra. Igitur cum plures cælum habeat poſitiones, plures etiam manſiones habet, iuxta

Cæli quomodo enarrant gloriã Dei.

Caietani error circa cælorũ materiam.

Iob 21. 22.

Cælos eſſe animatos apud antiquos cenſebatur.

Iob 16. 20.

D. Thom.

Cælorum ſex poſitiones ſecundũ Philoſophos.

Cælorum diuerſe poſitiones.

Digitized by Google

Ioan. 14. 2. illud Ioan. 14. *In domo patris mei manſiones multa ſunt*: vnde & Pythagoræ ſententia orta eſt, mundum muſica ratione eſſe compoſitum. Ratio, quia ſicut muſica pluribus componitur vocibus, totque diuerſis, ſic cælum plures, totque diuerſas habet poſitiones: ideò Pſal. 18. dicitur: *In omnem terram exiuit ſonus eorum*, quo ſignificatur cælorum muſicam ad lineam, & amuſſim fuiſſe coniunctam, atque hinc orta quoque eſt multorum opinatio exiſtimantium corpora cæleſtia concentum edere. Sic enim affirmauit Philo hebræus lib. de ſonis: D. Ambroſ. præfat. in Pſal. Boetius lib. 1. de muſic cap. 2. Iſidor. lib. 3. Ethim. cap. 16. D. Anſel. de imag. mund. Plinius lib. 2. hiſt. natur. cap. 3. Macr. lib. 2. in ſomnium Scipion. Cælius Rhodig. lib. 5. lect. antiqu. cap. 15. immò & Plat. lib. de republ. docet ſingulis orbibus cæleſtibus ſingulas ſyrenas inſidere: quod idem refert Georgius Venetus problem. in ſacr. Script. lect. 5. num. 321. Nec multum abhorrent ab hac ſententia diuinæ Litteræ, cum dicatur Iob 38. *Quis enarrabit cælorum rationem? & concentum cæli quis dormire faciat?* Itaque cælum domus quædam eſt non ſolum muſica plena, ſed ipſamet harmonia, quæ ſumma cum iucunditate beatis habitationem præbet. Id, quod affirmat D. Baſilius homil. 1. in Examer. vbi mundum appellat doctrinæ, & inſtitutionum domicilium ſummarum mentium. & homil. 11. eiuſdem operis: *Vniuerſa*, inquit, *hæc mundi moles perinde eſt, ac liber literis exaratus, palam conteſtans, & prædicans gloriam Dei, illiuſque auguſtiſſimam maieſtatem*. Hæc ille. Quouſque adeo verum exiſtimauit Origenes in Commentarijs ſuper Gen. ſuper illa verba c. 1. *Vt ſint ſigna*, quemadmodum refert Euſebius de præparat. Euang. lib. 6. cap. 9. vt perperam aſſeruit ſtellas poſitas eſſe in cælo, vt ſignificarent vniuerſas, & ſingulas rerum humanarum cauſas. Quia nimirum Deus in ſtellis diſpoſuiſſet rationes omnium rerum futurarum, & ſupernorum ſpirituum virtutes, in eis, veluti in lib. legerent quæcumque hominibus citra vllam liberi arbitrij coactionem per ſingula temporum momenta eſſent euentura: & inde aliquam huius ſcientiæ partem, quæ humani negotij vires ſuperet, hominibus ſiderum obſeruatoribus reuelarent. Iuxta quem ſenſum exiſtimauit intelligendam eſſe ſententiam quamdam ex libro, cuius titulus eſt, narratio Ioſeph, olim à multis catholicis receptus, in quo Iacob patriarcha inducitur in filios ſuos,

Pythagora ſententia circa mundi armoniam. Pſal. 18. 3. *Cæli muſicam continent.* *Philo Hebr.* *D. Ambroſ.* *Boetius.* *Iſidorus.* *D. Anſelm.* *Plin* *Calius Rhod.* *Plato.* *Georg Venetus.* Iob 38. *D. Baſil. hom. 1. in Examer. & hom. 11. eiuſdē operis.* *Origen. in commēt. ſuper Gen.* Genef. 1. 14. *Euſeb. de prap. Euang li. 6. c. 9.* *Deus in ſtellis rationes omniū rerum diſpoſuiſſe, aliqui affirmauere.*

Digitized by Google

ſuos, hæc dicens: *Legi in tabulis cæli quæcumque euentura ſunt vobis, & filijs veſtris*. Sed hic eſt vnus ex erroribus illius. Interim ſufficit nobis ex dictis cælorum domus, & habitationis maximam præſtantiam colligere.

Hinc eſt, quod Chriſtus Dominus illam regnum nuncupauit Matth. 13. *Simile eſt regnum cælorum homini negotiatori habenti bonas margaritas*. Et in die iudicij, ſuis dicet electis Matt. 25. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum*. Et quidem, auditores (ſi id recte perpendimus) Deus quatuor regnorum Dominus eſt, quæ in ſeipſis omnia comprimunt, & amplectuntur. Primum quorum eſt, & appellatur regnum ſuperius, ſecundum inferius, tertium interius, exterius quartum. Primum eſt regnum Eccleſiæ triumphantis, ſecundum Eccleſiæ militantis, tertium animæ virtute præditæ, ſacræ Scripturæ quartum. In primo regno beati manent, in ſecundo fideles, in tertio deuoti, Theologi in quarto. Hæc affabre ſunt quatuor regna magni, & omnipotentis Dei immortalis; & qui nam ſcit, an hoc illud eſt, quod ipſemet Chriſtus in D. Lucam innuit cap. 13. cum dixit: *Videritis Abraham, & Iſaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei*. Quatuor heroum genera nominantur, Abraham primus, ſecundus Iſaac, tertius Iacob, quartus Prophetæ. Iſaac, qui riſum innuere vult; vnde in Geneſ. 12. dicitur *Vocauit nomen filij ſui Iſaac, dicens: Riſum fecit mihi Deus*, repræſentat cælorum regnum, gaudio, lætitiaque plenum. Abraham, qui pater appellatur multarum gentium, militantis Eccleſiæ fidelibus plenæ regnum nobis repræſentant, præcipue populi Gentilis. Iacob, qui ſignificare vult ſupplantator, animæ noſtræ regnum repræſentat: qui vna cum idololatria dæmonem à ſe expulit. Et tamdem Prophetæ ſacræ Scripturæ regnum demonſtrant, ſicuti illi, qui eam ſcripſere, ac compilauere. Deus igitur in omnibus his quatuor regnis, veluti verus, legitimuſque Rex reſidet, & imperat. Vnde Pſal. 67. dicebat: *Regna terræ cantate Deo*. Primo in quarto regno regnat (vt ab vltimo incipiam) ideſt, in ſacra Scriptura, veluti in ſecreto conſilio, vbi tantum principales, intimioreſq. ſui regni conueniunt, & vbi omnia ſecretiora, atque occultiora eius myſteria peraguntur. Et ideò cap. 4. Micheas aiebat: *Regnabit Dominus ſuper eos in monte Sion*. In tertio regnat in anima noſtra, ſicuti in thalamo, vel cubili perbelle ornato lu-

Cæleſtis habitatio regnũ nuncupatur.
Matt. 13. 45.
Matt. 25. 34.
Deus Rex quatuor regnorum.
Luc. 13. 28.
Heroum genera quatuor in Scripturis.
Geneſ. 21. 7.
Abraham, ideſt, multarum gentium pater.
Iacob, ideſt, ſupplantator.
Pſal. 67. 33.
Deus regnat in ſacra Scriptura veluti in ſecreto concilio.
Micheas 4. 7
Deus regnat in anima noſtra,

Digitized by Google

veluti in thalamo. mine fidei, tantiſque gratuitis donis. Et ideo 3.Reg.2. de Salomone dicebatur, qui huius figura extitit: *Salomon ſedit ſuper thronum Dauid patris ſui, & firmatum eſt regnum eius.* In ſecundo regnat in militanti Eccleſia ſicuti in pulcherrimo exercitu peroptime ordinato, de quo Ieremias cap.23. aiebat: *Regnabit rex, & ſapiens erit, & faciet iudicium, & iuſtitium in terra.* Regnat (vt ſine vtar) primò in cælo tamquam Rex magnificus in lautiſsimo, ac opulentiſsimo conuiuio. Vnde Luc. 14. *Beatus qui manducabit panem in regno Dei.* Quid plura? Non ſolum regnum ſimpliciter dici poteſt gloria, ſed regnum, quod complectitur, & amplectitur omnia alia. Primo, ſcripturæ regnum complectitur, quia hic cumulate omnia eius arcana declarabuntur. Secundo, animæ noſtræ, quia hic completam quietem, ac tranquillitatem acquiremus. Tertio, militantis Eccleſiæ, quia hic cum triumphanti coniungetur. Videte igitur vos, qui nam eſt locus iſte, vbi magna gloriæ cœna celebrabitur. Nunc duo alia capita remanent declaranda, de quibus in ſecundam partem dicemus. Quieſcite.

3. Reg.2.12.
Deus regnat in militanti Eccleſia veluti in exercitu.
Ierem. 23.5.
Luc.14.16.
Deus regnat in cælo veluti in lautiſsimo conuiuio.
Arcana Dei in Scripturis declarantur.

SECVNDA PARS.

EX quinque tandem animaduerſionibus, & contemplationibus, quæ haberi oportet circa Beatorum gloriam, tres ſatis iam aperuimus. Quarum prima fuit lautiſſima, ac vberrima cœna, quam Beatis ſuis Deus præparauit: Secunda, Beatorum multitudo, ac varietas: & denique tertia, ſcilicet, domus, vbi hæc cœna celebrari debet. Duæ aliæ remanent, magnitudo, videlicet, ac dignitas miniſtrorum huius cœnæ: & bonitas illius, qui præpraraũit cœnam hanc. Et de his duobus in hac ſecunda parte loquemur. Attendite.

Miniſtrorum dignitas in cælo.
Angeli tribus in locis nobis adminiſtrant.

Et primum, quo ad miniſtrorum dignitatem, & excellentiam, qui ſunt Angeli, à vobis notandum eſt, quod tribus in locis inſeruiant, & adminiſtrent iuſtis, Deique familiaribus. Primum in vita, ſecundo in morte, tertio in patria poſt mortem. Primum adminiſtrant, & inſeruiunt in hac vita; ideò

ideò veniunt ad iuſtorum defenſionem in morem caſtrorum, iuxta illud Pſal. 33. *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eum*. Quo loco pro *immittet*, Septuaginta tranſtulerunt, *caſtrametabitur*. Et D. Hieronymus ex hebræo vertit: *Circumdat in gyro*, vt apponatur hic Angelus dæmoni illi, qui etiam dicitur, *tamquam leo rugiens circuire*. Itaque ſignificatur hunc Angelum, nempe Michaelem, qui alijs præſidet alios Angelos in more exercitus inſtruere ad fidelium defenſionem: quod enim inſtar militum in acie Angeli nos tueantur, oſtendit locus ille Geneſ. 34. vbi cum Iacob Angelos vidiſſet, dixit: *Caſtra Dei ſunt hæc*. & 4. Reg. 6. *Mons erat plenus equorum, & curruum igneorum in circuitu Eliſei*. Et Chriſtus Matt. 26. *An putas, quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo pluſquam duodecim legiones Angelorum?* Conſtat enim legionem eſſe militiæ. Eſt igitur hic Angelus ſupremus angelici exercitus pro Deo imperator, ſicut lucifer dæmonum; nam quod etiam dæmones in morem exercitus ordinentur aduerſus homines, probat Tertullianus lib. 4. contra Marcion. c. 20. ex verbis illis Luc. 8. vbi dæmon quæſitus à Chriſto quod nam ſibi nomen eſſet; reſpondit, *legio*: quod nomen, vti diximus, militare eſt: *Cum inuenis*, inquit, *in vno homine multitudinem dæmonum, legionem ſe profeſſam, diſce Chriſtum expugnatorem ſpiritualium hoſtium, ſpiritualiter armatum, ſpiritualiter bellicoſum intelligendum, atque ita ipſum eſſe, qui cum legione quoque dæmonum erat dimicaturus, vt & de hoc bello intelligi poſſit illud Pſal. 23. Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio*. Hæc ille.

Pſal. 33. 8. — *Septuaginta.* — *D. Hieron.* — *1. Petr. 5. 8.* — *Michael Angelus, alijs Angelis præſidet.* — *Gen. 34. 32. 2* — *4. Reg. 6. 17.* — *Matt. 26. 25.* — *Legio, militiæ nomen retinet.* — *Tertull. lib. 4. contra Marc. c. 20.* — *Luc. 8. 30.*

Hinc eſt, quod, ſicut Angeli ſunt incorporei, attamen in figura humani corporis apparere leguntur, & ſic etiam depinguntur. Vnde & varia membra corporis etiam in diuina Scriptura per quamdam ſimilitudinem eis attribuuntur: in quibus varias actiones eorum inuiſibiles exprimuntur. Depinguntur ſiquidem Angeli primo cum longa coma, & reflexis capillis, vt per hoc eorum mentales affectiones, & ordinatæ cogitationes intelligantur: nam capilli cogitationes ſignificant, & etiam affectiones, quæ naſcuntur ex radice mentis, iuxta illud Iſai. 33. *Angeli pacis amare flebunt*. Item nares eis pictores attribuunt, quia peccata velut fœtida fugiunt; & virtutes, quaſi quædam odorifera

Angeli licet ſint incorporei tamen in corpore interdum apparent. — *Angeli quo modo depinguntur.* — *Iſai. 33. 7.* — *Angelis, quare diuerſa mebra attribuuntur.*

Digitized by Google

diligunt, & inter munda, & immunda, fœtida, & aromatica ſagaciſſime dijudicant, & diſtinguunt, iuxta illud Tobiæ 6. *Repone tibi cor, iecur, & fel*: item ora, linguas, labia habere etiam ſæpius nominantur, quia diuina ſecreta quaſi nobis loquendo proferunt, & diuinis laudibus continue intendũt, iuxta illud 4. Reg. 1. *Angelus autem Domini loquutus eſt ad Eliam*. Item imberbes depinguntur, vt quaſi iuuenes, neque viribus, neque ſenio deficere oſtendantur, iuxta illud eiuſdem Tobiæ 5. *Tunc egreſſus Tobias inuenit iuuenem ſplendidum, ſtantem præcinctum*. Item dentes habere dicuntur, quia gratiam, quam à Deo accipiunt, alijs communicare, ideſt, quaſi commolendo, diuidere conſueuerunt: vnde in dentibus eorum, poteſtas actiua, & communicatiua merito deſignatur, iuxta illud Geneſ. 19. *Ingreſſiſque domum illius fecit conuiuium, & coxit azima, & comederunt*, iuxta illud Pſal. 103. Tamdem (& ad nos pertinet) brachia, & manus habere, quia virtute ſua actiua, & permanſiua noſtras ſuſtinent infirmitates, & vſque in finem ob electorum defenſionem, & protectionem non deſiſtunt, iuxta illud Pſal. 90. *Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis*. Secundo, deſeruiunt eis in morte; nam animas beatorum de corporibus exeuntes, ad illius cœnæ cæleſtis dulcedinem perducent, vt habetur Luc. 16. vbi dicitur: *Factum eſt autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinu Abrahæ*. Tertio, & poſtremo deſeruiunt illis in patria poſt mortem illos admirando, & contemplando, cum viderint eos tanto à Deo dilectos, vt corona ipſorum, Iſai. 28. dici velit: *In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & ſertum exaltationis reſiduo populi ſui*. Quæ enim maior gratia eſſe poteſt, quam Deum ipſum coronam eſſe pulcherrimam, & ſertum ornatiſsimum beatorum? vt creata omnia, immò ipſimet Angeli, ipſos tamquam reges, ac principes, & quaſi quoſdam Deos, vt puta, Deo ipſo, veluti corona inſignitos, reuereantur, & obſeruent? Quid enim aliud facerent regni proceres, ſi cernerent regem ſuum ipſius coronam regalem capiti alicuius imponere? Quemadmodum Eſther 6. contingit Mardochæo. Ideò dicitur hæc corona aurea, cuius figuram inuenies Exod. 28. vbi dicitur: *Arcam de lignis ſetbim compingite*, & infra ſequitur, *& deaurabis eam auro mundiſsimo intus, & foris: facieſque ſupra coronam auream per circuitum*. Sic enim beati-

Tob. 6. 5.

Angeli nobis diuina ſecreta aperiunt.

4. Reg. 1. 3.

Tob. 5. 5.

Angeli gratiam quam à Deo accipiunt, alijs cõmunicant.

Geneſ. 19. 3.

Angeli noſtras ſuſtinent infirmitates.

Pſal. 90. 11.

Luc. 16. 22.

Angeli deſeruiunt nobis in patria.

Iſa. 28. 5.

Deus dicitur corona beatorum.

Eſther 6.

Exod. 28.

beatitudo primo arca eſt bonorum omnium, theſauros, ac diuitias continens. Secundo, coronam habens per circuitum, quia ſuo ambitu omnem durationem complectitur. Tertio, aurea, quia pretioſiſſima inſtar coronam omnium gemmarum genere exornate reperitur, iuxta illud Pſal. 20. *Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo*. Quæ gemmæ, vt ex ſacris Litteris colligitur, duodecim ſunt. Prima eſt ſanitas ſine ægritudine, iuxta illud Iſai. 25. *Præcipitabit mortem in ſempiternum*. Secunda, plenitudo ſine defectu: idem Iſaias 49. *Non eſurient, neque ſitient amplius*. Tertia, refectio ſine faſtidio, Eccleſ. 24. *Qui edunt me adhuc eſurient, & qui bibunt me adhuc ſitient*. Quarta, ſcientia ſine ignorãtia 1. Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in enigmate; tunc autem facie ad faciem*. Quinta gaudium ſine triſtitia, Pſal. 35. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos:* nam modo comedimus agnum cum lactucis agreſtibus, vt dicitur Exod. 2. Sexta, pax ſine perturbatione Pſal. 36. *Delectabuntur in multitudine pacis*. Septima, ſecuritas ſine timore Pſal. 90. *Non timebis à timore nocturno, à ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu, & dæmonio meridiano*. Octaua, adimpletio omnium deſideriorum Pſal. 102. *Qui repelet in bonis deſiderium tuum*. Nona, lætitia de iuſtitia Dei, & pœna malorum, Pſal. 57. *Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam; manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris*. Decima, gaudium de ſocietate, & congregatione iuſtorum, quod fuit typice expreſſum in illo conuiuio, quod fecit Ioſeph Geneſ. 45. omnibus fratribus ſuis ſimul congregatis. Vndecima, gaudium de conſideratione bonorum, quæ quiſque fecerit: in hanc enim ſententiam poteſt exprimi illud Apoc. 14. *Opera enim illorum ſequuntur illos*. Duodecima, & poſtrema, gaudium de conſideratione malorum, à quibus Deus vnumquemque beatum liberauit Pſal. 88. *Miſericordias Domini in æternum cantabo*, iis duodecim gaudiis, quaſi duodecim gemmis pretioſiſſimis gloriæ corona conſtabit.

Beatitudo, arca eſt bonorum omnium.

Corona beatorũ aurea quare vocatur.

Pſal. 20. 4.

Beatitudinis gemmæ duodecim ſunt.

Iſa. 25. 8.

Iſa. 49. 10.

Eccl. 24. 29.

1. Cor. 13. 12

Pſal. 35. 9.

Exod. 2.

Pſal. 36. 11.

Pſal. 90. 5.

Pſal. 102. 5.

Pſal. 57. 11.

Geneſ. 45.

Gaudium beatorum de conſideratione bonorum.

Apoc. 14. 13.

Pſal. 88. 1.

Hinc duo oriuntur dubia. Primum, eruntne tot homines beati, qui hanc merebuntur coronam, quot Angeli ceciderunt? Secundum, an ſit maior numerus Angelorum, qui remanſerunt, quàm hominum? Quo ad primum, vtrum tot præcisè homines aſſumendi ſunt in gloriam, quot Angeli ceciderunt? iuxta illud Pſal. 109. *Iudicabit in nationibus, im-*

Angeli an ſunt in numero plures, quam homines.

Pſal. 109. 6.

D. Thom. 1 par. q. 23 ar. 7. *plebit ruinas*. Et quidem fuerunt plerique (vt docet D. Tho. 1. par. q. 23. art. 7.) qui exiſtimarunt tot præciſè ex hominibus eſſe prædeſtinatos, quot ex Angelis corruere: Cuius ſententiæ videtur fuiſſe D. Bernardus ſerm. 68. in Cantic. & Auctor lib. de diligendo Deo cap. 3. poteſtque confirmari ex verbis prædictis Pſalmi, ſcilicet: *Iudicabit in nationibus, implebit ruinas*: quibus videtur indicari illos tantum homines eſſe prædeſtinatos ex hominibus, quam ſint reprobati ex angelis. Sic enim exiſtimauit D. Anſelmus lib. 1. Cur Deus homo, cap. 18. Ad quam ſententiam accedit D. Auguſtinus in Enchir. cap. 29. lib. 21. de Ciuit. Dei, cap. 1. Alij denique putarunt tot eſſe homines prædeſtinatos, quot Angeli remanſerunt; quod diſertis verbis affirmat D. Gregorius homil. 34. in Euang. vbi ait: *Suprema illa ciuitas ex Angelis, & hominibus conſtat, ad quod tantum credimus humanum genus aſcendere, quantos illic contingit electos Angelos remanſiſſe*. Hæc ille. Verum hac in re nihil certe definiri poteſt, melius eſt cum D. Thoma loco citato, vt ipſa etiam Eccleſia confitetur ſoli Deo eſſe cognitum, ſcilicet, numerum electorum.

D. Bernar. ſer. 68 in Cant. Auctor. lib. de diligendo Deo cap 3.
D. Anſelm li. 1. cur Deus homo c. 18.
D. Aug. in Enchirid. c. 29 lib. 21. de Ciu. Dei c. 1.
D. Greg. hom 34 in Euang.
D. Thom.

Homines an ſint in maiori numero quam Angeli
Apoc. 12.

Quod verò ſpectat ad ſecundam dubitationem, an Angeli ſint in maiori numero, quam homines vniuerſi, qui ſunt, fuerunt, & erunt? Et quidem, ſi cum Ioanne Apocalyp. 12. confiteri volumus, tertiam partem Angelorum cecidiſſe videtur, confici multo plures eſſe homines vniuerſos, quam omnes Angeli. Nam, ſi tot homines, vt nimirum ſunt prædeſtinati, quot Angeli corruerunt, cum tertia pars Angelorum ceciderit, iuxta hanc ſententiam, multo minor eſt, quam tertia pars hominum. Cum tertia pars Angelorum, quæ cecidit ſuppleatur non ex tertia, immò nec ex decima parte hominum: dicendum tamen videtur multo maiorem eſſe numerum Angelorum. Quamquam Molina in comment. 1. par. quæſt. 50. art. 3. diſp. 2. nihil in hac re audeat ſtatuere, & argumenta vtriuſque partis diſſoluat. Verum Angeli in maiori eſſe numero, quam homines, qui ſunt, qui fuerunt, & erunt, præterquam quod ipſa Angelorum præſtantia videtur poſtulare non obſcure ſignificari videntur locis illis ſacræ Scripturæ, qui de Angelorum multitudine diſſerunt, veluti Daniel 7. *Millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei*. Et Iob 25. *Numquid eſt numerus militum eius*? Et Matt. 26. *Exhibebit mihi*

Homines an ſint tot prædeſtinati quam Angeli.
Molin. in comm.
Angeli ſunt in maiori numero quam homines.
Dan. 7. 10.
Iob. 25. 3.
Matt. 26. 53.

modo

modo pluſquam duodecim legiones Angelorum. Et Apoc. 5. *Et vidi, & audiui vocem Angelorum multorum, & erat numerus eorum millia millium*. Quibus in locis ponitur numerus certus pro incerto: & proculdubio ſignificatur innumerabilis quidem Angelorum multitudo. Vnde Gregorius lib. 7. Moral. cap. 9. *Numerus*, inquit, *ſupernorum ciuium infinitus eſt, & definitus exprimitur, vt qui Deo eſt numerabilis demonſtretur*. Hæc ille. Accidit & non leuis ratio, quoniam communis eſt Theologorum ſententia, Angelorum cuſtodes ſingulorum hominum eſſe ex infimo ordine, quemadmodum docet D. Thomas 1. par. q. 113. ar. 3. Vnuſquiſque homo, ſiue fidelis, ſiue infidelis habet ſuum cuſtodem Angelum, vt auctor eſt D. Heronymus in illud Matt. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei*. Hoc idem confirmant D. Chryſoſtomus homil. in Matth. & Auctor imperfecti operis homil. 40. D. Baſilius lib. 3. ad Eunomium in Pſal. 48. homil. 2. de laudibus ieiunij, & ſuper illa verba: *Dominabuntur eorum iuſti in matutino*. Et D. Iſidorus lib. de ſum. bono, cap. 12. Nec verò videtur dicendum vnum, & eumdem Angelum ſucceſſione temporis eſſe cuſtodem plurium hominum: quamquam hoc certum non ſit: tunc ſic conficitur argumentum: omnes Angeli cuſtodes ſunt ex infimo ordine; & tot ſunt Angeli cuſtodes, quot ſunt homines: dices eumdem Angelum ſucceſſu temporis multorum hominum curam ſuſcipere, adhuc eadem argumenti vis perſeuerat, cum Angeli cuſtodes non egrediantur infimum ordinem, vt eſt communis ſententia, atque adeò ſuperſunt reliqui omnes Angelorum ordines, dæmoneſque vniuerſi. His ergo conſtitutis plane dicendum eſt non corruiſſe præciſe tertiam partem Angelorum, alioquin omnino demonſtratur multo maiorem eſſe numerum hominum, quam Angelorum, vt eſt perſpicuum ex dictis; nam cum tertia pars, quæ cecidit, ſupplenda ſit ex hominibus prædeſtinatis; non ſeruatur autem tertia pars hominum, immò nec decima, plane multo plures eſſe homines, quam Angelos: ad hunc autem locum Ioannis primum reſpondemus, non eſſe ſermonem de Angelis; ſed de fidelibus in fine mundi, quorum tertia pars dicitur Antichriſto ſeducenda, & tamquam ſtellæ de cælo in terram, hoc eſt, à fide Eccleſiæ in errorem trahenda, & quamquam dicimus ad Angelos poſſe transferri, reſpondendum adhuc eſt, tertiam partem non ſignificari mathematico more,

Apoc. 5. 11.

Numerus certus pro incerto.

Greg. lib. 7 mor. cap 9.

Angeli cuſtodes ſunt ex infimo ordine.

D. Thom. 1. p. q. 113. ar. 3.

D. Hieron. Matth. 18.

D. Chryſ. homil. in Matth.

Auctor Imperfecti operis hom. 40.

D. Baſil. li 3 ad Eunom. in pſ. 48 homil 2. de laudibus ieiunij.

D. *Iſidor lib. de ſum. bono c. 12.*

Angelus idẽ, an ſucceſſu temporis multorũ hominum curã ſuſcipiat.

Angelorum an tertia pars ceciderit.

Antichriſtus an tertiam partem hominum ſeducet.

Digitized by Google

more, ſed magnam partem: hoc enim ſenſu ſæpe Ioannes
Apoc. 8. Apoc.8. tertiam partem nominat, velut in illo loco, tertiam partem terræ combuſtam, tertiam partem arborum concrematam, tertiam partem maris conuerſam in ſanguinem, tertiam partem creaturarum, quæ viuebant in mari, interijſſe, tetiam partem Solis obſcuratam. Itemque tertiam partem Lunæ, immo & tertiam partem ſtellarũ, vt eamdem omninò phraſim in eiſdem verbis licet agnoſcere. Quibus in locis communiter interpretes, tertiam partem, non tertiam partem præcisè, ſed magnam partem interpretandam eſſe volunt.

Pars tertia in Scripturis pro maiori parte vſurpatur.

Beatitud nis quinta condicio.

Quinta, & vltima condicio eſt inuitantis hilaritas. Vnde Deus dicet beatis, dum ad cœnam intrabunt illud Matt. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos*. Et illud Luc. 22. *Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam*. Et illud Apoc. 7. *Et abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum*, quod miram dulcedinem, & blandiciem indicat, ducta ſimilitudine à matribus, vt vult Pannonius, quæ paruulos plorantes amplecti ſolent, blandicijs delinire, eiusque lacrymas abſtergere, & vbera porrigere. Ita enim ſanctos, qui ex hac vita plorantes diſcedũt propter laborum aſperitatem, Deus in cælo benignè excipit, & inſtar blandiſſimæ matris conſolatur. Eam namque ob cauſam Deus matri ſe comparat Iſa.49. *Numquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui*. Et 66. *quomodo ſi cui mater blandiatur: ita ego conſolabor vos*. Quod autem ſancti in hac vita plorare dicuntur, à perſecutoribus vapulent, demonſtret locus ille Pſalmi 125. *Euntes ibant, & flebant, mittentes ſemina ſua*, eamdem ſanctorum in patria conſolationem ijſdem fere verbis prænunciauit Iſai. 25. dicens: *Præcipitabit mortem in ſempiternum, & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie*, quamquam Euſeb. Cæſarienſis lib.4. demonſt. Euang. c.12. hunc locum Iſaiæ interpretatur de redemptione mundi, facta per Chriſtum, in qua Chriſtum noſtrorum peccatorum maculas abſterſiſſe; ſed ſine dubio poteſt etiam referri ad ſtatum gloriæ; concinit cum hac Ioannis, & Iſaiæ ſententia illud, quod oſtenſum fuit Ezech. c.10. nam cum primo capite monſtrata ei fuiſſent illa quadriformia animalia, quorum ſingula quatuor facies habebant, leonis,

Matt. 11.19. Luc. 22.29. Aoc.7.17. *Pannonius.*

Deus excipit ſãctos in cælo, veluti mater infantem plorantem.

Iſa. 49. 25. Iſai. 66.13.

Sancti in hac vita plorare dicuntur.

Pſal. 125.6. Iſa.25.8. *Euſeb. Cæſar. lib 4. demonſtr. Euangel. c. 12.*

Chriſtus noſtras maculas abſterſit.

Ezech. 19.

onis, hominis, bouis, & aquilæ. Decimo tamen capite, vbi eadem viſio replicatur pro facie bouis, facies Cherub apparuit. quo fit, vt bouis facies in faciem Cherub conuerſa fuerit, certè ad hoc ipſum, de quo agimus, exprimendum. Sanctorum enim facies in hac vita mortali, facies bouis eſt in area laborantis, & ſudantis; quæ tamen in faciem Cherub pulcherrimam commutabitur, abſterſis, videlicet, lacrymis, deterſo puluere, denique in immortalitatis gloriam conuerſa.

Bouis facies, quare in faciẽ Cherub cõuerſa fuit.

Hæc eſt illa remuneratio, quam D. Paulus expectare, & accipere pro ſuis laboribus à Deo aiebat, Romanorum. 8. *Omnis creatura ingemiſcit, & parturit vſque adhuc, non ſolum autem illa, ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes, & ipſi intra nos gemimus, adoptionem filiorum* Dei *expectantes.* Hoc eſt: Non ſolum omnes creaturę expectant noſtram remunerationem operantes fore, vt tunc iam renouentur, ſed etiam nos ipſi preſſi laboribus gemimus, & perſecutionum preſſuris, & doloribus fatigati, ipſam filiorum Dei adoptionem, & gloriam parturimus. Itaque iuſtus, cum ſe preſſum laboribus viderit, cogitet ſe quaſi fœtum gloriæ in ventre geſtare, quem illis doloribus parturit. Hanc nimirum ob cauſam ſancti omnes in hac vita appellantur à Zacharia 9. *Vincti ſpei*; ſic enim legimus: *Tu, quem in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua, conuertimini ad munitionem vincti ſpei, hodie quoque annuncians duplicia reddam tibi*, quaſi dicat Propheta, Chriſtum alloquens. Tu Chriſte rex potentiſsimè ſanctos illos Patres, qui in lymbo, tamquam in lacu, & carcere, tenebantur, ſanguine tuo, per quem fędus inter homines, ac Deum initum fuit, ad libertatem vindicaſti; conuertimini igitur ad munitionem, ſeu locum munitum, hoc eſt, ad Chriſtum ò victi ſpei. Et vincti ſpei non ſolum Iudæi intelligendi ſunt, vt plerique volunt, ſed ſancti omnes, quia hac vita labores pro Chriſto tolerant, qui vincti ſpei appellantur; quia dum vinciuntur, dum conijciuntur in vincula, ibi adhuc ſperant fore, vt e carceribus educti, hoſtibusque debellatis, duplo maiora præmia accipiant, quàm ſint ipſi labores, vnde ſequitur, *duplicia reddam tibi*. Aduertendum eſt autem eleganti periphraſi appellaſſe prophetam mortales omnes, vinctos ſpei, qui ſemper ſpe melioris fortunæ in ſuis laboribus ſuſtentantur, quaſi ſint ipſi vincti, & veluti captiui ipſius ſpei, cui nimirum ſeruiunt, & à qua, tamquam ab hæra, & domina ſuſtentantur, potiſſimum vero ſancti, vincti ſpei

Rom. 8. 22.

Paulus quam remunerationem expectabat.

Sãcti quare vincti ſpei appellãtur.

Zach. 9. 12.

Chriſtus inter homines & Deũ fœdus ſtatuit.

Sancti in laboribus ſperant.

Digitized by Google

Sancti vinciuntur à ſpe nõ coacti, ſed voluntarie.

ĉti ſpei dicuntur, non inuiti, ſed voluntarij, quia ipſi ſe vltro ob vnam ſpem gloriæ in carceres, & vincula conijciunt. Nec minus elegans eſt illa Pauli ſimilitudo, cum Sanĉtorum ſpem inter perſecutionum diſcrimina anchoram appellauit

Hebr. 6. 11.

Hebr. 6. dicentis: *Qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam, & incedentem vſque ad interiora velaminis.* Sicut enim an-

Spes Sanctorum veluti anchora eſt.

chora in medio fluĉtuum nauem retinet, ne à vento, & fluĉtibus abrepta diſpereat: ita ſpes, Sanĉtos omnes immenſo vitæ huius Oceano, procelloſiſque laborum fluĉtibus ita retinet, vt firmi, ſecurique permaneant. Quam anchoram propterea Apoſtolus in cælum iacere præcipit: immò in ipſa Sanĉta Sanĉtorum cæleſtia, tamquam in locum tutiſsimum, vbi Deus ipſe abſterget lacrymas ab oculis Sanĉtorum. Amen.

TRI-

Digitized by Google

TRIGESIMATERTIA
LECTIO.

De recti Colloquij condicionibus.

IN QVA TRIA EXPLANANTVR. Primum, vt ante loquutionem verba conſiderentur. Secundum, quæ loquentur, veritatem retineant. Tertium denique, quæ loquentur, ſint vtilia.

Neque ſtultum aliquid contra Deum loquutus eſt. Iob 1. 22.

PRIMA PARS.

IAM vobis explanaui, quod quemadmodum hæc poſtrema clauſula huius primi capitis noſtri Iobi in duas ſtringebatur, ac ſecabatur partes, quarum prima eſt: *In omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis*. ſecunda: *Neque ſtultum aliquid contra Deum loquutus eſt*: ita etiam continebat omnem bonitatem, & ſanctitatem omnem Iobi amplectebatur, & quam iuſtus habere debet. Omnis bonitas hominis, ac mulieris, in corde, in lingua, in cogitationibus, & verbis conſiſtit, ſcilicet, ſemper bene cogitare, beneque loqui: nam hinc deinceps veluti à fonte riuuli etiam operationes emanant, atque ſcaturiunt bonæ, ac ſanctæ. Quo ad cogitationes, & quo ad cor: *In omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis*. Et de hac materia ſatis locuti ſumus in quinque tranſactis lectionibus. Quo ad linguam, & ad verba, *Neque ſtultum aliquid contra Deum locutus eſt*. De quæ materia in præſente lectione agemus. *Neque* *Bonitas hominis in quibus cõſiſtit.*

ſtultum

ſtultum aliquid, &c. Sed quid præcipuè hic textus intelligat, & à quibus ſtultis verbis ſanctus Iob ſe animaduertebat, hic magis intereſt; quia alij ad Deum referunt, alij ad ipſummet Iobum. Et ideo textus Hebræus, & Græcus ad Deum id referentes, aiunt; N*on dedit inſipientiam Deo*. Et Olympiadorus ait, quòd in Hebræo legi debet, N*on incuſauit Deum*; vel *non eſt conqueſtus de* Deo, quod idem eſt, videlicet, non audiuit, nec male loquutus eſt de diuina prouidentia, de Deo non eſt conqueſtus, quod cum ſit ſupremus Princeps, ſupremusque iudex, parum ſapienter eum fuerit perſequutus: itaque verbum *ſtultum*, & quo ad ſcientiam, & quo ad prouidentiam ad Deum referunt. Et iure quidem: verbum enim D*eum* in Hebræo eſt, vel ſtat pro *Heloim*, quod dicere vult Iudicem, vel gubernatorem. D. Chryſoſtomus etiam hac differentia ad Deum refert, ſcilicet, quòd vbi illi pro ſapientia ipſum accipiunt, & intelligunt, aut interpretantur: hic pro iuſtitia habet, & innuere vult. N*eque ſtultum aliquid contra Deum locutus eſt*, ideſt, Deum iuſtitia aliqua non condemnauit. Quomodo homines ſolent, qui à iudice condemnati, & adiudicati, de ipſo conquerentes, iniuſtitiã eum redolere dicunt; & ideo, Iob, inferre vult, de Deo non eſt conqueſtus, nec eum accuſauit de iniuſtitia; ita vt, inquam, quòd vbi Hebræus textus ad prouidentiam, D. Chryſoſtomus ad iuſtitiam Dei refert. Attamen in tertio loco Origenes ad ipſummet Iobum refert, & ait, quòd hæc verba ad illa quæ ſatanæ circa Iobi ſimplicitatem, & bonitatem Deus locutus eſt, relationem habent, & quòd talem ſe reddidit, & oſtendit, qualis à Deo fuit nominatus, & celebratus. Et hæc expòſitio noſtro latino interpreti conformior eſt, in quo cernitur, quod ſtultitiam hanc non ad Deum, ſed ad ipſummet Iobum refert, & dicere vult: In tot ærumnis, tantiſque calamitatibus nec verbum quidem ſtultum loquutus eſt, aut protulit, ideſt, inconſideratum, vel inſipiens; & hic ſenſus magis fini quadrat, qui Iobi bonitas eſt, magiſque conſonat eidemmet verbo; nam ſtultum nil aliud eſt, quàm linguæ defectus, qui innuere vult inconſideratam, vel temerariam loquutionem. Sicuti denique prima huius clauſulæ pars, bonitatem Iobi reſpicit, & attendit quo ad cogitationum rectitudinem, vti dixi; ſic iſta ſecunda reſpicit, & attendit eiuſdem bonitatem quo ad verba. Et de hac materia in hac lectione verba faciemus. Et dicemus, quod, vt hanc Iobi bonitatem in lingua, & in verbis habea-

Teſtus Hebræus, textus Græcus. Olympiadorus.

Deus in Hebræo per Heloim ſignificatur. D. *Chryſoſt.*

Homines à Iudice condemnati, conquerũtur.

D. *Chryſoſt. Origenes.*

Iob in ſuis calamitatibus, nihil ſtultum loquutus eſt.

Stultitia eſt linguæ defectus.

Digitized by Google

habeamus, & excitemus, vt eloquia noſtra tres cõdiciones habeant, oportet, quarum prima ſit, quòd antequam loquatur, rectè illud animaduertatur, quod proferendum, aut dicendum eſt. Secunda, quòd illud, quod dicitur, veritatem retineat. Tertia, quòd ſit res, quæ vtilitatem, & non detrimentum afferat.

Lectionis diuiſio in tria capita.

Et primum antequam verba ex ore prodeant, quid dicere debamus diligenter præmeditari nobis opus eſt. Hoc deprecabatur Regius Vates Pſal. 140. cum dicebat. *Pone Domine cuſtodia ori meo: & oſtium circumſtantiæ labijs meis.* Quam locum D. Gregorius lib. 7. moral. cap. vlt. & 3. par. curæ paſtoral. admonit. 15. de ſeruanda ſilentij prudentia, intelligit, rationemque huius ſimilitudinis afferens, ait: *Quia nimirum oſtium, & aperitur, & clauditur; quia ergo, inquit, ori ſuo poni non obſtaculum, ſed oſtium petyt, apertè docuit, quod, & per diſciplinam retineri lingua debeat, & ex neceſſitate laxari, quatenus os diſcretum, & congruo tempore vox aperiat, & rurſus congruo taciturnitas claudat.* Hæc ille. Quæ ratio etiam affertur à D. Chryſoſtomo in comment. ſuper Pſal. 40. vbi addit rationem eſſe clauem huius oſtij. *Os,* inquit, *noſtrum perpetuo cuſtodiamus, rationem ei tamquam clauem adbibentes.* Hæc ille. Dicitur autem huiuſmodi oſtium circumſtantiæ, hoc eſt, circumſtans, quia diſcretio, & prudẽtia debet totum os ambire, apponendo temporis, loci, perſonarum circumſtantias, vt merito oſtium circumſtantiæ dici poſſit. Eſt & alia vis in eadem ſimilitudine, quòd ſicut in domum, quæ nullo clauditur oſtio, patet ſine delectu aditus vniuerſis, qui ingredi, egredique voluerint: ita per os, quod nullo diſcretionis oſtio clauditur, egrediuntur turmatim, ac temere incondita verba quæcumque in buccam venerint. Secundo, non ſatis eſt hoc oſtium clauſum eſſe, niſi etiam vectibus, & repagulis diligenter obſeretur: hoc enim etiam maximè commendant ſacræ litteræ, veluti Eccleſ. 28. *Ori tuo facito oſtia, & ſeras.* Tertio tanta eſt bene loquendi, ſilentijque ſuo tempore ſeruandi difficultas, vt, ne oſtio quidem vectibus, & repagulis obſerato, fidere quis debeat: ſed præter oſtium, & vectes adhibenda ſit diligens cuſtodia, & concubiæ ad cuſtodiendum oſtium, ne quis illud abſque neceſſitate detractis ſeris aperiat. Iccirco enim Regius Vates Pſal. 140. dixit, vt ſupra; *Pone Domine cuſtodiam ori meo:* Sicut enim obſeſſam vrbem non ſatis eſt claudere; ſed præterea opus eſt ad portarum cuſtodiam præſidium adhibere: ideò

Verba præmeditanda ſunt.
Pſal. 140. 3.

D. Greg. lib. 7. moral. cap. vlt. & 3. par. curæ paſtoral admonit. 15.

D. Chryſoſt. in comment. ſuper Pſal 40.
Os dicitur Oſtiũ circumſtantiæ.

Ore quod per diſcretionem non clauditur nociua verba egrediuntur.
Os nõ ſolum claudi debet ſed vectibus obſerari.
Eccleſ. 28. 28

Os debet cum magna vigilantia cuſtodiri.
Pſal. 140. 3.
Simile.

Digitized by Google

Linguæ cuſtodia debet adhiberi. D. *Chryſoſt.* ideò non ſufficit arca cordis; quæ continuo à dæmone obſidetur clauſo oſtio ſeruare: ſed prætcrea adhibenda eſt vigilantiſsima cuſtodia, quam D. Chryſoſtomus loc. cit. vult eſſe memoriam mortis, quam ipſe pingit quaſi feminam præferentem manu ignem inferni. Hanc, inquit, adhibe ianitorem, & cuſtodem intentantem minas conſcientiæ, & hanc portam numquam intempeſtiuè aperies, iuxta illud Eccleſ. 7.

Eccl. 7. 40. *In omnibus operibus tuis memorare nouiſsima tua, & in æternum non peccabis.* Deinde aduertit non ſine myſterio mentionē fieri, & oſtij, & cuſtodiæ, vt intelligamus huiuſmodi oſtiū, nec ſemper debere eſſe apertum, nec ſemper clauſum, ſed interdum aperiendum, interdum etiam claudendum, iuxta illud Eccl. 3. *Tempus tacendi, & tempus loquendi, ſi enim,* inquit D. Chryſoſtomus, *oporteret ora perpetuo patere, non facta eſſent portæ: ſi autem perpetuo clauſas eſſe, non opus eſſet cuſtodia.* Hæc ille. Hinc eſt, quòd natura labijs, tamquam portis, ora clauſit. Primo, quia labia ſunt temperatiuæ duritici dentium: & ideo facta ſunt mollia, & carnoſa, vt verba, quæ de ore exeunt, ſint mollia, & dulciter prolata, quia ſic temperant iram furentis. Vnde Prouerb. 15. *Reſponſio mollis frangit iram.* Et Eccl. 6. *Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos.* Secundo, quia labia ſunt vocis articulatę formatiua, & in hoc inſtruimur, vt loquamur verba pensata. Vnde Prou. 14. *Vbi autem verba ſunt plurima, ibi frequenter egeſtas.* Tertio ſunt labia aeris frigidi, vel calidi interceptiua: nam aeri frigido, vel calido ſe opponunt, & ipſum retinendo depuratum interioribus reddunt, in quo inſtruimur, quòd verba inflammantia ad iram, vel inducentia ad frigus malitiæ, qua homo retrahitur à bonis, ſi audiamus, non debemus referre: ſed potius nos opponere: & ſi referre oporteat, pauciora, & placabiliora reportare. Quarto denique (& ad noſtrum facit inſtitutum) labia ſunt dentium cuſtoditiua; vt, ſcilicet, ille, qui vult loqui, verba ſua cuſtodiat ad tempus opportunum: Vnde Malach. 2. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſapientiam.*

Oris oſtium non ſemper debet eſſe opertum, nec ſemper clauſum.

Eccl. 3. 7. D. *Chryſoſt.*

Natura dedit linguæ portas, nempe labia.

Prou. 15. 1. Eccl. 6. 5.

Prou. 14. 23. *Labia ſunt calidi, et frigidi temperatiua.*

Verba inflammantia ad iram debemus euitare.

Malach. 2. 7.

Ori frænum adhiberi debet. Quarto principaliter frænum etiam adhibere iubemur ori, quaſi indomito, & effręnato equo, iuxta illud Eccleſ. 28. *Facito frænos ori tuo rectos:* hoc eſt, vt interpretatur D. Ambroſius lib. 1. offic. cap. 3. Reſtringatur lingua habenę vinculis, frēnos habeat ſuos, quibus reuocari poſsit, eademque ſimilitudine vſus eſt Iacobus Apoſtolus in epiſt. ſua canonica cap. 3:

Eccl. 28. 29. *D. Ambroſ. lib. 2. offic. c. 3.* Iacob. 3. 2.

Digitized by Google

cap. 3. cum dixit: *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. Poteſt etiam fræno circumducere totum corpus*; quibus verbis ſignificat eum, qui linguam nouit, frænare: reliquum omne actionum ſuarum corpus poſſe gubernare, ſicut totus equus fræno ori adhibito regitur, quemadmodum ſtatim ſubiungit: *Si equus fræno in ora mittimus ad conſentiendum nobis, vt omne corpus illorum circumferamus*. Quinto, & vltimo: non tantum frænos in ore, ſed etiam ſtateram in manu, cum loquimur, vt habeamus, admonemur, iuxta illud Eccleſ. 28. *Verbis tuis facito ſtateram*. In quem locum D. Ambroſius loco proxime citato: *Proferunt*, inquit, *ſermones ad menſuram labia examinatos iuſtitiæ, vt ſit grauitas in ſenſu, in ſermone pondus, in verbis modus*. Hæc ille. Et D. Chryſoſtomus ſuper Pſal. 140. eumdem locum exponens, ſtateram, & lancem docet faciendam linguæ; vt non ſolum verba, quæ oportet, efferamus, ſed etiam in ea, qua par eſt, cautione, veluti ponderantes, expendamus: *Si enim*, inquit, *hoc facimus in auro, multo magis faciendum eſt in verbis, vt nihil deſit, nihil redundet*. Hæc ille. Diuus verò Ambroſius legit: *Ori tuo fac iugum, & ſtateram*: per iugum intelligit humilitatem, & ſubiectionem, vt lingua ſit ſubiecta rationi, eiuſque iugum libenter ſubeat.

Lingua frænata totum corpus frænatur.

Eccle. 28. 29.

D. Ambroſ.

D. Chryſoſt ſuper Pſal. 140.

D. Ambroſ.

Hinc emanat, quod in ſacra Scriptura interdum ſilentium laudatur, & eloquium improbatur: & è conuerſo ſilentium aliquando detrahitur, & verba exaltantur. Et primo, ſex modis ſilentium approbatur, & improbatur eloquium. Primus modus ad prudentiæ, ſecundus ad ſapientiæ, tertius ad patientiæ, quartus ad mortificationis, quintus ad compunctionis; ſextus, & poſtremus ad intelligentiæ virtutem pertinet. De primo, qui ad prudentiæ virtutem refert, aiebat Amos cap. 5. *Prudens in illo tempore tacebit, quia tempus malum eſt*, videlicet, homo, & mulier prudentes, cognoſcentes quod tunc loquendi nec locus, nec tempus eſt, tacent, atque ſilent. De ſecundo ad ſapientiæ virtutem pertinente, inquiebat ſic Dauid propheta Pſal. 38. *Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu feciſti*, ideſt, ego in meis perſecutionibus tacui, quia è manu Dei ſcaturire ſciebam. De tertio ad patientiæ virtutem æque pertinente etiam ipſemet Dauid in eodem Pſalmo ita inquiebat, ſcilicet: *Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis: & dolor meus renouatus eſt, cum conſiſteret peccator aduerſum me*. ideſt, cum

Silentium in ſacra ſcriptura interdum laudatur, & interdū vituperatur.

Silentiū ſex modis approbatur.

Amos 5. 13.

Silentium aliquando ad prudentiam pertinet.

Pſal. 38. 1

ego iniurijs fui affectus, humiliabar, & tacens non reſpondebam, *& ſilui à bonis*, & licet iuſte reſpondere poteram, tamen id non agebam: quod quidem maxime patientiæ argumentum exiſtit. De quarto, ad mortificationis virtutem attinente, ſic aiebat Ieremias Thren. 3. *Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſe ſuper ſe*, hoc eſt, pœnitens ſemetipſum mortificando, ab omnibus ſeparatus, ad Dei arcana meditanda incumbebit.

Silentium aliquando ad mortificationem pertinet.

Thren. 3.28.

De quinta ad compunctionis virtutem pertinentem dicebat Iſaias cap. 47. *Sede, tacens, & intra in tenebras filia Chaldæorum*, ideſt, tu peccator de perpetrato crimine te non excuſabis, ſed tuæ conſcientiæ denſitatem ingredere, taciteque peccatum tuum cognoſce.

Iſa. 47.5.

Silentium aliquando ad compunctionem pertinet.

De ſexto, & poſtremo ad intelligentiæ virtutem concernente, inquiebat Daniel 10. *Deieci vultum meum in terra, & tacui*, ideſt, ego inclinaui in terram faciem meam, vt bene Dei arcana perſcrutarer, quæ mihi Angelus reuelabat. Ecce ergo quot modis bonum eſt ſilentium.

Dan. 10.15.

Silentium aliquando ad intelligentiam pertinet.

E conuerſo variæ inueniuntur noxiæ taciturnitates, & quinque profecto ſunt. Prima ad imprudentiæ, ſecunda negligentiæ, tertia malitiæ, quarta iniuſtitiæ, quinta, & poſtrema ad impœnitentiæ vitium pertinet.

Taciturnitatis vitia diuerſa.

De prima ad imprudentiæ vitium concernente aiebat Eccl. 20. *Eſt tacens non habens ſenſum loquelæ*: & eſt cum homo nec tempus, nec locum cognoſcere ſcit, in quibus loqui debet.

Silentium aliquando eſt ſignũ imprudentiæ.

Eccl. 20.6.

De ſecunda, ad negligentiæ vitium pertinente, inquiebat Iſai. 62. *Qui reminiſcimini Domini, ne taceatis, & ne detis ſilentium ei, donec ſtabiliat, & donec ponat Ieruſalem laudem terræ*, ideſt, ne ad Deum orare negligenter omittatis, qui vobis vbique, & ſemper opus eſt.

Iſai. 62.6.

Silentium aliquando eſt ſignũ negligentiæ.

De tertia ad malitię vitium pertinente dicitur in D. Luc. 14. *Si licet Sabbato curare? at illi tacuerunt*. ideſt, quando homo ob malitiam, & iniquitatem veritatem tegit.

Luc. 14.4.

Silentium aliquando eſt ſignũ malitiæ.

De quarta ad iniuſtitię vitium attinente aiebat Ieremias cap. 4. *Non tacebo, quoniam vocem buccinæ audiuit anima mea*, ideſt, ego non tacebo quidquid ex proprio officio meo dicere, & patefacere debeo.

Ierem. 4.19.

Silentium aliquando eſt ſignũ iniuſtitiæ.

De quinta, & vltima, ad impœnitentię vitium pertinente aiebat Eccleſ. 4. *Non confundaris confiteri peccata tua*, ideſt, noli ſilere peccata tua abſcondendo; ſed potius omnia tua crimina confitere. Ecce igitur, ſicuti dixi, quod quomodo clauis aperit, & claudit oſtium, illo modo etiam de ore nos facere debemus, hoc eſt, quando opus eſt, aperire ipſum, & cum non oportet, idem claudere.

Eccleſ. 4.31.

Et ideo

Et ideo ad ſecundum, & tertium caput, ad ſecundam, & tertiam rem, quam vobis ſignificaui, me confero, ideſt, ne in errorem in hac materia incidamus, de duobus in loquendo nos cogere oportet. Quorum primum eſt, ſemper vera detegere. Secundum de vtilibus, ac neceſſarijs rebus loqui. Et primo, ſi tu homo, & mulier errare tuis in ſermonibus non optas, ſemper veritatem fateri conare. Hoc illud eſt, quod de ſemetipſo Chriſtus aiebat, ſcilicet: *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?*

Vera ſēper detegere debemus.

Ioan. 8. 46.

Et primum, ſcire oportet quid eſt veritas? Veritas illa eſt, quę nihil falſi mixtum habet; & duplex eſt; Prima eſt veritas increata, ſecunda veritas creata. Increata veritas ipſemet Deus eſt: vnde Chriſtus Dominus noſter de ſemetipſo dixit: *Ego ſum via, veritas, & vita.* Ioan. 14. Et iure quidem, quia Deus non habet, nec habere poteſt extra ſcipſum mixtum quid, cum idem ſint eſſentia, & eſſe ipſius. Creata veritas duplex eſt, vitę, ſcilicet, & linguę. Vitæ eſt veritas moralis, & morum; de qua Ieremias aiebat cap. 2. *Ego autem plataui te vineam electam, & omne ſemen verum.* Linguæ autem in verbis: de qua inquiebat Pſal. 118. *Non auferas de ore meo verbum veritatis vſquequaque, quia in iudiciis tuis ſuperſperaui.* Et Pſal. 50. *Ecce enim veritatem dilexiſti.* Et iure: odibilius enim Deo, & hominibus mendace, vel vaniloquo nihil profectò eſt: hominibus, nam ait Salomon, quod potius diligendus eſt fur, quam aſſiduus in mendacio: Deo, quia, ſicuti ait Dauid in Pſal. 5. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium,* nec ideò ab re, primum, quia aliquid eo plus odibile eſt, quo plus vitio adhæret. Sed cui nam latet, vitium proprij dæmonis eſſe mendacium? Vnde Chriſtus Ioan. 8. dixit: *Ipſe mendax eſt, & pater eius.* Et hoc accidit, quia ipſa principalis extitit mendacij inuentor, & origo, cum noſtris primis parentibus, dixit: *Nequaquam morte moriemini.* Vlterius, quia cauſa eſt multorum malorum: nam omnium mundi rerum magis fidem, quam ſcientiam proculdubio habemus; credimus quod ſic aliquid exiſtat, quamquam ignoremus qua re ita exiſtat, vel ſit. Et niſi rebus fidem non præſtaremus, eis non vteremur, & conſequenter omnia confunderentur. Sed quod nam eſt fidei fundamentum, & credendi? Nil, præter veritatem, aliud profectò eſt: abſque veritate Fides non tenet, nec locum habet,

Veritas quid eſt.

Ioan. 14. 6.

Dei eſſentia. & eſſe, idem eſt.

Ierem. 2. 21.

Pſal. 118. 43.

Pſal. 50. 8.

Mendaces odibiles Deo & hominibus.

Pſal. 5. 7.

Ioan. 8. 44.

Mendacium proprium dæmonis mendacium.

Gen. 3. 4.

Fidem magis, quam vis ſcientiā de rebus habemus

Veritate ſubla-

Digitized by Google

ta omnia confundatur.

habet. Subferte, amouete, vel abrogate igitur veritate; Fidem, credereque auferetis, atque remouebitis, & Fidem, demite, ac ſemouete, ecce vniuerſum chaos factum. Tertio loco mendacium ipſimet mendaci detrimentum affert, primum quo ad corporalia, & externa; quoniam reſpectum, & reuerentiam, quæ ei tenetur ipſi aufert; ſciens enim ſe mendacium proferre, nullus eſt, qui æſtimet eum. Accipite vos duo ſcuta, falſi auri vnum, & boni aliud: maximi facietis hoc, illud autem nihili æſtimabitis. Et ideò ad hanc rem Prouerbia cap. 10. dicebant: *Argentum electum lingua iuſti: cor autem impiorum pro nihilo.* Ac ſi dicerent. Verum eſt, quod homines, ac mulieres veracis maximi penduntur, ſed mendax omnino pro nihilo ducitur. Et denique ipſimet animæ mendacis nocet: Nihil enim, magis animam interficit, quam mendacium. Et quod à veritate non abeat, Sapientiam audite cap. 1. *Os autem, quod mentitur, occidit animam.*

Mendacium ipſimet mendaci detrimentum affert.

Prou. 10.20.

Mendacium interficit animam.

Sap. 1.11.

Et, ſi tu à me petis: Poſtquam veritas tam bonum eſt, ac pulcrum, qua re ergo ab omnibus expellitur, vel ſaltem à maiori parte gentium? nam ille melior eſt mercator, mercimoniaque ſua melius peragere ſcit, qui maiora ac plura mendacia dicere non ignorat. Ille magis eſt expertus in curia, qui veritatem numquam loquitur. Ad hoc vobis reſpondeo, quod eminus tria omnibus pulchra videtur, ſed prope, quamuis ſint, tamen maiori gentium parti turpia apparent, & ſunt. Primum Deus omnipotens, ſecundum iuſtitia, & tertium veritas. Et quod veritate non careat, dum Deus à Synagoga aberat, ita pulcher erat, ac videbatur hebræis, quod aſsiduè exclamabant: *Oſtende faciem tuam*, Pſal. 79. *Pulcher es dilecte mi, & decorus*, Cant. 1. Sed cum inde ſe incarnando, ipſis oſtendit, & propinquus fuit, ita turpis viſus eſt eis, quod talem vocem extollebant, ſcilicet: *Vidimus eum, & non erat ei aſpectus*, Iſai. 53. Immò dæmonium habentem eum appellabantur: *Tu dæmonium habes*. Idem cernitur de iuſtitia: omnes quidem laudent eam, cuncti aiunt eſſe bonum, ac ſanctum, ſed interim nemo domi ſuæ peroptat, ac vellet. Et demum veritas. Omnes eam extollunt; pauci vero eadem vtuntur. Et hoc aduenit, quia Deus Incarnatus prope vitia arguebat hebræorum: iuſtitia etiam prope impiorum vitia caſtigat. Et tandem veritas

Veritas quare ab omnibus expellitur.

Tria de longe pulchra videntur de proximo autem turpia.

Pſal. 79.4.

Cant. 1.15.

Iſa. 53.3.

Ioan. 7.20.

Iuſtitia ab omnibus laudatur, ſed ab omnibus repellitur.

Digitized by Google

ritas vitia prope detegebat: & quia maior mundi pars vitijs affecta eſt, ideò mirum non eſt, ſi ſummopere veritatem odit.

Quinque inimicos veritas habet, primus auaritia eſt. Ite ad auarum, & dicite ei, quod eleemoſynam det infirmo pauperi, pauperculęque puellæ, &c. ſe minimum quidem quatrantem habere dicet, quamuis arca ſcutis plenas poſſideat. Et ideo aiebat Iob cap. 12. *Adducet conſiliarios in ſtultum finem, & iudices in ſtuporem.* Secundus inimicus eſt praua conſuetudo, & à dicendis mendacijs inueteratus habitus. Vnde Eccl. 34. Quaſi qui apprehendit vmbram, & perſequitur ventum, ſic & qui attendit ad viſa mendacia. Tertius eſt arrogantia, & ſuperbia: nam inueniuntur illi, qui, etſi veritatem noſcunt, attamen eam confiteri nolunt. Et ex iſtis tempore Diui Stephani erant, quibus inquiebat: *Dura ceruice, & incircumciſis cordibus vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis.* Quartus eſt verecundia. Multi etiam in confeſſione veritatem celant, verecundię, atque erubeſcentię cauſa. Et de his aiebat Pſalmus 45. *Scuta comburet igne,* id eſt defenſione malitię. Quintus, & poſtremus eſt inuidia; quoniam multi ſunt, qui in altero virtutem laudare audientes, quamuis cognoſcant, quod veritas dicitur, nihilominus inuidia affecti eam negant, eique contradicunt. Et propterea inquiebat Pſalmus 37. *Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam ſequebar bonitatem.*

Veritas quinque inimicos habet.

Iob. 12. 17.

Auaritia inimica veritatis.

Eccleſ. 34. 2.

Arrogantia inimica eſt veritati.

Act. 7. 51.

Pſal. 45. 10.

Verecundia eſt inimica veritatis.

Pſal. 37. 21.

SECVNDA PARS.

PRIMVM peroptime illud excogitare oportet, quod, antequam ad loquendum aliquis ſe accingat meditari debet. Præterea conari debemus, vt ſemper veritatem aperiamus. Tertio, & vltimo, ne loquamur niſi vtilia, ac neceſſaria. Et iure quidem: non enim ſufficit ſermonem noſtrum eſſe verum, ſed eſſe etiam vtilem, & nobis, & proximo. Et ideo ad hanc rem D. Paulus aiebat Epheſ. cap. 4. *Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat; ſed, ſi quis bonus eſt, ad ædificationem*. Et D. Hieronymus aiebat. In verborum pondere probatio conſiſtit vitæ humanæ. Hinc oritur, quod antequam verba emittere nos valeamus, neceſſe eſt, vt per ſex loca tranſeat. Primo à pulmone incipit, & hic vnus eſt locus. A pulmone pergit ad cor, & eſt ſecundus. A corde ad guttur, & eſt tertius. A gutture ad linguam, & eſt quartus. A lingua ad dentes, & eſt quintus. Et à dentibus ad linguam, & eſt ſextus. Non aliam, inquam, ob cauſam, niſi, vt ſciamus, quod verba vento dari non debent: ſed ea opportunis temporibus aliqua vtilitate proferre, vel propria, vel proximi. Pergit aliquis, & è terræ viſceribus extrahit, vel haurit ſummo labore aurum, & argentum: & ideò de eis, nummis, vel alijs rebus compoſitis, multa diligentia, multaque animaduerſione ea impendunt: *Verba autem prudentium ſtatera ponderabuntur*. Sapiens non ignorat, quod ex intimo, & viſceribus verba hauriantur, non quidem vento largiri debentur, ſed ea multo pondere, multaque diligentia proferri, atque emitti.

Vtilia aliqui debemus.

Epheſ. 4. 29.

D. Hieron.

Verba quare per ſex loca trãſeunt.

Simile.

Eccleſ. 21. 28

Nulli dubium eſt, quod quemadmodum inter omnes creaturas nulla inuenitur, quæ ad loquendum linguam habeat, niſi homo, & mulier: ſic è conuerſo ob quatuor cauſas Deus ei dedit. Primum, vt mentis conceptum ipſi exprimerent, atque aperirent: quod alia animantia efficere nequeunt. Secundo, vt vnus alterum, artes, ac ſcientias doceret; ideò D. Paulus aiebat Galat. 6. *Vos, qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis*. Tertio, vt inuicem vnus alteri ſolatium præſtet, atque refrigerium: *Conſolamini inuicem*

Creatur alia præter hominem non habet loquelam.

Loquela ad quid data eſt.

Galat. 6. 1.

uicem in verbis iſtis. Quarto, & vltimo, vt laudetur Deus, Deoque gratiæ agantur. Tres primæ ſolum ob vſum, ac ſeruitium huius vitæ elargitæ ſunt; ſed quarta, & vltima propter vſum, & ſeruitium alterius vitæ. *Lingua ad quid data eſt.* Tres primæ tantum ob vſum, ac ſeruitium huius vitæ, inquam, datæ ſunt, quia in cęlo conceptum animi exprimere minime opus erit. Nam mediante lumine glorię cunctaque beatis videri licent in eſſentia diuina patebunt, & manifeſta erunt. Vnde D. Paulus 1. Cor. 4. inquiebat: *Tunc manifeſtabit conſilia cordium*. 1. Cor. 4.5. Vt vnus alterum doceat lingua non erit neceſſe; nam in cœlo omnes in diuinæ eſſentiæ viſione docti erunt. Et ideò Ieremias 31. aiebat: N*on docebit vir vltra proximum ſuum*. Ierem. 31.34. Nec quo ad tertium vſum lingua opus erit, vel neceſſe, vt inter ſeipſos inuicem conſolentur: omnes enim erunt voti compotes, atque ſatisfacti. Vnde Iſaias cap. 35. *Gaudium, & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor, & gemitus*. Iſai. 35.10. Attamen quartus linguæ vſus remanebit, laudandi, ſcilicet, ac Deo gratias agendi: & propterea aiebat Eccleſ. 51. *Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam, & in ipſa laudabo eum*. Eccleſ. 51.30 Et Pſal. 83. I*n ſecula ſeculorum laudabunt te*. Pſal. 83.5. Hinc emanat, quod cum lingua primum ad hunc finem ſit facta, & tantum ad hunc vſum remanſura ſit, in hac magis, quam in alia re, homo, vel mulier ſeipſam, & exercere, & laborare deberet. *Lingua in cælo ad aliud non ſeruiet, niſi ad Deũ laudandum.* Patricius aliquis ad Regis, vel Imperatoris curiam ſuum filium miſſurus eſt, prius, vt ille artificium diſcat, atque officium, ſeu onus, quod poſtea exercere, vel ſuſtinere debet, operatur: & in ipſo perbelle cum primo aſſueſcit, & exercet, vt bene adminiſtrando, ibi libentiſsime habeatur, & accipiatur. *Simile.* Sic quidem homo, & mulier agere debent; ſperantes enim ſe ad cælum profecturos eſſe, vbi aliud ſibi non ſupererit, præter quam omnipotentem Deum laudare, atque benedicere, primum neceſſe eſt, quod in hac vita aſſidue ſuis in laudibus, & in gratiarum actionibus ſe exerceat, atque aſſueſcat: *Homo, & mulier ſemper hic Deum laudare debent.* & propterea D. Bernardus egregie inquiebat: *Diſcamus in terris quas facturi ſumus laudes in cælis*. *D. Bernardus.* Magiſter peroptat, quod diſcipulus in ſcientijs, quibus ſtudet, habitum faciat: & quid facit? *Simile.* Multa diſcenda, ac ſtudenda ei dat, veluti, themata, exemplaria, quibus ſcribendi normam diſcat, lectiones ediſcere, textum declarare facit, & demum eum occupatum, ac exercitio fungentem ſemper tenere quærit, vt habitum ita faciendo, vel ita ſe ipſum

Pſal.150.2. habituando, & ſapiens, & doctus euadat. Vnde Pſal.150. *Laudate Dominum ſecundum multitudinem magnitudinis eius*. Animaduertite, ait Dauid Propheta in Pſal. 150. quod oportet Deum laudare ſecundum eius perfectionem, atque magnitudinem. Sed e conuerſo, quomodo id fieri poterit? Quamquam omnes herbæ, plantę, petrę, animalia, piſces, aues; immo ſi omnes arenæ maris minutulæ, omnes aquæ guttæ, ſtellæ omnes, & tandem quodcumque creatum, vel magnum, vel paruum in linguas verterentur, ſecundum ſuam perfectionem Deum laudare (hoc clariſsimum eſt, atque compertiſsimum) minimè quidem poſſent: omnia enim, quæ in Deo ſunt, idem Deus eſt, & conſequenter immenſa, & infinita extant. Et quia omnes creaturæ vna finitæ ſunt, cum Dei rebus non ęquantur. E conuerſo, ſcitis ne, quare Propheta loquitur, ſcilicet, quod Deum laudare debeamus ſecundum ſuam perfectionem? Vt ſciamus, quod in omni opportunitate, & loco, & facultate Deum laudare debeamus, & ita in hac ſcientia nos occupare, atque exerceri debemus, quòd in altera vita poſtea eum in æternum laudare digni, atque idonei remaneamus.

Creata omnia non poſſunt laudare Deum veluti eſt.

Deum quomodo laudare debemus.

Eccl.1.2. Hanc Salomon noſtram mundanam molem contemplans ait in Eccl. cap.1. *Vanitas vanitatúm, & omnia vanitas.* Ac ſi diceret, Scitote, quòd omnia huius vitæ vanitate referta ſunt, ideſt, infructuoſa; Et e contrario quidem ſcimus, quod creata ſuum effectum producunt: arbores ſuo tempore fructus reddunt, herbæ ſuos flores, ſuum finem ſortiuntur petræ, atque metalla: elementa ad generationem concurrunt, & ad mixtorum conſeruationem; quomodo igitur verum eſt quod omnia ſint vana, atque fruſtratoria? Inquam ego: Dicite vos, quod artifex aliquis pulcherrimum Horologium conſtruat, quo ad intuitum omnium oculorum: tamen cum ad eius pulſationem peruenitur, vel non ſonat, vel ſi ſonat, non ſonat adamuſſim, nec proportionatè, nec iuſtè: tunc proculdubio dicitur, fruſtratorium, ac vanum extitiſſe artificis artificium, quoniam in meliori deficit, quod ſuus finis eſt. Verum eſt, quòd omnes creaturæ ſuum fructum producunt, ſuosque effectus peragunt, ſed hi fines, hique fructus ab homine perfectionem extrahunt, propter quem factæ ſunt. Dum igitur homo in Dei laudibus non bene reſonat, omnia vana, ac fruſtratoria remanent, atque ſuperſunt. Et iure profectò, ait Salomon. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.*

Salomon quare hanc machinam nuncupauit vanitatem.

Simile.

Creatura quando dicitur plena vanitatis.

Digitized by Google

tas. Et quidem ſi mundum eſſe vanitate plenum dici poteſt, hoc in ſenſu modo dicere poſſumus, vbi tanta negligentia, ac tepiditate Dei laudes cantantur, quòd nil amplius. Vix quatuor globuli precatorij recitantur, quòd homo, ac mulier laſſatur, atque deficit; &, ſi officium, ad quod tenetur, aliquis ore recitat, corde tamen alibi manet, ac ſiſtit. Vidiſtis ne Eccleſiam ingredientes? Vix digiti extremitate aquam benedictam tangunt, ſed cum vultum abſtergunt, flumen conſumere vellent, ſic noſtrorum temporum chriſticolæ in Dei laudibus vix digiti extremitate vtuntur, velociter percurrere inquiunt; in vanitatibus vero, & mundi cantilenis ita exercentur, & occupantur, quod tempus eis deeſt, deficit dies, etiam noctem conſumunt. *Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregrinationis meæ*, Regius Propheta, ait Pſal. 138. Quaſi diceret, dum rabioſam perſecutionem Saulis Regis aufugiebam, quid nam agebam? quid operabar? in vanitatibus fortaſſe mundi me occupabam, & exercebar? prophanis in cantibus? Minimè, minimè quidem: ſed *Cantabiles mihi erunt iuſtificationes tuæ*. In Dei laudibus, in mei Creatoris encomijs, in illius canticis, cui verè debeo, exercebar, inquam, & me occupabam. Idemmet legitur de meo Patre ſancto Franciſco, qui dum itinerabatur, Gallica lingua Deo laudes decantabat, & cum poſtularetur ab eo quid nam diceret, reſpondit, *Præco ſum magni Regis*, Ego factus ſum in mundo, vt omnes in locos, cunctaque in tempora, laudum, ac encomiorũ mei magni Dei ſim declarator, nomenclator, atq; præco. Solinus in lib. de mirabilibus mundi narrat, quod in Alesa, regione ſic appellata, flumen admodum placidum, ac quietum currit, & tali ordine, quòd auribus audientis ipſum ſolatium, atque concentum gignit: nihilominus ſi aliquis ſe ad ripam applicat, auenam, vel cytharam ſonans, ſtatim, ait, quod creſcentes aquæ, foris abundant, & e ſuo lecto egrediuntur; & hoc contingit, quod fluminis concentus cum exteriori ſe iungere vellet. Sed dicite mihi, quod nam eſt flumen? Anima noſtra eſt, à Deo tanto artificio, tantoque ordine facta. Qui cytharæ ſonus? laus, & oratio, quæ Deo debentur. Hæc, ſi continua erit, quid aget? Animam e ſuo thoro extrahet, & cum cæleſti concentu ipſam iunget. Hinc eſt, quòd Sancti per orationem vſque ad cælum tracti ſunt, atque rapti. *Scio hominem raptum vſque ad tertium cælum*, ait D. Paulus 2. Cor. 12. Et meus Pater D. Franc. ſæpe ſæpius

Hominũ, ac mulierum vanitas in hac tempeſtate in Deo laudant.

Pſal. 118. 54.

D. Franciſcus in Dei laudibus, et occupabat cõtinuo.

Solinus lib. de mirabilibus mũdi.

Exemplum.

Anima noſtra eſt quodam flumen.

Sãcti media oratione vſq; ad cælum profiterãt.

2. Cor. 12. 2.

pius noctu, ſuo ſocio, fratre Leone, in loco orationis,& abſtractus,& à terra raptus reperiebatur,non ob aliud,inquam, niſi, vt ſciatis, quod homo ideo eſt factus, vt aſſiduè Deum laudet, Deoque gratias agat. Quidam domum conſtruit,tecto eam tegit, vt à rebus eam ſeruet, quæ deſuper contingunt, vtpote, à pluuia, à niue,& à ſimilibus; & inde oſtium componit, & aptat, vt eam defendat, & tuetur à rebus, quæ ſubter ſcaturiunt: abſque his duobus remedijs domus nulla eſſet, atque ruere poſſet. *Occupabit ſalus muros tuos, & portas tuas laudatio,* ait Iſaias 60. ideſt, ſcitote, quod tectum,& oſtium ea ſunt,quę domum perfectam reddunt: ſed quæ nam eſt iſta domus? Anima noſtra eſt. *Vos enim eſtis templum Dei*, ait D. Paulus, quis à contrarijs deſuper eam ſeruat? Deus omnipotens, qui ipſam protegit. Quis ſubter? Oratio aſsidua, laudes, quæ Deo debentur; & ideo perbellè inquiebat Iſaias 60. *Occupabit ſalus muros tuos*: ecce diuina protectio: *& portas tuas laudatio.* ecce Dei laudes.

Simile. — Iſa. 60. 18. — *Oratio eſt porta domus.* — 2.Cor. 6. 16. — Iſa. 60. 18.

Hinc eſt, quòd Ioannes dixit, ſe vidiſſe in cælo Eccleſiam amictam ſole, *Apparuit ſignum magnum in cælo, mulier amicta ſole*. Quo in loco cum pro muliere eccleſiam intelligant, omnes ferè interpretes, relinquitur cælum hoc loco non ipſam eccleſiam ſignificare, nam,ſic eccleſia in ſeipſa apparuiſſet. quare exiſtimamus illud hoc loco indicari eccleſiam cæleſtem eſſe; hoc eſt, e cælo deſcendiſſe per electionem diuinam. Et Ioannes alio loco dixit vidiſſe ſe ſponſam agni deſcendentem de cælo. Præterea, vt vult Pannonius, apparuit in cælo mulier, quia eccleſia cæleſtem vitam agit, vnde & in terris quaſi peregrina verſatur. Id,quod eleganter dixit Tertullianus in Apologetico cap. 1. *Nihil*, inquit, *gens Chriſtiana de cauſa ſua deprecatur, quia nec de condicione miratur. Scit ſe peregrinam in terris agere, inter extraneos facili inimicos inueuire. Ceterum genus, ſedem, ſpem, gratiam, dignitatem in cælis habere, vnum geſtit interdum, ne ignorata damnatur.* Hæc ille. In tribus vero potiſsimum Eccleſia ſe oſtendit de cælo eſſe, moribus, affectu, & lingua. Hac enim triplici ratione potiſsimum,cuius ſit, quiſpiam dijudicari ſolet. Primo mores oſtendunt,cuius nam patriæ quiſpiam ſit,quemadmodum ſignificauit Apoſtolus, Philip. 3. *Noſtra conuerſatio in cælis eſt*,ideſt,noſtri mores cæleſtes ſunt. Secundo affectus terrarum,& regionum maximè in hominibus dominantur, & ex ijs vniuſcuiuſque regio dignoſcitur,qua re ex affectu,

Aoc. 12. 1. — *Eccleſia quare viſa eſt amicta ſole.* — *Pannonius.* — *Tertullianus in Apologetico c. 1.* — *Eccleſia in tribus eſſe cæleſtem cognoſcitur.* — Philip. 3. 20. — *Homo et mulier ex quibus cognoſcitur.*

Digitized by Google

ctu, & amore rerum cæleſtium oſtendit Eccleſia ſe cæleſtem eſſe. Propter hanc igitur vtramque rationem eccleſia iu cælo viſa eſt, atque in vtriuſque typum tabernaculum illud Moſaycum coopertum erat pellibus hyacintinis, hoc eſt, cæleſtis coloris. Vnde Auctore Ioſepho lib. 3. antiq. cap. 7. à longe aſpicientibus cælum repræſentabant; eamdem ob cauſam eccleſia dicitur Sapphirina. Eo quo ſapphirus gēma ſit coloris cæleſtis, & aureis quibuſdam punctis colluceat, quæ ſtellas referunt; quo ſenſd accipiendum eſt illud Exod. 24. *Aſcenderunt Moyſes, & Aaron, Nadab, & Abiu, & ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael, & viderunt Deum Iſrael, & ſub pedibus eius quaſi opus lapidis ſapphirini, et quaſi cælum cum ſerenum eſt*. Hinc fit, quòd cum eccleſia cæleſtis planè ſit, idcirco firmamenti, ſiue ſtelligeri cæli nomine ſignificatur, vt habetur Ezech. 1. ſuper firmamentum, quod erat imminens capiti animalium. Ex quo colligitur, quòd ſicut in firmamento lucent ſidera, & conſtellationes variæ ex ſideribus conflatæ: ita in Eccleſię firmamento ſancti ſunt veluti ſidera, & pulcherrimæ virtutum connexiones quaſi conſtellationes nobiliſsimæ. Vnde D. Greg. lib. 9. moral. cap. 6. ad Eccleſiam refert illud Iob. 9. *Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Auſtri*. Quo loco per Arcturum ſeptem ſtellis fulgentem, accipit eccleſiam, ſeptem candelabris in Apocal. rutilantem. Per Orionas vero martyres, quia ſicut Orionæ in ipſo pondere temporis hyemalis oriuntur, ſuoque ortu tempeſtates excitant, & maria, terraſque perturbant: ita martyres dum eccleſiam ad ſtatum prædicationis erigunt, pondus perſequentium, moleſtiaſque paſſuum ad cæli faciem, quaſi in hyeme veniunt; ijs etiam ortis, mare, terraque turbantur, quia Gentilitas videns mores ſuos deſtrui, apparente martyrum fortitudine, doluit. Denique Hyadæ doctores interpretantur, quia nimirum Hyadæ à pluuia nomen acceperunt, eo, quod ortę proculdubio imbres ferant. Sic enim Doctores ad ſtatum vniuerſalis eccleſiæ, quaſi in cæli faciem deducti ſuper arentem humani pectoris terram ſanctę prædicationis imbres fundunt, iuxta illud Deuteron. 32. *Concreſcat, vt pluuia doctrina mea: fluat vt ros eloquium meum: quaſi imber ſuper herbam, & quaſi ſtilla ſuper gramina*. Hæc ille. Quid? Nonne duodecim Apoſtoli ſigna ſunt Zodiaci, ideſt, vitalis circuli, in firmamento eccleſiæ conſtitutę? Quemadmodum ſubtiliter tractat Georg. Venetus in

ſua

Ioſeph. lib. 3. Antiq. cap. 7.

Exod. 24. 9.

Eccleſia tota cæleſtis eſt.

Ezec. 1. 26.

Sācti ſunt in eccleſia veluti ſtellæ in firmamento.

D. Greg. lib. 9. moraal. c. 6.

Iob. 9. 9.

Martyres per quid intelligun tur.

Doctores per quid intelligun tur.

Deut. 32. 2.

Georg. Venetus in ſua Harmonia Cant 2. to. 7. cap 8.

Digitized by Google

ſua Harmonia cant. 2. tomo 7. cap. 8. Denique tertio, & vltimo principali, & ad nos ſpectante, per linguam etiam dijudicare ſolet quiſpiam vnde ſit: ideo à Domino, Ioan. 3. dictum eſt, *Qui de terra eſt, de terra loquitur*. Et Petro. *Galilaus es tu, nam & loquela tua manifeſtum te facit*, & in eodem loco Ioan. citato. *Quem enim miſit Deus, verba Dei loquitur*. Sunt autem quidam peregrini, qui loquuntur mixto quodam idiomate, quod ex proprio, ſcilicet, & peregrino conflatur, vt habes 2. Eſdrę 13. *In diebus illis vidi* Iudaos *ducentes vxores* Azotidas, *Ammonitidas, & Moabitidas, & filij eorum ex media parte loquebantur* Azoticè, *& neſciebant loqui* Iudaica, *& loquebantur iuxta linguam populi, & populi*. Sic etiam ſunt plerique in Eccleſia, qui nec cęleſtes, omnino ſunt, nec planè terreni, ſed vtrumque iungentes, & de cęlo, & de terra loquuntur, & (vt his finem imponam) peiores ſunt, qui ſemper de infernalibus loquentes, de blaſphemijs, ſcilicet, ac detractionibus, regionis eſſe inferni demonſtrant: damnati enim in inferno aliud non faciunt, quam blaſphemias emittere, & maledicere, ſecundum id', quod Iſaias ait cap. 8. *Cum eſurierit iraſcetur, & maledicet* Regi *ſuo, & Deo ſuo*. Ita è contrario, illos, qui bene loquuntur, & in Dei laudibus ſe occupant, & exercentur, dicite quidem, dicite, prouinciæ eſſe cæleſtis, & eorum domum fore Paradiſum. Ite in pace. Amen.

Ioan. 3. 31.
Matt. 26. 43.
Loquela indicat hominem.

2. Eſdr. 13. 23

Terreni de terra loquuntur cæleſtes de cælo.

Iſa. 8. 21.

FINIS.

INDEX

Digitized by Google

INDEX RERVM NOTABILIVM.

A

ABieti comparatur pauper ſpiritu. pag. 133
Abrahã Deus quare tentauit. 247
Abrahami ſucceſſionẽ multiplicauit Deus, quaſi ſtellas cæli. 433
Abraham, ideſt, multarum gentium pater. 483
aſciſſio veſtimentorũ ſancti Iob, quid ſibi vult. 350
abſciſſio veſtimentorum Iob audaciam contra diabolũ oſtendit. 352
abſciſſio veſtimentorum liberalis pectoris ſignum eſt. 351
abſurdis qui imperat Rex efficitur. 344
abundare in miſericordia Deum dicitur. 240
abundantia donorum, & gratiarum in Chriſto. 421
acceptio viri pro nobilibus, & hominis pro ignobilibus. 15
acceptio hominis triplex. 16
acceptio viri pro fortitudine. 18
acceptio manus in ſacris Litteris multipliciter cootingit. 306
acceſſum facere ad Deum pœnitens, qui non differt pœnitentiam, dicitur. 239
aries pro inſtrumento bellico. 165
actiua vita, vt perdiſſequa debet inſeruire contemplatiuæ vitæ. 93
acquiſitio brauij gloriæ per patientiam. 59
acqniſitio benedictionis fit per crucem. 253
acquiſitio ſcientiæ à Deo non fit de die in diem. 202
actibus tribus anima Deum attingit. 104
actio lupi cum ſeneſcit. 357
actio, & locutio quæcumque dæmonis procedit à malignitate. 245
actiones mulieris prudentis attribuuntur viro. 16
actiones peccatorum, & locum quare dicitur ignorare. 186
actiones hominum inſtar artificum curioſorũ ponderabuntur. 327
actiones Chriſti ad duo capita reducuntur. 2
actiones iuſtorum peculiari oculo Deus

Digitized by Google

lo Deus conſiderat. 206
actionum humanarum arctiſſima diſcuſſio facienda. 326
actionum humanarum diſcuſſio ſanctuarij ſtclo comparabitur. 327
actus eſt trium perſonarum iudicium. 89
acus per foramen camelum pertranſire, quid eſt. 128
Adæ in punitione tarde ſegeſſit Deus. 223
Adam funiculi ſunt opera caritatis. 264
Adam lex beneficia nuncupantur. ibid.
ab Adam deſcendimus omnes nos. 407
adamas, ideſt, indomabilis. 248.
adamantem Deus qua re in manu fert. ibid.
additio excuſationis à peccatore, neceſſitati attribuitur. 152
additio impœnitentiæ fit excuſatione à peccatore. 153
ahærentes totaliter terrenis rebus homines, numquam mortem præuident. 415
adimpletio dilectionis inimicorum ſine inimicis fieri non poteſt. 33
adiumenti parum affert oratio ſine melle deuotionis. 287
adminiſtrator prunarum faber, perſecutor eſt. 253
adminiſtrat Deus iuſta materiā laudis. 10
admiratione affici fidelis non debet propter tribulationem. 254
admirationem præbet patientia non ſolum creaturis, ſed & Creatori. 53
admodum liberalis erga ſeruos ſuos Dei manus. 225
adoleſcentiam pugnat gula, & luxuria. 313
adorationis differentia. 97
aduentus Chriſti in exemplum patientiæ. 11
aduentus Meſsiæ poſtulatur. 161
aduentus ſecundus Chriſti. 438
aduerſitatum fulmina nō nocent perſeuerantibus in bono. nec fulmina aduerſitatum. 28
aduerſitatis nec ad ſiniſtram, nec proſperitatis ad dexteram retorquetur pauper ſpiritu. 131
aduerſitatibus fatigatum quando videt hominem diabolus, fortius tentat eum. 197
adulterio grauius eſt periurium. 270
Ægyptij Theologi ſphera Deum camparabant. 7
affectum magnum pietatis gerit Chriſtus erga ſuos fideles. 422
affectus inordinatus eſt quædam virga. 387
affectus cupiditatis mors fugere docet. 401
affictionem ſi capiunt homines à Deo, ad alios homines; ſi verò ab hominibus, ad Deum recurrunt. 292
Agni tamquam vellere Chriſti meritis induti ſumus. 163
Agni nomen qua re in frontibus geſtant Virgines. 309
Agnus qua re dicitur occiſus ab origine mundi? 8

agnus

Digitized by Google

agnus animal aſſuetum ad ſacrificium. 160
agnus ob multa dicitur Meſſias. 162
agnus legalis quotidie immolabatur. 265
agricola Chriſtus. 41
agrũ ne duplici ſemine ſererent, Deus præcipiebat. 76
alæ dicuntur brachia Chriſti. 258
Alexander qua re iuſſit militibus caput tondere. 352
aliena quam loqui, nihil ſuauius hominibus videtur. 220
aliena vſurpãt ſuperbi homines. 318
aliorum opera bona in malam partem iniquus homo interpretatur. 214
aliorum operationes tribus de cauſis ignotæ ſunt nobis. 224
aliornm oculos trahit ad ſe mulier ornata. 394
altaris ſacramentum omnia ſacrificia antiqua complectitur. 164
altera differentia inter iuſtos, & reprobos. 113
alterius ad profectum erunt pœnæ vnius. 438
amantem inflammat feruens oratio. 279
amaritudo calicis à Chriſti labijs ablata. 65
amaritudo pœnitentię ſignificatur per collyrium. 249
ambitio, & ſuperbia virilitatem pugnat. 313
Ambulatio peccatorum, more puerorum in circuitu. 215
amici Iob operationibus humanis temporales tribulationes correſpondere exiſtimabãt. 9
amici Iob ſunt Reges. 17
amici Iob Reges appellabunt. ibid.
amici inſtabiles ſunt oculi. 397
amici omnes impiorum ipſum relinquunt in morte. 340
amiciſsimus ſuæ voluntatis eſt ſuperbus. 318
amiſsio tantorũ bonorũ à Chriſtiano pro breui voluptate fieri non debet. 21
amiſsio coronæ quo modo intelligitur poſſe fieri. 187
amor Dei differt ab amore noſtro. 36
amor verus quatuor ſignis cognoſcitur. 38
amor Iacobi erga Rachelẽ. ibid.
amor Dei maximus gigans. 42
amor Chriſti maximo igni comparatur. 45
amor Chriſti talis, quod ipſum non ſaturauit in pœnis, & paſſione. 43
amor perfectus perfectum generat dolorem. 68
amor ſub doloris nomine. ibid.
amor Dei eſt calor ignis interior. 107
amor, & pax pretioſum donum eſt. 318
amore zelanti Deus creaturam diligit. 38
amore pauperum efficitur Deus iudex, & paraclitus. 133
ab amore noſtro Dei amor differt. 36
amore, vt ipſum proſequantur

Digitized by Google

ſerui Dei, diuitiæ cauſa non ſunt. 213
pro amor hominũ Chriſtus ægrotauit. 422
amorem diuinum conciliat tribulatio. 251
ad amorem eius Dei liberalitas debet nos reuocare. 234
amoris Dei tertium ſignum. 39
amoris Dei primũ ſignum. ibid.
amoris tertium ſignum oſtendit nobis Chriſtus ſe incarnando. ibid.
amoris Dei ſecundum ſignum. ibid.
amoris noua lex. 86
amoris noua lex, vetus timoris. 98
amoris diuini tribulatione cor incenditur. 252
amoris Chriſti præſtantiam innuit Ioannes. 419
amoris diuini ignem producunt Sancti, ſi ſecum loquuntur. 443
Angelorum paſsiones. 170
Angeli in quibus antecellunt homines. 171
Angeli vere Dei miniſtri. 172
Angeli, qui aſſiſtunt ante Deum. ibid.
Angeli ſemper Deum laudant. 173
Angeli dicuntur aſſiſtere quando cum Deo loquuntur. 173
Angeli ſuperiores per inferiores, & interdum per ſeipſos homines illuminant. 266
Angeli lampades non ſolum, ſed vaſa aurea dicuntur. 266
Angeli ſimilitudo propinquior Deo, quam ſimilitudo animæ. 373
Angeli tribus in locis nobis adminiſtrant. 484
Angeli quo modo depinguntur. 485
Angeli, licet ſint incorporei, tamen in corpore interdum apparent. 485
Angeli nobis diuina ſecreta aperiunt. 486
Angeli deſeruiunt nobis in patria. ibid.
Angeli gratiam, quam à Deo accipiunt, alijs cõmunicant. 486
Angeli noſtras ſubſtinent infirmitates. 486
Angeli an ſunt in numero plures quam homines. 487
Angeli ſunt in maiori numero, quam homines. 488
Angeli cuſtodes ſunt ex infimo ordine. 489
Angelis, & hominibus nomen filij commune eſt in ſcripturis. 171
Angelis aſsimilantur homines, quo ad filiationem. 171
ab Angelis perpetratæ fuere apparitiones legis naturæ, & legis ſcriptæ. 174
ab Angelis an cognoſci poſsit cogitatio. 368
Angelis æqualis anima creata. 371
Angelis minor anima facta. ibid.
Angelis maior in Chriſto anima humana. 372
Angelis nobilior anima. ibid.
Angelis maior eſt anima quo ad dona gratuita. 373

ab

ab Angelis & à Deo cauſantur bonæ cogitationes. 375
ex Angelis, & hominibus conſtat Eccleſia. 428
Angelis peccantibus non pepercit Deus. 460
Angelis alijs præſidet Michael Angelus. 485
Angelis qua re diuerſa membra attribuuntur. ibid.
Angelis an ſint in maiori numero homines. 488
ab Angelo, Iacob cum lacrymis benedictionem petijt. 282
Angelos localiter moueri. 172
Angelos quo modo alloquitur Deus. 184
Angelos, & Sanctos alloquitur diuerſimode Deus. ibid.
Angelorum aſsiſtentia coram Deo ſignificat fruitionem, quam habent de Deo. 174
Angelorum aſsiſtentia in hoc loco, an metaphorica ſit, vel hiſtoria vera. ibid.
Angelorum nomina pauciſſima apud nos noteſcunt. 175
Angelorum diuerſa nomina. 176
Angelorum malorum nomina quatuor reperiuntur. 177
Angelorum tria ſolum nomina reperiũtur Scripturæ ſacrę auctoritate. ibid.
Angelorum nouem chori. 201
Angelorum cuſtodia circa homines. 227
Angelorum vniuerſitatem ſignificant ſeptem ſpiritus. 266
Angelorum caput eſt Chriſtus vt homo. 427
Angelorum Redemptor dicitur Chriſtus. 430
Angelorum an tertia pars ceciderit. 489
Angelus, & quælibet ſuſtantia creata vnico loco determinatur. 172
Angelus, qui Deum repręſentabat in veteri lege cum Iehoua deſcribitur. 175
Angelus purus ſpiritus. 184
Angelus Michael non eſt auſus blaſphemare diabolum. 273
Angelus Apocalyp. quà re tanto apparatu nunciauit tempus nõ eſſe amplius. 334
Angelus nobilioris naturæ eſt, quam anima noſtra. 373
Angelus ſine mora diſcurrit. ibid.
Angelus idem an ſucceſſu temporis multorum hominum curem ſuſcipiat. 489
vt anchora eſt ſpes Sanctorum. 492
anima demeritoriè expellit Deũ ab ipſa. 20
anima, & corpus Chriſti ſummè perfecta fuere. 73
anima habet tres potentias. 80
anima mediante imagine poteſt intelligere, & amare Deum. 81
anima tribus virtutibus Theologicis trahitur. 99
anima tribus actibus Deum attingit. 104
anima rationalis, licet differat in potentijs, eſt tamen vna. ibid.
anima dulcedinem, quam in oratione recipit, in Deum diffundit. 288
anima noſtra cognoſcens eius no-

bilitatem, Deum diligere debet. 369
anima humana ad imaginem Dei effecta eſt. 372
anima nobilior Angelis. ibid.
anima humana in Chriſto maior Angelis. ibid.
anima minor Angelis facta. 371
anima creata à Deo ſine præiacenti materia. ibid.
anima æqualis Angelis crea. ibid.
anima humana ſuper Angelos in cælo collocata. 372
anima quo ad dona gratuita eſt maior Angelis. 373
anima noſtra ſanctiſſimam Trinitatem demonſtrat. ibid.
anima poteſt velle, & non velle. 374
anima poteſt ſuas cogitationes celare. 375
anima non moritur. 377
anima noſtra tres potentias habet. 415
anima in peccato viuens mortua eſt. 457
in anima noſtra regnat Deus, veluti in thalamo. 483
anima noſtra eſt quoddam flumen. 505
animæ mors peccatum. 21
animæ in potentijs, & operationibus conſiſtit imaginis ratio. 81
animæ tres dotes. 102
animæ definitio omnes comprehendit cauſas. 370
animę definitio ſecundum Theologum. ibid.
animæ nobilitas in quo conſiſtit. ibid.
animę definitio ſecundum Philoſophum. 370
animæ noſtrę natura nobilior eſt Angelus. 373
animæ ſimilitudine ſimilitudo Angeli propinquior. ibid.
animę humanæ figura fuit Euangelij vinea. 374
animæ humanæ parabola. ibid.
animæ noſtrę figura fuit Salomonis templum. ibid.
animæ nocet otioſitas, ſicut quies corpori. 397
animæ doloris, & diſſipationis otioſitas cauſa eſt. 398
animam peccatricē deſerit Deus. 20
animam fidelem Chriſtus ab inſidijs defendit. 269
animam non munitam precibus, diabolus facile in ſuam reddit poteſtatem. 280
animam creauit Deus ex nihilo. 374
animam, quæ primo lædunt vitia. 398
animam liberat mors à quinque calamitatibus. 413
animam peccatoris à Deo diuidit peccatum. 457
in animam quo modo agit ignis inferni. 465
animam interficit mendacium. 500
animas vt perdat dæmon omnem adhibet diligentiam. 195
animi virtutes tres. 74
animi, & corporis mortem leuiſſimis cauſis ſuſcipiunt libidinoſi homines. 317
animi effeminati ſignum eſt crinium

nium curioſa compoſitio. 393
animal aſſuetum ad ſacrificium Agnus. 160
animalibus brutis aſſimilantur diuites mali. 130
animalium quorumdam expoſitio. 135
animalium diuerſorum ſe oſtendit Deus egregium artificem in creatione. 190
animalunculis viliſſimis imperia mundi comparantur. 326
animi ad defenſionem cogitationes ſunt. 432
annihilatio gratiæ fit demeritoriè à peccato. 81
antiquitas diei Dominicæ, cum mundus à die Dominico cœpit. 157
antiquitatis ſacrificia omnia cōplectitur Sacramentum Altaris. 165
ab antiquis quo modo fiebat deſcriptio carnalis vitij. 295
apud antiquos cærimonia circa veſtimenta cadauerum. 351
apud antiquos capitis tōſio quid ſibi vellet. 352
apud antiquos cenſebatur cælos eſſe animatos. 481
antecellentia Angelorum maior hominibus, in quibus conſiſtit. 171
Antichriſtus, an tertiam partem hominum ſeducet. 489
ad opera eſt, illas non extendere, complicare manus. 106
Apellis opera. 42
apertionis lateris Chriſti vaticinium. 433
apes, vt florem, virtutes, Chriſtum circumdederunt. 232
apis magiſtra omnium. 337
Apocalypſis phialæ, qua re dicuntur plenæ irę Dei. 241
Apocalypſis lampades, quæ ſunt. 229
Apocalypſis in illo equo rufo, perſecutor ſignatur. 266
Apocalypſis mulier purpura induta, quid ſignificat. 296
Apocalypſis Angelus qua re tanto apparatu nunciauit tempus non eſſe amplius. 334
Apoſtoli Chriſtum tamquam florem manibus contrectauerūt. 233
Apoſtolorum prædicatio ſignificata per ſeptem filios Iobi. 116
Apoſtolorum perfectio aſſimilatur lateri. 102
ab Apoſtolis obſeruatio diei Dominicæ inſtituta. 159
ab Apoſtolo Paulo ſatanæ facta traditio cuiuſmodi fuerit. 304
ab Apoſtolo, membra noſtra, qua re vocantur arma. 385
ab Apoſtolo per antonomaſiam Dei præmiatio fructus appellatur. 390
apparatu tanto, qua re Angelus Apocalyp. nunciauit tempus non eſſe amplius. 343
apparitio Chriſti Ioanni veſte ſacerdotali, quare facta fuit. 27
apparitio Chriſti in ſimilitudinem electri. 427
Apparitio Chriſti armati in iudicio. 451
apparitio Chriſti Domini in pri-

mo aduentu fuit abſque armis. 451
apparitio Chriſti diſcipulis ianuis clauſis facta fuit die Dominico. 159
in apparitione Chriſtus, qua reueſte ſacerdotali indutus. 426
apparitiones legis naturæ, & legis ſcriptæ ab Angelis perpetratæ fuere. 174
appetitum Eccleſiæ ſuo odore, & pulchritudine, Chriſtus ſolus impleuit. 231
appropinquantes iudicio feruentiores eſſe debemus. 22
aquæ vberrimæ ſunt diuitiæ. 129
aquæ fluuij aſſimilatur humana vita. 409
aquis honorum ſuperbus non ſatiatur. 320
aquis multis ſimilis vox Chriſti, ſignificat vocem, quam emittet in iudicio. 446
arbitrio libero ſuper omnia animantia Deus hominem decorauit. 264
arbitrium liberum peccatum debilitat. 21
arca eſt bonorum omnium beatitudo. 487
arcana Dei in Scripturis declarantur. 484
arcem aliquam, quæ tutam reddunt, tria ſunt. 421
arcis feneſtræ ſunt oculi. 369
ardor rubi de medio ignis, & ſpinarum, quid ſignificat. 7
argumentum contra Iudæos. 162
arietes Leuitici 16. ſacrificium Chriſti repreſentabant. 160
arma qua re vocantur ab Apoſtolo membra noſtra. 385
armatus apparebit in iudicio Chriſtus. 451
armis quibus præliatur oratio. 286
armis tribus vtitur diabolus cōtra homines, & mulieres. 313
armis quatuor vſus eſt Iob contra dæmonem. 349
abſque armis in primo aduētu apparuit Chriſtus Dominus noſter. 451
artis gladiatoriæ magiſter quis nuncupari poteſt. 348
artifex quid conſiderat. 199
artificem egregium ſe oſtendit Deus in creatione diuerſorum animalium. 190
artificum inſtar curioſorum ponderabūtur actiones hominum. 327
artificio magno vſus eſt diabolus in perſecutione Iobi. 331
aſini pro carnalibus hic accipiuntur. 126
aſinus ſilueſter inimicos curſu vincit. 52
aſpectus terribilis dęmonum in inferno. 466
aſperitate plena licet appareat Dei tellus, tamen ſemper producit fructum. 229
aſpernatio, iuſti, terrenorum. 18
aſſimilatio perſeuerantiæ lauro. 27
Aſsimilatio peccati ad piſcem ephimeram. 8

Digitized by Google

aſſimilatio perfectionis Apoſtolorum lateri. 102
aſsimilatio retinentis fidem cum operibus ad plantam fructus maturos producentem. 107
aſsimilatio mortis ad ſomnum. 115
aſsimilatio malorum diuitum ad animalia bruta. 130
aſsimilatio impij ad ſeruũ in malum. 152
aſsimilatio hominũ Angelis, quo ad filiationem. 171
aſsimilatio diaboli ad plures beſtias. 177
aſsimilatio dæmonis ad bubonem. 178
aſsimilatio dæmonis ad pauonem. ibid.
aſsimilatio diaboli ad bubonem. ibidem.
aſsimilatio impij ad mulum. 215
aſsimilatio maligni ad coruum. 218
aſsimilatio tribulationis ad plũbum. 251
aſsimilatio orationis ad nucem muſcatam. 279
aſsimilatio peccati luxuriæ ad ignem. 297
aſsimilatio luxuriæ ad foueam. ibidem.
aſsimilatio caſtitatis ad circulum Galaxiæ. 308
aſsimilatio ſuperbi ad dracone͂. 319
aſsimilatio auari ad buſonem. 321
aſsimilatio mendacis ad falſum denarium. 322
aſsimilatio tribulationis ad rutham. 364
aſsimilatio mulieris nimis ornatæ ad ſerpentem in Scithia natum. 394
aſsimilatio mulierum ornatarũ ad cattas. ibid.
aſsimilatio humanæ vitæ ad bullam. 409
aſsimilatio humanę vitæ ad ventum. 409
aſsimilatio humanæ vitæ ad ſpumam. ibid.
aſsimilatio humanæ vitæ ad vaporem. ibid.
aſsimilatio humanæ vitæ ad aquam fluuij. ibid.
aſsimilatio humanæ vitæ ad nihilum. 410
aſsimilatio ſpheræ orbis Chriſti lateri. 420
aſsimilatio Chriſti quare ad lucem. 428
aſsimilatio cogitationum ad capillos. 431
aſsiſtentia in hoc loco fuit realis. 174
aſsiſtentia Angelorũ coram Deo ſignificat fruitionem, quam habent de Deo. ibid.
aſsiſtentia Angelorum in hoc loco an ſit metaphorica, vel hiſtoria vera. ibid.
aſsiſtentes ante Deum Angeli. 172
aſsiſtere quot modis accipitur. ibidem.
aſſiſtere pro promptus eſſe ad ſeruiendum. 173
aſsiſtere pro laudare. ibid.

aſsiſtere dicuntur Angeli, quando cum Deo loquuntur. 173
aſsiſtere, ideſt, conſulere. ibid.
aſſumptio dicitur onus. 257
aſſumptio omnium pœnarum à Chriſto effecta pro peccato primi parentis. 47
attractio patientiæ circa charitatem. 60
auari numquam potiuntur. 321
auarus ſemper manibus terram tenet. 95
auarus numquam impletur pecunia. 96
auarus ſimilis bufoni. 321
auarus omnia patitur propter lucrum. ibid.
auarus à Deo ad aurum conuertitur. 464
auarus quærit omnes ſuis rebus exuere. 412
auaritia maximè grata eſt dæmonibus. 96
auaritia fructus diuinæ gratiæ impedit. ibid.
auaritia ſenectutem pugnat. 313
auaritia zizaniæ comparatur. 412
auaritia inimica veritatis. 501
auctor ſemper intendit ſenſum litteralem. 5
auctoritate ſacræ Scripturæ tria ſolum nomina Angelorum reperiuntur. 177
audaciam contra diabolũ oſtendit abſciſsio veſtimentorum Iob. 352
auditores verbi Dei vocantur reges. 344
auditu nondũ percipitur, ſed etiã ore dulcedo orationis. 289
auer in Grçco ſignificat vir: Antropos, homo. 14
aues dicuntur ſpiritus propter miram celeritatem. 192
auis venatica quaſi eſt cor. 290
auibus qua re data eſt Nicanoris lingua. 275
augmentum peccati ex quatuor contingit. 129
Auguſtus Octauius oculos claros habebat. 459
auriũ percuſſus non frangitur. 57
aurea vaſa dicuntur Angeli vltra lampades. 267
auro comparatur patientia. 57
aurum perfectione omnia metalla antecellit. 82
ad aurum conuertitur à Deo auarus. 467

B

BAbel circa turrim quare dracones habitare dicũtur. 315
Baculum eſt Chriſti paſsio, quo nos dirigimur. 435
Balaam imitatores Nicolaitæ. 324
Baptiſmus tenet, quando hæreticus baptizãs habet materiam, formam, & intentionem facien di quod facit Chriſti Eccleſia. 143
Beati per quid exprimuntur in Pſalmis. 480
Beatis pulchritudinem affert magna multitudo. 479
Beatis magnam gloriam accidentalem affert ſocietas. ibid.
Beatitudinis viſio lignum vitæ eſt. 412

beatitudinis ſecuritas. 478
beatitudinis duplex ſimilitudo. ibidem.
beatitudinis figura. ibid.
beatitudinis primum fundamentum. ibid.
beatitudinis ſecunda condicio. 479
beatitudinis gemmæ duodecim ſunt. 487
beatitudinis quinta cōdicio. 490
beatitudo dicitur ſeruire Deo. 363
beatitudo corona dicitur. 477
beatitudo corona vitæ dicitur. ibidem.
beatitudo expers omnis corruptionis. 478
beatitudo arca eſt bonorum omnium. 486
beatorum omnium metrum, & menſura Virgo Maria. 372
beatorum multitudo eſt quidam paradiſus. 423
beatorum gaudia allegoricè deſcribuntur. 476
beatorum ſtolæ quæ ſint. 479
beatorum varietas pulchritudinem ipſis affert. 480
beatorum multitudo fœcundam reddunt gloriam. ibid.
beatorum tertia condicio. ibid.
beatorū corona dicitur Deus. 486
belli pro inſtrumento, Aries. 161
bellum nouum nuncupatur oratio. 284
bellum cum quibus committit oratio. ibid.
bellum init fortunæ bonis diabolus in ſenectute. 321
belluæ cenſendæ ſunt homines, qui nō bene nūc operātur. 336
benedicere in ſcriptura capitur in bonam, & in malam partem. 167
benedicere hic accipitur pro aliquibus leuitatibus in conuiuijs perpetratis. 168
benedicere pro maledicere accipitur. ibid.
benedicere pro borbottare, & ſub loqui. 262
benedictio parentum vtilis valde filijs. 123
benedictio per crucem acquiritur. 253
benedictionem cum lacrymis Iacob ab Angelo petijt. 282
beneficia iuſtis Deus in partiendo laſſatur numquam. 209
beneficia, lex Adam nuncupatur. 264
beneficij Dei magni ſignum eſt, vltiones ſtatim adhibere pro peccatis. 353
beneficia non debent conferri, niſi in bene meritos. 405
beatorum corona qua re vocatur aurea. 487
beatorum gaudium de conſideratione bonorum. ibid.
blaſphemans ſciens ſe blaſphemare ſemper mortaliter peccat. 273
blaſphemare diabolum nō eſt auſus Angelus Michael. ibid.
blaſphemantes illico occidendi ſunt. 275
blaſphemi Sanctorum mortaliter peccant. 273
blaſphemi ſceleſtiores omnium peccatorum. ibid.

blaſphemia peccatum eſt. 263
blaſphemia eſt peior homicidio. 270
blaſphemia grauior eſt iuramento falſo. ibid.
blaſphemia Sanctorum, in Deum redundat. ibid,
blaſphemia non ſolum, ſed omnis maledicentia euitanda eſt. 274
blaſphemia interdum fidei mortuæ, interdum viuæ opponitur. 271
blaſphemia opponitur fidei confeſsioni. ibid.
blaſphemię peccatum grauius eſt omnibus peccatis. 270.
blaſphemiæ peccatum interdum Spiritus ſancti dicitur. 271
blaſphemus inimicus Dei capitaliſsimus. 269
blaſphemus diuinæ bonitati detrahit. 271
beneficijs homines obligantur. 264
beneficijs delinitur feritas. 268
Beniamin filius dexteræ. 246
Beniamin iuſtus filius dexteræ, quia in iudicio ad dexteram collocabitur. 247
benoni iuſtus, ideſt, doloris filius. ibid.
benoni filius doloris. ibid.
beſtiæ terribili comparatur murmurator. 217
beſtijs ſimilis peccator. 82
beſtijs pluribus diabolus aſſimilatur. 177
bona tanta pro breui voluptate non debet amittere Chriſtianus. 21
bona exercentes qui ſunt. 26
bona exercentes, nec nocent fulmina aduerſitatum, nec phantaſmata dæmonum. 28
bona tria habet homo. 74
bona corporalia in Iob collata à Deo. 111
bona tria à parentibus habuerũt filij. 120
bona quæ ſunt vera, & naturalia. 136
bona opera diſsipat peccator. 152
bona omnia, quibus Deus hominem in hac vita afficit. 216
bona omnia Deus contulit huius vitæ Iob. ibid.
bona omnia deſtruit luxuria in homine, & muliere. 298
bona quot producit tribulatio. 365
bona tria hominibus Deus elargitus eſt. 376
bonum iu malum conuertit dæmon. 214
bonum, & malum, quod nobis accidit prouidentiæ Dei referendum eſt. 358
bonum omne promittitur Dei ſeruis. 364
ad bonum, minus quam ad malum quare inclinatur homo. 375
boni Iob perſeuerans. 25
boni à malis in hac vita vix cognoſcuntur. 412
boni à malo mors eſt diligentiſsima ſeparatrix. ibid.
bonis fortunæ diabolus ſenectutem bellat. 321
bonitas hominis in quibus conſiſtit. 493

boni-

Digitized by Google

bonitate iuſtorũ retinetur Deus. 33
bonitati diuinæ detrahit blaſphemus. 271
bonitatis Dei diffinitio. 36
bonorum hominis in hac vita tria genera reperiuntur. 13
bonorum non, ſed ſpiritus qui ſunt pauperes. 132
bonorum pauperes, & non ſpiritus qui ſunt. ibid.
bonorum, & ſpiritus pauperes, qui ſunt. ibid.
bonorum operum remunerator citiſſimus eſt Deus. 227
bonorum omnium puteus Chriſti latus. 434
bonorum, & malorum ſeparatio erit in die iudicij. 438
bonorum de conſideratione gaudium beatorum. 487
bonorum omnium arca eſt beatitudo. ibid.
bos pro carnali,& ſenſuali homine accipitur. 294
bos in ſacris Litteris pro prædicatoribus ſumitur. ibid.
boues pro veris fidelibus hic accipiuntur. 126
bouis facies qua re in faciẽ Cherub conuerſa fuit. 491
brachia Chriſti in cruce veluti radij Solis. 258
brachia Chriſti alæ dicuntur. ibid.
brachia appellantur Spiritus ſancti dona. 267
brauium gloriæ acquiritur per patientiam. 59
ad brauium comitantur perſecutores patientem. 60
breuitas,& velocitas huius vitæ. 324
breuitas temporis eſt medicina vitæ humanæ. 402
breuitas vitæ humanæ præſentis. ibid.
brutis aſſimilantur diuites mali. 130
buboni aſſimilatur diabolus. 178
bufoni ſimilis auarus. 321
bullæ aſsimilatur humana vita. 409
byſſus quomodo conficitur. 55

C

CAbaliſtarum currus ex Angelis confectus. 176
cadauer quoddam eſt corpus plenum curis terrenis. 378
cadaueribus paſcitur tamquam coruus detractor. 219
cadauerum circa veſtimenta cærimonia apud antiquos. 351
circa veſtimenta cadauerũ apud antiquos cærimonia. ibid.
Cain in punitione Deus tardè ſegeſsit. 223
à calamitatibus ſex mors noſtrũ corpus liberat. 413
à calamitatibus quinque mors animam liberat. 413
in calamitatibus ſuis Iob nihil ſtultum loquutus eſt. 494
calicis amaritudo à Chriſti labijs ablata. 65
calidi expiratio,& euacuatio humidi eſt luxuria. 298
calidi, & frigidi ſunt temperatiua. 486

cali-

Digitized by Google

caligo dicitur carcer dæmonis. 460
calor ignis interior eſt amor. 107
calor eſt qualitas actiua conſequens formam ſubſtantialem. 428
Caluarius, & Tabor montes, quo modo interpretantur. 11
cameli hic pro populo gentili capiuntur. 126
camelum per foramen acus pertranſire quid eſt. 128
campi flos quare Chriſtus. 268
canis diaboli impius. 151
capilli qua re diſcriminātur. 432
capilli quo modo generantur. ib.
capilli, qua re funditus expelluntur. ibid.
capilli, qua re crebro inciduntur. ibid.
capilli ſunt multipliciter paſsiui. ibid.
capillis aſſimilantur cogitationes. 431
capillus, quo modo dicitur corrumpi. 393
capitis tōſio apud antiquos quid ſibi vellet. 352
capitaliſſimus Dei inimicus blaſphemus. 269
caprea libidinē repreſentat. 295
caput militibus tondere, qua re iuſſit Alexander. 352
caput velare, qua re non debet homo. 377
caput Angelorum eſt Chriſtus, vt homo. 427
caput ſerpentis conteritur Chriſti petra. 435
carcer dæmonis dicitur caligo. 460
cariſsimus Deo, ideſt, Iob. 35
caritas Chriſti in paſsione omnem conſiderationem excedit. 417
caritate viua fides formata eſt. 271
caritatem attrahit patientia. 60
caritatem paternam conſeruant conuiuia parca. 146
caritatis tamquā pediſſequæ ſunt virtutes morales infuſæ, & Spiritus ſancti dona. 267
caritatis diuitias confert tribulatio. 59
caritatis opera Adam funiculi ſunt. 264
caritatis, & fidei vnitas fundatur in intellectu, & voluntate. 144
carminum tumultus quando vocatur oratio. 287
carnales homines ſponte dæmoni obediunt. 295
carnalitas ſoporat hominem, alia peccata, & vitia obtundunt. 294
carnalitas eſt morbus comitialis. 316
carnalitas eſt venenoſa. 412
carnalitate media diabolus facit homines, ac mulieres inſanire. 316
carnalitati homines dediti ſponte dæmoni obediunt. 295
carnalitatis vitium rabioſa pix eſt. ibid.
carnalitatis vitium, quo modo deſcribebatur ab antiquis. ib.
carnalitatis, & concupiſcentiæ repellere cogitationes, docet mors. 402

Digitized by Google

carne cum mortui ſunt Sancti, tunc verè viuunt vita. 115
carneſcialium dicitur, quia carnis concupiſcentiam in homine nutrit. 166
carnis peccatum dicitur primogenitum. 295
carnis opera, quæ ſunt. 299
caro, media gula, præualet contra ſpiritum. 165
caſti ſunt immobiles, quia adhærent Chriſto. 308
caſtitas dies vitæ multiplicat. 299
caſtitas, non ſolum eſt terribilis dæmonijs, ſed etiam hominibus voluptuoſis. 302
caſtitas, ſpiritus principalis appellatur. 307
caſtitas, virtus regalis. ibid.
caſtitas, ex familiaritate mulierum deperit. 297
caſtitas honorabilis. 308
caſtitas aſſimilatur circulo galaxiæ. ibid.
caſtitas conciliat æmulos. ibid.
caſtitate, & mũditia, munita oratio, cælos penetrat. 284
catena quaſi vnica conſtringentur damnati. 463
catholici vbique eamdem fidem profitentur, & habent. 144
catholici inter ſeipſos concordant. ibid.
catta, quid gerit. 394
cattis aſsimilantur mulieres ornatæ. ibid.
cauſa vtilitatis iuſtorum permittitur perſecutio. 32
cauſa ſalutis inimicorum mortuus eſt Chriſtus. 46
cauſa pauperum Deus iudex, & paraclitus efficitur. 133
cauſa ſapientiæ Mercurius Trimegiſtri nomen obtinuit. 156
cauſa non ſunt diuitiæ, vt ſerui Dei ipſum ament. 213
cauſa eſt doloris, & diſsipationis animæ otioſitas. 398
cauſa ſciaticæ, & podagræ. ibid.
cauſa vniuerſorum Chriſtus in mundum venit. 234
à cauſa vniuerſali neceſſaria ſimul cum variabili effectus dependens, tunc denominatur à variabili. 188
cauſa eadem eſt infirmitatis, & mortis humanæ in corporibus. 403
cauſas omnes comprehendit animæ definitio. 370
cauſis pluribus palmæ iuſtus cõparatur. 19
cauſis tribus iudicium noſtrum incurrere poteſt errorem. 221
cauſis leuiſsimis mortem animi, & corporis ſuſcipiunt libidinoſi homines. 317
cauſis pluribus Deus odiſſe ſuperbiam apparet. 319
cauſis tribus ignotæ ſunt nobis aliorum operationes. 224
celebratio conuiuij fit in præclaris domibus. 138
celebratio conuiuiorum abſque aliqua imperfectione vix fieri poteſt. 165
celeritas mira ſpirituum. 192
cæleſtia licet contempletur intellectus noſter, cum terrenis curis tamen retardatur. 378
cæleſtis lex noua. 87

Digitized by Google

cæleſtis regni ad bene operãdum incitat contemplatio. 94
cęleſtis coloris eſt ſapphyrus. 132
cæleſtis tota eſt Eccleſia. 506
cæleſtis habitatio regnum nuncupatur. 482
cæleſtem ſe eſſe cognoſcitur in tribus Eccleſia. 506
cæleſtes de cælo loquuntur, terreni de terra. 507
cæli inter terrena impediunt. 355
cæli quo modo enarrant gloriam Dei. 481
cæli muſicam continent. 482
cæli quaſi ſtellas multiplicauit Deus ſucceſſionem Abraham. 433
in cælo miniſtrorũ dignitas. 484
in cælo Deus regnat veluti in lautiſſimo conuiuio. ibid.
in cælo excipit ſanctos Deus, veluti mater infantem plorantẽ. 490
in cælo lingua non inſeruiet ad aliud, niſi ad Deum laudandum. 503
de cælo cæleſtes, de terra terreni loquuntur. 507
cælorum diuerſæ poſitiones. 481
cælorum ſex poſitiones ſecundum Philoſophos. 481
cælos penetrat munda, & caſta oratio. 284
cęlos eſſe animatos apud antiquos cenſebatur. 481
cęlum clauſit, atque reſerauit oratione Elias. 14
cælum nemo ingreditur, niſi per viam tortuoſam. 254
cælum eſt habitaculum noſtrum. 376
ad cęlum vſque, oratione media, ſancti properant. 505
cœnæ comparatur gloria. 474
ad cœnam gloriæ vocantur Sancti. ibid.
cærimonia apud antiquos circa veſtimenta cadauerum. 351
cœtus feſtum, quid ſignificabat. 265
ceruorum natura. 474
cetũ quare Deus creauerat. 356
Chaldæus pro ſapiente capitur. 312
Chaldæi quam viuendi ritum obſeruabant. ibid.
Chaldæorum tres turmę tria peccata capitalia ſignificãt. ibid.
Chananęę mulieris orationis vis, & potentia. 15
Cherub in faciem qua re bouis facies conuerſa fuit. 491
chori nouem Angelorum. 201
chriſtianus non debet pro breui voluptate tanta bona amittere. 21
Chriſti actiones ad duo capita reducuntur. 2
Chriſti dignitas à Dauide declaratur. 64
Chriſti à labijs ablata amaritudo calicis. 65
Chriſti paſſio exacte deſcripta ab Iſaia. 66
Chriſti meritis tamquã agni vellere induti ſumus. 163
Chriſti Domini ſacrificij figura ſacrificia Iob. 164
Chriſti corpus in Eccleſia ſacramentaliter manet. 210
Chriſti paſsio per faſciculũ myrrhę ſignificata. 232

Chri-

chriſti magnitudo,& potẽtia. 246
chriſti paſsionis memoria aperit noſtros oculos. 250
chriſti brachia dicuntur alæ. 248
chriſti brachia in cruce veluti ſolis radij. ibid.
chriſti feſta, Iudæorum feſta ſignificabant. 265
chriſti paſſionis cõtemplatio. 426
chriſti pulchritudo eſt cauſatiua omnis pulchritudinis. 429
chriſti paſsionem tripliciter meditari contingit. 430
chriſti petra ſerpentis caput conteritur. 431
chriſti vox ſimilis aquis multis, ſignificat vocem, quam emittet in iudicio. 446
chriſti ad paſsionem ſi mens noſtra dirigitur, totã perficit. 433
chriſti lateris apertionis vaticinium. 433
Chriſti paſsio, licet ſibi amariſſima, nobis tamen dulciſsima fuit. 434
chriſti paſsio debet à nobis continuo meditari. ibid.
chriſti latus puteus omnium bonorum. ibid.
chriſti paſsio comparatur myrrhæ. ibid.
chriſti paſsio eſt baiulũ quo nos dirigimur. 4.35
chriſti paſsio liber eſt, vbi nos ſtudere debemus. 435
chriſti ad paſsionem oculos ſemper debet homo, tamquam ad vexillum. ibid.
chriſti maieſtas in iudicio cõtrarios operabitur effectus. 437
chriſti ſecundus aduentus. 438
chriſti vox ſimilis aquis multis ſignificat vocem, quam emittet in iudicio. 446
chriſti vox in iudicio potentiam, & fortitudinem eius demonſtrabit. 446
chriſti in iudicio ſplendor qualis erit. 449
chriſti ſententia in iudicio inſtar hladij deuorabit, & ſeparabit. 452
chriſti conſpectu damnati in iudicio extremo acerbiſsimè torquebuntur. 469
chriſti ſacrificium repræſentabãt Arietes Leuitici 26. 160
chriſti duplex ſacrificium. ibid.
chriſti eccleſia quod facit, habens hæreticus materiã, & formam, & intentione faciendi, baptizat. 143
chriſti iugum quid eſt. 387
chriſti caritas in paſsione omnẽ conſiderationem excedit. 417
chriſti oratio in horto quomodo fuit exaudita. 418
chriſti amoris præſtãtiam innuit Ioannes. 419
chriſti lateri orbis ſphæra aſsimilatur. 420
chriſti manſuetudo in paſsione. 162
chriſti exempla circa parentum honorem. 319
chriſti ad Iob comparatio. 5
chriſti, & ſanctorum patientia. 11
chriſti meritis tanquam agni vellere induti ſumus. 163
chriſti ſacrificium in quo ab antiquis differat. 42
chriſti ſanguinis pulchra ſimilitudo.

Digitized by Google

tudo. 43
chriſti amor igni maximo comparatur. 45
chriſti paſsio ſpatioſum mare. ibidem.
chriſti talis fuit amor, quod ipſum in pœnis, & paſsione non ſaturauit. 48
chriſti typum expreſſum Iob geſſit in pœnis. 64
chriſti dolores in paſsione ſoli Deo patebant. 68
chriſti dolores in paſsione ſuperauere omnes dolores huius vitæ. 69
chriſti humanitas timuit poteſtatem dæmoniorum in paſsione. 71
chriſti dolores martyrum dolores ſuperauere omnes. ibid.
chriſti anima, & corpus ſummè perfecta fuere. 73
chriſto ſolis nomen tribuitur. 39
à chriſto virtutes dulces effectæ fuere. 232
chriſto quia adhęrent caſti immobiles ſunt. 308
ſub chriſto omnia reſtaurata ſũt. 428
pro chriſto vitam amittendo ſancti, in meliorem commutauerunt. 477
chriſtum adumbrant paſsiones, & tormenta, melius quam gloriæ. 5
chriſtum tentauit, vt figuratum, dæmon, qui vt figuram Iob tentauit. 180
chriſtum virtutes, vt apes florem circumdedere. 232
chriſtum Apoſtoli tamquam florem manibus contrectauerũt. 233
per chriſtum omnia creata ſunt. 428
chriſtus à Patribus veteris teſtamenti præſignatus. 2
chriſtus ſcopus noſtræ ſpiritualis vitæ. ibid.
chriſtus columna ſapientiæ, & veritatis. 5
chriſtus venit in exemplum patientiæ. 11
chriſtus quare apparuit Ioãni indutus veſte ſacerdotali. 27
chriſtus ſe incarnando oſtẽdit nobis tertium ſignum amoris. 39
chriſtus omnes ſanctos in gratia ſuperauit. 40
chriſtus, vt Deus, æqualis patri, vt homo, glorioſior omnibus. 40
chriſtus Agricola. 41
chriſtus in ſcientia, & ſapientia omnes ſuperat. 40
chriſtus Paſtor. 41
chriſtus mortem non timuit. 44
chriſtus pro inimicis mortuus eſt. 46
chriſtus ſuſtulit, & aſſumpſit omnes pœnas pro peccato primi parentis. 47
chriſtus ſuam paſsionem donum reputat. ibid.
chriſtus in cruce patientia, & nõ potentia qua re vſus eſt. 52
chriſtus cum ſummo deſiderio paſſus eſt. 65
chriſtus ſitibundus paſsionis ſuę. ibidem.
chriſtus pro alijs paſſus eſt. 67
chriſtus omnes dolores in ſpecie

Digitized by Google

non eſt paſſus. 69
chriſtus paſſus eſt in anima extremum dolorem. 70
chriſtus quare contriſtatus in horto. ibid.
chriſtus quare timorem in horto paſſus eſt. 71
chriſtus non ſolum paſſus eſt, vt nos redimeret, ſed vt patientiæ exemplum daret. 72
chriſtus in columna paſſus eſt innumerabilia flagella.. ibid
chriſtus die dominico apparuit Diſcipulis ianuis clauſis. 159
chriſtus natus initio Dominicæ diei. 158
chriſtus in die dominico diſcipulos miſit ad prædicandum. 159
chriſtus veluti agnus in cruce immolatus. 163
chriſtus habitaculum ſupernum dicitur. 230
chriſtus flos eleganti ſpecie. 230
chriſtus omnes delicias continet. ibidem.
chriſtus flos in conceptione. 231
chriſtus flos in natiuitate. 233
chriſtus flos in vita. 231
chriſtus flos in paſsione. 232
chriſtus flos in reſurrectione. 233
chriſtus flos in Aſcenſione. ibid.
chriſtus quare flos campi. ibid.
chriſtus fuit repletus ſeptem ſpiritus Domini. ibid
chriſtus ſolus ſuo odore, & pulchritudine eccleſiæ appetitum impleuit. ibid.
chriſtus propter vniuerſos venit in mundum. 234
chriſtus quam primum fuit incarnatus oſtendit ſuam miſericordiam. 238
chriſtus in morte oſtendit miſericordiam Dei. ibid.
chriſtus primus, & nouiſsimus. 246
chriſtus pater, & præceptor noſter eſt. ibid.
chriſtus principium,& finis. ibid.
chriſtus cupit noſtris malis occurrere. 248
chriſtus pro piſce Tobiæ interpretatur. 250
chriſtur quare poſt reſurrectionem fauum mellis comedit. 253
chriſtus non fuit exemptus à perſecutionibus. ibid.
chriſtus honor fidelium. 255
chriſtus quare flos campi. 268
chriſtus animam fidelem ab inſidijs dæmonij defendit. 269
chriſtus petit à Patre reſurrectionem. 341
chriſtus,omnes,qui ſua præcepta obſeruant, reges facit. 344
chriſtus quare Iudam diabolum nuncupauit. 380
chriſtus nos paſcit pane ſpirituali. 421
chriſtus pro nobis diabolum expugnauit. ibid.
chriſtus pro amore hominum ægrotauit. ibid.
chriſtus erga ſuos fideles magnũ affectum pietatis gerit. ibid.
chriſtus gallinæ ſe comparauit. ibidem.
chriſtus lignum vitæ. ibid.
chriſtus ſcalis comparatur. 410
chriſtus in cruce lacrymas effudit. 417

chri-

chriſtus orauit cum clamore valido. 418
chriſtus eſt ſpelunca, & petra. 421
chriſtus in cruce eſt verè lignum. 426
chriſtus non ſolum pulcher, ſed pulchritudo dicitur. 429
chriſtus eſt pulchritudo, & ornamentum omnis creaturæ. ibid.
chriſtus ſpecioſior. ibid.
chriſtus luci quare aſsimilatur. 428
chriſtus in ſimilitudinem electri apparuit. 427
chriſtus quare apparuit indutus veſte ſacerdotali. 426
chriſtus vt homo eſt caput Angelorum. 427
chriſtus obtulit ſe patri tamquã verus ſacerdos. ibid.
chriſtus dicitur Redemptor Angelorum. 430
chriſtus ad iudicium in nube veniet. 441
chriſtus ad iudicium quare in nube ſe venturum promiſit. 441
in cruce Chriſtus eſt verè lignũ. 426
chriſtus in iudicio magnam vocem emittet. 445
chriſtus non ſolum vitia, ſed virtutes in iudicio examinabit. 446
chriſtus in iudicio armatus apparebit. 451
chriſtus dominus abſque armis primo aduentu apparuit. ibid.
chriſtus quot modis affert gladium. 453
chriſtus quare in ore dicitur portare gladium. 453
chriſtus reſurgens terræmotus factus eſt. 458
chriſtus noſtras maculas abſterſit. 490
chriſtus inter homines, & Deum fœdus ſtatuit. 491
Ciborum varietas in æterna felicitate. 476
cibus iuſtorum ſunt tribulationes. 32
circulo Galaxiæ aſsimilatur caſtitas. 308
circumſtantiæ, oſtium dicitur os. 495
clamare quomodo poſſumus ſine voce. 290
cum clamore valido orauit Chriſtus. 418
cogitatio quid eſt. 368
cogitatio an ab Angelis cognoſci poſsit. ibid.
cogitatio vnde cauſatur. 375
cogitatio ad homicidij peccatũ admittendum, ſufficit. 380
cogitatio licet ſit parua, tamen valde creſcit. 381
cogitatio producit delectationẽ. ibidem.
cogitationes hominum Deus ſolus cognoſcit. 368
cogitationes bonæ à Deo, & Angelis cauſantur. 375
cogitationes ſuas celare poteſt anima. ibid.
cogitationes malæ obcæcant oculos mentis. 380
contra cogitationes prauas remedia. 382
cogitationis minutulum Deus etiam intuetur. 383

cogi-

Digitized by Google

cogitationes prauas repellit vigilantia ſenſuum. 391
cogitationes malas otium parit. 397
contra cogitationes prauas tria remedia. 399
cogitationes prauæ ad quatuor peccatorũ genera homines trahunt. 401
cogitationes diu viuendi euitare docet mors. 406
cogitationes carnalitatis, & concupiſcentiæ docet repellere mors. 401
cogitationum malarum alia mala. 379
coloris cæleſtis eſt ſaphyrus. 132
congregatio fidelium ex iuſtis, & peccatoribus, nec non ex præ-deſtinatis, & præſcitis compoſita. 138
cogitationes quaſi paruulæ vulpeculę. 430
ad cogitationes prauas expellendas flabellum quinque pennarum. 401
cogitationes qua re paruulis aſſimilantur. 430
cogitationes aſsimilantur capillis. 431
cogitationes malæ pręparant locum diabolo. ibid.
cogitationes prauæ funditus debent euelli. 432
cogitationes vanę domum conſcientię aperiunt. 431
cogitationes ſunt ad defenſionem animi. 432
cogitationes ſubtiliſsimas etiam iudicabit Deus. 327
de cogitationibus etiam in die iudicij reddituri ſumus rationem, vltra rationem de operationibus. 416
cognitio veri amoris quatuor ſignis fit. 38
cognitiones duas Deus ſuis fidelibus dedit. 91
cognitionis ratione nominatur ſcientia. 200
cognitio Dei in hac vita fumo comparatur. 450
cognitio Creatoris neceſſaria creaturæ. 100
commentum hebræorum reijcitur. 161
cognitio Dei triplex. 201
cognitio ab Angelis an poſſit haberi cogitationis. 368
cognitionem qua re non habemus de Dei miſericordia. 361
cognitionem habere de cogitationibus hominum ſolus Deus poteſt. 368
cognitiones Dei nouem. 201
coitus multi animalia ſunt breuioris vitæ. 298
columbæ ad inſtar ſe habet iuſtus. 421
columna ſapientiæ, & veritatis Chriſtus. 5
columnæ Eccleſiæ Sancti. 26
collatio patientiæ circa tria priuilegia. 50
collatio tribulationis circa diuitias caritatis. 59
collatio bonorum corporalium in Iob à Deo. 111
colligationem virtutũ vitia diſiungentia. 399
collatio gratiæ in Chriſto non ad menſuram. 40

Digitized by Google

collyrium quid eſt,& ad quid deſeruit. 248
comeſtio faui mellis Chriſti quare poſt reſurrectionem. 253
comitatū habet oratio inſignium virtutum. 281
comiti par eſt ſeruus Regis. 388
commiſſo prius peccato recidiuatio peior. 29
commotio fieri debet in peccatore ob incertitudinem vitæ humanæ. 148
communia præludia præmittenda. 2
comparatio Chriſti ad Iob. 5
comparatio Ægyptiorum Theologorum inter Deum, & ſphæram. 7
cōparatio amoris Chriſti ad maximum ignem. 45
comparatio patientię ad aurū. 57
comparatio iuſti ad palmam pluribus de cauſis. 19
comparatio naſus ſponſæ ad turrim Libani qua re. 101
comparatio pauperis ſpiritu ad abietem. 133
comparatio Eccleſiæ militantis. 139
comparatio maligni ad locuſtam. 216
comparatio murmuratoris ad beſtiam terribilem. 217
comparatio maligni ad ſerpentem. 217
Comparatio iuſti ad muſicum inſtrumentum. 247
comparatio orationis ad guttam. 283
cōparatio pulchra orationis. 188
comparatio tēporis ad telā. 323
comparatio velocitatis temporis ad punctum. 325
comparatio viliſsimorū animalunculorum ad imperia mundi. 326
comparatio fiet diſcuſſionis humanarum actionum ad ſiclum ſanctuarij. 327
comparatio iudicij in fine mundi ad iudicium noſtrum fiet. 327
comparatio præſentis vitæ ad meſſem. 336
comparati mortis impij ad mortem tauri. 338
comparatio iuſti ad epar. 345
comparatio lupi qua re ad diabolum. 356
compoſitio curioſa crinium ſignū eſt animi effeminati. 393
comparatio auaritiæ ad zizaniā. 412
comparatio Chriſti ad ſcalā. 420
comparatio Chriſti ad gallinam. 422
comparatio paſsionis Chriſti ad myrrham. 434
comparatio futuræ vitæ ad turbinem. 445
cōparatio vitæ præſentis ad quadrigam. ibid.
comparatio gloriæ ad torrentem qua re. 474
comparatio glorię ad cœnā. ibid.
complicatio manuum eſt illas ad opera non extendere. 106
comprehenſio malitiæ malignorum vnico nomine fieri non poteſt. 217
ad compunctionem pertinet aliquando ſilentium. 498
Concilia omnia comprobarunt
hiſto-

Digitized by Google

hiſtoriam Iob. 13
conciliatio tribulationis ad diuinum amorem. 251
conciliatio caſtitatis circa æmulos. 308
in concilio veluti ſecreto in ſacra Scriptura Deus regnat. 483
concordia inter hæreticos numquam eſt. 144
concordiam hæretici inter ſeipſos ſemper non habent. ibid.
concupiſcentiam, quia in homine nutrit carnis, carneſcialium dicitur. 166
concupiſcentiæ, & carnalitatis docet mors cogitationes repellere. 402
concupiſcibilis, & iraſcibilis paſſiones ſunt inuicem connexæ. 398
concupiſcibilis, & iraſcibilis paſſiones vocantur à Philoſopho. ibid.
concurrẽtia ad iudiciũ quot. 328
concordantia Catholicorum inter ſeipſos. 144
condicio alia iuſti. 85
condiciones tres iuſti habẽt. 209
condiciones tres ſunt orationis. 286
condicio draconis. 317
condicio inferni. 461
condicio ſecunda beatitudinis. 479
condicio quinta beatitudinis. 490
condicio tertia beatorum. 480
confuſionem æternam ſignificat verecundia. 240
confuſio eſt tenebrę, ordo lucis. 462
confuſio habetur omnium ſublata veritate. 499
confeſsione Fidei blaſphemia opponitur. 271
confeſsionem peccatorũ ſuorum non facit peccator, tunc in profunditate clauditur. 342
coniunctio ſapientiæ ſacerdotio 156
connexionem habent inter ſe paſſiones iraſcibilis, & concupiſcibilis. 398
conſcientia eſt verum, & iuſtum pondus. 79
conſcientiæ domum aperiunt vanæ cogitationes. 431
conſcientię damnatorum perturbatæ ſemper exiſtunt 462
conſeruatio patientiæ peccata ſoluentis, & merita acquirẽtis. 57
conſeruatio parentum cõiuiuium circa caritatem paternã. 146
conſeruationem adhibet Deus in ſuo promptuario neceſsitatibus pauperum. 202
conſeruatio hæreditatis in primogenitis. 295
conſeruatio vitæ in quibus. 298
conſideratio artificis quæ. 199
conſiderationem habet Deus circa iuſtorum actiones oculo peculiari. 206
conſiderationem omnem excedit Chriſti caritas. 417
conſideratio magnitudinis pœnarum inferni. 470
de conſideratione bonorum beatorum gaudium. 487
conſiſtentia vnitatis fideliũ. 144
conſiſtentia nobilitatis animæ in quo. 370

Digitized by Google

conſpectu Chriſti damnati in extremo iudicio acerbiſſime torquebuntur. 469
conſpectus damnatorum horrificus. 466
conſuetudo legem inducit. 28
conſuetudine peccator vſum conuertit in naturam. 152
cõſuetudo, ſeu mos ſtatuarij. 366
contemplatio martyres inſenſibiles fecit. 93
contemplatio cęleſtis regni ad bene operandum incitat. 94
contemplatio paſſionis Chriſti. 426
contemplatiuam vitã ſignat Rachel. 93
contemplatiuę vitæ, vt pediſſequa inſeruire debet vita actiua. ib.
contemplatiuus tanto eſt melior, quãto eſt ponderoſior per mentis ſtabilitatem. 279
continentia omnium deliciarum in Chriſto eſt. 230
continẽtiam vitam ciuilem exornat. 300
continuatio diei, ac noctis æternitatem ſignificat. 477
contradictio fit ab Hebræis ſuo more. 66
controuerſia circa Iob, an fuit ſacerdos. 155
contumacem ſeruum aliquando Deus vendit. 363
conuenientia Dei, & hominis ad iuſtificationem peccatoris. 147
conuerſio ad Deum ſex rationibus à peccatore fieri debet. 148
conuerſio peccatoris Deo ſemper grata. 117
conuerſio boni in malum à dæmone. 214
conuerſionem facit vſus in naturã peccator conſuetudinarius. 152
conuerſionem bonarũ operationum in contrarium, morſu maligno quærit ſatan facere. 219
conuerſio auari à Deo ad aurum. 464
conuiuia filiorum Iob an quotidiana erant. 145
conuiuia parca caritatem paternam conſeruant. 146
cõuiuia vix celebrari poſsũt abſque aliqua imperfectione. 165
circa conuiuia filiorum Iob opinio hebræorum. 145
in conuiuio veluti lautiſſimo, ſic Deus regnat in cælo. 484
conuiuium in præclaris domibus celebratur. 138
copula fuit inter Deum, & tribulatos. 6
cor diuini amoris incenditur tribulatione. 252
cor eſt quaſi auis venatica. 290
cor quo modo eſt refręnandum. 291
cor mundum quid ſit. 379
cor prauis curis repletum ſuam perdit quietem. 379
cor impij eſt quaſi mare feruens. 380
cor noſtrum eſt veluti quoddam vas. 381
cor exhilarandi habet vim crocus. 423
corda dura emollit tribulatio. 252
corde nihil fugacius. 290

Digitized by Google

cordis,& vocis oratio duplex harmoniacum habere debet. 283
cordis adulterini nuncius eſt corporis habitus impudicus. 395
cornua decem, erunt decem præceptorũ tranſgreſſiones. 193
corona ſapientium diuitiæ. 120
coronã variam geſtat iuſtus. 344
corona dicitur beatitudo. 477
corona beatorũ dicitur De⁹. 486
corona beatorum aurea quare vocatur. 487
corona quo modo intelligitur poſſe amitti. ibid.
corona vitæ dicitur beatitudo. 477
corporalia bona collata à Deo in Iob. 111
corpore etſi non, voluntate tamen Iob mortuus eſt. 6
in corpore interdũ apparent Angeli, licet ſint incorporei. 485
corporis luxuria nocet. 298
corpori ſicut quies, ſic animæ otioſitas nocet. 397
corporis quatuor dotes. 102
corporis potentijs Deus intelligi non poteſt. 104
corporis,& animi ſuſcipiunt mortem leuiſſimis cauſis libidinoſi homines. 317
corporis, & mentis inter oculos differentia. 219
corporis vtilitati communi deſeruit ſtomachus. 345
corporis habitus impudicus nuncius eſt adulterini cordis. 395
corpus, & anima Chriſti ſumme perfecta fuere. 73
corpus Chriſti in Eccleſia Sacramentaliter manet. 210
corpus hominis à Deo formatũ. 371
corpus dedit Deus ad cuſtodiendum hominibus. 377
corpus etiam retinet Dei imaginem. 376
corpus rectum Deus hominis formauit. ibid.
corpus curis terrenis plenum eſt quoddam cadauer. 378
corpus compoſitum ex quatuor elementis. 402
corpus noſtrum à ſex calamitatibus liberat mors. 413
corpus totum frænatur, frenata lingua. 497
coruo malignus aſſimilatur. 218
correſponſio præmij noſtris operationibus. 26
corruptio vnguenti fit à muſcis. 381
corruptionis omnis expers beatitudo. 478
coſtæ habent duodecim oſſa. 102
creata omnia non poſſunt laudare Deum veluti eſt. 503
Creatoris cognitio creaturæ neceſſaria. 100
Creatori etiam, præter creaturas, patientia præbet admirationem. 53
creatura diligitur à Deo amore zelanti. 38
creatura alia præter hominem non habet loquelam. 502
creatura quando dicitur plena vanitate. 304
creaturarum perfectio. 476
creaturas alias non ſolus Deus continet, ſed ipſum Deum participat. 377

propter creaturas damnatus Dei vnitatem reliquit. 465
creationem habuerunt per Chriſtum omnia. 428
creationē ceti quare fecit Deus. 356
creaturę neceſſaria cognitio Creatoris. 100
creaturę vnius malum ordinatur in bonum alterius. 203
creaturæ omnis Chriſtus eſt pulchritudo, & ornamentum. 429
creaturis non ſolum, ſed & creatori admirationem præbet patientia. 53
cum creaturis Deus officium obſtetricis exercet. 206
criminis, iuxta menſuram ſtatuit Deus plagarum modum. 462
crinium curioſa compoſitio ſignum eſt animi effeminati. 393
crocus vim habet exhilarādi cor. 423
crucis manens Chriſtus, qua reuſus eſt patientia, & non potentia. 52
crudelitas martyrij, 378
crux veluti lignum attulit fructum ſuum. 425
crux Chriſti denotat lignum vitæ. 424
culparum vindices ſunt tenebræ. 460
cultus Eccleſiæ fit ligone patientiæ. 58
cultus diei Dominicæ. 159
cuncta dirimit mors. 406
cupiditas dæmonis ad nocendū. 180
cupiditatis affectus docet fugere mors. 401
curæ ſui regni rex ſemper eſt occupatus. 347
curam an idem Angelus ſucceſſu temporis multorum hominum ſuſcipiat. 489
curas ſuperbiæ fugere docet mortis memoria. 403
curis terrenis intellectus noſter retardatur, licet cæleſtia contempletur. 378
curis terrenis corpus plenum eſt quoddam cadauer. ibid.
curioſa crinium compoſitio ſignū eſt animi effeminati. 393
curſu vincit aſinus ſilueſter inimicos. 52
currus cabaliſtarum ex Angelis confectus. 176
cuſtodia, vigilantia maxima, fit circa diuitias. 130
cuſtodia Angelorum circa homines. 227
ad cuſtodiam Deus dedit corpus hominibus. 377
cuſtodia linguæ adhiberi debet. 486
cuſtodiam habet Deus de hominibus, ſicut paſtor de ſuo grege. 226

D

Damnati quaſi vnica catena conſtringentur. 463
damnati illico, quod ad infernum perueniunt, paſſuri ſunt pœnas. 468
damnati manent in inferno in igne. 465
damnati, conſpectu Chriſti in extremo iudicio acerbiſsime tor-

torquebuntur. 469
damnatio æterna, dicitur mors ſecunda. 478
damnatorum quælibet pœna ſuperat omnes dolores huius vitæ. 69
damnatorum miſeria cum tenebris coniuncta eſt. 461
damnatorum conſcientiæ ſemper exiſtunt perturbatæ. 462
damnatorum in ſupplicia exquiſitus ordo. 463
damnatorum duplex pœna. 464
damnatorum conſpectus horrificus. 466
damnatorum pœnas nemo exprimere poteſt. 467
damnatorum voluntas peccandi numquam deficiet. 471
damnatus reliquit Dei vnitatem propter creaturas. 465
damni pœna, & pœna ſenſus, quæ eſt. ibid.
damni pœna peior eſt pœna ſenſus. 465
Danielem qua re tanta diligentia Deus defendit. 208
Dauid declarat dignitatem Chriſti. 64
Dauid propheta dicebat ſe tempus præuenire. 333
Dauid ſagittæ, quæ fuere. 361
Dauid qua re viuum puerum fleuit, mortuum autem non. 458
dæmon confiſus, quia primum ſuperauit hominem. 10
dæmon aſsimilatur pauoni. 178
dæmon nycticoraci aſsimilatur. ibid.
dæmon draco nuncupatur. 179
dæmon qua re diabolus dicitur. 179
dæmon qui tentauit Iob, vt figuram, tentauit Chriſtum, vt figuratum. 180
dæmon ita ſitit noſtrum exitium, vt numquam nos perſequi laxetur. 185
dæmon, vt animas perdat, omnem adhibet diligentiam. 195
dæmon bonum in malum conuertit. 214
dæmon qua re per piſcem Tobiæ interpretatur. 250
dæmon hoc verbo benedixerit ſecundum aliquos vſus non fuit in hoc loco. 262
dæmon quidquid dicit, & agit, à malignitate procedit 245
dæmon importunè noſtrum procurat exitium. 276
dęmō quid peculiare petit à Deo contra Iob. 276
dęmon quatuor flagellis erga Iobum vſus eſt. 293
dæmon pro ſtimulo vtitur malo exemplo. 295
dęmon in forma ignis deſcendit. 301
dæmon, ideſt, ſciens. 312
Dęmon quo modo à Sanctis illuditur. 314
dęmon exactor appellatur. 385
dęmon quo magis ei obtemperatur, immanis efficitur. 386
dęmon inſtar fabri ſe habet. 451
dęmon dicitur poteſtas tenebrarum. 459
dęmon proprius inuentor mendacij. 499
à dæmone vno tantummodo tentatur

. reatur homo, qui continuo alicui honeſto operi vacat. 397
dęmonem alloquitur Deus quadrupliciter. 185
contra dęmonem quatuor armis Iob vſus eſt. 349
dęmoni obediunt ſponte carnales homines. 295
dęmoni ſeruire per quinque vias eſt difficile. 383
dęmoni ſeruire eſt abiectiſſimo domino ſeruire. 384
dęmoni ſeruire eſt perſonæ tyrannicæ ſeruire.. ibid.
dęmoni peccator arat, & ferit. 387
dęmonibus auaritia maximè grata eſt. 96
dęmonijs non ſolum eſt terribilis caſtitas, ſed etiam hominibus voluptuoſis. 302
dęmoniorum ſuperbia. 314
dęmoniorum poteſtatem in paſſione timuit Chriſti humanitas. 71
dęmonis cupiditas ad nocendum. 180
dęmonis ſedula perſcrutatio. 195
dęmonis pedes ſunt delectationes. 196
dęmonis malignitas. 213
dęmonij ab inſidijs Chriſtus fidelem animam defendit. 269
dęmonis fraus. 356
dęmonis in carcere moratur homo in peccato. 362
dęmonis tributarius eſt peccator. 386
dęmonis carcer dicitur caligo. 460
dęmonum phantaſmata, nec nocent in bono perſeuerantibus, nec minus aduerſitatum fulmina. 18
dęmonum vigilantia ad nos tentandum. 334
dęmonum terribilis aſpectus in inferno. 466
debilitatio peccati circa liberum arbitrium. 21
declaratio dignitatis Chriſti fit à Dauide. 64
declaratio Iobi ab expoſitoribus quatuor modis facta. 35
declaratio ſuæ miſericordiæ à Chriſto facta quam primum fuit incarnatus. 238
decore induit hominem liberi arbitrij ſuper omnia animantia. 264
defectus linguæ eſt ſtultitia. 494
defenſa Dei erga pauperem. 444
defenſione, & protectione vtitur Deus erga iuſtus vltra prouidentiam, quam particularem habet de ipſis. 207
defenſione munit Chriſtus animam fidelem in inſidijs diaboli. 269
defenſione qua re Deus tanta diligentia circumdat Danielem. 208
defenſionem adhibet Deus pro iuſtis. 207
ad defenſionem animi cogitationes ſunt. 432
definitio animæ omnes cauſas comprehendit. 370
definitio animæ ſecundum Theologum. 370

defi-

Digitized by Google

definitio animæ ſecundum Philoſophum. ibid.
delectationes ſunt pedes dæmonis. 196
delectationes, & gaudia huius vitæ veluti vmbræ ſunt. 5
delectationem producit cogitatio. 381
delicias omnes Chriſtus continet. 230
delinitio feritatis fit beneficijs. 268
Dei operationes ad omnia ſe extendunt. 4
Dei oculis pretioſiſsimæ tribulationes iuſtorum. 10
Dei templum Eccleſia. 26
Dei gratia diploma perſeuerãtis. 27
Dei amor ab amore noſtro differt. 36
Dei bonitatis definitio. ibid.
Dei dilectio duplex, qua nos diligit. ibid.
Dei dilectionis temporalis quadruplex effectus. 37
Dei amoris primum ſignum. 39
Dei amoris ſecundum ſignum. ibid.
Dei amoris tertium ſignum. ibid.
deitatem Chriſtus æqualis eſt patri: humanitate vero glorioſior omnibus. 40
Dei amor gigans maximus. 41
Dei iuſtificationes ſuauius docet Eccleſia. 870
Dei amor eſt calor ignis interior. 107
Dei donum eſt liberos habere. 116
Dei thronus paupertas. 132
Dei filij qui ſint. 170
Dei vere miniſtri Angeli. 172
Dei proprium nomen Iehoua. 173
Dei ſcientiam non ponit neceſſitatem in prædeſtinato. 186
Dei prouidentiæ omnia ſubeunt. 200
Dei cognitiones nomen. 201
Dei ſcientiæ ordo. ibid.
Dei intellectus videndo inferiora non vileſcit. ibid.
Dei cognitio triplex. ibid.
Dei oculorum pupilla vocantur iuſti. 206
Dei ſerui, vt ipſum ament, cauſa non ſunt diuitiæ. 213
Dei manus ad modum liberalis erga ſuos ſeruos. 225
Deis merces ſemper eſt parata. 229
Dei à tellure differt mundi tellus. ibid.
Dei tellus, licet ſit aſpera, ſemper tamen producit fructum. ibid.
Dei liberalitas debet nos reuocare ad illius amorem. 234
Dei miſericordiæ plura ſunt opera, quam iuſtitiæ. 238
Dei miſericordiam Chriſtus in morte oſtendit. ibid.
Dei opus miſericordia, iuſtitia alienum opus dicitur. ibidem.
Dei iræ plenæ Apoc. phialæ quare dicuntur. 241

Dei

dei ſeruus,oportet, vt tribulationes patiatur. 245
dei capitaliſsimus inimicus blaſphemus. 269
dei gratiam, ac omnes virtutes ab homine ſuperbia expellit. 320
dei verbum qui audiunt, reges vocantur. 344
dei magni beneficij ſignum eſt vltiones ſtatim adhibere pro peccatis. 351
dei de manibus, quidquid euenit mortalibus, accipiendum eſt. 358
dei prouidentiæ referendum bonum,& malum,quod nobis accidit. 358
dei miſericordiam quare non cognoſcimus. 361
dei mancipium eſſe quam fortunatum ſit. 63
dei ſeruis omne bonum promittitur. 364
dei ad imaginem anima humana effecta eſt. 372
dei imaginem etiam retinet corpus. 376
dei præmiatio fructus ab Apoſtolo per antonomaſiam appellatur. 390
dei iuſtitia in hac vita per miſericordiam impeditur. 447
dei iuſtitia in primo aduentu cõuerſa eſt in miſericordiam. ib.
dei impetum impedire non poteſt homo. ibid.
dei proprius thronus nubes eſt. 441
dei cognitio in hac vita fumo cõparatur. 450
dei verbum eſt myſticus gladius. 453
dei gloriam quomodo enarrant cæli. 481
dei arcana in ſcripturis declarantur. 484
dei eſſentia, & eſſe idem eſt. 499
deo ſeruire naturale eſt. 22
deo cariſsimus,ideſt,Iob. 35
deo, proximo, & ſemetipſo ordinatur homo medijs virtutibus. 51
deo ſimiles nos efficit patientia præ omnibus alijs. 55
deo ſoli in paſsione Chriſti dolores patebant. 68
à deo corporalia bona in Iob collata. 111
deo gratiſsimum præceptum honorandi parentes. 119
deo ſemper grata conuerſio peccatoris. 137
cũ deo quando loquuntur Angeli, aſſiſtere dicuntur. 173
corã Deo aſſiſtentia Angelorum ſignificat fruitionem, quam habent de Deo. ibid.
deo mundus pulcherrimus in eſſe idæali. 204
à deo quare dicitur vallari iuſtus. 226
deo Scriptura ſacra quare tribuit humana membra. 236
à deo offertur iuſtus tamquam Adamas, vt probetur à diabolo. 248
deo iniuriam inferre magis ad odium, quam ad infidelitatem pertinet. 271

deo

deo tamen gratias reddebat Iob, quamuis non haberet linguam niſi integram. 281
deo omnibus, quæ aduerſantur terga oſtẽdit oratio, & faciem e conuerſo. 285
à deo ſi affliguntur homines, ad alios homines: ſi vero ab hominibus, ad Deum recurrunt. 292
à deo ſecunda contra Iobum perſecutio fuit. 293
à deo propter peccata flagellatus populus Hebræus. 302
deo conſecratam rem deuorare homini ruina eſt. 303
deo ſe opponit ſuberbia. 319
deo ſoli ventus obedit. 331
à deo conceſſum temporis ſpatium tempore Noe. 332
à deo exit homo nudus, & nudus reuertitur. 356
deo ſeruire dicitur beatitudo. 363
à deo anima creata ſine præiacenti materia, 371
à deo formatum corpus hominis. ibidem.
deo propinquior ſimilitudo Angeli, quam ſimilitudo animæ. 373
à deo, & Angelis cauſantur bonæ cogitationes. 375
deo ſeruire per quinque vias eſt facile. 387
deo iraſci eſt opus alienum. 388
à deo ſemper ædificatur miſericordia. 388
deo ſeruire tenetur homo ob eius benignitatem. 388
deo tenetur ſeruire homo propter eius dignitatem. 388
Deo ſeruire debet homo etiam propter præmia. 390
deo ſeruire duplex fructus reſpõdet. ibid.
à deo ad aurum conuertitur auarus. 464
ex deo, quod habemus ędificatione. 480
à deo quam accipiunt gratiã Angeli, alijs communicant. 486
deo, & hominibus odibiles mendaces. 499
in deo laudando vanitas in hac tempeſtate hominum, ac mulierum. 504
dei in laudibus D. Franciſcus ſe continuo occupabat. 504
deum ſphæræ Ægyptij theologi comparabant. 7
deum offendit peccator ſingulis horis. 8
deum anima demeritoriè ab ea expellit. 20
deum vehementer naturali lumine diligere poterat homo in ſtatu innocentiæ. 78
deum mediante imagine, poteſt anima intelligere, & amare. 81
deum attingit anima tribus actibus. 104
apud Deum ditiſſimus voluntarius pauper. 135
ad Deum debet peccator ſex rationibus ſe conuertere. 148
ante Deum qui aſsiſtunt Angeli. 172
deum ſemper laudant Angeli. 173
deum, qui repræſentabat in veteri lege, Angelus, cum Iehoua deſcri-

deſcribitur. 175
deum, locum, & actiones peccatorum quare dicitur ignorare. 186
dem de rebus prouidentiam habere eſt neceſſe. 202
ad Deum dicitur accedere qui pœnitens non differt pænitētiam. 239
deum deprecando tenebat Moyſes. 242
deum miſericordiā effundere, iuſtitiam ſtillare, dicitur. 240
deum peccatorem non exaudire, quo modo intelligitur. 278
deum vincit oratio. 282
deum miſericordiam velle, & nō ſacrificium, quomodo intelligitur. 350
deum non punire in hac vita eſt ſupplicium. 359
deum diligere debet anima noſtra cognoſcens nobilitatem eius. 369
deum eſſe per præſentiam, potentiam, & eſſentiam in omnibus, quomodo intelligitur. ibid.
deum, & homines lætificat vinum. 475
inter Deum, & homines Chriſtus ſtatuit fœdus. 491
deum ſemper hic laudare debent mulier, & homo. 503
deum laudare veluti eſt, omnia creata non poſſunt. ibid.
deum niſi laudandum in cælo inſeruiet lingua. ibid.
deum quomodo laudare debemus. 504
deus cum tribulatis copulatus eſt. 6
deus deſcendit cum tribus pueris in foueam. 7
deus in omnes creaturas illabitur. ibid.
deus omnes tribulationes noſtras intuetur. ibid.
deus adeſt non ſolum tribulationibus iuſtorum, ſed etiam peccatorum. 8
deus quare permiſit diabolum tentari Iob. 10
deus vendit tribulationes iuſtorum pro ingenti pretio. 10
deus iuſto materiam laudis adminiſtrat. ibid.
deus iuſtis permittit tribulationes, vt imitentur. ibid.
deus recedit ab anima peccatrice. 20
deus retinetur iuſtorum bonitate. 33
deus quare permittit Iob naſci inter gentes peſſimas. 30
deus ſæpe minatur improbis, vt in hac vita raro illos collimet. 32
deus remoratus eſt oratione Moyſi. 33
deus peccatorum malitia prouocatur. 34
deus quomodo ſegerit circa dilligibilia. 36
deus diligit creaturam amore zelanti. 38
deus ſutoris officium patienti facit. 54
deus præcepit, vt vniuerſa ductilia de auro puriſſimo efficerentur. 57
deus procurat medijs tribulationibus nos virtute patiētiæ excita-

citari. 61
deus, quare præcipiebat populo, vt fermento careret. 75
deus præcipiebat ne agrum duplici ſemine ſererent. ibid.
deus præcipiebat ne quis veſte duplicibus texta indueretur. 76
deus non ſolum extrinſecum, ſed & intrinſecum iudicat. 88
deus ſuis fidelibus duas dedit cognitiones. 91
deus tribus modis à nobis perpenditur. 104
deus potentijs corporalibus non poteſt intelligi. 104
deus pro pauperibus iudex,& paraclitus efficitur. 133
deus,& homo conueniunt ad iuſtificationem peccatoris. 147
deus verè pater familias. 171
deus numquam dedit filiationis prærogatiuā,niſi Chriſto. ibid
deus quomodo Angelos alloquitur. 184
deus cur petit à ſatana ſcire vnde veniet. 185
deus diuerſimodè alloquitur ſanctos,& Angelos. 184
deus, quare dicitur,ſcire operationes iuſtorum. 186
deus rex omnium ſeculorum. 187
deus quidquid extra ſe vult, contingenter vult. 188
deus neminem facit indignū per ſuam prædeſtinationem. ibid.
deus egregium artificem ſe oſtendit in creatione diuerſorum animalium. 190
deus in ſeipſo, tamquam in ſpeculo omnia videt. 201
deus in ſuo promptuario neceſſitates pauperum conſeruat. 202
deus quaſi impatiens pro ſuis redditur amicis. 208
deus ita pauperes, ſicut diuites reſpicit. 203
deus omnibus ſecundum ſuæ naturæ diſpoſitionem prouidet. 204
deus peculiari oculo conſiderat actiones iuſtorum. 206
deus cum creaturis officium obſtetricis exercet. 206
deus non ſolum particularē prouidentiam habet de iuſtis, ſed illos protegit.& defendit. 207
deus iuſtos defendit. 207
deus quare tanta diligentia defendit Danielem. 208
deus licet habeat de omnibus inæqualem prouidentiam,tamen circa bonum intentum, & malum non intentum. 204
deus non acquirit ſcientiam de die in diem. 202
deus in partiendo iuſtis beneficia numquam laxatur. 209
deus iuſtis eſt ſæpes. ibid.
deus iuſtis eſt murus igneus. 210
deus eſt in omni loco. ibid.
deus galea eſt iuſtis. ibid.
deus gratis ſua largitur præmia. 214
deus gratis miſeretur. ibid.
deus in punitione Cain tardè ſe geſſit. 213
deus in punitione Sodomæ maturè.& tardè ſe geſſit. 213
deus in punitione Adæ tardè ſe geſſit. ibid.

deus

deus omnia huius vitæ bona Iob contulit. 226
deus quibus hominem afficit bonis omnibus eadem in hac vita, circa quid ſunt. 226
deus cuſtodit homines, ſicut paſtor gregem ſuum. ibid.
deus eſt prçſidium ſuorum ſeruorum. 227
deus ſuos non præmiat, ficut prçmiat mundus. ibid.
deus eſt citiſſimus remunerator bonorum operum. ibid.
deus prius minatur, quam puniat. 235
deus dicitur dormire, & obliuiſci propter iniuriæ ſimulationem. 236
deus lumen miſericordiæ dicitur. 239
deus pronior ad miſerendũ quam ad puniendum. ibid.
deus occaſiones puniendi vitat. 241
deus modis omnibus vitat occaſiones puniendi. ibid.
deus mittet Enoch, & Eliam, ne punire cogatur. ibid.
deus vna manu legem proponit, altera vero abſcondit ipſam. 242
deus vna manu protegit, altera percutit. 242
deus quare Abraham tentauit. 247
deus quare adamantem in manu fert. 248
deus ſuper omnia animantia decorauit hominem libero arbitrio. 264
deus quare inuenitur à non quærentibus ſe. 268
deus magis iraſcitur contra blaſphemantes, quàm in alios. 274
deus cum igne punit peccatum luxuriæ. 301
deus quare punit Heli ſacerdotem. 304
deus propter peccatum libidinis iraſcitur. 306
deus ſuperbis reſiſtit. 317
deus ſuperbiam odiſſe pluribus apparet de cauſis. 319
deus in quãtũ odit ſuperbiã. ibid.
deus etiam ſubtiliſſimas cogitationes iudicabit. 327
deus breuiauit tempus, propter peccatum generationi illi, tempore Noe. 332
deus propter peccata repẽtinam mortem infert. ibid.
deus dedit nobis modo liberaliter tempus. 335
deus agit cum ſceleſtibus inſtar textoris. 339
deus numquam à nobis miſericordiam amouet. 353
deus cum impios caſtigat gaudendum eſt. 354
deus quare cetum creauerit. 356
deus reſpectu noſtri habet ſe, ſicut pedagogum. 361
deus quem hic vulnerat, à pœnis çternis liberat. 361
deus aliquando vendit contumacem ſeruum. 363
deus tũc nobis eſt propitius, cum nos punit. 364
deus proximus eſt nobis per miſericordiam. ibid.
deus ſolus cognoſcit cogitationes hominum. 368

Digitized by Google

deus eſt in omnibus rebus. 368
deus ſuper omnia imperium habet. ibid.
deus diuerſas prærogatiuas in animam noſtram infundit. 369
deus eſt vbique. ibid.
deus eſt finis omnium. 373
deus ex nihilo animam creauit. 374
deus tria bona hominibus elargitus eſt. 376
deus formauit hominis corpus rectum. ibid.
deus dedit hominibus corpus ad cuſtodiendum. 377
deus in creando hominem nihil dixit. ibid.
Deus etiam minutulum cogitationis intuetur. 383
deus omnia propter hominem creauit. 387
deus coacte punit. 388
deus numquam præſcindit filum miſericordiæ. 389
deus qua re dum murum Ieruſalem intendebat demoliri, prius dimenſus eſt, ibid.
deus per miſericordiam deſtruit fundamenta peccatoris. ibid.
deus qua re vitam humanã præſentem breuiauit. 402
deus multiplicauit Abraham ſucceſſionẽ quaſi ſtellas cæli, 433
deus qua re vocem tubæ in lege veteri habebat. 445
deus iuſtis paradiſum præparauit. 456
deus quibus præparauit infernum. ibid.
deus quibus præparauit purgatorium. ibid.
deus Angelis peccantibus non pepercit. 460
deus ſtatuit plagarum modum iuxta criminis menſuram. 462
deus pauperem defendit. 444
deus pupillorum, & pauperum vindictam ſumit. 447
deus regnat in ſacra Scriptura veluti in ſecreto concilio. 483
Deus in ſtellis rationes omnium rerum diſpoſuiſſe aliqui affirmauere. 482
deus regnat in anima noſtra, veluti in thalamo. 483
deus rex quatuor regnorũ. ibid.
deus regnat in cælo, veluti in lautiſsimo conuiuio. 484
deus regnat in militanti eccleſia, veluti in exercitu. ibid.
deus dicitur corona beatorum. 486
deus excipit Sanctos in cælo, veluti mater infantem plorantẽ. 490
deus in hebræo per Heloim ſignificatur. 494
demonſtratio tertij ſigni amoris Chriſti erga nos ſe Incarnando. 39
demonſtratio miſericordiæ Dei in morte fuit. 238
denominatio fidei plenæ duobus modis fieri poteſt. 105
denominatio diei Dominici primo fuit, diei Solis. 157
denominatio dæmonis eſt draco. 179
denominatio prouidentiæ fit ratione finis. 200
denominatio, diſpoſitionis fit ratione ordinis. ibid.

dena-

Digitized by Google

denario falſo ſimilis eſt mendax. 321

denarium plus diligit, quam ſeipſum mendax. ibid.

denarios ſolent ſeruis dare reges, & alia ſimilia, ſed non regna. 190

dependens effectus à cauſa vniuerſali neceſſaria ſimul cum variabili particulari, tunc denominatur à variabili. 188

deprecatio iuſti ad Deum, vt auferat à ſe tria mala. 341

peprecationem dum effundebat Moyſes, Deum tenebat. 242

deprecatur Deum iuſtus, vt à ſe tria mala auferat. 341

deſcenſio Dei cum tribus pueris in foueam. 7

deſcriptio paſsionis Chriſti exactè facta ab Iſaia. 66

deſcriptio carnalis vitij ab antiquis quo modo fiebat. 295

deſcriptio temporis quaſi Principis. 334

deſcriptio allegorica de beatorũ gaudijs. 476

deſiderio ſummo paſſus eſt Chriſtus. 65

deſignatio perfectionis numeri ternarij. 117

deſignatio miſericordię per oleũ. 239

ad deſpectionem terrenorũ tria nos impellunt. 323

deſtructor naturæ peccatum. 82

determinatio Angeli, & cuiuſlibet ſubſtantiæ creatæ vnico loco contingit. 172

detractio diuinæ bonitati fit à blaſphemo. 271

detractor tamquam coruus cadaueribus paſcitur. 219

detractoris, & maligni os eſt ſepulcrum patens. 219

detractorum guttur fœditiſsimũ eſt. ibid.

detrimentum affert mendacium ipſimet mendaci. 500

deuotionis ſine melle parum iuuat oratio. 287

dexteræ filius Beniamin. 246

dexteræ filius iuſtus Beniamin, quia in iudicio ad dexteram collocabitur. 247

ad dexteram proſperitatis, nec aduerſitatis ad ſiniſtram pauper ſpiritu retorquetur. 133

diaboli ſeruum hominem peccatum reddit. 21

diaboli canis impius. 151

diaboli vis eſt in principio tentationis. 196

diaboli equus eſt perſecutor. 259

diaboli vis eſt in principio tentationis. 357

diabolo poſſunt homines illudede. ibid.

à diabolo, vt probetur iuſtus tãquam adamas à Deo offertur. 248

à diabolo capitur mulier ornata. 394

diabolo locum præparant malæ cogitationes. 431

diabolũ tentari Iob qua re Deus permiſit. 19

diabolum expellit mortificatio. 181

diabolum expellit oratio. ibid.

ad diabolum expellendum tria remedia. 181

diabo-

diabolum blaſphemare Angelus Michael non eſt auſus. 273
diabolum de non diabolo fecit elatio. 317
contra diabolũ audaciam oſtendit abſciſsio veſtimentorum Iob. 352
diabolum pro nobis Chriſtus expugnauit. 422
diabolum expellit ieiunium. 181
diabolum expellit peccatorum dolor. 180
diabolum qua re Iudam Chriſtus nuncupauit. 380
diabolus pluribus aſſimilatur beſtijs. 177
diabolus aſsimilatur buboni. 178
diabolus qua re dicitur dæmon. 179
diabolus quo modo expellitur. 180
diabolus fortius tentat hominem quando videt eum aduerſitatibus fatigatum. 197
diabolus facile in ſuam poteſtatem reddit animam precibus non munitam. 280
diabolus tribus armis vtitur contra homines, & mulieres. 313
diabolus pugnat cum homine, ſicut cum mundo. ibid.
diabolus de omnibus hominis ætatibus victoriam reportare conatur. ibid.
diabolus draco appellatur. 315
diabolus, media carnalitate facit homines, ac mulieres inſanire. 316
diabolus bonis fortunæ ſenectutem bellat. 311
diabolus in perſecutione Iobi magno vſus eſt artificio. 321
diabolus qua re lupo comparatur. 356
diabolus ludit cum peccatore. 257
dictum, & remedium medicorum ad purgandam pituitatem. 416
contra dictamen rectum rationis peccatum eſt. 263
die dominico mundus exordium ſumpſit. 158
die dominico miſſus eſt Spiritus ſanctus. 159
die dominico Ioanni fuerunt reuelata ſecreta. ibid.
die dominico Chriſtus apparuit diſcipulis ianuis clauſis. ibid.
de die in diem nõ acquirit Deus ſcientiam. 202
in die iudicij non ſolum de operationibus, ſed etiam de cogitationibus rationem reddituri ſumus. 436
diei dominicæ antiquitas cum mundus à die dominico cępit. 157
diei dominicæ figura. ibid.
diei dominici nomen triplex eſt. ibid.
diei dominicę initio Chriſtus natus eſt. 158
diei dominicæ cultus. 159
diei dominicę obſeruatio ab Apoſtolis inſtituta. ibid.
diei, ac noctis continuatio æternitatem ſignificat. 477
diem iudicij meditari debemus. 437

Digitized by Google

dies dominicus primo dies Solis appellatus. 157
dies dominicus triplex habet nomen. 157
dies pro tempore. 179
dies vitæ multiplicat caſtitas. 299
dies vnus eſt tempora mundi. 409
dies iudicij probatur. 437
differentia nobilitatis inter hominem, & mulierem. 16
differentiam inter amorem Dei, & amorem noſtrum. 36
differẽtia ſacrificij Chriſti ab antiquis, quæ eſt. 42
differentia habituum. 50
differentia inter Iacob, & Eſau. 77
differentia adorationis. 97
differentiam licet ponat anima rationalis in potentijs, eſt tamen vna. 104
differentia inter iuſtos, & reprobos. 112
differentia peccatoris ab impio. 152
differentia inter peccatorem, & iuſtum. 154
differentia eſt inter prouidentiam, diſpoſitionem, & ſcientiam. 199
differentia inter oculos corporis, & mentis. 219
differentia eſt inter terram promiſſionis, & aliam terram. 228
differentia inter tellurem mundi, & tellurem Dei. 229
differentia inter regnum, & tyrannidem. 294
differentia mortis inter iuſtum, & impium. 338
differentia inter tyrannum, & regem. 384
differentia inter moriturum, & viſurum mortem. 414
diffinitio bonitatis Dei. 36
diffinitio triſtitiæ. 70
diffinitio tædij paſſionis. 71
diffinitio Fidei. 99
diffinitio obiecti fidei. ibid.
diffinitio veri hominis. 80
diffinitio tranſitus cameli per foramen acus. 128
diffinitio ſatanæ. 175
diffinitio prouidentiæ. 199
diffinitio, & ſeruitus collyrij. 248
diffinitio orationis. 278
diffinitio morbi comitialis. 316
diffinitio cogitationis. 368
diffinitio illapſus. ibid.
diffinitio mundi cordis. 379
diffinitio ſceptri tyrannici. 385
diffinitio iugi Chriſti. 387
diffinitio veritatis. 499
dignitas Chriſti declaratur à Dauide. 64
dignitas miniſtrorum in cælo. 484
dignitates obtinent vt plurimum immeriti. 411
dilectio inimicorum non poteſt adimpleri ſine inimicis. 33
dilectio Dei, qua nos diligit, duplex. 36
dilectio Dei erga creaturã amore zelanti. 38

dile-

Digitized by Google

dilectionis Dei temporalis quadruplex effectus. 37
dilectione paſcitur plus circa denarium, quam circa ſeipſum mendax. 322
dilectionem habere debet anima noſtra cognoſcens nobilitatem eius. 369
diligentia tanta qua re Deus defendit Danielem. 208
diligentia ſumma mors ſeparat malum à bono. 412
diligentiam omnem adhibet dæmon, vt animas perdat. 195
circa diligibilia quo modo ſe gerit Deus. 36
diploma perſeuerantis gratiæ Dei. 27
diſcipulis ianuis clauſis facta fuit apparitio Chriſti. 159
diſcipulos miſit ad prædicandum in die dominico Chriſtus. ibid.
diſcordia inter ſeipſos hæretici afficiuntur. 144
diſcordiam gignit ſuperbia. 318
diſcrimen inter præſentes tribulationes, & futuras. 362
diſcurſum facit Angelus abſque mora. 373
diſcuſſio arctiſsima facienda humanarum actionum. 326
diſcuſsio humanarum actionum ſiclo ſanctuarij comparabitur. 317
diſpenſatrix liberaliſsima eſt mors. 413
diſpoſitio, prouidentia, & ſcientia inter ſe differunt. 199
diſpoſitio, ſcientia, & prouidentia in Deo, quo modo dicuntur. 200
diſpoſitio ratione ordinis denominatur. ibid.
diſponentibus ſe dare ſemper dona Spiritus ſancti parata ſunt. 267
diſsipationem facit bonorū operum peccator. 152
diſsipationis, & doloris animæ otioſitas cauſa eſt. 398
diſtinctio inter virum, & hominem. 15
diſtinctio pulcherrima diuitum. 128
diuerſos modos luxuriandi quærunt, & procurant luxurioſi. 297
diuerſorum animalium in creatione ſe oſtendit Deus egregium artificem. 150
diuina iuſtitia manifeſta apparebit in die iudicij. 438
diuinæ gratiæ auaritia fructus impedit. 96
diuini amoris tribulatione cor incenditur. 252
diuini amoris ignem producunt Sancti, ſi ſecum loquuntur. 443
diuinum verbum, quo modo græce dicitur. 78
diuinum amorem conciliat tribulatio. 251
diuinum quoddam in homine, & muliere eſt virginitas. 309
diuinitas non poteſt niſi per caliginem in hac vita videri. 441

diuiſio militaris exercitus, quo modo fit. 312
diuites mali animalibus brutis aſsimilantur. 130
diuitias caritatis confert tribulatio. 59
diuitiæ vitam, & mortē pariunt. 127
diuitiæ corona ſapientium. 127
diuitiæ ſimiles montibus quibuſdam Scythiæ. 129
diuitiæ vberrimæ aquæ ſunt. 129
diuitiæ maxima vigilia cuſtodiuntur. 130
diuitiæ non ſunt cauſa, vt ſerui Dei ipſum ament. 213
diuitum diſtinctio pulcherrima. 128
diuturnitas temporis finem tandem habet. 401
diuturnitate quanto affecta, tanto periculoſior eſt luxuria. 297
doctores per quid intelliguntur. 507
doctrina Eccleſsiæ circa Dei iuſtificationes ſuauior fit, & eſt. 87
dolens Iob ſignificat. 5
dolor multpliciter in ſacris Scripturis vſurpatur. 63
dolorem, quæ extremum afferunt paſsiones in homine tres ſunt. 70
dolorem perfectum generat perfectus amor. 68
dolorem extremum in animam Chriſtus paſſus eſt. 70
doloris ſub nomine amor. 68
dolores Chriſti in paſsione ſoli Deo patebant. 68
dolores omnes in ſpecie Chriſtus non eſt paſſus. 69
dolores omnes huius vitæ ſuperat qualibet pœna damnatorum. ibid.
dolores Chriſti in paſsione ſuperauere omnes dolores huius vitæ. ibid.
dolores in corpore ex quatuor cauſantur. 71
dolores Chriſti martyrum dolores ſuperauere. ibid.
doloris filius Benoni. 247
doloris, ideſt, filius Iuſtus Benoni. 247
doloris, & diſsipationis animæ otioſitas cauſa eſt. 398
dolor de peccatis expellit diabolum. 180
domini ſeptem ſpiritibus Chriſtus fuit repletus. 231
domini ſagittæ non ſunt mortiferæ, ſed ſalutiferæ. 362
domini merentur eſſe famuli, & è conuerſo. 411
dominica in die Chriſtus miſit diſcipulos ad prædicandum. 159
dominica die ab Apoſtolis obſeruatio inſtituta. ibid.
dominicæ diei figura. 157
dominicus dies primò dies Solis appellatus fuit. ibid.
dominica die mundus exordium ſumpſit. 158
dominica die initio natus eſt Chriſtus. ibid.
dominicæ diei cultus. 159

domi-

Digitized by Google

dominica dies triplex nomen habet. 157
domino abiectiſsimo ſeruire, eſt ſeruire dęmoni. 384
dominus noſter Ieſus Chriſtus abſque armis in primo aduentu apparuit. 45
dominum magnum affert patientia poſſidenti eam. 54
domum Iobi, qui proſtrauit, quis fuit ventus. 331
domum conſcientiæ aperiunt vanæ cogitationes. 431
domus noſtra vera, ſepulcrum eſt. 406
domus porta eſt oratio. 505
dona Spiritus ſancti, & virtutes morales infuſæ, ſunt tamquam pediſſæque caritatis. 267
dona Spiritus ſancti brachia appellantur. 267
dona Spiritus ſancti ſemper parata ſunt ſe dare diſponentibus. ibid.
dona Spiritus ſancti ex Chriſto, tamquam ex flore, prodeunt. ibid.
dona, & gratiæ in Chriſto abundant. 421
donum reputat Chriſtus ſuam paſſionem. 47
ad donum timoris pertinet latria. 98
donum pretioſum eſt amor, & pax. 318
donum Dei eſt liberos habere. 116
dormire dicitur Deus, & obliuiſci propter iniuriæ ſimulationem. 236
dotes tres animę. 102
dotes quatuor corporis. 102
draco nuncupatur dęmon. 179
draco quo modo illuditur. 313
draco pro dęmone accipitur. ib.
draco appellatur diabolus. 315
dracones circa turrim Babel habitare, quare dicuntur. 315
draconis aſſimilatur ſuperbus. 319
draconis altera condicio. 317
duas cogitationes Deus dedit ſuis fidelibus. 91
dubij nihil eſt, pœnas inferni æternas eſſe. 470
dubium, an Iob fuit ſacerdos. 155
dulcedine virtutes à Chriſto fuere repletæ. 232
dulcedine ſaltem gloriæ homo debet peccatum relinquere. 474
dulcedinem, quam in oratione recipit, in Deum diffundit anima. 288
dulcedo orationis quam reficit ſua dulcedine. ibid.
dulcedo orationis nondum auditu, ſed etiam ore percipitur. 289
duplex iudicium fiet. 437
duplex dilectio Dei, qua diligit nos. 36
duplicatio ſacrificij Chriſti. 160
duplicia pro peccatis recipere, quo modo intelligitur. 359
duritie affecta tribulatio corda emollit. 252

E

Eccleſia ſignificata per lectulum Salomonis. 19

ecclesia paritura erat fideles plurimos. 20
ecclesia templum Dei. 26
Ecclesia colitur ligone patientiæ. 58
ecclesia suauius docet iustificationes Dei. 87
ecclesia militans quibus comparata est. 139
ecclesia vniuersalis vna est. 140
ecclesia Luna nuncupatur. ibid.
ecclesia, licet vnica sit, habet tamen diuersa membra. ibid.
ecclesia vna sicut Luna. 142
ecclesiæ pulchritudo. ibid.
ecclesia vocatur regnum, non politia. 143
ecclesia militans est laboris, & qua de re. 145
ecclesia constat ex Angelis, & hominibus. 428
in ecclesia militanti Deus regnat, veluti in exercitu. 484
ecclesia in tribus se esse celestem cognoscitur. 506
ecclesia tota cælestis est. ibid.
ecclesia qua re visa est amicta Sole. ibid.
in ecclesia sunt Sancti, veluti stellæ in firmamento. 507
ecclesiæ mutatio. 22
ecclesiæ columnæ Sancti. 26
ecclesiæ, & Romani imperij euersionem tribus vicibus in Synagogis efflagitant Iudæi. 67
ecclesiæ ligamen non est iustitia, nec prædestinatio, sed Fides. 139
ecclesiæ appetitum impleuit Christus solus odore suo, & pulchritudine. 231
ædificatione quod ex Deo habemus. 480
effectus quadruplex temporalis dilectionis Dei. 37
efflagitatio euersionis Romani imperij, & Ecclesiæ in Synagogis tribus vicibus fit à Iudæis. 67
effectus animæ. 8
effectus mandragoræ. 93
effectus dependens à causa vniuersali necessaria simul cum variabili particulari, tunc denominatur à variabili. 188
effectus odij passionis. 221
effundere Deum misericordiam dicitur iustitiam stillare. 240
effectus morbi comitialis. 316
effectus peccati est mors. 340
effusionem fecit Christus lacrymarum in cruce. 417
effectus pulchritudinis sponsæ. 442
effectus contrarios operabitur in iudicio maiestas Christi. 437
effectus cõtrarios operabitur nubes, in qua Christus in iudicio apparebit. 445
egressionem facere prius à Sodoma, qua re iustus Loth voluit. 283
contra Ægyptios tenebrę figura tenebrarum inferni extiterant. 466
elatio fecit diabolum de nõ diabolo. 317
elatio periculosum vulnus. ibid.
electi portam mortis lętanter intrabunt. 448
electione Iob rex. 18
electri in similitudinem Christus appa-

apparuit. 417
electrum habet vim attrahendi paleas. ibid.
elegantia ſpeciali Chriſtus flos. 230
elementa habent quatuor qualitates contrarias ſibi inuicem. 403
ex elementis quatuor compoſitum corpus. 402
elephantis hiſtoria. 268
Elias oratione clauſit, atque reſerauit cęlum. 14
Elias ſimilis nobis. ibid.
Eliam, & Enoch mittet Deus ne punire cogatur. 241
emollitio fit à tribulationum in cordibus duris. 252
emptionis tẽpus eſt tempus nunc. 335
æmulos conciliat caſtitas. 308
Enoch, & Eliam mittet Deus, ne punire cogatur. 241
epar eſt puri ab impuro ſeparatiuum. 345
epar eſt multarum paſsionum ſuſceptiuum. 346
epati iuſtus comparatur. 345
ephimeræ piſci peccatum aſſimilatur. 82
Epheſinus epiſcopus non ſolum patiens laborum, ſed in expectandis peccatoribus laudatur. 56
epiſcopus debet expellere libidinem, & eius occaſionem ex ſua diœceſi. 304
epulas quinque ponit in conuerſione peccator. 147
epulonis hiſtoria vera eſt. 3
equus diaboli eſt perſecutor. 259
equus rufus qua re dicitur perſecutor. 259
equus fortiſſimus eſt ſomes. 376
æqualitate par eſt Patri Chriſtus vt Deus, vt homo autem glorioſior omnibus. 40
error Talmudiſtarum. 439
errorem tribus cauſis noſtrum iudicium incurrere poteſt. 221
Eſau primogenitura, quam vendidit Iacob, quæ fuit. 155
Eſau perſequendo Iacob, ei materiam triumphi tribuit. 258
eſſe habent res diuerſimode. 203
eſſe, & eſſentia Dei idem eſt. 499
eſſentia, & eſſe Dei idem eſt. ibid.
æſtas dicitur tempus iudicij. 33
æſtatis, & meſſis colligendæ dicitur tempus modo. 336
æſtimatio recidiuantium habetur tamquam puerorum. 29
ętates quinque ſunt hominis. 313
ætates diuerſas habet peccator. 340
de ætatibus omnibus hominis victoriam reportare conatur diabolus. 313
æterna prædeſtinatio, licet ſit ſine nobis quo ad principium, eſt ſine nobis quo ad effectum. 190
æternę vitæ hæretici, ſed diuerſis medijs, ſpem habent. 143
æternam, vt ſubterfugiant, pœnã temporalem in hac vita Sancti optant. 353
æternitas emitur inſtanti temporis. 333
æternitatem ſignificat continuatio diei, ac noctis. 477
euacuatio humidi, & expiratio

Digitized by Google

calidi eſt luxuria. 298
euangelij vir appellatur Iob. 168
euangelij vinea figura fuit animę humanæ. 374
euerſionem efflagitant Iudæi tribus vicibus in Synagogis in Romanum imperium, & Eccleſiam. 67
exactor appellatur dęmon. 385
examen nõ ſolum faciet Chriſtus in iudicio de vitijs, ſed etiam de virtutibus. 446
examinatio exactiſſima operum in iudicio. ibid.
excuſationem neceſsitati peccator addit. 152
excuſationi impœnitẽtiam addit peccator. 153
exempla Chriſti circa parentum honorem. 119
exempla mala noſtri temporis. 296
exempla Sanctorum refrigerium præſtant. 443
exemplo malo pro ſtimulo vtitur dæmon. 295
exemplum patientiæ nobis venit Chriſtus. 11
exemplum patientiæ eſt nubes martyrum. 12
exemplum, vt daret patientiæ, & non ſolum, vt nos redimeret Chriſtus paſsus eſt. 72
exemplum bonum, qui nobis communicant, & chriſtianam, & ſpiritualem vitam degunt, pro parentibus magis procurare tenemur. 122
exemplum ingratitudinis. 123
exemplum notabile. 383
exemptio à perſecutionibus non fuit in Chriſto. 253
exequutio præſta finalis iudicij ſententiæ. 452
exercitus militaris quo modo diuiditur. 312
exhibitio duarum cognitionum facta à Deo ſuis fidelibus. 91
exiſtimatio amicorum Iob, quod temporales tribulationes humanis operationibus correſpõderent. 9
exitium inijcit in hominem, & mulierem omnium bonorum, luxuria. 298
exitium noſtrum dęmon importune procurat. 276
circa exitium noſtrum dæmon, ita ſitit, vt numquam nos perſequi laxetur. 185
exitum habet à Deo homo nudus, & nudus reuertitur. 356
exordium ſumpſit mundus die Dominico. 158
expiationis feſtum quid ſignificabat. 265
expiratio calidi, & euacuatio humidi eſt luxuria. 298
expoſitio hebræorum. 419
ab expoſitoribus quatuor modis declaratur Iob. 35
expoſitio ſeruitutis aliquorum animalium. 135
expugnatio inimicorum fit patientiæ ſcala. 51
expulſio diaboli per orationem. 181
expulſio diaboli à nobis per ieiunium fit. ibid.
expulſio diaboli, quo modo fit à nobis. 180
expulſio diaboli à nobis fit per morti-

Digitized by Google

mortificationem. 181
expulſione facere è ſua diœceſi debet libidinis, & eius occaſionis, Epiſcopus. 304
pro expulſione diaboli tria remedia. 181
circa exteriora ſenſuum nimia patefactio pernicioſa eſt. 347
extinctio ſpiritualis vitę luxuria. 299
extinctionem facit ſenſualium motuum vis tribulationis. 365
exterminium debet immittere Pręlatus in ſua diœceſi. 304
extrinſecum non ſolum Deus iudicat, ſed & intrinſecum. 88

F

FAber, qui prunas adminiſtrat, perſecutor eſt. 253
fabri ad inſtar ſe habet dæmon. 451
fabricatores mendacij qui ſunt. 322
facere pro præparare accipitur. 476
faciem oratio oſtendit, & terga omnibus, quæ Deo aduerſantur. 283
facies bouis qua re in faciem Cherub conuerſa fuit. 491
facultatem, honorem, & vitam homo propter ſenſualitatem paruipendit. 316
fœtore pleniſsimum detractorum guttur. 219
fœtorem, & vermes poſt mortem hæreditabit homo, & non aliud. 406
fœdus ſtatuit Chriſtus inter homines, & Deum. 491
falcem qua re geſtat mors. 405
famuli merentur Domini eſſe, & è conuerſo. 411
ex familiaritate mulierum deperit caſtitas. 297
famulos tamquam, & mancipia Perſiani reputabãt filios. 118
faſces ligatas Romani qua re iudicibus præcipiebant afferre. 390
frænum ori adhiberi debet. 486
fauum mellis Chriſtus qua re comedit poſt reſurrectionem. 253
fauus diſtillans vocatur oratio. 287
felicitas gloriæ, qua re pondus nuncupatur. 335
pro felicitate ęterna accipitur vinum. 475
cum felicitate æterna optime congruit vinum nouum. ibid.
in felicitate æterna varietas ciborum. 476
feneſtræ arcis ſunt oculi. 396
feritas delinitur beneficijs. 268
fermento vt careret qua re Deus populo pręcipiebat: 75
feruentiores eſſe debemus iudicio appropinquantes. 23
feruore plena oratio amantem inflammet. 279
feſta iudęorum feſta Chriſti ſignificabant. 265
feſtiuitates Iudæorum quot, & quæ erant. 264
feſtum cœtus quid ſignificabat. 265
feſtum expiationis quid ſignificabat. 265

Digitized by Google

ſeſtum Scenophegiæ, quid ſignificabat. 265
feſtum tabernaculorum quid ſignificabat. 265
ficus, & vitis pro gloria vſurpantur. 475
fidei ſubiectum eſt noſter intellectus. 99
fidei nouem prærogatiuæ à patribus traditæ. 99
fidei obiectum quid eſt. ibid.
fidei neceſſitas. 100
fidei vnitas. ibid.
fidei veritas. ibid.
fidei tria notanda. ibid.
fidei nobilitas. ibid.
fidei effectus, ibid.
fidei prærogatiuæ nouem traditæ à Patribus. 99
fidei vnitatem non habent hæretici. 144
fidei confeſſioni opponitur blaſphemia. 271
fidei quantitas duplex. 101
fidei munus maius extitit in Euãgelio, quàm in lege naturæ, & ſcripta. ibid.
fidei, & caritatis vnitas fundatur in intellectu, & voluntate. 144
fidei interdum mortuæ, interdum viuæ opponitur blaſphemia. 271
fidem cum operibus retinẽs plantæ maturos fructus producenti aſſimilatur. 107
fidem habentes iunctam cum operibus verè ſapientes vocari poſſunt. 108
fidem vbique catholici eamdem profitentur, & habent. 144
fidem magis quam ſcientiam de rebus habemus. 499
fides quid eſt. 99
fides duobus modis poteſt plena nuncupari. 105
fides ſine operibus mortua eſt. 105
fides eſt quoddam lumen. 109
fides eſt ſol. ibid.
fides eſt eccleſiæ ligamen, non autem iuſtitia, aut prædeſtinatio. 139
fides fruſtra eſſet, ſi prædeſtinatio imponeret neceſſitatẽ. 189
fides viua caritate formata eſt. 271
fideles plurimos peritura erat eccleſia. 20
fidelis duas habet vitas. 92
fidelibus ſuis Deus duas cognitiones dedit. 91
fideles palmites ſunt. 108
fideles reges dicuntur. 388
erga Fideles ſuos Chriſtus magnum affectum pietatis gerit. 422
fidelitate affectam animam Chriſtus ab inſidijs defendit. 269
fidelis non debet admirari propter tribulationem. 254
fidelium congregatio ex iuſtis, & peccatoribus, necnon ex prædeſtinatis, & præſcitis compoſita. 118
fidelium vnitas in quid conſiſtit. 244
fidelium honor Chriſtus. 255
figmentum Hebræorum. 161
figura nouæ legis eſt vetus. 4
figura diei Dominicæ. 157
figura ſacrificij Chriſti domini Iob ſacrificia. 164

Digitized by Google

vt Figura qui tentauit Iob, tentauit Chriſtum, vt figuratũ. 180
figura templi Salomonis figura animæ noſtræ fuit. 374
figura fuit animæ humanæ vinea Euangelij. ibid.
figura tenebrarum inferni extiterant tenebræ cõtra Ægyptios. 466
figura beatitudinis. 478
filiationis numquam dedit Deus prærogatiuã, niſi Chriſto. 171
filij tria bona à parentibus habuerunt. 120
filij Dei qui ſint. 170
filij nomen in ſcripturis hominibus, & Angelis commune eſt. 171
filijs proprijs præferendi ſunt parentes. 121
filij valde vtilis benedictio parentum. 123
filios Perſiani tamquam famulos, ac mancipia reputabant. 118
erga Filios parentum obligatio. ibidem.
erga Filios, quæ erat ſanctificatio Iob. 159
filiorum obligatio erga parentes. 119
filiorum Iob conuiuia, an erant quotidiana. 145
filiorum Iob circa conuiuia Hebræorum opinio. ibid.
filiorum Iobi mors, omnium perſecutionum ſuarum epilogus. 331
filiorum poſt mortem quare ſtetit Iob. 349
filius dexteræ iuſtus Beniamin, quia in iudicio ad dexteram collocabitur. 247
filius, ideſt, doloris iuſtus Benoni. ibid.
filius doloris Benoni. ibid.
filius dexteræ Beniamin. 246
per Filium quomodo creat pater. 429
filium miſericordiæ numquam Deus præſcindit. 389
finali in iudicio ſententia erit ſtatim executiua. 318
finis ratione denominatur prouidentia. 200
finis omnium eſt Deus. 373
finis, & principium Chriſtus. 246
finem ſuum debet homo reſpicere. 401
finem tandem habet temporis diuturnitas. ibid.
ad Finem vſque omnes mundi pœnas principio ſuperant pœnæ inferni. 467
finem etiam bonum non ſolum quod principium debet habere homo. 426
finitus pro infinito numero. 410
in firmamento veluti ſtellæ ſunt in eccleſia Sancti. 507
Flagellum quinque pennarum ad expellendas prauas cogitationes. 401
Flagella innumerabilia in columna paſſus eſt Chriſtus. 72
Flagellis quatuor erga Iobum dæmon vſus eſt. 293
Flagellis tactus propter peccata à Deo populus Hebræus. 302
flagitia omnia ſecum portant morientes in peccatis. 404

flamma implet amantem oratio feruens. 279
flos eleganti ſpecie Chriſtus. 230
flos campi Chriſtus quare. 231. 233. 268
flos in conceptione Chriſtus. 231
flos in natiuitate Chriſtus. ibid.
flos in paſsione Chriſtus. 232
flos in reſurrectione Chriſtus. 233
flos Aſcenſione Chriſtus 233
flos in vita Chriſtus. 231
flumen quoddam eſt anima noſtra. 505
fluuij aquæ aſſimilatur humana vita. 409
fomes eſt equus fortiſſimus. 376
fons omnium malorum ſuperbia. 318
formam ſubſtantialē conſequens qualitas actiua eſt calor. 428
formam, materiam, & intentionem habens hæreticus faciendi illud, quod facit Eccleſia Chriſti, baptizat. 143
formationis noſtræ memoria ex luto, nobis eſt neceſſaria. 251
formica magiſtra omnium. 336
fornicatio appellatur idololatria in ſacris Litteris. 156
fortius diabolus tentat hominem quando videt eum aduerſitatibus fatigatum. 197
fortitudo in verbis. 282
fortitudo Chriſti in morte. 44
fortitudinem, & potentiam eius demonſtrabit in iudicio vox Chriſti. 446
fortitudinis vice accipitur vir. 18
fortunæ bonis diabolus ſenectutem bellat. 321
fortunatum quā ſit eſſe Dei mancipium. 363
fouea duplex ad capiendum peccatorem. 342
foueam ingreſſus eſt Deus cum tribus pueris. 7
foueæ aſſimilatur luxuria. 297
fractio percuſſus auriū non ſit. 57
D. Franciſcus in Dei laudibus ſe occupabat continuo. 505
fraudolentia incedit malignus. 217
fraus dæmonis. 356
inter fratres ſolus Ioſeph iuſtus perſeuerauit. 426
fræna quo modo cordi mittenda ſunt. 291
frigidi, & calidi ſunt temperatiua labia. 486
fructum ſuum attulit crux veluti lignum. 415
fructus diuinę gratię impedit auaritia. 96
fructus maturos producenti plantæ retinens fidem cum operibus aſſimilatur. 107
fruſtratoria eſſet fides, ſi prædeſtinatio neceſſitatem imponeret. 189
fructus gloria dicitur. 390
fructus ab Apoſtolo per antonomaſiam Dei præmiatio appellatur. 390
fructus duplex reſpondet ſeruire Deo. ibid.
fructus præmiorum inter ſpinas inueniuntur. 391
fugacius corde nihil. 290
fulmina aduerſitatum nec phantaſmata dęmonum nocent in bono perſeuerantibus. 28

Digitized by Google

à fulminibus, & phantaſmatibus ſeruat laurus. 27
fumo comparatur in hac vita cognitio Dei. 450
fumus in iudicio quid operabitur. ibid.
fundamenta peccatoris Deus per miſericordiam deſtruit. 389
fundamento bono quærens vtitur iuſtus. 350
fundamentum primum beatitudinis. 478
fundamentum vnitatis fidei, & caritatis in voluntate, & intellectu eſt. 144
funem quaſi funi impij addunt cum iniquitatẽ iniquitati adiungunt. 151
funiculi Adam ſunt opera caritatis. 264

G

GAlaxiæ circulo caſtitas aſſimilatur. 308
Galea Deus iuſtis eſt. 210
Gallinæ ſe comparauit Chriſtus. 421
Gaudia, & delectationes huius vitæ veluti vmbræ ſunt. 5
Gaudia beatorum allegoricè deſcribuntur. 476
Gaudium de bonis alterius tamquam de proprijs percipit iuſtus. 218
Gaudium ſentiunt in hac vita iuſti de eorum non ſolum, ſed etiam de impiorum ſupplicijs. 354
Gaudiũ accipere debemus, Deus cum impios caſtigat. 354
gaudium beatorum de conſideratione bonorum. 487
gemens interpretatur Iob. 63
gemmæ beatitudinis duodecim ſunt. 487
gentili pro populo hic cameli capiuntur. 126
gentiliũ habitatio terra Hus. 30
gentium multarum pater interpretatur Abraham. 483
genera tria bonorum hominis in hac vita reperiuntur. 13
ad genera quatuor peccatorum homines trahunt prauæ cogitationes. 401
genera quatuor perſonarum. 456
genera quatuor heroum in ſcripturis. 483
generatio peccati quatuor malorum. 20
generatio memoriæ circa intelligentiam. 81
generatio peccati fit præter naturæ ordinem. 82
generatio perfecti amoris eſt generatio perfecti doloris 68
generatio trium vitiorum gulæ. 165
generatio infamię in luxuria. 299
generatio capillorum quomodo. 432
generationi illi tẽpore Noe, propter peccatum Deus breuiauit. 332
generationis virtutem ſuper omnia creata inferiora habet ſol. 41
gigans maximus amor Dei. 42
gladiatoriæ artis magiſter, quis nuncupari poteſt. 348

gladij

gladij iuſtorum. 19
gladij ad inſtar ſententia Chriſti in iudicio deuorabit, & ſepa. rabit. 452
gladio quaſi lingua murmurator percutit. 218
gladium quot modis affert Chriſtus. 453
gladium quare dicitur portare Chriſtus in ore. ibid.
gladius nuncupatur oratio. 280
gladius ſymbolum iudicij finalis. 448
gladius myſticus eſt verbũ Dei. 453
gloria fructus dicitur. 390
gloria cœnæ comparatur. 474
gloria quare torrenti comparatur. 474
pro Gloria vſurpantur ficus, & vitis. 475
gloriæ brauium per patientiam acquiritur. 59
gloriæ felicitas quare pōdus nuncupatur. 335
gloriæ ad cœnam vocantur ſancti. 474
gloriæ ſaltē dulcedine homo debet peccatum relinquere. ibid.
gloriam nil magis redolet, quàm pro Chriſto paſsione tribulationis affici. 251
gloriam magnam accidentalem beatis affert ſocietas. 479
gloriam fœcundam reddunt multitudo beatorum. 480
gloriam Dei quomodo enarrant cæli. 481
glorioſior omnibus eſt Chriſtus, vt homo, vt Deus Patri æqualis. 40
gratia Dei diploma perſeuerantis. 27
gratia in Chriſto non ad menſuram collocata fuit. 40
gratia ſuperauit Chriſtus omnes ſanctos. 40
gratia eſt neceſſaria ad ſalutem. 78
gratiæ ſigna reperiuntur. 26
gratiæ effectus. 81
gratiæ diuinæ fructus auaritia impedit. 96
gratiæ, & dona abundant in Chriſto. 421
gratiæ ſignum eſt nubes. 442
gratiam annihilat peccatum demeritoriè. 81
gratiam ex opere operato non conferebãt ſacrificia antiquà. 256
gratias Deo tamē reddebat Iob, quamuis non haberet linguam niſi integram. 281
gratiam Dei, ac omnes virtutes expellit ab homine ſuperbia. 320
gratiam, quam à Deo accipiunt Angeli alijs communicant. 486
gradu vnico diſtàt ab vnoquòque mors. 407
gradus ſcalæ patiētiæ nouem. 92
gradus quinque ſimplicitatis. 75
gratis Deus miſeretur. 214
gratis interpretatur pro fruſtra. 212
gratis Deus ſua præmia largitur. 214
grauitas pro poteſtate vſurpatur. 307
grauitate referta magis eſt blaſphemia, quam falſum iuramētum.

Digitized by Google

tum. 270
grauitate gaudet magis periurium, quàm adulterium. 270
grauitatem in quibus redolebat lex vetus. 256
grauitatem redolet magis quam omnia peccata, blaſphemię peccatum. 270
gręcè quomodo dicitur diuinum verbum. 78
gręcorum interpretatio viri pro humanæ naturæ debilitate. 14
græca voce Auer ſignificat vir; antropos, homo. 14
græcum nomen eſt ſcandalū. 303
gregem ſuum ſicut paſtor cuſtodit, ſic Deus homines. 226
gula tria vitia generat. 165
guttur detractorum fœtidiſſimū eſt. 219
guttæ comparatur oratio. 283
gula, & luxuria adoleſcentiam pugnat. 313

H

HAbentes fidem iunctā cum operibus verè ſapientes vocari poſſunt. 108
Habitatio gentiliū terra Hus. 30
Habitatio cæleſtis, regnum nuncupatur. 482
Habitationem habere circa turrim Babel, quare dicuntur dracones. 315
Habitaculum ſupernum dicitur Chriſtus. 230
Habitaculū noſtrū eſt cęlum. 376
Habitus virtutum ſolū reperiuntur. 59
habitus impudicus corporis nuncius eſt adulterini cordis. 395
habituum differentia. 50
hebręi ſuo more contradicunt. 66
hebræo pro populo accipiuntur hic oues. 124
hebręorum Sabbatum ſignificatum in die, quo Iob pro filijs ſacrificabat. 157
hebræorum opinio circa conuiuia filiorum Iob. 145
hebręorum figmentum. 161
hebręorum commentum reijcitur. ibid.
hebræorum ſententia. 80
hebręorum populus à Deo propter peccata flagellatus. 302
hebręorum expoſitio. 419
hęreditatem habebit homo poſt mortem fœtoris, & vermium, & non alius. 406
hęreditas conſeruatur in primogenitis. 295
hęreticus baptizat habens materiam, formam, & intentionem faciendi illud, quod facit Eccleſia Chriſti. 143
hęretici habent ſpem æternæ vitæ, ſed diuerſis medijs. 143
hęretici, quomodo variant. 144
hęretici ſemper inter ſe ipſos diſcordant. ibid.
hęretici non habent vnitatem fidei. ibid.
harmoniacum duplex, cordis, & vocis oratio habere debet. 283
circa Harmoniam mundi Pythagoræ ſententia. 482
heli ſacerdotem quare Deus punit. 304
per Heloim ſignificatur Deus in Hebręo. 494

he-

heroum genera quatuor in Scripturis. 483
hiſtoria ſancti Iob magnam affert vtilitatem. 1
hiſtoria Iob ab ipſomet,& non ab alio conſcripta eſt. 3
hiſtoria Iob inter canonicas computatur. ibid.
hiſtoria iſta ad exemplum patientiæ ſcripta eſt. ibid.
hiſtoria Iob pro vera ab omnibus recipitur. ibid.
hiſtoriam Iob omnia concilia comprobarunt. ibid.
hiſtoria epulonis vera eſt hiſtoria. ibid.
hiſtoria vera an ſit,vel metaphorica in hoc loco aſsiſtentia Angelorum. 174
hiſtoria elephantis. 268
homicidio eſt peior blaſphemia. 270
homicidij ad peccatũ admittendum ſufficit cogitatio. 380
homines vellent virtutes acquirere, ſed laborare nolunt. 58
homines in quibus Angeli antecellunt. 171
homines aſſimilãtur Angelis quo ad filiationem. ibid.
homines Deus cuſtodit ſicut paſtor gregem ſuum. 226
circa homines cuſtodia Angelorum. 227
homines beneficijs obligantur. 264
homines illuminant per inferiores, & interdum per ſeipſos Angeli ſuperiores. 266
homines ſi à Deo affliguntur ad alios homines, ſi verò ab hominibus, ad Deum recurrunt. 292
homines carnales ſpontè dæmoni obediunt. 295
contra homines, & mulieres tribus armis vtitur diabolus. 313
homines facit, ac mulieres inſanire diabolus media carnalitate. 316
homines libidinoſi leuiſsimis cauſis mortem animi, & corporis ſuſcipiunt. 317
homines ſuperbi aliena vſurpant. 318
homines,qui nunc non bene operantur, belluæ cenſendę ſunt. 336
homines poſſunt diabolo illudere. 357
homines trahunt ad quatuor peccatorum genera cogitationes prauę. 401
homines veluti pueri egerunt in viridario huius mundi. 404
homines licet in vita potentes ſint, in morte nihil poſſunt. 405
homines, & mulieres velut aues à morte cõprehenduntur. 408
homines, qui rebus terrenis totaliter adhærent, numquam mortem prȩuident. 415
homines, & Deum, vinum lætificat. 475
homines,an ſint tot prædeſtinati, quam Angeli. 488
homines,an ſint in maiori numero, quam Angeli. ibid.
inter homines, & Deum fœdus ſtatuit Chriſtus. 491
homines à iudice condemnati con-

conqueruntur. 494
hominibus, & Angelis commune eſt nomen filij in Scripturis. 171
hominibus nihil ſuauius videtur, quàm aliena loqui. 210
ab hominibus contra Iobum prima perſecutio fuit, 293
hominibus voluptuoſis etiã terribilis eſt caſtitas, non ſolum dæmonijs. 301
hominibus tria bona Deus eſt elargitus. 376
hominibus dedit Deus ad cuſtodiendum. 377
ex hominibus, & Angelis conſtat Eccleſia. 428
hominibus plures an ſint Angeli. 487
hominibus, & Deo odibiles mendaces. 499
homini maiorem perfectionem affert patientia. 50
homini, & mulieri quot mala affert libido. 294
homini ruina eſt rem deuorare conſecratam Deo. 303
homini qui voluptatibus incumbunt, poſt mortem quid de eis fiet. 339
homini ſecuritatem mors reddit. 414
hominis in hac vita tria bonorũ genera reperiuntur. 13
hominis nobilitas differt à mulieris nobilitate. 16
hominis membra qua re Deo ſacra Scriptura tribuit. 236
hominis de omnibus ętatibus victoriã reportare conatur diabolus. 313
hominis quinque ſunt ætates. 313
homini ſeruiunt omnia. 387
hominis corpus à Deo formatum. 371
hominis corpus rectum formauit Deus. 376
hominis vita militia eſt. 414
hominis duplex iudicium. 438
hominis bonitas in quibus conſiſtit. 493
hominem quia primum superauit, dęmon confiſus. 10
hominem inter, & virum, diſtinctio. 15
hominem inter & mulierem nobilitatis differentia. 16
hominem ſeruum diaboli reddit peccatum. 21
hominem tentat fortius diabolus quando videt eum aduerſitatibus fatigatum. 197
hominẽ quibus Deus bonis omnibus afficit eadem in hac vita circa quid ſunt. 226
hominem ſuper omnia animantia Deus decorauit libero arbitrio. 264
hominem obtundunt alia peccata, & vitia, carnalitas verò ſoporat. 294
cum homine pugnat diabolus, ſicut cum mundo. 313
ab homine Dei gratiam, ac omnes virtutes expellit ſuperbia. 320
in homine paſsiones, quæ dolorum extremum afferunt, ſunt tres. 70
homine in creando Deus nihil dixit. 377

hominem iudicat loquela. 507
hominum in iudicio duo fiunt. 89
hominum actiones inſtar artificum curioſorum ponderabuntur. 327
hominum cogitationes Deus ſolus cognoſcit. 364
hominum pro amore ægrotauit Chriſtus. 421
hominum multorum curam ſucceſſu temporis, an idem Angelus ſuſcipiat. 489
hominum an tertiam partem ſeducet Antichriſtus. ibid.
hominum, & mulierum ornamenta ſunt ſtimuli ad libidinem. 296
hominum, ac mulierum vanitas in hac tempeſtate in Deo laudando. 504
homo pro ignobilibus, pro nobilius vir. 15
homo tripliciter accipitur. 16
homo medijs virtutibus ordinatur, cum Deo, cum proximo, & cum ſemetipſo. 51
homo tria bona habet. 74
homo in ſtatu innocentiæ Deum vehementer lumine naturali diligere poterat. 78
homo verus quis eſt. 80
homo perfectus quis eſt. 82
homo microcoſmos, ideſt, paruus mundus. 94
homo, & Deus ad peccatoris iuſtificationem conueniunt. 147
homo iniquus bona aliorum opera in malam partem interpretatur. 214
homo ſuis proprijs paſſionibus vexatur. 252
homo mundum in ætatibus imitatur. 313
homo græcè microcoſmos appellatur. ibid.
homo propter ſenſualitatem, honorem, facultatem, & vitam paruipendit. 316
homo mendax paſcit ventos. 322
homo inſtar tritici creſcit, & reponitur. 343
homo quid debet meditari. 346
homo quando hydropiſim incurrit. ibid.
homo conſtitutus in paradiſo nudus erat. 352
homo nudus à Deo exit, & nudus reuertitur. 356
homo in peccato, in carcere dæmonis moratur. 362
homo cognoſcens ſe ex nobiliſſima progenie, veretur imitari plebeas operationes. 369
homo qua re potius ad malum, quam ad bonum inclinatur. 375
homo qua re non debet caput velare. 377
homo tenetur Deo ſeruire ob eius benignitatem. 388
homo tenetur ſeruire Deo propter eius dignitatem. ibid.
homo debet Deo ſeruire propter præmia etiam. 390
homo, qui continuo alicui honeſto operi vacat, ab vno tantummodo dæmone tentatur. 397
homo debet ſuum finem reſpicere. 401
homo poſt mortē non poteſt omnia ſecum ferre. 403

Digitized by Google

homo poſt mortem nec à vermibus poteſt ſe defendere. 403
homo poſt mortem nil aliud, quã vermes, & fœtorem hæreditabit. 406
homo in hac vita ſemper timet. 414
vt homo Chriſtus eſt caput Angelorum. 427
homo non ſolum principium, ſed finem etiam bonum habere debet. 426
homo debet ſemper oculos ad Chriſti paſſionem dirigere, tãquam ad vexillum. 435
homo eſt ſingularis perſona, & pars totius vniuerſi. 438
homo non poteſt Dei impetum impedire. 447
homo ſaltẽ gloriæ dulcedine debet peccatum relinquere. 474
homo, & mulier ſemper hic Deũ laudare debent. 503
homo, & mulier ex quibus cognoſcitur. 506
ab hominibus mors auferet omnia. 404
in homine, & muliere omnia bona luxuria deſtruit. 298
in homine, & muliere eſt quoddam diuinum virginitas. 309
inter homines, & Angelos virginitas. 308
in homine quia concupiſcentiam carnis nutrit, carneſcialium dicitur. 166
honor fidelium Chriſtus. 255
honore digna caſtitas. 308
honorem, facultatem, & vitam paruipendit homo propter ſenſualitatem. 316
circa honorem parentum, Chriſti exempla. 119
honorum aquis ſuperbus non ſatiatur. 320
in horto oratio Chriſti, quo modo fuit exaudita. 418
in horto qua re contriſtatus eſt Chriſtus. 70
horis ſingulis peccator Deum offendit. 8
horrificum eſt quidquid videtur in inferno. 466
hoſtem ſuum irati numquam perſequi derelinquunt. 311
hoſpitium noſtrum poſt mortem erit valde anguſtum. 403
humana mortalitas eſt telæ tegmen. 323
humana vita vento aſſimilatur. 409
humana vita aſſimilatur ſpumæ. ibid.
humana vita aquæ fluuij aſſimilatur. ibid.
humana vita aſsimilatur vapori. 409
humana vita aſsimilatur bullæ. ibid.
humana vita aſsimilatur nihilo. 410
humanæ naturæ pro debilitate interpretatur vir à Grecis. 14
humanæ vitæ incertitudo debet peccatorem commouere. 148
humanæ præſentis vitæ breuitas. 402
humanæ vitæ medicina breuitas eſt temporis. ibid.
humanarum actionum arctiſſima diſcuſsio facienda. 326
humanarum actionum diſcuſsio

ſiclo ſanctuarij comparabitur. 327
humanam vitam præſentem quare breuiauit Deus. 402
humanitas Chriſti poteſtatem timuit dæmoniorum in paſsione. 71
humanitatem glorioſior omnibus Chriſtus, deitatem autem æqualis Patri. 40
humidi euacuatio, & expiratio calidi, eſt luxuria. 298
Hus terra habitatio gentilium. 30
hydropiſim quando incurrit homo. 346

I

IAcobi amor erga Rachelem. 38
Iacob quare nomen Iſraelis obtinuit. 282
Inter Iacob, & Eſau differentia. 77
Iacob quam vendidit Eſau, primogenitura quæ fuit. 155
Iacob petijt ab Angelo cum lacrymis benedictionem. 282
Iacob ob luctam cum Angelo fuit inſtructus in arte militari. 312
Iacob, ideſt, ſupplantator. 483
Iacobum Eſau perſequendo, ei triumphi tribuit materiam. 258
ianuis clauſis apparuit Chriſtus diſcipulis die Dominico. 159
idææ in Deo non poſſunt non eſſe 204
idæali in eſſe mundus eſt in Deo pulcherrimus. ibid.
idem quod eius eſſentia potentia in Deo eſt. 369
idololatria fornicatio in ſacris literis appellatur. 156
idololatriæ occaſionem euitare omnem pro ratione ſui officij quærit Michael. 274
idumæus Iob. 3
Iehoua proprium Dei nomen. 173
ieiunium expellit diabolum. 181
Ieruſalem viſio pacis dicitur. 379
Ieruſalem murum quare dum Deus intēdebat demoliri, prius dimenſus eſt. 389
igni maximo comparatur Chriſti amor. 45
ab igne perſecutionum patientiæ virtus liberat. 61
ignis in forma deſcendit dæmon. 301
cum igne Deus punit peccatum luxuriæ. 301
ignis, qui pecora Iobi conſumit, qui fuit. ibid.
ignis pro libidine vſurpatur. 315
ignis murus iuſtis Deus eſt. 200
igni aſſimilatur luxuriæ peccatum. 297
ignis calor interior eſt amor. 107
ignem amoris diuini producunt Sancti, ſi ſecum loquuntur. 443
ignis inferni non lucet. 463
ignis inferni quo modo agit in animam. 465
in igne in inferno manent damnati. ibid.

ignis

Digitized by Google

ignis nō erit ſolus ad tormentandum in inferno. 465
ignorantia afficimur tribus de cauſis circa operationes aliorum. 224
illapſus quid ſit. 368
illatio iniuriç in Deum magis ad odium, quam ad infidelitatem pertinet. 271
ille eſt rectus, qui ſuo miniſterio vacat. 91
illuſio draconi, quo modo fit. 313
illuſio à Sanctis, quo modo fit dęmoni. 314
illuſio dæmoni, quo modo fit. 314
illuſtre, & nobile eſt inimicis benefacere. 419
imagine, mediante, anima Deum intelligere, & amare poteſt. 81
ad imaginem Dei effecta eſt anima humana. 372
imaginem Dei etiam corpus retinet. 376
imaginis primus punctus. 80
imaginis ſecundus punctus. 81
imaginis tertius punctus. ibid.
imaginis quartus punctus. ibid.
imaginis ratio conſiſtit in potentijs, & operationibus animæ. ibid.
imago duplex. 80
imago totum repræſentat, veſtigium verò partem. ibid.
immanitate vtitur dæmon, quo magis ei obtemperatur. 386
immeriti, vt plurimum dignitates obtinent. 411
imitatores Balaam Nicolaitæ. 304
immiſſio laborum veluti oneratio eſt. 257
immobiles ſunt caſti, quia adhęrent Chriſto. 308
immolatio Chriſti in cruce veluti agnus. 163
impatiens quaſi pro ſuis redditur amicis Deus. 208
impedimentum afferunt terrena ad cæli iter. 355
impedimentum dare mortis viribus nullus afferre poteſt. 458
impœnitentiam excuſationi addit peccator. 153
abſque imperfectione aliqua vix celebrari poſſunt cōuiuia. 165
imperia mundi viliſsimis animalunculis comparantur. 326
imperij Romani, ac Eccleſiæ euerſionem Iudęi in Synagogis tribus vicibus efflagitant. 67
imperium habet Deus ſuper omnia. 368
imperium orbis patientia obtinuerunt Romani. 56
impetum Dei impedire non poteſt homo. 447
impij iniquitatem iniquitati, quaſi funi funem addunt. 151
impij mors tauri morti comparatur. 338
impij cum ęgrotant, ſunt timore, & tremore pleni. 339
impij cor eſt quaſi mare feruens. 380
ab impio differt peccator. 152
impiorum timor, & tremor, in quo conſiſtunt. 339
impiorum amici omnes ipſum relinquunt in morte. 340
impius canis diaboli. 151

impius ſeruo malo aſſimilatur. 152
impius mulo aſſimilatur. 215
impius mundo inſeruiens quaſi Samſon pergit alligatus. 215
impius per ſuperbiam pauperem perſequitur. 251
inter impium, & iuſtum differentia mortis. 338
impletio pecuniæ numquam fit in auaro. 96
impreſſiones meteorologicæ multæ futuræ. 450
improbis ſæpe minatur Deus, vt in hac vita raro illos collimet. 32
imprudentiæ ſignum eſt aliquando ſilentium. 498
ab impuro epar eſt puri ſeparatiuum. 345
ex impudicitia viſus, & tactus oritur luxuria. 297
Incarnatione Chriſti proſequente à Chriſto nobis tertium ſui amoris ſignũ oſtenſum fuit. 39
Incarnationis Verbi ſymbolum iris. 440
inceptio mundi, ſeu initium, diei Dominicæ antiquitas. 157
incenſio diuini amoris in corde fit per tribulationem. 252
incertitudo vitæ humanæ peccatorem commouere debet. 148
inceſſus maligni fraudolens. 217
inceſſus maligni latens. 218
incitatio contemplationis ad bene operandum. 94
inciſio capillorũ, qua re crebro. 432
inclinatio hominis, qua re potius ad malum quam ad bonũ. 375
incorporei licet ſint Angeli, tamen in corpore interdum apparent. 485
incrementum habet homo ad inſtar tritici, & reponitur. 343
incumbentibus hominibus voluptatibus quid fiet. 339
incurſum quando facit homo in hydropiſim. 346
indicatio ſigni, & ſcopi quid eſt. 32
indignum neminẽ facit Deus per prædeſtinationem ſuam. 188
indiſpoſitio, & infirmitas ſunt mortis legati. 402
induměto purpuræ veſtita mulier Apocalypſis, quid ſignificat. 296
infamiam generat luxuria. 299
infantem plorantem veluti mater excipit, ſic Deus Sanctos in cælo. 490
inferiora videndo Dei intellectus non vileſcit. 201
inferni ſecunda condicio. 459
inferni tertia condicio. 461
inferni cuncta mortem repræſentant. 462
inferni ignis non lucet. 463
inferni ignis, quo modo agit in animam. 465
inferni tenebrarum figura extiterant tenebræ contra Ægyptios. 466
inferni pœnæ omnes pœnas antecellunt. 467
inferni pęnę in quib⁹ cõſiſtũt. 467
inferni reſpectu pęnarũ, pœnæ huius mũdi ſunt quaſi pœnæ. 467
inferni pœnas æternas eſſe nihil dubij eſt. 470

infer-

Digitized by Google

inferni pœnarum magnitudo cõſideranda. 470
in inferno nox perpetua eſt. 462
in inferno ad tormentandum ſolus non erit ignis. 465
in inferno in igne manent damnati. ibid.
in inferno terribilis dæmonum aſpectus. 466
in inferno quæ videntur non clare videntur. ibid.
in inferno quidquid videtur horrificum eſt. ibid.
infernũ quibus præparauit Deus. 456
infernus reperiri probatur. 455
infernus inter tria inſatiabilia numeratur. 456
infernus nullum habet ordinem. 457
infernus pro parte ſubterranea. 458
infernus dicitur terra tenebrarum. 461
ad infidelitatem non pertinet inferre iniuriam Deo, ſed magis ad odium. 271
infirmitas, & indiſpoſitio ſunt mortis legati. 402
infirmitates noſtras ſuſtinent Angeli. 486
infirmitatis, & mortis humanæ in corporibus eadem eſt cauſa. 403
ingratitudinis exemplum. 123
ingreſſum in cælum nemo facit, niſi per viam tortuoſam. 254
inhumanitatis eſt non obedire parentibus. 121
inimica veritatis auaratia. 501
inimica veritatis eſt verecundia. 501
inimici, patientiæ ſcala expugnantur. 51
inimicis benefacere nobile, & illuſtre eſt. 419
inimicis non exiſtentibus, dilectio inimicorum adimpleri non poteſt. 33
inimico eius ſeruus efficitur peccator. 386
inimicos curſu vincit aſinus ſilueſter. 52
inimicos quinque veritas habet. 501
inimicorum dilectio non poteſt ſine inimicis adimpleri. 33
inimicorum cauſa, & amore Chriſtus mortuus eſt. 46
inimicus Dei capitaliſſimus blaſphemus. 269
iniquis, & inuidis plenus eſt mũdus. 222
iniquitatem iniquitati, quaſi funi funem addunt impij. 151
iniquitatis homo bona aliorum opera in malam partem interpretatur. 214
initio Dominicæ diei natus eſt Chriſtus. 158
iniuriæ propter ſimulationem Deus dicitur dormire, & obliuiſci. 236
iniuriam Deo inferre magis ad odium, quam ad infidelitatem pertinet. 271
iniuſtus quando dicitur mori in tempore non ſuo. 343
iniuſtitiæ ſignum eſt aliquando ſilentium. 498
innocentia Meſſiæ. 67

Digitized by Google

innocentiæ in ſtatu, homo Deum vehementer naturali lumine diligere poterat. 78
inordinati motus ſunt tot ſerpentes. 365
inordinatus affectus virga quædam eſt. 387
inſtrumenta neceſſaria ſunt oculi. 391
inſtrumento muſico comparatur iuſtus. 247
intellectus noſter eſt ſubiectum Fidei. 99
intellectus Dei inferiora videndo non vileſcit. 201
intellectus noſter licet cęleſtia cõtempletur, cum terrenis curis retardatur. 378
in intellectu, & voluntate fundatur vnitas fidei, & caritatis. 144
intelligentiam generat memoria. 81
intelligentiam, & amorem erga Deum, mediante imagine, anima habere poteſt. ibid.
intelligentia Dei haberi non poteſt potentijs corporalibus. 104
ad intelligentiam pertinet aliquando ſilentium. 498
intentionem, materiam, & formam hæreticus habens illud faciendi, quod Eccleſia Chriſti facit, baptizat. 143
interpretatio viri quot modis fit. 13
interpretatio montium Caluarij, & Taboris, quo modo fit. 11
interpretatio viri pro debilitate humanæ naturæ à Græcis. 14
interpretatio veſtis nuptialis. 55
interpretatio latriæ circa duo. 98
interpretatio leuæ circa latus ſiniſtrum. 102
interpretatio aliorum bonorum operum in malam partem ab iniquo homine fit. 214
interpretatio Tobię qua re fit per piſcem. 250
apud interpretes difficilis locus. 392
intrinſecum iudicat Deus vltra extrinſecum. 88
inter inſatiabilia tria numeratur infernus. 458
inſenſibiles fecit martyres contemplatio. 94
inſidias ponit hominibus quatuor modis peccatum ſuperbiæ. 319
ab inſidijs diaboli defendit Chriſtus animam fidelem. 269
inſipienter quæ ſuffertur tribulatio. 252
inſtanti temporis emitur æternitas. 333
inuentor proprius mendacij dæmon. 499
inuidis, & iniquis mundus plenus eſt. 222
inutilitatis non ſolum eſt mendacium, ſed pernicioſum. 322
Ioannes innuit amoris Chriſti præſtantiam. 419
Ioanni qua re apparuit Chriſtus veſte ſacerdotali indutus. 27
Ioanni fuerunt reuelata ſecreta die Dominico. 159
Iob hiſtoria magnam affert vtilitatem. 1
Iob Idumæus. 3

Iob hiſtoria pro vera ab omnibus recipitur. 3
Iob hiſtoria ab ipſomet, & non ab alio conſcripta eſt. ibid.
Iob hiſtoriam omnia concilia comprobarunt. ibid.
Iob hiſtoria inter canonicas computatur. ibid.
Iob verum fuiſſe, tribus demonſtratur rationibus. ibid.
Iob dolens ſignificat. 5
Iob, & ſi non corpore, voluntate tamen mortuus eſt. 6
Iob nititur probare diuinam prouidentiam. 9
Iob magnus in poteſtate temporali. ibid.
Iob amici humanis operationibus temporales tribulationes correſpondere exiſtimabant. 9
Iob tentari à diabolo quare permiſit Deus. 10
Iob amici Reges appellantur. 17
Iob amici reges ſunt. ibid.
Iob regem eſſe probatur. ibid.
Iob rex per electionem. 18
Iob perſeuerans in bono. 25
Iob qua re Deus permiſit naſci inter gentes peſſimas. 30
Iob ab expoſitoribus quatuor modis declaratur. 35
Iob, ideſt, cariſſimus Deo. ibid.
Iob, ideſt, patiens. 49
Iob, ideſt, gemens. 63
Iob in omnibus perſecutionem ſuſtulit. ibid.
Iob in pœnis expreſſum Chriſti typum geſſit. 64
in Iob collata à Deo bona corporalia. 111
Iobi per ſeptem filios prædicatio Apoſtolorum ſignificata. 116
Iob filiorum conuiuia an erant quotidiana. 145
Iob filiorum circa conuiuia opinio hebræorum. 145
Iob, an fuit ſacerdos. 155
Iob ſapientiſsimus. 156
Iob quo die pro filijs ſacrificabat, in illo ſignificatum ſabbatum hebræorum. 157
Iob ſanctificatio erga filios, quæ erat. 159
Iob ſacrificia figura ſacrificijs Chriſti domini. 164
Iob vir euangelicus appellatur. 168
Iob qui tentauit vt figuram, tentauit Chriſtum, vt figuratum. 180
Iob omnia huius vitæ bona Deus cotulit. 226
contra Iob quid peculiare petit dæmon. 277
Iob licet non haberet niſi linguam integram, tamen Deo gratias reddebat. 281
contra Iobum ſecunda perſecutio à Deo fuit. 293
erga Iobum quatuor flagellis vſus eſt dæmon. ibid.
contra Iobum prima perſecutio ab hominibus fuit. ibid.
Iobi in perſecutione diabolus magno vſus eſt artificio. 331
Iob contra dæmonem quatuor armis vſus eſt. 349
Iob quid ſibi vult veſtimentorum abſciſsio. 350
Iobi pecora, qui conſumit, qui fuit ignis. 301

Digitized by Google

Iobi domum qui proſtrauit quis ventus fuit. 331
Iobi filiorum mors,omnium perſecutionum ſuarum epilogum. 331
Iob ſurrectio quid ſignificat. 349
Iob quare poſt mortem filiorum ſtetit. 349
Iob veſtimentorũ abſciſſio audaciam oſtendit contra diabolum. 352
Iob in ſuis calamitatibus nihil ſtultum loquutus eſt. 494
Ioſeph inter fratres ſolus iuſtus perſeuerauit. 426
Ioſeph ex carcere educto tonderũt eum in ſignum lætitię. 353
ira Dei magis eſt contra blaſphemantes,quàm in alios. 274
ad Iram prouocatur Deus propter peccatum libidinis. 306
ad Iram inflammantia verba debemus euitare. 486
iræ Dei plenę Apocal.phialę quare dicuntur. 141
irati numquam ſuum hoſtem perſequi derelinquunt. 311
iraſcibilis, & concupiſcibilis paſſiones ſunt inuicem connexæ. 398
iraſcibilis, & concupiſcibilis paſſiones vocantur à philoſopho. 398
iris Spiritus ſancti perſonæ ſymbolum. 439
iris ſanctorum ſymbolum. 440
iris verbi incarnationis ſymbolum. 440
iris miſericordię ſymbolum. ibid
iris orationis ſymbolum. 441
irriſionẽ affert mors ſceleſti, 338
Iſaach ludus cum Iſmael quid erat. 296
ab Iſaia Chriſti paſsio exactè deſcripta. 66
cũ Iſmael quid erat ludus Iſaach. 296
Iſraelis nomen quare obtinuit Iacob. 282
iter cæli terrena impediunt. 355
Iudam quare Chriſtus diabolum nuncupauit. 380
Iudaici populi noſtri temporis vitia. 67
in Iudæos argumentum. 162
Iudæi in iudicio ſeipſos plangẽt. 469
à Iudæis eſſe taxium lignum poſitum in panem. 424
iudæorum feſta, Chriſti feſta ſignificabant. 265
iudęorũ feſtiuitates quot, & quæ erant. 264
iudęorum figmentum. 356
iudex pro pauperibus,& paraclitus efficitur Deus. 133
iudex iuſtus mors. 401
iudicare temerariè tribus de cauſis eſt peccatum. 223
à Iudice condemnati homines conqueruntur. 494
iudicib⁹ faſces alligatas,Romani quare afferri præcipiebãt. 390
iudicij tempus æſtas dicitur. 33
iudicij temerarij ſumma. 221
iudicij finalis timor. 362
iudicij in die non ſolum de operationibus, ſed etiam de cogitationibus rationem reddituri ſumus. 436
iudicij dies probatur. 437
iudicij diẽ meditari debem⁹. 437

iudi-

Digitized by Google

iudicij vniuerſalis neceſsitas. 438
iudicij in die diuina iuſtitia manifeſta apparebit. ibid.
iudicij in die erit ſeparatio bonorum,& malorum. ibid.
iudicij ſententia vniuerſos ample ctetur. 441
iudicij terribilitas probatur. 444
iudicij finalis ſymbolum gladius. 448
iudicij in die multæ futuræ impreſſiones meterologicę. 450
iudicij finalis ſentẽtiæ præſta exequutio. 452
iudicij duę partes. 453
iudicio appropinquantes feruentiores eſſe debemus. 21
in iudicio hominum fiunt duo. 89
in iudicio maieſtas Chriſti contrarios effectus operabitur. 437
in iudicio finali ſententia erit ſtatim executiua. 328
in iudicio nubes futuras eſſe miraculoſas. 442
in iudicio Chriſtus magnam vocem emittet. 445
in iudicio non ſolum Chriſtus vita, ſed virtutes examinabit. 446
in iudicio quam emittet vocem ſignificat vox Chriſti ſimilis aquis multis. ibid.
in iudicio exactiſſima examinatio operum. ibid.
in iudicio quia ad dexteram collocabitur, ideo iuſtus Beniamin filius dexteræ dicitur. 247
in iudicio reprobi dicuntur conteri in porta. 448
in iudicio ſol obſcurari, quomodo intelligitur. 449
in iudicio Chriſti vox potentiam, & fortitudinem eius demonſtrabit. 446
in iudicio Chriſti ſplendor, qualis erit. 449
in iudicio Luna, quare reddetur ſicut ſanguis. ibid.
in iudicio fumus quid operabitur. 450
in iudicio armatus apparebit Chriſtus. 451
in iudicio Chriſti ſententia inſtar gladij deuorabit, & ſeparabit. 452
in iudicio Iudęi ſeipſos plangẽt. 469
in iudicio extremo damnati cõſpectu Chriſti acerbiſſimè torquebuntur. ibid.
iudicium eſt actus trium perſonarum. 89
iudicium facit Deus, non ſolum de extrinſeco, ſed & de intrinſeco. 88
iudicium, quod de proximo, eſt triplex. 220
iudicium, quod fit de occultis, ſemper eſt peccatum. 220
iudicium temerarium procedit ex duobus teſtibus falſis, qui ſemper apud nos manent. 221
iudicium noſtrum tribus cauſis errare poteſt. ibid.
iudicium in fine mundi comparatur iudicio noſtro. 327
iudicium fiet etiam bonorum operum. ibid.
iudicium faciet etiã Deus de cogitationibus ſubtiliſſimis. ibid.

ad

ad Iudicium quot concurrunt. 328
iudicium duplex fiet. 437
iudicium duplex hominis. 438
ad Iudicium Chriſtus, quare in nube ſe venturum promiſit, 441
ad Iudicium in nube veniet Chriſtus. ibid.
iuge ſacrificium ex ſolis agnis fiebat. 163
iugum inſopportabile lex vetus. 256
iugum Chriſti quid eſt. 387
iuramento falſo grauior eſt blaſphemia. 270
iuſti,& reprobi aliter inter ſe differunt. 113
iuſti pupilla Dei oculorum vocantur. 206
iuſti panis ſuauior eſt, quam omnes mundi diuitiæ. 209
iuſti mors expedita,& leuis. 338
iuſti mors dicitur mors in tempore ſuo. 343
iuſti non ſolum de eorum in hac vita, ſed de impiorum etiam ſupplicijs gaudent. 354
iuſtis tribulationes permittit Deus,vt imitentur. 10
de Iuſtis, non ſolum Deus prouidentiam habet, ſed illos protegit, & defendit. 207
iuſti tres habent cōdiciones. 209
iuſtis galea Deus eſt. 210
iuſtis Deus eſt ſæpes 209
iuſtis beneficia Deus in partiendo numquam laxatur. ibid.
iuſtis Deus murus igneus eſt. 210
ex Iuſtis, & peccatoribus, necnon ex prædeſtinatis, & præſcitis compoſita congregatio fidelium. 138
iuſtis Deus paradiſum præparauit. 456
iuſti laudis materiam adminiſtrat Deus. 10
iuſtos defendit Deus. 207
inter iuſtos, & reprobos differentia. 112
iuſtorum tribulationibus non ſolum adeſt Deus, ſed etiam peccatorum. 8
iuſtorum tribulationes Deus pro ingenti pretio vendit. 40
iuſtorum tribulationes pretioſiſſimæ Dei oculis. 10
iuſtorum gladij. 19
iuſtorum ad vtilitatem permittitur perſequutio. 32
iuſtorum cibus ſunt tribulationes. 33
iuſtorum bonitate Deos retinetur. ibid.
iuſtorū operationes quare Deus, dicitur,ſcire. 186
iuſtorum actiones peculiari oculo conſiderat Deus. 206
iuſtum,& verum pondus eſt conſcientia. 79
inter iuſtum, & impium mortis differentia. 338
iuſtus maſculus, peccator femina dicitur. 18
iuſtus terrena aſpernit. ibid.
iuſtus palmæ comparatur pluribus de cauſis. 19
iuſtus, & peccator inter ſe differunt. 154
iuſtus de bonis alterius tamquā de proprijs gaudet. 218
iuſtus Beniamin filius dexteræ, quia in iudicio ad dexteram col-

Digitized by Google

collocabitur. 247
iuſtus inſtrumento muſico comparatur. ibid.
iuſtus tamquam adamas offertur à Deo, vt probetur à diabolo. 248
iuſtus quare vallari à Deo dicitur. 226
iuſtus Benoni, ideſt, filius doloris. 247
iuſtus Loth quare à Sodoma prius egredi voluit, 283
iuſtus deprecatur Deum, vt à ſe tria mala auferat. 341
iuſti reges quare dicuntur. 343
iuſtus variam geſtat coronam. 344
iuſtus eſt nauis bene munita. 350
iuſtus epati comparatur. 345
iuſtus eſt bene fundata quercus. 350
iuſtus lætatur propter pauperum ſalutem. 354
iuſtus iudex mors. 411
iuſtus inſtar colũbæ ſe habet. 421
iuſtus perſeuerauit Ioſeph inter fratres. 416
iuſtificationes Dei eccleſia ſuauius docet. 87
ad Iuſtificationẽ peccatoris Deus & homo conueniunt. 147
iuſtitia diuina manifeſta apparebit in die iudicij. 438
iuſtitia opus alienum, miſericordia opus Dei dicitur. 238
iuſtitia Dei in hac vita per miſericordiam impeditur. 447
iuſtitia non eſt, nec prædeſtinatio eccleſiæ ligamen, ſed fides, 139
iuſtitia ab omnibus laudatur, ſed ab omnibus repellitur. 500
iuſtitia Dei in primo aduẽtu conuerſa eſt in miſericordiam. 447
iuſtitiam ſtillare dicitur Deum, effundere miſericordiam. 240
ad Iuſtitiam deſignandam pictura philoſophorum. 389
iuſtitiæ opera minora ſunt, quam opera miſericordiæ Dei. 238

L

Labia ſunt portæ linguæ. 486
Labia ſunt calidi, & frigidi temperatiua. ibid.
à Labijs Chriſti amaritudo calicis ablata. 65
Labijs non peccare, quomodo intelligitur. 36
Laborare nolũt homines, ſed virtutes acquirere vellent. 58
Labore plenum Paſtoris miniſterium. 41
Laboris eccleſia militans eſt, & qua de re. 145
in Laboribus ſperant ſancti. 491
Laborum patiens non ſolum, ſed in exſpectandis peccatoribus Epiſcopus Epheſinus laudatur. 56
Laborum immiſſio eſt veluti oneratio. 257
Laborum ſuorũ mercedem, quomodo accipient ſancti. 448
Lætitiæ in ſignum ex carcere eductum Ioſephum totonderunt. 353
Lacrymæ linguam habent. 291
Lacrymas effudit Chriſtus in cruce. 417
Lacrymis referta debet eſſe oratio. 283

Lam-

Lampades Apocalypſ. quæ ſunt. 229
Lampades non ſolum, ſed vaſa aurea dicuntur Angeli. 26
Lampades Apocal. quid ſignificabant. 266
Lanceam longam geſtat mors. 410
Largitio præmiorũ gratis à Deo fit. 214
Lateri, Apoſtolorum perfectio aſſimilatur. 102
Lateri Chriſti ſphæra orbis aſſimilatur. 410
Latria duo dicit. 98
Latria pertinet ad domum timoris. ibid.
Latus ſiniſtrum leua dicitur à leuando. 102
Laudem ſemper Deo dant Angeli. 173
Laudem dare Deo quomodo debemus. 504
Laudis materia iuſto Deus adminiſtrat. 10
in Laudibus Dei D. Franciſcus ſe continuò occupabat. 505
lauro aſſimilatur perſeuerantia. 27
laurus ſignum victoriæ. 28
laurus ſeruat à fulminibus, & phãtaſmatibus. 27
legalia ſacrificia non perficiebant offerentes. 257
legalis Pontificis rationale, quid ſignificabat. 264
legalis agnus immolabatur quotidie. 265
legati mortis ſunt infirmitas, & indiſpoſitio. 402
in Lege naturæ, & ſcripta, minus extitit munus fidei, quam in Euang. 101
in Lege veteri, quare Deus habebat vocem tubæ. 445
in Lege veteri deſcribitur cum Iehoua Angelus, qui Deum repræſentabat. 175
legem inducit conſuetudo. 28
legem proponit Deus vna manu, altera vero ipſam abſcondit. 241
legis naturæ apparitiones, & legis ſcriptæ, ab Angelis perpetratæ fuere. 174
lex vetus eſt figura nouæ legis. 4
lex vetus timoris, 86
lex noua cæleſtis. 87
lex vetus terrena. ibid.
lex noua per vbera ſignificatur. ibidem.
lex vetus per vinum ſignificatur. 87
lex vetus timoris, noua amoris. 98
lex vetus pondus dicitur. 256, & 257
lex vetus iugum inſopportabile. ibidem.
lex vetus in quibus erat grauis. 256
lex Adam beneficia nuncupatur. 264
legio, militię nomen retinet. 485
leo quomodo capitur. 342
leonis in ore mellis fauus quare repertus fuit. 337
leua latus ſiniſtrum dicitur à leuando. 102
leuitatis multæ cauſis, animi, & corporis mortem libidinoſi homines ſuſcipiunt. 317

Leuitici 26. arietes ſacrificium Chriſti repreſentabant. 160
Libani turri, naſus qua re comparatur. 101
liberalis admodum manus Dei erga ſuos ſeruos. 215
liberalitas Dei debet nos reuocare ad illius amorem. 234
liberos habere donum Dei eſt. 116
libido quot mala homini, & mulieri affert. 294
libidinē repreſentat caprea. 295
libidinem eſſe licitam Nicolaitæ affirmabant. 303
libidinem expellere debet Epiſcopus, & eius occaſionem ex ſua diœceſi. 304
libidinē exterminare debet Prælatus ex ſua diœceſi. ibid.
libidinis propter peccatum Deus iraſcitur. 306
libidini dediti homines leuiſsimis cauſis mortem animi, & corporis ſuſcipiunt. 317
ad libidinem ſtimuli ſunt mulierum, ac hominum ornamenta. 296
ligamen Eccleſiæ iuſtitia non eſt, nec prædeſtinatio, ſed fides. 139
ligone patientiæ colitur Eccleſia. 58
lilia pro virginibus vſurpantur. 307
lingua percutit quaſi gladio murmurator. 218
Lingua Nicanoris qua re data eſt auibus. 275
lingua frænata, totū corpus frænatur. 497
lingua ad quid data eſt. 502
lingua in cælo ad aliud non ſeruiet, niſi ad Deum laudandum. 503
linguam niſi integram licet non haberet Iob, tamen Deo gratias reddebat. 281
linguam habent lacrymæ. 291
linguæ cuſtodia debet adhiberi. 486
linguæ portas, nempe labia, dedit natura. 486
linguæ defectus ſtultitia eſt. 494
litteralis ſenſus eſt quem auctor intendit. 5
in litteris ſacris manus multipliciter accipitur. 106
litteræ ſacrę fornicationis nomine idololatriam vocant. 156
in litteris ſacris bos pro prędicatoribus ſumitur. 294
in litteris ſacris ludere quid ſignificat. 296
in litteris ſacris mendacium diuerſimode vſurpatur. 231
à littore tardatur mare. 378
loco vnico determinatur Angelus, & quælibet ſuſtantia creata. 172
in loco hoc aſsiſtentia Angelorum, an ſit metaphorica, vel hiſtoria vera. 174
in loco hoc fuit realis aſsiſtentia. 174
in loco hoc ſecundum aliquos dæmon verbo hoc benedixerit vſus non fuit. 262
in loco omni eſt Deus. 210
loco ſuo mors omnia reponit. 411
ex loco hoc vis orationis hauritur

ritur. 278
locum luciferi in cælo occupat Virgo benedicta. 372
locus difficilis apud interpretes. 392
locum, & actiones peccatorum quare Deum ignorare dicitur. 186
in locis tribus nobis adminiſtrāt Angeli. 484
locutio Dei ad Angelos quo modo. 184
locutio Dei diuerſimode ad Sanctos, & Angelos. ibid.
locutio alienorum videtur hominibus ſuauior omni alia re. 220
locutio omnis, & actio quæcumque dæmonis à malignitate procedit. 345
locutione non vtebatur Moyſes, & tamen dicitur, quod clamabat. 278
locuſtæ cōparatur malignus. 216
locuſtæ quid ſignificent. 316
loquela ad quid data eſt. 502
loquela iudicat hominem. 507
loquelam non habet alia creatura præter hominem. 502
loquutionem habere debemus de vtilibus. 501
loquutionē ſi ſecum habent Sancti amoris diuini ignem producunt. 443
Loth iuſtus qua re à Sodoma prius egredi voluit. 283
lucens ſolus dicitur Sol. 40
luciferi locum in cælo occupat Virgo benedicta. 372
lucis in Angelū Satanas ſe tranſfigurat. 352
lucis eſt ordo tenebræ confuſio. 461
lucta dicitur oratio. 285
ludere in ſacris Litteris, quid ſignificat. 296
ludi ad inſtar parum durabit orbis. 408
ludo pilæ ſimilis eſt orbis terrarum. ibid.
ludus Iſaach cum Iſmael quid erat. 296
ludus pro exercitatione veneris. 297
ludum facit diabolus cum peccatore. 317
lumen quoddam eſt Fides. 109
lumē miſericordiæ dicitur Deus. 239
lumine naturali Deum vehementer diligere poterat homo in ſtatu innocentiæ. 78
luna nuncupatur Eccleſia. 140
luna ſymbolum eximiæ pulchritudinis. 141
luna ſicut vna, ita Eccleſia vna. 142
luna in iudicio qua re reddetur ſicut ſanguis. 449
lupo qua re comparatur diabolus. 356
lupus quaſi leo pes. ibid.
lupus cum ſeneſcit, quid agit. 357
ex luto formationis noſtræ memoria, nobis eſt neceſſaria. 251
luxuria quanto diuturna, tanto periculoſior. 297
luxuria ex tactu, & viſu impudico oritur. 297
luxuria aſsimilatur foueæ. ibid.

Digitized by Google

luxuria eſt euacuatio humidi, & expiratio calidi. 298
luxuria in homine, & muliere omnia bona deſtruit. 298.
luxuria vitam ſpiritualem perimit. 299
luxuriam generat infamiam. ibid.
luxuria, & gula adoleſcientiam pugnant. 313
luxuriæ peccatum cum igne punit Deus. 301
luxuriæ peccatũ aſsimilatur igni. 297
luxuriam committendi diuerſos modos quærunt, & procurant luxurioſi. 297
à luxurioſis luxuriandi modi diuerſi quæruntur, & procurantur. ibid.

M

MAculas noſtras Chriſtus abſtergit. 490
machinam hanc qua re nuncupauit vanitatem Salomon. 504
magnitudo Iobis in poteſtate tẽporali. 9
magnitudo, & potentia Chriſti. 246
magnitudo pœnarum inferni cõſideranda. 470
magnatum ſtatus pulchre eſt videri. 406
magiſter artis gladiatoriæ, quis nuncupari poteſt. 348
magiſtra omnium formica. 336
magiſtra omnium apis. 337
magiſtra ſapientiſsima eſt mors. 401
maieſtas Chriſti in iudicio cõtrarios operabitur effectus. 437
mala quatuor generat peccatũ. 101
mala quot homini, & mulieri affert libido. 294
mala exempla noſtri tẽporis. 296
mala tria, vt à ſe auferat Deum deprecatur iuſtus. 341
mala alia cogitationum malarũ. 379
in malam, & in bonam partem capitur benedicere in Scriptura. 167
malas cogitationes parit otium. 397
mali à bono mors eſt diligentiſſima ſeparatrix. 412
malis noſtris Chriſtus cupit occurrere. 248
à malis boni in hac vita vix cognoſcuntur. 412
malum, & bonum, quod nobis accidit, prouidentiæ Dei referendum eſt. 358
ad malum potius quam ad bonũ qua re inclinatur homo. 375
in malum bonum conuertit dæmon. 214
circa malum non intentũ, & circa bonum intentum habet tamẽ, licet habeat, Deus inæqualem prouidentiam. 104
malum vnius creaturę ordinatur in bonum alterius. 103
malorum angelorũ nomina quatuor reperiuntur. 177
malorum omnium fons ſuperbia eſt. 318
malorum, & bonorum ſeparatio erit in die iudicij. 438
maledictio parentũ timenda. 124
maledictio qua re dicitur ſtillari. 240

Digitized by Google

maligni os, & detractoris eſt ſepulcrum patens. 219
malignus locuſtę cõparatur. 216
malignus fraudolenter incedit. 217
malignus ſerpenti comparatur. ibid.
malignus latenter incedit. 218
malignus aſſimilatur coruo. ibid.
malignitas dæmonis. 213
malignitas naſcitur ex abundantia malitiæ. 216
à malignitate procedit quidquid dicit, & agit dæmon. 245
malignitatis morſu ſatan quærit in contrarium conuertere bonas operationes. 219
malignorum malitia non poteſt vnico nomine comprehendi. 217
malitiæ ex abundantia naſcitur malignitas. 216
malitiæ ſignum eſt aliquando ſilentium. 498
mancipia, & tamquam famulos filios reputabant Perſiani. 118
mancipium Dei eſſe, quam fortunatum ſit. 163
mandragoræ effectus. 93
manifeſtatione Chriſti dolorum in paſsione ſolus Deus habebat. 68
manu vna Deus protegit, altera percutit. 242
manu vna Deus legem proponit, altera vero abſcondit ipſam. 242
in manu qua re fert Deus adamantem. 248
manibus terrã tenet ſemper auarus. 95
manibus contrectauerunt Apoſtoli Chriſtum tamquam florem. 338
manus in ſacris Litteris multipliciter accipitur. 106
manus cõplicare eſt illas ad opera non extendere. ibid.
de manu Dei quidquid euenit accipiendum eſt. 358
manus Dei admodum liberalis erga ſuos ſeruos. 225
manſuetudo Chriſti in paſsione. 162
mare ſpatioſũ paſsio Chriſti. 45
mare à littore tardatur. 378
mare quaſi feruens eſt cor impij. 380
Maria Virgo metrum, & menſura omnium beatorum. 372
martyres inſenſibiles fecit contemplatio. 94
martyres per quid intelliguntur. 507
martyrij crudelitas. 378
martyrum nubes exemplum patientiæ eſt. 12
martyrum dolores omnes, dolores Chriſti ſuperauere. 71
maſculus iuſtus, femina peccator dicitur. 18
materia triumphi eſt tribulatio. 258
materiam habens, formam, & intentionem faciendi illud, quod facit eccleſia Chriſti hæreticus baptizat. 143
materiam triumphi ei tribuit Eſau perſequendo Iacob. 258
vt Mater infantem plorantem, ſic Deus in cælo excipit ſanctos. 490

medi-

Digitized by Google

medicina humanæ vitæ breuitas temporis eſt. 402
medicorum dictum, & remedium ad purgādam pituitatem. 4'6
medijs diuerſis Hęretici ſpem habent æternę vitę. 143
meditari quid debet homo. 346
meditationem paſſionis Chriſti cōtinuò habere debemus. 434
meditationem habere debemus de iudicij die. 437
Melchiſedech primogenitus. 155
mellis fauum quare Chriſtus poſt reſurrectionem comedit. 213
mellis fauus quare in ore leonis fuit repertus. 337
melior eſt tanto contemplatiuus, quanto eſt pōderoſior per mentis ſtabilitate. 279
melior tanto oratio, quanto purior. 284
membra diuerſa habet eccleſia, quamuis ea vnica ſit. 140
mēbra noſtra quare arma vocantur ab Apoſtolo. 280
membra diuerſa Angelis, quare attribuuntur. 485
mēbra humana, quare Deo Scriptura ſacra tribuit. 236
memoria generat intelligentiam. 87
memoria noſtræ formationis ex luto, nobis eſt neceſſaria. 251
memoria amara mortis, quæ eſt. 311
memoria morti docet ſuperbiæ curas fugere. 403
memoria mortis expellit pigritia. 414
mēdaces qua pœna puniūtur. 322
mendaces odibiles Deo, & hominibus. 499
mendaci mendacium detrimentum affert. 500
mendacij fabricatores, qui ſunt. 322
mendacij proprius dæmon inuentor. 499
mēdacium in ſacris literis diuerſimodè vſurpatur. 321
mendacium, & periurium ſimilia ſunt. 322
mendacium nō ſolum inutile, ſed pernicioſum eſt. ibid.
mendacium pro rebus vanis accipitur. 323
mendacium ipſimet mendaci detrimentum affert. 500
mēdacium interficit animam. ibidem.
mendax ſimilis eſt falſo denario. 322
mendax homo vētos paſcit. ibid.
mendax plus diligit denarium, quam ſcriptura. ibid.
menſa propoſitionis quæ erat. 202
mens noſtra ſi ad Chriſti paſſionē dirigitur, totum perficit. 433
menſura, & metrum omniū beatorum Virgo Maria. 372
ad Menſuram non collocata fuit gratia in Chriſto. 40
iuxta Menſuram criminis ſtatuit Deus plagarum modum. 462
mentis, & corporis inter oculos differentia. 219
mentis per ſtabilitatem tāto melior eſt contemplatiuus, quanto ponderoſior. 279
mentis viſum acuit tribulatio. 365

mentis oculos obcæcant malæ cogitationes. 380
mercedem ſuorum laborum.quomodo accipient ſancti. 448
mercatores effecti Chriſtiani. 91
merces Dei ſēper eſt parata. 229
merces vetitæ ſunt res huius mundi. 405
Mercurius Trimegiſtri nomē obtinuit, propter ſapientiam. 156
merita acquirit, & peccata ſoluit patientia, & conſeruat. 57
meſsi cōparatur vita pręſēs. 336
meſſis colligendæ, & æſtatis, dicitur tempus modo. ibid.
Meſſias agnus ob multa dicitur. 162
meſſię innocentia. 67
meſſiæ vaticinium. ibid.
meſſiæ aduentus poſtulatur. 161
metalia omnia antecellit aurum perfectione. 82
metaphorica, an ſit, vel hiſtoria vera in hoc loco aſſiſtentia angelorum. 174
metrum, & menſura omnium beatorum Virgo Maria. 372
Michael Angelus non eſt auſus blaſphemare diabolum. 273
Michael pro ſui officij ratione, omnem quærit idololatriæ occaſionem euitare. 274
Michael, ideſt, quis ſicut De⁹. ibi.
Microcoſmos homo, ideſt, paruus mundus. 94
Microcoſmos græce appellatur homo. 313
Michael Angelus alijs Angelis præſidet. 485
militans Eccleſia eſt laboris, & qua de re. 145
militantis eccleſiæ cōparatio. 139
militaris exercitus, quomodo diuiditur. 312
milites olim ſolis obſonijs erant contenti. 386
militia eſt vita hominis. 414
militię nomen retinet legio. 485
militibus caput tondere, quare iuſſit Alexander. 152
minatio aſsidua Dei improbis, vt in hac vita raro illos collimet. 232
minis Deus prius agit, quam puniat. 235
miniſterio ſuo qui vacat ille eſt rectus. 91
miniſteriū paſtoris laborioſū. 41
miniſtrorum dignitas in cęlo. 484
minutulum cogitationis etiam intuetur Deus. 383
mira ſpirituum celeritas. 192
miram propter celeritatem ſpiritus dicuntur aues. 192
Mirmicoleon quid ſignificat. 177
miſeratione gratis vtitur De⁹. 214
ad Miſerationem pronior Deus, quam ad punitionem. 239.
miſeria damnatorum cum tenebris coniuncta eſt. 461
miſericordia opus Dei, iuſtitia opus alienum dicitur. 238
miſericordta per oleum deſignatur. 239
miſericordia abūdare dicitur. 249
miſericordia à Deo ſemper ædificatur. 388
miſericordia quare in cælis ædificatur. 390
miſericordiam ſuā oſtendit Chriſtus, quam primum fuit incarnatus. 238

Digitized by Google

miſericordiam Dei oſtendit Chriſtus in monte. 238
miſericordiam Deum effundere, iuſtitiam ſtillare dicitur. 240
miſericordiam Dei quare non cognoſcimus. 361
miſericordiam velle Deum, & nõ ſacrificium, quomodo intelligitur. 350
miſericordiam à nobis nunquam amouet Deus. 353
in Miſericordiã conuerſa eſt Dei iuſtitia in primo aduentu. 447
miſericordiæ Dei plura ſunt opera, quàm iuſtitiæ. 238
miſericordiæ lumẽ dicitur Deus. 239
miſericordiæ tempus eſt, tempus nunc. 335
miſericordiæ filum numquam Deus præſcindit. 389
miſericordiæ ſymbolum iris. 440
miſſio Spiritus ſancti facta die Dominico. 159
modis quatuor ab expoſitoribus declaratur Iob. 35
modis tribus à nobis perpenditur Deus. 104
modis duobus plena poteſt nuncupari fides. 105
modis quot accipit aſſiſtere. 172
modis diuerſis alloquitur Deus Sanctos, & Angelos. 184
modis quatuor dæmonem alloquitur Deus. 185
modis diuerſis res habẽt eſſe. 103
modis omnibus vitat Deus occaſiones puniendi. 241
modis quatuor inſidiatur hominibus peccatũ ſuperbiæ. 319
modis diuerſis mendacium vſurpatur in ſacris litteris. 321
modis quot apparuit Spiritus ſanctus. 440
modis quot Chriſtus affert gladium. 453
modis ſex approbatur ſilẽtiũ. 497
modo tempus noſtrum eſt. 334
modo tempus dicitur æſtatis, & meſſis colligendæ. 336
modo tempus eſt negotiandi tempus. 335
modos diuerſos luxuriandi quærunt, & procurãt luxurioſi. 297
modum plagarum Deus ſtatuit iuxta criminis menſurã. 462
mola aſinaria peccatum eſt. 151
mõtes, Caluarius, & Tabor quomodo interpretantur. 11
montibus quibuſdam Scythię diuitiæ ſimiles. 129
morbi comitialis effectus. 316
morbo ſacro peccator laborat. 384
morbus comitialis carnalitas eſt. 316
morbus comitialis quid ſit. ibid.
morbus ſacer, oculos, & rationem obſcurat. 384
more ſuo Hebræi contradicũt. 66
more puerorũ peccatores in circuitu ambulant. 215
morientes in peccatis omnia flagitia ſecum portant. 404
moritur fides ſine operibus. 105
mors animæ peccatum. 21
mors Chriſti pro inimicis. 46
mors pro ſomno. 115
mors ſomno aſſimilatur. ibid.
mors nemini parcit. 149
mors eſt ſtipendium peccati ſenſualis. 316

mors eſt veluti pyrata. 324
mors quare ſuper equum pallidum graditur. 325
mors filiorum Iobi omniū perſecutionum ſuarum epilogus. 331
mors peccatoris, quare dicitur peſſima. 337
mors impij tauri morti comparatur. 338
mors ſceleſtis eſt irriſoria. ibid.
mors iuſti expedita, & leuis. ibid.
mors illorum, qui decidūt in peccato, dicitur peſſima. ibid.
mors primogenita quæ dicitur. 340
mors eſt effectus peccati. 340
mors ſecundaria quæ eſt. 340
mors quæ etiam dicitur peſſima. ibidem.
mors iuſti dicitur mors in tempore ſuo. 342
mors peccati obſonium appellatur. 386
mors docet fugere cupiditatis affectus. 401
mors eſt ſapientiſſima magiſtra. ibidem.
mors docet carnalitatis, & concupiſcētiæ repellere cogitationes. 402
mors auferet omnia ab hominibus. 404
mors quare falcem geſtat. 405
mors cuncta dirimit. 406
mors docet cogitationes diu viuendi euitare. 406
mors vnica gradu diſtat ab vnoquoque. 407
mors omnes ſtatus amplectitur. 410
mors longam geſtat lanceā. 410
mors omnia ſuo loco reponit. 411
mors iudex iuſtus. ibid.
mors eſt diligentiſſima ſeparatrix mali à bono. 412
mors veluti paterfamilias mādat reponi res. 412
mors liberat corpus noſtrum à ſex calamitatibus. 413
mors liberat animam à quinque calamitatibus. ibid.
mors eſt liberaliſſima diſpenſatrix. ibid.
mors diſtinguit vitium à virtute. ibid.
mors homini ſecuritatem reddit. 414
mors eſt ſolertiſſima procuratrix. ibid.
mors ſecunda, æterna damnatio dicitur. 478
mortales quanto magis intumeſcunt, eo celerius cadunt. 410
mortalitas humana eſt telæ tegmen. 323
mortalibus quidquid euenit de manu Dei accipiendum eſt. 358
à Mortalibus quando liberatur peccator. 346
à Morte comprehenduntur veluti aues homines, & mulieres. 408
in Morte nihil poſſunt, licet homines in vita potentes ſint. 405
inter Moriturum, & viſurum mortem differentia. 414
mortem non timuit Chriſtus. 44
mortem, & vitam diuitiæ pariūt. 127

mor-

mortem animi,& corporis cauſis leuiſſimis libidinoſi ſuſcipiunt homines. 317
mortem repentinam infert Deus propter peccata. 332
mortem qui meditatur, dum moritur, dicitur viſurum ſe mortem. 414
mortem numquam præuident homines, qui totaliter terrenis rebus adhærent. 415
mortem repræſentant cuncta inferni. 462
mortis in proſequutione fortitudo Chriſti. 44
mortis differentia inter iuſtum, & impium. 338
mortis amara memoria, quæ eſt. 341
mortis legati ſunt infirmitas, & indiſpoſitio. 402
mortis,& infirmitatis humanæ in corporibus eadem eſt cauſa. 403
mortis memoria docet ſuperbiæ curas fugere. ibid.
mortis memoria pigritiam expellit. 414
mortis portam electi lætanter intrabunt. 448
mortis vim nullus impedire poteſt. 458
mortificatio expellit diabolum. 181
ad Mortificationem pertinet aliquando ſilentium. 498
mortiferæ non ſunt ſagittæ domini, ſed ſalutiferæ. 362
mortuus eſt Iob tamen voluntate, & ſi non corpore. 6
morſu maligno ſatan operationes bonas in cōtrarium conuertere quærit. 219
mos ſtatuarij. 366
motus Angelorum localiter. 172
motus inordinati ſunt tot ſerpentes. 365
Moyſes Deum deprecando tenebat. 242
Moyſes vbi eſt ſepultus. 274
Moyſes non loquebatur,& tamen dicitur, quòd clamabat. 278
Moyſi oratione remoratus eſt Deus. 33
mulier Apocal. purpura induta quid ſignificat. 296
mulier ornata à diabolo capitur. 394
mulier nimis ornata aſſimilatur ſerpenti in Scythia nato. ibid.
mulier ornata trahit ad ſe oculos aliorum. ibid.
mulier, & homo ſemper hic Deū laudare debent. 503
mulier, & homo ex quibus cognoſcitur. 506
in Muliere, & homine eſt quoddā diuinum virginitas. 309
in Muliere,& homine omnia bona deſtruit luxuria. 298
in Mulieribus ornatus deteſtandus eſt,eo magis in viris. 396
mulieris Chananęę orationis vis, & potentia. 15
mulieris prudentis actiones viro attribuuntur. 16
contra Mulieres, & homines tribus armis vtitur diabolus. 313
mulieres, ac homines, media carnalitate, facit inſanire diabolus. 316

mulieres ornatæ aſſimilãtur cattis. 394
mulierum, & hominum ornamenta ſunt ſtimuli ad libidinem. 296
Mulierum ex familiaritate caſtitas deperit. 297
mulierum vanitas tempore Tertulliani. 392
mulierum, ac hominum vanitas in hac tempeſtate in Deo laudando. 504
mulieres, & homines velut aues à morte comprehenduntur. 408
mulierum curioſus ornatus deteſtandus. 393
mulieri, & homini quot mala affert libido. 294
mulo aſſimilatur impius. 215
multiplicatio dierum vitæ in caſtitate. 299
multiplicatio humorum quies. 398
multitudo beatorum eſt quidam paradiſus. 423
multitudo magna affert beatis pulchritudinem. 479
multitudo beatorum, gloriam fœcundam reddunt. 480
munditia, & caſtitate munita oratio, penetrat cælos. 284
mundi ab origine qua re Agnus dicitur occiſus. 8
mundi præter omnes diuitias iuſti panis ſuauior eſt. 209
mundi tellus differt à tellure Dei. 229
mundi imperia viliſſimis animalunculis comparantur. 326
mundi in fine iudicium noſtro iudicio comparatur. 327
mundi huius homines veluti pueri in viridario egerunt. 404
mundi huius res vetitæ ſunt merces. 405
mundi tẽpora vnus dies eſt. 409
mundi omnes pœnas à principio vſque ad finem ſuperant pœnæ inferni. 467
mundi huius pœnæ, ſunt quaſi pœnæ, reſpectu pœnarum inferni. ibid.
mundi circa harmoniam ſententia Pythagoræ. 482
mundus paruus, ideſt, microcoſmos homo. 94
mundus cũ à die Dominico, cœpit antiquitas diei Dominicæ. 157
mundus in die Dominico ſumpſit exordium. 158
mundus in eſſe idæali in Deo pulcherrimus. 204
mundus plenus eſt iniquis, & inuidis. 222
mundus ſicut præmiat, Deus ſuos non præmiat. 227
mundus tardè præmiat. 228
mundus vanitatibus plenus eſt. 396
in mundũ venit Chriſtus propter vniuerſos. 234
mundum homo in ætatibus imitatur. 313
mundo inſeruiens impius quaſi Samſon alligatus pergit. 215
cum mundo ſicut diabolus cum homine pugnat. 313
munus Fidei maius extitit in Euangelio quam in lege naturæ, & ſcripta. 101

Digitized by Google

murmurator beſtię terribili comparatur. 217
murmurator quaſi gladio lingua percutit. 218
murum Ieruſalem qua re dum Deus demoliri intendebat, prius dimenſus eſt. 389
murus igneus iuſtis eſt Deus. 210
muſcæ corrumpunt vnguentum. 381
muſica quando perfecta dicitur. 286
muſicam continent cæli. 482
mutatio Eccleſiæ. 22
myrrhæ comparatur Chriſti paſſio. 434
myrrhæ per faſciculum, Chriſti paſsio ſignificata. 232
Myſtica nubes qualis eſt. 443

N

NAſus ſponſæ quare turri Libani comparatur. 101
natiuitas Chriſti initio Dominicæ diei. 158
natura ſtructionis. 397
natura pauonis. 400
natura ceruorum. 474
natura dedit linguę portas, nempe labia. 486
in naturam conuertit vſum peccator conſuetudinarius. 152
naturæ humanæ pro debilitate vir à Græcis interpretatur. 14
naturæ deſtructor peccatum. 82
naturæ præter ordinem generatur peccatum. 82
naturæ in lege minus extitit Fidei munus, quam in Euangelio. 101
naturæ ſuæ quod non habet totam perfectionem dicitur vacuum. 114
naturæ legis, & legis ſcriptæ, ab Angelis perpetratæ fuere apparitiones. 174
naturæ ſuæ ſecundum diſpoſitionem omnibus prouidet Deus. 204
naturæ vitium eſt peccatum. 216
naturæ nobilioris Angelus eſt, quam anima noſtra. 373
naturale eſt ſeruire Deo. 22
naturali lumine in ſtatu innocentiæ homo Deum vehementer diligere poterat. 78
naturalia, & vera bona quæ ſunt. 136
nauis bene munita non timet vẽtos. 350
nauis bene munita eſt iuſtus. ib.
neceſſaria eſt gratia ad ſalutem. 78
neceſſe eſt Deum de rebus habere prouidentiam. 202
neceſsitas Fidei. 100
neceſsitas tribulationis. 246
neceſsitas vniuerſalis iudicij. 438
neceſsitatem non ponit in prædeſtinato Dei ſcientia. 186
neceſsitatem non imponit prædeſtinatio prædeſtinato. 188
neceſsitatem ſi imponeret prædeſtinatio, fruſtra eſſet Fides. 189
neceſsitati peccator excuſationem addit. 152
neceſſitates pauperum conſeruat

Deus in ſuo promptuario. 102
neceſſaria creaturę, cognitio creatoris. 100
à neceſſaria vniuerſali cauſa ſimul cum variabili effectus dependens, tunc denominatur à variabili. 188
neceſſaria eſt nobis ex luto noſtræ formationis memoria. 251
negligentiæ ſignum eſt aliquando ſilentium. 498
negotiationis tempus nunc tempus eſt. 335
neminem facit indignum Deus per prædeſtinationem ſuam. 188
nemini parcit mors. 149
nemo ingreditur cælum, niſi per viam tortuoſam. 254
nemo exprimere poteſt pœnas damnatorum. 467
neomenia quid ſignificabat. 265
Nicanoris lingua quà re data eſt auibus. 275
Nicolaitę in quam hæreſim ceciderunt. 302
Nicolaitæ licitam eſſe libidinem affirmabant. 303
Nicolaitæ imitatores Balaam. 304
nihil ſuauius videtur hominibus, quam aliena loqui. 220
nihil fugacius corde. 290
nobile, & illuſtre eſt inimicis benefacere. 419
nobilitas virtute patientiæ fit in patiente. 53
nobilitas Fidei. 100
nobilitas animæ in quo conſiſtit. 370
nobilitatem eius cognoſcens anima noſtra, Deum diligere debet. 369
nobilitatis differentia inter hominem, & mulierem. 16
nocet corpori luxuria. 298
nocumenti aditum in corporum mittit luxuria. ibid.
noctis, ac diei continuatio æternitatem ſignificat. 477
Noë tempore, à Deo temporis ſpatium conceſſum. 332
Noë tempore, Deus tempus breuiauit propter peccatum illi generationi. ibid.
nomẽ Solis tribuitur Chriſto. 39
nomẽ Trimegiſtri Mercurius obtinuit propter ſapientiam. 156
nomen triplex dies Dominicus habet. 157
nomen filij, in Scripturis, hominibus, & Angelis, commune eſt. 171
nomen propriũ Dei Iehoua. 173
nomen ſcientiæ contingit ratione cognitionis. 200
nomen orationis in Scriptura ſacra eſt vociferatio. 278
nomen orationis dicitur gladius. 280
nomen Iſraelis qua re obtinuit Iacob. 282
nomen orationis nouum bellum. 274
nomen Græcum ſcandalum eſt. 303
nomen agni qua re in frontibus geſtant Virgines. 309
nomen militiæ legio retinet. 485
nomina Angelorum pauciſſima noteſcunt apud nos. 175
nomina diuerſa Angelorum. 176

nomi-

Digitized by Google

nomina quatuor reperiũtur Angelorum malorum. 177
nomina Angelorum tria ſolum reperiuntur ſacrę Scripturę auctoritate. ibid.
nomine vnico malitia malignorum comprehendi non poteſt. 217
notanda tria fidei. 100
in notitia, & fide includitur affectuoſa oratio. 279
noua lex amoris. 86
noua lex cæleſtis. 87
noua lex ſignificatur per vbera. ibid.
noua amoris lex, vetus timoris. 98
nouæ legis figura eſt lex vetus. 4
nouiſsimus, & primus Chriſtus. 246
nox perpetua eſt in inferno. 462
nubes martyrum exemplum eſt patientiæ. 33
nubes proprius Dei thronus eſt. 441
nubes in iudicio futuras, eſſe miraculoſas. 442
nubes eſt ſignum gratiæ. ibid.
in nube ad iudiciũ Chriſtus quare ſe venturum promiſit. 441
in nube ad iudicium veniet Chriſtus. ibid.
nubes pro beata Virgine accipitur. 440
nubes myſtica qualis eſt. 443
nubes, in qua Chriſtus in iudicio apparebit contrarios effectus operabitur. 445
nuci muſcatæ aſſimilatur oratio. 279
nudus homo à Deo exit, & nudus reuertitur. 356
numerus virtutum reducitur ad patientiam. 59
numerus ternarius perfectionem deſignat. 117
numerus ſeptenarius perfectus eſt. 117
numerus finitus pro infinito. 410
numerus certus pro incerto. 489
in numero an ſint plures Angeli, quam homines. 487
nunc tempus eſt tempus emendi. 335
nunc tempus eſt miſericordię tempus. ibid.
nuncius eſt adulterini cordis, corporis habitus impudicus. 395
nuptiarum veſtis quæ dicitur. 55
nycticoraci dæmon aſſimilatur. 178

O

OBedientiam parentibus non reddere inhumanum eſt. 121
obedientiam ſoli Deo reddit vetus. 331
ob benignitatem eius tenetur homo Deo ſeruire. 388
obiectum fidei quid eſt. 99
oblatio ſacrificiorum pro tribus. 164
oblatio iuſti fit à Deo tamquam adamantis, vt à diabolo probetur. 248
oblationem de ſe fecit Chriſtus patri, tamquam veri ſacerdotis. 427
obligatio parentum erga filios. 118

obli-

obligatio filiorum erga parentes. 119
obliuiſci dicitur Deus, & dormire propter iniuriæ ſimulationem. 236
ob luctam cum Angelo fuit inſtructus in arte militari Iacob. 312
ob præmia etiam debet homo ſeruire Deo. 390
ob ſalutem pauperum lętatur iuſtus. 354
obſeruatio Dominicæ diei inſtituta ab Apoſtolis. 159
obſeruatio ritus viuendi Chaldæorum, quæ. 312
obſonijs ſolis olim milites erant contenti. 386
obſonium appellatur mors peccati. ibid.
obſtetricis officium Deus cum creaturis exercet. 206
occaſionem idololatrię omnem euitare pro ratione ſui officij Michael quærit. 274
occaſionem etiam expellere debet Epiſcopus ex ſua diœceſi, vltra libidinem. 304
occaſiones puniendi vitat Deus. 241
occaſiones puniendi omnibus modis vitat Deus. ibid.
occiſus qua re dicitur Agnus ab origine mundi. 8
occiſio blaſphemantium illico facienda. 275
Octauius Auguſtus oculos claros habebat. 459
oculi ſunt inſtrumenta neceſſaria. 391
oculi ſunt feneſtræ arcis. 396
oculi ſunt amici inſtabiles. 397
oculis Dei tribulationes iuſtorum pretioſiſſimæ. 10
oculo peculiari conſiderat Deus iuſtorum actiones. 206
oculorum Dei pupilla vocantur iuſti. ibid.
ante oculos ſunt ponenda præcepta tamquam ſpecilla. 249
oculos noſtros aperit Chriſti memoria. 250
oculos mentis obcœcant malę cogitationes. 380
oculos, & rationem morbus ſacer obſcurat. 384
oculos aliorum trahit ad ſe mulier ornata. 394
oculos ad Chriſti paſſionem dirigere debet homo ſemper, tãquam ad vexillum. 435
oculos claros habebat Octauius Auguſtus. 459
occupationem ſemper habet Rex circa ſui regni curam. 347
occurſum facere cupit noſtris malis Chriſtus. 248
odio Deus in quantum habet ſuperbiam. 319
odij paſſionis effectus. 221
ad odium magis pertinet inferre iniuriam Deo, quam ad infidelitatem. 271
odor thuris orationem perfectam ſignificat. 289
odor veſtimentorum orationem perfectam ſignificat. 289
odore ſuo, & pulchritudine ſua Eccleſiæ appetitũ impleuit ſolus Chriſtus. 231
offendit Deum peccator ſingulis horis. 8

offen-

Digitized by Google

offenſam facere pauperibus, & pupillis turpe eſt. 444
offenſio peccatoris in Deum ſingulis horis. 8
offerentes non perficiebant legalia ſacrificia. 257
officij ſui pro ratione Michael omnem quærit idololatriæ occaſionem euitare. 274
officium ſutoris Deus facit patienti. 54
officiũ obſtetricis exercet Deus cum creaturis. 206
omnes noſtras tribulationes Deus intuetur. 7
omnes in creaturas Deus illabitur. ibid.
omnia homini ſeruiunt. 387
omnibus prouidet Deus ſecundũ ſuæ naturę diſpoſitionem. 204
onus dicitur tribulatio. 257
onus aſſumptio dicitur. ibid.
opera Apellis. 42
ad opera bona facienda contemplatio incitat. 94
opera bona aliorum iniquus homo in malam partem interpretatur. 214
opera plura ſunt miſericordiæ Dei, quam iuſtitiæ. 238
opera caritatis ſunt funiculi Adam. 264
opera carnis quæ ſunt. 299
opera bona etiam iudicabuntur. 317
operantibus ſolum datur pretium. 58
operationes Dei ad omnia ſe extendunt. 4
operationes iuſtorum quare dicitur Deus ſcire. 186
operationes bonas morſu maligno quęrit in contrarium conuertere ſatan. 219
operationes aliorum tribus de cauſis nobis ignotæ ſunt. 224
operationes, quæ præceptis opponuntur, læthalia ſunt peccata. 263
operationes bonas qui nunc non faciunt homines, belluæ cenſendę ſunt. 336
operationes plebeas imitari veretur homo, cognoſcens ſe ex nobiliſſima progenie. 369
operationibus humanis temporales tribulationes correſpondere exiſtimabant amici Iob. 9
operationibus noſtris præmium correſpondet. 26
de operationibus non ſolum in die iudicij, ſed etiam de cogitationibus rationem reddituri ſumus. 436
operi, qui vacat homo alicui honeſto, ab vno tantummodo dęmone tentatur. 397
operum bonorum remunerator certiſſimus eſt Deus. 217
operum exactiſsima examinatio in iudicio. 446
opinio hebræorum circa conuiuia filiorum Iob. 145
oppoſitionem facit de ſe ſuperbia Deo. 319
opus Dei miſericordia, iuſtitia opus alienum dicitur. 238
opus alienum eſt iraſci Deo. 388
oratio expellit diabolum. 181
oratio, ideſt, murmuratio. 262
oratio quid eſt. 278
oratio in Scriptura ſacra vocatur

Digitized by Google

tur vociferatio. 278
oratio aſsimilatur nuci muſcatę. 279
oratio affectuoſa includitur in fide, & notitia. ibid.
oratio feruens inflammat amantem. ibid.
oratio gladius nuncupatur. 280
oratio comitatur inſignibus virtutibus. 281
oratio Deum vincit. 282
oratio guttæ comparatur. 283
oratio debet fieri in feruore. ib.
oratio debet eſſe lacrymoſa. ibid.
oratio debet habere duplex harmoniacum, cordis, & vocis. ibid.
oratio munda, & caſta cælos penetrat. 284
oratio tanto melior, quanto purior. ibid.
oratio deuota diſſoluit peccati vincula. ibid.
oratio nouum bellum nuncupatur. ibid.
oratio cum quibus cōmittit bellum. ibid.
oratio dicitur lucta. 285
oratio faciem oſtendit, & terga omnibus, quæ Deo aduerſantur. 285
oratio quibus armis prœliatur. 286
oratio quando dicitur perfecta. ibid.
oratio fauus diſtillans. 287
oratio quando vocatur tumultus carminum. 287
oratio ſine melle deuotionis parum iuuat. ibid.
oratio non exauditur per multiplicationem verborum. 290
oratio Chriſti in horto, quo modo fuit exaudita. 418
oratione Elias clauſit, atque reſerauit cælum. 14
oratione Moyſi Deus remoratus eſt. 33
orationem fecit Chriſtus cum clamore valido. 418
orationem perfectam ſignificat odor veſtimentorum. 289
orationis mulieris Chananææ vis, & potentia. 15
orationis vis vnde oritur. 281
orationis vis ex hoc loco oritur. 278
orationis condiciones tres ſunt. 286
orationis dulcedo quem ſua dulcedine reficit. 288
orationis pulchra comparatio. ibid.
orationis dulcedo non dum auditu, ſed etiam ore percipitur. 289
orationis ſymbolum iris. 441
orbis imperium patientia, Romani obtinuerunt. 56
orbis inſtar ludi parum durabit. 408
orbis terrarum ſimilis eſt ludo pilæ. 408
orbis ſphæra latere Chriſti aſſimilatur. 420
ordinatio mali vnius creaturę fit in bonum alterius. 103
ordinatio hominis medijs virtutibus cum Deo, cum proximo, & cum ſemetipſo. 51
ordinem nullum habet infernus. 457

ordi-

ordinis ratione diſpoſitio denominatur. 200
ordo ſcientiæ Dei. 201
ordo eſt lucis, tenebræ confuſio. 462
ordo exquiſitus in damnatorum ſupplicia. 463
ore, quod per diſcretionem non clauditur, nociua verba egrediuntur. 495
ore etiam percitur non dū quod auditu dulcedo orationis. 289
ori frænum adhiberi debet. 486
oris oſtium non ſemper debet eſſe opertum, nec ſemper clauſum. 486
ab origine mundi Agnus qua re occiſus dicitur. 8
ornamenta vitioſa ſunt euitanda. 392
ornamenta hominum, & mulierum ſunt ſtimuli ad libidinem. 296
ornamentum triumphatoris ex quibus conſtat. 260
ornamentum vitæ ciuilis continentia. 300
ornamentum, & pulchritudo omnis creaturæ eſt Chriſtus. 429
ornatus curioſus mulierum deteſtandus. 393
ornatus in mulieribus deteſtandus eſt, eo magis in viris. 396
ortum vnde habet vis orationis. 281
ortum habet luxuria ex viſu, & tactu impudico. 297
os maligni, & detractoris eſt ſepulcrum patens. 219
os dicitur oſtium circumſtantiæ. 495
os debet cum magna vigilantia cuſtodiri. 495
os non ſolum claudi debet, ſed vectibus obſerari. ibid.
oſſa duodecim habent coſtæ. 102
oſtium oris non ſemper debet eſſe opertum, nec ſemper clauſum. 486
oſtium circumſtantiæ dicitur os. 495
otio deditus eſt peccator. 152
otioſitas nocet animę, ſicut quies corpori. 397
otioſitas eſt cauſa doloris, & diſſipationis animæ. 398
otioſus eſt peccator. 152
otium malas parit cogitationes. 397
oues hic pro populo hebræo accipiuntur. 126

P

PAcem recuperare non poſſunt ſuperbi. 318
pacis viſio dicitur Ieruſalem. 379
paleas attrahendi vim habet electrum. 427
palmæ comparatur iuſtus pluribus de cauſis. 19
palmites fideles ſunt. 108
pane ſpirituali nos paſcit Chriſtus. 422
panis iuſti ſuauior eſt, quam omnes mundi diuitiæ. 209
in panem poſitum lignum à iudęis eſſe taxium. 424
parabola animæ humanæ. 374
paraclitus, & iudex efficitur Deus pro pauperibus. 133
paradiſus clauditur ſuperbis. 319

Digitized by Google

paradiſus quidam eſt beatorum multitudo. 413
in paradiſo conſtitutus homo nudus erat. 352
paradiſũ iuſtis præparauit Deus. 456
parentes honorandi præceptum gratiſsimum Deo. 119
erga parentes filiorum obligatio. ibid.
parentes præferendi ſunt proprijs filijs. 121
parentis primi pro peccato Chriſtus ſuſtulit, & aſſumpſit omnes pœnas. 47
à parentibus tria bona filijs habuerunt. 120
parentibus non obedire inhumanum eſt. 121
pro parentibus magis procurare tenemur qui nobis bonum exemplum cõmunicant, & chriſtianam, & ſpiritualem vitam degunt. 122
parentum circa honorem Chriſti exempla. 119
parentum benedictio vtilis valde filijs. 123
parentum maledictio timenda. 124
pars totius vniuerſi eſt homo, & ſingularis perſona. 438
pars tertia Angelorum an ceciderit. 489
pars tertia in Scripturis pro maiori parte vſurpatur. 490
partes duæ iudicij. 453
pro parte ſubterranea infernus. 458
partem repræſentat veſtigium, imago vero totum. 80
in partem malam iniquus homo interpretatur bona opera aliorum. 214
partem tertiam hominum an ſeducat Antichriſtus. 489
participationem habet Deus non ſolum aliarum creaturarum, ſed ipſius Dei. 377
partus diuitiarum circa mortem & vitam. 127
parturitio plurimorum fidelium futura Eccleſiæ. 20
paruulis qua re aſſimilantur cogitationes. 430
paſſio Chriſti mare ſpatioſum. 45
paſſio Chriſti ſummo cum deſiderio extitit. 65
paſſio Chriſti ab Iſaia exacte deſcripta. 66
paſſio timoris Chriſti qua re facta in horto. 71
paſsio innumerabilium flagellorum in columna ſuper Chriſto effecta eſt. 72
paſsio Chriſti per faſciculũ myrrhæ ſignificata. 232
paſsio Chriſti, licet ſibi amariſſima, nobis tamen dulciſsima fuit. 434
paſsio Chriſti myrrhæ comparatur. 434
paſsio Chriſti debet continuo à nobis meditari. ibid.
paſsio Chriſti eſt baculum, quo nos dirigimur. 435
paſsio Chriſti eſt liber, vbi nos ſtudere debemus, ibid.
paſsione, & pœnis Chriſti amor eum non ſaturauit. 48
paſsione extremi doloris in anima Chriſtus effectus eſt. 70

Digitized by Google

paſſione tribulationis pro Chriſto nihil glorioſius. 254
paſſiones, & torměta melius quã gloriæ, Chriſtum adumbrant. 5
paſſiones in homine, quæ dolorem extremum afferunt, ſunt tres. 70
paſsiones ſunt inuicem connexæ, iraſcibilis, & concupiſcibilis. 398
paſsiones vocantur à Philoſopho iraſcibilis, & concupiſcibilis. ibid.
paſsionem pro alijs ſuſtulit Chriſtus. 67
paſsionem omnium dolorum in ſpecie Chriſtus non ſuſtulit, & ea affectus non eſt. 69
paſsionem ſuam donum reputat Chriſtus. 47
paſsionem Angeli. 170
paſsionem Chriſti tripliciter meditari contingit. 430
ad paſsionem Chriſti ſi dirigitur mens noſtra, totum perficit. 433
ad paſsionem Chriſti homo ſemper oculos dirigere debet, tamquam ad vexillum. ibid.
paſsionis ſuæ Chriſtus ſitibundus. 65
paſsionibus ſuis proprijs vexatur homo. 252
paſsionum multarũ ſuſceptiuum eſt epar. 346
in paſsione Chriſti manſuetudo. 162
in paſsione ſoli Deo patebant Chriſti dolores. 68
in paſsione humanitas Chriſti timuit poteſtatẽ dæmoniorũ. 71
in paſsione Chriſtus flos. 232
in paſsione Chriſti caritas omnem conſiderationem excedit. 417
paſsionis odij effectus. 121
paſsionis Chriſti memoria aperit noſtros oculos. 250
paſsionis Chriſti contemplatio. 416
paſsionis Chriſti memoria noſtros oculos aperit. 250
paſsiui ſunt multipliciter capilli. 432
paſtor Chriſtus. 41
paſtor ſicut cuſtodit gregẽ ſuum ſic Deus homines. 216
paſtoris miniſterium laborioſum. 41
patefactio dolorum Chriſti in paſſione ſoli Deo fiebat. 68
patefactio nimia ſenſuum circa exteriora, pernicioſa eſt. 347
pater familias verè Deus. 171
pater, & præceptor noſter Chriſtus eſt. 246
pater quo modo per filium creat. 429
pater multarum gentium interpretatur Abraham. 483
à patre petit Chriſtus reſurrectionem. 341
in patrem peccare, eſt peccare in eius attributum. 272
patres veteris teſtamenti Chriſtum præſignant. 2
patri ſe obtulit Chriſtus tamquã verus ſacerdos. 427
patris caritatem conuiuia parca conſeruant. 146
à patribus traditæ nouem fidei prærogatiuæ. 99

in patria Angeli deſeruiunt nobis. 486
patiens interpretatur Iob. 49
patiens virtute patientiæ nobilitatur. 53
patiens laborum non ſolum, ſed in expectandis peccatoribus laudatur Epiſcopus Epheſinus. 56
patienti facit Deus ſutoris officium. 54
patientia Chriſti, & Sanctorum. 11
patientia affert homini maiorem perfectionem. 50
patientia tria priuilegia confert. ibid.
patientia, non potentia, Chriſtus in cruce qua re vſus eſt. 52
patientia non ſolũ creaturis, ſed & Creatori admirationem prębet. 53
patientia, poſsidenti eam magnũ affert dominium. 54
patientia præ omnibus alijs nos Deo ſimiles efficit. 55
patientia orbis imperium Romani obtinuerunt. 56
patientia auro comparatur. 57
patientia peccata ſoluit, & merita acquirit, & conſeruat. ibid.
patientia caritatem attrahit. 60
ad patientiam reducitur numerus virtutum. 59
per patientiam acquiritur glorię brauium. ibid.
patientiæ exemplo hæc hiſtoria ſcripta eſt. 3
patientiæ in exemplum Chriſtus venit. 11
patientiæ ſcala expugnantur inimici. 51
patientiæ ſcalæ gradus nouem. 51
patientiæ virtute nobilitatur patiens. 53
patientiæ ligone Eccleſia colitur. 58
patientiæ virtute procurat Deus medijs tribulationibus nos excitari. 61
patientiæ virtus liberat ab igne perſecutionum. ibid.
patientiæ vt daret exemplum, Chriſtus paſſus eſt, vltra redemptionem. 72
patientem perſecutores comitantur ad brauium. 60
Paulus quam remunerationem expectabat. 491
à Paulo Apoſtolo traditio ſatanæ facta cuiuſmodi fuerit. 304
à Paulo hodie tempus totum appellatur. 409
pauoni aſsimilatur dæmon. 178
pauonis natura. 400
pauper ſpiritu abieti comparatur. 133
pauper ſpiritu non retorquetur nec ad dexteram proſperitatis, nec ad ſiniſtram aduerſitatis. ibid.
pauper voluntarius ditiſsimus apud Deum. 115
pauperẽ perſequitur impius per ſuperbiam. 251
pauperem defendit Deus. 444
pauperes ſpiritu, & non bonorum, qui ſunt. 132
pauperes bonorum, & non ſpiritus, qui ſunt. ibid.
pauperes bonorum, & ſpiritus, qui

Digitized by Google

qui ſunt. 132
pauperes ita reſpicit Deus ſicut diuites. 203
pauperes, & pupillos offendere eſt turpe. 444
pro pauperibus paraclitus, & iudex Deus efficitur. 133
pauperum neceſsitas conſeruat Deus in ſuo promptuario. 202
pauperum propter ſalutem lætatur iuſtus. 354
pauperum, & pupillorum vindictam ſumit Deus. 447
paupertas thronus Dei. 132
paupertatis virtus. 134
pax, & amor donum eſt pretioſum. 318
peccata ſoluit, & merita acquirit patientiam, & conſeruat. 75
peccata ſunt læthalia operationes, quæ præceptis opponuntur. 263
peccata, & vitia alia, hominem obtundunt, carnalitas vero ſoporat. 294
propter peccata populus hebræus à Deo flagellatus. 302
peccata tria capitalia ſignificant tres turmæ Chaldæorum. 312
propter peccata repentinã mortem infert Deus. 332
peccata ſua quando non confitetur peccator, tunc in profunditate clauditur. 342
peccati generatio quatuor malorum. 20
peccati ſenſualis ſtipendium eſt mors. 316
peccati mors obſonium appellatur. 386
peccato peior prius commiſſo recidiuatio. 29
in peccato homo, in carcere dæmonis moratur. 362
peccato militant peccatores. 386
in peccato viuens anima mortua eſt. 457
peccato duæ pœnę correſpondẽt. 464
peccator ſingulis horis Deum offendit. 8
peccator femina, iuſtus maſculus dicitur. 18
peccator ſimilis beſtijs. 82
peccator in conuerſione, quinque epulas ponit. 147
peccator ſex rationibus debet ad Deum ſe conuertere. 148
peccator differt ab impio. 152
peccator eſt otioſus. ibid.
peccator conſuetudinarius vſum conuertit in naturam. ibid.
peccator neceſsitati addit excuſationem. ibid.
peccator excuſationi addit impęnitentiam. 153
peccator diſſipat opera bona. 152
peccator, & iuſtus differunt inter ſe. 154
peccator quatuor vias reminiſci debet. 190
peccator debet reminiſci ſtatum, in quo erit. 191
peccator debet reminiſci in quo ſtato eſt. ibid.
peccator numquam quieſcit. 215
peccator non exaudiri à Deo quo modo intelligitur. 278
peccator habet diuerſas ætates. 340

peccator tunc clauditur in profunditatem, quando poſt peccatum non confitetur peccata ſua. 342
peccator quando à mortalibus liberatur. 345
peccator, licet ſceleſtis, querit peccatum ſecrete perpetrare. 383
peccator, ſacro morbo laborat. 384
peccator eſt dæmonis tributarius. 386
peccator eius inimico ſeruus efficitur. ibid.
peccator dæmoni arat, & ſerit. 387
peccator poſt mortem quid ſecũ fert. 404
peccator non habet ſtabilem regulam. 457
peccatore nil ſterilius. 149
cũ peccatore ludit diabolus. 357
peccatorem commouere debet incertitudo humanæ vitæ. 148
ad peccatorem capiendum fouea duplex. 342
peccatores, plantas infructuoſas repreſentant. 149
peccatores more puerorum in circuitu ambulant. 215
peccatores peccato militant. 386
peccatoris conuerſio ſemper grata Deo. 137
peccatoris ad iuſtificationẽ Deus & homo conueniunt. 147
peccatoris fundamenta Deus per miſericordiam deſtruit. 389
peccatoris mors quare dicitur peſſima. 332
in peccatoribus expectandis epiſcopus Epheſinus laudatur, vltra eſſe laborũ patientem. 56
ex peccatoribus, & ex iuſtis, nec non ex prædeſtinatis, & præſcitis fidelium congregatio compoſita. 138
in peccatis qui decidunt, mors illorum dicitur peſsima. ibid.
in peccatis morientes omnia flagitia ſecum portant. 404
pro peccatis vltiones ſtatim adhibere, beneficij Dei magni ſignum eſt. 353
pro peccatis duplicia recipere, quo modo intelligitur. 359
peccatorũ etiam tribulationibus Deus adeſt, vltra iuſtorum. 8
peccatorum malitia Deus prouocatur. 34
peccatorum dolor diabolum expellit. 180
peccatorum actiones, & locum, quare Deum dicitur ignorare. 186
peccatorũ ſuorum in pęnam accipi debet tribulatio. 252
peccatoribus omnibus, blaſphemi ſceleſtiores. 272
peccatorum ad quatuor genera cogitationes prauæ trahunt homines. 401
peccare in patrem eſt peccare in eius attributum. 272
peccare in filium eſt peccare in eius attributum. ibid.
peccare in Spiritum ſanctum eſt peccare in eius attributum. ibid.
peccatum quatuor mala generat. 20
peccatum reddit hominem ſeruum diaboli. 21

Digitized by Google

peccatum liberum arbitrium debilitat. 21
peccatum animæ mors. ibid.
peccatum demeritoriè annihilat gratiam. 81
peccatum veſtis peregrina. 81
peccatum deſtructor naturę ibid.
peccatum aſſimilatur piſci ephimeræ. ibid.
peccatum pręter naturę ordinem generatur. ibid.
peccatum ex quatuor augetur. 129
peccatum inueteratũ fortius euadit. 150
peccatum viperarum venenum. ibid.
peccatum mola aſinaria eſt. 151
peccatum eſt virium naturæ. 216
peccatum eſt ſterile, ideſt, ſine fructu. ibid.
peccatum eſt tribus de cauſis temerariè iudicare. 223
peccatum ſemper eſt iudicium, quod fit de occultis. 220
peccatum eſt blaſphemia. 263
peccatum eſt contra rectum rationis dictamen. ibid.
peccatũ blaſphemię grauius omnibus peccatis. 270
peccatum blaſphemiæ interdum dicitur Spiritus ſancti. 271
peccatum omne eſt remiſsibile. 272
peccatũ eſt mortale blaſphemantibus Sanctos, 273
peccatum mortale ſemper committit blaſphemans, ſciens ſe blaſphemare. 273
peccatum carnis dicitur primogenitum. 295
peccatum luxuriæ aſsimilatur igni. 297
peccatum luxuriæ Deus cũ igne punit. 301
propter peccatum libidinis iraſcitur Deus. 306
peccatum ſuperbiæ quatuor modis hominibus inſidiatur. 319
propter peccatum Deus breuiauit tempus generationi illi, tẽpore Noe. 332
peccatum non committere labijs quomodo intelligitur. 367
ad peccatum homicidij admittendum ſufficit cogitatio. 380
peccatum quærit ſecretè perpetrare peccator, licet ſceleſtis, 383
peccatum eſt contra rationem. ibid.
peccatum quo modo in corpore dicitur regnare. 384
peccatum diuidit animam ſuam à Deo. 457
peccatum debet homo relinquere ſaltem dulcedine gloriæ. 474
pecora Iobi qui conſumit, qui fuit ignis. 301
pectoris liberalis ſignum eſt abſciſsio veſtimentorum. 351
peculiare quid dæmon petit à Deo contra Iob. 276
pecunia numquam impletur auarus. 96
pedes dæmonis ſunt delectationes. 196
peior peccato prius commiſſo recidiuatio. 29

pennarum quinque flabellum, ad expellendas prauas cogitationes. 401
pennæ appellantur radij Solis. 258
Pentecoſtes quid ſignificabat. 265
perceptio dulcedinis orationis nõ dum habetur auditu, ſed etiam ore. 289
percuſsio linguæ murmuratoris quaſi gladij. 218
percuſsionem immittit Deus vna manu, altera protegit. 242
percuſſus aurium non frangitur. 57
peregrina veſtis peccatum. 82
peregrinari pro admirari accipitur. 254
perfectio amoris perfectionem generat doloris. 68
perfectio ſumma animæ, & corporis Chriſti. 73
perfectio hominis quæ eſt. 82
perfectio Apoſtolorum lateri aſſimilatur. 102
perfectio ſeptenarij numeri. 117
perfectio creaturarum. 476
perfectione aurum metalla omnia antecellit. 82
perfectionem maiorem affert homini patientia. 50
perfectionem orationis odor thuris ſignificat. 289
perfectionem totam ſuæ naturæ, quod non habet dicitur vacuum. 114
perfectionem deſignat ternarius numerus. 117
perfectionem non operabantur legalia ſacrificia. 257
perfectionem orationis ſignificat odor veſtimentorum. 289
periurium grauius adulterio. 170
periurium, & mendacium ſunt ſimilia. 321
periculis tanto magis exponitur, quanto diuturna eſt luxuria. 297
periculis refertum vulnus elatio. 317
permiſsio Dei erga diabolum ad tentandum Iob, qua re. 10
permiſsio Dei natiuitatis Iob inter peſsimas gentes, qua re. 10
permiſsio perſecutionis ad vtilitatem iuſtorum. 32
perniciem redolet patefactio nimia ſenſuum circa exteriora. 347
perpenſio Dei à nobis tribus modis fit. 104
perſcrutatio ſedula dæmonis. 195
perſecutio contra Iobum ſecunda à Deo fuit. 293
perſecutio impij per ſuperbiam in pauperem. 251
perſecutio dęmonis in nos eſt velut prædonis. 194
perſecutio contra Iobum prima ab hominibus fuit. 293
perſecutio ad vtilitatem iuſtorum permittitur. 32
perſecutionum ab igne liberat patientiæ virtus. 61
in perſecutione Iobi diabolus magno vſus eſt artificio. 331
à perſecutionibus Chriſtus non fuit

Digitized by Google

fuit exemptus. 253
perſecutionem facere in hoſtem ſuum numquã relinquunt irati. 311
perſecutionis Iobi diuerſæ. 293
perſecutionem ſuſtulit in omnibus Iob. 63
perſecutionum ſuarum omnium epilogus mors filiorum Iobi. 331
perſecutionis vulnera quatuor. 348
perſecutor eſt faber, qui prunas adminiſtrat. 253
perſequutor eſt equus diaboli. 259
perſecutor ſignatur in illo equo rufo Apocal. 259
perſecutor quare equus rufus dicitur. ibid.
perſecutores patientem ad brauium comitantur. 60
perſeuerans in bono, Iob. 25
perſeuerantia aſsimilatur lauro. 27
perſeuerantiam habuit ſolus Ioſeph inter fratres. 426
perſeuerantis diploma gratia Dei. 27
perſeuerantibus in bono, nec fulmina aduerſitatum, nec phantaſmata dæmonum nocent. 28
perſeuerantes in bono, qui ſunt. 26
Perſiani tamquam famulos, ac mancipia filios reputabant. 118
perſona ſingularis eſt homo, & pars totius vniuerſi. 438
perſonarũ trium iudicium actus eſt. 89
perſonarum quatuor genera. 456
perſonæ tres in Deo. 80
perſonæ tyrannicę ſeruire, eſt ſeruire dæmoni. 384
perſonæ Spiritus ſancti ſymbolum iris. 439
pertinentia latriæ ad donum timoris. 98
pertinentia ſanctificationis ad ſacrificium. 160
pertranſitus cameli per foramen acus, quid eſt. 128
petitio Iacobi ab Angelo pro benedictione fuit cum lacrymis facta ab eo. 282
petitio à ſatana ſciendi vnde veniet, cur ſit à Deo. 185
petra, & ſpelunca eſt Chriſtus. 421
petra Chriſti caput ſerpentis conteritur. 431
phantaſmata dæmonum, in bono perſeuerantibus nec nocent, nec fulmina aduerſitatum. 28
à phantaſmatibus, & fulminibus laurus ſeruat. 27
phaſe quid ſignificabat. 265
phialæ Apocal. qua re plenæ iræ Dei dicuntur. 241
Philoſophorum pictura ad iuſtitiam deſignandam. 389
pietatis magnum affectum gerit Chriſtus erga ſuos fideles. 422
pigritiam expellit mortis memoria. 414
pilæ ludo ſimilis eſt orbis terrarum. 408

piſci ephimerę aſſimilatur peccatum. 82
pro piſce Tobiæ interpretatur Chriſtus. 250
per piſcem, Tobiæ, dæmon interpretatus. ibid.
pix rabioſa eſt carnale vitium. 295
Pithagoræ ſententia circa mundi harmoniam. 482
plagarum modum ſtatuit Deus, iuxta criminis menſuram. 462
plantas infructuoſas repreſentāt. 149
plantæ producenti fructus maturos aſſimilatur retinens fidem cum operibus. 107
plantum facient Iudæi in ſeipſis iudicio. 469
plebis operationes imitari veretur homo cognoſcens ſe ex nobiliſsima progenie. 369
plenitudo Fidei duobus modis nuncupari poteſt. 105
plenum labore miniſterium paſtoris. 41
plumbo aſsimilatur tribulatio. 251
plenum quid ſignificat. 114
pœna quælibet damnatorum ſuperat dolores omnes huius vitæ. 69
pęna damni, & pęna ſenſus, quæ eſt. 464
pœna duplex damnatorum. ibidem.
pœna ſenſus in quo conſiſtit. 465
pœna damni peior eſt pęna ſenſus. ibid.
pœna qua puniuntur mendaces. 322
pœnas omnes pro peccato primi parentis Chriſtus ſuſtulit, & aſſumpſit. 47
pœnas damnatorum nemo exprimere poteſt. 467
pœnas omnes mundi à principio vſque ad finem ſuperant pœnæ interni. ibid.
pœnas paſſuri ſunt damnati illico, quod ad infernum perueniunt. 468
pœnas inferni æternas eſſe nihil dubij eſt. 470
pœnę vnius ad profectum alterius erunt. 438
pœnæ duæ correſpondentes peccato. 464
pœnæ inferni omnes pœnas antecellunt. 467
pœnæ inferni, in quibus conſiſtunt. ibid.
pœnæ huius mundi ſunt quaſi pœnæ reſpectu pœnarum inferni. ibid.
pęnam temporalem in hac vita optant ſancti, vt æternam ſubterfugiant. 353
in pęnam ſuorum peccatorum debet accipi tribulatio. 252
pęnis, & paſsione amor Chriſti eum non ſaturauit. 48
in pęnis expreſſum Chriſti typum geſsit Iob. 64
à pęnis æternis liberat Deus quē hic vulnerat. 361
pęnarum inferni magnitudo conſideranda. 470
pęnitens, qui non differt pęnitentiam

Digitized by Google

tentiam accedere ad Deum dicitur. 239
pęnitentiæ amaritudo per collyrium ſignificatur. 249
pęnitentiam qui non differt accedere ad Deum dicitur. ibid.
podagræ, & ſciaticæ cauſa. 398
podagram generantia vitia. ibid.
politia non, ſed regnum vocatur Eccleſia. 143
pondus verum, & iuſtum eſt conſcientia. 79
pondus dicitur lex vetus. 256
pondus dicitur tribulatio. ibid.
pondus quare nuncupatur gloriæ felicitas. 335
pondus in Scriptura quid ſignificat. 447
ponderoſior quanto eſt per mentis ſtabilitatem, eſt contemplatiuus tanto melior. 279
populi Iudaici noſtri temporis vitia. 67
populo quare Deus præcipiebat, vt fermento careret. 75
pro populo gentili hic capiuntur cameli. 126
pro populo hebræo accipiuntur hic oues. ibid.
populus hebræus à Deo propter peccata flagellatus. 302
porta domus eſt oratio. 505
in porta dicuntur conteri reprobi in iudicio. 448
portam mortis electi lętanter intrabunt. ibid.
portas linguæ, nempe labia, dedit natura. 486
poſitio peccatoris quinque epularum in conuerſione. 147
poſitiones diuerſæ cælorum. 481
poſitiones ſex cęlorum ſecundum Philoſophos. 481
poſsidenti eam magnũ affert dominium, patientia. 54
poſtulatio aduentus Meſſiæ. 161
potentias tres habet anima. 80
potentias tres habet anima noſtra. 415
potentia, & vis orationis Chananææ mulieris. 15
potentia non, ſed patientia quare Chriſtus vſus eſt in cruce. 52
potentia animæ in intelligendo, & amando Deum mediante imagine. 81
potentia, & magnitudo Chriſti. 246
potentia in Deo idem eſt, quod eius eſſentia. 369
potentiam, & fortitudinem eius demonſtrabit in iudicio vox Chriſti. 446
per potentiam, præſentiam, & eſſentiã, Deum eſſe in omnibus, quo modo intelligitur. 369
potentes licet ſint in vita homines, in morte nihil poſſunt. 405
potentijs corporalibus non poteſt intelligi Deus. 104
in potentijs, & operationibus animæ ratio imaginis conſiſtit. 81
in potentijs licet differat anima rationalis, eſt tamen vna. 104
poteſtas tenebrarum dicitur dæmon. 459
poteſtate tẽporali magnus Iob. 9
pro poteſtate vſurpatur grauitas. 307

pote-

poteſtatem dæmoniorum in paſſione timuit humanitas Chriſti. 71
in Poteſtatem ſuam facile diabolus animam reddit precibus non munitam. 280
præcepta tamquam ſpecilla ante oculos ſunt ponenda. 249
præcepta ſua qui obſeruant, Chriſtus omnes facit reges. 344
præceptis quæ opponuntur operationes, lethalia ſunt peccata. 263
præceptor, & pater noſter Chriſtus eſt. 246
præceptorum decem tranſgreſſiones, erunt cornua decem. 193
præceptum quare faciebat Deus populo, vt fermento careret. 75
præceptum honorandi parentes gratiſſimum Deo. 119
præceptio Dei, vt vniuerſa ductilia de auro puriſſimo efficerentur. 57
precibus anima non munita diabolus facile in ſuā poteſtatem reddit. 280
prædicatio Apoſtolorum ſignificata per ſeptem filios Iobi. 116
prædicationis ad onus in die Dominico, Chriſtus miſit. 159
pro prædicatoribus in ſacris litteris bos ſumitur. 294
prædeſtinatio non eſt, nec iuſtitia ligamen eccleſiæ, ſed fides 139
prædeſtinatio non ponit neceſſitatem prædeſtinato. 188
prædeſtinatio ſi neceſſitatem imponeret, fruſtra eſſet fides. 189
prædeſtinatio æterna licèt ſit ſine nobis, quo ad principium, eſt ſine nobis quo ad effectū. 190
per prędeſtinationem ſuam Deus neminem facit indignum. 188
prædeſtinationis ſignum. 119
ex prædeſtinatis, & prępſcitis, & iuſtis, & peccatoribus, compoſita fidelium congregatio. 138
prædeſtinato neceſſitatem nō imponit prędeſtinatio. 188
prædeſtinato neceſſitatem non ponit ſcientia Dei. 186
pręlatus debet exterminare libidinem ex ſua diœceſi. 304
præludia communia pręmittenda. 2
præmia ſua Deus gratis largitur. 214
præmio tardè reficit mūdus. 228
præmiorum fructus inter ſpinas inueniuntur. 391
pręmium correſpondet operationibus noſtris. 26
pręparatio mercedis Dei ſemper eſt in promptu. 229
pro pręparare accipitur facere. 476
pręrogatiuam filiationis numquā Deus dedit, niſi Chriſto. 171
pręrogatiuas diuerſas in animā noſtram infundit Deus. 369
pręrogatiuę nouem fidei à patribus traditę. 99
præſens vita quadrigæ comparatur. 445
per pręſentiam, potentiam, & eſſentiam Deum eſſe in omnibus quomodo intelligitur. 369
pręſentis vitę humanę breuitas. 402
pręſentem humanam vitam, quare

re Deus breuiauit. 402
ex Prǫſcitis, & prǫdeſtinatis, ex iuſtis, & peccatoribus congregatio fidelium compoſita. 138
præſidium eſt Deus ſuorum ſeruorum. 217
præſtantiam amoris Chriſti innuit Ioannes. 419
præter ordinem naturæ peccatũ generatur. 82
pretio ingenti Deus iuſtorum tribulationes vendit. 10
pretium maximum tribulationũ iuſtorum Dei oculis. ibid.
pretium datur ſolum operantibus. 58
pretium temporis. 333
primogenita mors quæ dicitur. 340
primogenitum dicitur carnis peccatum. 295
primogenitura, quam vendidit Eſau Iacob, quæ fuit. 155
primogenitus Melchiſedech. ibid.
in Primogenitis conſeruatur hæreditas. 295
primus ſimplicitatis gradus. 75
primus, & nouiſſimus Chriſtus. 246
princeps quaſi deſcribitur tempus. 334
principium, & finis Chriſtus. 246
prncipium non ſolum, ſed finem etiam bonum habere debet homo. 416
in Principio tentationis eſt vis diaboli. 196
à Principio vſque ad finem omnes mundi pœnas ſuperant pœnæ inferni. 467
priuilegiorum trium confert patientia. 50
probatio Iob, quod rex ſit. 17
probatio, vt à diabolo fiat de eo, à Deo iuſtus tamquam adamas offertur. 248
probatio diei iudicij. 437
probatio terribilitatis iudicij. 444
probatio, quòd reperitur infernus. 455
probationis Iobi niſus circa diuinam prouidentiam. 9
procuratrix ſolertiſſima eſt mors. 414
producenti plantæ fructus maturos retinens fidem cum operibus aſſimulatur. 107
productionem facit tribulatio, quòt bonorum. 165
profeſſionem faciunt, & fidem habent eamdem vbique catholici. 144
ad Profectum alterius erunt pœnæ vnius. 438
in Profunditate, tunc clauditur peccator quando poſt peccatum non confitetur peccata ſua. 342
ex Progenie nobiliſſima ſe cognoſcẽs homo, veretur imitari plebeas operationes. 39
promiſſionis terra differt ab alia terra. 218
pro promptus eſſe ad ſeruiẽdum ſtat aſſiſtere. 173
in Promptuario ſuo Deus neceſſitates pauperum conſeruat. 202
pronior Deus ad miſerendum, quam ad puniendum. 239
Propheta Dauid ſe tempus præueni-

uenire dicebat. 333
propitius tunc nobis eſt Deus, cum nos punit. 364
propoſitionis mēſa quæ erat. 202
propoſitio legis à Deo fit vna manu, altera vero ipſam legem abſcondit. 242
proſperitatis, nec ad dexteram, nec aduerſitatis ad ſiniſtram retorquetur pauper ſpiritu. 133
protectione Deus iuſtos afficit vltra prouidentiam, quam de illis habet particularem. 207
protectione afficit Deus vna manu, altera percutit. 242
prouidentia, ſcientia, & diſpoſitio inter ſe differunt. 199
prouidentia ratione finis denominatur. 200
prouidentia, ſcientia, & diſpoſitio in Deo, quomodo dicuntur. ibidem.
prouidentia ſua Deus omnes afficit ſecundum ſuæ naturæ diſpoſitionem. 204
in prouidentiam Dei ſpem ponere quam ſaluberrimum. 204
prouidentiæ diffinitio. 199
prouidentiæ Dei omnia ſubeunt. 200
prouidentiæ Dei referendum eſt, bonum, & malum, quod nobis accidit. 358
prouidentiam diuinam Iob probare nititur. 9
prouidentiam de rebus Deum habere eſt neceſſe. 201
prouidentiam inęqualem licet habeat Deus, tamen circa bonū intentum, & malum noſtr[illegible]tum. 204
prouidentiam particularem, non ſolum Deus de iuſtis habet, ſed illos protegit, & defendit. 207
proximus nobis Deus eſt per miſericordiam. 364
de Proximo, quod ſit iudicium triplex eſt. 220
in Pſalmis per quid exprimuntur Beati. 480
prudentis mulieris actiones viro attribuuntur. 16
ad Prouidētiam pertinet aliquando ſilentium. 497
prunas qui adminiſtrat faber perſecutor eſt. 253
pueris tribus deſcendentibus in foueam deſcendit quoque Deus. 7
puerorum in modum æſtimantur recidiuantes. 29
puerorum more peccatores in circuitu ambulant. 215
puerum viuum quare fleuit Dauid, mortuum autem non. 458
pugnam habent inter ſe gula, & luxuria circa adoleſcentiam. 313
pugnam habent inter ſe ſuperbia, & ambitio circa virilitatem. 313
pulcher non ſolum, ſed pulchritudo Chriſtus dicitur. 429
pulchra de longe tria videntur, de proximo autem turpia. 500
pulchritudine, & odore ſuo Chriſtus ſolus Eccleſiæ appetitum impleuit. 231
pulchritudinem beatis affert magna multitudo. 479
pulchritudinem affert ipſis beatorum

Digitized by Google

torum varietas. 480
pulchritudinis eximiæ ſymbolum luna. 141
pulchritudinis maximæ in Deo eſt mundus in eſſe idæali. 204
pulchritudinis ſponſæ effectus. 442
pulchritudo diſtinctionis diuitum. 128
pulchritudo eccleſiæ. 142
pulchritudo, & ornamentum omnis creaturæ eſt Chriſtus. 429
pulchritudo dicitur Chriſtus, nõ ſolum, quod pulcher. 429
pulchritudo Chriſti eſt cauſatiua omnis pulchritudinis. 429
puncto comparatur velocitas temporis. 325
punctus primus imaginis. 80
punctus ſecundus imaginis. 81
punctus tertius imaginis. ibid.
punctus quartus imaginis. ibid.
in punitione Caiu tardè ſe geſſit Deus. 223
punitione qua afficiuntur mendaces. 322
punitione cum nos Deus afficit, tunc propitius eſt nobis. 364
punitione poſt minas Deus caſtigat. 235
in Punitione Sodomæ mature, & tardè, Deus ſe geſſit. 223
in Punitione Adę tardè ſe geſſit Deus. ibid.
ad Punitionẽ minus pronus, quã ad miſerationem Deus. 239
punitionem peccati luxurię immittit cum igne Deus. 301
punitionem quare Deus immittit in Heli ſacerdotem. 304
punitionem non adhibere Deum in hac vita ſupplicium eſt. 359
punitionem Deus coactè immittit. 388
ad Punitionem procedunt multoties Reges, & tyranni ſine conſideratione. 389
punitionis occaſiones vitar[illegible] dis omnibus Deus.
punitionis occaſiones De[illegible] cat, 241
pupilla oculorum Dei iuſti vocantur. 406
pupillos, & pauperes offendere turpe eſt. 444
pupillorum, & pauperum vindictam ſumit Deus. 447
purgatorium Deus quibus præparauit. 456
ad purgationem pituitatis dictum, & remedium medicorum. 416
puri ab impuro eſt ſepara[illegible]um epar. 345
purior quanto, melior tanto oratio. 284
puritate quãto magis tecta, oratio tanto melior. 284
purpura induta, quid ſignificat mulier Apocalypſis. 296
puteus, ideſt, infernus. 341
puteus omnium bonorum latus Chriſti. 434

Q

Quadrigæ comparatur vita præſens. 445
Qualitas actiua eſt calor conſequens formam ſubſtantialem. 428
qualitatem malam omnem, quan

do vultus continet, tunc dicitur peſſimum. 338
qualitates quatuor contrarias habent ſibi inuicem elemēta. 403
quantitas fidei duplex. 101
quare agnus dicitur occiſus ab origine mundi. 8
quare in ſacra Scriptura ſæpe ſępius repetitur propter Abraham, Iſaach, & Iacob. 121
quęrcus bene fundata eſt iuſtus. 450
quæſtus ſatanę morſu maligno in contrarium circa bonas operationes. 219
quęſtus fit diuerſorum modorum luxuriandi à luxurioſis, & procuratur etiam. 297
quid eſt colloquium, & ad quid deſeruit. 248
quidquid Deus extra ſe vult, contingenter vult. 188
quidquid trāſit refert ſacra Scriptura. 262
quidquid euenit mortalibus de manu Dei recipiendū eſt. 358
quies ſicut corpori, ſic animæ nocet otioſitas. 397
quies multiplicat humores. 398
quiete nunquam afficitur peccator. 215
quietem ſuam cor prauis curis repletum perdit. 380
pro Quis ſicut Deus Michael. 274
qui mortem meditatur, dum moritur, dicitur viſurum ſe mortem. 414
quo ad filiationem homines aſſimilantur Angelis. 171
quo ad principium licet ſit ſine nobis, eſt ſine nobis, quo ad effectum prædeſtinatio æterna. 190
quo ad dona gratuita anima maior eſt Angelis. 373
quod ædificatione ex Deo habemus. 480
quomodo ſe gerit Deus circa diligibilia. 36
quomodo conficitur byſſus. 55
quomodo poſſumus clamare ſine voce. 290
quomodo capilli generātur. 412
quot modis vir interpretetur. 13

R

Rachel vitam contemplatiuam ſignat. 93
Rachelis erga perſonam Iacobi amor. 38
Radij ſolis pennæ appellātur. 258
Rationali legalis Pontificis quid ſignificabat. 264
Rationes omnium rerū Deus in ſtellis diſpoſuiſſe aliqui affirmauere. 482
Rationis contra rectum dictamen peccatum eſt. 263
pro Ratione ſui officij Michael omnem quærit idololatriæ occaſionem euitare. 274
contra Rationem peccatum eſt. 383
Ratione cognitionis ſcientia nominatur. 200
Ratione ordinis denominatur diſpoſitio. ibid.
Ratione finis prouidentia denominatur. ibid.
Rationalis anima, licèt differat in potentijs, eſt tamen vna. 104

Ra-

Digitized by Google

Ratio imaginis conſiſtit in poten tijs, & operationibus animæ. 81
Rationibus ſex peccator debet ad Deum ſe conuertere. 148
Rationē, & oculos ſacer morbus obſcurat. 384
Rationem in die iudicij, non ſolum de operationibus, ſed etiã de cogitationibus reddituri ſu mus. 436
pro Rebus vanis accipitur mendacium. 323
Res in hac vita malè ordinatæ ſunt. 411
in Rebus omnibus eſt Deus. 368
de Rebus Deum prouidentiam habere eſt neceſſe. 202
de Rebus fidem habemus magis, quam ſcientiam. 499
Rebus ſuis omnes exuere quęrit auarus. 412
Rebus terrenis homines, qui totaliter adhęrent, numquã mortem pręuident. 415
Receſſio Dei ab anima peccatrice. 20
Recidiuãtes tamquam pueri ęſtimantur. 29
Recidiuatio peior peccato prius commiſſo. 29
Rectus quid ſignificat. 85
Rectus ille eſt, qui ſuo miniſterio vacat. 91
Recuperationem pacis ſuperbi facere non poſſunt. 318
Recuperatio fieri non poteſt de ſalute ſemel amiſſa. 469
Recurſum faciunt homines ad Deum, ſi ab hominibus affligũtur, ſi à Deo, ad alios homines. 292
Redēptio, ſacro in ſermone quid eſt. 363
Redemptio eſt etiam prędeſeruatiua. 430
Redemptionem mundi, non ſolum vt faceret Chriſtus paſſus eſt, ſed vt patientię exemplum daret. 72
Redemptor Angelorum dicitur Chriſtus. 230
Redimere quid ſit in ſacro ſermone. 363
Redundatio blaſphemię ſanctorum in Deum. 273
Refrigerium pręſtant exempla ſanctorum. 443
Refectionem ſuę dulcedinis cui dat dulcedo orationis. 288
Rēges quinque quid ſignificant. 379
Reges iuſti, quare dicuntur. 343
inter Regem, & tyrannum differentia. 384
Regem eſſe Iob probatur. 17
Reges apppellantur amici iob. 17
Reges ſunt amici Iob. ibid.
Reges vocantur, qui audiunt verbum Dei. 344
Reges omnes Chriſtus facit, qui pręcepta ſua obſeruant. 344
Reges fideles dicuntur. 388
Reges, & tyranni multoties ſine conſideratione ad punitionem procedunt. 389
Reges dare ſolēt ſeruis denarios, & alia ſimilia, ſed non regna. 390
Regis ſeruus par eſt comiti. 388
Regna ſeruis Reges dare non ſolent,

Digitized by Google

lent, ſed ſolent dare denarios, & alia ſimilia. 390
Regni cæleſtis contemplatio ad benè operandum incitat. 94
Regni ſui curæ Rex ſemper eſt occupatus. 347
Regnum vocatur eccleſia, non Politia. 143
Regnum nuncupatur cæleſtis habitatio. 482
Regnum in quo differt à tyrannide. 294
Regnum, & tyrannia differunt. 385
Regnorum quatuor Deus rex. 483
Regulam ſtabilem non habet peccator. 457
Reiectio commenti Hebræorum. 161
Remedia tria ad expellendum diabolum. 181
Remedia contra prauas cogitationes. 382
Remedia tria cōtra prauas cogitationes. 399
Remedium, & dictum medicorū ad purgandam pituitatem. 416
Rem deuorare Deo conſecratam ruina eſt homini. 303
Reminiſcentia vti debet peccator quatuor circa vijs.. 190
Reminiſcentiā ſtatus, in quo erit, debet habere peccator. 191
Reminiſcētiam ſtatus habere debe peccator, in quo eſt. ibid.
Remunerationem quam expectabat Paulus. ibid.
Remunerator citiſſimus bonorū operum eſt Deus. 217
pro Requie Sabbatum. 265
Rerum omnium rationes in ſtellis Deus diſpoſuiſſe aliqui affirmauere. 482
in Reſurrectione Chriſtus flos. 233
poſt Reſurrectionē Chriſtus quare comedit fauum mellis. 253
Rex omnium ſeculorū Deus. 187
Rex Deus quatuor regnorū. 483
Reperitio ſignorum gratiæ. 26
Reperitio ſolum habituum virtutum. 50
Repetitio in ſacra ſcriptura illius ſcilicet, propter Abrahā, Iſaac, & Iacob quare in Scriptura ſacra ponitur. 122
Repræſentatio arietum Leuitici 26. circa Chriſti ſacrificium. 160
Repræſentatio capreæ circa libidinem. 295
Reprobi, & iuſti inter ſe differūt. 112
Reprobi in iudicio dicuntur conteri in porta. 448
Rerum temporalium vtilitas. 325
Res diuerſimodè habent eſſe. 203
Res huius mundi ſunt merces vetitæ. 405
Res reponi mandat mors veluti pater familias. 412
Reſpectu noſtri Deus habet ſe ſicut pędagogum. 361
Reſpectu pœnarum inferni, pœnę huius mūdi ſunt quaſi pęnę. 467
Reſtaurationem, omnia habuerūt ſub Chriſto. 428
Reſurrectionem Chriſtus, petit à Patre. 341
Retinens fidem cum operibus aſſimilatur plantæ maturos fructus

ctus producenti. 107
Reuelatio ſecretorum, diei Dominico facta fuit Ioanni. 159
Rex electione Iob. 18
Rex efficitur qui abſurdis imperat. 344
Rex ſemper eſt curę ſui regni occupatus. 347
Ritum viuendi quem obſeruabant Chaldæi. 312
Romani patientia, orbis imperiū obtinuerunt. 56
Romani imperij, ac Eccleſię euerſionem efflagitant in Synagogis Iudæi tribus vicibus. 67
Romani quare faſces alligatas afferre iudicibus præcipiebant. 390
Rubigo quid ſignificet. 316
Rubus de medio ignis, & ſpinarum ardens, quid ſignificat. 7
Ruina eſt homini deuorare rem Deo conſecratam. 303
pro Ruina ſcandalum. ibid.
Ruthæ aſſimilatur tribulatio. 364

S

SAbbatum Hebræorum ſignificatum in die, quo Iob ſacrificabat pro filijs. 157
Sabbatum, ideſt, requies. 265
Sabbatum quid ſignificabat. 265
ſæpes Deus eſt iuſtis. 209
ſacer morbus, oculos, & rationem obſcurat. 384
ſacerdos, an fuit Iob. 155
ſacerdotali veſte indutus qua re Ioanni Chriſtus apparuit. 27
ſacerdotem Heli qua re pœnit Deus. 304
ſacerdotali veſte indutus qua re apparuit Chriſtus. 426
vt ſacerdos verus Chriſtus ſe patri obtulit. 417
ſacra Scriptura diuerſimode terram accipit. 30
apud ſacram Scripturam dolor multipliciter vſurpatur. 63
ſacræ Scripturæ auctoritate Angelorum tria ſolum nomina reperiuntur. 177
ſacra Scriptura qua re tribuit humana membra Deo. 236
ſacra in Scriptura tribulatio tāquam beneficium recenſetur. 245
ſacra Scriptura quidquid tranſit refert. 262
ſacra Scriptura ab iiſdem, de quibus loquitur, ſcripta fuit. 3
ſacra in Scriptura qua re ſæpe ſępius repetitur propter Abraham, Iſaach, & Iacob. 122
ſacra in Scriptura oratio vocatur vociferatio. 278
ſacra in Scriptura regnat Deus, veluti in ſecreto concilio. 483
ſacra in Scriptura interdum laudatur, & interdum vituperatur ſilentium. 497
ſacrificia omnia antiqua complectitur ſacramentum Altaris. 164
ſacrificia pro tribus offeruntur. ibid.
ſacrificia Iob, figura ſacrificij Chriſti Domini. 164
ſacrificia antiqua non conferebant

bant gratiam ex opere operato. 236
ſacrificia legalia nõ perficiebant offerentes. 257
ſacrificium Chriſti in quo differat ab antiquis. 42
ſacrificium pro filijs, quo die Iob faciebat, in illo ſignificatum Sabbatum hebræorum. 157
ad ſacrificium agnus aſſuetum animal. 160
ſacrificium Chriſti duplex. ibid.
ſacrificium Chriſti repreſentabãt arietes Leuitici 26. 160
ad ſacrificium pertinet ſanctificatio. 160
ſacrificium iuge ex Solis agnis fiebat. 163
ſacrificium non velle, ſed velle miſericordiam Deum, quo modo intelligitur. 350
ſacramentum altaris omnia ſacrificia antiqua complectitur. 164
ſacramentaliter in Eccleſia corpus Chriſti manet. 210
ſacro in ſermone redimere quid ſit. 363
ſacris in Scripturis multipliciter dolor vſurpatur. 63
ſacris in Litteris manus multipliciter accipitur. 106
ſacris in Litteris idololatria fornicatio appellatur. 156
ſacris in Litteris bos pro prædicatoribus ſumitur. 294
ſacris in litteris ludere quid ſignificat. 296
in ſacris Litteris diuerſimode vſurpatur mendacium. 321
ſagittæ Dauid quæ fuere. 361
ſagittæ Domini non ſunt mortiferæ, ſed ſalutiferæ. 362
ſalus ſemel amiſſa recuperari nõ poteſt. 469
ad ſalutem neceſſaria eſt gratia. 78
Salomonis templum figura animæ noſtræ. 374
Salomonis per lectulum, Eccleſia ſignificata. 19
Salomon quare hanc machinam nuncupauit vanitatem. 504
quam ſaluberrimum ſpem ponere in prouidentia Dei. 204
ſalutiferæ ſunt ſagittæ Domini, & non mortiferæ. 362
Sãſon quaſi pergit alligatus impius mundo inſeruiens. 215
ſanguinis Chriſti pulchra ſimilitudo. 43
Sancti columnæ Eccleſiæ. 26
Sancti cum mortui ſunt carne, tunc vere viuunt vita. 115
à Sanctis quomodo illuditur dæmon. 314
Sancti optant in hac vita pœnam temporalem, vt æternam ſubterfugiant. 353
Sancti, ſi ſecum loquuntur, ignem amoris diuini producũtur. 443
Sancti quo modo mercedem ſuorum laborum accipient. 448
Sancti ad cœnam gloriæ vocantur. 47
Sancti pro Chriſto vitam amittendo, in meliorem commutauerunt. 477
Sancti in hac vita plorare dicuntur. 490

Sancti in laboribus ſperant. 491
Sancti quare victi ſpei appellantur. ibid.
Sancti vincũtur à ſpe non coacti, ſed voluntarie. 492
Sancti media oratione vſque ad cælum properant. 505
Sancti ſunt in eccleſia veluti ſtellæ in firmamento. 507
Sanctos omnes in gratia ſuperauit Chriſtus. 40
Sanctos excipit Deus in cælo, veluti mater infantem plorantem. 490
Sanctorum, & Chriſti patientia. 11
Sanctorum blaſphemi mortaliter peccant. 273
Sanctorum blaſphemia in Deum redundat. 273
Sanctorum ſymbolum iris. 440
Sanctorum exempla præſtant refrigerium. 443
Sanctorum ſpes veluti anchora eſt. 492
Sanctos, & Angelos diuerſimode alloquitur Deus. 184
ſanctificatio Iob erga filios, quærat. 159
ſanctificatio ad ſacrificium pertinet. 160
ſanctuarij ſiclo comparabitur diſcuſſio humanarum actionum. 327
ſaphyrus eſt cæleſtis coloris. 132
pro ſapiente capitur Chaldæus. 312
ſapienter quando toleratur tribulatio. 251
ſapientes vere vocari poſſunt, qui fidem cum operibus iunctam habent. 108
ſapientia, & ſcientia omnes Chriſtus ſuperat. 40
ſapientia ſacerdotio coniuncta erat. 156
ſapientia pleniſsimus Iob. ibid.
ſapientia grauis eſt. 448
ſapientiæ, & veritatis columna Chriſtus. 5
ſapientię cauſa nomẽ Trimegiſtũ Mercurius obtinuit. 156
ſapientium corona diuitiæ. 127
ſatan, quis ſit. 175
ſatan pro diuina iuſtitia. 179
ſatan morſu maligno quærit operationes bonas in contrarium conuertere. 219
à ſatana cur petit Deus ſcire vnde veniet. 185
ſatanæ traditio ab Apoſtolo Paulo facta, cuiuſmodi fuerit. 304
ſatanas transfigurat ſe in Angelum lucis. 357
ſaturitate non afficitur ſuperbus aquis honorum. 320
ſcala patientiæ inimici expugnantur. 51
ſcalæ patientiæ nouem gradus. 52
ſcalis comparatur Chriſtus. 420
ſcandalum eſt nomen græcum. 303
ſcandalum, ideſt, ruina. ibid.
ſceleſtis mors eſt irriſoria. 338
cum ſceleſtibus inſtar textoris agit Deus. 339
ſceleſtis licet peccator, quærit peccatum ſecrete perpetrare. 383
ſcenophegiæ feſtum quid ſignificabat. 265

ſceptrum tyrannicum quid eſt. 385
ſciaticæ, & podagræ cauſa. 398
ſciens blaſphemans ſe blaſphemare ſemper mortaliter peccat. 273
ſcientia, & ſapientia omnes ſuperat Chriſtus. 40
ſcientia Dei non ponit neceſsitatem in prædeſtinato. 186
ſcientia, diſpoſitio, & prouidentia inter ſe differunt. 199
ſcientia ratione congnitionis nominatur. 200
ſcientia, diſpoſitio, & prouidentia in Deo quo modo dicuntur. ibid.
ſcientiæ Dei ordo. 201
ſcientia non acquirit Deus de die in diem. 202
ſcientiam non habemus de rebus magis quam fidem. 499
pro ſciente dæmon. 312
ſcopus noſtræ ſpiritualis vitæ Chriſtus. 2
ſcopus, & ſignum quid indicent. 32
ſcripta in lege, & naturæ, minus extitit munus fidei, quam in Euangelio. 101
ſcriptæ legis, & legis naturæ, apparitiones ab Angelis perpetratæ fuere. 174
Scriptura ſacra ab ijſdem, de quibus loquitur, ſcripta fuit. 3
Scriptura ſacra diuerſimode accipit terram. 30
Scriptura ſacra quidquid tranſit, refert. 262
Scriptura ſacra qua re tribuit Deo humana membra. 236
in Scriptura ſacra quare ſępe ſępius repetitur propter Abraham, Iſaach, & Iacob. 122
in Scriptura benedicere capitur in bonam, & malam partem. 167
in Scriptura ſacra tamquam beneficium tribulatio recenſetur. 245
in Scriptura ſacra oratio vocatur vociferatio. 278
in Scriptura venter pro quo intelligitur. 355
in Scriptura tribus vniuerſaliter intelliguntur. 468
in Scriptura quid ſignificat pondus. 447
in Scriptura ſacra, veluti in ſecreto concilio Deus regnat. 483
in Scriptura ſacra ſilentium interdum laudatur, & interdum vituperatur. 497
Scripturæ ſacræ auctoritate Angelorum tria ſolum nomina reperiuntur. 177
in Scripturis, nomen filij, hominibus, & Angelis commune eſt. 171
in Scripturis quatuor genera regnorum. 483
in Scripturis, Dei arcana declarantur. 484
in Scripturis pars tertia pro maiori parte vſurpatur. 490
Scythiæ quibuſdam montibus ſimiles diuitiæ. 129
in Scythia nato ſerpenti aſsimilatur mulier nimis ornata. 394

ſecre-

Digitized by Google

ſecreta die Dominico fuerunt Ioanni reuelata. 159
ſecreta diuina nobis aperiunt Angeli. 486
ſecundaria mors quæ eſt. 340
ſecundum diſpoſitionem ſuæ naturæ omnibus prouidet Deus. 204
ſecundū aliquos dæmon in hoc loco, verbo hoc benedixerit vſus non fuit. 262
ſecundum Theologum definitio animæ. 370
ſecundum Philoſophum definitio animæ. ibid.
ſeculorum omnium rex Deus. 187
ſecuritas, quæ in Chriſto reperitur. 421
ſecuritas beatitudinis. 478
ſecuritatem homini mors reddit. 414
ſemine ne ſererent duplici agrum Deus præcipiebat. 76
ſenectutem pugnat auaritia. 313
ſenectutem bellat diabolus fortunæ bonis. 321
ſenſuales motus extinguit vis tribulationis. 365
ſenſualitatis peccati mors ſtipendium eſt. 316
pro ſenſuali, & carnali homine accipitur bos. 294
propter ſenſualitatem homo paruipendit honorem, facultatem, & vitam. 316
ſenſus litteralis eſt quem auctor intendit. 5
ſenſus Chaldæus. 171
ſenſuum circa exteriora nimia patefactio pernicioſa eſt. 347
ſenſuum vigilantia prauas cogitationes repellit. 391
ſenſus pœna, & pęna damni quæ eſt. 464
ſenſus pęna in quo conſiſtit. 465
ſenſus pœna, pœna damni peior eſt. ibid.
ſententia hebræorum. 180
ſententia in finali iudicio erit ſtatim executiua. 328
ſetētia iudicij amplectetur vniuerſos. 441
ſententia Chriſti in iudicio inſtar gladij deuorabit, & ſeparabit. 452
ſententia Pythagoræ circa mundi harmoniam. 482
ſententiæ iudicij finalis præſta exequutio. 451
ſeparatio bonorum, & malorum erit in die iudicij. 438
ſeparatrix diligentiſsima mali à bono mors eſt. 412
ſeparatiuum puri ab impuro epar eſt. 345
ſeptem ſpiritus vniuerſitatem Angelorum ſignificant. 266
ſeptenarius numerus eſt perfectus. 117
ſepultura Moyſis vbi eſt. 274
ſepulcrum patens eſt maligni os, & detractoris. 219
ſepulcrum eſt noſtra vera domus. 406
in ſermone ſacro quid ſit redimere. 363
ſerpenti comparatur malignus. 217
ſerpentis in Scythia nato, aſsimilatur mulier nimis ornata. 393
ſerpentis caput petra Chriſti con-

teritur. 431
ſerpentes tot ſunt inordinati motus. 365
ſerui Dei, vt ipſum ament, diuitiæ non ſunt cauſa. 213
ſeruis Dei omne bonum promittitur. 364
ſeruis ſolent dare Reges denarios, & alia ſimilia, ſed non regna. 390
ſeruire Deo beatitudo dicitur. 363
ſeruire Deo naturale eſt. 22
ſeruitus à vita actiua, vt pediſſequa, fieri debet vitæ contemplatiuæ. 93
ſeruitus,& diffinitio collyrij. 248
ad ſeruitutem pro promptus eſſe ſtat aſsiſtere. 173
ſeruitutem faciens mundo impius, alligatus quaſi Samſon pergit. 215
ſeruitutem ad quid facit collyrium, & quid eſt. 248
ſeruitutem facere Deo per quinque vias facile eſt. 387
ſeruitutem reddere Deo tenetur homo propter dignitatẽ eius. 388
ſeruitutem præſtare Deo tenetur homo ob eius benignitatem. ibid.
ſeruitutem facere Deo debet homo etiam propter præmia. 390
ſeruituti ergà Deum duplex fructus reſpondet. ibid.
ſeruitutis aliquorum animalium expoſitio. 135
ſeruo malo impius aſſimilatur. 152
erga ſeruos ſuos manus Dei ad modum liberalis. 225
ſeruorum ſuorum præſidium eſt Deus. 227
ſeruum diaboli hominem reddit peccatum. 21
ſeruum contumacem aliquando vendit Deus. 363
ſeruus Dei, oportet, vt tribulationes patiatur. 245
ſeruus efficitur peccator inimico eius. 386
ſeruus Regis par eſt comiti. 388
ſiclo ſanctuarij comparabitur diſcuſſio humanarum actionum. 327
ſicut diuites ita Deus reſpicit pauperes. 203
ſicut pædagogum reſpectu noſtri ſe Deus habet. 361
ſigna gratiæ reperiuntur. 26
ſignificatio dolentis eſt Iob. 5
ſignificatio rubi ardentis de medio ignis, & ſpinarum. 7
ſignificatio auer in græco, vir: Antropos, homo. 14
ſignificatio Eccleſiæ per lectulum Salomonis. 19
ſignificatio verbi zelotes. 38
ſignificatio recti quæ. 85
ſignificatio nouæ legis per vbera. 87
ſignificatio veteris legis per vinum. ibid.
ſignificatio contemplatiuæ vitæ in Rachel. 93
ſignificatio quidditatis pleni. 114
ſignificatio prædicationis Apoſtolorum per ſeptem filios Iobi contingit. 116
ſignificatio Mirmicoleonis. 177
ſignificatio Sabbati hebræorum in die,

Digitized by Google

in die, quo Iob pro filijs ſacrificabat. 157
ſignificatio verecundiæ circa cõfuſionem æternam. 240
ſignificatio tribulationis per collyrium. 251
ſignificatio perſecutoris in illo equo rufo Apocal. 259
ſignificatio rationalis legalis Pontificis quæ. 264
ſignificatio feſtorum Iudęorum erat feſtorum Chriſti. 265
ſignificatio feſti Scenophegię quę. 265
ſignificatio feſti tabernaculorum quæ. 265
ſignificatio feſti cœtus quæ. ibid.
ſignificatio feſti expiationis quæ. ibid.
ſignificatio Sabbati quæ. ibid.
ſignificatio phaſe quæ. ibid.
ſignificatio neomeniæ quæ. ibid.
ſignificatio Pentecoſtes quę. ibid.
ſignificatio lampadarum Apocalypſis. 266
ſignificatio mulieris Apocalypſis purpura indutę. 296
ſignificatio ludi in ſacris Litteris. ibid.
ſignificatio ponderis in Scriptura. 447
ſignificatio æternitatis eſt continuatio diei, ac noctis. 477
ſignificatio trium turmarũ Chaldæorum eſt ſignificatio trium peccatorum capitalium. 312
ſignificatio locuſtarum. 326
ſignificatio rubiginis. ibid.
ſignificatio ſurrectionis Iob. 349
ſignificatio quinque regum. 379
ſignis quatuor cognoſcitur verus amor. 38
ſignum victoriæ laurus. 28
ſignum, & ſcopus quid indicent. 32
ſignum primum amoris Dei. 39
ſignum ſecundũ Dei amoris. 39
ſignum tertium Dei amoris. ibid.
ſignum tertium amoris oſtendit nobis Chriſtus ſe Incarnando. ibid.
ſignum prædeſtinationis. 113
ſignum eſt liberalis pectoris abſciſsio veſtimentorum. 351
in ſignum lætitię totonderunt Ioſephum ex carcere eductum. 352
ſignum eſt animi effeminati crinium compoſitio curioſa. 393
ſignum gratiæ eſt nubes. 442
ſignum iniuſtitiæ eſt aliquando ſilentium. 498
ſignum malitiæ eſt aliquando ſilentium. ibid.
ſignum negligentiæ eſt aliquando ſilentium. ibid.
ſignum imprudentiæ aliquãdo eſt ſilentium. ibid.
ſilentium in ſacra Scriptura interdum laudatur, & interdum vituperatur. 497
ſilentium aliquando ad prudentiam pertinet. ibid.
ſilentium ſex modis approbatur. ibid.
ſilentium aliquãdo ad intelligentiam pertinet. 498
ſilentium aliquando ad mortificationem pertinet. ibid.
ſilentium aliquando ad compunctionem pertinet. ibid.
ſilentium aliquando eſt ſignum iniu-

iniuſtitiæ. 498
ſilentium aliquando eſt ſignum negligentiæ. ibid.
ſilentium aliquando eſt ſignum imprudentiæ. ibid.
ſilentium aliquando eſt ſignum malitiæ. ibid.
ſimiles diuitiæ quibuſdam montibus Scythię. 129
ſimiles Deo nos efficit patientia præ omnibus alijs. 55
ſimilia ſunt mendacium,& periurium. 322
ſimilis nobis Elias. 14
ſimilis beſtijs peccator. 82
ſimilitudo pulchra ſanguinis Chriſti. 43
ſimilitudo eſt inter mendacium, & periurium. 322
ſimilitudo altera de breuitate huius vitæ. 324
ſimilitudo Angeli propinquior Deo,quam ſimilitudo animæ. 373
in ſimilitudinem electri apparuit Chriſtus. 427
ſimilitudo duplex beatitudinis. 478
ſimplicitatis quinque gradus. 75
ſimplicitatis primus gradus. ibid.
ſimplicitatis ſecundus gradus. ibid.
ſimplicitatis tertius gradus. 77
ſimplicitatis quartus gradus. 77
ſimplicitatis quintus gradus. 80
propter ſimulationē dicitur Deus iniuriæ obliuiſci, & dormire. 236
ad ſiniſtram aduerſitatis, nec ad proſperitatis ad dexteram retorquetur pauper ſpiritu. 133
ſiniſtrum latus leua dicitur à leuando. 102
ſitis dæmonis circa noſtrum exitium talis eſt, vt numquā nos perſequi laxetur. 185
ſitim habuit Chriſtus patiendi. 65
ſocietas magnā affert beatis gloriam accidentalem. 479
Sodomæ in punitione mature, & tarde Deus ſe geſsit. 223
à Sodoma iuſtus Lot quare prius voluit egredi. 283
Sol, ideſt, ſolus lucens. 40
ſol habet virtutem generandi ſuper omnia creata inferiora. 41
ſol fides eſt. 109
ſol in iudicio obſcurare quo modo intelligitur. 449
ſole amicta quare viſa eſt Eccleſia. 506
ſolis radijs pennæ appellantur. 258
ſolis nomen Chriſto tribuitur. 39
ſolis dies fuit primo appellatus dies Dominicus. 157
ſolis veluti radijs in Cruce Chriſti brachia. 258
ſolus lucens interpretatur ſol. 40
ſomno aſsimilatur mors. 115
pro ſomno mors. ibid.
ſoporem inijcit in hominem carnalitas, vitia, & peccata alia obtundunt eumdem. 294
ſpatium temporis conceſſum à Deo tempore Noe. 332
ſpecie eleganti flos Chriſtus. 230

in ſpe-

in ſpecie omnes dolores Chriſtus non eſt paſſus. 69
ſpeciofior Chriſtus. 419
à ſpe vincuntur Sancti non coacti ſed voluntarie. 492
ſpei victi qua re appellantur Sancti. 491
ſpes Sanctorum velutio anchora eſt. 492
ſpem habent hæretici æternæ vitæ, ſed diuerſis medijs. 143
ſpem ſupra ſpem inijci eſt tribulatio ad tribulationem adiungere. 360
ſpem in Dei prouidentia ponere quam ſaluberrimum. 204
ſpelunca, & petra eſt Chriſtus. 421
ſphæra orbis lateri Chriſti aſſimilatur. 420
Spheræ cōparabant Deum Ægyptij Theologi. 7
inter ſpinas inueniuntur fructus præmiorum. 391
ſpirituali pane Chriſtus nos paſcit. 412
ſpiritualis vitæ noſtræ ſcopus Chriſtus. 2
ſpiritu pauper comparatur abieti. 133
ſpiritu pauper non retorquetur, nec ad dexteram proſperitatis, nec ad ſiniſtram aduerſitatis. ibid.
contra ſpiritum præualet, media gula, caro. 165
ſpirituum celeritas mira. 192
ſpiritibus Domini ſeptē fuit Chriſtus repletus. 231
Spiritus ſancti interdum dicitur peccatum blaſphemiæ. 271
Spiritus ſanctus miſſus eſt die Dominico. 159
Spiritus ſancti dona ſemper parata ſunt ſe dare diſponentibus. 267
Spiritus ſancti dona, & virtutes morales infuſæ ſunt tamquam pediſſequæ caritatis. ibid.
Spiritus ſancti dona ex Chriſto, tamquam ex flore prodeunt. 267
Spiritus ſancti dona brachia appellatur. ibid.
Spiritus ſanctus pro ſpiritu principali. 307
Spiritus ſancti perſonæ Symbolum iris. 439
Spiritus ſanctus quot modis apparuit. 440
In Spiritum ſanctum peccare eſt peccare in eius attributum. 272
ſpiritus pauperes, & non bonorum qui ſunt. 132
ſpiritus aues dicuntur propter miram celeritatem. 192
ſpiritus puriſſimus Deus. 184
ſpiritus ſeptem Angelorum vniuerſitatem ſignificant. 266
ſpiritus principalis, ideſt, Spiritus ſanctus. 307
Spiritus principalis caſtitas appellatur. 307
ſplendor Chriſti in iudicio qualis erit? 449
ſplendorem ſingularem in cælo virginitas habebit. 308
Sponſæ naſus quare turri Libani comparatur. 101
Sponſæ pulchritudinis effectus. 442

ſpumæ

ſpumæ aſſimilatur vita humana. 409
ſuauitate magis refertus eſt iuſti panis, quam omnes mundi diuitiæ. 209
ſuauitate magis nihil reſperſum hominibus videtur, quam aliena loqui. 220
ſubiectum fidei eſt noſter intellectus. 99
ſubiectionem prçſtant omnia Dei prouidentiæ. 200
ſuſtantia quælibet creata, & Angelus vnico loco determinatur. 172
ſucceſſionem multiplicauit Abrahæ Deus quaſi ſtellas cæli. 433
ſucceſſu temporis, an Angelus idem, multorum hominum curam ſuſcipiat. 489
ſumma iudicij temerarij. 221
ſuperans omnes eſt Chriſtus in ſapientia, & ſcientia. 40
ſuperbi pacem recuperare non poſſunt. 318
ſuperbia, & ambitio virilitatem pugnat. 313
ſuperbia dæmoniorum. 314
ſuperbia gignit diſcordiam. 318
ſuperbia fons omnium malorum. ibid.
ſuperbia Deo ſe opponit. 319
ſuperbiam odiſſe Deus apparet pluribus de cauſis. ibid.
per ſuperbiam impius pauperem perſequitur. 251
ſuperbia gratiam Dei, ac omnes virtutes ab homine expellit. 320
ſuperbia in quantum odit Deus. 319
ſuperbiæ addicti homines aliena vſurpant. 318
ſuperbiæ venenum. 320
ſuperbiæ peccatum quatuor modis inſidiatur hominibus. 319
ſuperbiæ curas fugere memoria mortis docet. 403
ſuperbis Deus reſiſtit. 317
ſuperbis paradiſus clauditur. 319
ſuperbus eſt ſuę voluntatis amicisſimus. 318
ſuperbus draconi aſsimilatur. 319
ſuperbus non ſatiatur aquis honorum. 320
ſuperiores Angeli per inferiores, & interdum per ſeipſos homines illuminant. 266
ſuperum habitaculum dicitur Chriſtus. 230
ſupplantator interpretatur Iacob. 483
in ſupplicia damnatorum exquiſitus ordo. 463
de ſupplicijs etiam impiorum gaudent iuſti vltra de eorum in hac vita. 354
ſupplicium eſt in hac vita Deum non punire. 359
ſurrectio Iob quid ſignificat. 349
ſuſceptiuum multorum paſsionũ eſt epar. 346
Sutoris officium Deus patienti facit. 54
per ſtabilitatem mentis quanto eſt ponderoſior contẽplatiuus, tanto melior eſt. 279
ſtatuarius quid facere ſolet. 366
in ſtatu quo eſt, debet reminiſci peccator. 191

Digitized by Google

in ſtatu innocentiæ homo Deum vehementer naturali lumine diligere poterat. 78
ſtatum, in quo erit, debet remiſci peccator. 191
ſtatus magnatum pulchrè eſt videri. 406
ſtatus omnes mors amplectitur. 410
ſtellæ veluti in firmamento ſunt Sancti in Eccleſia. 507
ſtellas cæli quaſi, Deus ſucceſsionem Abraham multiplicauit. 433
in ſtellis Deus rationes omnium rerum diſpoſuiſſe aliqui affirmauere. 482
ſterilitate gaudet peccatũ, ideſt, ſine fructu eſſe. 216
ſtillare iuſtitiam, miſericordiam effundere Deum dicitur. 240
ſtillari qua re dicitur maledictio. ibid.
ſtimuli ad libidinem mulierum, & hominum ſunt ornamenta. 296
pro ſtimulo dæmon vtitur malo exemplo. 295
ſtipendium peccati ſenſualis eſt mors. 316
ſtolæ beatorum quæ ſint. 479
ſtomachus cõmuni vtilitate corporis deſeruit. 345
ſtructionis natura. 397
ſtultitia eſt linguæ defectus. 494
ſtultum nihil Iob in calamitatibus ſuis loquutus eſt. ibid.
ſymbolum eximiæ pulchritudinis Luna. 141
ſymbolum perſonæ Spiritus ſancti iris. 439
ſymbolum Incarnationis Verbi iris. 440
ſymbolum miſericordiæ iris. ibid.
ſybolum Sanctorum iris. ibid.
ſymbolum orationis iris. 441
ſymbolum iudicij finalis gladius. 448

T

TÆdij paſsio quid ſit. 71
Taciturnitatis vitia diuerſa. 498
Talmudiſtarum error. 439
Talmudiſtę compelluntur à veritate. ibid.
tauri morti mors impij comparar. 338
ex tactu, & viſu impudico oritur luxuria. 297
taxium eſſe lignum poſitum in panem à Iudæis. 424
tegmen telæ eſt humana mortalitas. 323
telæ comparatur tempus. ibid.
telæ eſt tegmen humana mortalitas. ibid.
Theologi Ægyptij ſpheræ Deum comparabant. 7
theologię tribus virtutibus Theologicis anima trahitur. 99
thronus proprius Dei nubes eſt. 441
in tempeſtate hac, hominum, ac mulierum vanitas in Deo laudando. 504
templum Dei Eccleſia. 26

tem-

templum Salomonis figura animæ noſtræ. 374
tempora mundi dies vnus eſt. 409
temporalis dilectionis Dei quadruplex effectus. 37
temporalium rerum vtilitas. 325
tempore Noe breuiauit Deus tempus generationi illi propter peccatum. 332
in tẽpore ſuo mors dicitur mors peccatoris. 343
in tempore non ſuo quando dicitur mori iniuſtus. 343
tempore Tertulliani vanitas mulierum. 392
temporis noſtri Iudaici populi vitia. 67
temporis noſtri exempla mala. 296
temporis velocitas puncto comparatur. 325
temporis pretium. 333
temporis inſtanti æternitas emitur. ibid.
temporis ſpatiũ conceſſum à Deo tempore Noe. 332
temporis diuturnitas finem tamdem habet. 402
temporis breuitas eſt medicina vitæ humanæ. 402
temporis ſucceſſu, an Angelus, idem multorum hominum curam ſuſcipiat. 489
tempus iudicij dicitur æſtas. 33
tempus telæ comparatur. 323
tempus breuiauit Deus propter peccatum generationi illi tempore Noe. 332
tempus ſe prꝗuenire dicebat propheta Dauid. 333
tempus modo noſtrum eſt. 334
tempus non eſſe amplius qua re tanto apparatu nunciauit Angelus Apocalypſis. ibid.
tempus nunc eſt tempus emendi. 335
tempus dedit nobis Deus modo liberaliter. ibid.
tempus nunc eſt tempus miſericordiæ. ibid.
tempus quaſi Princeps deſcribitur. 334
tempus modo eſt tempus negotiandi. 335
tempus modo dicitur æſtatis, & meſſis colligendæ. 336
tempus totum à Paulo hodie appellatur. 409
tenebræ exteriores qua re dicuntur. 459
tenebræ vindices ſunt culparum. 460
tenebræ confuſio eſt ordo lucis. 462
tenebræ contra Ægyptios figura tenebrarum inferni extiterant. 466
tenebrarum terra dicitur infernus. 461
tenebrarum poteſtas dicitur dæmon. 459
tenebrarum inferni extiterunt figura tenebrę cõtra Ægyptios. 466
tenebræ ſunt veluti vincula. 460
cum tenebris coniuncta eſt miſeria damnatorum. 461

tenta-

tentationem patitur homo a dæmone vno tantummodo, qui continuo alicui honeſto operi vacat. 397
ad Tentationem noſtri vigilantia dæmonum. 334
tentationis in principio, diaboli vis eſt. 357
ternarius numerus perfectionem designat. 117
terræmotus factus eſt, Chriſto reſurgente. 458
terra diuerſimodè accipitur in ſacra Scriptura. 30
terra Hus gentilium habitatio. ibidem.
terra tenebrarum dicitur infernus. 461
à Terra alia differt terra promiſſionis. 228
de Terra loquuntur terreni, & de cęlo cæleſtes. 507
terram manibus tenet ſemper auarus. 95
terrrarum orbis ſimilis eſt ludo pilæ. 408
terrena iuſtus aſpernit. 18
terrena lex vetus. 87
ad Terrena deſpicienda tria nos impellunt. 323
terrena impediunt cæli iter. 355
terreni de terra loquuntur, cæleſtes de cælo. 507
terrenis rebus homines, qui totaliter adhærent, numquam mortem prauident. 415
terribilitas iudicij probatur. 444
Tertulliani tempore mulierum vanitas. 392
ex Teſtibus falſis duobus, procedit iudicium temerarium, qui ſemper apud nos manent. 221
inſtar Textoris Deus agit cum ſceleſtibus. 339
timor mortis Chriſtum non arripuit. 44
timor, & tremor impiorũ in quo conſiſtunt. 339
timor iudicij finalis. 362
timore poteſtatis dæmoniorum in paſſione Chriſti humanitas affecta eſt. 71
timorem quare paſſus eſt Chriſtus in horto. 71
timorem ventorum non habet bene munita nauis. 350
timore, & tremore pleni ſunt impij, qui ægrotant. 339
timoris vetus lex. 186
timoris vetus lex, noua amoris. 98
timoris ad donum pertinet latria. ibid.
tonitrui magni vocem, quare dicuntur habere virgines. 302
tõſio capitis apud antiquos, quid ſibi vellet. 362
tonſionem circa militum caput factum, quare iuſſit Alexander. 352
torm ẽta, & paſſiones melius quã gloriæ Chriſtum adumbrant. 5
torrenti quare comparatur gloria. 464
totum repræſentat imago, veſtigium vero partem. 80
totum perficit mens noſtra, ſi ad Chriſti paſſionem dirigitur. 433
traditio ſatanæ ab Apoſtolo Paulo facta, cuiuſmodi fuerit. 304
transfigurationem facit de ſe ſatanas

tanas in Angelum lucis. 357
tremor, & timor impiorũ in quo conſiſtunt. 339
tremore, & timore pleni ſunt impij, qui ægrotant. ibid.
tria ſunt, quę aliquam arcem tutam reddunt. 421
tria de longe videntur pulchra, de proximo autem turpia. 500
tribus in ſcriptura intelliguntur vniuerſaliter. 468
tribulatio caritatis diuitias confert. 59
tribulatio ruthæ aſſimilatur. 364
tribulatio ad tribulationem adiungere eſt ſpem ſupra ſpem inijci. 360
tribulatio quot bona producit. 365
tribulatio acuit viſum mentis. ibidem.
tribulatis Deus coniunctus. 6
tribulationes noſtras omnes Deus intuetur. 7
tribulationes temporales operationibus humanis amici Iob correſpondere exiſtimabant. 9
tribulationes iuſtorum pretioſiſſimæ Dei oculis. 10
tribulationes iuſtorum pro ingenti pretio vendit Deus. ibid.
tribulationes ſunt cibus iuſtorum. 33
tribulationes Deus iuſtis permittit, vt imitentur. 10
inter Tribulationes præſentes, & futuras diſcrimen. 362
propter Tribulationem fidelis admirari debet. 254
tribulationis vis extinguit motus ſenſuales. 365
tribulationibus medijs procurat Deus nos virtute patientiæ excitari. 61
tribulationibus iuſtorum, non ſolum Deus adeſt, ſed etiam peccatorum. 8
tributarius dæmonis eſt peccator. 386
Trinitatem ſanctiſſimam demonſtrat anima noſtra. 373
triplicatio nominis diei dominici. 157
triſtitia quid ſit. 70
tritici ad inſtar homo creſcit, & reponitur. 343
Tronus Dei paupertas. 132
tubæ vocem, quare Deus habebat in lege veteri. 445
turbini comparatur futura vita. ibidem.
turmæ tres Chaldæorum tria peccata capitalia ſignificant. 312
tumultus carminum quando vocatur oratio. 287
turpia tria de proximo videntur, de longè autem pulchra. 500
turpitudine redolet offenſa in pauperes, & pupillos. 444
turri Libani quare comparatur naſus. 101
circa Turrim Babel dracones habitare, quare dicuntur. 315
typum expreſſum Chriſti Iob in pœnis geſſit. 64
tyranni, & Reges multoties ſine conſideratione ad punitionem procedunt. 389
tyrannia, & regnum differũt. 385
à tyrannide regnum differt. 294
inter tyrannum, & regem differentia. 384

Va-

V

VAcans ſuo miniſterio rectus eſt. 91
Vacuum dicitur quod non habet totam perfectionem ſuæ naturæ. 114
Vanitas mulierum tempore Tertulliani. 392
Vanitas hominum, ac mulierum in hac tempeſtate in Deo laudando. 504
Vanitate plena, quando dicitur creatura. ibid.
Vanitatem redolentibus pro rebus accipitur mendacium. 323
Vanitatem quare Salomon nuncupauit hanc machinam. 504
Vanitatibus plenus eſt mundus. 396
Vapori aſſimilatur humana vita. 409
Variatio Hæreticorum, quomodo contingit. 144
Varietas ciborum in æterna felicitate. 476
Varietas beatorum ipſis pulchritudinem affert. 480
Vas quoddam eſt cor noſtrũ. 381
Vaſa aurea dicuntur Angeli vltra lampades. 26
Vaticinium Meſsiæ. 67
Vaticinium apertionis lateris Chriſti. 413
per Vbera ſignificatur noua lex. 87
Velamen capiti imponere, quare non debet homo, 377
Vellere tamquam agni, Chriſti meritis induti ſumus. 163
Velle, & non velle anima poteſt. 374
Velocitas, & breuitas huius vitæ. 324
Velocitas temporis puncto comparatur. 315
Veluti pyrata eſt mors. 324
Venenũ viperarum peccatũ. 150
Venenum ſuperbiæ. 320
Veneris pro exercitatione ludus. 297
Venter in ſcriptura, pro quo intelligitur. 355
Vento aſsimilatur humana vita. 409
Ventos paſcit homo mẽdax. 312
Ventos non timet nauis benemunita. 350
Ventus ſoli Deo obedit. 331
Ventus, qui domum Iobi proſtrauit, quis fuit. ibid.
Vera, & naturali bona quæ ſunt. 146
Vera ſemper detegere debemus. 499
Verba inflammantia ad iram debemus euitare. 486
Verba præmeditanda ſunt. 495
Verba nociua eggrediuntur ex ore, quod per diſcretionem non clauditur. ibid.
Verba, quare per ſex loca tranſeunt. 501
Verbi incarnationis ſymbolum iris. 440
in Verbis fortitudo. 282
Verbo boc benedixerit, dæmon ſecundum aliquos vſus nõ fuit in hoc loco. 262
Verborum per multiplicationem non exauditur oratio. 290
Verbum diuinum, quomodo græcè dicitur. 78

Ver-

verbum Dei, qui audiunt, reges vocantur. 344
verbum quid nec fecit Deus in creatione hominis. 377
verbum Dei eſt gladius myſticus. 453
verecundia æternam cõfuſionem ſignificat. 249
verecundia eſt inimica veritatis. 501
veritas amoris quatuor ſignis cognoſcitur. 38
veritas fidei. 100
veritas quid eſt. 499
veritas quare ab omnibus expellitur. 500
veritas quinque inimicos habet. 501
veritate ſublata omnia confunduntur. 499
à Veritate compelluntur Talmudiſtæ. 439
veritatis, & ſapientiæ columna Chriſtus. 5
veritatis auaritia inimica. 501
veritatis inimica eſt verecundia. ibidem.
vermes, & fœtorem poſt mortem hæreditabit homo, & non aliud. 406
nec à Vermibus poteſt poſt mortem homo defendere. 403
verum,& iuſtum pondus eſt conſcientia. 69
verus homo quis eſt. 80
veſte ſacerdotali, quare Chriſtus apparuit indutus Ioanni. 27
veſte ne quis duplicibus texta indueretur Deus præciprebat. 76
veſte ſacerdotali indutus, quare apparuit Chriſtus. 426
veſtigium partem, imago vero totum repræſentat. 86
veſtimentorum odor, orationem perfectam ſignificat. 289
veſtimẽtorum abſciſſio ſancti Iob quid ſibi vult. 350
veſtimentorum abſciſſio liberalis pectoris ſignum eſt. 351
veſtimentorum Iob abſciſſio audaciam contra diabolum oſtendit. 352
veſtis nuptialis quæ dicitur. 55
veſtis peregrina peccatum. 82
veteris teſtamenti Patres Chriſtũ præſignant. 2
vetus lex eſt figura nouæ legis. 4
vetus lex timoris. 86
vetus lex terrena. 87
vetus lex per vinum ſignificatur. ibidem.
vetus lex timoris,noua amoris. 98
vetus lex dicitur pondus. 256
vetus lex in quibus erat grauis. 256
vetus lex iugum inſopportabile. 256
vetus lex dicitur pondus. 257
in Veteri lege cum Iehoua deſcribitur Angelus, qui Deum repræſentabat. 175
vexatio in homine fit à ſuis proprijs paſſionibus. 252
ſicut ad vexillum, homo ſemper oculos ad Chriſti paſſionem dirigere debet. 435
vias quatuor reminiſci debet peccator. 190
per viam niſi tortuoſam nemo ingreditur cælum. 254
per Vias quinque ſeruire dæmoni eſt difficile. 383

per

per Vias quinque ſeruire Deo facile eſt. 587
vice temporis dies. 170
vicibus tribus Iudæi in Synagogis, Romani Imperij, & Eccleſiæ euerſionem efflag itant. 67
victoriæ ſignum laurus. 28
victoriam habet de Deo oratio. 282
victoriam reportare conatur diabolus de omnibus hominis ætantibus. 313
vigilantia dæmonum ad nos tentandum. 334
vigilantia ſenſuum repellit prauas cogitationes. 391
vigilantia magna cuſtodiri debet os. 495
vigilia maxima cuſtodiuntur diuitiæ. 130
vim crocus habet cor exhilarandi. 423
vim habet electrum attrahendi paleas. 427
vim mortis nullus impedire poteſt. 458
vincula peccati diſſoluit deuota oratio. 284
vt vincula ſunt tenebræ. 460
vindices ſunt culparum tenebræ. 460
vindictam ſumit Deus pauperũ, & pupillorum. 447
vinea Euangelij fuit figura animæ humanæ. 374
vinum nouum cum æterna felicitate optimè congruit. 475
vinum pro æterna felicitate accipitur. 475
vinum, Deum, & homines lætificat. 475
per Vinum ſignificatur vetus lex. 87
viperarum venenum peccatum. 150
virga quædam eſt affectus inordinatus. 387
virgines quare dicuntur habere vocem tonitrui magni. 302
virgines quare nomen Agni in frontibus geſtant. 309
virginitas in cælo habebit ſingularem ſplendorem. 308
virginitas inter homines, & Angelos. 308
virginitas eſt quoddam diuinum in homine, & muliere. 309
pro virginibus lilia vſurpantur. 307
Virgo Maria metrum, & menſura omnium beatorum. 372
pro Virgine beata accipitur nubes. 440
Virgo benedicta locum luciferi in cælo occupat. 372
vir quot modis interpretatur. 13
vir ſignificatur in Græco per Auer, homo per antropos. 14
vir pro debilitate naturæ humanæ interpretatur à græcis. 14
vir pro nobilibus, homo pro ignobilibus habetur. 15
vir accipitur pro fortitudine, 18
virtutum habitus ſolum reperiuntur. 50
vir euangelicus Iob appellatur, 168

viri interpretatio facta à Græcis pro debilitatæ humanæ naturæ. 14
in Viridario huius mundi homines veluti pueri egerunt. 404
virilitatem pugnant ambitio, & ſuperbia. 313
in Viris eo magis deteſtandus eſt ornatus, quam in mulieribus. 396
viro attribuuntur actiones prudentis mulieris. 16
virtute patientiæ nobilitatur patiens. 53
virtute patientiæ medijs tribulationibus nos excitari procurat Deus. 61
à Virtute vitium diſtinguit mors. 413
virtutem generandi habet ſol ſuper omnia creata inferiora. 41
virtutes acquirere vellent homines, ſed laborare nolunt. 58
virtutes animi tres. 74
virtutes à Chriſto dulces effectę fuere. 232
virtutes Chriſtum circumdederunt, vt apes florem. ibid.
virtutes omnes, & Dei gratiam expellit ab homine ſuperbia. 320
virtutes etiam, vltra vitia, in iudicio Chriſtus examinabit. 446
virtutibus medijs homo ordinatur, cum Deo, cum proſſimo, & cum ſemetipſo. 51
virtutibus tribus theologicis trahitur anima. 99
virtutibus inſignibus comitatur oratio. 281
virtus patientiæ liberat à perſecutionum igne. 61
virtus paupertatis. 134
virtus regalis caſtitas. 307
virtutum numerus ad patientiam reducitur. 59
virtutum colligationem diſiungentia vitia. 399
virum inter, & hominem diſtinctio. 15
vis, & potentia orationis mulieris Chananæę. ibid.
vis diaboli eſt in principio tentationis. 196
vis orationis ex hoc loco hauritur. 278
vis orationis vnde oritur. 281
vis diaboli eſt in principio tentationis. 357
vis tribulationis extinguit ſenſuales motus. 365
viſio pacis dicitur Ieruſalem. 379
viſio ſtatus magnatum pulchra. 406
viſio beatifica vitæ lignum eſt. 422
viſione inferiorum Dei intellectus non vileſcit. 201
ex Viſu, & tactu impudico oritur luxuria. 297
viſum mentis acuit tribulatio. 365
viſurum ſe mortem dicitur, dum moritur, qui meditatur. 414
inter Viſurum mortem, & moriturum differentia. ibid.
vita in hac, hominis tria bonorum genera reperiuntur. 13

in

in Vita hac vt raro illos collimet Deus ſæpè minatur. 32
vitã contemplatiuam ſignat Rachel. 93
vita actiua debet, vt pediſſequa inſeruire vitæ contemplatiuæ. ibidem.
vita, tunc vere viuunt ſancti, cum mortui ſunt carni. 115
in Vita hac bona omnia, quibus Deus hominẽ afficit, quæ ſunt. 226
in Vita Chriſtus flos. 231
vita, in quibus conſeruatur. 298
vita præſens meſſi comparatur. 336
in Vita hac ſancti optant temporalem pœnam, vt æternam ſubterfugiant. 353
in Vita hac iuſti nõ ſolum de eorum, ſed de impiorum etiam ſupplicijs gaudent. 354
in Vita hac Deum non punire eſt ſupplicium. 359
in Vita licet potentes ſint homines, in morte nihil poſſunt. 405
vita humana aſſimilatur vento. 409
vita humana ſpumæ aſſimilatur. ibidem.
vita humana aſsimilatur bullæ. ibidem.
vita humana aſsimilatur aquæ fluuij. ibid.
vita humana aſsimilatur vapori. ibid.
vita humana nihilo aſsimilatur. 410
in vita hac res malè ordinatæ ſunt. 411
in Vita hac ſemper timet homo. 414
vita hominis militia eſt. ibid.
in Vita hac videri non poteſt diuinitas, niſi per caliginem. 441
in Vita hac boni à malis vix cognoſcuntur. 412
vita præſens quadrigæ comparatur. 445
vita futura turbini comparatur. ibidem.
in Vita hac per miſericordiam impeditur Dei iuſtitia. 447
in Vita hac fumo comparatur cognitio Dei. 450
in Vita hac ſancti plorare dicuntur. 490
vitas duas habet fidelis. 92
vitæ huius gaudia, & delectationes veluti vmbræ ſunt. 5
vitæ huius dolores omnes, ſuperati ſunt in paſsione à Chriſti doloribus. 69
vitæ huius dolores omnes quælibet pœna damnatorum ſuperati. ibid.
vitæ humanæ incertitudo debet peccatorem commouere. 148
vitæ æternæ ſpem habent hæretici, ſed diuerſis medijs. 143
vitæ huius Deus omnia bona Iob contulit. 225
vitæ breuioris ſunt animalia multi coitus. 298
vitæ dies multiplicat caſtitas. 299
vitæ huius velocitas, & breuitas. 324
vitæ huius de breuitate altera ſimilitudo. ibid.

vitæ humanæ præſentis breuitas. 402
vitæ humanæ medicina eſt breuitas temporis. ibid.
vitæ diuturnæ cogitationes euitare docet mors. 406
vitæ lignum Chriſtus. 422
vitæ lignum eſt viſio beatifica. ibidem.
vitæ lignum denotat crux Chriſti. 424
vitæ corona dicitur beatitudo. 477
vitam ſpiritualem, & Chriſtianam, qui degunt, & nobis bonum exemplum communicant, pro parentibus magis procurare tenemur. 122
vitam, & mortem pariunt diuitiæ. 127
vitam ſpiritualem perimit luxuria. 299
vitam ciuilem exornat continentia. 300
vitam, honorem, & facultatem paruipendit homo propter ſenſualitatem. 316
vitam humanam præſentem, quare Deus breuiauit. 402
vitam amittendo ſancti pro Chriſto, in meliorem commutauerunt. 477
vitis, & ficus pro gloria vſurpantur. 475
vita Iudaici populi noſtri temporis. 67
vitia tria generat gula. 165
vitium eſt naturæ peccatum. 216
vitia, & peccata alia hominem obtundunt, carnalitas vero ſoporat. 294
vitium carnale, quomodo ab antiquis deſcribebatur. 295
vitijs circumdata ornamēta ſunt euitanda. 392
vitia tria capitalia veluti meretrices ab omnibus excipiuntur. 413
vitia, quæ generant podagram. 398
vitia non ſolum, ſed virtutes in iudicio Chriſtus examinabit. 446
vitia diuerſa taciturnitatis. 498
vitia, quæ diſiungunt virtutum colligationem. 399
vitia, quæ primo lædunt animam. 398
vitium carnale rabioſa pix eſt. 295
vitium à virtute mors diſtinguit. 413
viuens anima in peccato mortua eſt. 457
vltiones ſtatim adhibere pro peccatis, beneficij Dei magni ſignum eſt. 353
vmbræ veluti ſunt gaudia, & delectationes huius vitæ. 5
vna eſt anima rationalis, licet differat in potentijs. 104
vnguentum corrumpunt muſcæ. 381
vnio vniuerſalis eccleſiæ. 140
vnio licet ſit in eccleſia, ſunt tamen diuerſa membra. ibidem.
vnitas fidei. 100
vnitas fidelium in quid conſiſtit. 144

vni-

vnitas caritatis, & fidei fundatur in intellectu, & voluntate. ibidem.
vnitatem fidei hæretici non habent. ibid.
vnitatem Dei, propter creaturas reliquit damnatus. 465
vniuerſi totius pars, & ſingularis perſona eſt homo. 438
vniuerſitatem Angelorum ſignificant ſeptem ſpiritus, 266
propter Vniuerſos Chriſtus venit in mundum. 234
vniuerſos amplectetur iudicij ſententia. 441
ab Vniuerſali cauſa neceſſaria ſimul cum variabili particulari, tunc denominatur à variabili. 188
vnius pœnæ ad alterius erũt profectum. 438
ab Vnoquoque diſtat mors vnico gradu. 407
vocem tonitrui magnam, quare dicuntur habere virgines. 302
ſine Voce, quomodo poſſumus clamare. 290
vocem tubæ in lege veteri, quare Deus habebat. 445
vocem magnam emittet Chriſtus in iudicio. ibid.
vocem, quam emittet in iudicio, ſignificat vox Chriſti, ſimilis aquis multis. 446
vocis, & cordis duplex harmoniacum habere debet oratio. 283
vociferatio vocatur in Scriptura ſacra oratio. 278
voluntas pro opere habetur. 6
voluntas peccandi damnatorum numquam deficiet. 471
voluntate tamen, & ſi non corpore Iob mortuus eſt. 6
voluntate pauper apud Deum ditiſſimus. 135
in voluntate, & intellectu vnitas fidei, & caritatis fundatur. 144
voluntatis ſuæ amiciſſimus eſt ſuperbus. 318
voluptati deditis hominibus etiam terribilis eſt caſtitas, non ſolum dæmonijs. 302
voluptatis breuis cauſa, vel vicę, Chriſtianus amittere nõ debet tanta bona. 21
voluptatibus, qui incumbunt homines, poſt mortem quid de eis fiet. 339
vox Chriſti ſimilis aquis multis, ſignificat vocem, quam emittet in iudicio. 446
vox Chriſti in iudicio potẽtiam, & fortitudinem eius demonſtrabit. ibid.
vſurpatio doloris multiplex in ſacris Scripturis. 63
vſurpatio liliorum pro virginibus. 307
vſurpatio grauitatis pro poteſtate. ibid.
vſurpatio ignis pro libidine. 315
vſurpatio alienorum fit ab hominibus ſuperbis. 318
vſurpatio fit mendacij in ſacris litteris diuerſimodè. 321
vſum conuertit in naturam peccator conſuetudinarius. 152

vtilia loqui debemus. 501
vtilitatem multam affert filijs benedictio parentum. 123
vtilitatem non ſolum affert tribulatio, ſed neceſſaria eſt. 245
vtilitati communi corporis deſeruit ſtomachus. ibid.
vtilitatis cauſa iuſtorum perſecutio permittitur. 32
vtilitas rerum temporalium. 325
vulnera quatuor perſecutionis. 348
vulnus periculoſum elatio. 317
vulnus dicitur tunc peſſimum, quando continet omnem malam qualitatem. 338
vulnus in quem hic Deus imittit, illum à pœnis æternis liberat. 361
vulpeculæ quaſi paruulæ, cogitationes ſunt. 430

Z

Zelanti amore diligit Deus creaturam. 38
Zelotes quid ſignificat. 38
Zizaniæ comparatur Auaritia. 42

Digitized by Google

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTVRÆ.

EX GENESI.

cap. verſ. IN principio creauit Deus cælum, & terram. pagina
1. 1. 429

1. 1. Terra erat inanis, & vacua. 218

1. 14. Vt ſint ſigna. 483

1. 16. Fiant luminaria in firmamẽto cæli, & diuidant diem, ac noctẽ, & ſint in ſigna, ac tẽpora, & dies, & annos, fecitq. Deus duo luminaria magna; luminare maius, vt praeſſet diei, & luminare minus, vt praeſſet nocti, & ſtellas, &c. 333

1. 31. Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona. 127. 361. & 476

2. 2. Pater meus vſque modo operat, & ego operor. 437

2. 5. Non erat qui operaret terram. 30

2. 7. Inſpirauit in eum ſpiraculum vitæ. 371

2. 18. Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. 16

3. 4. Nequaquam morte moriemini. 499

3. 12. Serpens decepit me. 223

3. 15. Tu inſidiaberis calcaneo eius. 179

3. 19. Puluis es, & in puluerem reuerteris. 323

3. 19. Donec reuerteris in terram de qua ſumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. 355

4. 7. Sub te erit appetitus tuus. 116. 165. 375

4. 10. Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. 134

4. 26. Iſte cœpit inuocare nomen Domini. 170

6. 2. Videntes filij Dei filias hominum quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi in vxores. 170

6. 3. Erunt dies illius centum viginti annorum. 332

6. 6. Tactus dolore cordis intrinſecus, delebo hominem quem creaui. 238

6. 12. Omnis quippe caro corruperat viam ſuam. 95

7. 17. Multiplicatæ ſunt aquæ, & leuauerunt arcam in ſubli-

me à terra. 350

8. 21. *Senſus etiam, & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua.* 376

9. 13. *Arcum meum ponam in nubibus cæli.* 234

10. 9. *Nembroth fuit robuſtus venator coram* Domino. 25

11. 4. *Celebremus nomen noſtrum antequam diuidamur.* 112

11. 5. *Erat autem terra labij vnius.* 144

11. 6. *Venite, & deſcendamus, & confundamus ibi lingua eorum.* 184

17. 6. *Nempe faciam te creſcere vehementiſſime, & ponam te in gentibus, Regeſque ex te egredientur.* 344

17. 6. *Regeſque ex te egredientur.* 388

18. 20. *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis.* 134. & 222

19. 3. *Ingreſſiſque domum illius fecit conuiuium. Et coxit azima, & comederunt.* 486

19. *Qui effuderit humanum ſanguinem effundetur ſanguis illius, ad imaginem quippe* Dei *factus eſt homo.* 376

20. 16. *Dedi mille argenteos fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes, qui tecum ſunt, & quocunque perrexeris memento te deprehenſam.* 392

21. 7. *Vocauit nomen filij ſui Iſaach, dicens, Riſum fecit mihi* Deus. 483

21. 12. *Non tibi videatur aſperum ſuper puero, & ſuper ancilla tua omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius.* 296

21. 10. *Eijce ancillam, & filium eius.* 304

22. 2. *Tolle filium tuum quem diligis Iſaach, & vade in terram viſionis, atque ibi offeres eum in holocauſtum ſuper vnum montium quem monſtrauero tibi.* 247

22. 11. *Abraham, Abraham, ne extendas manum tuam ſuper puerum.* 242

22. 12. *Quia non pepercisti proprio filio tuo propter me.* 6

22. 17. *Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli.* 116

22. 18. *Benedicentur in ſemine tuo cunctæ tribus terræ.* 468

25. 27. *Iacob autem vir ſimplex habitabit in tabernaculis.* 77

25. 34. *Abijt paruipendens, quod primogenita vendidiſſet.* 166

26. 8. *Proſpiciens Abimelech Palæſtinorum Rex per feneſtram vidit Iſaach iocantem cum* Rebecca *vxore ſua.* 297

27. 40. *Viues in gladio, & fratri tuo ſeruies.* 358

30. 2. *Da mihi liberos, numquid pro* Deo *ego ſum.* 116

31. Volo *recedere hinc, non enim reſpicit me* Laban *ſicut heri, &*

nudius

Digitized by Google

nudi.s tertius. 20
32. 23. Traductis omnibus, quæ ad ſe pertinebant manſit ſolus, & ecce vir luctabatur cum eo, vſque mane. 285
33. 5. Paruuli ſunt quos donauit mihi Deus ſeruo tuo. 116
32. 2. Caſtra Dei ſunt hic. 485
35. 18. Imminente iam morte vocauit nomen filij ſui Benoni, ideſt, filius doloris mei. 246
35. 27. 28. Completi ſunt dies Iſaach centum octoginta annorum conſumptuſque ætate mortuus eſt, & appoſitus eſt populo ſuo ſenex, & plenus dierum. 113
37. 2. Hæ ſunt generationes eius, Ioſeph, cum duodecim eſſet annorum. 122
37. 23. Nudauerunt eum tunica talari, & polymita. 27
39. 17. Ingreſſus eſt ad me ſeruus hebræus quem adduxiſti, vt illuderet mihi. 296
41. 52. Creſcere me fecit in terra paupertatis meæ. 133
42. 6. Fuit fames in terra. 25
48. 22. Do tibi partem vnam extra fratres tuos quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo. 118. 280. & 441.
49. 11. Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum. 43

EX EXODO.

1. 16. QVando obſtreticabitis hebræas, & partus tempus aduenerit, ſi maſculus fuerit interficite eum, ſi fœmina reſeruate. 18
2. Delectabuntur in multitudine pacis. 487
3. 7. Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem eius audiui. 134
4. 22. Filius meus primogenitus Iſrael. 66
5. 9. Euaginabo gladium meum, interficiet eos manu mea. 453
8. 17. Fuerunt Ciniſes. 25
8. 22. Et factæ ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra Ægypti tribus diebus nemo vidit fratrem ſuum, nec mouit ſe de loco, in quo erat; vbicumque autem habitabant filij Iſrael lux erat. 445
12. 46. In domo vna comedetis. 140
14. 15. Quid clamas ad me. 290
14. 19. 20. Tollenſque ſe Angelus Dei, qui præcedebat caſtra Iſrael; abijt poſt eos, & cum eo pariter columna nubis

Digitized by Google

priora dimittens, poſt erat nubes tenebroſa, & illuminans noctem. 445
15. 1. Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt. 354
16. 13. Sex diebus colligite, in die autem ſeptimo Sabbatum eſt Domini. 158
18. 13. Sedit Moyſes, vt iudicaret populum, qui aſsiſtebat Moyſi à mane, vſque veſperam. 173
19. 9. Iam nunc veniam ad te in caligine nubis. 441
20. 11. Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram. 119
20. 19. Non loquatur nobis Dominus ne forte moriamur. 98
24. 9. Aſcenderunt Moyſes, & Aaron, Nadab, & Abiu, & ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael, & viderũt Deum Iſrael, & ſub pedibus eius quaſi opus lapidis ſaphyrini, & quaſi cælum cum ſerenum eſt. 506
24. 10. Et viderunt Deum Iſrael, & ſub pedibus eius, quaſi lapidis ſaphyrini, & quaſi cælum cum ſerenum eſt. 132
25. 23. Facies menſam de lignis Setbim, & inaurabis eam auro puriſsimo, & pones ſuper menſam panes propoſitionis in conſpectu meo ſemper. 202
25. 40. Inſpice, & fac ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt. 11
28. Facieſque ſupra coronam auream per circuitum. 486
32. 6. Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere. 165. & 296
32. 10. Dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos. 34. & 282
32. 14. Placatus eſt Dominus ne faceret malum, quod locutus fuerat aduerſus populum ſuum. 235
33. 2. Mittam percuſſorem tui Angelum. 241
33. 19. Miſerebor cui voluero. 214
33. 21. Eſt locus apud me, & ſtabis ſupra petram, cumque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec tranſeam. 420

EX LEVITICO.

11. 27. QVod ambulat ſuper manus ex cunctis animantibus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit. 9
18. 5. Cuſtodite leges meas, atque iudicia. 39
19. 19. Agrum tuum ne ſeres diuerſo ſemine, veſte, quæ ex duobus texta eſt non indueris. 76

Neque

Digitized by Google

19. 27. *Neque in rotundum attondabitis comam.* 393
24. 16. *Qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur.* 263
27. 5. *Omnis æſtimatio ſiclo ſanctuarij ponderabitur.* 88. & 326

EX NVMERIS.

1. 2. TOllite *ſummam vniuerſæ congregationis filiorum* Iſrael *per cognationes, & domos ſuas, & nomina ſingulorum quidquid ſexus eſt maſculini à vigeſimo anno, & ſupra, omnium virorum fortium ex* Iſrael. 19
22. 4. *Ita delebit hic populus, omnes, qui in noſtris finibus commorantur, quomodo ſolet bos herbas vſque ad radices carpere.* 282
24. 5. *Quam pulchra tabernacula tua* Iacob*, & tentoria tua* Iſrael*, &c.* 222
28. 3. *Hæc ſunt ſacrificia, quæ offerre debetis; Agnos anniculos immaculatos, duos quotidie in holocauſtum ſempiternum, vnum offeretis mane, & alterum ad veſperum.* 163
31. 16. *Nonne iſtæ ſunt, quæ receperunt filios* Iſrael *ad ſuggeſtionem* Balaam*, & præuaricari vos fecerunt.* 302

EX DEVTHERONOMIO.

6. 8. Q*Vaſi ſignum in manu tua erunt, quæ & mouebuntur ante oculos tuos.* 249
6. 13. Dominum Deum *tuum timebis.* 98
11. 10. *Non eſt ſicut terra Ægypti, de qua exiſti, vbi iacto ſemine in hortorum morem aquæ ducunt irriguę; ſed montuoſa eſt, & campeſtris, de cælo expectans pluuias, quam* Dominus Deus *tuus ſemper inuiſit, & oculi illius ſunt à principio anni, vſque ad finem eius.* 228
24. 14. *Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, ſiue aduenæ, qui tecum moratur in terra.* 30
25. 15. *Pondus habebis iuſtum, & verum.* 79
32. 2. *Concreſcat vt pluuia doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quaſi imber ſuper herbam, & quaſi ſtillæ ſuper gramina.* 446. & 507
32. 33. *Venenum aſpidum inſanabile.* 412
32. 36. *In ſeruis ſuis* Dominus *miſerebitur.* 388
32. 41. *Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea.* 448

In dex-

Digitized by Google

33. 2. In dextera eius ignea lex. 243
33. 26. Non eſt Deus alius, vt Deus rectiſsimi aſcenſor cæli; auxiliator tuus, magnificentia eius diſcurrunt nubes, habitaculum eius ſurſum, & ſubter brachia ſempiterna. 229. & 268

EX IOSVE.

7. 6. IOſue ſcidit veſtimenta ſua, & pronus cecidet in terram coram Arca Domini. 351
8. 31. Tunc ædificauit Ioſue altare ex lapidibus integris, quibus ferrum non eſt iniectum. 86
9. 25. Nunc autem in manu tua ſumus. 106

EX IVDICIBVS.

5. 8. NOua bella elegit Dominus, & portas hoſtium ipſe ſubuertit. 284
9. 13. Nunquid poſſum deſerere vinum meum, quod lætificat Deum, & homines. 475
9. 43. Abimelech tulit exercitum ſuum, & diuiſit in tres turmas. 312
19. 1. Guſta prius puſillum panis, & conforta ſtomachum. 33

EX RVTH.

4. 11. FAciat Dominus hanc mulierem, qui ingreditur domum tuam ſicut Rachel, & Lia, quæ ædificauerunt domum Iſrael, vt ſit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem. 16

EX LIBRO REGVM.

lib. 1. c. 1. AFfligebat Annam æmula eius, & vehementer angebat, in tantum, vt exprobraret, quod Dominus concluſiſſet vuluam eius. 92
1. 2, 25. Si peccauerit vir in virum, placari ei poteſt Dominus, ſi autem in Dominum peccauerit vir, quis orabit pro eo? 270
1. 10. 3. Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia vno tantum (vt ita dicam) gradu, ego, morſque diuidimur. 407

Num.

1. 1. 13. *Anna loquebatur in corde ſuo, tantumque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur.* 291

1. 26. 15. Numquid non vir tu es, & quis alius ſimilis tui in Iſrael? 15

1. 18. 21. Dabo eam illi, vt fiat ei in ſcandalum, & ſit ſuper eum manus Philiſthinorum. 303

1. 22. 3. *Maneat oro, pater meus, & mater mea vobiſcum, donec ſciam, quid faciat mihi Deus.* 122

1. 21. 25. Ne ponat oro Dominus meus Rex cor ſuum ſuper virum iſtum iniquum. 199

1. 25. 32. 33. Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui miſit te hodie in occurſum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, qua prohibuiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem, vt vlciſcerer me manu mea. 242

2. 1. 11. Apprehendens Dauid veſtimenta ſua ſcidit, omneſque viri qui erant cum eo, & planxerunt, & fleuerunt. 351

2. 2. 14. Surgant pueri, & ludant. 296

2. 3. 31. Scindite veſtimenta veſtra, & accingimini ſaccis, & plangite ante exequias Abner. 351

2. 7. 18. Quis ego ſum Domine Deus? & quæ domus mea? quia adduxiſti me huc uſque? ſed & hoc parum viſum eſt in conſpectu tuo Domine Deus, niſi loquereris etiam de domo ſerui tui in longinquum, iſta enim eſt lex Adam Domine Deus. 264

2. 7. 27. Inuenit ſeruus tuus cor ſuum, vt oraret te oratione hac, & benedicit. 290

2. 12. 2. Diues habebat oues, & boues plurimos valde, pauper autem nihil habebat omnino. 130

2. 12. 23. Numquid potero reuocare eum amplius? Ego vadam magis ad eum, ille vero non reuertetur ad me. 458

2. 14. 14. Omnes morimur, & quaſi aqua dilabimur in terram. 409

2. 18. 24. Super murum eleuans oculos. 396

2. 19. 24. Deſcendit in occurſum Regis illotis pedibus, & intonſa barba. 476

2. 19. 29. Seruus meus contempſit me. 12

3. 2. 12. Salomon ſedit ſuper tronum Dauid patris ſui, & firmatum eſt regnum eius. 484

3. 10. 18. Fecit Rex Salomon tronum de ebore grande, &c. 452

4. 1. 3. Angelus autem Domini locutus eſt ad Eliam. 486

Pater

4. 2. 12. *Pater mi, Pater mi, currus Iſrael, & auriga eius.* 210
4. 3. 4. *Porro Meſa* Rex *Moab nutriebat pecora multa, & ſoluebat* Regi *Iſrael centum millia agnorum, & centum millia arietum cum velleribus ſuis; cumque mortuus fuiſſet Acab prauaricatus eſt fœdus, quod habebat cum* Rege *Iſrael.* 160
4. 6. 17. *Mons erat plenus equorũ, & curruum ignеorum in circuitu Eliſei.* 485
4. 21. 23. *Tetenderunt ei inſidias ſerui ſui.* 153

EX TOBIA.

2. 12. *VT daretur exemplum patientiæ eius, ſicut & ſancti Iob.* 3
5. 5. Tunc *egreſſus Tobias inuenit iuuenem ſplendidum ſtantem præcinctum.* 486
6. 5. R*epone tibi cor, iecur, & fel.* 486
6 8. F*umus eius extricat ab homine omnes genus demoniorũ.* 182
11. 4. *Scis enim ipſe quoniam dies computat pater meus, & ſi tardauero vna die plus, contriſtabitur anima eius.* 150
12. 6. *Benedicite* Deum *cæli, & terra.* 167
12. 12. H*anc tentationem ideo permiſit* Deus *euenire illi, vt poſteris daretur exemplum patientiæ eius.* 11
12. 13. Q*uia acceptus eras* Deo, *neceſſe fuit, vt tentatio probaret te.* 245

EX IVDITH.

3. 6. *ET vtere ſeruitio noſtro ſicut placuerit tibi; exirent in obuiam venienti; nec iſta tamen facientes ferocitatem pectoris eius mitigare potuerunt.* 385

EX ESDRA.

lib. 1. 9. 9. *SEd inclinauit ſuper nos miſericordia coram Regem* Perſarum, *vt daret nobis vitam, & ſublimaret domum* Dei *noſtri, & extrueret ſolitudines eius, & daret nobis ſæpem in Iuda, & Ieruſalem.* 210

In

2. 13. 23. & 24. *In diebus illis vidi Iudæos ducentes vxores* Azotidas, *Ammonitidas, & Moabitidas: & filij eorum ex media parte loquebantur* Azotice, *& neſciebant loqui Iudaice, & loquebantur iuxta linguam populi, & populi.* 587

EX IOB.

1. *Affuit inter eos etiam ſatan.* 179
1. 21. Nudus *egreſſus ſum ex vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc.* 352. & 404
1. 22. Neque *ſtultum aliquid contra* Deum *locutus eſt.* 367
3. 13. & 14. Nunc *dormiens ſilerem, & ſomno meo quieſcerem cum* Regibus, *& conſulibus terræ.* 17
3. 25. Timor *quem timebam euenit mihi, & quod verebar accidit.* 32
4. 11. *Tygris periit, eo quod non haberet prædam.* 177
5. 4. Conterentur *in porta, & non erit qui eripiat.* 448
5. 7. Homo *naſcitur ad laborem.* 414
5. 26. *Ingredieris in abundantia ſepulcrum ſicut infertur aceruus tritici tempore ſuo.* 543
5. 26. *Venies ſi iuſtus fueris in ſepulcrum, vt ſeges matura ſuo tempore demeſſa, & vt manipulus areæ in tempore collectus.* 114
6. 7. *Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ anguſtia cibi mei ſunt.* 6
6. 9. *Qui cœpit, ipſe me conterat, ſoluat manum ſuam, & ſuccidat me.* 360
7. 1. *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* 414
7. 6. Dies *mei velocius tranſierunt, quam à texente tela ſuccidit.* 323
7. 7. *Memento quia ventus eſt vita mea.* 409
7. 12. Nunquid *mare ego ſum, aut cetus, quia circundediſti me carcere.* 378
7. 17. *Quid eſt homo, quia magnificas eum?* 14
7. 20. *Quare poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihimetipſi grauis.* 378
9. 9. *Qui facit Arcturum, &* Oriona, *&* Hyadas, *& interiora Auſtri.* 507
9. 10. Et *hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore, non parcat.* 360

Dies

9. 25. *Dies mei velociores fuerunt curſore.* 324
9. 26. *Dies mei pertranſierunt quaſi noua poma portantes.* ibid.
9. 28. *Verebar omnia opera mea, ſciens, quod non parceres delinquenti.* 446
10. 4. *Numquid oculi carnei tibi ſunt, aut ſicut videt homo, & tu vides.* 219
10. 18. *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me totum in circuitu.* 476
10. 21. *Antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeriæ, & tenebrarum, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus orror inhabitat.* 457
12. 17. *Adducet conſiliarios in ſtultum finem, & iudices in ſtuporem.* 501
13. 4. *Prius vos oſtendẽs fabricatores mendacium.* 322
14. 1. *Homo natus de muliere breui viuens tempore repletur multis miſerijs.* 402. & 413
14. 2. *Fugit velut vmbra, & numquam in eodem ſtatu permanet.* 409
14. 5. *Poſuiſti terminos qui præteriri non poterunt.* 378
14. 13. *Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abſcondas me, donec pertranſeat furor tuus.* 242
15. 13. *Quid tumet contra* Deum *ſpiritus tuus.* 347
16. 13. *Tenuit ceruicem meam, confregit me, & poſuit me ſibi quaſi in ſignum.* 31
16. 15. *Concidit me vulnere ſuper vulnus.* 6
16. 20. *Ecce enim in cælis teſtis meus, & conſcius meus in excelſis.* 481
17. 1. *Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, & ſolum mihi ſuper eſt ſepulcrum.* 405
18. 13. *deuoret pulchritudinem cutis eius, conſumat brachia illius primogenita mors.* 340
18. 14. *Calcet ſuper eum, quaſi* Rex *interitus.* 343
19. 9. *Abſtulit corona de capite meo.* 17
19. 16. *Seruum meum vocaui, & non reſpondit.* 152
19. 21. *Manus* Domini *tetigit me.* 106
19. 21. *Quare perſequimini me, ſicut* Deus, *& carnibus meis ſaturamini.* 277
19. 26. *Et in carne mea videbo* Deum Saluatorem *meum.* 6
21. 22. *Numquid Deum docebit quiſpiam ſcientiam, qui excelſos iudicat.* 481

Vide-

22. 19. Videbunt iuſti, & lætabuntur, & innocens ſubſannabit eos. 353
24. 1. *Ab omnipotente non ſunt abſcondita tempora.* 333
24. 19. *Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium, & vſque ad inferos peccatum illius.* 466
25. 3. Nunquid eſt numerus militum eius. 488
25. 5. *Ecce Luna etiam non ſplendet, & ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius.* 141
26. 13. *Spiritus eius ornauit cœlos, & obſtetricante manu eius eductus eſt coluber tortuoſus.* 206
26. 14. *Et cum vix paruam ſtillam ſermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudines illius intueri.* 182
29. 15. *Oculus fui cœco pes claudo, & manus laxas roborabam.* 5
29. 18. *Sicut palma multiplicabo dies.* 260. & 299
29. 25. *Cumque ſederem quaſi* Rex *circumſtante exercitu.* 17
30. 11. *Pharetram ſuam aperuit, & aſflixit me, verumtamen, non ad commutationem meam emittis manum tuam, & ſi corruerint, ipſe ſaluabis.* 361
30. 29. *Frater fui draconũ, & ſocius fui ſtructionum.* 30. 50. & 319
30. 22. *Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens eliſiſti me valde.* 320
31. 1. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt nec cogitarem quidquam de virgine.* 297
31. 9. *Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere, & ad oſtium amici mei inſidiatus ſum: ſcortum alterius ſit vxor mea, & ſuper illam incuruentur aliȷ: hoc enim nephas eſt, & iniquitas maxima: ignis eſt vſque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimima.* 315
31. 12. *Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.* 398
31. 23. *Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.* 444
31. 23. *Et pondus eius ferre non potui.* 447
31. 31. *Librum ſcribat ipſe, qui iudicat, & in humero meo portem illum, & circundem illum, quaſi coronam mihi.* 258
34. 24. *Conteret multos, & innumerabiles, & ſtare faciet alios pro eis.* 186
36. 27. 28. *Effundit imbres ad inſtar gurgitum, qui de nubibus fluunt.* 443
38. 37. *Quis enarrabit cælorum rationem? & concentum cæli quis dormire faciet?* 482

Digitized by Google

38. 7. *Vbi eras cum me laudarent ſimul aſtra matutina?* 266
38. 11. *Vſque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* 406
40. 14. *Ipſe eſt principium viarum Domini, qui fecit eum, applicabit gladium eius.* 314
40. 16. *Sub vmbra dormit in ſecreto calami, & in locis humentibus.* 182
41. 4. *Quis reuelabit faciem indumenti eius.* 194
41. 11. 12. *De naribus eius procedit fumus, ſicut ollæ ſuccenſæ, atque feruentis, halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur.* 450
41. 24. *Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei.* 192
41. 25. *Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.* 179. & 387

EX LIBER PSALMORVM.

1. 1. *Beatus vir qui non abijt in conſilio impiorum.* 427
1. 2. *Sed in lege eius meditabitur die, ac nocte.* 477
2. 11. *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* 98
4. 3. *Fili hominum vſquequo graui corde? Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* 321. & 323
4. 5. *Iraſcimini, & nolite peccare.* 347
4. 7. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* 77
5. 7. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* 499
5. 11. *Sepulcrum patens eſt guttur eorum.* 178. & 289
5. 12. *In æternum exultabunt, & habitabis in eis.* 477
6. 5. *Conuertere Domine, & eripe animam meam.* 147
6. 7. *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum: lacrymis meis ſtratum meum rigabo.* 180
6. 8. *Turbatus eſt à furore oculus meus.* 384
7. 7. *Exurge Domine in præcepto quod mandaſti, & Synagoga populorum circumdabit te, & propter hanc in altum regredere Dominus iudicat populos.* 328
7. 12. *Deus iudex iuſtus, fortis, & patiens.* 328
7. 13. *Niſi conuerſi fueritis arcum ſuum vibrabit, & tetendit illum, & in eo parauit vaſa mortis.* 148. & 453
7. 13. *Arcum ſuum tetendit, & parauit illum.* 235
8. 4. *Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum, Lunam, & ſtellas, quæ tu fundaſti.* 141
8. 6. *Minuiſti eum paulominus ab Angelis.* 371
9. 23. *Dum ſuperbit impius incenditur pauper.* 60

Perijt

Digitized by Google

9. 8. *Periјt memoria eorum cum ſonitu.* 409
9. 23. D*um ſuperbit impius incenditur pauper.* 251
9. 34. *Irritauit impius* Deum. 359
9. 35. *Tibi derelictus eſt pauper orfano tu eris adiutor.* 134
9. 35. T*ibi derelictus eſt pauper orfano tu eris adiutor.* 444
9. 38. D*eſiderium pauperum exaudiuit* Deus *, præparationem cordis eorum, audiuit auris tua.* 280
10. 3. Q*uoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcuro.* 140
10. 7. I*gnis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.* 465
11. 3. *Vana locuti ſunt vnuſquiſque ad proximum ſuum, labia doloſa in corde & corde locuti ſunt.* 76
11. 9. I*n circuitu impij ambulant.* 214
14. 2. Q*ui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam, qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in lingua eius.* 75
64. 9. *Turbabuntur gentes, & timebunt, qui habitant terminos à ſignis tuis.* 449
15. 2. B*onorum meorum non eges.* 214
15. 4. *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea accelerauerunt.* 414
15. 4. N*ec memor ero nominum eorum per labia mea.* 113
16. 3. *Igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas.* 57
16. 8. C*uſtodi me, vt papillam oculi.* 206
16. 15. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* 209
17. 3. P*rotector meus, & cornu ſalutis mea.* 44
17. 7. I*n tribulatione mea inuocaui* Dominum. 285
17. 12. E*t poſuit tenebras latibulum ſuum.* 442
18. 1. C*æli enarrant gloriam* Dei, *& opera manuum eius annunciat firmamentum.* 480
18. 5. *In omnem terram exiuit ſonus eorum.* 13. & 482
18. 9. P*ræceptum Domini lucidum, illuminans oculos.* 249
20. 4. P*oſuiſti in capite eius coronam de lapide pratioſo.* 487
20. 9. I*nueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt.* 106
21. 15. S*icut aqua effuſus ſum, & diſperſa ſunt omnia oſſa mea, factum eſt cor meum tamquam cera liqueſcens in medio ventris mei: aruit tamquam teſta virtus mea.* 70
21. 21. E*rue à framea* Deus *animam meam, & de manu canis vni-*

cam meam. 140

22. 4. *Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolate ſunt.* 435

22. 4. Nam & *ſi ambulauero in medio vmbra mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* 116

13. 1. Non *eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.* 193

25. 2. Proba *me* Domine, & *tenta me.* 360

26. 2. Dum *appropiant ſuper me innocentes, vt edant carnes meas.* 216

26. 8. Tibi *dixit cor meum exquiſiuit te facies mea, faciem tuam* Domine *requiram.* 290

27. 7. *Et refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor ei.* 233

28. 1. *Afferte* Domino *filij* Dei, *afferte* Domino *filios arietum.* 171

30. 3. Inclina *ad me aurem tuam, accelera, vt eruas me.* 410

30. 11. De*fecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus.* 413

30. 20. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quã abſcondiſti timentibus te.* 209

31. 1. Q*uorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* 243

31. 8. Firmabo *ſuper te oculos meos.* 205

32. 15. Q*ui finxit ſigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum.* 368

31. 10. *Sperantem autem in* Domino *miſericordia circumdabit.* 210

83. 5. In *ſecula ſeculorum laudabunt de.* 503

33. 8. Immittet Angelus Domini *in circuitu timentium eum, & eripiet eum.* 485

33. 6. Accedite *ad eum, & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur, iſte pauper clamauit, &* Dominus *exaudiuit eum.* 239

33. 8. I*mmittet Angelus Domini in circuitu timentium eum.* 227

33. 22. *Mors peccatorum peſſima.* 337

34. 7. Gratis *abſconderunt mihi interitum laquei ſui.* 212

34. 13. *Cum mihi moleſti eſſent induebar cilitio.* 351

34. 13. *Oratio mea in ſinu meo conuertetur.* 262

34. 28. Et *lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam, tota die laudem tuam.* 290

35. 9. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te eſt fons vitæ.* 474

35. 9. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* 487

Inebria-

Digitized by Google

35. 9. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ.* 475
36. 15. *Gladius eorum intrat in corda ipſorum, & arcus eorum confringetur.* 54
36. 15. *Gladius eorum intret in corda ipſorum.* 314
36. 16. *Melius eſt modicum iuſto, ſuper diuitias peccatorum multas.* 209
36. 24. *Cum ceciderit non collidet, quia* Dominus *ſupponit manum ſuam.* 207
36. 29. *Iuſti autem in æternum conſeruabuntur.* 265
36. 30. *Os iuſti meditabitur ſapientiam.* 290
36. 32. *Conſiderat peccator iuſtum, & quærit mortificare eum* Dominus *autem non dereliquet eum in manibus eius.* 207
37. 1. *Domine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me, quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi.* 361
37. 5. *Sicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.* 257
37. 11. *Cor meum conturbatum eſt, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum.* 461
37. 14. *Ego autem tanquam ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum.* 61
37. 21. *Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi, quoniam ſequebar bonitatem.* 501
38. 3. *Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu feciſti.* 497
39. 9. *In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam Deus meus.* 427
41. 1. *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum; ita deſiderat anima mea ad te* Deus. 474
41. 8. *Omnia excelſa tua, & fluctus tui ſuper me tranſierunt.* 70. & 434
41. 8. *Abyſſus abyſſum inuocat.* 414
43. 23. *Propter te mortificamur tota die.* 58
44. 3. *Diffuſa eſt gratia in labijs tuis.* 65
44. 4. *Accingere gladio tuo ſuper fæmur tuum, potentiſsime.* 453
44. 5. *Specie tua, & pulchritudine tua intende, proſpere, procede, & regna.* 387
44. 16. *Afferentur in lætitia, & exultatione adducentur in templum Regis.* 26
45. 10. *Scuta comburet igni.* 501
45. 11. *Vacate, & videte quoniam ego ſum* Deus.
47. 7. *Ibi dolores, vt parturientis in ſpiritu vehementi, conteres naues* Tharſis. 64
48. 6. *Iniquitas calcanei mei circumdabit me.* 433

Digitized by Google

48. 13. *Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* 82
48. 15. *Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos.* 337
48. 17. *Ne timueris cum diues factus fuerit homo: & cum multiplicata fuerit gloria domus eius, quia cum interierit non ſumet omnia.* 403. & 404
49. 3. *Ignis in conſpectu eius exardeſcet: & in circuitu eius tempeſtas valida.* 443
49. 19. *Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos.* 216
49. 20. *Aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum.* 303
50. 7. *Ecce enim veritatem dilexiſti.* 499
50. 8. *Aſperges me* Domine *hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.* 43
50. 12. *Cor mundum crea in me* Deus. 380
50. 13. *Ne proijcias me à facie tua.* 20
50. 14. *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.* 307
50. 17. Domine *labia mea aperies.* 379
54. 6. *Timor, & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ.* 339
54. 8. *Ecce elongaui fugiens, & manſit in ſolitudine.* 32
54. 25. *Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos.* 114. 149. & 332
56. 5. *Filij hominum, dentes eorum arma, & ſagittæ.* 219
56. 5. *Lingua eorum gladius acutus.* 218
57. 11. *Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.* 487
59. 6. *Dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus.* 234
59. 6. *Vt fugiant à facie arcus.* 32
61. 9. *Sperate in eo omnis congregatio populi.* 107
62. 10. *Introibunt in inferiora terræ.* 95
64. 10. *Viſitaſti terram, & inebriaſti eam: multiplicaſti locupletare eam.* 135
65. 6. *Qui conuertit petram in ſtagna aquarum.* 147
65. 6. *Qui conuertit mare in aridam.* 147
65. 17. *Ad ipſum ore meo clamaui, & exaltaui ſub lingua mea, iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet* Dominus. 287
67. 14. *Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, &*

ta, & poſteriora dorſi eius in pallore auri . 207. & 410
67. 33. Regna terræ cantate Deo . 493
68. 2. Intrauerunt aquæ vſque ad animam meam . 60
68. 3. Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. 45
68. 4. Raucæ factæ ſunt fauces meæ . 421
68. 5. Qui oderunt me gratis . 212
68. 16. Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum . 341
68. 20. Tu ſcis improperium meum, & confuſionem meam, & reuerentiam meam . 68
68. 22. Dederunt in eſcam meam fel . 250
68. 24. Obſcurentur oculi eorum ne videant . 380
68. 31. Laudabo nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in laude, & placebit Deo ſuper vitulum nouellum, cornua producentem, & vngulas . 288
70. 3. Quoniam firmamentũ meum, & refugium meum es tu. 425
71. 11. Omnes reges ſeruient ei . 388
72. 7. Prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum . 129
72. 17. Vt intelligerem in nouiſſimis eorum . 411
73. 14. Contribulaſti capita draconum in aquis : tu confregiſti capita draconis, dediſti eum eſcam populis Æthiopum. 314
73. 13. Tu contribulaſti capita draconum in aquis . 180
73. 20. Repleti ſunt qui obſcurati ſunt terræ, domibus iniquitatum . 95
73. 23. Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper . 319
74. 3. Cum accepero tempus ego iuſtitias iudicabo . 327
74. 4. Ego confirmaui columnas eius . 26
76. 4. Memor fui Dei, & delectatus ſum . 93
76. 5. Anticipauerunt vigilias oculi mei, turbatus ſum, & non ſum locutus . 333
76. 9. Aut in finem miſericordiam ſuam abſcindet à generatione in generationem . 398
76. 19. Etenim ſagittæ tuæ tranſeunt, vox tonitrui tui in rota. 362
77. 9. Filij Ephraim intendentes, & mittentes arcum, conuerſi ſunt in die belli . 29
77. 38. Ipſe autem eſt miſericors, & propitius fiet peccatis eorum, & non diſperdet eos . 240
79. 4. Oſtende faciem tuam . 500
80. 13. Ibunt in adinuentionibus ſuis . 297
81. 6. Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes . 309

83. 1. *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini.* 478
83. 3. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Etenim paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum ſibi, vbi ponat pullos ſuos.* 420
83. 3. *Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion.* 266
87. 4. *Quia repleta eſt malis anima mea.* 68
87. 19. *Elongaſti à me amicum, & proximum, & notos meos à miſeria.* 462
88. 1. *Miſericordias Domini in æternum cantabo.* 487
88. 3. *Quoniam dixiſti in æternum miſericordia ædificabitur in cælis.* 388
88. 8. *Deus qui glorificatur in concilio ſanctorum, magnus, & terribilis ſuper omnes, qui in circuitu eius ſunt.* 227
89. 4. *Mille anni ante oculos tuos, tamquam dies heſterna, quæ præteriſt.* 402. & 408
89. 5. *Et cuſtodia in nocte, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.* 410
89. 10. *Si autem in potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor, & dolor.* 63
90. 4. *Scapulis ſuis obũbrabit tibi, & ſub pennis eius ſperabis.* 258
90. 5. *Scuto circumdabit te veritas eius.* 210
90. 5. *Non timebis à timore nocturno, à ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano.* 487
90. 7. *Cadent de latere tuo mille.* 102
90. 10. *Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* 478
90. 11. *Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.* 486
90. 13. *Super aſpidem, & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem.* 313
90. 15. *Cum ipſo ſum in tribulatione eripiam eum, & glorificabo eum.* 7
91. 13. *Iuſtus vt palma florebit, ſicut cedri Libani multiplicabitur.* 260
91. 13. *Iuſtus vt palma florebit.* 19. & 53
92. 5. *Domum tuam Domine decet ſanctitudo: in longitudine dierum.* 81
93. 14. 15. *Non repellet Dominus plebem ſuam: & hæreditatem*

ſuam

Digitized by Google

ſuam non derelinquet quoaduſque iuſtitia conuertatur in iudicium. 446
93. 19. Secundum multitudinem dolorem meorum in corde meo: conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. 280
94. 5. Propter quod inſenſus fui generationi huic. 364
95. 1. Cantate Domino canticum nouum. 475
95. 12. Exultabunt omnia ligna ſyluarum à facie Domini quia venit: quoniam venit iudicare terram. 439
98. 8. Domine Deus noſter tu exaudiebas eos, Deus tu propitius fuiſti eis, & vlciſcens in omnes adinuentiones eorum. 359
100. 5. Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar. 217
100. 7. Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam. 319
101. 14. Tunc exurgens miſereberis Sion, quia tempus miſerendi eius. 334
102. 1. Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius. 226
102. 5. Qui replet in bonis deſiderium tuum. 487
103. 2. Confeſſionem, & decorem induiſti. 54
103. 4. Qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos flammam ignis. 301
103. 18. Montes excelſi ceruis petra refugium herinacijs. 420
103. 20. Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox: in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſiluæ, catuli leonum rugientes, vt rapiant: & quærant à Deo eſcam ſibi, ortus eſt Sol, & congregati ſunt: & in cubilibus ſuis collocabuntur: exibit homo ad opus ſuum; & ad operationem ſuam vſque ad veſperam. 335
103. 26. Draco iſte quem formaſti ad illudendum ei. 179. 313. & 356
103. 31. Lætabitur Dominus in operibus ſuis. 340
103. 34. Iucundum ſit ei eloquium meum: ego vero delectabor in Domino. 288
104. 20. Eloquium Domini inflammauit eum. 133
104. 39. Expandit nubem in protectionem eorum. 442
108. 4. Detrahebant me, ego autem orabam. 281
109. 3. Tecum principium, in die virtutis tuæ. 344
109. 5. Dominus à dextris tuis confregit in die iræ ſuæ Reges. 210
109. 6. Iudicabit in nationibus implebit ruinas. 487
109. 7. De torrente in via bibet, propterea exaltauit caput. 64. & 350

Magna

Digitized by Google

110. 2. *Magna opera* Domini *exquiſita in omnes volũtates eius.* 4
111. 4. *Miſericors, & miſerator, & iuſtus* Dominus. 238
114. 5. *Miſericors* Dominus, *& iuſtus, &* Deus *noſter miſere-tur.* 238
115. 3. *Quid retribuam* Domino *pro omnibus, quæ retribuit mihi.* 269
115. 15. *Pretioſa in conſpectu* Domini *mors Sanctorum eius.* 50. *&* 57
117. 12. *Circumdederunt me ſicut apes.* 232
118. 6. *Tunc non confundar cum perſpexero in omnibus manda-tis tuis.* 149
118. 39. *Amputa opprobrium meum, quod ſuſpicatus ſum.* 431
118. 43. *Ne auferas de ore meo verbum veritatis vſquequaque, qui in iudicijs tuis ſuperſperaui.* 499
118. 54. *Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ, in loco peregri-nationis meæ.* 505
118. 68. Bonus *es tu, & in bonitate tua doce me iuſtificationes tuas.* 86
118. 112. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas, pro-pter retributionem.* 390
118. 120. *A iudicijs enim tuis timui.* 191
118. 128. *Ad omnia mandata tua dirigebar.* 86
118. 147. *In maturitate praueni.* 334. *&* 560.
118. 148. *Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer elo-quia tua.* 333
119. 1. *Ad Dominum cum tribularer clamaui.* 285
120. 12. *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi, auxilium meum à* Domino, *qui fecit cælum, & terram.* 209
123. 7. *Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium.* 303
123. 7. *Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.* 115
124. 2. *Montes in circuitu eius, &* Dominus *in circuitu populi ſui.* 440
124. 5. *Declinantes autem cum obligatione adducet* Dominus *cum operantibus iniquitatem.* 150
125. 6. *Euntes ibant, & flebant mittentes ſemina ſua.* 490
126. 1. *Niſi* Dominus *ædificauerit domum: in vanum laboraue-runt, qui ædificant eam.* 116
126. 2. *Surgite poſtquam ſederitis, qui manducatis panem dolo-ris.* 63

Cum

Digitized by Google

126. 3. *Cum dederit dilectis ſuis ſomnum ecce hæreditas* Domini. *115*

128. 3. *Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores*. *56. & 71*

129. 1. De *profundis clamaui ad te* Domine: *Domine exaudi vocem meam*. *342*

129. 7. *Apud* Dominum *miſericordia, & copioſa apud eum redemptio*. *42. & 363*

132. 1. *Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum*. *479*

132. 2. *Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron, quod deſcendit in orã veſtimenti eius*. *479*

136. 7. *Exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in ea*. *389*

136. 8. *Filia Babylonis miſera, beatus qui retribuet ſibi retributionem tuam, quam retribuiſti nobis*. *430*

137. 2. *Adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo*. *98*

138. 5. 10. *Poſuiſti ſuper me manum tuam, & manus tua deducit me*. *106*

138. 8. *Si aſcendero in cælum tu illic es, & ſi deſcendero in infernum ades*. *242*

138. 11. *Et nox illuminatio mea in delicijs meis*. *401*

139. 4. *Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentes*. *217*

139. 6. *Iuxta iter ſcandalum poſuerunt mihi*. *303*

139. 8. *Obumbraſti ſuper caput meum in die belli*. *210*

140. 2. *Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo*. *283*

140. 3. *Pone* Domine *cuſtodiam ori meo: & oſtium circumſtantiæ labijs meis*. *495*

143. 10. 11. *Qui redemiſti* Dauid *ſeruum tuum de gladio maligno, eripe me*. *430*

144. 1. 3. 4. *Exaltabo te* Deus *meus* Rex, *& benedicam nomini tuo in ſeculum, & in ſeculum ſeculi, magnus* Dominus, *& laudabilis nimis, generatio, & generatio laudabit opera tua, & potentiam tuam pronunciabunt*. *187*

146. 1. *Laudate* Dominum, *quoniam bonus eſt pſalmus*, *Deo noſtro ſit iucunda, decoraque laudatio*. *288*

147. 2. *Lauda Ieruſalem* Dominum, *lauda* Deum *tuum: quoniam confortauit ſeras portarum tuarum: benedixit filijs tuis in te, qui poſuit fines tuos pacem*. *478*

148. 8. *Ignis, grando, nix, glacies, & ſpiritus procellarum*. *301*

150. 2. *Laudate* Dominum *ſecundum multitudinem magnitudinis eius*. *503*

Digitized by Google

INDEX LOCORVM

EX PROVERBIIS.

1. 16. PEdes illorum ad malum currunt. 196. & 356

3. 18. Lignum vitæ eſt his qui apprehenderint eam. 425

4. 25. Oculi tui recta videant. 392

5. 3. Fauus diſtillans labia meretricis. 265

5. 22. Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringit. 151. & 378

6. 6. Vade ad formicam piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam, quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe, quod comedat. 336

6. 16. Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius. 328

6. 26. Pretium ſcorti vix eſt vnius panis: mulier autem viri pretioſam animam capit. 295

7. 10. Occurrit illi mulier ornata meretricio ad capiendas animas, 394

7. 22. Statim eam ſequitur, quaſi bos ductus ad victimam, & quaſi agnus laſciuiens, & neſcit quod ad vincula ſtultus trahatur. 151. & 294

8. 4. O viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum. 15

8. 13. Timor Domini odit malum, arrogantiam, & ſuperbiam, & viam prauam, & os bilingue deteſtor. 76

8. 15. Per me Reges regnant. 187

8. 30. Ludens coram eo omni tempore. 408

10. 4. Qui nititur mendacijs hic paſcit ventos. 322. & 412

10. 14. Os autem ſtulti confuſioni proximum eſt. 457

10. 20. Cor autem impiorum pro nihilo. 322

10. 20. Argentum electum lingua iuſti: cor autem impiorum pro nihilo. 500

11. 25. Qui ſtultus eſt ſeruiet ſapienti. 54

12. Ego ſapientia habito in concilio. 5

12. 16. Fatuus ſtatim indicat iram ſuam, qui autem diſſimulat iniuriam callidus eſt. 61

13. 12. Spes quæ differtur affligit animam. 150

13. 19. Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia. 318

13. 29. Longe eſt Dominus ab impijs. 457

14. 6. Stultus illudit peccatum. 196. & 357

14. 23. Vbi autem verba ſunt plurima, ibi frequenter egeſtas. 486

Corona

14. 24. *Corona ſapientium diuitiæ .* 127

14. 29. *Qui patiens eſt multa gubernatur prudentia; qui autem impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam .* 56

15. 1. *Reſponſio mollis frangit iram .* 486

15. 27. *Per timorem autem Domini declinat omnis à malo .* 383

16. 2. *Omnes viæ hominis patent oculis eius, ſpirituum ponderator eſt Dominus .* 327

16. 2. *Omnes viæ hominis patent oculis eius : ſpirituum ponderator eſt Dominus .* 88

16. 5. *Abominatio Domini eſt omnis arrogans .* 329

17. 16. *Qui altam facit domum ſuam , quærit ruinam .* 320

18. 3. *Impius cum in profundum peccatorum venerit contemnit .* 179

18. 3. *Impius cum in profundum peccatorum venerit, contemnit , ſed ſequitur eum ignominia .* 113

18. 3. *Impius cum in profundum peccatorum venerit , contemnit, ſed ſequitur eum ignominia, & opprobrium, claudit ſuper eum puteus os ſuum .* 342

18. 21. *Mors , & vita in manu linguæ .* 106

19. 19. *Qui impatiens eſt, ſubſtinebit damnum .* 57

22. 15. *Stultitia colligata eſt in corde pueri, & virga diſciplinæ fugabit eam .* 181

23. 10. *Ne attingas paruulorum terminos , & agrum pupillorum ne introeas : propinquus enim illorum fortis eſt, & ipſe iudicabit contra te cauſa illorum .* 444

23. 20. *Noli eſſe in conuiuijs potatorum , nec in commeſſationibus eorum , qui carnes ad veſcendum conferunt .* 217

23. 26. *Fili præbe mihi cor tuum .* 379

23. 27. *Fouea profunda eſt meretrix .* 297

24. 16. *Septies enim cadet iuſtus .* 21

24. 30. *Per agrum hominis pigri tranſiui, & per vineam viri ſtulti , & ecce totum repleuerant vrticæ ; & operuerant ſuper faciem eius ſpinæ , & maceria lapidum deſtructa erat .* 106

26. 4. *Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam.* 50

26. 22. *Verba ſuſurronis quaſi ſimplicia, & ipſa perueniunt ad intima ventris .* 323

27. 7. *Anima ſaturata calcabit fauum .* 166

27. 13. *Tolle veſtimentum eius , qui ſpopondit pro extraneo .* 352

28. 6. *Melior eſt pauper ambulans in ſimplicitate ſua, quam diues in prauis itineribus .* 131

Ne

30. 9. *Ne forte ſatiatus illiciar ad negandum.* 166
30. 17 *Oculum qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum matris ſuæ effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.* 123
30. 26. *Lepuſculus, quod ponat in petra cubile ſuum.* 420
vlt. 13. *Quæſiuit lanam, & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum.* 16
vlt. 22. *Byſſus, & purpura indumentum eius.* 260
vlt. 25. *Fortitudo, & decor indumentum eius.* 54
vlt. 30. *Fallax gratia, & vana eſt pulcbritudo, mulier timens* Deum *ipſa laudabitur.* 129
vlt. 31. *Date ei de fructu manuum ſuarum, & laudent eam in portis opera eius.* 448

EX ECCLESIASTE.

1. 2. *VAnitas vanitatum, & omnia vanitas.* 504
1. 7. *Omnia flumina intrat in mare, & mare non redundat.* 69
2. 4. *Ædificaui mihi domos, & plantaui vineas, feci hortos, & pomaria, &c. Et vidi in omnibus afflictionem animi.* 215
2. 23. *Cuncti dies eius ærumnis, & doloribus pleni ſunt.* 63
3. 1. *Omnia tempus habent, & ſui ſpatijs tranſeunt vniuerſa ſub cælo tempus naſcendi, & tempus moriendi.* 334
3. 7. *Tempus tacendi, & tempus loquendi.* 486
3. 17. *Tempus omnis rei tunc erit.* 334
4. 5. *Stultus complicat manus ſuas, & comedit carnes ſuas.* 106
5. 9. *Auarus non implebitur pecunia.* 321
5. 12. *Eſt & alia infirmitas peſſima, quam vidi ſub* Sole, *diuitiæ congregatæ in malum domini ſui.* 127. & 321.
7. 5. *Cor ſapientium, vbi triſtitia eſt.* 350
7. 18. *Ne impie agas multum, & noli eſſe ſtultus, ne moriaris in tempore non tuo.* 114. & 332
7. 22. *Cunctis ſermonibus, qui dicuntur, nè accomodes cor tuum, nè fortè audias ſeruum tuum maledicentem tibi.* 132
7. 30. Fecit Deus *hominem rectum.* 376
9. 1. Nemo *ſcit, an odio, vel amore dignus ſit.* 78
9. 12. Sicut *aues laqueo comprehenduntur, ſic capientur homines in tempore malo.* 408
9. 12. Sicut *piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur*

Digitized by Google

duntur, ſic capiantur homines in tempore malo. 152
9. 18. Et *qui in vno peccauerit multa bona perdet.* 21
10. 1. *Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti.* 381
10. 4. Si *ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris, quia curatio faciet ceſſare peccata maxima.* 350
10. 7. *Vidi ſeruos in equis, & principes ambulantes quaſi ſeruos ſuper terram.* 216. & 411
10. 11. Si *mordeat ſerpens in ſilentio.* 217
11. 3. L*ignum in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* 329
11. 6. *Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere ne ceſſet manus tua, quia neſcis quid magis oriatur: hoc, aut illud, etſi vtrumque ſimul melius erit.* 28
11. 8. Si *annis multis vixerit homo, & in ijs omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis.* 415
12. 13. D*eum time, & mandata eius obſerua: hoc eſt enim omnis homo.* 83. & 387

EX CANTICA.

1. 1. O*Sculetur me oſculo oris ſui.* 87
1. 2. Ol*eum effuſum nomen tuum, ideo adoleſcentulæ dilexerunt te.* 239
1. 5. Nig*ra ſum, ſed formoſa.* 39
1. 5. Nig*ra ſum, ſed formoſa filiæ* Ieruſ*alem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles* Salomonis. 415
1. 6. No*lite me conſiderare, quod fuſca ſim, quia decolorauit me* Sol. 39
1. 13. F*aſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea cõmorabitur.* 232. & 434
1. 14. Botrus Cypri *dilectus meus.* 60
1. 14. *Botrus* Cypri *dilectus meus mihi, in vineis* Engaddi. 45
1. 16. P*ulcher es dilecte mi, & decorus.* 500
2. 1. E*go flos campi.* 268
2. 2. S*icut lilium inter ſpinas ſic amica mea inter filias* Ieruſalem. 31
2. 4. *Introduxit me* Rex *in cellam vinariam, ordinauit in me caritatem; fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo.* 48
2. 11. I*am enim hyems tranſiit, imber abijt, & receſſit, flores apparuerunt in terra noſtra.* 477

Ficus

Digitized by Google

2. 13. *Ficus protulit groſſos ſuos, vineæ florentes dederunt odorem ſuum.* 476
2. 14. *Oſtende mihi faciem tuam.* 284
2. 14. *Veni columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ:* 419
3. 1. *In cubiculo meo per noctes quæſiui, quem diligit anima mea, ideo meruit inuenire, & etiam in cubiculo, & in noctibus quæſiuit.* 333
3. 7. *En lectulum* Salomonis *ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis* Iſrael *omnes tenentes gladios, & ad tela doctiſſimi, vniuſcuiuſque enſis ſuper fœmur ſuum.* 19
3. 9. 10. *Ferculum fecit ſibi* Rex Salomon *de lignis* Libani *columnas eius fecit argenteas reclinatorium aureũ, aſcenſum purpureum.* 177
3. 11. *Egredimini, & videte filiæ* Sion Regem Salomonem *in diademate, quo coronauit illum mater ſua in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.* 48
4. 4. *Sicut turris* Dauid *collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea, omnes armatura fortium.* 52
4. 11, *Fauus diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua, & odor veſtimentorum tuorum ſicut odor thuris.* 287
4. 13. *Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus, Cypri cum nardo, nardus, & crocus, fiſtula, & cinnamomum cum vniuerſis lignis* Libani, *myrrhæ, & aloe cum omnibus primis vnguentis.* 423
5. 1. *Comedi fauum cum melle meo.* 337
5. 1. *Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa, miſcui myrrham meam, cum aromatibus meis.* 47
6. 4. *Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt.* 442
6. 8. *Vna eſt columba mea perfecta mea.* 140
6. 9. *Pulchra, vt Luna.* 142
6. 9. *Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt* Luna, *electa vt* Sol. 141
7. 4. *Naſus tuus ſicut turris* Libani, *quæ reſpicit contra* Damaſcum. 101
7. 8. *Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius, & erunt vbera tua ſicut botri vineæ, & odoris tui ſicut malorum.* 425
7. 13. *Mandragoræ dederunt odorem in portis noſtris.* 93
7. 13. *Omnia poma noua, & vetera ſeruaui tibi dilecte mi.* 113

Pone

Digitized by Google

8. 6. *Pone me, vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum.* 113

8. 7. *Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum, aqua multa non potuerunt extinguere caritatem.* 45

8. 9. *Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum.* 45

EX SAPIENTIA.

1. 11. IN *cogitationibus enim impij interrogatio erit.* 436

1. 11. *Os quod mentitur occidit animam.* 322. & 500

1. 13. *Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum.* 340

1. 14. Non *eſt inferorum regnum.* 459

2. 3. & 4. *Poſt hoc erimus; quaſi non fuerimus, & nomen noſtrum obliuionem accipiet.* 112

3. 1. Iu*ſtorum animæ in manu* Dei *ſunt, & non tanget illos tormentum mortis.* 248

3. 6. *Tamquam aurum in fornace probauit electus* Dominus. 57

3. 7. *Fulgebunt iuſti ſicut* Sol. 19

3. 15. Bonorum *laborum copioſus eſt fructus.* 390

5. 7. Laxati *ſumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem* Domini *ignorauimus, quid profuit nobis ſuperbia?* 215

5. 9. & 10. *Tranſierunt omnia illa tamquam vmbra, & tamquam nuncius percurrens, & tamquam nauis quæ pertranſit flutuantem aquam.* 324

5. 20. 21. Ind*uet pro thorace iuſtitiam, pro galea iudicium certum, ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem, acuet autem duram iram in lanceam.* 451

5. 21. *Et pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos.* 465

6. 8. P*uſillum, & magnum ipſe fecit, & æqualiter illi cura eſt de omnibus.* 203

6. 13. *Clara eſt, quæ numquam marceſcit ſapientia.* 252

7. 1. *Attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.* 200

7. 26. *Candor eſt enim lucis æternæ.* 440

7. 29. Spe*cioſior eſt* Sole, *& ſuper omnem ſtellarum diſpoſitionem eſt pulchritudo, & ornamentum omnis creaturæ.* 429

9. 15. *Corpus enim, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deſinunt ſenſum multa cogitantem.* 376

10. 12. *Certamen forte dedit illi, vt vinceret, & ſciret quoniam omnium potentior eſt ſapientia.* 10
10. 13. *Deſcenditq. cum illo in foueam, & in vinculis non derelinquet eum.* 7
11. 24. *Diſſimulans peccata hominum propter pœnitentiam.* 243
12. 13. *Non eſt alius* Deus, *quam tu, cui cura eſt de omnibus.* 200
12. 25. *Propter hoc tamquam pueris inſenſatis iudicium in deriſum dediſti.* 29
16. 14. *Cum exierit ſpiritus non reuertetur, nec reuocabit animam quæ recepta eſt.* 458
17. 4. *Perſonæ triſtes illis apparentes pauorem, illis præſtabant, & ignis quidem nulla vis poterat lumen illis præbere, nec ſiderum limpidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam, apparebat autem illis ſubitaneus ignis timore plenus, & timore percuſsi illius quæ non videbatur, faciei, exiſtimabant deteriora eſſe quæ videbantur.* 466
18. 21. *Properans enim homo ſine querela propugnauit.* 284

EX ECCLESIASTICO.

1. 6. IN *circuituo pergit ſpiritus, & in circulos ſuos reuertitur.* 109
2. 1. *Fili accedens ad ſeruitutem* Dei *ſta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* 178
2. 14. *Et peccatori terram ingredienti duabus vijs.* 76
3. 14. Fili *ſuſcipe ſenectam patris tui.* 120
3. 33. Ignem *ardentem extinguit aqua.* 365
4. 24. Fili *conſerua tempus, & deuita à malo.* 331
4. 31. Non *confundaris confiteri peccata tua.* 498
5. 8. Ne *tardes conuerti ad Dominum, ſubito enim veniet ira illius.* 148
6. 5. *Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos.* 486
6. 22. *Quaſi lapides virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur proijcere illam.* 448
7. 29. Honora *patrem tuum, & gemitus matris tuæ, ne obliuiſcaris, memento quoniam niſi per eos natus non fuiſſes.* 120
7. 10. 32. In *omni virtute tua dilige eum, qui fecit te.* 47. Dilexit *eum, qui fecit illum.* 22
10. 7. *Odibilis eſt, coram Deo, & hominibus ſuperbia.* 319
10. 15. Initium *omnis peccati eſt ſuperbia.* 315. & 320

Bona

11. 14. Bona, & mala vita, & mors, paupertas, & honeſtas à Deo ſunt. 358
11. 24. Benedictio Dei in mercedem, iuſti feſtinat. 227
11. 24. Benedictio Dei in mercedem iuſti feſtinat, & in bona veloci proceſſus illius fructificat. 228
11. 33. Bona enim in mala conuertens inſidiatur, & in electis imponet maculam. 214
13. 1. Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea. 295
13. 4. Diues iniuſte egit, & fremet. 131
14. 14. Non defrauderis à die bono, & particula boni doni non te prætereat. 333
15. 6. Nomine æterno hæreditabit. 112
17. 17. Appoſuit tibi aquam, & ignem. 331
19. 1. Operarius ebrioſus non locupletabitur. 152
19. 1. Qui ſpernit modica paulatim decidet. 431
19. 3. Et tolletur de numero anima eius. 114. & 332
20. 6. Eſt tacens non habens ſenſum loquelæ. 498
21. 2. Quaſi à facie colubri fuge peccatum. 179
21. 3. Dentes leonis, dentes eius interficientes animas hominum. 194. & 295
21. 28. Verba autem prudentium ſtatera ponderabuntur. 502
23. 4. Domine Pater, & dominator vitæ meæ. 118
24. 5. Ego ex ore Altiſsimi prodiui. 428
24. 6. Ego feci in cælis, vt oriretur lumen indeficiens. ibid.
24. 19. Qui edunt me adhuc eſurient, & qui bibunt me adhuc ſitient. 437
24. 21. Ego quaſi Libanus nō inciſus vaporaui habitationem meam. 289
24. 27. Spiritus enim meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel, & fauum. 475
25. 3. Tres ſpecies odiuit anima mea, & aggrauor valde animæ illorum, pauperem ſuperbum, &c. 132
25. 11. Beatus homo, qui non ſeruiuit indignis ſe. 384
25. 35. Si non ambulauerit ad manum tuam confundet te in conſpectu inimicorum. 129
26. 15. Sicut viator ſitiens ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet. 65
27. 12. Stultus vt Luna mutatur. 178
27. 12. Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut Sol, ſtultus ſicut Luna mutatur. 140

28. 28. Ori tuo facito oſtia, & ſeras. 495
28. 29. Verbis tuis facito ſtateram. 497
28. 29. Facito frænos ori tuo rectos. 486
29. 17. 18. Super lanceam aduerſus inimicum tuum pugnabit. 399
32. 14. Ante grandinem præibit corruſcatio, & ante verecundiam præibit gratia. 239
33. 2. Sapiens non odit mandata, & iuſtitias, & non illudetur quaſi in procella nauis. 33
33. 26. Laxa manus illi, & quæret libertatem. 152
33. 28. Mitte illum in operationem, ne vacet, multa enim malitia docuit otioſitas. 397
34. 2. Quaſi qui apprehendit vmbram, & perſequitur ventum, ſic qui attendit ad viſa mendacia. 501
34. 9. Qui non eſt tentatus quid ſcit. 3
34. 30. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid prodeſt lauatio illius. 109
35. 17. Non deſpiciat preces pupilli, nec viduam, ſi effundat loquelam gemitus. 291
38. 23. Memor eſto iudicij mei, ſic enim erit & tuum, mihi eri, & tibi hodie. 407
41. 1. O mors quam amara eſt memoria tua? homini pacem habenti in ſubſtantijs ſuis, viro quieto, & cuius viæ directæ ſunt in omnibus, & adhuc valenti capere cibum. 341
42. 5. Seruo peſſimo latus ſanguinare. 153
42. 16. Sol illuminans per omnia reſpexit. 40
43. 2. Sol in aſpectu annuncians in exitu vas admirabile. 40
43. 4. Reſulgens radijs, quis obcæcat oculos? 178
43. 9. Vas caſtrorum in excelſis, in firmamento cæli reſplendens glorioſe. 142
43. 20. Pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus. 308
48. 12. Poſt mortem autem non erit tale nomen noſtrum. 403
49. 1. Memoria Ioſiæ in compoſitionem odoris facta opus pigmentarij. 113
51. 6. Et in medio ignis non ſum æſtuatus. 61
51. 30. Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam, & in ipſa laudabo eum. 503

EX

Digitized by Google

SACRAE SCRIPTVRÆ

EX ISAIA PROPHETA.

1. 16. AVferte malum cogitationum veſtrarum. 432
1. 17. Diſcite benefacere. 90. & 190
1. 18. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur, & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt. 43
1. 25. Conuertam manum meam ad te. 106
2. 9. Incuruauit ſe homo, & humiliatus eſt vir. 15
2. 10. Ingredere in petram, & abſcondere in foſſa humo à facie terroris Domini. 420
5. 12. Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuijs veſtris, & opus Domini non reſpicitis. 166
5. 20. Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum. 2. & 15.
6. 1. Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum, & ſtantes Seraphim dicentes, Sanctus, Sanctus, Sanctus. 173
6. 2. Plena erat omnis domus maieſtate eius, & ea quæ ſub ipſo erant replebant templum. 26
6. 4. Commota ſunt ſuperliminaria cardinum à voce clamantis, & domus repleta eſt fumo. 450
7. 14. Propterea hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum, ecce Virgo concipiet, & pariet filium. 31
8. 11. In manu forti erudiuit me. 106
8. 21. Cum eſurierit, iraſcetur, & maledicet regi, & Deo ſuo. 508
9. 2. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis 157
9. 3. Lætabuntur coram te ſicut qui lætantur in meſſe. 47
9. 4. Iugum oneris eius, & virga humeri eius, & ſceptrum exactoris eius ſuperaſti ſicut in die Madian. 385
10. 5. Væ Aſſur virga furoris mei, & baculus, ipſe eſt in manu eorum, indignatio mea ad gentem fallacem, mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat ſpolia, vt diripiat prædam. 235
10. 12. Et erit cum impleuerit Dominus cuncta opera ſua in monte Sion, & in Ieruſalem, viſitabo ſuper fructum magnifici cordis Regis Aſſur, & ſuper gloriam altitudinis oculorum eius. 235
11. 8. Delectabitur infans ab vbere ſuper foramine aſpidis, & in

Digitized by Google

cauerna reguli, qui ablactatus fuerit manum ſuam mittet. 314

11. 1. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilij, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. 267

11. 3. Et replebit eum ſpiritus timoris Domini. 147

13. 8. Vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit, facies combuſta vultus eorum. 23

13. 10. Stellæ cæli ſplendor earum. 308

13. 21. 22. Requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi ſtructiones, & piloſi ſaltabunt ibi, & reſpondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & ſirenes in delubris voluptatis. 466

14. 12. Quomodo cecidiſti de cælo lucifer. 193

14. 13. In cælum conſcendam. 193

14. 13. In cælum conſcendam, & ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum. 317

16. 1. Emitte Agnum Domine dominatorem terræ de petra deſerti, ad montem filiæ Sion. 162

19. 1. Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuem. 440. & 441

19. 14. Miſcuit Dominus in medio Ægypti ſpiritum vertiginis. 316. & 384

24. 23. Erubeſcet Luna, & confundetur Sol cum regnauerit Dominus exercituum in monte Sion, & in Ieruſalem, & in conſpectu ſenum ſuorum fuerit glorificatus. 449

25. 8. Præcipitabit mortem in ſempiternum, & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie. 487. & 490

26. 10. Miſereamur impio, & non diſcet iuſtitiam. 359

28. 5. In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & ſertum exaltationis, reſiduo populi ſui. 486

28. 13. Tribulationem ſuper tribulationem, ſpem ſuper ſpem. 360

28. 16. Qui crediderit non feſtinet. 255

28. 19. Sola vexatio dabit intellectum. 251

28. 21. Vt faciat opus ſuum, alienum opus eius: vt operetur opus ſuum, peregrinum eſt opus eius ab eo. 238. & 388

29. 17. Numquid adhuc, & in breui conuertetur Libanus in Carmelum. 149

29. 13. Populus iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat me, cor autem eius longe eſt à me. 289

In ſi-

Digitized by Google

30. 15. In ſilentio, & in ſpe erit fortitudo veſtra. 55
30. 33. Præparata eſt enim ab heri Thophet, à rege præparata, profunda, & dilatata: nutrimenta eius ignis, & ligna multa. 463
32. 18. Et ſedebit populus meus in plenitudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. 478
33. 7. Angeli pacis amarè flebunt. 485
33. 15. Qui ambulat in iuſtitijs, & loquitur veritatem, qui proijcit auaritia ex calumnia, & excutit manus ſuas, &c. Iſte in excelſis habitabit, munimenta ſaxorum ſublimitas eius: panis datus eſt ei, aquæ eius fideles ſunt. 421
34. 3. De cadaueribus eorum aſcendet fœtor. 299
34. 4. Et tabeſcet omnis militia cælorum. 450
35. 2. Germinans germinabit, & exultabit lætabunda: gloria Libani eſt ei. 231
35. 10. Gaudium, & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor, & gemitus. 467. & 503
38. 12. Præciſa eſt velut à texente vita mea, dum adhuc ordirer ſuccidit me. 325. & 339
38. 17. Proiecisti poſt tergum tuum omnia peccata mea. 243
40. 3. Rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri. 8. & 6
40. 1. Conſolamini, conſolamini popule meus dicit Deus veſter, loquimini ad cor Ieruſalem, & aduocate eam, quoniam completa eſt malitia eius, dimiſſa eſt iniquitas illius, ſuſcepit de manu Domini. 359
41. 8. In Iſrael ſerue meus Iacob, quem elegi, ſemen Abraham amici mei. 363
42. 1. Iudicium gentibus proferet. 328
42. 8. Gloriam meam alteri non dabo. 318
43. 24. Seruire me feciſti in peccatis tuis, & præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis. 8
45. 7. Formans lucem, & tenebras. 358
45. 8. Rorate cæli deſuper, & nubes pluant iuſtum. 162
46. 8. Redite præuaricatores ad cor. 290
47. 5. Sede tacens, & intra in tenebras filia Chaldæorum. 498
49. 1. De ventre matris meæ recordatus eſt nominis mei. 112
49. 10. Non eſurient, neque ſitient. 487
49. 15. Numquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui, & ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui. 490
50. 1. Quis eſt creditor meus, cui vendidi vos? Ecce enim in iniquita-

Digitized by Google

quitatibus veſtris venditi eſtis. 363
51. 1. Attendite ad petram vnde exciſi eſtis, & ad cauernam laci, de qua præciſi eſtis. 433
52. 3. Gratis venundati eſtis. 363
52. 15. Iſte aſperget gentes multas. 45
53. 1. Quis credidit auditui noſtro? Et brachium Domini cui reuelatum eſt, & aſcendet ſicut virgultum coram eo, ſicut radix de terra ſitienti, non eſt ſpecies ei, neque decor, & vidimus eum, & non erat aſpectus: & deſiderauimus eum. 66
53. 2. Vidimus eum, & non erat aſpectus. 6. & 500
53. 3. Vidimus eum deſpectum, & nouiſsimum virorum. 47. & 246
53. 4. Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. 47
53. 12. Et cum ſceleratis reputatus eſt. ibid.
54. 16. Ecce ego creaui fabrum ſufflantem in ignem prunas, & proferentem vas in opus ſuum. 50. 252. & 451
55. 13. Pro ſaliunca aſcendet Abies. 133
56. 5. Nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit. 112
56. 11. Et canes impudentiſsimi neſcierunt ſaturitatem. 131. & 165
57. 16. Flatus ego fui, dicit Dominus. 371
57. 20. Cor impij, quaſi mare feruens. 147. & 380
57. 11. Mentita es, & mei non es recordata, neque cogitaſti in corde tuo, quia ego tacens, & quaſi non videns. 56
59. 2. Peccata veſtra diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum. 457
59. 4. Conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem. 154
60. 8. Qui ſunt iſti, qui, vt nubes volant. 443
60. 12. Regnum quod non ſeruierit tibi peribit. 388
60. 18. Occupabit ſalus muros tuos, et portas tuas laudatio. 505
62. 6. Qui reminiſcimini Domini, ne taceatis, et ne detis ſilentium ei, donec ſtabiliat, donec ponat Ieruſalem laudem terræ. 498
62. 6. Super muros tuos Ieruſalem conſtitui cuſtodes tota die, et tota nocte, in perpetuum non tacebunt. 477
62. 11. Ecce Saluator tuus venit, ecce merces eius in eo, opus eius coram illo. 228
64. 6. Quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. 327
64. 7. Non eſt qui inuocet nomen tuum, qui conſurgat, et teneat te. 241. et 282
Inue-

Digitized by Google

65. 1. *Inuenerunt qui non quærebant me, dixi ecce ego, ecce ego, ad gentem, quæ non inuocabat nomen meum.* 230. et 268
65. 13. & 14. *Ecce ſerui mei comedent, vos exurietis; ecce ſerui mei lætabuntur, et vos confundemini, ecce ſerui mei laudabunt præ exultatione cordis, et vos clamabitis præ dolore cordis, et præ contritione ſpiritus vlulabitis.* 127
65. 25. *Serpenti puluis panis eius.* 218
66. 2. *Ad quem autem reſpiciam, niſi ad pauperculum, et contritum ſpiritu.* 132
66. 7. *Antequam parturiet peperit, antequam veniret partus eius peperit maſculum.* 19
66. 13. *Quomodo ſi cui mater blandiatur: ita ego conſolabor vos.* 490
66. 15. *Ecce Dominus in igne veniet, et quaſi turbo quadriga eius.* 444
66. 24. *Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur.* 470

EX IEREMIA.

1. 6. *A a a, Domine neſcio loqui.* 101
2. 13. *Duo mala fecit populus meus: dereliquerunt me fontem aquæ viuæ: et foderunt ſibi ciſternas, ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas.* 464
2. 19. *Scito, et vide quia malum, et amarum eſt, reliquiſſe te Dominum Deum tuum.* 191
2. 21. *Ego autem plantaui te vineam electam, omne ſemen verum.* 499
4. 4. *Circumcidimini Domino, et auferte præputia cordium veſtrorum.* 336
4. 19. *Non tacebo, quoniam vocē buccinæ audiuit anima mea.* 498
4. 30. *Contempſerunt te amatores tui.* 68
8. 5. *Quare ergo aduerſus eſt populus iſte in Ieruſalem aduerſione contentioſa? apprehenderunt mendacium, et noluerunt reuerti.* 321
8. 17. *Ecce ego mittam vobis ſerpentes regulos quibus non eſt incantatio.* 242
11. 19. *Mittamus lignum in panem eius.* 424
15. 15. *Noli in patientia tua ſuſcipere me.* 353
15. 21. *Liberabo te de manu peſſimorum, & redimam te de manu fortium.* 363

Seruie-

16. 13. Seruietis ibi dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem. 215. & 286
17. 9. Prauum eſt cor omnium, & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes. 213
17. 10. Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes. 368
17. 21. Cuſtodite animas veſtras, & nolite portare pondere in die Sabbati, nec inferatis per portas Ieruſalem. 401
18. 20. Recordare, quod ſteterim in conſpectu tuo, vt loquerer pro eis. 173
23. 5. Regnabit Rex, & ſapiens erit: & faciet iudicium, & iuſtitiam in terra. 484
23. 19. Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempeſtas erumpens, ſuper caput impiorum veniet. 448
30. 23. Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens in capite impiorum conquieſcet, &c. in nouiſſimo dierum intelligetis ea. 32
31. 3. Et in caritate perpetua dilexit te. 36
31. 34. Non docebit vir vltra proximum ſuum. 503
39. 6. Occidit Rex Babylonis filios Sedeciæ in Reblatha, in oculis eius, & omnes nobiles Iuda occidit Rex Babylonis, oculos quoque Sedeciæ eruit. 315
46. 11. Tolle reſinam virgo filia Ægypti, fruſtra multiplicas medicamina, ſanitas non erit tibi. 91

EX THRENIS.

1. 12. O Vos omnes qui tranſitis per viam, attendite, et videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus. 69
1. 13. De excelſo miſit ignem, et erudiuit me. 211
2. 8. Cogitauit Dominus diſſipare murum filiæ Sion, tetendit funiculum ſuum, et non auertit manum ſuam à perditione. 389
3. 11. Poſuit me Dominus quaſi ſignum ad ſagittam. 148
3. 11. Tetendit arcum ſuum, et poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam. 399
3. 19. Recordare paupertatis, et tranſgreſſionis meæ, abſynthij, et fellis. 250
3. 28. Sedebit ſolitarius, et tacebit, quia leuauit ſuper ſe. 498
3. 30. Dabit percutienti ſe maxillam ſaturabitur opprobrijs. 66

Non

Digitized by Google

3. 33. Non enim humiliauit ex corde ſuo, et abiecit filios hominum. 338. et 388
3. 51. Oculus meus depredatus eſt animam meam. 397
4. 5. Qui nutriebantur in croceis amplexati ſunt ſtercora. 178. et 379.

EX BARVHC.

3. 25. Mortui ſunt in doloribus peſſimis. 63
4. 4. Beati ſumus Iſrael, quia quæ Deo placent, ſunt manifeſta nobis. 39

EX EZECHIELE.

1. 24. Et audiebam ſonum alarum, quaſi ſonum aquarum multarum. 446
1. 26. Super firmamentum, quod erat imminens capiti animalium. 506
3. 14. Manus enim Domini erat mecum, confortans me. 106
5. 10. Et faciam in te iudicia, et ventilabo vniuerſas reliquias tuas in omnem ventum. 90
5. 10. Patres comedent filios ſuos in medio tui, et filij comedent patres ſuos. 124
5. 12. Et gladium euaginabo poſt eos. 453
7. 4. Non parcet oculus meus, neque miſerebor. 364
7. 12. Venit tempus, appropinquauit dies, qui emit non lætetur, et qui vendit non lugeat. 335
8. 1. Et cecidit ibi ſuper me manus Domini. 106
14. 14. Si fuerint tres viri iſti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob. 3
16. 8. Expandi amictum meum ſuper te, & operui ignominiam tuam. 243
16. 8. Et tranſiui per te, et vidi te, et ecce tempus tuum tempus amantium, et expandi amictum meum ſuper te et ingreſſus ſum pactum meum, et facta eſt mihi, et laui te aqua, et emundaui ſanguinem tuum ex te, et vnxi te oleo, et veſtiui te diſcoloribus, et calceaui te hyacintho, et cinxi te byſſo, et indui te ſubtilibus, et habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es in nomine tuo: Ecce ego extendam manum meam ſuper te, et auferam iuſtificationem tuam. 37

Auſe-

16. 42. *Auferetur zelus meus à te, et quieſcam, et non iraſcar amplius.* 359
16. 49. Hæc *fuit iniquitas* Sodomæ *ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium.* 129
18. 24. Si *autem auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem ſecũdum abbominationes quas operari ſolet impius: numquid viuet? omnes iuſtitiæ eius, quas fecerat non recordabuntur.* 21
20. 46. Fili *hominis pone faciem tuam contra viam auſtri, & ſtilla ad africum.* 240
21. 2. Fili *hominis pone faciem tuam ad* Ieruſalem, *& ſtilla ad ſanctuaria.* ibid.
21. 28. *Mucro, mucro euaginate ad occidendum, limate vt interficias, & fulgeas.* 235
21. 30. Reuertere *ad vaginam tuam in loco in quo creatus es, in terra natiuitatis tuæ, iudicabo te, & effundam ſuper te indignationẽ meam in igne furoris mei ſufflabo in te, ignis eris cibus.* 235
22. 30. Et *quæſiui de eis virum, qui interponeret ſepe, & ſtaret oppoſitus contra me pro terra ne diſsiparem eam.* 33
23. 40. Ecce *venerunt quibus te lauiſti, & circumliniſti ſtibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri.* 393
24. 9. *Væ ciuitati ſanguinum, cuius ego grandem faciam pyram.* 463
24. 10. Congere *quoque oſſa, &c.* 463
27. 33. Quæ *in exitu negotiationum tuarum de mari impleſti populos multos.* 131
28. 12. Tu *ſignaculum ſimilitudinis.* 373
34. 12. Sicut *viſitat paſtor gregem ſuum in die quando fuerit in medio ouium ſuarũ diſsipatarum, ſic viſitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis.* 207
41. 7. Platea *erat in rotundum aſcendens ſurſum per cocleam, & in cœnaculum templi referebat per gyrum.* 254

EX DANIELE.

3. 17. ECce Deus *noſter quem colimus poteſt eripere nos de camino ignis ardentis. Quod ſi noluerit, notum ſit tibi rex, quia* Deos *tuos non colimus.* 213
4. 1. *Ego* Nabuchodonoſor *quietus eram in domo mea.* 25

Excel-

Digitized by Google

4. 14. *Excelſus in regno hominum, & cuicunque voluerit dabit illud.* 187
5. 25. *Appenſus es in ſtatera, & inuentus es minus habens.* 88. & 327
7. 2. *Ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari magno.* 380
7. 9. *Aſpiciebam donec troni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit, thronus eius flamma ignis, rota eius ignis accenſus.* 445
7. 10. *Millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſsiſtebant ei.* 488
7. 10. 11. *Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt.* 452
7. 13. *Aſpiciebam ergo in viſione noctis, & ecce cum nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit.* 439
9. 11. *Stillauit ſuper nos maledictio, & deteſtatio, quæ ſcripta eſt in libro Moyſi ſerui* Dei, *quia peccauimus ei.* 240
10. 6. *Et vox ſermonum eius, vt vox multitudinis.* 446
10. 15. *Deieci vultum meum in terra, & tacui.* 498
12. 1. *Conſurget Michael Princeps magnus, qui ſtat pro filijs populi tui.* 173
13. 10. *Erant ergo ambo vulnerati amore eius, neque indicauerant ſibi viciſſim dolorem ſuum.* 68
13. 35. *Erat enim cor eius fiduciam habens in* Domino. 280

EX OSÆA.

2. 18. ARcum, *& gladium, & bellum conteram de terra.* 235
4. 10. *Fornicati ſunt, & non ceſſauerunt.* 295
8. 4. Ipſi *regnauerunt, & non ex me,* Principes extiterunt, *& non cognoui.* 186
10. 7. *Tranſire fecit* Samaria Regem *ſuum quaſi ſpumam ſuper faciem aquæ.* 409
11. 3. Ego *quaſi nutricius* Ephraim *portabam eos in brachijs meis, & neſcierunt, quod curarem eos, in funiculis Adam traham eos in vinculis caritatis, & ero eis quaſi exaltans iugum ſuper maxillas eorum.* 264
12. 3. In *fortitudine ſua* Iacob *directus eſt cum Angelo, & inualuit ad Angelum, & confortatus eſt, fleuit, & rogauit eum.* 282. & 285
13. 8. Perditio *tua Iſrael, tantummodo in me auxilium tuum.* 82
13. 9. Perditio *tua ex te Iſrael.* 192. & 469

EX

INDEX LOCORVM

EX IOELE.

1. 4. *REſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit brucus, & reſiduum bruchi comedit rubigo.* 325

2. 13. *Scindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra.* 351

2. 22. *Lignum attulit fructum ſuum.* 425

2. 31. *Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem.* 147

3. 31. *Conſurgant, & aſcendant gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo, vt iudicem omnes gentes.* 328

EX AMOS.

4. 1. *AVdite verbum hoc vaccæ pingues, quæ eſtis in monte Samariæ, quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes, quæ dicitis Dominis veſtris afferte, & bibemus. Iurauit Dominus Deus in ſancto ſuo, quia ecce dies venient ſuper vos, & leuabunt vos in cunctis, & reliquias veſtras in ollis feruentibus.* 339

5. 13. *Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum eſt.* 497

5. 23. *Aufer à me tumultum carminum tuorum, & cantica lyræ tuæ non audiam.* 287

7. 1. *Ecce fictor locuſtæ in principio germinantium ſerotini imbris, & ecce ſerotinus poſt tonſorem gregis.* 326

7. 7. *Hæc oſtendit mihi Dominus, & ecce Dominus ſtans ſuper murum litum, & in manu eius trulla cementarij.* 248

8. 10. *Ponam eam quaſi luctum vnigeniti, & nouiſsima eius quaſi diem amarum.* 469

EX ABDIA.

1. 7. *OMnes viri fœderis tui illuſerunt tibi, inualuerunt aduerſum te.* 340

EX IONA.

2. 3. *CLamaui de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me.* 280

EX

Digitized by Google

EX MICHÆA.

4. 4. ET ſedebit vir ſubtus vitem ſuam, & ſubtus ficum ſuam, & non erit qui deterreat, quia os Domini exercituum lucutum eſt. 475
4. 7. Regnabit Dominus ſuper eos in monte Sion. 483

EX NAHVM.

1. 1. ONus Niniue. 257
1. 3. Dominus patiens, & magnus fortitudine. 55
3. 5. Reuelabo pudenda tua in facie tua, & oſtendam in gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam. 84

EX ABACVCH.

1. 1. ONus quod vidit Abacuch propheta. 257
1. 6. Ego ſuſcitabo Chaldæos gentem amaram, & velocem, abundantem ſuper latitudinem terræ, vt poſſideat tabernacula non ſua. 312
1. 16. Incraſſata eſt pars eius, & electus cibus illius. 181
3. 4. Cornua in manibus eius, ibi abſcondita eſt fortitudo eius. 44
3. 5. Ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius. 44
3. 8. Qui aſcendens ſuper equos tuos, & quadrigæ tuæ ſaluatio. 445
3. 11. Sol, & Luna ſteterunt in habitaculo ſuo. 140
3. 16. Ingrediatur putredo in oſſibus meis, & ſubter me ſcateat. 353

EX SOPHONIA.

1. 8. ET erit in die hoſtiæ Domini, viſitabo ſuper Principes, & ſuper omnes filios Regis, & ſuper omnes qui induti ſunt veſte peregrina. 82
1. 12. In tempore illo ſcrutabor Ieruſalem in lucernis. 446
2. 1. Conuenite, congregamini gens non amabilis, priuſquam pariat iuſſio quaſi puluerem tranſeuntem diem. 337

EX

Digitized by Google

INDEX LOCORVM

EX AGGÆO.

1. 1. FActum eſt Verbum Domini in manu Aggai prophetæ. 106

EX ZACHARIA.

1. 8. VIdi per noctem, & ecce vir aſcendens ſuper equum rufum. 259
2. 5. Ego ero ei murus ignis in circuitu,& in gloria ero in medio eius. 210
2. 8. Qui tetigerit vos tangit pupillam oculi mei. 206
3. 9. Super lapidem vnum ſeptem oculi ſunt. 207
5. 2. 3. Ego video volumen volans, longitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorum: & dixit ad me: Hæc eſt maledictio, quæ egreditur ſuper faciem omnis terræ. 410
6. 12. Ecce vir oriens nomen eius. 5. et 159
9. 8. Circumdabo domum meam ex ijs, qui militant mihi euntes, et reuertentes. 227
9. 9. Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Ieruſalem;ecce Rex tuus veniet tibi Iuſtus, et Saluator: ipſe pauper,et aſcendens ſuper aſinam, et ſuper pullum filium aſinæ. 439
9. 11. Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua. 341. & 491
11. 5. Paſce pecora occiſionis, quæ qui poſſederant, occidebant, et non dolebant, et vendebant ea,dicentes,benedictus Deus, diuites facti ſumus. 167
12. 10. Et plangent eum planctu, quaſi ſuper vnigenitum, et dolebunt ſuper eum, vt doleri ſolet in morte primogeniti. 469
13. 1. In die illa erit fons patens domui Dauid, et habitantibus Ieruſalem in ablutionem peccatoris, et menſtruatæ. 234
14. 7. Et erit dies vna, quæ nota eſt Domino, non dies, neque nox, et in tempore veſperi erit lux. 477

EX MALACHIA.

1. 1. ONus verbi Domini ad Iſrael. 257
2. 7. Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſapientiam. 486

Et orie-

4. 2. *Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol iuſtitiæ.* 39. 109. 141. 208. & 258
4. 5. *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patris eorum, ne forte veniam, & percutiam terram anathemate.* 241

EX MACHABÆIS.

1. 8. 3. *POſsiderunt omnem locum conſilio ſuo.* 56
1. 16. 5. *Fluuius torrens erat in me.* 409
2. 6. 12. *Obſecro autẽ eos, qui hunc librum lecturi ſunt, ne abhorreſcant propter aduerſos caſus, ſed reputent ea, quæ acciderunt non ad interitum, ſed ad correctionem eſſe generis noſtri.* 352

EX MATTHÆO.

3. 7. *PRogenies viperarum quis demonſtrauerit vobis fugere à ventura ira.* 150
3. 10. *Iam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt.* 412
4. 5. *Tunc aſſumpſit eum diabolum ſuper pinnaculum templi.* 129
4. 10. *Dominum Deum tuum adorabis.* 98
5. 3. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum calorum.* 232
5. 8. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* 75. & 390
5. 10. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* 60
5. 11. *Beati eſtis cum maledixerint vobis, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos, mentientes propter me, gaudete, & exultate.* 52
5. 39. *Sed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* 50
5. 44. *Benefacite his qui oderunt vos.* 50. & 51
5. 44. *Diligite inimicos veſtros.* 51
6. 7. *Orantes nolite multum loqui ſicut ethnici, putant enim, quod in multiloquio ſuo exaudiantur, nolite ergo aſsimilari eis; ſcit enim pater veſter quid opus ſit vobis antequam illud petatis.* 290

Digitized by Google

6. 19. *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, ſed theſaurizate vobis theſauros in cælo.* 91

6. 25. & 33. *Nonne anima plus eſt quam eſca, & corpus pluſquam veſtimentum; quærite ergo primum regnum Dei.* 39

6. 31. & 32. *Nolite ergo ſoliciti eſſe, dicentes, quid manducabimus aut quid bibemus, aut quo operiemur; hæc enim omnia gentes inquirunt; ſcit enim pater veſter, quia his omnibus indigetis.* 203

7. 1. *Nolite iudicare, vt non iudicemini.* 225

7. 14. *Arcta eſt via, quæ ducit ad vitam.* 107. & 355

7. 15. *Attendite a falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* 76

7. 16. *Numquid collegiſtis de tribulis ficus, & de ſpinis vuas.* 391

7. 17. *Arbor bona, bonos fructus facit.* 107

8. 11. *Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum.* 479

9. 13. *Miſericordiam volo, & non ſacrificium.* 351

10. 22. *Non qui inceperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem hic ſaluus erit.* 25

10. 28. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* 61. & 115

10. 30. *Quod nec paſſer cadit ſine Patre cæleſti ſuper terram, & capilli capitis hominis omnes numerati ſunt.* 200

10. 34. *Non veni mittere pacem, ſed gladium.* 259

10. 40. *Qui recipit vos me recipit, & qui vos ſpernit, me ſpernit.* 431

11. 23. *Et tu Capharnaum numquid vſque ad cælum exaltaberis, vſque in infernum deſcenderis.* 456

11. 25. *Confiteor tibi Pater Domine cæli, & terræ.* 118

11. 28. *Venite ad me omnes qui laboratis, & honorati eſtis.* 256. 422. & 490.

11. 30. *Iugum enim meum ſuaue eſt.* 387

12. 34. *Ex abundantia enim cordis os loquitur.* 38

12. 41. *Viri Niniuitæ reſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam.* 437

13. 30. *Colligite primum zizania in faſciculos, & à grano ſeparate ipſum.* 423

13. 30. *Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem.* 412

13. 45. *Simile eſt regnum cælorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas.* 91

Simile

Digitized by Google

13. 42. Simile eſt regnum cælorum homini patri familias, qui profert de theſauro ſuo noua, & vetera. 58
15. 4. & 6. Nam Deus dixit, bonora patrem, & matrem, vos autem dicitis quicunque dixerit patri, & matri munus quodcunque ex me tibi proderit. 129
15. 14. Si cæcus cæcum ducit ambo in foueam cadunt. 150
15. 28. Mulier, magna eſt fides tua. 15
16. 18. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. 143
16. 23. Vade poſt me ſatana, ſcandalum eſt mihi. 180
17. 5. Ipſum audite. 11
17. 20. Hoc genus dæmoniorum non eÿcitur niſi in ieiunio, & oratione. 181
18. 10. Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei. 489
18. 32. Serue nequam omne debitum dimiſi tibi. 153
19. 17. Si autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. 190
19. 21. Vade, & vende quæ habes, & da pauperibus. 132
19. 24. Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam diuitem intrare in regnum cælorum. 128
20. 7. Quid hic ſtatis tota die otioſi. 152. & 409
20. 22. Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum. 65
20. 28. Sicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare. 39
21. 2. Soluite, & adducite mihi. 22
21. 33. Pater familias plantauit vineam. 41
22. 2. Simile factum eſt regnum cælorum homini Regi qui fecit nuptias. 138
22. 13. Mittite eos in tenebras exteriores. 457
22. 30. In reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in cælo. 306
22. 30. Sunt ſicut Angeli Dei. ibid.
23. 37. Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas. 422
24. 12. Quoniam abundauit iniquitas, refrigeſcet caritas multorum. 216
24. 29. Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo. 449
24. 30. Et tunc apparebit ſignum filÿ hominis in cælo, & tunc plangent omnes Tribus terræ. 468
25. 12. Amen dico vobis neſcio vos. 178

Digitized by Google

25. 32. *Separabit oues ab hœdis.* 448
25. 34. *Venite benedicti Patris mei, poſsidete paratum vobis regnum.* 266. 390. & 481
25. 35. *Exuriui enim, & non dediſtis mihi manducare, ſitiui, & non dediſtis mihi bibere.* 89
25. 41. *Ite maledicti in ignem æternum.* 470
25. 42. & 43. *Exuriui, & dediſtis, & ſitiui, & non dediſtis, &c.* 452
26. 26. *Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum.* 422
26. 29. *Dico autem vobis non bibam amodo de hoc genimine vitis, vſque in diem illum, cum illud bibam vobiſcum nouum in regno patris mei.* 475
26. 37. *Cœpit contriſtari pauere, & tedere.* 70
26. 53. *Exhibebit mihi modo pluſquam duodecim legiones Angelorum.* 485. & 488
27. 34. *Dederunt ei vinum bibere, cum felle mistum.* 250
27. 40. *Vah, qui deſtruis templum Dei.* 6
27. 42. *Deſcendat nunc de Cruce, & credimus ei.* 52
28. 2. *Terremotus factus eſt magnus.* 458

EX MARCO.

10. 23. Q*Vàm difficile qui pecunias habent in regnum Dei introibunt.* 128
14. 34. *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* 48
15. 34. *Deus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me.* 78

EX LVCA.

1. 42. B*Enedictus fructus uentris tui.* 237
1. 52. *Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles.* 329
2. 14. *Gloria in altiſsimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis.* 318
2. 26. *Non uiſurum ſe mortem, niſi uideret Chriſtum Domini.* 414
2. 30. *Quia uiderunt oculi mei ſalutare tuum, quod paraſti ante faciem omnium populorum.* 234
2. 34. *Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum cui contradicetur.* 32

Et erat

Digitized by Google

2. 51. *Et erat ſubditus illis.* 120
4. 24. *Nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua.* 221
7. 38. *Lacrymis cœpit rigare pedes Domini.* 181
8. 17. *Vt luceat omnibus qui in domo ſunt.* 11
9. 31. *Et dicebant exceſſum eius.* 42
10. 18. *Videbam Satanam tamquam fulgur cadentem de cælo.* 301
10. 19. *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.* 314
10. 41. *Marta, Marta ſollicita es, & turbaris circa plurima.* 94
11. 15. *In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia.* 214
11. 26. *Fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.* 29
12. 39. *Si ſciret pater familias qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non ſineret perfodi domum ſuam.* 325
12. 39. *Venit tanquam fur in nocte.* 179
13. 24. *Contendite entrare per anguſtam portam.* 336
13. 28. *Videbitis Abraham, & Iſaac, & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei.* 483
14. 4. *Si licet Sabbato curare? at illi tacuerunt.* 498
14. 11. *Qui ſe humiliat exaltabitur.* 284
14. 15. *Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.* 484
14. 16. *Homo quidam fecit cœnam magnam.* 474
15. 10. *Gaudium eſt in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.* 150
16. 1. *Diffamatus eſt villicus, quod diſſipaſſet bona Domini ſui.* 152
16. 15. *Quod altum eſt hominibus, abbominatio eſt ante Deum.* 399
16. 19. 22. *Qui purpura induebatur, & byſſo, in inferno ſepultus eſt.* 395
16. 22. *Mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno.* 456
16. 22. *Mortuus eſt pauper, & portatus eſt ab Angelis in ſinu Abrahæ, mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno.* 134
16. 22. *Factum eſt autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinu Abrahæ.* 486
16. 24. *Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti in aqua, & refrigeret linguam meam.* 465
17. 5. *Adauge nobis fidem.* 101
19. 13. *Negotiamini dum venio.* 335
21. 18. *Capillus de capite veſtro non præteribit.* 431
21. 25. *Erunt ſigna in Sole, Luna, & ſtellis.* 449
22. 15. *Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum.* 5

Digitized by Google

22. 28. Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis, & ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnũ, vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. 253
22. 29. Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam. 490
22. 32. Conuerſus confirma fratres tuos. 143
22. 33. Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum. 6. 48. 71. & 459
23. 31. Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido, quid fiet? 425
24. 39. Palpate, & videte quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet ſicut me videtis habere. 418

EX IOANNE.

1. 9. ERat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. 40. & 428
1. 17. Lex per Moyſen data eſt, gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. 87
1. 29. Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. 63
3. 5. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto non poteſt introire in regnum Dei. 40
3. 20. Et non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. 178
3. 31. Galilæus es tu: nam, & loquela tua manifeſtum te facit. 507
3. 31. Qui de terra eſt, de terra loquitur. ibid.
5. 29. Procedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in reſurrectionem iudicij. 437
5. 36. Opera enim, quæ dedit mihi pater, vt perficiam ea. 158
6. 70. Ex vobis vnus diabolus eſt. 380
6. 71. Nonne ego vos duodecim elegi? & vbi nunc hi duodecim ſunt? 194
7. 20. Tu dæmonium habes. 500
7. 24. Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate. 223
8. 12. Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris. 428. & 429
8. 15. Vos ſecundum carnem iudicatis, ego non iudico quemquam. 221
8. 28. Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcitis, quia ego ſum. 47

Omnis

Digitized by Google

8\. 34. *Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.* 21. & 385

8\. 44. *Ipſe mendax eſt, & pater eius.* 499

8\. 46. *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* ibid.

8\. 50. *Ego autem non quæro gloriam meam, eſt qui quærat, & iudicet.* 112

9\. 4. *Me oportet operari opera eius qui miſit me, donec dies eſt, venit nox quando nemo poteſt operari.* 335

9\. 31. *Deus non audit peccatores.* 279

10\. 1. *Ille fur eſt, & latro.* 178

10\. 10. *Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.* 22

10\. 11. *Ego ſum* Paſtor *bonus, & cognoſco oues meas.* 4[illegible]

10\. 12. *Lupus rapit, & diſperdit oues.* 356

11\. 12. *Si dormit ſaluus erit.* 115

12\. 25. *Qui amat animam ſuam perdet eam, & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.* 477

12\. 28. *Pater clarifica nomen tuum.* 47

12\. 31. *Nunc* Princeps *huius mundi eijcietur foras.* 192

12\. 35. *Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ comprehendant.* 109. & 191

13\. 1. *Cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* 426

13\. 2. *Vt traderet eum* Iudas Iſcariotes. 6

14\. 2. *In domo* Patris *mei manſiones multæ ſunt.* 482

15\. 2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum, & omnem qui fert fructum purgabit eum, vt fructum plus afferat.* 107. & 190

15\. 6. *Si quis in me non manſerit mittetur foras, ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent.* 464

15\. 13. *Maiorem hanc dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* 46

18\. 11. *Calicem quem dedit mihi* Pater *non vis vt bibam illum?* 45

19\. 30. *Et inclinato capite emiſit ſpiritum.* 421

19\. 34. *Lancea latus eius aperuit.* 6

19\. 41. *Erat in loco vbi crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat.* 233

20\. 30. *Multa quidem, & alia ſigna fecit* Ieſus *in conſpectu* Diſcipulorum *ſuorum.* 266

21\. 17. *Paſce oues meas.* 143

INDEX LOCORVM

EX ACTIS APOSTOLORVM.

4. 32. MVltitudinis autem credentium erat cor vnum,& anima vna. 144
7. 51. Dura ceruice, & incircumciſis cordibus, vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis. 501
9. 11. Vade, quare in domo Iudæ Saulum nomine Tarſenſem, quoniam vas Electionis eſt mihi ego enim oſtendã illi quanta oportet eum pro nomine meo pati. 245
11. 15. Cecidit ſpiritus ſanctus tanquam ignis ſuper eos. 266
14. 13. Omnes exilierunt in turbas, clamantes, & dicentes: viri quid hæc facitis, & nos mortales ſumus. 351
14. 14. Et nos mortales ſumus ſimiles vobis. 15
15. 10. Quid tentatis Deum, imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus. 256
15. 28. Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc neceſſaria. 256
24. 24. Poſt aliquot autem dies veniens Felix cum Druſilla vxore ſua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidem, quæ eſt in Chriſtum Ieſum, diſputante autem illo de iuſtitia, & caſtitate, & de iudicio futuro tremefactus Felix reſpondit, quod nunc attinet, vade, tempore autem opportuno accerſam te. 301
27. 31. Niſi hi in naui manſerint, vos ſalui fieri non poteſtis. 145

EX EPISTOLIS D. PAVLI. AD ROMANOS.

1. 25. SEruierunt creaturæ potius quam Creatori, propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. 384
2. 1. In quo enim iudicas alterum, te ipſum condemnas. 223
2. 9. Tribulatio, & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum. 251
2. 11. Qui autem odit fratrem ſuum in tenebris eſt. 51
2. 13. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. 190
2. 14. Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt, eiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex. 77

In die

2. 16. In die cum iudicabit Deus occulta hominũ ſecundum Euangelium meum. 89. & 328.

5. 3. Tribulatio patientiam operatur. 58

5. 4. Patientia autem probationem operatur. 57

5. 5. Caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris. ibid.

5. 8. Commendat autem caritatem ſuam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus ſecundum tempus Chriſtus pro nobis mortuus eſt. 44. & 419

5. 10. Si enim cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius. 46

6. 12. Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore. 294. & 384

6. 25. Stipendia enim peccati mors. 310. & 386

7. 14. Ego autem carnalis ſum venumdatus ſub peccato. 385

8. 7. Sapientia carnis inbibita eſt Deo. 106

8. 13. Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis. 300

8. 13. Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini. 299

8. 15. Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepimus ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater. 98

8. 15. Spiritum adoptionis filiorum Dei, acceperint, in quo clamamus. 280

8. 18. Non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. 335

8. 22. Omnis creatura ingemiſcit, & parturit vſque adhuc, non ſolum autem ille, ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes, & ipſi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes. 149

8. 25. Quis ergo nos ſeparabit à caritate Chriſti, tribulatio, an anguſtia, an fames, an perſecutio, an gladius? 28

9. 15. Miſerebor cuius miſereor. 214

12. 1. Obſecro vos fratres per miſericordiam Dei, vt exibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem ſanctam Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum. 77

12. 20. Carbones ignis congeret ſuper caput eius. 457

13. 10. Plenitudo legis eſt dilectio. 105

13. 14. Induimini Dominum Ieſum Chriſtum. 83. & 163

AD CORINTHIOS.

1.ep. 1.10. ID ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata. 144

Infirma

1. 1. 27. *Infirma mundi elegit* Deus, *vt confundat fortia.* 110
1. 1. 30. *Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt nobis ſapientia à* Deo, *& iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio.* 447
1. 2. 2. Non *enim iudicaui me ſcire aliquid inter vos niſi* Ieſum Chriſtum, *& hunc crucifixum.* 435
1. 2. 9. Quod *nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendet, quæ præparauit* Deus *diligentibus ſe.* 476
1. 2. 11. Quis *enim hominum ſcit, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui eſt in illo.* 368
1. 4. 1. Sic *nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorum* Dei. 88
1. 4. 5. *Tunc manifeſtabit conſilia cordium.* 502
1. 4. 5. N*olite ante tempus iudicare quoad vſque veniat* Dominus, *qui & illuminabit abſcōdita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* 223. & 429
1. 4. 9. Spectaculum *facti ſumus* Deo, *Angelis, & hominibus.* 206
1. 5. 1. *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat, ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu iam iudicaui, vt præſens eum qui ſic operatus eſt in nomine* Domini *noſtri* Ieſu *Chriſti, congregatis nobis, & meo ſpiritu cum virtute* Domini *noſtri* Ieſu, *tradere huiuſmodi hominem ſatanæ in interitu carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit.* 304
1. 5. 8. I*taque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, ſed in azimis ſinceritatis, & veritatis.* 75
1. 9. 25. O*mnis autem qui ſe in agone contendit ab omnibus ſe abſtinet.* 351
1. 10. 7. N*eque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis, quemadmodum ſcriptum eſt, ſedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere.* 296. & 431
1. 10. 29. *Libertas mea iudicatur ab aliena conſcientia.* 211
1. 10. 33. *Sicut & ego per omnia omnibus placeo.* 86
1. 11. 7. *Vir quidem non debet velare caput.* 377
1. 11. 14. V*ir quidem ſi comam nutriat ignominia eſt illi.* 395
1. 13. 4. *Caritas patiens eſt.* 59
1. 13. 12. V*idemus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem fa*

Digitized by Google

cie ad faciem. 487
1. 14. 14. *Si orem lingua, ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt.* 287
1. 14. 40. *Omnia autem honeſte, & ſecundum ordinem fiant.* 78
1. 15. 10. *Gratia autem* Dei *ſum, quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantius omnibus laboraui.* 105. & 147
1. 15. 53. *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, immortale hoc induere immortalitatem.* 452
2. 2. 14. *Deo autem gratias qui ſemper triumphat vos in* Chriſto Ieſu*: & odorem notitia ſuæ manifeſtat per nos in omni loco, quia* Chriſti *bonus odor ſumus.* 213
2. 4. 10. *Semper mortificationem Ieſu in corpore noſtro circumferentes.* 65
2. 4. 17. *Id quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis.* 335
2. 5. 1. *Scimus enim quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, domum non manufactam æternam in cælis.* 480
2. 5. 10. *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malnm.* 451
2. 5. 16. *Et ſi cognouimus ſecundum carnem* Chriſtum*; ſed nunc iam non nouimus.* 418
2. 6. 2. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* 335
2. 6. 16. *Vos enim eſtis templum* Dei. 505
2. 7. 9. *Gaudeo non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam.* 354
2. 10. 13. *Nos autem non in immenſum gloriabimur, ſed ſecundum menſuram regulæ qua menſus eſt nobis* Deus. 91. & 131
2. 11. 2. *Deſpondi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere* Chriſto. 372
2. 12. 9. *Gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus* Chriſti. 59
2. 12. 15. *Ego autem libentiſſime impendar, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris.* 38
2. 11. 14. *Satanas transfigurat ſe in* Angelum *lucis.* 179. 194. & 357
2. 11. 23. *In laboribus plurimis.* 19

Neſcio

2. 12. 2. Neſcio in corpore, ſiue extra corpus. 379
2. 12. 2. Scio hominem raptum vſque ad tertium cælum. 505
2. 12. 9. Gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti. 59
2. 12. 10. Cum enim infirmor tunc potens ſum. 252

AD GALATAS.

1. 10. SI adhuc hominibus placerem Chriſti ſeruus non eſſem. 86
2. 20. Qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me. 68
3. 3. Cum ſpiritu cœperitis nunc carne conſummemini. 29
3. 21. Si enim data eſſet lex, quæ poſſet viuificare vere ex lege eſſet iuſtitia. 257
3. 27. Quicumque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. 163
5. 1. State, & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri. 256
5. 15. Quod ſi inuicem morditis, & comeditis videte ne ab inuicem conſummamini. 217
5. 19. Manifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt fornicatio, &c. 295
6. 1. Vos, qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis. 502
6. 9. Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes; ergo dum tempus habemus operemur bonum. 334
6. 9. Tempore enim ſuo metemus non deficientes. 336
6. 10. Dum tempus habemus operemur bonum. ibid.

AD EPHESIOS.

1. 10. INſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cælis, & quæ in terra ſunt in ipſo. 428
1. 32. Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam. ibid.
2. 3. Eramus natura filij iræ, ſicut & ceteri, Deus autem qui diues eſt in miſericordia propter nimiam caritatem ſuam qua dilexit nos. 44
3. 18. Vt poſſitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ ſit latitudo, longitudo, & ſublimitas, & profundum, ſcire etiam ſupereminentem caritatem Chriſti. 417
3. 15. Ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra. 171

Soliciti

4. 3 Soliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. 143
4. 5. Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma. 100
4. 22. Reponere vos ſecundum priſtinam conuerſationem veterem hominem, qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris: Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem. 54
4. 23. Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ. 396
4. 27. Nolite dare locum diabolo. 380
4. 29. Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat; ſed ſi quis bonus eſt, ad ædificationem. 502
5. 8. Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. 315
5. 15. 16. Videte fratres quoniam dies mali ſunt. 23
5. 25. & 26. Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiuſmodi, ſed vt ſit ſancta, & immaculata. 76
6. 1. Filij obedite parentibus veſtris in Domino, hoc enim iuſtum eſt. 120
6. 11. Induite vos armaturam Dei. 54. & 357
6. 12. Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem; ſed aduerſus Principes, & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum. 12

AD PHILIPPENSES.

2. 5. HOc enim ſentite in vobis, ſicut & in Chriſto Ieſu. 73
2. 7. Semetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens. 422
2. 9. Propter quod Deus exaltauit illum. 64
2. 15. In medio nationis prauæ, & peruerſæ, inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo. 31
3. 20. Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt. 445. & 506
4. 8. Quæcunque amabilia ſunt, hæc cogitate. 86

AD COLOSSENSES.

1. 15. QVi eſt imago Dei inuiſibilis. 80
1. 19. Complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per

eum

eum reconciliare omnia in ipſum pacificans per ſanguinem Crucis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cælis ſunt. 429
2. 10. Qui eſt caput omnis principatus, & poteſtatis. 428
3. 3. Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. 338
3. 12. Et induite vos viſcera miſericordiæ. 83
3. 15. In qua, & vocati eſtis in vno opere, & grati eſtote. 86

AD THESSALONICENSES.

1. 3. 4. NAm, & cum apud vos eſſemus prædicabamus vobis paſſuros vos tribulationes ſicut & factum eſt, & ſcitis. 32
1. 4. 4. Sciat vnuſquiſque veſtrum ſuum vas poſſidere in ſanctificatione, & honore. 377
1. 4. 15. Ipſe Dominus in iuſſu, & in tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui, qui in Chriſto ſunt reſurgent primi. 89. & 328.
1. 5. 3. Cum enim dixerint, pax, & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus. 451
2. 1. 7. In reuelatione Domini Ieſu de cælo cum Angelis virtutis eius in flamma ignis dantis vindictam, ijs qui non nouerunt Deum. 403
2. 3. 7. Ipſi enim ſcitis, quod in hoc poſiti ſumus. 31
2. 3. 10. Si quis non vult operari, nec manducet. 336

AD TIMOTHEVM.

1. 1. 17. SOli Deo honor, & gloria. 318
1. 2. 9. Similiter, & mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis. 393
1. 3. 3. Oportet Epiſcopum eſſe non percuſſorem. 218
1. 6. 9. Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli. 96
1. 6. 17. Diuitibus huius ſeculi præcipe ne ſublime ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo. 127
2. 2. 5. Non coronabitur niſi qui legitime certauerit. 23
2. 2. 12. Si ſuſtinebimus, & conregnabimus. 253

AD

Digitized by Google

AD TITVM.

1. 15. OMnia munda mundis, coinquinatis autem, & infidelibus, nihil eſt mundum. 129

2. 7. In omnibus te ipſum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate. 307

AD HEBRÆOS.

1. 4. SEdet ad dexteram maieſtatis in excelſis tanto melior Angelis effectus. 40

1. 5. Cui enim aliquando Angelorum dixit, filius meus es tu. 171

1. 14. Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium, miſſi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis. 267

2. 9. Vt gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem. 430

3. 13. Sed adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies, donec hodie cognominatur. 409

4. 12. Viuus eſt enim ſermo Dei, & efficax; & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionem animæ, ac ſpiritus, compagum quoque, ac medullarum, & diſcretor cogitationum, & intentionum cordis. 90

5. 7. Qui in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſque ad eum qui poſſit illum ſaluum facere à morte, clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. 417. & 419

5. 8. Et quidem cum eſſet filius Dei didicit ex his, quæ paſſus eſt, obedientiam. 64

5. 9. Factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ. 41

6. 4. Impoſſibile eſt enim eos, qui ſemel ſunt illuminati, & prolapſi ſunt rurſum renouari ad pœnitentiam, &c. 329

6. 18. 19. Qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam, & incedentem vſque ad interiora velaminis. 492

7. 1. 2. 3. Melchiſedech ſine patre, & ſine matre, & ſine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens. 122

9. 9. Munera, & hoſtiæ offeruntur, ecce non poſſunt iuſta conſcientiam perfectum facere ſeruientem. 256

Digitized by Google

9. 12. Neque per ſanguinem hircorum, aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta. 43
10. 22. Accedamus cum vero corde in plenitudine Fidei. 105
10. 36. Patientia nobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes reportetis promiſſionem. 58
11. 1. Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium. 99. & 147
11. 6. Sine Fide impoſsibile eſt placere Deo. 100
12. 1. Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen. 60
12. 1. Deponentes omne pondus, & circumſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen. 256
12. 3. Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſum ſemetipſum contradictionem, vt ne fatigemini animis veſtris deficientes. 251. & 434
12. 6. Ideoque, & nos tantam habentes impoſitam nubem teſtium, deponentes omne pondus, & circumſtans nos peccatum per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen. 12
12. 14. Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum. 309. & 390
13. 8. Ieſus Chriſtus heri, & hodie ipſe, & in ſecula. 265

EX EPISTOLA D. IACOBI.

1. 2. OMne gaudium exiſtimate fratres cariſsimi cum in varias tentationes incideritis. 52. & 59
1. 14. Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua, abſtractus, & illectus, deinde concupiſcentia cum conceperit parit peccatum. Peccatum cũ conſummatum fuerit, generat mortem. 342. & 481
1. 17. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à patre luminum. 375
1. 21. Suſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras. 77
1. 22. Eſtote autem factores Verbi, & non auditores tantum, fallentes voſmetipſos. 190
3. 2. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. 486
4. 7. Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis. 357
4. 8. Emundate manus peccatores, & purificate corda, duplices animo. 75

Qua

Digitized by Google

4. 15. *Quæ eſt enim vita veſtra? vapor eſt ad modicum parens.* 409
5. 4. *Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis clamat, & clamor eorum in aures* Domini Sabaoth *introiuit.* 134
5. 5. *Epulati eſtis ſuper terra, & in luxurijs enutriſtis corda veſtra.* 377
5. 7. *Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum, & ſerotinum.* 19. & 60
5. 11. *Sufferentiam ſancti Iob audiſtis, & finem* Domini *vidiſtis.* 3
5. 16. *Orate pro inuicem, vt ſaluemini, multum enim valet deprecatio iuſti aſſidua.* 14

EX EPISTOLIS D. PETRI.

1. 1. 11. *Scrutantes in quod, vel quale tempus ſignificaret in eis ſpiritus* Chriſti *prænuncians eas, quæ in* Chriſto *ſunt paſſiones, & poſteriores glorias.* 253
1. 1. 18. *Scientes quod non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati* Chriſti. 46
1. 2. 4. *Ad quem accedentes lapidem viuum, & ab hominibus quidem reprobatum, à* Deo *autem electum, & honorificatum, & ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini.* 65
1. 2. 6. & 7. *Qui crediderit in eum non confundetur; vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis.* 255
1. 2. 21. Chriſtus *paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius.* 11
1. 3. 3. *Quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri.* 393
1. 3. 14. *Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini.* 51

1. 4. 1. *Chriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini.* 53. & 416
1. 4. 8. *Caritas operit multitudinem peccatorum.* 147. & 357
1. 4. 12. *Cariſsimi, nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationem vobis ſit, quaſi noui aliquid vobis contingat, ſed communicantes Chriſti paſsionibus, gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes, ſi exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis, quoniam quod eſt honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui eſt eius ſpiritus ſuper vos requieſcet.* 254
1. 4. 15. *Nemo veſtrum patiatur, vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor, ſi autem, vt Chriſtianus non erubeſcat.* 254. & 337
1. 5. 8. *Fratres ſobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret.* 178. 195. 357. & 485
2. 1. 10. *Quapropter fratres magis ſatagite, vt per bona opera certam ueſtram uocationem, & electionem faciatis.* 190
2. 2. 4. *Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos,* 460

EX EPISTOLA D. IVDÆ APOST.

1. 6. *ANgelos uero, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium in iudicium magni Dei.* 460
1. 9. *Cum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ, ſed dixit: Imperet tibi Deus.* 274

EX APOCALYPSI.

1. 4. *QVi eſt, & qui erat, & qui uenturus eſt.* 438
1. 5. *Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* 266. & 419
1. 5. *Princeps regum terræ, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis no-*

Digitized by Google

tis noſtris in ſanguine ſuo. 41. & 344
1. 5. *Primogenitus omnis creaturæ.* 427
1. 7. *Ecce uenit cum nubibus, & uidebit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* 441
1. 7. *Et plangent ſe ſuper eum omnes Tribus terræ.* 468
1. 8. *Ego ſum alpha, & omega, ideſt, principium, & finis.* 27
1. 9. *Particeps in tribulatione, & regno, & patientia.* 254
1. 10. *Fui in ſpiritu in Dominica die.* 159
1. 13. *Vidi ſimilem filio hominis ueſtitum podere.* 426
1. 15. *Et uox illius, tamquam uox aquarum multarum.* 445
1. 16. *Et de ore eius gladius utraque parte acutus exibat.* 452
1. 18. *Ego ſum primus, & nouiſsimus.* 47
1. 18. *Et qui habeo claues mortis, & inferni.* 456
2. 7. *Vincenti dabo edere de ligno uitæ, quod eſt in paradiſo* Dei *mei.* 422
2. 8. H*æc dicit primus, & nouiſsimus, qui fuit mortuus & uiuit.* 246
2. 9. *Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, ſed diues es.* 134
2. 10. *Eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ.* 477
2. 13. *Scio ubi habitas, ubi ſedes eſt ſatanæ, & tenes nomen meum, et non negaſti* Fidem *meam.* 31
2. 14. *Sed habeo aduerſum te pauca, quia habes illic tenentem doctrinam* Balaam, *qui docebat* Balach *mittere ſcandalum coram filijs Iſrael, edere, et fornicari:* Ita *habes et tu, tenentes doctrinam Nicolaitarum.* 302
2. 24. Non *mittam ſuper vos aliud pondus.* 255. & 257
3. 11. N*e alius accipiat coronam tuam.* 187
3. 11. *Tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.* 186
3. 12. Q*ui uicerit faciam illum columnam in templo* Dei *mei, et ſcribam ſuper eum nomen* Dei *mei.* 25
3. 18. C*ollyrio inunge oculos tuos, ut uideas.* 248
3. 19. Q*uos amo, arguo, corrigo, et caſtigo.* 361
3. 20. *Ecce ſto ad oſtium, et pulſo, ſi quis aperuerit introibo ad illum.* 109
4. 3. *Et iris erat in circuitu ſedis ſimilis viſionis ſmaragdinæ.* 439
4. 5. Et *ſeptem lampades ardentes ante thronum* Dei, *qui ſunt ſeptem ſpiritus* Dei. 229. & 266

5. 6. *Et vidi Agnum tamquam occiſum habentem cornua ſeptem.* 44

5. 11. *Et vidi, & audiui vocem Angelorum multorum, & erat numerus eorum millia millium.* 489

5. 12. Dignus *eſt agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam.* 184

6. 4. Exiuit *alius equus rufus, & qui ſedebat ſuper illum datum eſt ei, vt ſumeret pacem de terra, vt inuicem ſe interficiant, & datus eſt illi gladius magnus.* 259

6. 8. *Veni, & vide, & ecce equus pallidus, & qui ſedebat ſuper eum nomen illi mors.* 325

6. 8. Nomen *illi mors.* 337

6. 9. *Vidi ſubtus Altare animas interfectorum, propter verbum Dei, & propter teſtimonium, quod habebant, & clamabant voce magna, dicentes, vſquequo* Domine *ſanctus, & verus non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum, de his qui habitant in terram.* 184

6. 11. Et *data ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, vt requieſcerent adhuc tempus modicum, donec impleantur conſerui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi.* 479

6. 12. 13. & 14. Et *ecce terræmotus magnus factus eſt, &* Sol *factus eſt niger tamquam ſaccus cilicinus, &* Luna *tota facta eſt ſicut ſanguis, &* Stellæ *de cælo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos cum à vento magno mouetur, et cælum receſſit ſicut liber inuolutus.* 449

7. 9. *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, et populis, et linguis, etc.* 479

7. 15. Et *ſeruiunt ei die, ac nocte, in templo eius.* 477

7. 17. *Et abſterget* Deus *omnem lacrymam ab oculis eorum.* 490

7. 17. *Agnus qui in medio throni eſt, reget illos, et deducet eos ad vitæ fontes aquarum.* 474

9. 2. *Et aſcendit fumus putei fornacis magnæ, et obſcuratus eſt* Sol, *et aer de fumo putei.* 450

9. 2. *Et aperuit puteum abyſſi, et aſcendit fumus putei.* 461

10. 5. *Et eleuauit manum ſuam ad cælum, et iurauit per viuentem in ſecula ſeculorum, quia tempus amplius non erit.* 328

Apparuit

12. 1. *Apparuit ſignum magnum in cælo, mulier amicta Sole.* 506

12. 3. *Ecce draco magnus rufus.* 179

12. 12. *Væ terræ, et mari, quia deſcendit diabolus ad vos habens iram magnam.* 197

12. 12. *Sciens, quod modicum tempus habet.* ibid.

13. 8. *Agnus occiſus eſt ab origine mundi.* 8

14. 4. *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati Virgines enim ſunt, et habebant nomen Agni, et nomen Patris eius ſcriptum in frontibus ſuis.* 309

14. 11. *Et fumus tormentorum eorum aſcendit in ſecula ſeculorum.* 470

14. 13. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodo iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis.* 115

14. 13. *Opera enim illorum ſequuntur illos.* 487

14. 18. *Mitte falcem tuam acutam, et vindemia botros vineæ terræ, quoniam maturæ ſunt vuæ eius.* 405

19. 9. *Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt.* 474

22. 11. *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.* 154

FINIS.

Digitized by Google

Regeſtum.

† †† A B C D E F G H I K L M N O
P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll
Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx.

Omnes ſunt quaterniones, præter † †, & X x, qui
ſunt duerniones.

R O M AE,

Ex Typographia Spadæ, apud Stephanum Pauli-
num. MDCXVII.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

by Google